
XVIth OLYMPIAD
MELBOURNE 1956

TALLINN
MOSKVA
ODESSA
VARNA
TAŠKE
PORT SAID
NÕUKOGUDE SPORTLASTE
OLÜMPIAREIS
Lennureis Taškent - Melbourne
„Gruusia" teekond Odessa - Melbourne
Teekond koju

VLADIVOSTOK
DELHI
RANGUUN
SINGAPUR
DARWIN
MELBOURNE

Citius, altius, fortius!

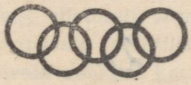

200

A-22069

P. SOOSAAR

XVI OLÜMPIAMÄNGUD MELBOURNE'IS 1956

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1958

Kaane, ümbriskaane ja eeslehe
kujundanud

L. Kruusmaa

2
Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu
43139

SAATEKS

2730 aastat tagasi, kui kreeka rahvas alustas oma kuulsusrikka mõtte ja tegude ajaloo jäädvustamist kirjasõnas, sidusid nad oma ajaarvamise alguse Olümpias Zeusile pühendatud pidustustega. Kaunile staadionile, mille ilu arheoloogid on nüüd vabastanud sajandite tolmust, koguneti jälgima valitud atleetide võistlusi ja aplodeeriti võitjale, kui see kõrgeima autähena võttis vastu õlipuuokstest pärja. Rahvas jälgis uhkusega oma poegade julguse ja osavuse proovi, pühitsedes rahu kõigi Hellase suguharude ja linnade vahel.

1896. aastal süütasid maailma rahvad, haaratuna Pierre de Coubertini inspiratsioonist, Ateenas uuesti olümpiatule, et kohtuda sõpruses ja vastastikuses lugupidamises. Nagu väikesest nirest saab alguse suur jõgi, nii on kaasaegne olümpialiikumine oma olemasolu 60 aasta jooksul entusiastide julgest algatusest paisunud suure külgetõmbejõuga liikumiseks. Ta hõlmab tänapäeval 80 erinevaid keeli kõnelevat rahvast. Ei ole teist, ulatuselt võrreldavat spordiüritust maailmas, mis nii harmooniliselt liidaks erinevate poliitiliste ja usuliste veendumustega inimesi. Mängud ühendavad rahvaid rohkem kui iganes mingi kokkulepe.

Käesoleva raamatu ülesandeks on jutustada XVI olümpiamängudest, mis lõppedes ristiti üksmeelselt «kõige sõbralikumateks mängudeks, mis kunagi peetud». Jutustus suurest jõukatsumisest, mängude sangareist ja sotsialismimaa sportlaste triumfist õhutagu olümpiatuld eesti noorsoos üha heledamale leegile ja olgu teetähiseks neile, kes püüavad sportliku kuulsuse poole!

Keegi ei või hoobelda sellega, et on näinud kõiki olümpiavõistlusi. Programm on selleks liiga lai ja üheaegne. Isiklikud, tagantjärele kasinatena tunduvad tähelepanekud ei võimaldanud ulatuslikult reprodutseerida mängude laia panoraami. Tuli kasutada rohkesti kõrvalist abi.

Nii on maadlus- ja tõstevõistlusi käsitlevad peatükid kirjutatud koos NSV Liidu teenelise treeneri Edgar Puusepaga. Oma tähelepanekuid ja reisimuljeid on autoriga jaganud peale ülalnimetatu ka teeneline meistersportlane Bruno Junk, meistersportlane Uno Palu, Elmar Martin ja teised Melbourne'is viibinud Eesti NSV sportlased.

Autor on kasutanud vestlusi nõukogude olümpialaste ja treeneritega, kodu- ja rajataguse perioodika materjale, samuti mitmesuguseid XVI olümpiamänge käsitlevaid eriväljaandeid.

Tähelepanekute puudusel ja ka vastavasisuliste materjalide nappusel ei ole raamatu tekstis leidnud käsitlemist võistlused maahokis, vehklemises, jalgrattaspordis ja purjetamises, samuti Stokholmis läbiviidud ratsaspordivõistlused. Autor loodab, et seda puudujääki aitavad korvata raamatu lõpus toodud üksikasjalised võistlustulemused.

Olümpiamängude ajalugu käsitleva eestikeelse kirjanduse äärmine nappus kohustas linnulennulise ülevaate saamiseks lisama raamatu sissejuhatuseks peatükid «Olümpiamängud Hellases» ja «Olümpiamängud kaasajal». Mõlema peatüki koostamisel on põhiliselt toetutud dr. Ferenc Mezö kapitaalse teose «60 aastat olümpiamänge» saksakeelsele väljaandele.

Mahuka illustratiivse osa kujundamisel on püütud kasutada parimat kõigest kättesaadavast: TASS-i arhiivi, E. Puusepa, A. Timošini, M. Valdmanise ja autori fotomälestusi ning reproduktsioone mitmesugustest olümpiaalbumitest.

Esimese vao ajamine pärast Aleksander Antsoni «Berliini olümpiamänge» sööti jäänud põllul kujunes autorile raskeks ülesandeks. Ometi on esimene pärastsõjaaastate olümpiaraamat valminud ja siinkohal lubatagu avaldada sügavaimat tänu kõigile seltsimeestele, kelle abiga see on teostunud.

Tallinnas, 1. septembril 1957. a.

PEET SOOSAAR,
NSV Liidu teeneline treener

OLÜMPIAMÄNGUD HELLASES

Heerakles...
Võitmatu sangar sai kõikideks aegadeks kuulsaks,
Oma suure esivanema nimel
Lõi tema võistlused, mis haaravad kõike,
Kirjutas mängude üllamad reeglid...

Pindaros.

Kolm ja poolsada kilomeetrit Ateenast edelasse elab väike Olümpia linnake tänapäeval üsna märkamatult oma elu. Peatu siin, rändaja! Mitte kaugel siit, kauniteşt küngastest ja nõtketest nõlvadest piiratud orus, kus Alfise jõe veed Joonia mere poole ruttavad, asuvad pühad kivid — muistse Olümpia varemed. Siin asub olümpiamängude iidne häll, mille õilsate ideaalide taassünd meie rahutul sajandil on muutunud inimkonna jagamatuks saavutuseks.

Pöörakem pilk hetkeks minevikku!

Antiiksete olümpiamängude tõeline iga on raskesti piiritletav. Kui imperaator Theodosius oma ediktiga aastal 393 mängude pidamise keelas, ulatus nende vanus 1169 aastale. Niisugune arvestus, hüljates mängude mütoloogilise ürgnemise, samuti ebatäpsed teated IX sajandist e. m. a., toetub ainult vaieldamatult usaldatavatele andmetele.

Muistsete kreeklaste värvikas fantaasia aga sidus olümpiamängude tekke võluvate legendidega. Ühe järgi olevat mängud rajanud Heerakles, Elise kuninga Augiase üle saavutatud võidu puhul. Oma rõõmu tähistamiseks korraldanud ta oma nelja venna vahel võidujooksu, austades võitjat õlipuu oksaga. Ka jooksumaa — 600 jalga (192,27 m) — olevat ta ise välja mõõtnud. Hiljem sai see staadioni pikkuseks.

Teise legendi järgi omistati mängudele veelgi lugupeetavam päritolu: Idaia preestrid olevat 1453. aastal e. m. a. asutanud mängud Zeusi võidu auks titaanide ja oma isa Kronose üle.

Olümpiamängud esialgsel kujul näivad olevat eksisteerinud IX sajandil e. m. a. Mänge meenutatakse seoses Elise kuninga Ifitose valdustes möllanud katkutõvega. Siis kuulutanud oraaklid Ifitosele, et ainult jumalatele pühendatud mängude uuendamise teel ta lepitab viimaste viha ja päästab maa nuhtlusest. Ifitos sõlminud Olümpia puutumatuse kindlustamiseks liidu Sparta

kuninga Lükurgosega. Nad kuulutanud Olümpia pühaks linnaks ja määranud relvastatult üle selle piiri astunutele karistuseks trahvi.

Nii tekkis olümpia rahu: mängude ajaks lõpetati suguharude vaenlus ning võistlejad, nende saatjad ja pealtvaatajad võisid takistamatult läbi vaenulise ala Olümpiasse sõita. Rahu pidi kestma kolm kuud. See oli hädavajalik, sest iga võistleja pidi harjutama 30 päeva enne mänge Elise gümnasionis. Kuu-poolteist aga kulus kaugemalt saabunud atleetidele ainuüksi rännakuks Olümpiasse ja tagasi.

Pidustused toimusid iga nelja aasta järel esimesel täiskuul pärast suvist pööripäeva (s. o. juulikuu alguses). Algul võtsid mängudest osa ainult Peloponnesose dooria rahvad, aegade jooksul liitusid nendega ka ülejäänud kreeka suguharud. Võistlejaid saabus isegi kaugematelt saartelt — Kreetalt, Rhodoselt, Sitsiiliast, samuti Alam-Itaalia kreeklasi, joonlaste pojad Väike-Aasia kolooniatest ja kreeka asukad Pontos Euksinose (Musta mere) kallastelt. Nii tundsid üksteisega sageli vaenujalal seisvad kreeka keelt kõnelevad suguharud oma ühtekuuluvust reaalsusena; ja kuigi ei toimunud mingit ühinemist suguharude vahel, muutusid mängud üldrahvalikeks. Hilisemal perioodil haaras mängudest osavõtt peaaegu kõiki Vahemere kallaste kultuurrahvaid.

Mängudeks valmistuvad atleedid allusid rangele režiimile. Nende toitlustamine, treeningud ja puhkus toimusid kindla ettekirjutuse kohaselt. Seda juhtisid olümpiamängude kohtunikud ja treenerid. Atleetide kasutada olid gümnasioni harjutuspaigad, nende käsutuses olid vannid sooja ja külma veega, auru- ja soojaõhu saunad. Muistseteks olümpiamängudeks valmistuv atleet võis kasutada tingimusi, mida me loeme eeskujulikeks veel tänapäevalgi!

Elise koka Koroibose nime märgitakse ajaloo annaalides esimese olümpiavõitjana. See oli 776. aastal e. m. a. Sel ajal koosnes võistlus ainult staadionijooksust. Nendest mängudest algas ka Kreeka ajaarvamine ning ajalooliselt tõepärane antiiksete olümpiamängude ajalugu.

Hiljem mängude tagasihoidlik programm täienes. Alates 724. aastast e. m. a. võisteldi kahe staadioni pikkuses jooksus (384,54 m), mida nimetati diauloseks.

Neli aastat hiljem täienes võistluste kava pikamaajooksuga — dolihhos (24 staadioni pikkust — 4714,5 m) ja 708. aastal viievõistluse — pentathloniga, kuhu kuulusid kaugushüpe, odavise, staadionijooks, kettaheide ja maadlus.

Mängude kava täiendas maadlejate ja 688. aastal e. m. a. rusikavõitlejate ilmumine areenile. Maadluses tuli lõpliku võidu saavutamiseks vastane kolm korda maha panna. Rusikavõitlejad mähkisid löökide mõju suurendamiseks randmed ja kämblad rihmadesse, kuid nii, et oleks siiski võimalus sõrmi rusikasse tõmmata. Neid rihmu nimetati «pehmeiks». Hiljem hakati niisuguste rihmade

peale asetama kõvast nahast võrusid, mis olid varustatud koguni metallist nööpide või raudosadega. Niisugust rasket ja kardetavat võitlusvahendit nimetati «keraks» ehk humoristlikult «sipelgaks». Löögid kirjeldatud võistluse puhul langesid peamiselt ülakehale. Kõige enam kannatasid kõrvad, nägu ja hambad. Sageli esines tõsiseid vigastusi.

33. mängudest (648. a. e. m. a.) täienesid mängud kõige tugevamatele ja osavamatele mõeldud spordialaga. See oli pankration, mis ühendas endas nii maadluse kui ka rusikavõitluse. Seni, kuni võideldi seistes, kasutati rusikaid. Kui aga võistlejad laskusid parterisse, mindi üle maadlusele. Maadluses, rusikavõitluses ja pankrationis ei olnud mingeid kaalukategooriaid, samuti polnud võistlus ajaliselt üksikuteks ringideks jaotatud. Tuli võidelda seni, kuni üks atleetidest muutus võitlusvõimetuks või alistus. Loobumise märgiks tuli tõsta käsi väljasirutatud nimetissõrmega. Kuna taolistel võistlustel polnud haruldased isegi surmajuhtumid, oli arusaadav, et kuulus võistleja ei leidnud teinekord endale vastast. Niisugust võitu nimetati «akoniti» («võit liivata»).

Aastal 632 e. m. a. toimunud mängudel lisandus senisele kavale tähtis uuendus — võistlused noortele. Võistlustingimused olid kergemad kui täiskasvanutel — jooksumaa pikkuseks oli pool staadionipikkust, ketas kergem täiskasvanute omast jne. Nendest võistlustest võisid osa võtta kuni 20-aastased noormehed.

Võisteldi alasti. Esimestel mängudel kanti piha ümber rätti. Kuna aga vastane võis sellesse takerduda ja seetõttu kaotada, jäeti rätid kõrvale, või nagu üks peenetundeline kroonikakirjutaja on seda märkinud, «ei austatud millegagi sündsust».

Naised ei tohtinud viibida mängudel. Keelust üleastujaid ootas surm kõrgelt kaljult allatõukamise läbi. Ometi teab mängude ajalugu juhust, kus seda halastamatut seadust ei täidetud. Üks naine Rhodoselt, nimega Kallipateira ilmus surmaähvardusest hoolimata 96. olümpiamängudele (396. a. e. m. a.), saates meheriietes oma poega, kes võttis osa rusikavõitlusest. Kui ta poeg aga võitjaks tuli, ei suutnud õnnelik ema oma rõõmu talitseda. Ta sööstis oma poja juurde ja kattis ta suudlustega, niiviisi reetes end. Ometi ei viidud tema juures täide kõrgeimat karistust, sest ta oli ühe kuulsaima atleedi, 79. olümpiamängude rusikavõitluse võitja Diagorase tütar.

Pealtvaatajate hulgas viibisid meelsasti ka valitsejad. Peale üksikute erandite ei võtnud nad võistlustest osa, kartes, et kaotuse puhul nende autoriteet kannataks. Ometi ihalesid nad kiivalt võitjatele kuuluvat võidupärga ja kuulsusesära. Nende kuulsusehimu rahuldamiseks täiendatigi aastal 680 e. m. a. mängude kava kaarikusõiduga ja 648. aastal e. m. a. hobuste ja muulade võiduajamistega. Kaarikusõitudel ja hobuvõiduajamistel võistlesid oma isandate kuulsuse eest sageli ka orjad. Võidupärg kuulus mõistagi valitsejale, sõitjad said ainult võitjale määratud lambavillast peasideme.

Üldiselt ei tohtinud orjad mängudest osa võtta. Nagu antiikaja demokraatia ainult vabadele demokraatiat tähendas, kehtis ka olümpiavõrdsus ainult vabana sündinute kohta. Vastavus neljale nõudele andis atleedile õiguse võistelda olümpiapärjale: ta pidi vandega tõendama, et on puhastverd helleenlane, kuritegevuses süütu, vaba süüdistustest jumalateotamises, pühaduserüvetamises ja uskumatuses ning füüsiliselt täiuslikkuseni treenitud. Ainult vabadel oli küllaldaselt jõukust, et mängudest osa võtta, kuna võistlejad pidid tõendama, et olid mängudele eelnenud aasta veetnud eriettevalmistuses.

Plebeiliste kihtide esindajaid lubati antiiksetest olümpiamängudest osa võtta alles mängude mandumise perioodil.

Elise pidustuste kuulsus levis kõigisse Vahemere maadesse. Mängudest kõneldi kõikjal, kus kõlas kreeka keel, ja veelgi kaugemal. Oma mängudele uhked elislased ilmunud ka Egiptuse vaarao ette. Sellest kirjutab Herodotos järgmist: «Need mehed olid tulnud hooplema oma suurepäraselt organiseeritud olümpiamängudega, mida nende arvates ei oleks suutnud korraldada paremini isegi egiptlased, kõige võimelisem rahvas maailmas.»

Algul kestsid olümpiamängud ainult ühe päeva. 77. mängude ajal (472. a. e. m. a.) võtsid hobuvõidusõidud nii palju aega, eriti aga pentathlon, et võistlused pankrationis jõuti lõpetada alles hilja öösel. Seepärast suurendati järgmistel olümpiamängudel võistluspäevade arvu kolmele. Seega kestsid nüüd olümpiamängud koos pidustustega 5 päeva.

Esimene päev oli määratud pidulikeks rituaalideks. Zeusile toodi Altises peaaltaril ohver ja anti vanne. Sellele järgnes liisuheitmine eeljooksude ja võistluspaaride selgitamiseks.

Teisel päeval liikusid kohtunikud ja võistlejad pidulikus rongkäigus staadioni lähedal asuva gümnasioni juurest üle Altise ja läbi selleks eriliselt ehitatud tunneli staadionile. Esmalt toimusid võistlused heeroldite ja trompetipuhujate vahel õigusele kuulutada mängudel võitjate nimesid ja tulemusi. Seejärel toimusid võistlused noortele — jooksus, maadluses, rusikavõitluses ja hobuste võidusõidus.

Meheikka jõudnud atleedid asusid võistluspaigale kolmandal päeval. Dolihhos e. pikamaajooks oli esimeseks võistlusalaks. Sellele järgnesid staadionijooks ja diaulos. Ei esinenud juhtumeid, et pikamaajooksja oleks startinud ka lühimaajooksudes, küll juhtus aga sageli seda, et üks ja sama atleet tuli võitjaks mõlemas lühimaajooksus. Leidus isegi neid, kes lisaks sellele võtsid osa viimase alana toimunud kilbijooksust ja võitsid ka siin. Niisugustele atleetidele kuulus aunimi «triastes» (kolmekordne võitja).

Kui staadionijooksudes toimusid eeljooksud (igas eeljooksus neli jooksjat), millede võitjad pääsesid finaali, siis teistes jooksudes ning hobuvõidusõitudes viidi võistlused läbi ilma eelvõistluseta.

Erutavateks vaatemängudeks kujunesid sellel päeval ka võistlused maadluses, poksis ja pankrationis.

Neljandal päeval toimusid hipodroomil hobuste võiduajamised. Kuigi see oli kallis sport ja seetõttu kättesaadav vaid jõukamatele, oli osavõtjaid rohkesti. Kuni 410. aastani e. m. a. toimusid võistlused ainult nelikrakenditele, hiljem lubati kasutada ka paarisrakendeid. Kardetavad olid hipodroomil pöördekohad, kus sageli tekkis kokkupõrkeid. Suur kuulsus ümbritses neid, kes saavutasid võidu ka järgmistel mängudel. Mängude ajalugu tunneb spartalast Euagorast ja pärastpoole vanemat Kimoni, kes olid võidukad järgemööda kolmedel mängudel.

Pärast hobuvõiduajamiste lõppu võisteldi staadionil pentathlonis. Alad viidi läbi kindlas järjekorras: kaugushüpe, odavise, staadionijooks, kettaheide ja maadlus. See võistlus oli mõeldud eeskätt igakülgseks võimete prooviks sõduritele-atleetidele. Kaugushüppest pääsesid edasi võistlema kõik ettenähtud normi täitjad. Pärast odaviset jätkasid võistlust ainult neli parimat, pärast jooksu kolm parimat; kettaheite kaks parimat selgitasid aga võitja maadluses. Kaugushüppel kasutati hüppehoo suurendamiseks seatinast, kivist või rauast valmistatud käsikuid e. hoovihte. Käsikute kaal oli 1,480—4,629 kg. Kaugushüpet saadeti flöödisignaalidega.

Meie päevil tundub kõige sensatsioonilisemana seitsmekordse jooksuvõistluste võitja spartalase Chionise (668.—656. a. e. m. a.) pentalhloni kaugushüpe — 52 jalga e. 16,66 m. Tõenäoline on, et Chionise tulemus tähendas kolme hüppe kogusummat, millisel juhul iga hüpe võis olla umbes 5,55 m.

Ajaloolisel ajal olevat kreeka ketas olnud pronksist või mõnest muust materjalist (kivi, puu), läätsekujuline, auguga keskel. Ketta kaal kõikunud 1,35—4,75 kg vahel. Kuigi meieaegset pööretega kettaheite tehnikat siis veel ei tuntud, võlus esteetilises maitses arenenud kreeklasi ometi kettaheite liigutustes avalduv ilu. Mõnede allikate järgi olevat ketast heidetud 95 jala kaugusele (umbes 30 m).

Odaviske kohta on säilinud kahesuguseid teateid: ühtede järgi visatud oda kaugusele, teiste järgi täpsusele. Üldiselt arvatakse, et erinevatel aegadel leidsid kasutamist mõlemad võistlusliigid.

Mängude viimaseks võistluseks oli diaulosepikkune (384,54 m) kilbijooks (kiiver, pantser, oda ja kilp). Jooksu ajal oli õigus kõiki neid esemeid ära visata, ainult kilp pidi jääma kätte jooksu lõpuni.

Hilisemal ajal korraldati mänge ka naistele. Need toimusid samuti Olümpias, kuid pärast olümpiamänge — septembris. Võisteldi ainult ühel alal — $^5/_6$ staadioni pikkuses jooksus (160,22 m). Joosta tuli lahtiste juustega ja põlvini ulatuvas särgis.

Kuni 50. mängudeni juhtis mängude läbiviimist ainult üks mees. Siis määrati neid kaks. 103. mängudel see arv suurenes kaheteist-

kümnele, langedes järgmistel mängudel üheksale. Juhid andsid vande tegutseda erapooletult ja mitte võtta altkäemaksu. Nad istusid tavaliselt alasti, hoides enda ees võidupärga.

Antiikmaailma kuulsaimate atleetide hulgast võib esikohale seada Leonidase Rhodose saarelt, kes saavutas triastese nimetuse neljadel mängudel (164.—152. a. e. m. a.), võites iga kord staadionijooksu, diaulose ja kilbijooksu. Talle järgnes Astülos Krotonist, kes 73.—76. mängudeni (488.—476. a. e. m. a.) saavutas samadel võistlusaladel 8 võitu. Algul noorte, hiljem täiskasvanute maadlusvõistlustel austati Astülose kaasmaalast Milonit kuuekordse võitjana — 60. ja 62.—66. olümpiamängudel (540., 532.—516. a. e. m. a.).

Spartalane Filombrotos sai kuulsaks kolme järjestikulise võiduga (676.—668. a. e. m. a.) pentathlonis.

Mitte ausära, vaid lein ja kaastunne said aga osaks spartalasele Ladasele, kes 85. olümpiamängudel (440. a. e. m. a.) võitis pikamaajooksu, kuid varsti pärast seda surnult maha langes. Sama saatus tabas 54. mängudel pankrationis kahekordset olümpiavõitjat Arrahhioni.

Õnnelikke võitjaid autasustati kohtunike poolt Zeusi templis ihaldatuima autasuga — õlipuuokstest pärjaga. Oks lõigati kuldse noaga pühast puust, mille muistendi järgi olevat istutanud Heerakles. See õigus kuulus kaheteistkümneaastasele lapsele. Laulust ja muusikast saadetuina liikusid olümpiavõitjad läbi püha hiie. Nende saatjateks olid Kreeka riikide ja linnade esindajad, kes olid kallihinnalistes piduriietes, ehitud kulla, hõbeda ja kalliskividega.

Kui päike loojus, palusid võitjad oma sõpru ja ametiisikuid pidusöögile. Siin tervitati olümpiavõitjaid improviseeritud lauludega, muutes niiviisi unustamatuks nende triumfi.

Poeedid ülistasid olümpiavõitjaid lüürilistes lauludes ja legendides ning sõbrad püstitasid nende kujusid jumalate isa Zeusi pühas hiies. Nende auks, kes olid tulnud võitjaks kolmel korral, püstitati elusuurused kujud.

Suur austus ootas võitjaid kodulinnas. Purpurrüüsse riietatuna, nelja valge hobuse poolt veetuna, sõitis olümpiavõitja rahvahulga auavalduste saatel kodulinna. Tava kohaselt kisti maha osa linnamüüri ja värav, et talle teed avada.

Plutarhose järgi linn, mis võis uhkustada niisuguse mehega, ei vajanudki enam müüre. Pühalik koorilaul saatis pidulikku rongkäiku läbi peatänava templini, kuhu võitja pani maha oma võidupärja kui pühendusohvri. Laul kaunistas ka järgnevat pidusöömingut. «Olümpiavõitjaid austati kreeklaste hulgas peaaegu rohkem kui võidukaid väejuhte Roomas,» ütleb Cicero.

Kreeka rahvaste pidev kohtumine olümpiamängudel andis luuletajatele, filosoofidele ja kõnekunsti meistritele suurepäraseid võimalusi tutvustada suurtele rahvahulkadele ennast ja oma töid. Ka «ajaloo isa» Herodotos olevat olümpiamängudel (444. a.

e. m. a) kandnud ette oma tööde esimese osa, samuti oli siin sütitanud rahvast oma oraatorikunstiga Demosthenes. Olümpiamängudelt ei puudunud isegi Diogenes. Nii said alguse kunsti- ja vaimusangarite võistlused ja võidupärg oli kõrgeimaks autasuks ka nendele.

Hellenistliku maailma suuraegadel saavutasid muistsed olümpiamängud oma õitsengu kõrgseisu. Kuid mängud jätkusid ka siis, kui vaenlane ilmus Kreekamaa teedele, kui Kreeka vägevus ja uhkus kooldus uue maailmariigi — Rooma võimu alla. Mängude ausära meelitas isegi Rooma keisreid end võidupärja saavutamiseks väsitama. Ka haiglaselt edev Neero ihales olümpiavõitja au. Ta ilmus 211. olümpiamängudele kümne-hobuse-rakendiga. Nagu arvata võis, ei leidnud ta endale vastast. Sõidu ajal kukkus keisri raske keha kaarikust ja kuigi ta sinna tagasi upitati, ei suutnud Neero sõitu lõpetada. Hoolimata sellest kuulutati ta sõnakuulelike kohtunike poolt võitjaks.

Nii tuli aeg, kus mängude suurepäraseid ja lihtsaid ideaale hakati tarvitama kurjasti.

Hellenistliku maailma allakäigule kaasnes olümpiamängude mandumine. Ikka rohkem tähtsust omistati mitte võistlusele, vaid võidule. Linnad püüdsid demonstreerida oma üleolekut teineteisest olümpiamängudel. Nad värbasid selleks sportlasi teistest linnadest, maksid neile ülalpidamisraha, korraldasid nende paremaks ettevalmistamiseks spetsiaalseid laagreid. Võitjad said kalleid autasusid, sageli anti neile suuri eluaegseid pensione. Suured rahasummad ja kallid autasud rikkusid ja hellitasid atleete. Arenes eriline inimkategooria, kes tegeles ainult esinemistega võistlustel. Rikkad metseenid ja inimesed, kellel oli poliitilist võimu, kasutasid oma mõju selleks, et muuta määrusi ja sel viisil kindlustada endale võit. Kõlbeline laostumine muutus mängudel lõpuks tavaliseks, võimust võtsid professionalism ja tema pahelised kaaslased. Mängudel levis ebaterve sensatsiooni õhkkond. Terve sport kaotas oma võlu ja väärtuse. Olümpiamängud muutusid tsirkuseetendusteks.

Barbari Varazdetese nimega, kes 291. mängudel (385. a.) oli tulnud võitjaks rusikavõitluses, lõppes ka olümpiavõitjate pikk nimistu. Mõni aasta hiljem sai Varazdetesest Armeenia kuningas.

Siis saabus mängudele lõpp. Rooma imperaator Theodosius, juhindudes poliitilistest ja usulistest kaalutlustest, andis 393. aastal Milaanos käsu: «Lõpetada paganlikud pidustused».

Pärast seda edikti Olümpia kõige püham vara, üks seitsmest maailma imest ja arvatavasti kõige suurem skulptuur — surematu Feidiase loodud gigantne Zeusi kuju, 60 jalga kõrge, valmistatud elevandiluust, eebenipuust ning kullast, viidi Konstantinoopoli, kus ta tõenäoliselt hukkus tules.

Theodosius Suure järglane Theodosius II viis lõpule Olümpia hävitamise. Liialdatud usuagaruses andis ta 426. aastal korralduse kõigi paganausu templite hävitamiseks. Mis veel Zeusi

templi jäänustest säilis, hävitasid hiljem üleujutused ja maavärisemised.

Mängud olid kestnud 12 sajandit, läbi rahu- ja sõjaaegade, elanud üle sisemisi segadusi ja vaenlase sissetunge, tõustes üle väiklase poliitika ja kadeda nääklemise ning jäädes kreeka kultuuri sümboliks kõikideks aegadeks.

Sajandeiks laotus kuulsale paigale vaikus. Usupime, tervet keha salgav keskaeg ei tundnud huvi olümpiamängude ajaloo vastu.

OLÜMPIAMÄNGUD KAASAJAL

Mitte võit ei ole elu peamiseks saavutuseks, vaid võitlus; oluline pole võit, vaid see, et on võideldud hästi. Nende printsiipide levik peab sillutama teed tugevama ja väärikama, üle kõige aga õilsameelsema inimühiskonna kasvatamisele...
Las valitsevad rõõm ja tõeline seltsimehelikkus!

Pierre de Coubertin
(1. I 1863—2. IX 1937)
Rahvusvahelise Olümpiakomitee aupresident.

Olümpiamängude uuestisünd saabus XIX sajandil. Aastatel 1875—1881 kaevati sakslase Ernst Curtiuse initsiatiivil välja muistse Olümpia varemed. Uuesti kangastus maailmale antiiksete olümpiamängude epopöa. Curtiuse initsiatiivi sügavama ajendi teostas prantslane Pierre de Coubertin. See erksa vaimuga õpetlane ja pedagoog, ise hea vehkleja, uuris XIX sajandi piiratud kehalise kasvatuse süsteeme, millised esinesid Euroopas ja Ameerikas. Valutundega märkas ta, et esimesi uusi võrseid ajavat atleetikat ähvardas jällegi hääbumisoht. Kõikjal valitsesid lahkhelid: erinevate spordialade harrastajate vahel ilmnesid vaenlus ja hõõrumised. Kehalisel kasvatusel puudus lai ühiskondlik tunnustus. Coubertin otsis probleemile lahendust.

Tundes hästi Kreeka ajalugu, tuli Coubertin veendumusele, et muistsete mängude elustamine internatsionaalses ulatuses tõstaks tähelepanu spordi vastu kogu maailmas. Juba nende ideede eostumisel oli ta arvamusel, et aus mäng ja tugev sportlik sõprus, mis peavad olema iga sportliku kohtumise tingimatuks nõudeks, ei ole muud, kui hea tahte väljendus. Veel enam: ta oletas, et nii õnnestuks ühe ideega korvata teisi teid, mida maailm otsib vastastikuse lugupidamise ja mõistmise saavutamiseks erinevate rahvaste ja rasside vahel. 25. novembril 1892. aastal tervitas Pariisi Sorbonne'i ülikooli auditoorium esmakordselt vaimustusega Coubertini ideid.

Pärast eelnevat arvamustevahetust võttis Coubertini poolt Pariisis 1894. aastal kokku kutsutud Euroopa ja Ameerika sporditegelaste kongress tema ideed vastu entusiasmiga.

Vastukajata jäänud saksa võimlemistegelase Guts Muthsi mõte kreeka olümpiamängude uuestisünnist, Curtiuse initsiatiiv, kreeka majori Evangelis Zappase eestvõttel sajandi teisel poolel

Kreekas toimunud «panhellenistlikud» mängud — kõik see sünteseerus nüüd lootusrikkalt olümpiamängude uuestisünniks kaasajal.

23. juunil 1894. aastal võttis kongress 34 riigi heakskiidul vastu otsuse luua Rahvusvaheline Olümpiakomitee (ROK).

Coubertini kavatsust mööda pidid esimesed mängud toimuma uue sajandi esimesel aastal. Kuid kreeklaste ettepanekul otsustati esimesed mängud läbi viia 4 aastat varem antiiksete mängude sünnimaa Kreeka pealinnas.

I olümpiamängud Ateenas 1896. a.

5. aprillil elasid 13 riigi atleedid ja 80 000 pealtvaatajat kaasa esimeste kaasaegsete mängude avatseremooniale. Kõlas hümn, kajas kahurite saluut, tõusid õhku rahutuvid. Pärast 1503 aastat kestnud und olid mängud uuesti ellu äratatud.

Võisteldi kergejõustikus, tõstmises, maadluses (nii tõstmises kui maadluses puudusid kaalukategooriad), vehklemises, laskmises, jalgrattasõidus, võimlemises, ujumises ja tennises. Kõik atleedid saabusid võistlustele täiesti omal kulul. Neid oli 285.

Kaunis valgest marmorist staadion oli ehitatud muistse eeskuju järgi. Staadion oli liiga kitsas ja rada järskude kurvidega, mistõttu jooksjatel tuli enne kurvi jooksuhoogu vähendada, et kurvist mitte välja tormata.

Võistlejate spordivarustus oli algeline. Ainult ameeriklane Thomas Burke kandis jalanõusid, mis meenutasid kaasaegseid naelkingi. Ta võitis 100 ja 400 m jooksu aegadega 12,0 ja 54,2 sekundit.

Kavas olnud 12 kergejõustikualal olid 9 alal võidukad ameeriklased. Kaks kuldmedalit läksid Austraaliasse — Edwin Flack võitis 800 ja 1500 m jooksu. Kreeklased olid suurima hoolega valmistunud kettaheiteks ja lootsid sellel rahvuslikul alal võita esikoha. Nende lootused luhtusid. Ameeriklane Robert Garrett, kes Ateenas nägi ketast esimest korda, lennutas selle viimase heitega 29,15 meetri kaugusele ja võitis kuldmedali 20 sm edumaaga kreeklase P. Paraskevopulose ees.

Seevastu saavutasid kreeklased triumfi maratonijooksus. See võistlusala oli võetud mängude kavasse prantsuse filoloogi Michel Bréali ettepanekul. Bréal oli pannud välja ka auhinna maratonijooksu võitjale.

10. aprilli kuumal päikesepaistelisel päeval ilmus raske jooksu starti 25 jooksjat: austraallane Flack, prantslane Lermusiaux, ameeriklane Blake, ungarlane Kellner; ülejäänud olid kreeklased. Nende hulgas olid ka Marusist, Ateena lähedalt pärinev Spüros Louis, elukutselt kirjakandja. *

* Dr. F. Mezö märgib, et S. Louisi esitatakse mitmete allikate järgi ebaõigesti — korra karjasena, korra ülemleitnandina.

Joosti Marathonist Ateenasse. Ja nagu 24 sajandit tagasi, kuulsa Marathoni lahingu ajal, olid ateenlased äreval ootel. Kas suudab nende kaasmaalane võita seda muistsete kreeklaste vaprust meenutavat jooksu. Ratsavirgatsid teatasid: 22. kilomeetril juhtis prantslane kolmekilomeetrise edumaaga... siis teatati — Blake varises kokku, 32. kilomeetril katkestas Lermusiaux, 37-ndal Flack...

Suurtükkide kogupauk teatas jooksjate lähenemisest. Juubeldades tervitati esimesena staadionile saabunud Spüros Louisi. Kreeka printsid saatsid teda joostes finišini. Louis muutus kreeka rahvuskangelaseks. Muide, jälginud Louisi triumfi, pomisenud üks Coubertini vastaseid: «Teie spordiinternatsionalism ei hävita rahvuslikku vaimu, vaid tugevdab seda.»

Maratonijooksu lõpetasid 8 võistlejat.

Kreeklased olid edukad vehklemises ja laskmises, prantslased jalgrattasõidus, sakslased domineerisid võimlemises. Pireuse lahes toimunud ujumisvõistlustel aga võitis Alfred Hajos esimesed kuldmedalid Ungarile.

Pärast Ateena mänge tehti ettepanek: jätta olümpiamängud alaliselt kreeklaste korraldada, kuid Coubertin oli selle vastu. Ta nõudis, et mängude läbiviimise koht muutuks pidevalt, nagu see oli otsustatud I kongressil.

Ateena olümpiamängud andsid tõuke spordi arengule kogu maailmas. Elavnesid rahvusvahelised spordisidemed, tõusis huvi spordi vastu.

II olümpiamängud Pariisis 1900. a.

Juba Pariisi kongressil 1894. aastal otsustati, et teised olümpiamängud korraldatakse Coubertini teenete tähistamiseks Pariisis.

Oma kurvastuseks aga pidi viimane nägema, et ettevalmistused mängudeks ei arenenud soovitud suunas. Ei õnnestunud hankida küllaldaselt materiaalseid vahendeid, Pariisis aga puudusid nõuetekohased spordiehitused. Lisaks sellele elas Pariis maailmanäituse tähe all ja mängudel tuli paratamatult leppida teisejärgulise osaga. Enamikku võistlustest jälgis sõna tõsises mõttes peotäis inimesi. Kõneldi, et mängudel lasus maailmanäituseks ehitatud Eiffeli torni vari.

Olümpiaprogrammi oli suurendatud.* Esmakordselt startisid mängudel ka naised — tennises ja golfis. Välja oli jäetud maadlus. Võistlused venisid väga pikaks — 14. maist kuni 28. oktoobrini.

Enamik võistlusi toimus Boulogne'i metsas Racing-Club de France'i pehmel rajal ja väljakutel. Sellest hoolimata ületati kergejõustikuvõistlustel neljal korral maailmarekordeid. Ameeriklane Alvin Kraenzlein võitis neli kuldmedalit (60 m jooks, 110 ja

* Vt. «Olümpiamängude programmi ülevaatlikku tabelit» raamatu lõpus.

200 m tõkkejooks ja kaugushüpe), kirjutades oma nime alatiseks kõigi aegade parimate hulka. 24 alani suurendatud kergejõustikuvõistlustel olid 17 kuldmedaliga edukaimateks jällegi ameeriklased. Vehklemises olid prantslased säilitanud oma paremuse, laskmises aga näitasid heast küljest oma võimeid šveitslased. Seine'i jõel toimunud ujumisvõistlustel domineerisid austraallane F. Lane ja inglane J. Jarvis.

III olümpiamängud St. Louisis 1904. a.

Ameeriklaste edu esimestel mängudel andis neile loomuliku õiguse mängude pidamiseks oma kodus. Kuid jällegi oli maailmanäitus see, mis mängude tähtsust näis kahandavat. Kalli reisiraha tõttu saabus ka vähe välisvõistlejaid: Euroopast kõigest 53 (Inglismaalt, Prantsusmaalt, Ungarist ja Saksamaalt). Seepärast kujunesid mängud rohkem ameerika klubide omavaheliseks jõukatsumiseks.

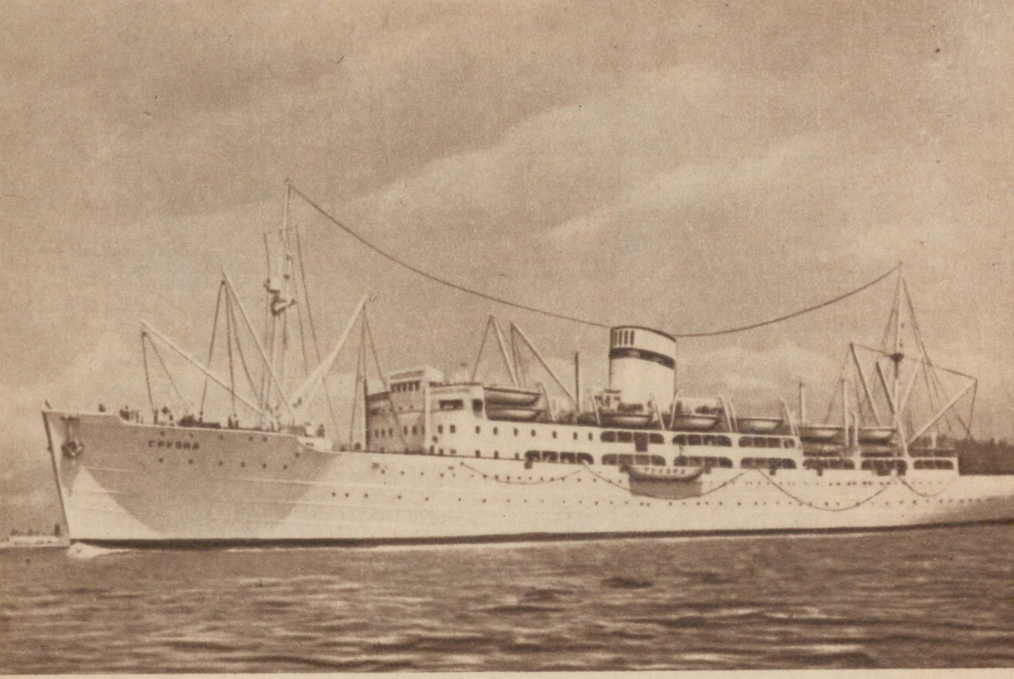
Võistluspaigad olid viletsad. Olümpiastaadion puudus. Enamik võistlusi peeti Washingtoni ülikooli väljakutel. Ujumisvõistlused toimusid näituse maa-alal asuvas kunstlikus tiigis. See oli primitiivne ujula, stardi- ja pöördesillad ei olnud kohakuti, põhjustades võistlejatele palju ebameeldivusi. (Ujumisradasid sel ajal ei kasutatud). Ujulasild ei kannatanud isegi 6—8 inimese raskust, vajudes nii sügavale vee alla, et stardis seisvate ujujate jalad kadusid luupekseteni vee alla.

Võistlused ei olnud populaarsed, ühtegi spordiala ei jälginud üle 2000 pealtvaataja.

Kõigest hoolimata sammusid tulemused tõusuteed. Uuteks aladeks olid St. Louisis poks, vibulaskmine naistele, korvpall, vettehüpped ja mõned teised alad. Tõstmises puudusid ikka veel kaalukategooriad, samuti ei eritletud üksikuid tõsteviise. Võistlused toimusid ainult kahes tõsteviisis — kahe ja ühe käega tõstmises. Maadluses aga olid võistlejad jaotatud seitsmesse kaalukategooriasse. Kergejõustikus püstitati kolm maailmarekordit. Kuubalased olid võidukad vehklemises, sakslased ja ungarlased ujumises. Kanadalased olid parimateks jalgpallis, golfis ja Kanada indiaanlaste erilises pallimängus — lacrosse'is. Ülejäänud aladel domineerisid «väljakuperemehed» ameeriklased.

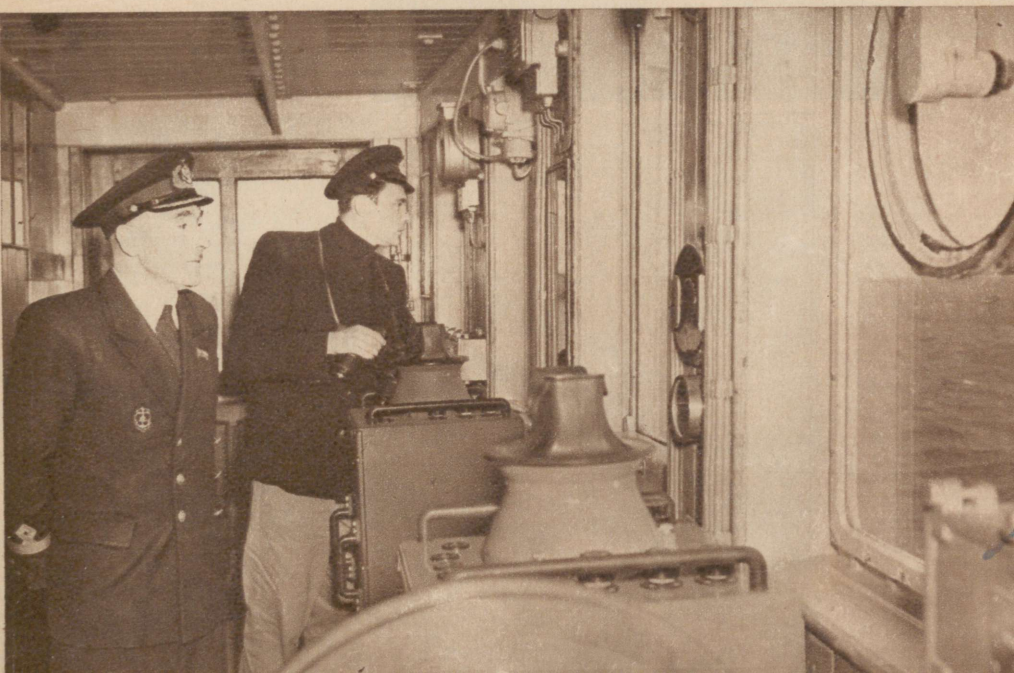
Kergejõustikuvõistlustel püstitati omamoodi rekord: neli ameeriklast — Archie Hahn sprindis, James Lightbody keskmaajooksudes, Harry Hillmann tõkkejooksudes ja 400 meetris ning Ray Ewry hoota hüpetes — võitsid kõik kolm «kulda». Suurepärase tulemuse 21,6 200 m jooksus saavutas Hahn. See püsis olümpiarekordina 1932. aastani.

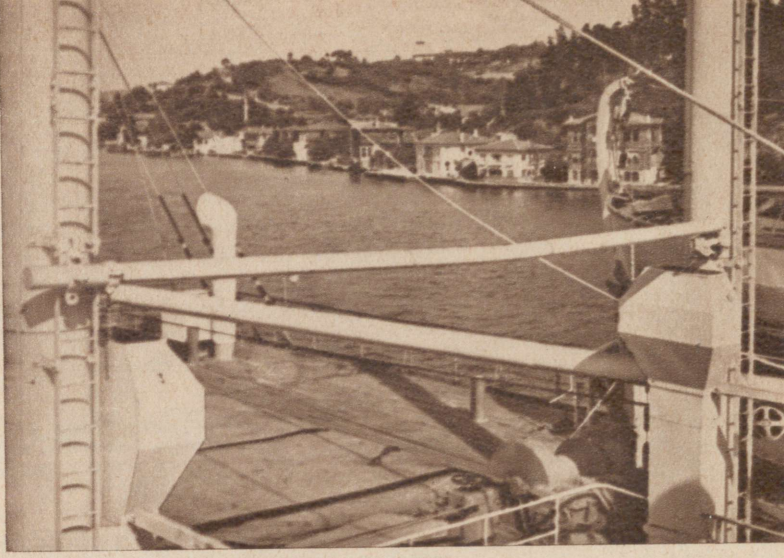
Mitmetel aladel kandsid võistlused ebatõsist iseloomu. Kõige skandaalsem lugu juhtus maratonijooksus. Ameeriklane Thomas Hicks komberdas vaevaliselt, sõprade abiga üle finišijoone. Selle

Niisugune ta on — nõukogude olümpialaev «Gruusia» . . .

. . . ja tema kapten Elisbar Šabanovitš Gogitidze, kogenud merehunt, kes 25 aastat on kündnud maailma meresid.

Bosporose väinas oli kallas kohati nii lähedal, et võis «vaadata kööki».

Teeneline treener Edgar Puusepp uurib merebinoklist kaljusid Bab-el-Mandebi väinas.

«Ostke mälestuseks Egiptusest!» pakuvad kaubitsejad Port Saidis.

põhjuseks oli jooksu ajal sissevõetud strühniin. Ta oli jooksu juhtinud, kuid finišis märkas meeleheitel, et oli teiseks jäänud — äsja oli tervitatud staadionil vaimustusega teist ameeriklast, Fred Lorzi. Presidendi tütar Alice Roosevelt oli talle isiklikult üle andnud ka auhinna. Varsti selgus, et Lorz oli umbes 15 kilomeetrit autos sõitnud ja alles 9,5 km enne lõppu autost välja hüpanud. Ta diskvalifitseeriti eluks ajaks. Kuldmedali sai Hicks, kuigi ka tema meie mõiste järgi oleks tulnud diskvalifitseerida.

Maratonijooksu juhtis veel poolel distantsil kuuba postimees Felix Carvajal. Siis ta seisatas hetkeks, et süüa mõned õunad lähedal asuvalt puult, jätkas jooksu, sai piste ja pidi leppima neljanda kohaga. Carvajalil polnud raha võistlusdressi muretsemiseks: ta lihtsalt lõikas särgivarrukad ja püksisääred lühemaks, et need ei segaks.

IV olümpiamängud Londonis 1908. a.

1906. aastal toimusid Ateenas vaheolümpiamängud, millega tähistati olümpialiikumise 10 aasta juubelit. Osavõtjate hulgas oli esindajaid 22 riigist. Sporditehniline tase näitas jätkuvat tõusu. Need vaheolümpiamängud on jäänud seni ka ainsateks.

Kui Rooma oli neljandate olümpiamängude korraldamisest suure hilinemisega ära öelnud, kardeti, et uus kandidaat — London ei suuda küllaldaselt suurteks kompleksvõistlusteks valmistuda. Juhtus vastupidi. Aastaga rajasid inglased rea häid spordibaase, ehitades muuhulgas suure staadioni 100 000 pealtvaatajale. Ka võistluskorraldus oli parem kui eelmistel mängudel. Esmakordselt ilmusid mõnede maade sportlased avaparaadile ühtlases rahvuslikus spordidressis.

Võistlusi oli täiendatud mõnede uute aladega, muuhulgas ka maahokiga. Uuesti olid kavas laskmine, purjetamine, ragbi; maadlusvõistlused toimusid esmakordselt nii vaba- kui klassikalises maadluses. Kavas oli ka iluuisutamine, kus Nikolai Panin-Kolomenkin võitis esimese Venemaa sportlasena kuldmedali (spetsiaalkujundite harjutuses). Klassikalises maadluses (ka kreeka-rooma maadluseks nimetatud) tulid kaks venelast N. Orlov ja O. Petrov hõbemedalitele.

Londonis leidis aset ka kaasaegsetel olümpiamängudel seni ainsaks jäänud juhus, kus olümpiavõitja tiitel võidetakse ilma konkurentsita. 400 m finaaljooksu tulemused tühistati, kuna ameeriklane Carpenter oli jooksu ajal takistanud inglast Halswelle'i. Carpenter kõrvaldati võistlustelt. Ka tema võistkonnakaaslased Taylor ja Robbins otsustasid sel puhul loobuda. Wyndham Halswelle jooksis kordusfinaalis üksinda ja võitis kuldmedali 50,0 sekundiga.

Kergejõustikus ületati olümpiarekordeid 13 korral ja maailmarekordeid 3 korral. Ujumises olid vastavad arvud 6 ja 4. Ainulaadse juhtumina tuli odaviskes kahekordseks kuldmedalivõitjaks

rootslane Erik Lemming. Seda seetõttu, et peale tänapäeval harrastatava odaviske oli kavas ka vise ungari stiilis, s. o. hoidega oda tagumisest otsast. Lemming tuli esimeseks mõlemal alal.

Mõned võistlused olid väga osavõturohked: 100 meetri jooksus startis 57, vehklemises florettidele 85 ja espadronidele 76 võistlejat.

Dramaatilise juhtumiga maratonijooksus on seotud itaallase Dorando nimi. Äärmiselt kurnatuna saabus ta esimesena staadionile ja varises seal enne finišit kokku. Ta aidati jalgadele. Ta varises uuesti. Teda toibutati, kuid asjata. Siis aitasid sõbrad ja kohtunikud Dorando käte vahel üle lõpujoone. Hetk hiljem saabus staadionile värskena ameeriklane Johnny Hayes, kes kuulutati ka võitjaks. Dorando tulemus aga tühistati. Kuninganna kinkis kangelaslikule itaallasele lohutusauhinnaks kuldpokaali.

V olümpiamängud Stokholmis 1912. a.

Stokholmi mänge on nimetatud suureks verstapostiks olümpiamängude ajaloos. Selles on palju õigust. Kuulsa arhitekti Torben Gruti plaanide järgi rajati uus olümpiastaadion. (Muide, Gruti poeg William tuli 1948. aastal olümpiavõitjaks kaasaegses viievõistluses.) Võistluste tehniline läbiviimine oli eeskujulik, huvi mängude vastu rootslaste hulgas erakordne. Kõige selle juuri tuleb näha suurtes edusammudes, mida Rootsi oli teinud kehalise kasvatuse arendamisel.

Ka võistlused ise varjutasid kõik eelnenud.

Olümpiaprogramm ei olnud veel stabiliseerunud. Uute aladena olid kavas kaasaegne viievõistlus, naiste ujumine ja vettehüpped. Kavast oli jällegi välja jäänud tõstmine, samuti vabamaadlus, vibulaskmine, poks jne. Omapäraseimaks uueks alaks oli köievedu. Kaheksateistkümnel korral ületati kergejõustikus olümpiarekordeid, milledest seitse olid ühtlasi maailmarekorditeks. Ujumises olid vastavad arvud 7 ja 4.

Võistluste võistlusena läks Stokholmist spordiajalukku soomlase Hannes Kolehmaineni ja prantslase Jean Bouini duell 5000 m jooksus. Prantslane oli favoriit ja juhtis enamiku distantsist, suutmata lahti raputada soomlast. 40 meetrit enne finišit jooksid mõlemad rind-rinnaga, siis suutis Kolehmainen võita Bouini meetriga (14.36,6). Tulemus oli maailmarekordiks. Kurb saatus tabas erakordsete võimetega, painduvat ja sitket ameerika indiaanlast Jim Thorpe'i. Ta võitis viie- ja kümnevõistluse niisuguse ülekaaluga, et auhinda talle kätte andes ütles Rootsi kuningas Gustav V: «Te olete maailma suurim atleet!» Mõned kuud pärast mänge aga avastas Ühendriikide olümpiakomitee, et Thorpe oli kunagi nooruses mänginud elukutseliste pesapallimeeskonnas ja kuulutas ta elukutseliseks, nõudes kuldmedalite tagastamist.

Kenneth McArthurist, Lõuna-Aafrika politseinikust, aga kõneldi, et ta võitnud maratonijooksus kuldmedali oma kaasmaalase Cristopher Gitshami ees klaasi veega. Mõlemad seisatanud jooksu ajal hetkeks, et juua klaas vett. Äkki aga loobunud McArthur oma lonksust ja jooksnud edasi. Selle edumaaga ta võitnudki.

See jooks toimus suures kuumuses ja starti ilmunud 62 jooksjast lõpetasid ainult 24.

Ujumises alustas Stokholmi olümpiamängudel oma võiduteed üks kuulsamaid Havai saarte sportlasi Paoa «Duke» Kahanamoku. Ta võitis 100 m vabaujumise ajaga 1.03,4. Esimese kuldmedali võitjaks naisujujate hulgas oli austraallanna Fanny Durack (100 m vabalt 1.22,2).

Maadlusvõistlustel olid edukamateks soomlased ja rootslased.

Meie spordiajalooga on Stokholmi mängud seotud eeskätt Venemaa võistkonnas startinud eestlase Martin Kleini mälestusväärse esinemisega maadlusvõistlustel. Matšis soomlase Alfred Asikaineniga keskkaalus A (kuni 75 kg) suutis Klein võita sitke soomlase maailma pikimas, ligi üksteist tundi (!) kestnud võistluses. Sellega oli ta kindlustanud endale hõbemedali. Matš kuldmedalile polnud pärast seda väsitavat võistlust kahjuks enam mõeldav.

Suurele, kuid halvasti ettevalmistatud Venemaa olümpiadelegatsioonile olid Kleini ja laskemeeskonna hõbemedalid duellpüstolist laskmises 30 m distantsilt ainsateks märkimisväärseteks saavutusteks.

Antiikmängude eeskujul toimus Stokholmis spordivõistlustega paralleelselt ka kunstikonkurss arhitektuuris, kirjanduses, muusikas, maalikunstis ja skulptuuris.

Nagu Londonis, häiris ka Stokholmis sõbralikku õhkkonda rekordarv proteste. Need tuli avaldada eriraamatuna.

VII olümpiamängud Antverpenis 1920. a.

Kuuendad mängud Berliinis oli neelanud Esimese maailmasõja tuli. Vähem kui kaks aastat pärast laastava sõja lõppemist kogunesid 29 riigi atleedid Antverpenisse. Sõjasüüdlasteks peetud keskriikide sportlasi mängudele ei lubatud.

Antverpeni mängudel võeti esmakordselt kasutusele olümpialiikumise embleem — viis põimunud rõngast (Euroopa — helesinine rõngas, Aasia — kollane, Aafrika — must, Austraalia — roheline, Ameerika — punane) ning osavõtjad andsid olümpiavande.

Välja arvatud mõned erandid, oli olümpiamängude programm Antverpenis lõplikult välja kujunenud. Olümpia- ja maailmarekordeid ületati vähem kui Stokholmis. Kogu maailma imetlust pälvis siin soomlaste suurepärane edu. 15 kuldmedaliga, milledest

9 võideti kergejõustikus, oli Soome Ameerika Ühendriikide ja Rootsi järel paremuselt kolmandaks maaks maailmas.

Haaravas duellis 5000 m distantsil revanšeeris prantslane Joseph Guillemot (14.55,6) soomlasele Paavo Nurmile oma eelkäija Bouini kaotuse Stokholmis. Nurmi kaotas peamiselt kogemuste puudumise tõttu. 10 000 m jooksus (31.45,8) ja 10 km maastikujooksus võitis Nurmi aga kuldmedalid. Tema kuulsus oli puhkemas õitsele.

Ujumises oli endiselt suurimaks meheks Kahanamoku, kes viis maailmarekordi minuti piirile (100 m 1.00,4). Edukas oli ka tema kaasmaalane Warren Kealoha seliliujumises (100 m 1.15,2).

Et Kleini medal Stokholmis polnud juhuslik, tõestasid suurepäraselt Alfred Neuland ja Alfred Schmidt tõstmises ning Jüri Lossmann kergejõustikus. Neulandi seeria kergekaalus (kuni 67,5 kg) 72,5+75+110 oli 12,5 kg võrra parem isegi keskkaalu võitja tulemusest. Neuland võitis esimese eesti atleedina olümpiamängude kuldmedali. Seeria 55+65+92,5 kg sulgkaalus tõi Schmidti omakorda «hõbedale».

Suured väljavaated maratonijooksu võitmiseks olid Jüri Lossmannil. Teadmata täpselt, palju veel joosta, oli ta lõpuspurdiga hiljaks jäänud. Ainult 12,2 sekundit pärast üsna kurnatud Hannes Kolehmainenit jõudis suhteliselt värskena finišisse meie Lossmann. Ka hiljem on olnud nappe maratonivõite, kuid nii väikese eduajaga järgmise ees, nagu Kolehmainen Lossmanni lõi, pole ei enne ega pärast võidetud ühtegi olümpiamaratoni. Kuni tänaseni on Lossmanni tulemus jäänud meie kergejõustiklaste parimaks saavutuseks olümpiakonkurentsis.

VIII olümpiamängud Pariisis 1924. a.

Need Rahvusvahelise Olümpiakomitee asutamiskongressi 30. aastapäevale pühendatud mängud toimusid 27-aastase soome jooksuime Paavo Nurmi tähe all. Ta startis neljal alal ja võitis neli kuldmedalit. Ta tahtis võistelda veel viiendalgi, kuid seda ei lubatud. Vähem kui tunnise vaheaja järel võitis ta kuldmedalid uute olümpiarekorditega 1500 (3.53,6) ja 5000 meetri jooksudes (14.31,2). Nurmi valmistus juba 5000 meetri stardiks, kui 1500 meetri jooksu finišis kokku varisenud inglane Stallard alles toibus minestusest. Nurmi oli hiilgavaim jõu ja vastupidavuse kehastus! Isegi põrgulikus päikeselõõmas toimunud 10 km murdmaajooksus, mis enamikule osavõtjaist kujunes tragöödiaks, oli Soome suuratleet häirimatult võimas.

Ameeriklaste meelehärmiks võitsid «nende aladel» inglased: 100 m jooksu Harold Abrahams (10,6), 400 m jooksu Eric Liddell (47,6) ja 800 m jooksu Douglas Lowe (1.52,4). Viievõistluse kaugushüppes püstitas Ühendriikide värvides esinev kanadalane R. LeGendre uueks maailmarekordiks 7.76,5! Kaugushüppes oleks

ta võitnud selle tulemusega kuldmedali, viievõistluses aga tuli ainult «pronksile!»

1922. aastal kümnevõistluses maailmarekordini küündinud eestlane Aleksander Kolmpere oli Pariisis sunnitud alistuma ameeriklastele Oshorne'ile ja Nortonile. Ta võitis pronksmedali. Kokku uuendati olümpiarekordeid kergejõustikus 15 korral, kuus neist olid ühtlasi maailmarekordid. Ujumises ületati senised olümpiarekordid kõigil aladel, viis olid ühtlasi maailmarekordid.

Ujumisvõistlustel domineeris kolme kuldmedaliga üks maailma kõigi aegade suurimaid ujujaid — ameeriklane Jonny Weismüller. Ta püstitas 100 ja 400 m vabaujumises uued olümpiarekordid aegadega 59,0 ja 5.04,2. Sensatsiooniline oli austraallane Andrew «Boy» Charltoni ülekaalukas võit oma peakonkurendi rootslase Arne Borgi üle 1500 m vabaujumises. Charltoni aeg 20.06,6 oli ligi poolteist minutit parem enne mänge eksisteerinud maailmarekordist!

22 meeskonda startis jalgpalliturniiril. See oli rekordarv, mis ületati alles Helsingis 1952. aastal (25 meeskonda). Kuldmedali võitsid Uruguai pallikunstnikud, korrates oma saavutust 1928. aastal Amsterdamis.

Alaks, kus eestlased oma võimeid julgesti maailma parimatega mõõtsid, oli raskejõustik. Antverpeni kangelane A. Neuland koos J. Kikkasega võistlesid keskkaalus (kuni 75 kg). 5 tõste kogusumma (ühe käega rebimine ja tõukamine, kahe käega surumine, rebimine ja tõukamine) 455 kg tõi Neulandi hõbemedalile. Viis kilo nõrgem tulemus andis J. Kikkasele «pronksi». Ka kolmas eestlane — Harald Tammer tuli 497,5 kiloga raskekaalus pronksmedalile.

Eestlastest ainsaks kuldmedali toojaks Pariisist oli Eduard Pütsep. Ta võitis esikoha klassikalises maadluses kuni 58 kg kehakaalus. Teine maadleja Roman Steinberg tuli toime pronksmedali võitmisega kuni 75 kg kehakaalus. Seega oli eesti atleetide trofeeks Pariisis viis medalit!

IX olümpiamängud Amsterdamis 1928. a.

Ajaliselt hajutatud, omavahel nõrgalt seotud võistlused tihendati Amsterdami olümpiamängudel raamidesse, millised tänaseks on muutunud traditsioonilisteks ja sellisena fikseeritud ka olümpiamängude määrustes. Seni neljale-viiele kuule venitatud mängud kestsid nüüd ainult 16 päeva.

Nende mängude kangelastest kõneldes tuleb esimesena nimetada mitte sportlast, vaid treenerit. Selleks oli Andreas Kreysman, kes 8 päeva korrastas staadioni ja hoolitses võistluspaikade eest.

Kergejõustiku suureks üllatuseks oli see, et peale 400 m ja teatejooksude ei õnnestunud ameeriklastel ühelgi jooksudistantsil võita kuldmedalit. 400 meetri päästjaks osutus rässakas Ray

Barbutti. Ta oli ragbimängija. Pooljuhuslikult avastatud suured jooksjavõimed andsid talle sõidupileti Amsterdami. Pärast kuldmedali võitmist (47,8) viskas ta naelkingad nurka ja pöördus tagasi armastatud ragbimängu juurde.

100 ja 200 meetri sprindis oli parimaks enne mänge vähetuntud kanadalane Percy Williams (10,8 ja 21,8). Ta ületas kõiki oma võimsa finišiga.

Nurmi hiilgeaeg oli lõpule jõudmas. 5000 meetri jooksus oli ta sunnitud alistuma Ville Ritolale. (Viimane võitis ajaga 14.38,0.) Leidus neid, kes arvasid, et Nurmi laskis vabatahtlikult Ritolat võita ja nõuti isegi Nurmi diskvalifitseerimist, kuna ta niisuguse talitusviisiga olevat rikkunud olümpiavannet. Ainulaadne juhtum, kus kedagi on tahetud diskvalifitseerida mittevõitmise pärast! Võistluste «naelaks» kujunes Nurmi, Ritola ja rootslase Edwin Wide heitlus 10 000 m jooksus. Harvanähtud spurdiga lõi epohhi loonud soomlane oma kaasmaalast Ritolat alles viimastel meetritel (aeg 30.18,8). See oli Nurmi viimane kuldmedal.

Amsterdamis olid esmakordselt kavas kergejõustikualad ka naistele. Ühtekokku püstitati 14 uut olümpiarekordit, milledest neli olid maailmarekorditeks.

Ujumisvõistlustel rahuldus Jonny Weissmüller kuldmedali võitmisega 100 meetris (58,6), jättes pikemad distantsid Charltoni ja Borgi jagada. 400 meetris võtsid viimased aga omavahelist võistlust liiga tõsiselt ega pannud tähele kõrvalradadel ujuvaid kaasvõistlejaid. Nii juhtuski, et äärmisel rajal ujunud argentiinlane Alberto Zorilla neist enne finišit tugeva spurdiga möödus, näpates kuldmedali maailmakuulsuste eest ajaga 5.01,8. 1500 meetri vabaujumises saavutas aga Borg ajaga 19.51,8 Pariisis saadud kaotuse eest ihaldatud revanši Charltonilt. Ujumisvõistlustel püstitati kõigil aladel olümpiarekordid ja 5 alal maailmarekordid.

Oli tõusmas uus spordimaa Jaapan. Mikio Oda kolmikhüppes (15.21) ja Yoskiyuki Tsuruta 200 m rinnuliujumises (2.48,8) viisid esimestena kuldmedalid tõusva päikese maale.

Kuigi maadlus oli Amsterdamis eeskätt Soome ja Rootsi alaks, näitasid eestlased, et nad püsivad tugevamate hulgas. Vabamaadluses tuli kergekaalus Osvald Käpp kuldmedalile. Klassikalises maadluses aga võideti koguni kaks medalit: sulgkaalus võitis Voldemar Väli kuldmedali rootslase Erik Malmbergi ja itaallase Giacomo Quaglia ees, kergekeskkaalus tuli Albert Kusnets pronksmedalile.

Noor eesti tõstesporditäht Arnold Luhaäär võitis raskekaalus seeriaga 100+110+150 hõbemedali. Võitjaks tulnud sakslase J. Strassbergeri tulemusest jäi tal puudu 12,5 kg. Muide, alles Amsterdamis toimusid tõstevõistlused praegu kehtiva klassikalise kolmevõistluse programmi kohaselt (kahe käega surumine, rebimine ja tõukamine).

Maahokis hiilgasid artistliku osavusega hindud. Nad võitsid kuldmedalid ja on kaitsnud neid ka kõigil hilisematel mängudel.

X olümpiamängud Los Angelesis 1932. a.

Los Angelesis oli esmakordselt ehitatud sportlaste tarbeks hoonete grupp, kus kõigi maade sportlased võisid ühiselt elada ja harjutada ning kus võimaluste piires oli püütud arvestada ka rahvuslikke iseärasusi ja vajadusi. See asula ristiti olümpiakülaks.

Esmakordselt, kuigi mitteametlikult, katsetati neil mängudel ka elektriajamõõtjaid ja fotofinišit.

Neegrid tõid Ameerikale tagasi aastateks kaotatud kuulsuse sprindis. Los Angelesis oli kiireimaks lüheldane neeger Eddie Tolan, keda nimetati «Michigani öiseks kiirrongiks». Ta jooksis 100 m olümpiarekordiks 10,3. Seda tulemust on hiljem korratud, kuid pole ületatud. Legendaarne poola jooksja Janusz Kusocinski murdis tugevate soomlaste Volmari Isohollo ja Lauri Virtaneni vastupanu 10 000 m jooksus (30.11,4). Soomlastel tuli leppida kuldmedalitega «ainult» 5000 m (Lauri Lehtinen 14.30,0) ja takistusjooksus (Isohollo). Ringilugeja süü tõttu jooksid finalistid 3000 m takistusjooksus 450 m rohkem ja Isohollo ajaks märgiti 10.33,4.* 39-aastane inglane Thomas Green oli võidukas 50 km käimises, edestades lätlast Janis Dalinšit. Ainult 19-sekundiline vahe lahutas maratonivõitjat argentiinlast Juan Zabalat (2:31.36,0) inglasest Samuel Ferrisest. Pärast Amsterdami lüüasaamist oli soomlaste kolmikvõit odaviskes ülivõimas. Võitja «Maailma Matti» (Järvineni) tulemus oli 72.71.

Kättesaamatuna püsis see tulemus olümpiavõistlejatele 20 aastat, kuni ameeriklane Cyrus Young soomlaste oma kodus selle 1952. aastal ületas (73.78).

Kahe kuld- ja ühe hõbemedaliga (80 m tõkkejooksus, odaviskes ja kõrgushüppes) alustas oma tähelepanuväärset sportlasekarjääri ameeriklanna Mildred «Babe» Didrikson. 25 olümpia- ja 15 maailmarekordit kinnitasid võistluste kõrget taset kergejõustikus.

Suurepäraste tulemustega triumfeerisid olümpiaujulas jaapanlased: Yasuji Miasaki 100 m vabaujumises (58,2), 15-aastane Kusuo Kitamura 1500 m vabaujumises (19.12,4) ja Masaji Kiyokawa seliliujumises (1.08,6). Teistkordseks olümpiavõitjaks 200 m rinnuliujumises tuli Y. Tsuruta (2.45,4). Oma kodus löödud ameeriklaste «saagiks» jäi ainult 400 m vabaujumine, mille võitis Clarence Crabbe 4.48,4-ga. Kahe kuldmedaliga (100 ja 400 m vabaujumises 1.06,8 ja 5.28,5) oli edukamaks naisujujaks ameeriklanna Helene Madison. Olümpiarekordeid ületati ujumisvõistlustel kokku 10 korral, neli neist olid maailmarekorditeks.

Mängude heast organisatsioonilisest korraldusest hoolimata saabus Los Angelesi mängudele loodetust vähem sportlasi. Peamiseks põhjuseks olid suured sõidukulud. Mänge näis mõjutavat seegi, et kapitalistlik maailm elas tollal üle sügavat depressiooni.

---

* Eeljooksus saavutas Isohollo 9.14,6.

Sõiduraha puudusel ei lähetatud Los Angelesi mängudele Eestist ühtegi sportlast. Ometi kuulus Eesti 38 Los Angelesis startinud olümpiamaa hulka, sest startisid maadluses Osvald Käpp ja 50 km käimises Alfred Maasik. Mõlemad olid vahepeal asunud elama Ühendriikidesse.

XI olümpiamängud Berliinis 1936. a.

Paradoksaalselt kõlas relvi täristava Saksamaa pealinnas olümpiakell: «Ma kutsun maailma noorust». Rahu ja sõpruse mänge taheti kasutada fašistlikuks propagandaks. Ometi ei läinud olümpiamängude ajalukku mitte sakslaste paljukiidetud organiseerimisvõime, pealetükkivalt palju natside haakristilippe ja «triumf», mida Hitler endale publikult välja mangus. Ka suurejooneliselt väljaehitatud «Reichssportfeld» ei olnud see, mis tegi kuulsaks need mängud. Tagajärgede-võimsad ja haaravad võistlused ise olid selleks, mis aegadega visa on ununema. Nendel mängudel võistles ja võitis poolsajandi suurimaid atleete neeger Jesse Owens. Ta oli kiireim 100 ja 200 m jooksus aegadega 10,3 ja 20,7, võitis kaugushüppe tänini püsiva olümpiarekordiga 8.06 ja jooksis kaasa Ameerika Ühendriikide 4×100 m teatejooksu meeskonnas, kes püstitas tol ajal fantastilisena tundunud maailmarekordi — 39,8.

Hiilgasid ka teised neegeratleedid: Archie Williams võitis 400 m jooksu (46,5), John Woodruff 800 m (1.52,9), Cornelius Johnson oli parimaks kõrgushüppajaks (2.03). Pikamaajooksudes paelus publikut väikese jaapanlase K. Murakoso visa heitlus soomlaste «murdmatu müüriga» — 5000 meetris Gunnar Höckerti, Lauri Lehtineni ja Ilmari Salmineniga, 10 000 meetris Salmineni, Arvo Askola ja Volmari Isoholloga. Murakosol tuli mõlemas alla vanduda — 5000 m võitis Höckert 14.22,2, 10 000 m Salminen 30.15,4, kusjuures viimases saavutasid soomlased kolmikvõidu. Dramaatiliselt kulges maratonijooks. Kuulus argentiinlane Zabala juhtis konkurentsitult 30 km ja varises siis teele. Üle poole võistlusmaast nagu paarisrakendis jooksnud jaapanlane Kitei Son ja inglane Ernest Harper võitsid kuld- ja hõbemedalid.

22 olümpiarekordit ja 9 maailmarekordit püstitati Berliini olümpiastaadionil.

Ujumisvõistlustel oli sensatsiooniks ungarlase Ferenc Csiki võit jaapani ja ameerika kuulsuste ees 100 m vabaujumises (57,6). Ettearvatud võitjana viis kuldmedali ookeani taha ameeriklane Adolf Kiefer seliliujumises (100 m 1.05,9). Oma suuri edusamme veerajal kinnitasid ka hollandlannad, võites neli kuldmedalit. Olümpiaujulas püstitati kümme uut olümpia- ja üks maailmarekord.

Pärast St. Louisi mänge oli saanud olümpiaalaks jälle korvpall. Kuldmedalid võitsid ameerika korvpallurid, kes pole esikohta seni veel kellelegi loovutanud.

Suurepärase eduga esinesid Berliinis eesti maadlejad. «Urra! urra! Palusalu, murra!» saatis meie olümpiaatleetide ja spordisõprade koor raskekaallase Kristjan Palusalu vägitegusid maadlusmatil. Kahe kuldmedali võitmine vaba- ja klassikalises maadluses on haruldane juhtum spordiajaloos. Poolraskekaalus võitis vabamaadluses hõbe- ja klassikalises pronksmedali August Neo. Amsterdami kuldmedalimees Voldemar Väli (kergekaal) tuli klassikalises maadluses pronksmedalile.

Veel kaks medalit tõid eesti atleedid Berliinist. Arnold Luhaäär tuli raskekaalu tõstmises seeriaga 115+120+165 = 400 pronksmedalile. Poksis jõudis Nikolai Stepulov kergekaalus tublide võitudega finaali, kuid kaotas siin punktidega ungarlasele Imre Harangile, tulles seega hõbemedalile.

XIV olümpiamängud Londonis 1948. a.

1939. aastal oli kogu maailmas juba alanud piletite eelmüük Helsingi mängudele, kui natslik Saksamaa tungis kallale Poolale ja algas verine Teine maailmasõda. XII ja XIII olümpiamängud jäid pidamata.

Neljanda rahuaasta juulikuu lõpupäevil koguneti järjekordsetele mängudele Londonisse. Saksamaa ja Jaapani sportlastele oli osavõtt keelatud.

Jälleoi sammus maailma sport tõusuteed. 16 olümpiarekordit ja 1 maailmarekord püstitati kergejõustikuvõistlustel. Hollandlanna Francina Blankers-Koen, kes 12 aasta eest Berliinis oli startinud eduta, saavutas Londonis hiilgava triumfi. Ta võitis 100 m (11,9) ja 200 m jooksu (24,4), 80 m tõkkejooksu (11,2) ning saavutas neljanda kuldmedali 4×100 m teatejooksus. Seega kordas ta Kraenzlaini, Nurmi ja Owensi saavutust ning omandas kõlava hüüdnime — «Lendav hollandlanna».

5000 m jooksus oli Emil Zatopek tasavägises võistluses sunnitud alistuma belglasele Gaston Reiffile (14.17,6 ja 14.17,8), kuid seevastu võitis ülekaalukalt 10 000 m jooksu (29.59,6). Algas uue jooksukuninga Zatopeki ajastu. Neli kuldmedalit võitsid rootsi atleedid: Henry Eriksson 1500 m jooksus (3.49,8), Thore Sjöstrand 3000 m takistusjooksus (9.04,6), John Mikaelsson 10 km käimises 45.13,2 ja John Ljungqren 50 km käimises 4.41.52,0. Kümnevõistluses võitis oma esimese kuldmedali 17-aastane ameeriklane Robert Mathias 7139 p.

Tõstmises olid esirinnas ameeriklased, maadluses rootslased ja türklased.

Kaheksal alal püstitati olümpiarekordeid ujumisvõistlustel. Maailmarekordi omanik ameeriklane Alan Ford sai üllatuslikult lüüa oma kaasmaalaselt Walter Risilt (57,3). Kaks kuldmedalit viisid Taani Greta Anderson 100 m vabaujumises (1.06,3) ja Karen Harup 100 m seliliujumises (1.14,4).

Rootsi jahil «Ali Baba II» (6 m klass) tuli roolimehena pronksmedalile Tore Holm. Ta oli 52 aastat vana ja võitnud kuldmedaleid purjetamises juba Antverpenis 1920. ja Los Angelesis 1932. aastal.

Oma võitude seeriat olümpiamängudel alustasid ungarlane Lazlo Papp poksis, rootslane Gert Fredriksson süstasõidus ja ungarlane Karoly Takacs laskmises.

XV olümpiamängud Helsingis 1952. a.

Mängud põhjahõimude pealinnas kujunesid suureks verstapostiks kaasaegsete olümpiamängude ajaloos. Need ületasid eelnenud nii osavõtvate riikide ja olümpiaatleetide arvu kui ka sporditehniliste tulemuste erakordselt kõrge taseme poolest. Veelgi mälestusväärsemaks tegi need mängud nõukogude sportlaste esmakordne ja sensatsiooniliselt edukas start. Ameerika Ühendriikide 30 aastat püsinud hegemoonia oli sotsialismimaa atleetide võitude raskuse all peaaegu murdumas ja pääses üle noatera. Kompleksvõistluse punktid NSV Liidu ja Ameerika Ühendriikide sportlaste vahel jagunesid võrdselt — gigantide võistlus jäi viiki.

Nagu kõigil mängudel, olid ka Helsingi mängudel oma kangelased. Kuulsaimaks kõigist aga sai tšehh Emil Zatopek, imetlusväärne atleet, kes oma võrratu sportliku tööarmastusega avas uue ajastu pikamaajooksudes. Nurmi aegadest saadik ei olnud nähtud nii võimast staierit. Emili kolmele kuldmedalile 5000 m (14.06,6), 10 000 m (29.17,0) ja maratonijooksus (2:23.03,2) lisas tema naine Dana üllatuslikult kuldmedali naiste odaviskes (50.47). Nii triumfeeris Helsingis Zatopekide perekond.

«Omal alal» — kergejõustikus olid ameeriklased parimateks.

Londoni mängude 100 m jooksu kuldmedalimees neeger Harrison Dillard võitis 110 m tõkkejooksu (13,7). Teine neeger Malvin Whitfield kordas Londonis saavutatud võitu 800 m jooksus (1.49,2). Eelmiste mängude pronksmedalimees Robert Richards aga võitis teivashüppe (4.55). Üldse võitsid ameeriklased 33 kergejõustikualal 15 kuldmedalit.

Pealtvaatajaid vaimustasid oma meisterlikkusega jamaikalased George Rhoden ja Herbert MacKenley 400 m jooksus (45,9), brasiillane Ferreira da Silva kolmikhüppes (16.22) ning ungarlane Jozsef Csermak vasaraheites (60.34).

Naiste hulgas teenisid suurimat aplausi nõukogude kettaheitjate trio — Niina Romaškova-Ponomarjova (51.42), Jelizaveta Bagrjantseva ja Niina Dumbadze — ning kuulitõukaja Galina Zõbina (15.28), samuti austraallannad Marjorie Jackson (100 m 11,5, 200 m 23,7) ja Shirley Strickland (80 m tõkkeid 10,9). Olümpiarekordite tabelitesse tehti 29 parandust, 9 nendest olid ühtlasi maailmarekordid.

Tõstmises olid parematek Nõukogude Liidu ja Ameerika Ühendriikide sportlased. Maadluses (eriti klassikalises) domineerisid nõukogude matimehed. Parimateks nahkkindameesteks olid Helsingis ameeriklased.

Ujumisvõistlustel parandati olümpiarekordeid eranditult kõigil aladel. Doonau tütred pühitsesid Helsingis tõelist triumfi. Nad võitsid kokku neli kuldmedalit. Tulemus 4.24,4 4×100 m teateujumises oli ühtlasi uueks maailmarekordiks. Clarke Scholesi võit 100 m vabaujumises (57,4), havailaste Ford Konno kuldmedal 1500 m vabaujumises (18.30,3) ja Yoshinobu Oyakawa kuldmedal 100 m seliliujumises (1.05,4), samuti esikoht 4×200 m teateujumises andsid meeste aladel ülekaalu ameeriklastele. Kaasakiskuvas võistluses suutis prantslane Jean Boiteux lüüa Konnot 400 m vabaujumises (4.30,7).

Ungari sportlased olid Helsingis edukad meeskonnavõistlustes: nad tulid kuldmedalitele jalgpallis, veepallis, vehklemises espadronidele ja võitsid esmakordselt kavas olnud meeskonnavõistluse kaasaegses viievõistluses.

Seninägematult kõrget taset olümpiamängudel demonstreerisid nõukogude võimlejad. Maria Gorohhovskaja ja Viktor Tšukarin kuulusid nende nimede hulka, keda Helsingis ümbritses suur sportlik kuulsus.

Akadeemilises sõudmises sai publiku vaimustatud hinnangu osaliseks ühelisel skifil kuldmedalile tulnud Juri Tjukalov.

Pärast kuueteistaastast vaheaega seisid olümpiamängude aupjedestaalil ka eesti atleedid, seekord Nõukogudemaa suure spordidelegatsiooni liikmetena. Meie matikangelane Johannes Kotkas võttis Helsingis vastu oma pikaaegse eduka võistlejatee kõrgeima autasu — kuldmedali klassikalises maadluses. Lisaks Lossmannile ja Kolmperele oli Eestist jälle võrsunud kergejõustiklane, kes suutis mõõta oma jõudu maailma parimatega — Bruno Junk võitis pronksmedali 10 km käimises. Hõbemedalid tõid koju korvpallurid Ilmar Kullam, Heino Kruus ja nõukogude korvpallikoonduse kapten Joann Lõssov.

Helsingi mängudega oli olümpiaidee saavutanud oma senise edutee haripunkti: praktiliselt kogu maailm tunnustas mänge sõpruse ja hea tahte pidustustena.

TEEL MELBOURNE'I

Neli aastat, mis lahutasid Helsingi mänge XVI olümpiamängudest, olid lõppemas. Neli aastat treeninguid, visa tööd, mitte kunagi lõppevat võitlust suurema täiuslikkuse eest. Iga maa, kus armastati ja harrastati sporti, püüdis oma atleete paremini ette valmistada eelseisvateks mängudeks. Euroopa ja maailma esivõistlused, noorsoofestivali spordimängud, rahvuslikud esivõistlused, samuti palju teisi spordiüritusi olid nagu vaheetappideks teel Helsingist Melbourne'i.

Olümpia-aastal valmistusid enneolematud sportlaste hulgad ka meie kodumaa rahvaste spartakiaadiks. Need võistlused kujunesid vägevaks eelmänguks XVI olümpiamängudele. Ja nüüd oli aeg täis saamas ... Hiigelmagneedi alistava jõuga kutsus Melbourne maailma noorust ja kõiki, kes armastavad sporti.

Oktoobris-novembris näis, nagu viiksid kõik teed viiendale mandrile. Ikka sagedamini, ikka kõitvamalt kõlas kogu maailmas, ajalehtedes, raadios, televisioonis: olümpiaad, olümpiamängud.

Mõlema Saksamaa koonddelegatsioon lendas olümpialinna poole üle Islandi, Kanada, Ameerika Ühendriikide, üle Havai ja Fidži saarte. Jugoslaavia delegatsioon saabus Melbourne'i koguni üle Põhja-Jäämere, Kanada, üle Vaikse ookeani.

Rasketel tundidel, kui kontrrevolutsioon püüdis end Ungaris ajada tagujalgadele, tuli alustada olümpiareisi madjarite tugeval olümpiakoondusel. Et säästa olümpiavõistlejaid mässusündmustest, viidi Ungari 154-liikmeline spordidelegatsioon 31. oktoobril üle piiri Tšehhoslovakkiasse. 3. novembril pidid nad alustama Prahast reisi Austraaliasse. Sündmuste areng Ungaris aga muutis asja keeruliseks. «Air France'i» lennukompanii keeldus viimasel hetkel delegatsiooni vedamast, viidates küllaldase garantii puudumisele sõidukulude tasumise osas.

Sel kriitilisel tunnil tulid ungarlastele appi sõbrad Tšehhoslovakkiast ja Saksa Demokraatlikust Vabariigist. Mõlema maa kehakultuuriorganisatsioonid nõustusid viibimata kandma kõik Ungari olümpiameeskonna sõidukulud. 6. novembril startiski esimene grupp ungari sportlasi Praha lennuväljalt.

Nõukogude olümpiadelegatsioon alustas reisi kahes osas: väiksem grupp — purjesportlased, treenerid, kohtunikud, massöörid

ja tõlgid — väljus Odessast 8. oktoobril diisellaeval «Gruusia»; meie olümpiadelegatsiooni enamus aga startis novembri algul Taškendist reaktiivlennukitel TU-104.

*

Prožektorite pimestavas valguses, saadetuna kinoaparaatide surinast, tõusid pikale merereisile asuvad nõukogude olümpialased ja grupp ungari sporditegelasi 7. oktoobri hilisõhtul mööda laevatreppi «Gruusia» pardale. Kell käis juba algava päeva esimest tundi, kui laev aeglaselt kaist eemaldus ja läbi ööpimeduse avamerele libises. «Tulge tagasi võiduga,» hõigati lahkujatele sadamakailt. Ööpimedusse kadus Odessa tuledekobar, viimane koduranna tähis.

Metoodiliselt lõhestas olümpialaeva tääv ajuti rohekashallina, ajuti sinakana tunduvat Musta mere pinda. Pärastlõunal ilmus nähtavale Bulgaaria rannik. Tihe sügisõhtu pimedus ümbritses juba laeva, kui ees paremal ilmusid nähtavale jaaniussidena hõõguvad sadamatuled. See oli Varna. Laevale asusid grupp Bulgaaria olümpiadelegatsiooni liikmeid ja kaks Albaania kehakultuuriorganisatsioonide esindajat.

9. oktoobri keskpäev. Ees paremal võttis üha selgemaid kontuure sinakas-pruun rannajoon. Lähenedes avanes selles sügav lõhendik — Bosporus.

Vähe hirmutavat on meie asjalikul ajal säilinud muistendist pärinevatest mornidest kaljudest — Sümplegaadidest. Nende vahelt läbisõitmiseks pole vaja ei Orfeuse laulu ega argonautide julgust. Piisab heast merekaardist.

Väin on maaliline. Lugematutesse lahesoppidesse ja kaljulõhendikesse on peidetud punakatuselised heledad kalurimajad. Miniatuursetes looduslikes sadamakestes aga kõiguvad kõrgepardalised kirjuks võõbatud kaluripaadid. Neid popsutas meile vastu nii vasakult kui paremalt. 30 kilomeetri pikkune väin on kohati ainult 25 m sügav ja 750 m lai. Ilma lootsita seda ei läbita. Vasakul ja paremal on väikesed suvituslinnad Sarõjer, Jalõkei, Terapia, Beikos. Suvilad ja kalurimajad asuvad otse vee ääres või on peidetud mäeseljandikel laiakrooniliste piiniate ja odaotstena sirutuvate küpresside igihaljasse rohelusse. Linnadel ja asulatel vahet polegi, kõik nad on üksteisega külgepidi kokku kasvanud, et ahela lõpus ühineda oma iidse ema — Istanbuliga. Läbisegamini vanemad, minaretistiilis tornikestega üksikelamud ja ülimoodsad, konstruktivistlikud «kärjed». Sageli kerkib esimene majaderida otse veest. Veeliinil mustavad paljudel majadel parajalt suured avaused — «garaažid» paatidele. Ajuti majaderida katkeb, andes asu supelrannale. Liiklus on kontrastne. Kõrvu kihutavate kirjuksvõõbatud autobussidega liigub laisalt pikakõrvaline eesel, vedades valgesse mähitud ratsanikku, kelle jalad peaaegu lohisevad asfaldil.

Bosporuse lõunapoolne kurk laienes ja avanes. Paremal, Euroopa-poolsel küljel tõusis silme ette küngastel laiuva Istanbuli maaliline panoraam.

Sarnlevalt sipelgapesale, kuhjusid kitsad majad üksteise kukile ronides mööda küngaste külgi. Sügavas looduslikus sadamas — «Kuldses sarves» seisis tihedasti reisi- ja kaubalaevu. Kollakashallist, punaste katuselaikudega majadekuhilast kerkisid siin-seal minarettide vertikaalid ja mošeede ümarad kuplid. Mitte kaugel kaldast nägime Bütsantsi uhkust, Justinianuse poolt ehitatud «Hagia Sofia» («Püha tarkus») kirikut, Helesinist mošeed ja Eski-Seraili — endist sultani paleed.

Ees avardus peegelsile Marmara meri. Vasakule jäid seljataha Istanbuli noored sõsarlinnad Üsküdar ja Haidar Pascha.

280 kilomeetrit Marmara merd oli paras annus meie laevale pärastlõunaks ja esimesteks öötundideks. Ööpimeduses aga läbis «Gruusia» pika, vaid mõne kilomeetri laiuse Dardanellide koridori.

Tublil, 16 800-tonnisel laeval oli oma plaan, «teha» ikka ja uuesti 13—14 meremiili tunnis, «õgida» miile niipalju kui võimalik. Iga ööpäev läbis «Gruusia» vahemaa, mis lahutab Leningradi Moskvast.

Oktoobri koiduvalguses lõikas olümpialaev Egeuse mere voogusid. Ees, vasakul, paremal — kõikjal saared. Kes on loendanud saari Egeuse meres? Neid on müriaad. Suurematel saartel on ajaloos kõlama jäänud nimed, väiksemad aga ongi jäänud väikesteks. Kuid sarnased on nad kõik — suured ja väiksemad veest tõusnud mäerahnud, kollakashallid, kaetud siin-seal kidura võsaga. Ajuti paljandub kusagil kõrge, sile ja ligipääsmatu kaljusein. Hommikul nähtud olid mähkunud roosakarvalisse linikusse, teisi aga kaunistas õhtupäikene sügavalt violetsete toonidega.

Laevapere oli alles virgunud, kui vasakul pardal täitis meie vaatevälja uhkeldades esimene hiiglane — Lesbos. Tund aega hiljem tõusid merest — vasakul Hios, paremal tema pisikene sõsar Psara.

Egeuse mere värvus on köitev. See on erk, ultramariinne, nagu värske sinevesi. Kunagi varem pole õnnestunud näha taolist puhast mere värvitooni. Ja olgugi et edaspidi läbisime veel paljusid meresid, küll põhja-, küll lõuna poolkeral, Egeuse mere kaunist ultramariini ei suutnud neist ületada ükski.

Eresinises värvipotis ujusid üha uued ja uued saared. Kuna ikka oli mõni saar seljataha jäänud, teine, sellega sarnanev, aga tõusmas eespool vaatepiiril, tekkis mulje, nagu saadaks meid saarte eskort. Möödusid Nikaria, Kos. Oli juba pime, kui «Gruusia» rühkis kahte suurt saart — Karpatost ja Rhodost lahutavasse Karpatose väina. Ainult tuletornide valgusvihud reetsid Egeuse mere lõunapoolseid väravaid valvavate saarte asukohti.

Sündmustevaene päev Vahemerel. Esimesed pikemad päikesevannid otse suvises päikeselõõsas ja tingimata suplus laeva

basseinis, kus vee soojus oli tõusnud juba üle 20°. Ilus, kuid tühjavõitu päev asuurse pilvitu taeva all!

Delegatsiooni tõlkide juhtimisel alustasid tööd võõrkeelte grupid. Suurim menu oli muidugi inglise keelel.

Et Port Saidi jõudmist mitte «maha magada», tukkusid paljud pärast südaööd ülal laevatekil. Kella kahe paiku ilmuski laevanina ees nähtavale madal tulederida. Majakas heitis rütmiliselt valgusjoa sadamaesisele sektorile. Seikluslik kaugus oli muutunud reaalsuseks.

Siin-seal mustendaval reidil paistvad tuledekobarad tunnistasid, et «Gruusia» polnud ainus laev, mis öötunnil heitis ankru Port Saidi väravate ees.

Hommikul oli, mida vaadata. Laev seisis umbes poole kilomeetri kaugusel linnast. Meie ümber tunglesid iga liiki mootorpaadid ja puksiirlaevad. «Gruusia» tankis mootorpraamidelt magedat vett. Saabus mitmesuguseid ametimehi. Laevatrepile asusid valvesse jämedasse musta kalevisse ja sama värvi barettidesse riietatud Egiptuse madrused.

Laevaparda äärde siginesid esimesed kaupmehed. Kenasti värvitud paadiservadele oli laotud mitmesugust pudi-padi. Pisut kallima hinna eest kui linnas võisite osta päikeseprille, lõuendpükse, kingi, reisikotte, õlgkübaraid, egiptuse ornamendiga rahataskuid ja isegi väikesi sadulataolisi, ereda rohelise või punase nahaga kaetud egiptuse pinke. Agar kaupmees tõstis üksteise järel oma kaupa, kiites viletsavõitu inglise keeles selle väärtusi.

Keskhommikuks oli laev kanali kompanii ametnike poolt mõõdetud («Gruusia» oli esimene Nõukogude Liidu reisijatelaev, mis asus läbima kanalit), kanali läbimise lõiv makstud, loots ja tema abilised, samuti nende kirjud sõudepaadid pardal. Raginal tõusid «Gruusia» ankrud ja tasase käiguga libises olümpialaev Port Saidi sadamasse.

Ligi kahesajatuhande elanikuga, kuivanud laguunile rajatud Port Said on suuruselt kolmas linn Egiptuses. 15 kilomeetrit sadamakaisid, merevoolude eest kaitsvad võimsad muulid, ankrukohad suurtele aurikutele, laevaremondi töökojad, kuivad ja ujuvad dokid — kõik see moodustab Port Saidi sadama, mida peetakse üheks suurimaks Vahemeres. Port Said pole mitte ainult kaubasadam, kus Egiptuse sool, riis, puuvill, sibulad jm. alustab teed maailmaturule, vaid eeskätt just transiitsadam. See on kaugesõiduaurikute tähtsaim varustuspunkt.

Põhjast lõunasse ja idast läände kulgevaid sirgeid tänavaid ääristavad lamedate katustega paljukorruselised moodsad hooned ning troopikaline rohelus. Vahemere kaldal laiub suurepärane supelrand, rohkete nägusate supelmajadega.

Kuigi ähvardavad sõjapilved Egiptuse ümber tihenesid, oli meie läbisõidu ajal Port Saidis kõik vaikne. Linn elas oma harilikku, töökat elu. Siiski oli see vaikuseks enne tormi. Ei möödunud palju, olime jõudnud India ookeani avarustele, kui kolonisaatorid

alustasid nurjumisega lõppenud tormijooksu egiptuse rahva vastu.

Paremal Niiluse delta, vasakul inimtühi Siinai poolsaar, nii tõmbab 173 km pikkune Suessi kanal piiri Aafrika ja Aasia vahele. Kanal ei raba rändurit maastiku ja loodusliku paiknemise iluga.

Piki paremat kallast kulgevad kanaliga paralleelselt noolsirge auto- ja raudtee. Teeäärtes kollakasroheline kulu ning ajuti inimkäe istutatud puuderida. Õieti kulgeb kanal läbi suure Menzala laguuni idaosa. Selleks et faarvaater ei ummistuks järvesetetega, ääristati kanal tammide muldkehaga, mida saadi kanali kaevamisel.

Vasakul pool kanalit laiub esiotsa silmapiirini ulatuv soolak, hiljem elutu kõrb, mille taamal paistvate luidete ainsaks elustajaks on mustad, kullitaolised linnud.

Kanali trassil paiknevad väikesed asulad. Iga niisuguse oaasi keskel asuvad palmidest ümbritsetud hooned kanalipersonalile, äärtel, keset paljast halli liiva, väikeste aknapiludega valkjashallid hütid.

Liiklus kanaliäärsetel teedel oli elav. Mitmel korral tormasid kõrvulukustava müraga laevast mööda rongid, ikka erepunane mootorvedur 5—6 hõbedakarvalise metallvaguniga. Teel oli palju autosid. Meile vastu või meist mööda kihutades tervitasid nad meid pikkade signaalidega. Sageli peatus masin, sõitjad tulid kanalipervele, lehvitasid, hüüdsid tervitusi. Mitte ainult autosõitjad. Erutusega vastasime kanali ääres kive kandvate fellahhide tagasihoidlikele viibetele, ülestõstetud rusikatele — proletaarlaste rahvusvahelisele tervitusele kanalit süvendavalt bagerilt. Viiped, hõiked, tormiline vilekontsert saatis meid paatidest ja asulatest möödumisel. Selgesti kostsid hüüded «harašo». Nähtavasti sai olümpialastele osaks pisut sellest suurest sümpaatiatundest, mida iga egiptlane kannab südames oma suure sõbra — Nõukogudemaa vastu.

Ööpimeduses jäi seljataha Ismaili tuledekobar, kuu kahvatul kumal järvede ahel — Timsah, Suur- ja Väike-Kibejärv ning puhtetunnil peatus «Gruusia» juba Suessi sadama reidil.

See kubises laevadest. Suure tonnaažiga tanklaevad ootasid Port Saidi mineva karavani moodustamist. Nad istusid raskelt ja sügavalt vees, varjates oma hiigelkõhtudes kümneid tuhandeid tonne Iraki ja Iraani naftat. «Schwabstein» Bremen, «Amarigo» Panama, lugesime lähemate laevade ahtritele kirjutatud valgeid tähti. Siin oli laevu Norra, Taani, Inglismaa ja Rootsi lippude all.

«Gruusiale» laaditi puu- ja juurvilja. Habrastest laastudest kastides tõsteti pardale sidruneid, banaane, tomateid ja sibulaid. Seda täiendasid paar vaadikest oliive.

Jälle panid kaks 5400-hobujõulist diiselmootorit värisema laevakere. Nüüd ei seisatunud need enne kui Melbourne'is. Viis ööd-

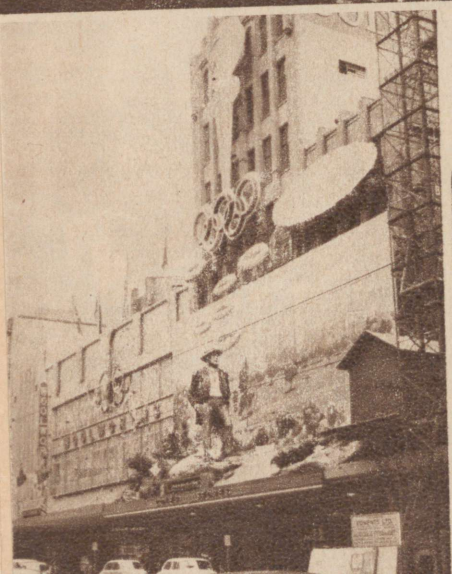

130 miljonit lammast leiavad toitu Austraalia avaratel aasadel

Olümpialinna süda — ruutmiili suurune city

Linnas süüdati hiiglasuur elektrituledes tõrvik, mille kroonist loitis gaasitule leek.

Kaubamajade fassaadid uppusid olümpiadekoratsioonidesse.

Ajalehti müüdi siin otse tänaval.

päeva Odessast Suessini oli nagu «eelsoojenduseks» meeskonnale ja reisijatele. Algas reisi peamine osa.

Liikusime Punase mere kitsas kaelas. Põhjatuul säästis meid suurest ebameeldivusest. Aafrika ja Araabia kõrbete vahele surutud Punasel merel on suurimaks nuhtluseks ida- ja läänetuuled. Need toovad endaga kaasa kõrbete tulikuuma hingust. Sageli pole see veel kõik. Tugevad samuumid kannavad merele punakashalle tuhkjaid liivapilvi. Langedes muudab liiv veepinna punakaks, katab laeva peene, tiheda kihina, tungib läbi illuminaatorite kajutitesse, kipitab nahapoorides, lämmatab hingamist. Siis on reis «Keeval pannil», maailma kõige kuumemal merel, lausa nuhtluseks. Vahest ehk samuumide punased liivapilved aitavad põhjendada esimesel pilgul vastuolulist nimetust — Punane meri.

14. oktoobril ületas «Gruusia» Vähja-pöörijoone ja jõudis troopikasse. Varjus oli õhutemperatuur tõusnud 35°-ni.

Öösiti armastati nüüd magada laevatekil, sest kuumas teraskastis — kajutis tekkis paljudel lämbumise tunne. Pealegi ei andnud öösine vähkremine higist niiskel koikul mingit kosutust. Kes aga laevatekil lahtise taeva all magama jäi, ärkas samuti üleni märjana. Õhuniiskus Punasel merel on kujutlematu. Õhtul ja eriti hommikul langeb esemeile paks veekord, nagu oleks sadanud vihma. Kahju, et seda koguda ei saanud, sest veepuudus oli harjumatult suur.

Pikal merereisil ja eriti ookeanil on mageda vee jagamise kord väga vali. Nagu kapten oma tuultes ja tormides kähedaks muutunud häälega ütles, on magedal veel ookeanil kulla hind. Seda oli tunda. Kuigi söögilaual seisid alati reisijate parimad sõbrad — «Narsaan», «Boržomm», «Mirgorodskaja» jt. mineraalveed (kõneldi, mineraalvett olnud «Gruusia» kiilruumis 60 000 pudelit), polnud magedat vett kogu päeva jooksul tilkagi saada. Ainult kaks korda päevas — hommikul ja õhtul — töötasid kogu laeva peale paarkolm dušši. Vannides oli ainult merevett, kabiinide veekraanidest ei nõrgunud piiskagi. Duširuumides tekkisid aga pesutunnil tüütud järjekorrad. Vee puudusel lõpetas töö ka laeva pesumaja. Lubati avada uuesti, kui Austraalia rand paistma hakkab.

Seljataha jäi «Pisarate värav» (Bab-el-Mandebi väin). Ainult 26 km lahutab siin Araabia poolsaart Aafrika mandrist.

Adeni laht. Kusagile põhja poole jäi Aden, paremale lahesoppi — Džibuti. Oli pisut jahedam kui Punases meres (+30°).

Juba 18. oktoobri hommikust alates paistis tüürpoordilt Somaalimaa põhjarand. Kohati järsk, kaljune, siis jälle ilus madal liivarand. Inimtühi. Harva leidis binokkel kiduraid põõsatutte.

Siis tõusis rand kõrgeks ligipääsmatuks kaljubarjääriks ja kaugenes lõunasse. Ainult kitsas liivaseljandik, mille pead kroonisid teravad kaljud, suundus hiigelvaalana idasse. Kaljude tipul paistis valge majakanõel. See oli «Musta mandri» — Aafrika — idapoolne tipp Kap Guardafui. Kell kaks avanes «Gruusia» ees vee-

kõrb — India ookean. «Hoia end, vend!» hõigati varematel aegadel nendele, kes purjedega varustatud «pähklikoortel» andsid end suure ookeani meelevalda.

Puhus värske idatuul. Kap Guardafui ja laeva vahel ilmusid äkki nähtavale delfiinid. Ebaharilikult suur parv. Nagu tahaksid nad soovida head reisi ookeanile suunduvale üksildasele laevale, saatsid delfiinid «Gruusiat» tüki aega, rõõmustades reisijaid oma lõbusate hüpetega.

Ookean tundus vaiksena. Ometi polnud see nii. Vaevumärgatav lame veemassi liikumine kallutas laeva aeglaselt kord ühele, kord teisele küljele. See oli «surnud laine» virdamine, mis nagu võimsa hääle kaja tõi teate sadade, võib-olla tuhandete miilide kaugusel möllanud suurest lainetusest.

Sõitsime heades tingimustes. Punasel merel puhus 3—4-palline tuul pidevalt ahtrist, India ookeanile jõudsime aga mussoonide vahetuse ajal. Edela mussoon oli lõpetanud oma töö, uus, kirde mussoon aga oli sündimas kusagil Lõuna-Hiina meres ega jõudnud veel meie laiusteni.

22. oktoobri pärastlõunal, kella nelja ajal kuulutasid kolm laevavilet ekvaatorit. Ülemisel laevatekil toimus lõbus-vallatu Neptuni-pidu. Suurekasvuline ja laiaõlaline Neptun (temas tunti ära laevaarst, kes vaalapüüdjatega juba mitu head korda ekvaatorit on ületanud), oli riietatud voodilinadesse ja kardinatesse, peas kuldne plekist kroon, käes valitsuskepp — kolmeharuline ahing. Tema saatjaskond koosnes mingisugustest sortsidest, kõik verd tarretamapanevas maalingus. Nad kandsid turbaneid, kõrva- ja ninarõngaid, köienarmastest niudevöösid; relvastuseks olid odad ja kirjud kilbid. Ihunahk oli masuudiga mustjaspruuniks tõrvatud. Edgar Puusepal, keda teiste murjanite hulgas võis suure vaevaga ära tunda, rippus ehtena kaelas ümmargune plekist kompvekikarp.

Neptuni saatjaskonda kuulus ka ungarlasi, kes nimetasid end «arabskiteks». Neptun, merede valitseja, istus supelbasseini ette asetatud troonile. Tema paremal käel oli aset võtnud arst tohutusuure kuuldetoruga (see polnud keegi muu kui poksitreener Ogurenkov), vasakul käel aga habemeajaja mehepikkuse habemenoaga (see oli tõepoolest laeva juuksur).

Vaikis kulpide ja supipottide orkester. Ette astus kapten. Ta esitas laeva dokumendid ja palus Neptunilt luba edasisõiduks. Seejärel kostitas ta Neptunit veini ja kookidega. Merede valitseja jõi lonksu veini ja sõi kooke ning õnnistas armulikult olümpiareisi. Ristiti esmakordselt ekvaatorit ületavaid reisijaid ja laevapersonali. Esimesena läks ristimisele V. Vekšin, laevaga Melbourne'i suunduva olümpiadelegatsiooni juht. Arst kuulas ristitava läbi ja tal aeti habet. Siis käskis Neptun reisijat ristida ookeani vees. Kohe haarati ristitav merejumala abiliste poolt kätest-jalgadest, viidi jooksujalul supelbasseini äärde ja visati vette.

Tuju oli ülev. Pidulikumalt kui harilikult joodi õhtusöögil 250-grammine troopika veininorm. Jagati Neptuni poolt välja antud tunnistusi ekvaatori ületamise kohta.

Lõunapoolkeral algas kagupassaadi valitsusala. Aastaringi «peremehetses» see tuul selles India ookeani osas ja alles lõunalaiusel 38°-l lõppes tema valitsusala. Purjekate ajastul omandasid niisugused püsivalt puhuvad ühesuunalised tuuled tabava nimetuse — «trade wind» *.

Oli mõningaid, kes seda 5—6-pallist lainet ei talunud. Nad kolisid paariks päevaks hospidali. Enamik reisijatest aga tundsid end suurepäraselt ja tegemist-toimetamist jätkus. Peeti maleja lauatennise turniire. Igal õhtul anti läbi raadiosõlme asjatundlikult kommenteeritud reportaaž toimunud voorudest. Odessa—Melbourne'i merereisi maletšempioniks tuli korvpallikohtunik V. Kostin. Raske võistluse (missugune kuumus + lainetus!) võitjat ootas vääriline auhind — suur tort. Üldse oli torte rohkesti «liikumas». Kujunes traditsiooniks, et ükski sünnipäev ei möödunud tordita. Selle eest hoolitses juba juhtkond. Ekvaatori ületamisel söödi ära niisuguste hiiglaslike mõõdetega tort, mis oleks väärinud näitust ja auraha. Pidevalt jätkus tegevust purjesportlastel. Hommikul võis neid esimestena näha laevatekil jooksmas ja võimlemas, päeval aga korrastasid nad oma kallihinnalist varandust — jahte ja purjesid.

29. oktoobril väljus «Gruusia» troopikast. Tervelt pool kuud kulus tublit sõitu Vähja-pöörijoonest Kaljukitse pöörijooneni.

Päevad jäid lühemaks. Iga ajatsooni läbimisel näpistati unest tunnike. Magama mindi «vana» aja järgi, öösel nihutati osutid tund aega ette ja hommikul ajas hääl reproduktorist tund aega varem üles. Melbourne'i jõudes olime nii kaotanud juba seitse tundi. Lohutati, koduteel saame tagasi. Päikese poole aga oli esiotsa veider vaadatagi, ta paistis põhjakaarest. 2. novembril, s. o. kuueteistkümnendal päeval pärast India ookeanile jõudmist ilmus pärastlõunal idas nähtavale Austraalia rand.

15 miili kaugusel lahutas violetne akvarelljoon helesinist taevast rohekas-sinise ookeani ääretusest. Värvid muutusid hiljem pastellpehmeteks, joonistus tumeroheline ookrivärviliste laikudega, järskude lõhendike ja madalate mägedega kallas — Austraalia läänerand. Täpsemalt — Naturalisti neem. Erutusega suunati binoklid ikka ja jälle kauaoodatud randa. Nagu sajandeid tagasi julgetele meresõitjatele, oli see manner meie olümpialastele nüüdki «Terra Australis Incognita» — tundmatu lõunamaa.

Austraalia rannikut ei jätkunud silmapiirile kauaks. Ta kadus kustuva novembripäeva kevadpäikeses. Mitmel päeval lahutas meid mandrist Suur Austraalia laht. Kuid juba see teadmine, et tükike Nõukogudemaad, meie olümpialaev, murdis oma rin-

* «Kaubatuul».

naga Austraalia vete voogusid, tegi kõiki erksaks ja rõõmsaks. Viimaste päevade igavus oli pagendatud.

Seniks aga üllatasid merele suunatud pilkusid ootamatult lainetest tõusvad geiserid. Kui seejärel ilmus veepinnale hiiglaslik voolujooneline selg, polnud kellelgi kahtlust, et möödume vaaladest. Paariviisi, teinekord suurema parvena kohtasime neid viimastel reisipäevadel tihti.

Viimane õhtu merel Lõuna Risti tähtede valguses. Pühitseti Oktoobri-aastapäeva. Meeleolukas isetegevuskontsert, siis ühine õhtusöök koos laeva meeskonnaga.

7. november tervitas meid päikesepaistega.

Keskpäeval suundus «Gruusia» otse ees kirdes paistvasse väikesesse avasse rannajoones. Võtnud pardale lootsi, suundus luikvalge olümpialaev napilt poole kilomeetri laiusesse väravasse, mis kaitses rahulikku Port Filipi lahte suure ookeanilaine eest. Laht oli madal ja lai. Kohati oli veesügavust ainult süld.

Tüürpoordilt paistis rohelusega kaetud rand. Puude ja põõsapuhmaste keskel asusid väikesed erksavärvilised suvilad ja üheperekonnaelamud. Väikeste vahemaade järel venisid mööda randa miilipikkused plaažid kirevate supelmajakeste, sillakeste ja vetelpääste kuuridega. Kella nelja ajal ilmusid põhjataevas nähtavale üksikud mustad nõelad. Need kasvasid binokli okulaarides kiiresti, muutudes varsti kirikutornideks ja vabrikukorstnateks. Järk-järgult tõusis lahe rüpest meie silme ette mustjas sakiline, paljudest vertikaalidest lõhestatud siluett. See oli Melbourne. Mootorpaadil saabusid laevale karantiiniarst ja immigratsioonipolitsei. Algasid hädavajalikud formaalsused. Tuli esitada olümpiatunnistus ja punasekaaneline nõukogude välispass. Sinna löödi tempel «Melbourne». Rebitav leht näopildi ja andmetega jäi aga immigratsioonivõimudele. Seejärel uuriti olümpialaste tollideklaratsiooni ja küsiti, kas keegi ei kavatse Austraalia pinnale viia tulirelvi, puuvilju või taimede seemneid. Suusõnaline eitav vastus rahuldas ametnikku täiesti. Samal ajal kiskus väike vedurlaev tarmukalt «Gruusiat» madalate raudpostidega tähistatud faarvaaterit pidi Yarra jõkke.

Sama teed mööda purjetanud 121 aastat tagasi Yarra jõge pidi John Batman, maabunud miili kaugusel lahest ja ütelnud lause, mis läinud Austraalia ajalukku: «See on koht asula jaoks.» Kolm ja pool kuud hiljem pannud J. Fawkner aluse Melbourne'i linnale.

Jõesuust peale eskorteerisid meie laeva paar noormeest ratastel. Ülesõiduparvel tervitasid «Gruusiat» reipad autosignaalid. Laadijad ja madrused ühel söelaeval lehvitasid mütsidega ja tegid põrgulärmi: vilistasid läbilõikavalt, haukusid koera moodi.

See kare tervitus ja sõpruseavaldus oli kuidagi eriti tore ja läks südamesse.

Oli juba üsna pime, kui «Gruusia» peatus uue, veel lõpuni väljaehitamata Appeldown Docki kai ääres. Sõnulseletamatu eru-

tusega jälgisime, kuidas madrused asjalikult ja tõsiselt töötasid kõiepundarde kallal vööri- ja ahtritekil, kuidas kinnitati «otsad» ning kuidas laevaparras tõmbus aeglaselt-aeglaselt vastu pimedavõitu kaid. Meid ootas väike grupp inimesi.

9500 miili * pikkune merereis oli lõppenud. Saabusid punaseks võõbatud pagasiveokid ja kohe nende järel suured rohelised autobussid. Kiirustades tuli suur grupp Austraalia—Nõukogude sõprusühingu liikmeid. Nad olid pisut hilinenud, sest ajalehtedes avaldati meie laeva saabumise aja kohta kõige vastukäivamaid teateid. Kõigil olid kaasas terved sületäied austraalia kevadlilli.

Kes olümpiaküla sõitsid, tassisid kohvreid laevatekile. Täpselt kuu aega oli möödunud päevast, kui neidsamu kohvreid tiriti erutusest põksuval südamel sama laevatreppi mööda vastupidises suunas.

Värsked austraallastest sõbrad ümbritsesid autobusse. Nad otse puistasid meie olümpialasi üle lilledega. Välkusid reporterite impulsslambid.

Inimesed bussides, kohvrid veoautodel, nii hakkas autode karavan liikuma olümpiaküla poole.

Sadamakail aga alustasid meie tundmatud sõbrad laulu «Song of Australia». Seejärel kõlas meie rõõmuks ja üllatuseks majesteetlik «Suur ja lai on maa, mis on mu kodu . . .» Laulust haarati kõigil kolmel laevatekil ja ühiselt tõusis ta õhtutaevasse pidulikuna ja võimsana. Siis peatuseta: «Noored kogu maailmas . . .» Olime vaimustatud. Niisugust vastuvõttu poleks teadnud oodata. Uuesti kõlas sõpradelt laul — Austraalia rahvalaulu rõõmuslihtne viis. Pardalt vastati «Minu Moskvaga». Tuju aiva tõusis. Ühendanud käed, alustasid noored sõprusühinglased austraalia rahvatantsu.

Esimeseks vahetuks kontaktiks oli mälestusesemete vahetamine. Selleks sobis kõik — tikutoosid, peenraha, märgid, rätikud, piltpostkaardid, mida kellelgi juhtus olema. Suruti sõnatult üksteise kätt, lausuti mõni tähendusrikas sõna. Oleksid nagu kohtunud vanad sõbrad, õhkus soojust silmadest ja südamest. Mõnesaja inimese kohal laotus sõpruse valgus, tugevam kui hilise õhtutunni pimedus.

Kui «Gruusia» pärast kuuajalist reisi jõudis Melbourne'i lähistele, startisid Nõukogude olümpiadelegatsiooni põhijõud lennukitel Taškendist. See oli hüpe põhjapoolkera hilissügisest lõunapoolkera kevadesse.

Üle igilumes särava Pamiiri, üle «maailma katuse» Himaalaja lääneahelike, Kašmiri kõrbeliste alade ja Hindustani tihedalt asustatud madaliku lausa sööstsid 10-kilomeetrises kõrguses nõukogude moodsad reaktiivlennukid TU-104.

* Umbes 17 000 km.

Kahetunnisele lennule järgnes vahemaandumine Delhis, ning reis jätkus Birma pealinna Ranguuni. Üle Kalkuta, Bengaali lahe, üle Birma troopiliste džunglite ja riisiväljade...

Veidi pikem peatus Ranguuni kõrgahju kuumuses. Tutvumine idamaise linnaga, treeningud ja ümberistumine «Pan American World Airways» lennukitele. Edasi — Tai pealinn Bangkok, Siiami laht, Malaka poolsaar, vahemaandumine Singapuris...

Puruna merre puistatud saarekeste kohal ületati ekvaator. Üle Jaava mere kagusse, piki koridori, mida ääristavad lõunast Sumatra ja Jaava ning põhjast Borneo saared, lennati edasi Austraalia poole. Väike-Sunda saared, Timori saar, Timori meri, maandumine Darvinis...

Ja siis — olümpiareisi viimane etapp. Inimtühi Põhja-Austraalia, kõrbed, kuivanud soolajärved — Austraalia «surnud süda» ja... seitsmetunnise lennu järel olümpialinn Melbourne.

Hüpe oli kestnud kokku kaks ja pool päeva!

5. novembril saabunud esimest gruppi nõukogude sportlasi olid tulnud vastu võtma XVI olümpiamängude organiseerimiskomitee liikmed eesotsas kindral-leitnant William Bridgefordiga. Lennuväljal viibis palju korrespondente, fotograafe, Melbourne'i elanikke. Meie sportlastele anti rohkesti lilli.

Ja nii kordus see kõigi saabujatega. Austraalia tervitas soojalt oma külalisi.

MELBOURNE OLÜMPIAMÄNGUDE EELÕHTUL

Vires acquirit eundo.*

Melbourne haarab enda alla ulatusliku ala. Loodest kagusse umbkaudu kolmkümmend, läänest itta kakskümmend miili. Sellel suurel maalahmakal elab «kõigest» 1 520 000 elanikku. Põhjust ei ole raske avastada. Linn koosneb väikesest ruutmiili suurusest kesklinnast — cityst, kuhu väikesele maa-alale on kuhjunud bürood, kaubamajad ja valitsusasutused, ning laialdastest eeslinnadest enamasti ühekordsete üheperekonnaelamutega.

See on noor linn. Alles 1849. a. elas siin ainult 5000 elanikku. Praegu on Melbourne Sidney järel suuruselt teine linn Austraalias. City ruutmiilisel malelaual kulgevad viis tänavat loodest kagusse ja neli tänavat edelast kirdesse. Nende vahel asuvad väikesed tänavakesed. Peatänavateks peetakse Collins Streeti, Bourke Streeti ja neid risti lõikavat Swanston Streeti. Esimesel paiknevad pangad ja kindlustusseltsid, teisel suured kaubamajad, kolmandal linnavalitsus, avalik raamatukogu, muuseum ja raudteejaam.

City on ümbritsetud parkidest ja aedadest, mis igirohelise vöödina lahutavad laialdasi eeslinnu cityst. Kõik väljaspool seda kannab täie õigusega ühekordse Melbourne'i nime. Võib sõita miile, nägemata muud kui ühekordseid üheperekonnaelamuid, tänavapoolne külg ääristatud madala tara või hekiga, majaesisel hoolsalt pügatud muruplats.

Nüüd oli see asjalik uusaegne linn haaratud olümpiamängudeeelsest peoelevusest. Linn oli end ehtinud pidurüüsse. Viis üksteisest läbipõimunud rõngast ja olümpiatõrvik — need kaks mängude sümbolit kaunistasid paljude hoonete fassaade ja ehtisid kaupluste vaateaknaid. «Myeri» kaubamaja esikülge kaunistasid suured mitmesuguste spordialade harrastajate figuurid, «Leviatani» kaubamaja fassaadil laotus aga tohutu suur panoraampilt. Esiplaanil seisid Austraaliat asustava eurooplase ja Austraalia ürgelaniku kujud. Panoraampilt vaheldus. Kord kujutas ta Austraaliat asustamatuna, siis jälle valge inimese poolt tsiviliseerituna, linnade, tehaste ja lambakarjadega.

---

* Deviis Melbourne'i linna vapilt, mis pärineb Vergiliuse «Aeneisist». Tähendab tõlkes: «Hangib jõudu levimisega».

Kõikjale olid riputatud mängudest osavõtvate maade lipud. See muutis linnapildi eriti kirevaks. Seal, kus ristusid Flindersi ja Swanstoni tänavad, oli üles seatud suur elektrituledes särav tõrvik. Mõned päevad enne mängude algust süüdati tõrviku tipus gaasituli. Tõrviku leegitsev kroon mõjus öise taeva taustal väga efektsena.

Tänavanurkadel müüdi mälestusvimpleid ja märke. Kaupluste vitriinid kubisesid olümpia suveniiridest. Olümpiamängude või Austraalia embleemidega varustatud asjakesed hinnati reeglina poolteist korda kallimalt kui muidu. Väikesed kängurunukud, bumerangid, pildialbumid Austraaliast — see oli minev kaup. Austraallased ise nähtavasti ei olnud suveniire valmistanud küllaldases sortimendis, sest palju olümpiarõngastega mälestusesemeid kandis templit «Made in Germany», «Made in England», «Made in Japan». Nii polnud olümpiakülalised kaugel klassikalisest naljast, kus turist Euroopast ostab Hiinas Buddha kuju ja avastab hiljem, et ese on valmistatud tema kodumaal. Üheks omapärasemaks olümpiamängudega seotud kaubaartikliks oli daamide kübar, mis kujutas olümpiatule urni sellest tõusvate leekidega. Et keegi naine ka niisugust kübarat oleks kandnud, ei juhtunud nägema.

Tänavatel liikus juba rohkesti olümpiamängudest osavõtjaid. Neid võis melbournlaste hulgast üsna kergesti eraldada iga maa delegatsioonile iseloomuliku paraadvormi ja embleemi järgi. Siinseal võis märgata üsna eksootiliselt rõivastatud birmalast või indoneeslast, hindu turbanit või aafriklase laia hõlsti. Kuhu saabunud olümpiaatleedid ka ei läinud, kauplusse, loomaaeda, kinno, või sattusid niisama vestlema, ikka ründasid pisut enesearmastajad austraallased välismaalast oma lemmikküsimusega: «How do you like Melbourne, how do you like Australia?» *

Viimastel päevadel saabus hulgaliselt külalisi. Essendocki lennuvälja läbilaskevõime suurimaks väärtuseks jäi 220 päeva jooksul tõusnud või maandunud lennukit.

Piletite müük võistlustele oli suurim, mis kunagi Austraalias olnud ja üks suurimaid maailmas. 1,4 miljonit kohta müüdi Austraalias ja kogu maailmas ettetellimisel ja see operatsioon sooritati 8000 agendi käe läbi.

Piletitega sahkerdasid spekulandid, keda rahvas tabavalt kutsus «skalperiteks». Need sõna tõsises mõttes «skalpeerisid» piletita jäänud turiste, nõudes kergejõustikuvõistluste abonemendi eest näiteks 5—6-kordset hinda (kuni 100 austraalia naela).

Kui Melbourne'is tuli müügile teistest maadest tagasisaadetud piletite eelmüügi ülejääk, tekkisid kassade ees kilomeetripikkused järjekorrad.

Et hotellitubadest Austraalias nii harukordse külaliste laviini puhul puudu tuli, oli endastmõistetav. Melbourne'i perekondades

* «Kuidas teile meeldib Melbourne, kuidas teile meeldib Austraalia?»

oli selleks puhuks valmis seatud umbes 10 000 voodikohta, kus naela-poolteise eest (ca 2 korda odavam kui hotellis) oli võimalik ööbida ja einestada.

Arusaadavalt koondus spordisõprade tähelepanu võistluspaikadele, kus mängudest osavõtjad andsid oma sportlikule vormile viimast lihvi. Rahvas tahtis kõike seda näha, kõigest juba enne mängude algust osa saada. Oli üsna harilikuks pildiks, et inimesed, sageli tervete perekondadena, kaasas võileivad ja termospudelid, viibisid tundide kaupa staadionidel, jälgides kannatliku ja sügava huviga olümpiaatleetide treeninguid.

Üsna tõsiseks muutus olukord olümpiaujula juures. Tribüünid mahutasid ainult 5500 inimest, ja kuna piletid kõigile võistluspäevadele olid läbi müüdud juba rohkem kui poole aasta eest, jäi treeningute jälgimine võistluseelsetel päevadel 2-šillingilise piletiga paljudele tuhandetele austraallastele ainsaks võimaluseks näha oma lemmikuid, austraalia ujujaid.

Isegi treeningutele oli saada pileteid ainult hommikul. Kord juhtus, et 10 000-pealine rahvahulk, kes seisis asjatult piletijärjekorras, keeldus laiali minemast isegi siis, kui valjuhääldajate kaudu korduvalt oli teatatud, et on «täismaja». Purustati väravad ja taheti tungida ujulasse. Sõimati ametnikke ja ligi 20 murdsid edasi. Politsei pidi vahejuhtumi lõpetama. Üks leidlik piletita ujumisspordi-«haige» olevat roninud ujulasse toruparandaja varustuses. See andekas võte ei õnnestunud. Valvsad ametnikud avastasid maskeeritud «jänese» ja toimetasid ta ukse taha.

Sportlaste elu ja tegevus olümpiakülas ja võistluspaikadel oli pidevalt avalikkuse luubi all. Lehekülgede kaupa avaldasid ajalehed maailmakuulsate sportlaste pilte, intervjuusid ja treeningute kirjeldusi. Ajalehed teatasid muuhulgas, et «vene poisid» käituvad olümpiakülas «täiuslike džentelmenidena» ja et eriti rahul olevat nendega söökla direktriss. Ühel esimestest pressikonverentsidest, mis korraldati peastaadioni pressitsentris, teatas Ameerika Ühendriikide võistkonna peaesindaja muuhulgas, et nende poisid olevat väga ekspansiivsed ja palus seda mitte eriti pahaks panna. Palju tõsisema avaldusega esines teenekas rahvusvahelise olümpialiikumise tegelane, tšehh dr. J. Gruss. Ta oli sügavalt nördinud, et kõmuajaleht «Sun» avaldas teate, nagu oleksid Tšehhoslovakkia võimud vangistanud ungari sportlasi, kes saadeti kontrrevolutsiooni puhkemisel Ungarist Tšehhoslovakkiase, et mitte segada olümpiaatleetide ettevalmistust. Dr. Gruss kõneles, millise hoolega ümbritseti ungari sportlasi tema kodumaal. Neile loodi kõik vajalikud tingimused normaalse treeningu jätkamiseks, nad said vajaliku välisvaluuta sõiduks Melbourne'i. Lumivalgete juustega Rahvusvahelise Olümpiakomitee liige luges erutusest väriseval häälel ette Ungari olümpiadelegatsiooni tänutelegrammi, mille nad saatsid Tšehhoslovakkiast lahkumisel. «Nende faktide esitamisega,» ütles dr. Gruss, «on ta taastanud Tšehhoslovakkia au, mis sai määritud «Suni» valelike

sulemeeste poolt». Neid sõnu saatis saalitäie olümpiategelaste ja ajakirjanike aplaus.

Melbourne'i saabunud olümpiaatleetidele toimusid mitmesugused vastuvõtud. Huvitavamaks nendest võis pidada nn. «garden partyd» — võõruspidu Victoria osariigi kuberneri aias. Kiirustamata, etiketi kohaselt jalutasid siin Melbourne'i ladviku esindajad. Tähelepanu äratas kaardiväeorkestri vanamoeline munder. Valged troopikakiivrid, punased kuued, mustad püksid ja valged suure kraega kindad. Täpipealt nagu õndsa kuninganna Victoria ajal.

Jalutati aias või prooviti suurtes poollahtistes telkides pakutavaid imepisikesi võileivakesi, miniatuurseid koogikesi, mille juurde võisite rüübata mokkakohvi või apelsinimahla.

Kuna väliskülalisi käis provintsiaalse-võitu Melbourne'is vähe, pidasid sabakuubedesse ja silindritesse riietatud härrad ning õhtutualettides daamid tutvumist olümpialastega hirmus põnevaks.

Nii jalutati aias umbes tund-poolteist. Siis mängiti Inglismaa hümni, lossist ilmusid kuberner ja tema abikaasa, neile esitleti üksikuid inimesi olümpialaste hulgast ja «garden party» oligi lõppenud.

Vastuvõtte toimus muidugi ka teistsuguseid. Eriti populaarsed olid spordidelegatsioonide omavahelised kohtumised. Nõukogude sportlaste külalisteks olid paljude maade, nende hulgas Austraalia ja Ühendriikide sportlased ja treenerid.

Meie juures «Gruusia» pardal viibisid külas austraalia ujumistreenerid. Peaaegu perekondlikus õhtusöögilauas õppisid kaugel elavad kolleegid üksteist paremini tundma. Hästi ütles selle kohta austraallaste poole pöördudes Zahhari Pavlovitš Firzov, üleliidulise ujumissektsiooni presiidiumi esimees: «Meie maid, Austraaliat ja Nõukogu Liitu, lahutavad nii paljud tuhanded miilid, et ükski austraalia kuulsatest ujujatest poleks suutnud seda senini oma treeningutega katta. Siin pidualauas on aga see vahe kadunud. Me loodame, et alatiseks.»

Hüüded «Elagu mister president!» (spordiliitude ja assotsiatsioonide esimehi nimetatakse välismaal sageli presidentideks) ja innukas aplaus tunnistasid, et öeldu oli austraalia treeneritele meeldinud ning südamesse läinud.

Ei olnud lihtne sõita Melbourne'i pealtvaatajana. Selleks oli tarvis tervet varandust. Seda luksust võisid endale lubada eeskätt rikkad inimesed, kelledele sadadesse, võib-olla isegi tuhandetesse naeltesse ulatuvad kulud ei olnud probleemiks. Vähem jõukatele oli aga mängudele pääsemine seotud äärmise kokkuhoiu, kangelaslikkuse ja riskiga, mille juures ei puudunud muidugi suur sportlik huvi.

26-aastane ameeriklane Don Knies tundis end 16. novembril Melbourne'i saabudes üle kahe aasta jälle rahulikult. Mitu korda oli ta pääsenud üsna kindlast surmast, tulles San Franciscost ümber maailma Melbourne'i jänesena sõites. 15 000 miili, rohkem

kui pool maakera ümbermõõdust, läbisid kolm julget saksa noort — 27-aastane lukksepp Heinz Sokoll, 21-aastane helilooja Egon Kuhn ja 36-aastane elektrimehaanik Hans Seefeld kergetel, kanuutaolistel paatidel. Nad alustasid teekonda Ulmi linnast. Ainult etapp Timori saartelt Austraalia rannikuni läbiti laeva pardal. Indoneesias võeti neid hollandlaste pähe kinni ja peaaegu oleks asi võinud halvasti lõppeda.

27 000 miili ja 12 riiki kahe aastaga läbisid saksa abielupaar Eva ja Hans Mücke teel Melbourne'i. Külgkorviga mootorrattale oli kuhjatud kõik, mis pikaks teekonnaks vajalik. Reisi ajal nad olid elanud äärmiselt kokkuhoidlikult, lubades endale ainult hädavajalikku. Nad külastasid ka Nõukogude olümpialaagrit, vaiksed, tagasihoidlikud inimesed, kulunud ja pleekinud riietes. Kõige üllatavam oli see, et mees ei rääkinud sõnagi inglise keelt, naine oskas ainult üksikuid fraase. Ei olnud haruldased ka kümned ja sajad maailmarändurid, kes viletsaid sõidutingimusi kasutades, seljakott ja magamisriiete pamp seljas, läbisid tuhandeid miile, et kaasa elada olümpiamängude pidustustele ja võistlustele.

Saabusid ka omaaegsed olümpiakuulsused. Pärast paljusid aastaid kohtusid endised konkurendid heade sõpradena. «Vanad semud kohtusid jälle,» kõneldi Melbourne'is. Saabujate hulgas oli ka Stokholmi ja Antverpeni olümpiamängude kangelane havailane «Duke» Kahanamoku.

SÕPRUSE KÜLA

Kui sõita Melbourne'i cityst läbi laialdaste eeslinnade umbkaudu 16 miili kirde suunas, jõuate uude eeslinna, nimega Heidelberg. Siia ehitati traditsiooniline olümpiaküla. Kuu aja jooksul olid olümpiaküla majakesed mängudele saabunud atleetidele teiseks koduks. Üle 840 mitmesuguse hoone asus «küla» territooriumil. Osa neist ehitati ajutiselt ainult olümpiamängudeks, sportlastele määratud elumajade iga aga on pikem. Juba enne olümpiakülaliste saabumist müüdi need hooned majade ja korterite kaupa melburnlastele ja pärast mängude lõppu pidid neisse asuma sajad austraalia perekonnad. Paigutades igasse tuppa kaks sportlast ja kööki ühe, võis olümpiaküla mahutada kokku kuni 6200 sportlast. Niipalju aga tegelikult võistlejaid mängudele ei saabunud. Oli varutud 770 suurt voodit üle 185 sm pikkustele ning 45 ülipikka voodit üle 2 m pikkustele sportlastele.

Olümpiaküla territooriumil leidus kõik vajalik: sööklad, soomlaste ehitatud «sauna», sanitaarblokk, suur ja väike klubihoone, post, pangakontor. Ainult puid, mis muudaksid majaümbruse kodusemaks ja pakuksid varju palaval päeval — neid ei olnud. Noored äsjaistutatud seisid alles vitsaraagudena. See-eest oli muru, kuid seegi majade esiküljel, hoovipoolsele ei jõutud vist veel külvata. Saun oli algul mõeldud peamiselt soomlaste tarvis, seda aga hakkasid armastama paljud. Ettenägelikud soomlased olid toonud kaasa ka vihad, kuid neid ei jätkunud kauaks. Tuli organiseerida vihtade tootmist kohapeal. Kaalu allavõtjaid käis saunas nii palju, et lõhuti kaks kaalu.

Majade gruppi, kus elasid ühe maa sportlased, nimetati selle delegatsiooni olümpialaagriks. Staabihoone ette oli püstitatud väike lipuvarras. Oli enamus võistlejaid saabunud, toimus olümpialaagri avamine. Nõukogude laagri kahekordsete majade grupp paiknes hobuserauakujuliselt peaväljaku ääres. Meie olümpialaagri avamine toimus 8. novembri ennelõunal. Kell 10 rivistusid meie olümpialased laagri staabi ees. Saabus olümpiaküla komandant Phillipe Miskin koos oma saatjaskonnaga. Ta soovis nõukogude olümpiaatleetidele õnne saabumise puhul. Kõlasid käsklused ja valvelseisu tardunud sportlaste rivi ees tõmbas austraalia seersant lipumasti erilisse ümbriskotti pakitud nõukogude lipu. Äkiliisest nööritõmbest purunes ümbriskott ning punane lipukangas lehvis tuules. NSV Liidu Olümpiakomitee esimees Konstantin

Andrianov tervitas sportlasi Oktoobripühade puhul ja soovis edu eelseisvateks suurvõistlusteks. Seejärel marssis meie olümpialaste kolonn mööda lipust ja ametiisikutest.

Muide, lipuheiskamisega juhtus ka viperusi. Pärast Olümpiakomitee otsust — lubada olümpiamängudele nii Hiina Rahvavabariik kui ka Taivani sportlased — keeldus Hiina Rahvavabariik osa võtmast. Selleks ajaks olid aga Hiina Rahvavabariigi sportlaste vastuvõtuks kõik ettevalmistused tehtud. Juhtus nii, et kui olümpiaküla avamisel 29. oktoobril austraalia sõdurid hakkasid olümpiaküla värava ees lippe heiskama, rullus Taivani Hiina lipu asemel lahti Hiina Rahvavabariigi lipp. Taivani spordijuhid olid šoki lävel, nagu oleks põrguvürst Lutsifer ise end nende ees sirgu ajanud. «Mitte see, mitte see,» karjunud tšiangkaišilane hüsteeriliselt. Austraalia sõdur aga olevat teatanud puhtsüdamlikult, et ta senini polevat olnud teadlik kahe Hiina lipu olemasolust.

Olümpiaküla oli ümbritsetud kõrge kanavõrgust aiaga, kuhu keegi loata ei pääsenud. Värav oli suletud ja seal seisis vahipostil sõdur. Vaba läbipääs oli ainult neil, kes kandsid spordidelegatsiooni vormi või osavõtja märki. Külastajatele kirjutati välja läbipääsuload, mis tuli nõelaga rinda kinnitada. Naljatades nimetati olümpiaküla «rahvusvaheliseks kontsentratsioonilaagriks».

Milleks olid vajalikud need barjäärid? Selleks, et takistada sadade ja tuhandete uudishimulike ja autogrammiküttide rünnakuid, et anda olümpiavõistlejaile võimalus puhata ja harjutada häirimatult. Naisvõistlejate «küla» oli aga üldisest territooriumist omakorda eraldatud sama kõrge kanavõrguga. Väraval vahiputka ja sõdur. Naistel oli õigus liikuda kogu laagri territooriumil, mehed aga «naiste poole» minna ei tohtinud. Ilma spetsiaalse loata ei pääsenud isegi mees oma naise juurde. Nii kaitsti kõlblust Melbourne'i olümpiakülas!

Mängude eel ja selle ajal arenesid tutvused erinevate maade sportlaste vahel kiiresti sõpruseks ja rohkemakski. Sellest tuligi, et sageli venis jumalagajätt väravas üsna pikaks, kusjuures elektrituledest valgustatud väravaesisele eelistati rohkem vahiputka pimedavõitu tagakülge.

Õhtuti, pärast treeninguid ja võistlusi, võis enamikku maailma sportlastest kohata suures ja väikeses klubis. Esimeses toimus igal õhtul tants, kinoetendus või estraadikontsert.

Tantsiti läänemaailmas praegu moesolevaid tantse. Enamasti pöörati ja keerutati partnerit metsikus, peadpööritavas rütmis. Tantsiti andumusega ja kaua. Nägin, kuidas «Austraalia ime vees» Lorraine Crapp tantsis umbes 2 tundi järjest peaaegu kordagi puhkamata.

Nendes tantsudes olid ületamatuteks neegrid. Kui nemad tantsisid, puudus moetantsudel veiderdav kõrvalmaik. Tundus, nagu elaksid nende kehad selles rütmis ja et see tekitas neis rõõmu ja ekstaasi. Neegrid olid vaieldamatud tantsukuningad. Isegi korpulentne neegritar, kettaheitja Earlene Brown, kes põrandal võttis

kahe inimese ruumi, liikus teiste vahel imekspandava kerguse ja osavusega, äratades üldist imetlust. Muide, tantsule kutsumine käis lihtsalt: võeti käest kinni ja tõmmati valitud partner tantsupõrandale.

Klubid olid suurimateks mälestusesemete ja märkide vahetamise «börsideks». Eriti intensiivne oli märkide vahetamine esimestel päevadel pärast saabumist. Kujunes meeldivaks traditsiooniks kanda rinnas teiste delegatsioonide märke, rõhutades niiviisi omavahelist solidaarsustunnet. Märke kanti mitte üksi rinnas (mõnel oli terve kuuereväär märke tihedalt täis), vaid ka bareti, kübara või isegi reisikoti küljes.

Kes märkide vahetamisega palju tegelesid, jõudsid sageli kurioosse olukorrani — neile pakuti märke, mille nad alles mõni päev tagasi olid kellegagi vahetanud.

Kinoekraanil pakuti peamiselt «Metsiku Lääne» romantikat, samuti komöödiaid armastuse ja džässmuusikaga. Mõnikord esitati klubi lavalt kergeid estraadinumbreid: lauldi kupleesid, esines kõhurääkija, tantsiti steppi.

Väikeses klubis tegeldi rohkem sportlike ajaviidetega. Selleks leidus seal mitmesuguseid lihtsaid mänge, mis nõudsid osavust ja täpsust. Pidevalt toimusid sõna tõsises mõttes rahvusvahelised kohtumised lauatennises, sest kunagi polnud partnerid ühest rahvusest. Innukateks lauatennisesõpradeks olid meie jalgpallurid I. Netto, K. Streltsov ja I. Iljin. Sageli olid nende mängupartneriteks Ameerika, Itaalia jt. maade atleedid.

Endastmõistetavalt ei puudunud olümpiakülas ka harjutuspaigad — jalgpalli- ja maahokiväljakud, samuti kergejõustiku harjutusväljak jooksuraja ning suure hulga heite-, tõuke- ja hüppepaikadega. Iga päev võis seal harjutamas näha nii maailmakuulsusi kui ka vähemtuntud atleete. Siin, harjutusväljakute ääres, teostati ka tasahilju «luuret» — kuidas konkurentidel läheb? Seetõttu kujunes piltlikult öeldes närvide konkurents juba enne mänge üsna pingeliseks. Et ennast säästa, pagesid norra atleedid Danielsen, Boysen ja Larsen olümpiakülast ja elasid enne kergejõustikuvõistluste algust ühe norra emigrandi juures Melbourne'i lähistel. See mõjus nähtavasti hästi, sest kõik kolm tulid hiljem medalitele.

Kuuldu-nähtu järgi võis aga kõige kavalamaks olümpiavõistlejaks pidada A. F. da Silvat. Paistis, et see Brasiilia neeger, Helsingi mängude võitja kolmikhüppes, ei tahtnud näidata oma vormi teiste maade sportlastele. Ta püüdis harjutada alati siis, kui kedagi ei olnud võistluspaikadel treeninguid jälgimas. Juhtus aga siiski keegi tema treeningust huvituma, toimus da Silvas kohe mingi metamorfoos. Hoojooks ei sobinud enam kuidagi, hüppesammud jäid nigelaks. Niisugusel juhul lõpetas ta varsti treeningu. Ka küsimustele, millises vormis ta on, andis da Silva põiklevaid vastuseid. Kiita polevat midagi, ta olevat ainult kaks kuud enne Melbourne'i sõitu harjutanud ja praegu olevat raske

midagi öelda. Rohkem aimati, kui teati, et da Silva on jällegi hiilgevormis ja tahab kindlasti võita «kulda», kuid kardab seekord rohkem üllatusi kui Helsingis ja püüab seepärast enne võistlusi varju jääda. Ometi kurvastas da Silva siiralt, kuuldes, et nõukogude kolmikhüppaja L. Štšerbakov on vigastanud jala ega saa võistelda täisjõuliselt.

Nõukogude, samuti ameerika sportlased ei teinud oma treeningutest saladust. Nad n. ö. jätsid «ukse lahti» neile, kes tundsid huvi nende treeningu vastu ja andsid soovijaile meeleldi seletusi. Kui keeleoskusest ja sõnavarast puudu tuli, aitasid žestid ja imiteerivad liigutused, arvude keel aga on mõistetav kõigile. Bruno Junk jutustas, et Igor Netto suutis üsna lihtsalt kümnevõistlejale Milton Campbellile selgeks teha, et ta on jalgpallur. Kui aga viimane omakorda samaga tahtis vastata — jooksis, hüppas, tegi heiteliigutusi, siis kiskusid ümberseisjate näod vägisi naerule.

«Inimveduriks» kutsutud maailmakuulus Emil Zatopek harjutas ka Melbourne'is erakordselt palju, olgugi et tema ajastu päike oli juba loojumas. Üks ajakirjanik, tulles kell kolm staadionile, märkas Zatopeki, kes treeningülikonnas, müts peas, tegi ringe jooksurajal. Kui ta kell veerand kuus staadionilt lahkus, jätkas Zatopek ikka veel jooksu endises tempos. Temaga oli ühinenud Austraalia «lendav piimamees» Dave Stephens, kellega nad jooksu ajal lõbusalt vestlesid.

Kümme sööklat olid määratud rahuldama noorte ja tugevate olümpiaatleetide kõhumuresid. Kuigi võimalust mööda püüti arvestada iga rahvuse erisoove, olid toidud ikkagi maitselt austraaliapärased. Seal süüakse näiteks magedat keedetud heeringat ja praele lisandatakse garneeringuna praetud ananassi või banaani. Mis kõige kummalisem, austraalia köögis kasutatakse üsna vähe soola ja vürtse. Nähtavasti ollakse seal harjunud mageda toiduga. Redisedki, mis seal enamasti porgandikujuliste pikkade peente juurikatena kasvavad, olid üllatavalt maitsetud. Sama kehtis ka kirsside ja murelite kohta. Sportlased oma enamikus on suured puuvilja sõbrad, meie sportlased eelistasid olümpiakülas eriti ananassi, apelsine ja banaane.

Kõige sõbralikumaks kujunesid nõukogude sportlaste suhted ameeriklastega, eriti kergejõustiklaste ja tõstjatega. Omavahelised külaskäigud kujunesid igapäevasteks. Sageli viibisid oma nõukogude «kolleegide» juures külas teivashüppaja Robert Richards ja neeger Milton Campbell. Viimasega sai heaks sõbraks Uno Palu, kes kinkis Campbellile mälestuseks eestikeelse raamatu «Kiiremini, kõrgemale, kaugemale». Palu tunnistust mööda avaldanud talle sügavat muljet «lendavaks pastoriks» kutsutud Richardsi spordifanatism. Viimase tuba, kus ta elas koos neegri Rafer Johnsoniga, nägi välja üsna korratu (Richards palunud seda mitte tähele panna — spordimeeste asi). Märkimisväärne oli see, et ta oli kodust kaasa toonud kõik treeninguks vajalikud vahendid, isegi tõstekangi. Tema treening kestnud sõna tõsises mõttes

24 tundi päevas. Vestluse ajal, raamatut lugedes või autobussis sõites pigistanud ta taskus kaht kummipalli. Richards olla muu jutu hulgas öelnud: «Meie saame teiega siin suurepäraselt läbi, me saime sõpradeks; nii peaksid toimima ka meie riigid. Vaen meie vahel on absurdne.»

Olümpia-aastal pidasid omavahelist korrespondentsvõistlust maailmarekordile nõukogude vasaraheitja Mihhail Krivonossov ja ameeriklane Harold Connolly. Esmakordselt kohtusid nad olümpiaküla harjutusväljakul ja mitmel korral nähti neid seal koos ka harjutamas.

Vanade tuttavatena kohtusid mõlema suure maa tõstesportlased. Armastatuimaks treeningu- ja vestluspaigaks sai neile nõukogude olümpialaagri ees asuv suur muruväljak, kuhu meie atleetide tarvis oli üles seatud tõstepõrand.

Üldse oli väljak nõukogude sportlaste elamute ees mingiks «kesktõmbejõu tsentriks». Siin kohtusid paljude maade sportlased. Siin käisid ajakirjanikud maailmakuulsusi usutlemas. Siin veedeti ka lõbusalt aega.

Ühel päeval toimus samas huvitav jalgpallimatš. Kohtusid Tšehhoslovakkia ja Nõukogude Liidu kergejõustiklased. Selle toreda võistluse kangelannaks sai Dana Zatopkova. Ta lõi palli kolm korda meie meeskonna väravasse. Vastates sõprade õnnesoovidele, arvas Dana naeratades — arvatavasti võiks ta praegu jalgpallurina esineda paremini kui odaviskajana.

Lahutamatute sõpradena võis näha nõukogude tõstesportlast Ivan Udodovit ja tema rivaali Isaac Bergerit. Ivan on taksojuht Rostovist, Isaac müüja Brooklynist New Yorgis. Nad mõistsid üksteist suurepäraselt viletsa saksa keele ja žestide vahendusel. Nad pühendasid üksteist oma tõstetehnika detailidesse, «suitsutunnil» aga vahetasid sigarette.

«Ivani vene sigaretid on pisut mahedad, kuid ma armastan neid,» rääkis Berger. «Ivan leiab aga, et minu ameerika sigaretid on natuke liiga kanged.» Oma 20. sünnipäeva lootis Berger pühitseda olümpiakülas koos Udodoviga.

Austraallased olid hämmastatud sõpruse vaimust, mis valitses olümpiakülas. Kõigi üksmeelset arvamust mööda oli selles suuri teeneid nõukogude sportlastel. «Venelased näitasid, et nad on kõigist seltsivamad,» kirjutas sel puhul üks ajaleht.

Iga päev, eriti aga pühapäeviti oli «küla» aia taga suur rahvatung. Läbi traatvõrgu jälgisid spordisõbrad sportlaste tegevust harjutusväljakul, autogrammide kütid aga varitsesid olümpiaküla värava juures. Enamikul olid selle tarvis muretsetud väikesed albumid. Leidus ka veidrikke: üks mees korjas autogramme oma triiksärgile; keegi käeluu murdnud kohalik elanik korjas allkirju kipslahasele; Uno Palul tuli kirjutada oma nimi ühe vanamutikese peopessa . . .

Nii elasid läbisegi parimas läbisaamises paljude maade valitud atleedid. Asulale aga andsid melburnlased nimeks «sõpruse küla».

Nõukogude Liidu olümpialaager on avatud! Sportlaste rivi möödub külalistest ja delegatsiooni juhtidest.

Kõrge traatvõrgust aed eraldas naisatleetide laagri muust olümpiakülast. Nii ööl kui päeval seisis austraalia sõdur selle väravas kõlbluse valvel.

Olümpiaküla sööklas. Bruno Junk (vasakul) ja Uno Palu on asunud einet võtma.

Mängulaua taga sõbrunes neegritar Earlene Brown kiiresti Uno Palu ja teiste nõukogude atleetidega.

Olümpiakülalisi huvitas, kuidas lendab aborigeenide viskerelv — bumerang.

Kõikjal — olümpiakülas ja võistluspaikades — täitsid käskjalgade ja postiljonide ülesandeid alati abivalmid skaudid.

OLÜMPIATULE TEE

Olümpiatuli süüdati 2. novembri hommikul kell 9.30 väikese Olümpia linnakese lähedal, seal, kus asuvad muistse olümpiastaadioni varemed. Selle piduliku tseremoonia korraldas Kreeka rahvuslik olümpiakomitee. Noor neiu, valges antiikaega jäljendavas riietuses, ümbritsetuna oma kaaslannadest, koondas nõguspeegli abil päikesekiiri väikesele puukoorte hunnikule. Puukoored hakkasid suitsema, siis lõõmahtas leek — olümpiatuli oli sündinud.

Seejärel kandsid tütarlapsed tule savinõus läbi Heera templi varemete Alfise jõe kaldale, kus lehvisid olümpiamängude, Kreeka ja Austraalia lipud, ning asetasid selle marmoranumasse.

Siin süütaski noormees, kes pärines Olümpia linnast, tõrviku ja alustas jooksuteekonda Ateena poole. Tõrvik, mida ta kandis, oli valmistatud alumiinium-ligatuurist ja selle alusele oli graveeritud «XVI olümpiaad 1956, Olümpia — Melbourne» ning viis olümpiarõngast. Iga jooksja pidi läbima 1-kilomeetrise teeosa.

Möödus kakskümmend kolm ja pool tundi, kui tõrvik 350 jooksja poolt kantuna jõudis Ateenasse ning läbis Akropoli ja marmorstaadioni, kus toimusid esimesed kaasaegsed olümpiamängud.

Olümpiatule toomine oli esmakordselt kavas Berliini olümpiamängude ajal 1936. aastal. Seda korrati ka Londoni ja Helsingi mängude ajal. Nüüd on see muutunud kaasaegsete olümpiamängude lahutamatuks osaks.

Ateenast jätkas olümpiatuli teekonda «Qantase» neljamootorilises lennukis, suletuna vanaaegsesse inglistinast kaevurilampi. See oli Saarimaa kaevurite kingitus Rahvusvahelisele Olümpiakomiteele. Õieti oli lampe kaks — kui ühes toitesegu lõppes, asetati tuli teise.

8545 miili rändas tuli mööda õhuteid üle Istanbuli, Basra, Karatši, Kalkuta, Bangkoki, Singapuri ja Džakarta Darvinisse. Siit kattis olümpiatuli 1125-miilise vahemaa Austraalia kirderannikul asuva väikese Cairnsi linnani reaktiivlennukil «Canberra». Lennuteekond lõppes 9. novembril kell 13.40.

Tuli võeti vastu mängude organiseerimiskomitee liikmete poolt ja asetati uuesti tõrvikusse. Nüüd pidi olümpiatuli alustama jooksjate kantuna teekonda piki Austraalia idarannikut olümpialinna Melbourne'i poole.

Vastuvõtutseremoonia lõpul andis Cairnsi linnapea tõrviku Kreeka päritoluga austraallasele K. Verevisele, kes jooksis esimese miili. Teiseks tõrvikukandjaks oli päriselanik Antoni Mark. Too mees oli rännanud 300 miili mööda inimtühje alasid, et täita oma kohus ja võtta osa tõrviku viimisest Melbourne'i. Ta jooksis paljajalu.

Edasi olid tõrvikukandjateks kõigi Austraalias elunevate rahvuste esindajad, kes moodustavad selle mandri väikesearvulise, aga kirju elanikkonna. Kõik sellest teatejooksust osavõtjad olid riietatud lumivalgesse jooksudressi. Nad ei kandnud mingit embleemi, sest tõrvik oli neile parimaks embleemiks. Iga tõrvikuteatejooksust osavõtja sai tasuks XVI olümpiamängude mälestusmedali.

Tuli tõrvikus toitus heksamiinitablettidest. Heksamiinile oli lisatud naftaliini. Nii saadi valgus, mis oli nähtav igasuguse ilmaga. Tuli ei kartnud ilmastikku. Esimesed 58 miili Austraalia pinnal kanti tõrvikut troopilise hoovihma all, kuid tuli ei kustunud. Tõrviku kahas oli nõu, mis hoidis metallsilindrit seitsme tabletiga. Varretaoline osa varjas alumist kolme tabletti. Kui ülemised tabletid olid põlenud, tõusis alumine reserv põlemistsooni. Ühtlase tule tagamiseks oli kütteaine ülemisse ossa asetatud nitraati sisaldav tablett.

Kogu 2831 miili pikkune jooksuteekond oli minutilise täpsusega välja arvestatud, et kindlustada olümpiatule õigeaegne saabumine avapäevaks Melbourne'i. Põhja-Queenslandi halbadel teedel Cairns-Maryborough etapil võisid jooksjad kulutada ühe miili läbimiseks $7^1/_2$ minutit, Tweed Headsis $6^1/_2$ minutit ja edasi kuni Melbourne'ini ainult kuus minutit.

Nooruslike jalgade kantuna liikus olümpiatuli läbi Austraalia avara panoraami. Teeääri palistasid hiiglaslikud eukalüptid, akaatsiad, puusarnased osjad, raudkõvad lehtedeta kamariinid, laius läbitungimatu võsa — «scrub». Vaheldusid kevadiselt erkrohelised karjamaad, tubakaistandused, nisuväljad. Siin-seal dekoreeris maastikku Austraalia omapäraste lillede kirju põll.

Päevadega jäid seljataha Queenslandi poolmetsikud alad ja viimasele nii vastandlik Uus Lõuna-Wales, kus valitsevad elekter ja irrigatsioon.

Jooksjate vastuvõtt igas linnas oli usaldatud linnapeale. Kui tõrvikukandjad jõudsid Brisbane'i, Queenslandi osariigi pealinna, tuli neil tervelt 22 miili joosta läbi tiheda inimestest moodustunud koridori. Kõikjal ootas rahvas tõrvikut.

Üsna varsti pärast Brisbane'i läbimist elasid tuletoojad üle hirmuhetke. Jooksja tõrvikuga kukkus ja tuli hakkas kustuma. Olukorra päästis sõdur, kes süütas juba kustuva tõrviku pealt uue.

Jooksjaid saatsid politseinikud, ambulantsauto ja tuletõrjesalk. Viimane juhuks, kui tõrvikust lenduvad sädemed peaksid süütama kulurohu.

18. novembril jõudis olümpiatuli Sidneysse. Naljaks otsustasid kohalikud üliõpilased teatejooksjaid ennetada. Nad jooksid järeltehtud tõrvikuga läbi ootava rahvahulga raekoja ette ning võeti seal vastu linnapea ja ametiisikute poolt. Pettus selgus mõne minuti jooksul, sest lähenes õige tõrvikukandja. Segadusse sattunud linnapea püüdis asja pöörata naljaks, kuid rahvahulk tundis end solvatuna oma parimates tunnetes.

Päev hiljem läbis olümpiatuli pealinna Canberra.

Kolmteist päeva ja ööd liikus tuli mööda Ida-Austraalia teid, kuulutades olümpiamängude peatset algust. See oli pikim teekond, mida olümpiatuli kunagi on sooritanud. Kogu maailm jälgis seda, kümned ja sajad tuhanded austraallased aga tervitasid tõrvikukandjaid teepervedel.

Teekond jõudis lõpule... Veel viimased etapid Hume Highway, Ballarat, Geelong... Ees oli Melbourne. Enne seda veel, kui tuli jõudis Melbourne'i, olid olümpiastaadionil alanud pidustused, millega tähistati mängude algust.

TRÜ Raamatukogu

MÄNGUD ON AVATUD!

22. novembri puhtetunnil pöördus tuul põhjakaarde ja juba keskhommikul valitses Melbourne'i kohal lämmatav kuumus. Sellest hoolimata oli linn hommikust saadik liikvel. 22. november oli Victoria osariigis kuulutatud pühaks, kaupluste uksed olid suletud, bürood inimtühjad. Seevastu olid inimesed hommikust saadik tänavail, täitsid autobusse ja tramme, mis suundusid Olümpiapargi poole. Ja mida lähemale staadionile, seda tihedamaks muutus inimhulk. Kõikjal mehed, naised, lapsed, kaasas võileivapakid, termospudelid ja väikesed kirjud kummist täispuhutavad padjad. Juba keskpäevaks oli edasi-tagasi sõeluv inimparv olümpiastaadioni ümbritseva haljendava puudealuse kollakashalliks tallanud. Tolmu tõusis tuhandete jalgade alt, hõljudes katkematu linikuna õhus.

Kõige varem olid kohal need, kellel puudusid pääsmed staadionile. Nad püüdsid hankida kohti kanavõrguga tarastatud tee äärde, mida mööda olümpiaatleedid pidid suunduma paraadmarsile. Kõneldi, et esimesed tulnud siia juba öötundidel.

See kõik oli mõistetav, sest avapidustused on publikule armastatud vaatemänguks, kuhu pileteid saada kõige raskem ja piletite hinnad kõige kallimad. Mitte väiksem polnud elevus olümpiaküläs. 179 autobussi reastusid «küla» tänavatel, oodates pidurõivais olümpialasi. Nõukogude võistkond kogunes enne bussidele asumist laagri staabi ette. Delegatsiooni juht, Üleliidulise Kehakultuuri- ja Spordikomitee esimees Nikolai Romanov tervitas kõiki meie sportlasi suure pidupäeva puhul ja soovis parimat edu võistlusteks. Kui meie olümpiaatleedid sumiseva mesilasperena autobussidesse asusid, lähenesid kellaosutid juba ühele.

«S prazdnikom,» hõigati tšehhi sportlastele, kes bussides ärasõitu ootasid.

Kogu teel, olümpiaküla väravast staadionini, palistas teeveeri tihe inimeste spaleer. Kohati, risttänavatel, oli inimesi nii palju kogunenud, et ainult politseinike abiga õnnestus sõiduteed lahti hoida. Isad tõstsid lapsi kukile, et ka nemad saaksid pilku heita bussides möödavilksatavatele olümpialastele. Teeäärsed majad olid ehitud lippudega, väikeste lipukestega lehvitasid ka teepervedel seisjad. Kostsid tervitushüüded, lehvitati rätikuid. Loogeldes ligi poole miili pikkuse maona mööda Melbourne'i tänavaid,

suundus autobusside kolonn Heidelbergi olümpiakülast «Main Stadiumi» poole.

Staadioni ümbritsev park kihas sipelgapesana. Kõik lagedamad kohad olid muudetud autode parkimispaikadeks, autode vahel liikus või istus sadu ja tuhandeid inimesi. Üks perekond oli avanud oma auto pagasiruumi kaane ja võttis nii moodustatud söögilaua ääres einet. Nähtavasti olid nad juba ammu siin. Rahvahulga vahel liikusid vilkalt boid, kes valjuhäälselt pakkusid jäätist ja coca-colat. Tund-poolteist enne avaparaadi algust olid tribüünid pealtvaatajaist juba tulvil.

Kell 14.30 ilmus staadioni väravast Austraalia sõjaväe orkester ja see tähistas suure avapeo algust. Orkestrijuht vibutas ebatavalise osavusega oma pikka taktikeppi. Siis ilmusid veel kaks «bandi». Need olid kuningliku kaardiväe orkestrid, Victoria ajastu stiili mundrites — mustad ja punased kuued, mustad, punaste lampassidega püksid, valged troopikakiivrid ja valged kõrge kraega kindad. Trummimehed kandsid rinnal põllena leopardinahka ja pildusid žonglööri osavusega trummipulki. Ka taldrikutelööja näitas oma osavust, lüües taldrikuid kokku ees, pea kohal, selja taga.

Mõlemad orkestrid esitasid staadionimurul mängu katkestamata keerulist rivikorda. Nad liikusid kahes kolonnis, moodustasid siis koondrivi, marssisid kolonnide vahelt tagasi, kasutasid kahetaktiliseks venitatud aeglast marsisammu, liikusid väljakul mööda diagonaale risti läbi üksteise rivistuse ja moodustasid viis olümpiarõngast. Orkestrijuhtide taktikeppide otsast tõusis nagu tunglaist leeke ja suitsu.

Kell 15.00 tardusid mõlemad artistlikud orkestrid staadioni peatribüüni ees valvelseisu. Staadioniväravale ilmus lahtine sõiduauto, milles istus Edinburghi hertsog.

Hertsogit võtsid vastu valitsus- ja olümpiategelased, nende hulgas Austraalia peaminister R. G. Menzis, Rahvusvahelise Olümpiakomitee president A. Brundage ja Austraalia Rahvusliku Olümpiakomitee esimees W. Kent Hughes. Talle anti mängude mälestusmedal.

Paraadmarss algas kell 15.30. Kuigi riigid reastusid tähestiku järjekorras (Melbourne'is inglise tähestiku järgi), oli esimeseks delegatsiooniks nagu alati Kreeka. See au kuulub kreeka sportlastele niikaua, kuni elab olümpiamängude traditsioon. Kreeka delegatsiooni moodustasid 17 meest, nad olid riietatud sinistesse kuubedesse ja hallidesse pükstesse. Publiku tormiline aplaus tribüünidelt tervitas iidsete mängude kodumaa poegi. Iga delegatsiooni ees kanti transparenti riigi nimetusega. Järgnesid lippur, delegatsiooni juhid ja võistlejad. Esimese atleedina astus staadionile teivashüppaja Georgios Roubanis, kes kandis Kreeka lippu.

Kreeklastele järgnesid afgaanlased sinistes ülikondades ja mustades väikestes mütsides, Argentiina 31-liikmeline helehalli riie-

tatud delegatsioon ja austerlased meeldivas pruunitoonilises vormis. Bahama saari esindasid kõigest viis sportlast. Belglased võtsid tribüüni eest möödudes peast valged kübarad, üks belglanna kandis käes suurt kängurunukku. See žest meeldis publikule.

Ainult kolm purjesportlast oli saabunud Bermuuda saartelt. Möödus kohvipruunide brasiillaste kolonn — rohelistes kuubedes, hallides pükstes, peas baretid. Staadionile jõudsid helepruuni riietatud bulgaarlased, siis birmalased, Kanada suur delegatsioon — mehed must-hallis, naised must-valges, peas valged kübarad.

Kalleid ja kaugeid külalisi tervitasid tulvil tribüünid kestva sooja aplausiga. Ei tule vist praegusel Austraalia põlvkonnal enam teist korda tervitada olümpiamängudest osavõtjaid oma kodupinnal. See oli Austraalia elus suur ajalooline päev.

Tseilonit esindasid kolm sportlast. Neile järgnes Tšiili delegatsioon laiaäärelistes panama kübarates ja üheainsa naisvõistlejaga. Kolumbia oli saatnud üsna suure delegatsiooni — 32 atleeti sinihallis paraadvormis.

Staadionile astusid Tšehhoslovakkia kuulsad sportlased tumesinistes paraadülikondades, naistel peas heledad baretid. Rõõmsasti lehvitasid nad tervituseks käsi ja see kutsus tribüünidel esile lausa vaimustusetormi. Seepärast tundus, et oma maa lipu värvidesse — punastesse kuubedesse ja valgetesse pükstesse riietatud taanlasi võeti vastu liigagi tagasihoidlikult. Möödusid mustad etiooplased ja seitse Fidži saarte atleeti, kelle lippu kandis hiiglase mõõdetega neeger.

Siis jõudsid staadionile hõimumaa atleedid — soomlased. Nad olid riietatud kargesse ja lihtsasse sinihalli. Soe aplaus tervitas Põhjamaa poegade sirgeid ridu. Saabusid prantslased, barettides, valkjassiniste kuubede rinnataskule tikitud olümpiarõngastel seisev gallia kukk. Neile järgnesid ühtse suure delegatsioonina poolitatud Saksamaa sportlased. Valged kübarad rinnal, tervitasid pealtvaatajaid vana spordimaa Inglismaa atleedid. Siis tulid neli Hongkongi esindajat.

Ovatsioonidega tervitati suure spordimaa Ungari Rahvavabariigi esindajate ilmumist staadionile. Osa delegatsioonist oli riietatud vesihalli, osa tumesinistesse kuubedesse ja hallidesse pükstesse. Poolteistsajalise Ungari delegatsiooni järel ilmus staadionile üks väiksematest olümpiavõistkondadest — kolm islandlast. Staadionile saabusid parimad maahokimängijad — hindud, turbanites, helerohelistes kuubedes ja valgetes pükstes. Esmakordselt kuulus India delegatsiooni ka üks naine. Möödusid Indoneesia, Iraan, Iirimaa. Siis tuli suur Itaalia delegatsioon erksates ultramariinsinistes kuubedes ja helehallides pükstes. Võttes peast baretid, tervitasid nad pealtvaatajaid. Olümpiamängudeks Melbourne'i sõprusvisiidile saabunud Itaalia sõjalaevade madrused korraldasid oma kaasmaalastele tormilise, eht itaallasliku tervituse.

Itaallaste järel möödusid aeglaselt üheksa pikakasvulist Jamaika neegrit. Jaapanlased tervitasid omapäraselt — asetasid käe rinnale ning sirutasid siis kõrvale-üles. See kutsus publikus esile ovatsioonipuhangu.

Möödusid eebenimustad keenialased, kuus Libeeria neegrit, nende järel kahvatunäolised luksemburglased, siis kakaopruunid mehhiklased. Austraalia naabri, Uus-Meremaa sportlasi tervitas taas tormiline aplaus. Kiirustamata marssisid kümme Nigeeria neegrit, kohe nende järel viis põhja-borneolast. Siis saabusid staadionile fjordide maa mehed — norralased. Pakistanlased kandsid uhkeid valgeid turbaneid. Möödusid Peruu ja Filipiinide delegatsioonid. Seejärel suur Poola Rahvavabariigi delegatsioon — mehed hallikassinises paraadvormis, naised oliivivärvilistes kostüümides. Järgnesid viis portugaallast ja kaheksa portorikolast. Meeldivalt tagasihoidlikku vesisinist paraadvormi kandsid Rumeenia Rahvavabariigi atleedid. Nende järel saabus staadionile üllatavalt suur 52-liikmeline Singapuri delegatsioon.

Paraad hakkas lõpule jõudma, juba oli staadionile rivistunud enamik osavõtvate maade delegatsioone. Kuid ikka veel jätkus uusi nimetusi — Lõuna-Aafrika, Rootsi, Tai, Trinidad, Türgi, Uganda... Siis läbis elevus tribüüne. Üksteise järel ilmusid suurimate spordimaade — Põhja-Ameerika Ühendriikide ja Nõukogude Liidu esindused. Ameeriklased kandsid valgeid kuubi ja mustjashalle pükse, peas valgeid vildist barette, ameeriklannad samavärvilisi kostüüme ja üle õla riputatud punaseid ridiküle. Meie atleedid olid riietatud kreemivärvilistesse kuubedesse ja sinistesse pükstesse, naisvõistlejad kreemivärvilistesse kostüümidesse. Nõukogude Liidu riigilippu kandis tõstja Medvedjev. Rivisamm oli kindel ja rühikas. Hoogne aplaus tervitas sotsialismimaa poegi ja tütreid. Hetkeks vaibus elevus — möödusid Venezuela, Vietnam, Jugoslaavia. Siis puhkes võrreldamatu vaimustusetorm. Staadioniväravale ilmusid suurima olümpiavõistkonna — Austraalia — sportlaste read. Aussid * kandsid rohelisi pintsakuid ja valgeid pükse, naised samavärvilisi kostüüme. Peas valged panamakübarad, tumedal lindil olümpiarõngad. Peoperemehed lõpetasid paraadmarsi.

Hetkeks laotus staadionile vaikus.

Olümpiaatleetide rivi ees asuvasse Melbourne'i vapi ja olümpiarõngastega kaunistatud kõnetooli astus XVI olümpiamängude organiseerimiskomitee esimees Kent Hughes. Ta tervitas kõiki olümpiamängudele saabunud atleete:

«Siin Lõuna Risti maal, värvirikkas Melbourne'i linnas ootame me olümpiatule, tõelise spordimehelikkuse sümboolse embleemi saabumist.

Las see süütab mitte ainult selle rahvahulga südametes, kes siia on kogunenud, vaid kõigi maade inimeste südametes sooja entu-

* Austraallaste hüüdnimi.

siasmi ja põleva lootuse, et säilitada ja tugevdada olümpiamängude tõelisi ideaale ning kõrget eeskuju.

Selle määratu suure amfiteatri vaikuses on maailma noorus valmis andma oma osa neis ülevates võistlustes.

Olümpia tasandikelt Kreekast, mis on üks maailma vanemaid tsiviliseeritud maid, toodi tõrvik inimkäte poolt ja moodsate Daedaluse tiibadega läbi antiikse Ateena, üle mägede ja tasandike, üle jõgede ja ookeanide, läbi paljude maade ühele praeguse ajastu kõige nooremale maale ja rahvale.

See on uhke ajastu Austraalia lühikeses ajaloos ja mälestusväärne moment olümpiamängude ajaloos. See on esimene kord, kus olümpiamängude läbiviimise au on antud lõunapoolkera maadele või mõnele linnale väljaspool Euroopat ja Ameerikat.

1896. a. olümpiamängudele ja kõigile järgnevatele mängudele 60 aasta jooksul on noore Austraalia sportlased pidanud sõitma läbi terve maailma.

Täna tervitab Austraalia teise poolkera rahvaid oma kodumaa pinnal. 67 maa rahvad on siia rännanud kogu maailmast mööda mere- ja õhuteid. Üle põhjapooluse jäämägede ja ekvatoriaalsete džunglite, üle paljude maade olete rajanud endale teed, et võistelda Melbourne'i olümpiamängudel.

Tere tulemast ja soojemad tervitused kõigile! Teie siinviibimine on ümberlükkamatu tõestus sellest, et olümpiatuli põleb ikka heledamini ja heledamini, mida rohkem aega möödub.

Tsivilisatsiooni õrn rüü käriseb aeg-ajalt rahvusvaheliste arusaamatuste tormide käes, kuid olümpiamängude vaim elab üle niisugused tormid ning kogub jõudu ja hiilgust võistlustes.

Las spordiväljakute sõprus ületab need erinevused, mis lahutavad meid igapäevases elus.

Täna algab uus lootusrikas peatükk olümpiamängude ajaloos. Me oleme õilsate ja hiilgavate traditsioonide pärijad. Me teeme kõik nende mängude kordaminekuks, mitte ainult kui minevikutraditsioonide pärijad, vaid kui veel hiilgavama tuleviku ehitajad.

Andku 1956. a. olümpiamängud üha kasvavat jõudu ja uut lootust kogu inimkonnale võitluses parema mõistmise eest kõigi inimeste vahel.»

Pärast seda pikka ja tunneteküllast kõnet palus Rahvusvahelise Olümpiakomitee president Avery Brundage Edinburghi hertsogit avada olümpiamängud. Viimane tõusis püsti oma auloožis ja ütles traditsioonilise lause:

«Kuulutan XVI kaasaegset olümpiaadi tähistavad olümpiamängud avatuks.»

Selle puhul kirjutasid Melbourne'i ajalehed, et Briti kuningliku perekonna liige (kuninganna mees) olevat sõitnud maha 15 000 miili lennu- ja mereteid, et öelda üksainus lause, millega on avatud kõik kaasaegsed olümpiamängud.

Kõlasid fanfaarid, staadioni parempoolses otsas asuvasse suurde lipumasti tõusis valge olümpialipp sinise, kollase, musta, rohelise

ja punase üksteisest läbipõimunud rõngaga. Muistse kombe järgi tõusid õhku tuhanded tuvid, et viia kõikjale teade olümpiamängude algusest. Suurtükkidest anti saluut. Puhkesid uued ovatsioonid. Staadioniväravale oli ilmunud jooksja, käes tõrvik olümpiatulega. Ta seisatas hetkeks staadioni väravas ja tõstis tõrviku pea kohale. See nooruk oli Ron Clark — Austraalia noorterekordi omanik 1 miili jooksus. Vaimustatud pealtvaatajate ja olümpiaatleetide kiiduavalduste saatel sooritas Clark tõrvikuga ringi staadionil, tõusis tribüünide vahele ehitatud platvormile, kus asus vasekarvaline urn, tõstis veel kord uhkena kõrgele tõrviku ja süütas siis olümpiatule. Rahvas juubeldas, nähes urnist tõusmas leeke ja suitsu, nagu oleks alles nüüd tõeliselt avatud olümpiamängud. Üle rahva hõisete aga kostis valgesse riietatud suure naiskoori hääl. Nad laulsid olümpiahümni:

Õnnelik on, keda valinud kuulsus,
võidupärg kõigile teda
hõiskava rahva ees näitab.
Autasuks võrratut rõõmu
ta maitsku:
kroonigu muusad ta pead
ja lisagu surematu laul
võidu kuulsusele,
nooruse ilule
võitja nime.

Pärast hümni laotus staadionile vaikus. Siis hakkasid liikuma kõigi paraadist osavõtvate maade lippurid. Nad kogunesid tihedasse poolsõõri ümber kõnepuldi. Üks populaarsemaid austraalia sportlasi, tolleaegne maailmarekordimees 1 miili jooksus John Landy, astus kõnetooli. Tõstes parema käe vande andmise märgiks ja hoides vasakut Austraalia riigilipul, andis Landy kõigi sportlaste nimel olümpiavande:

«Me tõotame, et võtame olümpiamängudest osa ausas võistluses, austades reegleid, mis juhivad neid, ja sooviga võistelda sportlikus vaimus, oma kodumaa auks ja spordi kuulsuseks.»

Jällegi kõlas koorilaul. Seekord lauldi Austraalia hümni. (Õieti puudub Austraalial o m a hümn, mille üle aussid tunnevad suurt meelehärmi. Praegu tuleb neil kasutada Inglismaa hümni: «Jumal kaitse kuningannat . . .»)

Sellega oli 103 000 pealtvaataja silme all umbes kaks tundi kestnud grandioosne ja pidulik avatseremoonia lõppenud. Marsihelide saatel lahkusid delegatsioonid üksteise järel staadionilt.

Midagi palju rohkemat, kui võis oodata, oli selles ülevas vaatemängus. Staadioni ümarale maalapikesele ja tribüünidele kiilutud tohutu inimhulk oleks nagu tajunud konkreetselt, käegakatsutava selgusega seda, et sõprus on olümpiamängude peaidee.

Paljud olid rõõmuga märganud, millise südamliku aplausiga olid üksteist staadionil tervitanud suurimate riikide — Nõuko-

gude Liidu ja Ameerika Ühendriikide sportlased. Eks peitu nende mõlema maa rahvaste sõpruses rahu parim tagatis ...

Avapäeval valitses suur kuumus. Seepärast juhtuski, et mitmed paraadist osavõtjad, samuti kümned pealtvaatajad, said kuumarabanduse. Esimesena langes üks kuuest sõdurist, kes hoidsid olümpialippu enne selle heiskamist. Hiljem varisesid mõned noorukid, kes hoidsid transparente riikide nimetustega. Musta univormi riietatud sanitarid askeldasid kannatadasaanute juures.

Üsna enne avatseremoonia lõppu varises poiss, kes hoidis Trinidadi transparenti. Sanitarid jooksid tema juurde. Samas kõlas Austraalia hümn ja sanitarid tardusid valvelseisu. Nii nad seisidki kogu hümni ajal, jalge ees aga lamas ristseliti minestuses nooruk, kes ootas abi.

VÕISTLUSED VÄLJAL JA RAJAL

Igal spordialal on tuliseid poolehoidjaid, kes meeleldi näeksid oma lemmikala eelistatud kohale asetatuna. Ometi on kõik üksmeelsed selles, et kergejõustik on olümpiamängude peaalaks, on võrratult suurema kõlapinnaga kui mis tahes teine spordiala. Teda nimetatakse olümpiamängude kuninglikuks alaks. Kergejõustikuvõistlused haaravad kõige suuremaid pealtvaatajate hulki ja hõlmavad 8 olümpiapäeva jooksul laialdast, 33 alast koosnevat programmi.

Tekib küsimus, millises järjekorras jutustada võistlustest? Kui pidada kinni võistluste programmist päevade kaupa, tekiks nüüd, tagantjärele, ebaülevaatlik virr-varr. Seepärast on eelistatud järjekorda — jooksud, hüpped, tõuked, heited, sõltumata sellest, millisel päeval üks või teine võistlusala toimus.

Nagu alati, on võistlus maailma kiireima mehe nimetusele olümpiamängude kergejõustikuareenil erilisel kohal. Nii seekordki. Saabunud olid kõik maailma parimad sprinterid. Tippmeestest puudusid ainult värske maailmarekordimees Willie Williams, kes Ameerika Ühendriikide olümpiavõistlustel kaotas, ning tema kaasmaalane David Sime, kes oli lihaserebestusega konkurentsist välja langenud juba suvel.

23. novembril algas võistlus medalitele **100 meetri jooksus,** mis hävitas ühtlasi 24 aasta eest Los Angelese mängudel gasellväleda Eddie Tolani poolt rajatud neegrite võitmatuse oreooli.

Toimus 12 eeljooksu. Kaks parimat igast jooksust pääsesid edasi vahejooksudesse, teised võisid edasisele võistlusele 100 m jooksus kaasa elada ainult pealtvaatajatena. Kuigi konkurents oli tihe, ei näidatud eeljooksudes midagi erakordset. Omajagu süüd oli ka puhangulisel külje- ja vastutuulel.

Esimeses eeljooksus tekitas elevust musta jooksuime Ira Murchisoni start. See «tulikeraks» kutsutud sprinter oli nii lühike (157 sm), nagu seisaks ta, piltlikult öeldes, augus. Tal oli fantastiline lähtekiirus ja treeningutel ümbritsesid teda alati imetlejad. Olümpia-aasta suvel jooksis ta Berliinis 100 m maailmarekordilise kiirusega (10,1), kuid... päev hiljem kui Willie Williams. Nii sai temast tookord verivärske maailmarekordi esimene kordaja.

Eriliselt pingutamata võitis Murchison oma eeljooksu ajaga 10,5.

Nagu olnuks see mingi normatiiv, võideti järgmised kuus eeljooksu kõik ajaga 10,7. Üllatuseks oli Kanada 10,2-mehe J. Parringtoni väljalangemine edasisest võistlusest neljandas eeljooksus. Sama saatus tabas ka Itaalia 10,4-meest F. Galbiatit 5. eeljooksus.

Kaheksanda eeljooksu võitis austraallaste kiireim Hector Hogan ajaga 10,5, üheksanda Walter Baker ajaga 10,7.

Hogan oli üks austraalia spordipubliku paljudest lemmikutest. Sellest 25-aastasest külmutushoone insenerist kõneldi esmakordselt 1952. aastal, kui ta võitis Austraalia esivõistlused oma kodulinnas Brisbane'is. Ta oli hämmastanud siis publikut sellega, et juba 30 jardil saavutas teiste ees 3-jardilise edumaa. 1953., 1954. ja 1956. aastal oli ta kaitsnud oma tiitlit, joostes 1954. aastal Sidneys 100 jardi koguni 9,3-ga.

Järgmised kaks eeljooksu võideti nõrga 10,8-ga (S. Levenson Kanadast ja E. Ajado Nigeeriast). Ometi oli konkurents liiga tugev Pakistani sprindikuulsusele M. Shariff Buttile, kes olümpiaaastal oli näidanud aega 10,3. Ta jäi 11. eeljooksus neljandaks. — Kui palju mõistatuslikku juhtub olümpiamängude suurkonkurentsis!

Parima aja 10,4 saavutas viimases eeljooksus Bobby Morrow. Ameerika asjatundjate üksmeelset arvamust mööda oli see pikk (186 sm) 21-aastane atleetlikult arenenud sprinter kõige tõenäolisem kuldmedalikandidaat. Kaks asjaolu andsid põhjuse niisuguseks arvamuseks: esiteks evis ta suurepärast võimet «kruvida» end kõrgvormi kõige tähtsamateks võistlusteks, ja teiseks — tal öeldi olevat «terasest närvid». Nagu peagi selgus, oli see väide 100%-liselt paikapidav.

Kaks tundi hiljem toimunud vahejooksudes langesid 24 jooksjast välja pooled.

Konkurentsist üleulatuvana, sundimatul jooksul võitis Morrow esimese vahejooksu. Ilmselt kõike mängu panemata oli ta korranud olümpiarekordit (10,3). Üks viimaste aastate Euroopa kiiremaid — sakslane Heinz Fütterer — oli viies.

Teist korda näitasid stopperid olümpiarekordit, kui väike, nagu eebenipuust voolitud Murchison lausa lennates finišeeris teises vahejooksus.

Kolmandas ja neljandas vahejooksus ei suutnud võitjad Hogan ja Baker neid tulemusi korrata. Neljandas vahejooksus kaotas meie Leonid Bartenjev, kes olümpia-aastal 10,3 oli näidanud, meetriga sakslasele Germarile ja poolakale Foikile ning langes edasisest võistlusest välja.

Järgmise päeva (24. novembri) pärastlõunal toimusid poolfinaaljooksud. Koos olid 12 maailma tippklassi sprinterit ja seetõttu võistlus õiguse pärast pääseda finaali eriti äge.

Tuul oli otse vastu, mis eeldas tagasihoidlikke resultaate. Jälle

tuiskas Murchison oma tihedate sammudega, tema kõrval hästi startinud trinidadlane Mike Agostini. Fotofinišiga oli esimene Murchison. Mõlema aeg üldiseks pettumuseks ainult 10,5. Kolmandaks finaalipääsnuks oli 10,6-ga sakslane Germar. Pakistani 10,2-mees Khaliq, kanadalane Levenson ja meie Juri Konovalov langesid välja.

Teises poolfinaalis väljus stardist hästi Morrow. Tuul oli hetkel nagu nõrgem ja jälle kord oli võimalus nautida ta võimast ja kaunist jooksu. Ei mingit krampi viimastel meetritel. Muutmata tehnikat, jooksis ta läbi finiši. Teist korda oli Morrow pealtnäha üsna sundimatult korranud olümpiarekordit. Baker oli 10,4-ga teine, Hogan 10,5-ga kolmas. Halvasti startis Tokarev. Teises poolfinaalis jäi ta viimaseks. Torkas valusalt silma, et meie sprinterid kaotasid just stardist väljumisel, valitsedes starti nõrgemini oma ameerika konkurentidest.

Umbes kümme minutit enne poolt kuut Melbourne'i aja järgi ilmusid riietusruumi käigust nähtavale kuus kiireimat. Nad tegid ettevalmistusi stardiks. Siserada kuulus Murchisonile, tema kõrval oli Agostini, edasi Baker, Morrow, ainus eurooplane Germar ja välisrajal Hogan.

Baker sammus oma raja läbi. 80 m kohal tõmbas ta endale märgi. Jooksu ajal märki silmates teab ta, et on saabunud hetk kõige mängupanekuks.

Kell oli pool kuus. Kõlas starteri vile. Kuus kiireimat asusid starti. Tuhandehäälselt sumiseva staadioni tribüünidele laotus hetkeks sõna otseses mõttes hauavaikus. Oleks võinud kuulda kas või nööpnõela kukkumist. Tribüünidel oodati härjapõlvlase Murchisoni ja suurekasvulise Morrow' — Taaveti ja Koljati — kahevõitlust.

Lajatas stardipauk. Murchison oli ees... Ei, ka Hogan ja Agostini. Lühikeste sprinterite suur eelis!

Stardipauguga vallandusid ka pealtvaatajate hääled. 11 sekundit kurdistas kõiki pealtvaatajate ergutuskisa. Umbes poolel distantsil jõudis Morrow esimestele järele. Varjuna sööstis esile ka Baker. Stardis «istuma» jäänud Germar oli taga. Tugevas vastutuules avaldus Morrow' jooksu kerguse saladus — jõud. Teistest võimekamana surus ta end 70-ndatel meetritel juhtima. Veel kümmekond meetrit ja tema võit oli väljaspool kahtlust. Murchison ei suutnud võitluses tuulega lõpuni vastu pidada. Lõpumeetrid tugevalt jooksnud Baker peaaegu kukkus ette finišis, jäädes siiski märgatavalt maha Morrow'st. Mõlema ajaks aga märgiti 10,5. Hogan oli kolmas (10,6), lõpus alistunud Murchison neljas (10,8) ja «rinnaga» Agostinit löönud Germar viies (mõlema aeg 10,9). See oli tore heitlus vastaste ja tuulega.

Morrow oli võitnud oma esimese kuldmedali. Kalifornia neeger Leamon King aga pidi istuma tribüünil, kuigi oli olümpia-aastal löönud medalivõitjaid ameeriklasi ja korranud maailmarekordit — 10,1. Ainult üks kord oli ta tõsiselt ja õnnetult kaotanud —

Ameerika Ühendriikide olümpiakatsevõistlustel (4. koht) ning Melbourne'is oli tal seega õigus kuuluda ainult 4×100 m teatejooksu meeskonda...

26. novembril kell 14.30 algas võistlus **200 meetri** distantsil. Jällegi tuli pidada 12 eeljooksu.

Kolmandas eeljooksus jäi Juri Konovalov ajaga 22,0 kolmandaks ning vahejooksudesse edasi ei pääsenud. Hästi ei käinud ka juba tuttavate Shariff Butti ja Parringtoni käsi. Mõlemal tuli leppida ainult eeljooksuga.

Kolm tundi hiljem toimusid vahejooksud. Esimeses oli kiiremaks pakistanlane Khaliq (21,1), edestades «rinnaga» Agostinit. Sakslase Leo Pohli tugev jooks aga röövis võimaluse edasivõistlemiseks Bartenjevilt. Teise vahejooksu võitis Helsingi kuldmedalimees, nüüd juba 28-aastane Andy Stanfield. Ühe sekundikümnendikuga kaotas oma kuulsale vastasele meie Tokarev, võites omakorda brasiillast Jose Telles da Conceicaod — Helsingi pronksmedalimeest kõrgushüppes. Kolmanda vahejooksu võitis Baker (21,2). Teiseks-kolmandaks jäid Euroopa paremad sel distantsil — tšehh Mandlik ja Saksamaa 400 m kuulsus Haas. Väljalangejate hulgas oli nüüd ka värske medalimees Hogan. Viimase vahejooksu võitis tagasihoidliku 21,9-ga Morrow.

Poolfinaalid toimusid 27. novembri pärastlõunal. Esimeses poolfinaalis jooksis Morrow kuidagi ettevaatlikult. Kõigile üllatuseks loovutas ta esikoha Helsingi hõbemedalimehele Bakerile. Ajad 21,1 ja 21,3. Da Conceicao pääses finaali kolmandana. Khaliq, Haas ja uusmeremaalane Rae langesid välja. Teises poolfinaalis jooksis Stanfield ainult esikohale (21,2). Paistis, et ta reguleeris oma jooksu teiste järgi. Võrdse ajaga 21,3 pääsesid finaali Agostini ja Tokarev. Sakslane Pohl, tšehh Mandlik ja inglane Shenton langesid välja.

Kell viis pärastlõunal anti finaaljooksu start. Kolm ameeriklast — Morrow, Baker ja Stanfield — haarasid hetkeks üksteisest: «Good luck!» *, ja asusid seejärel kohtadele. Siserajal startis endine 200 m maailmarekordi omanik Agostini ja tema kõrval meie Tokarev, kelle õlgadel (nagu Germaril 100 m jooksus) lasus nüüd Euroopa spordiau kaitsmine.

Morrow' lähe oli eeskujulik. Demonstreerides klassikalist sprinti, püüdis ta eesjooksvat Stanfieldi. Lõpusirgele jõudes oli Morrow oma kuulsast kaasmaalasest juba napilt ees. Mõlemad finišeerisid võimsalt, olles selgelt ees järgnevatest. Morrow' aeg 20,6, Stanfieldil 20,7. Morrow' tulemus oli uueks olümpiarekordiks ja saavutatud venitatud reielihase kiuste! Üsna kramplikuna tunduva finišiga võitis Baker lõpumeetritel väsinud Agostini (20,9 ja 21,1). Parima eurooplasena jooksis end viiendaks Boriss Tokarev (21,2). Kümnendiksekundi võrra nõrgem oli da Conceicao.

* «Head õnne!»

Bobby Morrow oli uuendanud ameeriklaste Archie Hahni (1904), Ralf Craigi (1912), Eddie Tolani (1932) ja Jesse Owensi (1936) topeltvõidu traditsiooni. Lisaks oli ta suutnud lüüa Owensi 20 aastat püsinud olümpiarekordi 200 m jooksus. Kaks kuldmedalit ootasid kojusõitu Texasesse, isa puuvillafarmi. Kolmas tõenäoline ootas veel 4×100 m teatejooksus.

Pärast jooksu ütles Morrow, et rajale minnes ta polnud eneses kindel.

Sellele lisas Stanfield: «Morrow kannatas kahe sprindi vaheajal tohutu vaimse rõhutuse all. Esiteks ta mõistis, et kõik võivad teda lüüa. Siis oli veel see reievigastus pluss fakt, et Baker ja mina jookseme päris hästi. Oma võiduga ta näitas, milline tõeline tšempion ta on.»

«Kes pärib jamaikalaste trooni?» küsiti tribüünidel 28. novembril, kui algas võistlus kuldmedalile **400 m jooksus.**

Rutates ette, ütleme, et 400 m jooks kujunes tulemustelt nõrgemaks kui Helsingis, ka G. Rhodeni (Jamaika) olümpiarekord 45,9 jäi löömata. Kuid ikkagi oli võistlus medalitele tuline ja kaasakiskuv.

Pärast jamaikalaste hiilgeaega 400 meetri jooksus tähendas sihvaka neegeratleedi Louis Jonesi võit (45,5) Panameerika mängudel 1955. aastal ameeriklaste uut «invasiooni» 400 m distantsil. Sensatsioonilise jooksu järel Mexiko Citys oli Jones öelnud: «Mul pole kunagi olnud nii ideaalseid tingimusi treenimiseks kui armees.» Seda võis kinnitada ka teine ameeriklaste täht sel distantsil — lennuväeleitnant James Lea.

Tükil ajal ei jooksnud Jones enam alla 46 sekundit, kuigi harjutas täispingega. Ühendriikide olümpiakatsevõistlustel Los Angelesis oli ta aga jälle hiilgevormis ja jooksis uueks maailmarekordiks 45,2. Ta oli suureks favoriidiks veerandmailerite hulgas, kuid ei suutnud oma paremust Melbourne'is kinnitada. Sama saatus tabas ka Lead, kes olümpia-aastal 440 jardis oli viinud maailmarekordi 45,8-le.

Osavõtjaid oli palju, tuli pidada 8 eeljooksu. Esimese neist võitis Jones 48,1-ga. Neljandaks jäänud Nõukogude Liidu võistleja Gratšev langes edasisest konkurentsist välja. Teise eeljooksu võitis kanadalane Tobacco (47,4). Ettevaatlikult joostes kindlustas endale kolmanda koha Lea (48,3). Kolmanda eeljooksu võitis lõuna-aafriklane Malcolm Spence (47,7). Ka kolmas Ühendriikide esindaja neeger Charles Jenkins ei püüdnud paremat kolmandast kohast (48,7). Neljanda eeljooksu võitis tugev soomlane Voitto Hellsten (48,4), viienda sakslane Karlfriedrich Haas (47,2), kuuenda Ardaljon Ignatjev (48,6), seitsmenda austraallane Kevan Gosper (48,0) ja viimase inglane Peter Higgins (48,9).

Kaks ja pool tundi hiljem toimusid vahejooksud.

Hoogsa ja vaba sammuga võitis esimese vahejooksu jällegi Jones (47,4). Teise vahejooksu lõpetas meie Ignatjev paljutõotava

46,8-ga. Jamaikalane Spencer, inglane Higgins ja austraallane Gibson saavutasid võrdselt 47,4. Fotofinišiga pääsesid esimesed kaks poolfinaali, Gibson langes välja. Kolmandas vahejooksus otsustas Hellsten mitte riskeerida ja alustas täisjõuliselt, lõdvendades tempot alles lõpusirgel. Ta võitis jooksu 46,8-ga. Suurima üllatusena langes selles jooksus välja maailma üks tugevamaid veerandmailereid James Lea. Ägedad valud parema jala sääres, mida ta juba enne mänge oli tundnud, röövisid võimaluse täisjõuliselt joosta. Ebaõnnest murtuna hakkas Lea finišis nutma. Jones ruttas oma heledapäist võistluskaaslast lohutama. Ta talutas lonkava Lea pingini, sõlmis tal naelkingad lahti ja aitas selga dressi.

Viimase vahejooksu järjestus oli: Gosper 46,7, Haas 47,3 ja jällegi üsna kergelt jooksnud kaval taktik Jenkins 47,5. Viimane vaatas ühtepuhku vasakule ja paremale, säästes end niipalju kui võimalik.

29. novembri pärastlõunal selgitati finalistid. Nagu see paljudel olümpiamängudel varemgi on olnud, kujunesid võistlused poolfinaalides eriti ägedateks, sest igas jooksus startis nüüd juba kuus enam-vähem võrdsete võimetega jooksjat.

Esimeses poolfinaalis püüdis ilma riskimata võidule joosta Ignatjev. Ta sammus oli tunda seda värskust, mis eeldab head resultaati. Lõpusirgel heitis Ignatjev pilgu kõrvale, lõdvendas tempot ja võitis 46,8-ga. Jones, kes seni eel- ja vahejooksus oli esimene olnud, lõpetas kolmandana (47,3). Võib-olla oli see taktika, kuid tribüünilt tundus, et Jonesil puudus eelmise päeva sundimatu hoog.

Teise poolfinaali tulemused olid esimese poolfinaaliga võrreldes hiilgavad. Need kujunesid paremateks kui kaks ja pool tundi hiljem toimunud finaalis. Sihvakas šokolaadipruun Jenkins oli see, kes nüüd kõiki hämmastas. Jonesi ja Lea kõrval ei peetud teda kuigi tõsiseks medalipretendendiks. Ka United Pressi ringküsitlus andis järjekorra: Jones, Lea ja Ignatjev. Nüüd aga jooksis enamikule pea tähelepandamatult poolfinaali jõudnud neeger pidurdamatu hooga nagu noor lahtipääsenud mustang. Tema poolt pakutud tempot hoidsid kõike pingutades Hellsten, Haas ja Gosper. Selles järjestuses nad lõpetasidki: Jenkins 46,1, Hellsten vaid rinnaosa võrra taga, Haas 46,2. Gosper püstitas sama ajaga uue Austraalia rekordi, kuid neljandaks jäädes ei pääsenud finaali.

Nagu Helsingis Rhodenil, nii tuli ka nüüdsel maailmarekordimehel, 189 sm pikkusel hiiglasel Jonesil joosta välisrajal. Favoriitidest oli parimas olukorras Ignatjev, kellele kuulus teine rada. Ta nägi enda ees Hellsteni, Jenkinsit ja Haasi. Lõuna-aafriklane Spence, keda peeti nõrgemaks, oli esimesel rajal.

Puhus vilu edelatuul. Stardist tormas Jones kurvi taolise hooga, nagu jookseks ta 200 meetrit. Niisuguse taktikaga oli Helsingis võitnud kuulus jamaikalane. Jones üritas seda korrata. Sama temperamentselt väljus lähtest ka Ignatjev. Ta nagu oleks näinud

OLYMPIAD

Olümpiatuli on süttinud!

Teele Ateena poole!

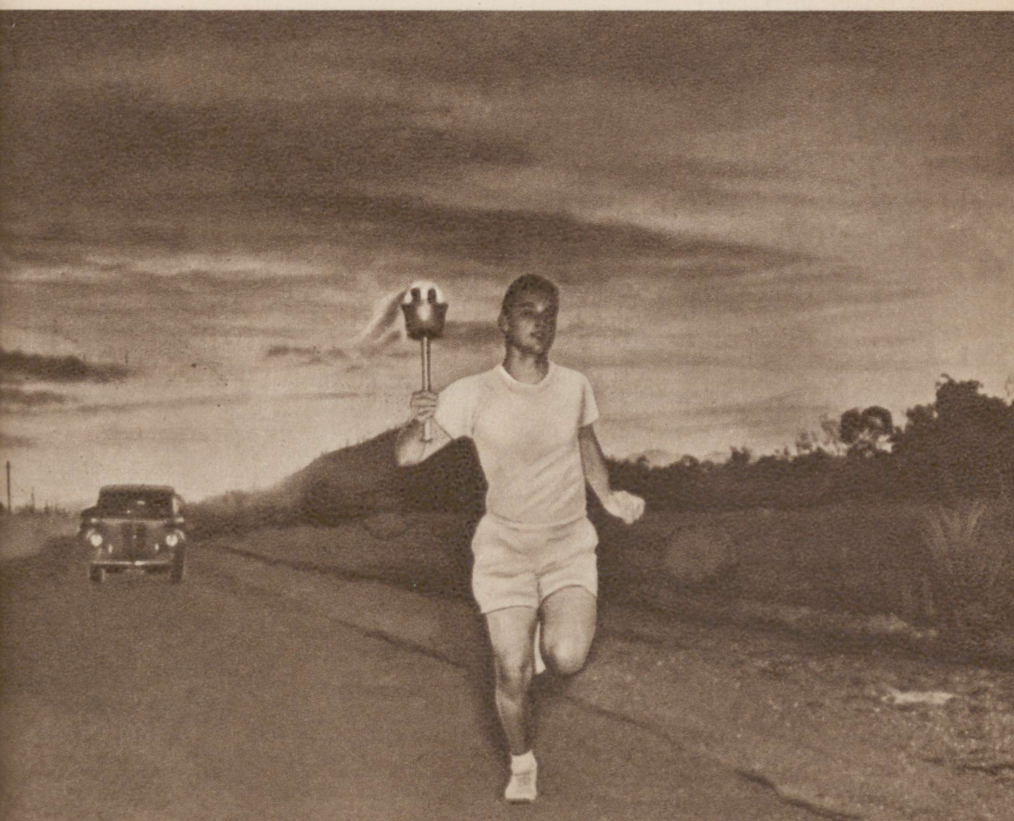

Vanaaegsesse kaevurilampi suletult jätkas olümpiatuli teekonda lennukil (paremal).

Cairnsis süüdati kaevurilambist uuesti tõrvik (ülal).

Nii ööl kui päeval kandsid teatejooksjad olümpiatuld Melbourne'i poole.

Kümned tuhanded austraallased tervitasid teeservadel avatseremooniale sõitvaid olümpiaatleete.

Kes ei tahaks osta olümpiasuveniire!

Kannatlikult seisti järjekorras, et pääseda kitsaste läbipääsude kaudu staadionile.

Niisugune oli austraalia sportlaste paraadvorm. Paremal 15-aastane ujumiskuulsus Faith Leech.

Autod — kõikjal ümber staadioni tuhanded autod.

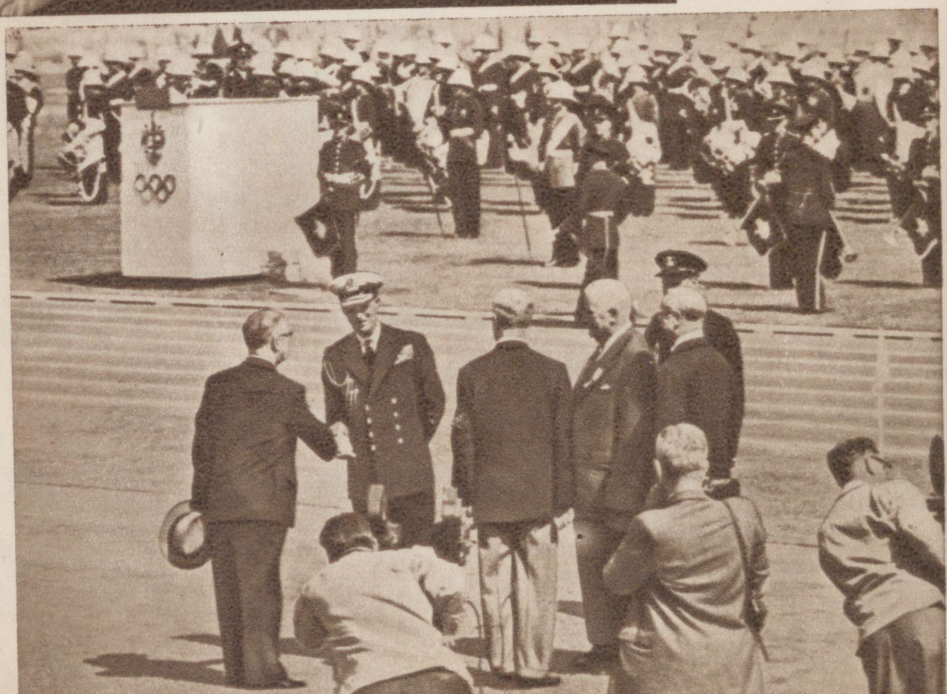

Avatseremoonia eelmäng: Kuningliku Kaardiväe «band» esitab keerulist rivistust.

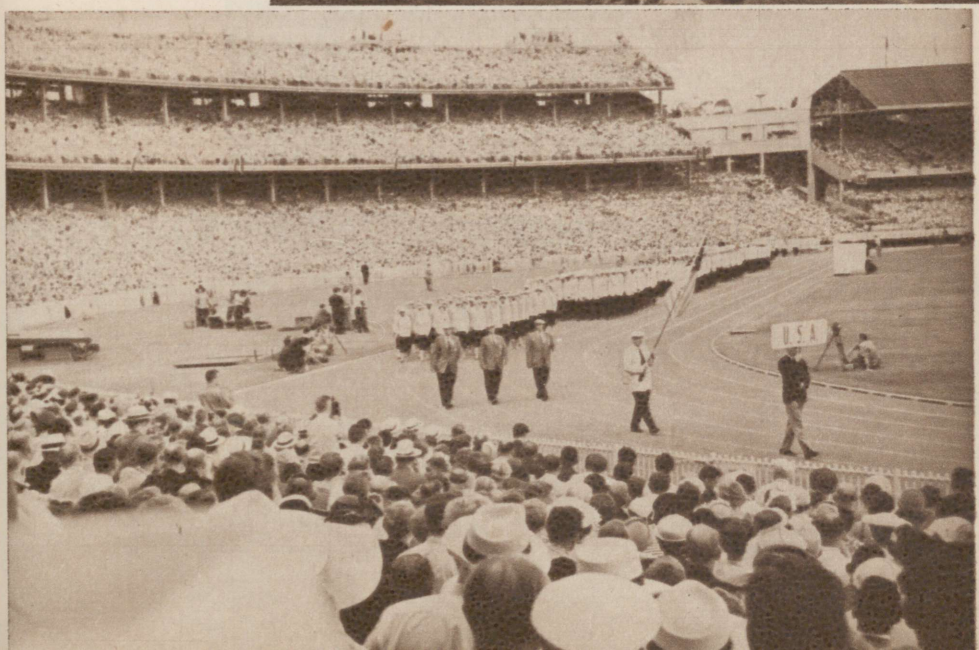
Pressitribüünile on kogunenud ajakirjanikke kõigist maailma nurkadest.

Saabus kuninglik külaline.

«Kahe gigandi» — NSV Liidu (kõrval) ja Ameerika Ühendriikide (all) spordiesindused paraadmarsil.

Tõrvikuteatejooks on lõppemas. Juubelduste saatel sooritab Ron Clark ringi staadionil...

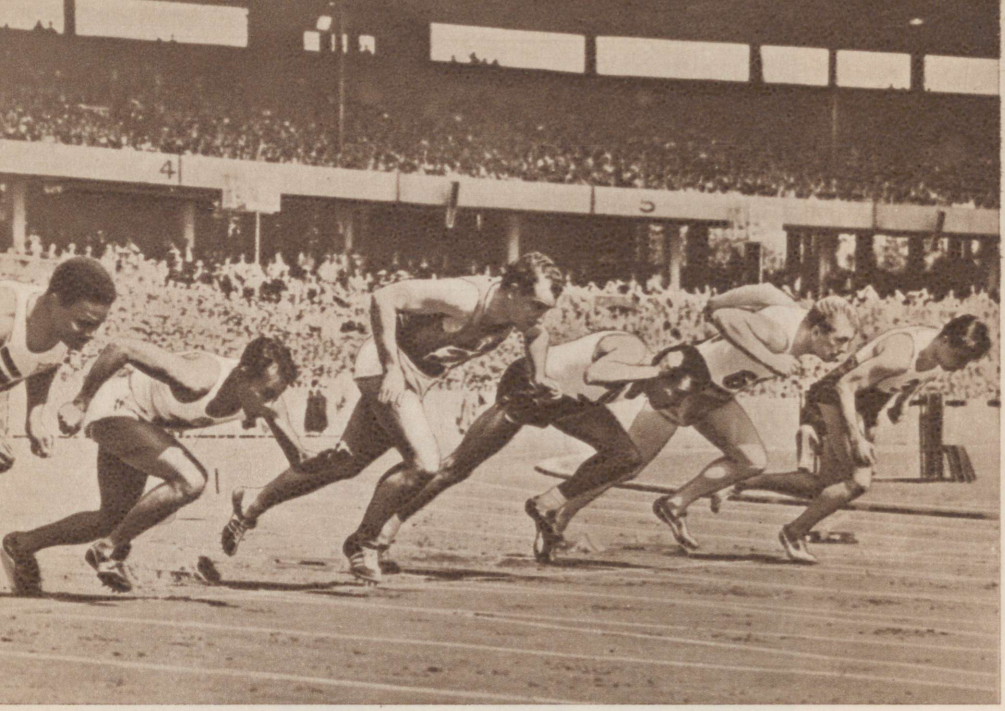
...ja süütab vasekarvalises urnis olümpiatule.

Üle saja tuhande inimese jälgis pidulikus erutuses XVI olümpiamängude avatseremooniat «Main Stadiumil».

100 m esimese eeljooksu start. Vasakult: I. Murchison (USA), B. Raja Azlam (Malai), M. Colarozsi (Itaalia), R. Ahumado Rodriguez (Mehhiko), H. Thorbjöernsson (Island) ja J. Jarzembowski (Poola).

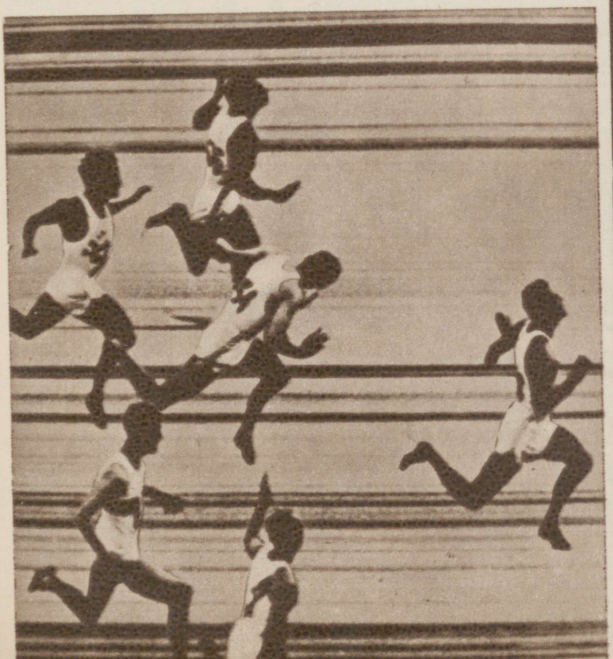
Seitsmenda eeljooksu finiš. Võitis L. Bartenjev (NSV Liit) ajaga 10,7 ungarlase B. Goldovanyi (10 8) ees. Venetsueellane C. Bonas (Goldovanyi selja taga) jäi kolmandaks ja austraallane G. Carragher (paremal äärel) neljandaks.

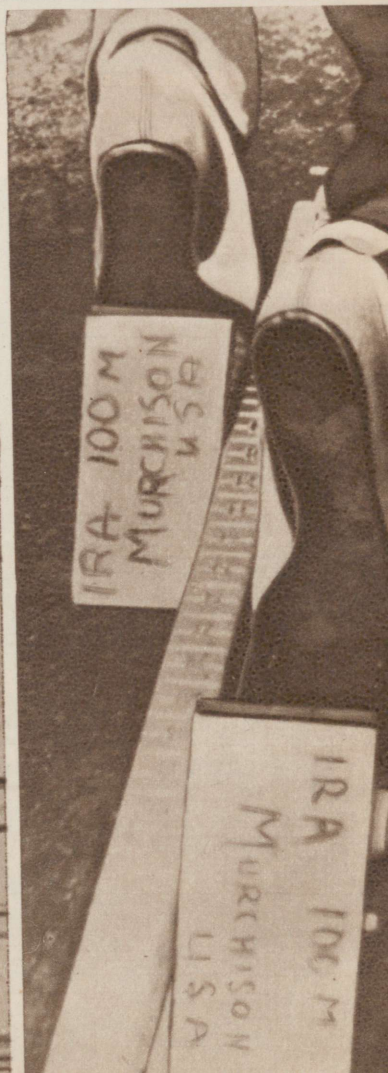

100 m jooksu finaal. Ameeriklane Bobby Morrow võidab oma esimese kuldmedali.

Ei aidanud ka isiklikud stardipakud — 10,1-mees I. Murchison pidi leppima neljanda kohaga.

All fotofiniš 100 m finaaljooksust (ülalt alla): I. Murchison, M. Agostini, T. Baker, B. Morrow, M. Germar ja H. Hogan. Ilmne on ametliku ajamõõtmise ekslikkus, mille järgi Morrow' ja Bakeri ajaks märgiti võrdne 10,5.

20 aasta järel jälle kahekordne võitja sprindis: olümpiamängude kiireim, Bobby Morrow võidab 200 m jooksus teise kuldmedali. Vasakul A. Stanfield. Nende taga M. Agostini ja B. Tokarev.

Charles Jenkins pärib 400 m finaaljooksus jamaikalaste trooni. K. Haas (68) on kindlalt teine. Jalg-jalas ületavad finišijoone A. Ignatjev ja V. Hellsten ning võidavad pronksmedalid. Tagapool M. Spence (114).

Teise poolfinaali finiš 800 m jooksus. Kiire pilk kõrvale veenab jooksu võitjat A. Sowelli ja teiseks tulnud A. Boyseni, et nad on kindlustanud endale pääsu finaali.

Dramaatiline 800 m finaal. D. Johnsonist (137) rünnatud Tom Courtney (153) võidab jooksu pingutusest poolteadvusetuna. Nende selja taga A. Boysen ja A. Sowell (154).

Näol vallanduv rõõm — nii võidab autsaider Ronald Delany 1500 m finaaljooksu (paremal). Tema jälgedes tulevad medalitele K. Richtzenhain (134) ja J. Landy (156).
Hetk hiljem langeb usklik iirlane põlvili, John Landy aga ruttab teda õnnitlema.

Kuts on «täiskäigul» (vasakul all). Veel peavad halastamatule tempole vastu G. Pirie, D. Ibbotson ja A. Thomas.
5000 m jooksu finaal. Kohe stardist on asunud juhtima Vladimir Kuts. Tema selja taga G. Pirie (189), D. Ibbotson, A. Thomas (179), M. Nyandika, L. Tabori.

Kõik armastasid nõukogude meremeest — Melbourne'i mängude sangarit.

Vladimir Kuts juhib mälestusväärset jooksu 10 000 meetris, mis viis tema nime alatiseks olümpiamängude ajalukku. Järgnevad A. Lawrence (178), viimase selja taga G. Pirie, D. Power (201), P. Bolotnikov (198), I. Tšernjavski (199), A. Mimoun (184) ja Z. Krzyszkowiak (218).

enda ees ainult musta Jonesi. Olgu märgitud, et Ignatjevi treener Sadovski oli teda enneaegse tormamise eest hoiatanud. Võistlustuhinas aga tegi Ignatjev selle eksisammu ikkagi. Ta läks rütmist välja ja jooks muutus kuidagi kramplikuks. Suurima pingutusega jõudis Ignatjev järele eesjooksvale Jonesile. Ta ei võinudki näha, et tihedalt tema ja Jonesi selja taga Jenkins, Haas ja Hellsten veel mitte kõike välja pannes neid seirasid.

Esimesena jõudis lõpusirgele Ignatjev. Kuid nüüd paisati kõik kaardid segamini. Jones ei pidanud vastu, tema jõuvarud olid raisatud. Neist spurtis mööda Jenkins ning tema varjus eelviimasena kurvist väljunud Haas. See oli haruldane finiš. Hoolikalt säästetud jõuvarud andsid Jenkinsile otsustaval hetkel paremuse. Viimasel 50 meetril jõudis Ignatjevile järele ka Hellsten. Kuid rohkemat ta ei suutnud. Rind-rinnas toimunud heitluse võitjat Ignatjevi ja Hellsteni vahel ei selgitanud isegi fotofiniš. Nii tihedalt üksteise kõrval ületasid nad lõpujoone. Mõlemale anti pronksmedalid. Ajad kujunesid üsna tagasihoidlikeks: Jenkins 46,7, Haas 46,8, Ignatjev ja Hellsten 47,0. Põhjuseks oli vilu tuul ja ka see, et võistlus kandis rohkem taktikajooksu ilmet. Just osava taktikuna oli Jenkins suutnud oma vastaseid üle mängida. Suur favoriit Jones pidi aga leppima viienda koha ja enda kohta räbala tulemusega — 48,1.

Võistlus olümpiavõitja tiitlile **800 m jooksus** algas 23. novembril.

Kuna üles oli antud 47 osavõtjat, tuli pidada viis eeljooksu. Kõik maailma eliitklassi mehed peale maailmarekordiomaniku belglase Roger Moensi olid kohal. Ka norralane Audun Boysen, kes algul ei kavatsenud Melbourne'is startida, mõtles õigel ajal ümber ja saabus Austraaliasse. Tema osavõtt suurendas kaheldamatult konkurentsi, sest tulemusega 1.46,4 seisis ta koos Courtneyga hooaja edetabelis esikohal.

Esimese eeljooksu võitis Boysen (1.52,0). Ameeriklaste suur favoriit, pikakasvuline (185 sm) Thomas Courtney oli parim teises eeljooksus (1.52,7). Kolmandas eeljooksus konkureeris austraallane James Bailey kogu distantsi jooksul ameeriklase Arnold Sowelli ja belglase Emil Levaga ning võitis ajaga 1.51,1. Üks kümnendiksekund halvem oli neljanda vahejooksu võitja taanlase Gunnar Nielseni aeg. Päeva parima aja aga saavutas viimases eeljooksus inglane Derek Johnson (1.50,8).

Eksisid need, kes järgmisel päeval toimunud poolfinaalidest ootasid tublisti paremaid tulemusi. Esimeses poolfinaaljooksus oli algtempo suhteliselt tagasihoidlik. Vahetades sageli omavahel kohti, vedasid jooksu Courtney, inglane Farrell ja ameeriklane Spurrier. Tempojooksjale ungarlasele Lajos Szentgalile oli see ebasoodne, kuid ta polnud suuteline midagi ette võtma. Spurtides lõpusirgel peaaegu kobaras, finišeerisidki Courtney ja Spurrier võrdse ajaga 1.53,6, Farrelli tulemus oli 1.53,7. Neljandana

pääses finaali austraallane Butchart. Euroopa meister Szentgali langes välja.

Umbes sama kordus ka teises poolfinaalis, kuigi tempo oli nüüd tugevam. Võrdse ajaga 1.50,0 lõpetasid Sowell ja Boysen. Johnson kaotas kahe kümnendikuga. Neljandana pääses finaali Leva. Üllatuseks jäi enne mänge tugevaks peetud Bailey koguni seitsmendaks.

Esmaspäeval, 26. novembril kell 15.30 anti start finaaljooksuks. Jälle kihutas tugevateks puhanguteks paisuv tuul üle staadioni. Tribüünil oli pisut kõhe ja ka kaheksale parimale poolmailerile ei tõotanud tuulesein lõpusirgel midagi head.

Kaks korda start ebaõnnestus. «Varastajateks» olid Leva ja Johnson. Kolmas start õnnestus ja kohe tormas juhtima Courtney. 200 meetril möödus temast Sowell, «kruvides» tempot veelgi.

Esimesed 200 meetrit läbiti allatuult 25,1 sekundiga. Teine 200 m aeg vastutuules oli 27,6. Seega 400 m vaheaeg 52,7. Umbes viiesaja meetri järel üritas Courtney mööduda, kuid sitke ja kiire Sowell pidas veel vastu. Rind-rinnaga võitlesid nad üle saja meetri. Nende selja taga varitses tihe kobar, teiste hulgas ka Johnson ja Boysen. Kuni viimase kurvini juhtis Sowell Courtney ja Boyseni ees. Siis laskis neeger napi edumaaga Tom Courtney esimesena lõpusirgele. Paistis, et võitjaks tulevad mõlemad ameeriklased. Kuid edasi läks põrgu lahti. Lubivalge näoga võitlushimuline Derek Johnson tegi lõpusirgel sensatsioonilise spurdi, sööstes ootamatult Sowelli ja Courtney vahele. Johnsoni ilmumine juba väsiva Courtney kõrvale mõjus viimasele nagu piitsahoop. Courtney tegi meeleheitliku pingutuse. Pressides endast viimase, spurtis ta viimased meetrid tugevas vastutuules poolteadvusetult. Napilt meetrise edumaaga Johnsoni ees läbis Courtney finiši. Jõudnud veel küsida, kes võitis, kaotas ta teadvuse. Kulus kaks tundi, enne kui ta niivõrd toibus, et võidi läbi viia autasustamise tseremoonia.

Sowellile läks üle jõu käiv võitlus Courtneyga maksma pronksmedali. Lõpusirgel möödus temast ka Boysen.

See oli suurepärane ja kõrgetasemeline võistlus. Hoolimata tugevast jahedast tuulest olid neli jooksjat näidanud paremat aega kui M. Whitfieldi olümpiarekord (1.49,2). Uueks olümpiarekordiks sai nüüd Courtney 1.47,7.

Courtney ammune unistus — tulla olümpiavõitjaks, oli täitunud.

Auahnet Johnsonit aga hõbemedal ei rahuldanud. «Minu jaoks on Melbourne'i-reis mahavisatud raha,» lausunud ta hiljem.

Kõneldakse, et **1500 m jooks** olevat väikeste riikide ala. 1936. aastal võitis uusmeremaalane J. Lovelock, 1948. a. rootslane H. Eriksson, 1952. a. luksemburglane J. Barthel ... Ka Melbourne'is ei rikutud seda traditsiooni.

Kui enamikul aladel võis kõnelda tõenäolistest medalikandidaatidest, siis 1500 m jooksus oli pilt üpris segane. Kaheldamatult oli olümpia-aasta parimaks ungarlane Istvan Rozsavölgyi, keda märgiti kui peamist favoriiti. Mainiti ka Rootsi uue jooksutähe Dan Waerni, austraallaste ebajumala John Landy, inglase Brian Hewsoni jt. nimesid. Kuigi juba ette oodati suuri üllatusi, rabas finaaljooksu tulemus kõiki niivõrd, et seda tagantjärelegi võib pidada olümpiamängude kergejõustikuvõistluste üheks suurimaks üllatuseks.

Peeti kolm eeljooksu. Igast eeljooksust pääsesid finaali ainult neli parimat. See eeldas kõva konkurentsi. Esimeses eeljooksus startisid kuulsustest Rozsavölgyi, Helsingi mängude võitja Joseph Barthel, tšehh Stanislav Jungwirth, sakslaste noor jooksukuulsus Klaus Richtzenhain ja Nõukogude Liidu rekordimees Jonas Pipyne.

Üsna tihedas kobaras läbisid jooksjad enamiku võistlusmaast. Juhtijad vaheldusid kiiresti. Üürikeseks ajaks läks ette ka Pipyne. 1200 meetril tegid Richtzenhain ja Rozsavölgyi vahespurdi. Siis langes ungari jooksukuulsus järsku tagumiste hulka. Noor sakslane aga juhtpositsiooni ei loovutanud (aeg 3.46,6). Kõigile suure üllatusena ei pääsenud finaali maailmarekordimees Rozsavölgyi. Edasisest võistlusest langesid välja ka Barthel ja meie Pipyne.

Mitte vähem kuulsusi ei startinud teises eeljooksus: rootslane Ingvar Ericsson, ungarlane Laszlo Tabori, soomlane Olavi Salsola, inglane Kenneth Wood, sakslane Günther Dohrow...

Tihedast kobarast eraldus varsti meie Jevgeni Sokolov, juhtides jooksu kuulsate nimede ees vähimagi aukartuseta. Publiku ergutushüüete saatel asus teda seirama noor austraallane Mervyn Lincoln. Meie 1500 m meeste viga oligi see, et nad jooksid taktikaliselt ebaõigesti — püüdsid liiga vara juhtima minna, ei osanud oodata sobivat momenti. Varsti Sokolov väsis ja üksteise järel möödusid temast viimasel ringil viis jooksjat. Võitis Lincoln (3.45,4), järgnesid Wood, Delany ja Tabori. Ericsson, Salsola, Dohrow — maailma 10 parema hulka kuuluvad jooksjad — langesid võistlusest välja.

Kolmandas eeljooksus hoolitses algtempo eest rootslaste uus «Gunder Hägg» — Dan Waern. Tema kannule asus Uus-Meremaa tulevikulootus Nevill Scott. Teisel ringil tegi vahespurdi itaallane G. Baraldi. Peagi selgus, et see oli varajane ja kergemeelne — Baraldi langes juhtgrupist tahapoole.

Oma positsiooni parandasid enne otsustava võistluse algust sakslane Siegfried Herrmann ja John Landy. Äkki kostis jooksurajalt karjatus, Herrmann katkestas jooksu ja kukkus jooksuraja kõrvale. Tihedalt Herrmanni kõrval jooksnud Landy oli oma naelkingaga riivanud Herrmanni haiget ahhillese kõõlust.

Esimesena lõpetas jooksu Scott (3.48,0). Järgnesid Hewson, Landy, Nielsen. Kaks sekundikümnendikku halvema ajaga langes välja Dan Waern. Välja langesid ka Baraldi ja meie kolmas, Ser-

gei Suhhanov. Oli juhtunud ebaharilik kurioosum: olümpia-aasta maailma edetabeli esimesed viis — Rozsavölgyi, Ericsson, Waern, Herrmann ja Salsola — ei olnud pääsenud lõppjooksu.

Üsna tasavägiselt toimunud eeljooksud ei toonud vähimalgi määral selgust, kellel on kuldmedali võitmiseks rohkem väljavaateid. Mainiti küll Landy, Tabori ja Nielseni nimesid, kuid keegi ei julgenud pidada neid ainukesteks kõne alla tulevateks. Arvati, et pole võimatud sürpriisid ka eeljooksudes esikohtadele tulnud noorte jooksjate poolt. Delany nime aga polnud kuuldagi.

Kergejõustikuvõistluste viimasel päeval, 1. detsembril, toimus lõppjooks.

Kohe stardipaugu kõlades tõttas juhtima Murray Halberg. Temaga liitus peatselt teine uusmeremaalane Scott. Järgnesid tihedamas kobaras Hewson, Jungwirth, Boyd ja Tabori. Nende kannul teises grupis jooksid Landy, Nielsen, Delany, Richtzenhain. Vahe esimese ja viimase vahel ei olnud üle 8 meetri. Lõpuspurti alustas esimesena Lincoln 700 meetril. Ta ründas jooksu liidreid ja asus ise juhtima. See oli liiga vara. Tema ja need, kes talle järgnesid (Boyd, Halberg, Scott, Hewson), pidid seda kahetsema.

Kui palju oleneb õigest taktikalisest vaistust. Omaaegne kuulus miilijooksja inglane Roger Bannister, kommenteerides seda jooksu, kirjutas: «1500 m jooksus on kõige tähtsam — täpselt ajastada spurt. Kui seda teha liiga vara, siis otse enne finišit kiirus langeb ja teist möödutakse. Kui spurt hilineb, ei ole sageli võimalik tasa teha 2—3 võiduks vajalikku meetrit.»

Oli joostud 1100 meetrit, kui esiplaanile ilmusid Richtzenhain ja Landy. Landy kartis kauem viivitada ja spurtis kurvis esigruppi. Liidrikohale asus inglane Brian Hewson. Nende seljataga aga oli valmimas suurim sensatsioon. Iirlane Ronald Delany, keda asjatundjad pidasid liiga nooreks (ta oli 21-aastane) ning ebaküpseks edukalt võistlema keerulises taktikalises olukorras, kiirendas samuti tempot. Alles nüüd, 200 meetrit enne finišit märgati pikakasvulist rohelises särgis iirlast! Oma nurgelisevõitu sammuga, kuid värskena ja võidujanusena möödus ta Hewsonist ja asus jooksu ainujuhtimisele. Nüüd ei loovutanud ta esikohta enam kellelegi. Väljasirutatud kätega, nagu tahaks kedagi lõpujoone taga kaisutada, finišeeris noor iirlane esimesena.

Joostes kõrvuti, nagu paarisrakendis, heitlesid hõbe- ja pronksmedali pärast miilijooksu maailmarekordimees Landy ja sakslane Richtzenhain. Tormilise ergutuskisa saatel, mis peamiselt Landyle määratud, saavutas Richtzenhain finišis mõnekümnesentimeetrise edumaa.

Delany tulemus oli uus olümpiarekord ja ainult 0,6 sekundit nõrgem Rozsavölgyi maailmarekordist. Võrdleme rekordjooksude graafikuid.*

---

* Itaalia spordiajalehe «Gazzetta Dello Sport» järgi.

400 m	Rozsavölgyi	55,7	Delany 56,5
800 m		1.59,2	2.00,5
1200 m		2.59,8	3.01,7
Viimased 300 m		40,8	39,5
Koguaeg		3.40,6	3.41,2

Delany kiirus viimasel 300 meetril oli sõna tõsises mõttes fenomenaalne. Oma suurepärase taktika kohta lausus ta ise pärast jooksu: «Ma kinnitasin kogu aeg endale «oota, oota!» ja see tõi mulle võidu.»

Kaua olevat Iiri olümpiakomitee kaalunud küsimust — on's mõtet saata Melbourne'i jooksjat, kes maailma edetabelis on 21. kohal. Kuid risk tasus end kuhjaga. Autsaider kuulsuste hulgas võitis Melbourne'is väiksele Iirimaale ainsa kuldmedali ja kõigi aegade neljanda «kergejõustikukulla».

Kõigil olümpiamängudel on olnud võistlusi, mis kujunevad mängude «naelaks» ja lähevad sellena spordiajalukku. Väga sageli on toimunud olümpiamängude kõige haaravamad, kõige dramaatilisemad heitlused pikamaajooksudes.

1912. aastal Stokholmis võitis Kolehmainen 5000 m jooksus ühe sekundikümnendikuga prantslast Bouini. Napi edumaaga revanšeeris Bouini eest Antverpenis 1920. aastal Guillemot. Ka 1924. aastal Pariisis võitis Nurmi 5000 m jooksus oma kaasmaalast Ritolat vaid kahe sekundikümnendikuga. Amsterdamis 1928. aastal oli suureks võistluseks 10 000 m jooks soomlaste Nurmi, Ritola ja Rootsi «lendava kooliõpetaja» Wide vahel. Los Angelesis 1932. aastal õnnestus Lehtinenil 5000 m «surmajooksus» edestada vaid rinnaga ameeriklast Ralph Hilli, kusjuures mõlema ajaks jäi võrdne 14.30,0. Või võtame näiteks legendaarse Emil Zatopeki võidud Londoni ja Helsingi olümpiamängudel... Kes spordisõpradest ei tunneks niisuguseid erutavaid episoode spordiajaloost.

Melbourne'is täienesid need annaalid uue hiilgava leheküljega, mille kirjutas heledapäine, kolmekümneaastane nõukogude mereväe ohvitser Vladimir Kuts.

5000 m jooksud olid senistel olümpiamängudel võidetud napi paremusega järgnevate ees. Kuldmedalite saatus otsustati võrdvõimeliste staierite vahel peaaegu alati lõpuspurdiga viimasel 100 meetril. Kuts tegi sellesse reeglisse erandi. Melbourne'is oli tema paremus teiste kuulsuste ees palju suurem kui ühelgi tema eelkäijal.

26. novembri pärastlõunal ilmus starti 29 võistlejat. Nendest 9 olid olümpia-aastal jooksnud selle distantsi kiiremini kui 14 minutiga.

Peeti kolm eeljooksu.

Nagu kõigil olümpiaaladel, oli siingi üllatusi: teises eeljooksus langes võistlusest välja tugev soomlane Ilmari Taipale; kolman-

das poola suurjooksja Jerzy Chromik, kes suvel oli saavutanud 5000 m ajaks 13.51,0.

Taipale oli ainus Soome esindaja 5000 meetris ja tema väljajäämine tähendas, et esmakordselt olümpiamängude ajaloos pidi finaaljooks toimuma soomlasteta!

Austraalia spordipublik sattus maruvaimustusse, kui teises eeljooksus edestas Allan Lawrence (14.14,6) napilt Vladimir Kutsi, kes võiduga 10 000 m jooksus oli tõusnud üheks populaarsemaks sportlaseks olümpiamängudel ja suureks favoriidiks 5000 meetris. Arusaadavalt hoidis Kuts «reserve» finaaliks, seda enam, et 10 000 m jooksu pingutusest oli möödunud alles kaks ja pool päeva.

28. novembril kell 16.45 asusid 14 finalisti lähtele. Starti ei ilmunud vigastuse tõttu austraallane Lawrence.

Kes arvasid, et Kuts kasutab selles jooksus oma 10 000 meetri hiilgejooksu taktikat, eksisid. Staadioni kuluaarides kõneldi hiljem, nagu oleks treener Igloi soovitanud inglise ja ungari jooksjate grupile Kutsi väljakurnamiseks vedada jooksu vaheldumisi. Ka see oli vale arvestus. Uueks finaaliks oli Kutsil varuks uus taktika.

Stardist sööstis ette Tabori. Kuts oli kohe varjuna ta kannul ja varsti «hüppas» ise ette. Initsiatiiv oli jälle nõukogude meremehe käes ja ta pani maksma oma taktika. «Mõrtsukalik» tempo algusest lõpuni — see oli tema plaan. Esimene kilomeeter 2.40,1, teine — 2.46,1, kolmas — 2.45,0, neljas — 2.46,2 ja viimane — 2.42,2. Ei ühtegi nõrka hetke, algusest lõpuni üliinimlik tempo!

Nagu väike jaapanlane Kohei Murakoso Berliini olümpiamängudel vedas enda järel varjuna soome jooksjate triot — Salmineni, Askolat ja Isohollot, nii tundus nüüd Kutski (172 sm) kuivetu Pirie (188 sm) ees väiksena. Kuid jõudude vahekord oli sedapuhku hoopis teine. Tookord soomlased varitsesid rahulikult, kindlana oma jõus. Nüüd teadsid inglased Pirie, Ibbotson, Chataway, samuti ungarlaste paar Tabori—Szabo, et Kutsi tempo on neile hukatuslik. Nad püüdsid ise juhtima minna, et jooksutempot niiviisi nõrgendada. Kuid see osutus võimatuks. Igale taolisele katsele vastas Kuts viivitamatult kiirendusega.

2000 meetri järel jäi enamik jooksjaid maha, ainult kolm inglast pidasid vastu. Ülejäänud jooksjaid lahutas liidrist üle 50 meetri.

Kolme ja poole kilomeetri järel tegi Kuts vahespurdi ja rebis end inglastest 4—5 meetrit lahti. Siis üritas Chataway rünnata. Võib-olla tundis ta jälle (kui tema enda sõnu tarvitada) seda «terrieri rünnakulusti», mis teda oli kannustanud siis, kui ta lõi Kutsi «White City» staadionil. Ta spurtis Kutsile järele. Umbes 100 m jooksid nad teineteise kõrval, saateks saja tuhande kõrvulukustav ergutuskisa.

Ja nüüd kordus draama, mida pealtvaatajad mäletasid Kutsi—Pirie duellist 10 000 m jooksus. Kuts tegi ühe nendest vahespurti-

dest, milleks ainult tema näis olevat võimeline, ja Chataway jäi temast ringiga 70 meetrit tahapoole.

Punapäise Christopher Chataway langus hoiatas Pirie't ja Ibbotsoni. Nad ei riskeerinud Kutsi atakeerida.

Ja nii jooksiski Kuts viimase kilomeetri teistest sõltumatult, kindlana oma võidus. Edumaa inglaste ees oli paisunud ligi sajale meetrile. Kuigi ta nägu polnud vaba pingutuse grimassist, oli samm nagu ikka jõuline. Ta näis värskena, mida tunnistas seegi fakt, et viimase ringi katmiseks kulus 57 sekundit!

Ülestõstetud käega, nagu tervitades kõiki pealtvaatajaid, lõpetas nõukogude jooksja distantsi. Ta ei jäänud seisma, vaid jooksis üsna kiiresti ka auringi, vastates austraallaste tormilistele poolehoiuavaldustele naeratuse ja käeviibetega.

Hõbemedalile tulnud Gordon Pirie't lõi Kuts täpselt üheteistkümne sekundiga. Kutsi tulemus (13.39,6) oli uueks olümpiarekordiks ja ainult 2,8 sekundit nõrgem maailmarekordist.

Ibbotson ei suutnud viimasel ringil enam spurtivat Pirie't hoida ja saavutas ajaga 13.54,4 pronksmedali. Ka Szabo ja austraallase Thomase ajad (14.03,4 ja 14.04,8) olid paremad senisest Zatopeki olümpiarekordist.

Musta mandri, Aafrika kasvavast spordipotentsiaalist andis järjekordse tõendi ekvatoriaalsest Keeniast saabunud M. Nyandika. Tundmatu süsimust neeger alistas 14.19,0-ga mitmeid jooksukuulsusi ja tuli seitsmendaks.

Nõukogude jooksjad Pavel Bolotnikov ja Ivan Tšernjavski saavutasid võrdse ajaga (14.22,4) 9. ja 10. koha. Chataway jäi üheteistkümnendaks, Helsingi pronksmedalimees Schade kaheteistkümnendaks.

Pärast jooksu ütles Pirie: «Ma ei oleks tohtinud joosta 10 000 m. Paljud kritiseerisid mind selle eest. Oleksin siis täna Kutsi võitnud.»

Kuts ise arvas järgmist: «Kui rada oleks olnud mitte nii pehme, vaid tõeliselt esmaklassiline, oleksin võinud joosta 13.30. Oleksin vajanud ka tugevamat konkurentsi. Pirie ja Ibbotson polnud kahjuks minu tagantkihutamiseks küllalt tugevad.»

XVI olümpiamängude esimest jooksufinaali — **10 000 m** — oodati erilise huviga. Kaugele edasi olid sammunud tulemused nelja aastaga, mis lahutasid Helsingit Melbourne'ist.

Triumfeeriva soolojooksuga oli Zatopek katnud viimaseid ringe Helsingi olümpiarajal, püstitades uueks olümpiarekordiks 29.17,0. Ükski jooksja peale Zatopeki ei olnud tollal suuteline ligilähedasekski tulemuseks. Hõbemedali võitnud Mimoun oli kaotanud Zatopekile 15,8 sekundiga. 29 minuti piir oli aastatega kaotanud oma maagilise tähenduse. Olümpia-aastal nihutasid kaks sensatsioonilist tulemust inimvõimete piiritähist veelgi edasi. Need olid Sandor Iharose 28.42,8 ja Vladimir Kutsi 28.30,4 — suurepärased maailmarekordid!

Pahkluuvigastus röövis Iharoselt võimaluse Melbourne'i sõiduks. Kuts aga oli kohal ja põles soovist tõestada oma paremust olümpiarajal.

Kõigele vaatamata kalduti suurimaks favoriidiks pidama inglast Pirie't. Sellel arvamusel oli ka alust, sest Pirie oli saavutanud rea võite maailma parimate, nende hulgas ka Kutsi üle. Pirie' ja teiste inglise suurjooksjate eeliseks on nende kurikaval jooksutaktika: nad ei armasta jooksu juhtida, küll aga joosta kuni viimase ringini tihedalt liidri kannul ja mööduda siis spurdiga enne finišit. Sellele taktikale on leiutatud isegi süngevõitu nimetused «võit selja tagant», «hoop selga» ...

Olümpia-aasta suvel, kuulnud, et Kuts võistleb Bergenis (Norras), jõudis Pirie veel viimase lennukiga kohale, et Kutsiga joosta ja tema «nahal» oma lemmiktaktikat proovida. Tulemuseks oli, et Kuts vedas Pirie' uuele maailmarekordile.

Pirie oli olümpiamängudeks valmistunud erilise hoolega. Ta oli juba septembris saabunud Austraaliasse, et paremini kohaneda sealse kliimaga. Oma võimalustest kõneles ta lausa praalides. Nii avaldas ajakiri «Sport Magazine» enne mänge sõnumi pealkirjaga «Puff, puff Pirie.» * See sisaldas 25-aastase Londoni statistikaametniku sõnasõnalise avalduse: «Mul on Melbourne'is palju tõsiseid vastaseid. Nende hulgas on kardetavamateks ungarlane Iharos (Pirie ei teadnud siis veel, et Iharos ei saabu olümpiamängudele) ja venelane Kuts. Mõlemad on tugevad jooksjad, kuid neil on oluline puudus: Iharosel on hea kiirus, kuid puudub jõud, Kutsil on küll jõud, kuid puudub küllaldane kiirus. Mis minusse puutub, siis on minul piisavalt nii ühte kui teist. Seepärast pean oma võimalusi headeks.»

Üle saja tuhande inimese ootas kannatamatusega, milliseks kujuneb heitlus, kes on tugevam — inglane või venelane? Aussid lootsid südamesopis ka Lawrence'ile ja Powerile.

Rivistatuna kolme ritta, ootasid 23 jooksjat 23. novembri õhtupoolikul kell 18 stardipauku. Meie Vladimir Kuts oli esimeses reas. Üsna tema lähedal asus inglase Gordon Pirie' kõhn kuju. Edasi tulid Austraalia «lendav piimamees» Dave Stephens, väike ungarlane Jozef Kovacs, ruugejuukseline austraallane Lawrence, inglane Norris, nõukogude jooksjad Tšernjavski ja Bolotnikov, Helsingi kuulsused Mimoun ja Schade.

Ilm oli selge, ajuti tormas puhanguline tuul staadioni katusel lehvivatesse lippudesse ja pani need plagisema.

Stardist sööstis juhtima Kuts. Et vabaneda tihedast jooksjategrupist, läbis ta esimese ringi 61,4 sekundiga. Nagu Roger Bannister kommenteeris, olevat see miilijooksuski küllalt hea algkiirus, kümne kilomeetri jooksjatele aga maksimaalne. Ka järgmised kolm ringi läbis Kuts tugevas tempos (68,6—68,8—68,0).

Esimestest meetritest peale liibus magnetina nõukogude jooksja

* Täis puhutud (üles puhutud) Pirie.

selja taha Pirie. Nende kannul jooksis nelik — austraallased Lawrence ja Power ning meie Bolotnikov ja Tšernjavski. Pirie jooksis kergelt ja vabalt, nagu hoides end tagasi, et mitte Kutsile komistada.

Esimene üllatus tuli viiendal ringil. Kuts sooritas ootamatu 150-meetrise spurdi (ring 64,8). Nähtamatu side, mis ühendas Kutsi ja Pirie't peaaegu jalg-jalas jooksvaks paariks, katkes. Kuid ainult hetkeks, sest kohe vastas Pirie omapoolse spurdiga ja uuesti nagu kleepus Kutsi külge.

Nii ebaühtlase tempoga ei ole võimalik rekordit purustada, küll aga südant, arvas selle kohta inglise jooksuspets Bannister.

Kuuendal ringil vähendas Kuts järsult kiirust (71,6), kuid Pirie ei soovinud seda juhtimaminekuks kasutada. Kovacs, Lawrence ja Tšernjavski jõudsid neile järele. Suutmata vabaneda Pirie'st, kasutas Kuts ebatavalist võtet. Seitsmendal ringil jooksis ta peatribüüni vastas asuval sirgel teisele rajale ja pakkus niiviisi vabatahtlikult Pirie'le juhtimisvõimalust. Pirie tõrkus. Polnud tema plaanis jooksu juhtida. Ja Kutsil polnud teist valikut, kui uuesti spurtida (7. ja 8. ring 68,8—68,6). Üheksanda, kümnenda ja üheteistkümnenda ringi jooksis Kuts väga jõuliselt (67,6—67,9——67,6), proovides pika kiirendusega Pirie jõudu. Kuid Pirie püsis kindlalt Kutsi kannul, küll aga hakkas kord-korralt maha jääma ülejäänud jooksjate grupp. Pirie jooksis Kutsiga nii tihedalt jalg-jalas, et hetketi tundus, nagu astuks ta oma naelkingaga tahestahtmatult Kutsi kanda. Hinge kinni pidades mõtlesime tribüünidel — kas tõesti on Kuts jälle selleks ohvriks, kes veab oma õlgadel inglase võidule?

12.—13. ring olid aeglasemad (70,0—71,7).

5000 meetri järel oli mõlema edumaa järgnevate ees kasvanud umbes 100 meetrile. Vaheajaks märgiti 14.06,6. Pool distantsi oli läbitud seega Zatopeki 5000 m olümpiarekordi kiirusega.

Ka 14. ring joosti aeglasemalt (71,8). 15. ringil spurtis Kuts uuesti, et vabaneda Pirie'st. Viimane suutis rünnaku tagasi lüüa. Ta vastas spurdile sama tugeva spurdiga. 16. ringil juhtus midagi võimatut — Kuts peaaegu seisatas, pakkudes käeviipega Pirie'le rada. Ja uuesti tõrkus Pirie. Mõned juba arvasid, et võistlus on lõppenud ja Kuts katkestas jooksu. Ring oli väga aeglane — 73,0. Kohe järgnes Kutsi uus spurt, kuid visa inglane pidas ka sellele vastu (ring 68,6).

Juba ammu oli sajale tuhandele inimesele selge, et kuldmedali saatuse otsustab nende kahe suure jooksja omavaheline duell. Võrreldamatu ergutuskisa, hüüded ja vile saatsid seda heitlust, tõustes ja mõõnates vastavalt momendi põnevusele.

Suutmata vabaneda Pirie'st, pakkus Kuts 20. ringile minnes uuesti rada, sõrkides teisele rajale ja viibates Pirie'le kaks korda käega. Vastu tahtmist läkski Pirie ette, kuid aeglaselt, peaaegu sõrkides. See ring oli jooksu aeglaseim (73,1). Inglane kas ei tahtnud jooksu tugevas tempos juhtida või polnud selleks enam suu-

teline. Nagu Kuts pärast ise jutustas, tajunud ta sel hetkel pooleldi instinktiivselt, et hetk on otsustavaks löögiks küps. Jooksnud 100 meetrit Pirie' selja taga, spurtis Kuts 21. ringil uuesti (69,6). Ja kohe oli Pirie nagu ümber sündinud — jälle asus ta oma kerge sammuga jõuliselt spurtiva Kutsi kannule. See oli näiline kergus, Pirie' auahnus ei lubanud reeta, et ta oli juba kaotanud.

See juhtus peatribüüni ees 21. ringil. Valulise grimassiga haaras Pirie käega vöökohalt ja aeglustas järsult jooksutempot. Kassi ja hiire mäng oli lõppenud neli ringi enne finišit. Lõpuks oli Kuts oma vastase välja kurnanud. Kiiresti kasvas edumaa 100 meetrile. Joostes kurvi, heitis Kuts pilgu üle õla ja nähes, et Pirie hakkas maha jääma, sai sellest uut innustust (22. ring 67,4!). Eelviimase ringi läbis Kuts «hingetõmbamiseks» 70,0 sekundiga ja spurtis siis viimase ringi 66,6 sekundiga. Kutsi aeg 28.45,6, kuigi halvem tema maailmarekordist, oli ometi suurepäraseks olümpiarekordiks.

Juubeldav pealtvaatajaskond tervitas püsti seistes Kutsi, kes finišeeris triumfeerivalt üles tõstetud parema käega. Ovatsioonid ei vaibunud, kui ta, jätkates sörkides jooksu, lähenes tribüünidele ja tervitas publikut ülestõstetud kätega. Kutsi näol nähti nakatavalt rõõmsat naeratust. Pilluti kübaraid, lehvitati. Kisaorkaan peaaegu et kergitas tribüünide katuseid.

Sel suurel hetkel kandis nõukogude jooksja oma ülessirutatud kätel saja tuhande inimese südameid ja sümpaatiaid. Ühegi atleedi edu kogu mängude kestel ei olnud võrreldav Kutsi triumfiga mälestusväärse 23. novembri õhtul.

Jätkates jooksu piki tribüünide äärt, võitis ta veel teisegi jooksu, nagu ajalehed naljatoonis märkisid, — reporterite vastu. Vaesekesed ei jõudnud sörkivale Kutsile oma aparaatide ja kottidega kuidagi järele.

Neli jooksjat — Kuts, Kovacs, Lawrence ja Krzyszkowiak ületasid Zatopeki olümpiarekordi. Ka Tšernjawski ja Power möödusid Pirie'st. Kuulus inglane, kes mängis «va banque» (täiele pangale), kas kuldmedal või mitte midagi, liikus viimastel ringidel üsna vaevaliselt, tal tuli leppida kaheksanda kohaga. Hävitatud Pirie suutis vaid öelda: «See polnud peamine, et ta mind lõi, vaid see — kuidas ta seda tegi. Ta «tappis» mu . . .»

Juhtus nii, et sakslane Klaus Porbadnik finišeeris üks ring enne lõppu. Ta spurtis koos Krzyszkowiaki ja Norrisega, möödus neist ja lõpetas neljandana. Kui viga märgati ja tal edasi joosta lasti, tuli Porbadnikul leppida 17. kohaga.

Enne mänge kirjutati ajalehtedes Kutsist kui robotjooksjast, kes elutu masinavärgi ükskõiksusega katab ring-ringi järel, ja raisanud lõpuks oma jõu, jõuab vaevu-vaevu finišini või langeb kokku.

«Kas suudab robot võita jooksjaid-mõtlejaid?» küsis üks Melbourne'i ajalehti. Ja vastas samas: «Ei, kavaltargas taktikalises võitluses niisugused sportlased, nagu Kuts, ei saa võita.»

Ka kogenud Bannister kirjutas enne mänge: «Ma ei leidnud Kutsis midagi peale halastamatu jooksumasina.»

Temas ei tahetud näha inimest.

Juhtus otse vastupidine. Kuts mängis mõlemas jooksus tarka taktikalist mängu, kasutades oma füüsilisi võimeid rivaalide alistamiseks kõige otstarbekamalt. Nendes spordiajalukku läinud jooksudes võitis Kuts eeskätt kui taktik, malemängu suurmeister, kui nii võiks väljendada.

Ka Bannister võttis pärast mänge tagasi oma sõnad: «Kuts ei ole masin. Tema aju on sama hästi ette valmistatud, tema mõtlemine sama täiuslik kui kehagi.»

Kuts on suur jooksja selle sõna paremas mõttes, kartmatu võitleja jooksurajal, halastamatu enese ja teiste vastu. Ja samal ajal sõbralik, avameelne seltsimees, ühtviisi sportlane nii võidus kui kaotuses.

Melbourne'is teenis Kuts populaarseima atleedi nimetuse. Kuigi ameerika sprinter Morrow võitis kolm kuldmedalit ning sedasama suutsid austraalia ujuja Rose ja naissprinter Betty Cuthbert, kuigi poksija ungarlane Laszlo Papp tõusis Melbourne'is kolmede olümpiamängude kangelaseks, ei olnud see võrreldav ausäraga, mis ümbritses Kutsi.

«Kahju, et ainult 100 tuhat inimest viibis sellel pingelisel vaatemängul. See ainulaadne duell vääris, et seda oleks jälginud kogu maailm,» kirjutas prantsuse spordiajaleht «L'Equipe» 10 000 m jooksu kohta. «Kuts näitas end Zatopeki suure pärijana,» märkis itaalia ajaleht «Tempo». Melbourne'i ajalehtede otsus oli üksmeelne: «Kuts was the man of the Games».*

Kuulsuste allkirjade kogumise haigust põdevaid inimesi kõigist vanusekategooriatest, eelkooliealistest lastest hallipäiste raukadeni, leidus sõna tõsises mõttes igal sammul. See polnudki enam haigus, vaid lausa epideemia. Ja kõik nad ihaldasid Kutsi autogrammi.

Meenub, kuidas ükskord, kui pidime just autobussiga sõitma staadionilt olümpiaküla, murdis autobussi juurde paarkümmend autogrammikütti, kes küsisid Kutsi. Teda polnud autobussis, kuid üks naljahammas osutas esimeses pingis istuvale väheldast kasvu vaiksele mehele. See oli meie võimlejate klaverisaatja. Kohe piirasid autogrammikütid mehikese sisse ja tal oli väga raske selgeks teha, et ta pole mitte kuulus jooksja, vaid ainult klaverimängija. Olgu kuidas oli, paarkümmend autogrammi tuli tal siiski anda.

Paljud, kes ei pääsenud nägema olümpiavõistlusi, teadsid Kutsi ainult piltide ja raadioreportaaži järgi. Sellest siis ka äravahetamised ja eksitused.

Isegi enne mänge kõmu tekitanud «autoõnnetuse»-lugu sai pärast Kutsi triumfi teise valguse. Reporter, kelle auto esiosa Kuts

* «Kuts oli mängude kangelane.»

vastu posti sõites oli vigastanud, oli õnnelik, et see just tema auto oli olnud. Liikus visa kuuldus, et keegi ekstsentriline rahajõmm olevat reporterile selle «ajaloolise» auto eest poolteisekordse uue auto hinna pakkunud. Naljatades lisati, et pannakse ehk mälestustahvelgi telefonipostile, teadmiseks, et see on viltu tõugatud Melbourne'i olümpiamängude kangelase poolt.

Kutsi nimi oli kõigi spordist ja olümpiamängudest huvitatud melburnlaste suus, ja viimaseks, mis meie kõrvad Melbourne'ist lahkudes kuulsid, olid madruste ja sadamatööliste hääled, kes viie-kuuekaupa koos skandeerisid: «Kuts—Kuts—Kuts!»

«Kõik armastavad meremeest,» kirjutati Kutsi kohta. Ta oli Melbourne'i mängude heeros.

Tõkkejooksud, eriti aga **110 m tõkkejooks,** on kujunenud ameeriklastele nagu monopoolseks spordialaks. Juba aastaid ulatuvad nad üle muu maailma konkurentsivõime.

Ka Melbourne'is olid ameeriklased oodatud favoriitideks. Eeskätt nimetati maailmarekordiomaniku Jack Davise nime, kes Helsingis oli kaotanud kuldmedali Dillardile vaid kümnekonna sentimeetriga. Olümpia-aastal oli ta Ühendriikide esivõistlustel kirjutanud maailmarekordi enda nimele tulemusega 13,4. Ta oli tõeliselt maailma parimaks tõkkejooksjaks, katnud 45 korral 110 m kiiremini kui 14 sekundiga! Puudus ainult üks — kuldmedal.

Kes võis väärata niisuguse võimsa atleedi eduteed? Võib-olla Lee Calhoun — «CCC» ehk «Carolina Comet Calhoun»,* nagu klubikaaslased teda kutsusid. See 22-aastane neeger oli Ühendriikide olümpiakatsevõistlustel jaganud koos Davisega esikohta (mõlema aeg 13,8). Calhoun oli pisut lühem (186) kui Davis (191), kuid viimasest turjakam. Olles tõkete ületamises nõrgem Davise finessideni ulatuvast stiilipuhtusest, oli tema trumbiks suurepärane stardikiirus.

27. novembril toimusid eeljooksud. Kolm parimat igast pääsesid edasi poolfinaali.

Esimeses eeljooksus oligi ülekaalukaks võitjaks Davis. Ta oli väga painduv ja saavutas seetõttu tõkete ületamisel säärase sulavuse, mille jälgimine oli lausa naudinguks. Torkas silma ka Davise (ja üldse ameerika tõkkejooksjate) keha tugev ettekalle tõkete ületamisel.

Davise aeg eeljooksus oli 14,1. Teises eeljooksus kordas seda tulemust Calhoun. Kolmandas eeljooksus ületas aga mõlema tulemuse kolmas ameeriklane Joel Shankle (14,0). Viimase eeljooksu parimaks oli sakslane Martin Lauer (14,2).

Järgmisel päeval toimusid poolfinaalid. Ilma end nähtavalt pingutamata võitis esimese poolfinaali sakslase Laueri (14,4) ja jugo-

* Carolina komeet Calhoun.

slaavlase Lorgeri (14,6) ees Davis (14,0). Teises poolfinaalis kordas Calhoun jällegi täpselt Davise aega, edestades kõige napimalt Shankle'it (sama aeg). Kolmas oli Boriss Stoljarov (14,5).

Poolteist tundi hiljem anti start finaaljooksuks.

Hiilgavalt startinud Calhoun asus jooksu juhtima. Kuni seitsmenda tõkkeni püüdis Davis kogu oma meisterlikkust mängu pannes kaotatud vahemaad tasa teha. Siis oli ta peaaegu koos neegriga. Paisates ülakeha ette Davis nagu viskus finišilindile. Siiski hilja! Kulus 20 minutit, kuni fotofiniš andis vastuse kõiki pinevilhoidvale küsimusele. Kõige minimaalsema edumaaga oli võitnud Lee Calhoun. Mõlema aeg 13,5 oli uueks olümpiarekordiks. Teist korda karvavõrd kuldmedali kaotanud Davis näitas end «100%-se» sportlasena. Naerulsui ruttas ta õnnitlema Calhouni. Joel Shankle oli kindlalt kolmas (14,1). Kolm eurooplast ületasid finišijoone rind-rinnaga. Ka siin oli lõppjärjestuse määramine kohtunikele raskeks «pähkliks». Fotofiniši põhjal määrati: 4. Lauer (14,5), 5. Lorger (14,5), 6. Stoljarov (14,6).

400 m tõkkejooksjatele algasid võistlused 23. novembril. Osavõtjaid oli rohkem kui 110 m tõkkejooksus, tuli pidada kuus eeljooksu. Esimese eeljooksu võitis ameeriklaste suur favoriit Glenn Davis (51,3), teise ameeriklane Eddie Southern (51,3), kolmanda jällegi ameeriklane — Josh Culbreath (50,9), neljanda austraallane Ross Parker (53,5). Viiendas ja kuuendas eeljooksus tulid võitjateks nõukogude jooksjad Juri Litujev (51,6) ja Anatoli Julin (52,1).

Järgmisel päeval toimusid poolfinaalid. Esimeses jooksus kohtusid kaks olümpia-aasta üllatusmeest — ameeriklased Glenn Davis ja Eddie Southern. Nad olid sellel tehnilisel alal oma tulemustega sünnitanud midagi revolutsioonitaolist. Ameerika Ühendriikide olümpiakatsevõistlustel jooksid mõlemad esimestena maailmas alla 50 sekundi. Selle ala suured meistrid Hardin, Cochran, Moore, Litujev ja Julin olid vaid unistanud sellest, mida uustulnukad saavutasid vähem kui aastase treeninguga.

Joostes kuuendat korda 400 m tõkkeid, oli Davis püstitanud ajaga 49,5 maailmarekordi. Sellele eelnenud viis starti olid järgmised: 54,8 — 52,3 — 51,4 — 50,9 — 50,8. Peadpööritav areng! Tegelikult ei olnud see 183 sm pikkune 22-aastane atleet mingi algaja staadionil. Ta oli heade võimetega sprinter, jooksnud 220 jardi 20,9-ga ja 400 m sirgel rajal 47,4-ga. Kuid need tulemused ei garanteerinud veel pääsu olümpiameeskonda. Ja seepärast otsustas ta katsetada 400 m tõkkejooksuga, Ameerikas vähepopulaarse võistlusalaga, mida joostakse peamiselt ainult olümpia-aastal.

Mitte sugugi vähem tähelepanuväärne polnud ka 18-aastase Southerni 49,7 Ameerika Ühendriikide olümpiakatsevõistlustel. Tema suurepärastest sprinterivõimetest annab tunnistust Ameerika kõrgemate koolide rekord 200 m jooksus — 20,7.

Seega ettearvatult olid mõlemad esimese poolfinaali parimateks. Silmanähtava kerguse ja sundimatu jooksuga püstitas Southern uue olümpiarekordi — 50,1. 50,7-ga teiseks tulnud Davis ei üritanudki oma peamist konkurenti võita, püüdes nähtavasti oma värskust hoida kahe ja poole tunni pärast algavaks finaaljooksuks. Kolmandana pääses finaali lõuna-aafriklane Gerhardus Potgieter (51,3). Julin jooksis küll ainult üks kümnendik halvemini oma olümpia-aasta parimast tulemusest (51,6), kuid tugevas konkurentsis piisas sellest ainult viiendaks kohaks.

Teises poolfinaalis oli konkurents nõrgem. Võitis mulatt Culbreath (50,9) austraallase Leani (51,4) ja meie Litujevi (51,8) ees. Eelmises poolfinaalis oleks Litujev sellise ajaga pidanud Julini järel leppima kuuenda kohaga. Nüüd aga pääses ta finaali ja Julinil tuli vaadata seda tribüünilt. Tõsi, mõlemad mehed olid juba staažiga jooksjad, kelle hiilgeaeg möödumas. Nii ei suutnud Litujev Melbourne'is korrata oma Helsingi tulemust (51,3), millega ta oli tookord tulnud hõbemedalile. Nagu hiljem selgus, oleks Litujev pidanud hõbemedali võitmiseks Melbourne'is kordama oma parimat aega 50,4. See tulemus oli enne Davist olnud maailmarekordiks. Melbourne'i rasketes klimaatilistes tingimustes, kus tugev vastutuul paljudes finaaljooksudes takistas sportlasi oma parima saavutamisel, osutus see Litujevile üle jõu käivaks.

Kohe stardist ilmnes mõlema ameerika favoriidi suurem kiirus. Kuid Southern läks tõkete vahel kahel korral välja jooksurütmist ja see andis Davisele võiduks piisava edumaa. Üllatusmehena finaali pääsenud Potgieter oli ka finaaljooksus üllatavalt võimas. Raske oli võidelda puhangulises tuules «kergekaalulisel» ja lühikesevõitu (170 sm) Culbreathil. See üheteistkümnes «tõke» võttis mulatilt võimaluse ohustada jooksu liidreid.

Pärast poolt võistlusdistantsi oli esikohal Davis, üllatusmees Potgieter jooksis Southerniga rind-rinnaga, Culbreath oli neljas, Litujev viies.

Eelviimasel tõkkel oli Southern saavutanud lõuna-aafriklase ees uuesti minimaalse edumaa. Tugevalt, särtsukalt jooksev Potgieter tahtis seda iga hinna eest tasa teha. Üheksa tõket oli ta tublilt joostes seljataha jätnud, kümnendale tõkkele minnes aga komistas, kaotas tasakaalu ja kukkus. Tõusis kohe, kuid kõik oli juba kaotatud. Kindla edumaaga finišeeris Davis, korrates värsket olümpiarekordit (50,1). Eeljooksus hiilanud Southern oli enda kohta tagasihoidliku 50,8-ga teine. Potgieteri kukkumine tõi pronksmedalile Culbreathi (51,6). Napilt tema järel tulid Litujev ja austraallane Lean võrdse 51,7-ga. Rinnaosa võrra ees oli nõukogude jooksja, kes seega tuli neljandaks. Õnnetu Potgieteri aeg oli 56,0. Et mees polnud ainult Melbourne'is heas vormis, tõestas ta hiljem kodumaal, joostes 440 jardi maailmarekordilise tulemusega 40,7.

«Selles mehes on 5% võimeid ja 95% julgust» — nii iseloomustas **3000 m takistusjooksjat** Brasherit tema parim sõber Chris Chataway. 28-aastane geoloog Cambridge'ist armastab paljusid asju — mägesid ja alpinismi, kergejõustikku ja mootorisporti. Mida neist kõige enam, sellele ei tea ta isegi vastata.

Brasher oli treeninud koos Oxfordi kuulsuste Bannisteri ja Chatawayga. Ta oli olnud püüdlik, julge, kuid ebaedukas katsetaja. Ta polnud kunagi võitnud ühtegi võistlust. Olümpia-aastal ei pääsenud Brasher Inglismaa koondmeeskonda Tšehhoslovakkia vastu. Temast olid paremad Disley ja Shirley. Olümpiameeskonda arvati ta varumehena õieti seepärast, et Shirley oli vigastanud jala ja temale ei võinud enam eriti loota. Nii sattus Christopher Brasher enda ja teiste üllatuseks Melbourne'i. Kuid sellega ei olnud temaga seotud üllatused lõppenud.

Arusaadavalt ei arvestanud spordispetsid enne mänge inglise geoloogiga. Oli teisi usaldatavamaid nimesid, kellele asetada panus. Üks suurimaid ringküsitlusi, organiseeritud United Pressi poolt, määras järgmise võitjate järjekorra: Rozsnyoi, Ržištšin, Disley. Neile lisandus tõsise medalipretendendina veel norralane Larsen. Brasheri nimi oleks tundunud nende kõrval sobimatuna.

Eeljooksud ei toonud siin mingit selgust. Mitmed kuulsused langesid koguni finaalist välja. Esimeses eeljooksus jäi Helsingi mängude võitja ameeriklane Ashenfelter kuuendaks, meie Vlassenko seitsmendaks, soomlane Rinteenpää koguni viimaseks. Teises eeljooksus olid väljalangejate hulgas soomlane Auer ja ungarlane Jeszenszky. Brasher pääses teisest eeljooksust finaali eelviimasena — neljandana — vähelubava ajaga (8.53,8).

29. novembril rivistusid 9 kiireimat finaaljooksuks. Puudus haigestunud poolakas Krzyszkowiak.

John Disley, Helsingi «pronksimees» ja ainus eelmiste mängude esindaja, sööstis kurvi esimesena. Tema kannul asusid Ernst Larsen ja NSV Liidu rahvaste spartakiaadi kangelane Semjon Ržištšin. Seitse ja pool ringi, 28 tõket, seitse korda veetõke, niisugune oli see jooks, mida kõhklematult oli asunud juhtima kogenud inglane. Teda ei lastud juhtida kaua. Üsna pea asus etteotsa kergejalgne kahvatunahaline norralane. Esimese ringi lõpetas ta paarimeetrise edumaaga Disley, Ržištšini ja nendega liitunud ungarlase Rozsnyoi ees. Kahe ringi (800 m) järel oli Larseni edumaa kasvanud umbkaudu kümnele meetrile. Ta samm oli hoogne nagu kammitsaist pääsnud sälul. Takistusi ületas ta lausa lennates, kuigi mitte alati tõkkejooksu tehnikat kasutades. Vastavalt sellele, kuidas samm sobis, ületas ta neid jooksurütmi muutmata kas hüppega või tõkkele astumisega. Veel kaks ringi jätkus tema ainujuhtimine. Rozsnyoi oli vahepeal teiseks tõusnud, järgnesid Ržištšin, ameeriklane Jones, Brasher, sakslane Laufer ja austraallane Robbins. Inglane Shirley oli maha jäänud.

Jooksjad Larseni taga olid üsna tihedasti kobaras, kui meie Semjon alustas rünnakut ainujuhtiva Larseni vastu. See visa

võitlus liidri ja teda ründava venelase vahel kestis umbes poolteist ringi. 470 meetrit enne finišit möödus Ržištšin lõpuks täiesti väsinuna näivast Larsenist ja asus juhtima.

«Vara, liiga vara,» ütles erutusega hääles üks minu kõrval istuvatest nõukogude kergejõustikutreeneritest. Tal oli õigus.

Ržištšiniga koos ilmus värskena esiplaanile Sandor Rozsnyoi. Kuid mida tähendas see? Seal spurtis enamusele tundmatu ja seni märkamatu mees niisuguse jõulise sammuga, nagu polekski seljataga kuus ja pool ringi tugevat jooksu. See oli Brasher. Oli sündimas jälle üks nendest üllatustest, mis on nii iseloomulikud olümpiamängudel.

Lõppvaatus kujunes järgmiseks. Nagu karta võis, oli Ržištšin raisanud jõuvarud enneaegselt. Brasher möödus. Rozsnyoi ja uuesti «jalule tõusnud» Larsen püüdsid klammerduda Albioni üllatusmehe külge. Asjata. Chris Brasher oli viimasel ringil omaette meheks. Lõpukurvil raputas ta endalt vastased ja võitis üle kümnemeetrise edumaaga. Teine viimase ringi üllatusmees sakslane Laufer möödus omakorda — algul Disleyst, siis Ržištšinist. Ungarlase ja norralase järel jäi ta neljandaks.

Oli võitnud see, kes kunagi polnud võitnud. Erand kinnitab reeglit, nagu ütleb inglise vanasõna.

10 minutit hiljem ilmus valguskiri resultaatidega ja inimesed tribüünidel jahmusid, nagu oleksid nad sattunud külma duši alla — esimene Rozsnyoi, teine Larsen, kolmas Laufer... Brasherit polnud! Keegi ei teadnud, miks. Lõpuks avaldati kohtunike otsus — Brasher diskvalifitseeriti, kuna ta olevat Larsenit viimasel ringil veetõkke ületamisel tõuganud. Inglased andsid viivitamatult sisse protesti. Aumehena eitas Larsen selle süüdistuse paikapidavust. Ta teatas: «Jah, Brasher tõukas mind, kuid see ei toimunud tahtlikult.» Sama avaldasid ka Rozsnyoi ja Laufer. Lõpuks, pärast kolm tundi kestnud arutamist muutis Rahvusvahelise Kergejõustikuföderatsiooni protestide lahendamise komisjon varem väljakuulutatud otsuse. Brasheri õigused taastati. Ta oli parim selles jooksus, ta oli teenitult võitnud kuldmedali. Tulemus 8.41,2 aga sai uueks olümpiarekordiks.

Juhtum Brasheriga näitas, et eksitusi tuleb ette ka olümpiamängude kohtunikekogu töös, kõige kvalifitseerituma koosseisu juures. Inglismaa ajalehed ei suutnud sel puhul märkimata jätta, et Brasheri skandaal oli kõige mustemaks plekiks Austraalia mandril läbiviidud olümpiamängudel. Oli ilmnenud ka midagi muud: olümpia-atleetide seltsimehelikkus ja inimlik suurus. Rozsnyoi loobus olümpiavõitja aust, Larsen hõbe- ja Laufer pronksmedalist. Tõeliste sportlastena tegid nad seda kõhklematult, talitades oma parema sisetunde järgi.

30-kraadine kuumus (varjus) valitses staadionil 1. detsembri pärastlõunal. Nagu oleksid nad heidetud mingisse hiigelkatlasse, vaevlesid sada tuhat inimest «Cricket Groundil» päikeselõõmas,

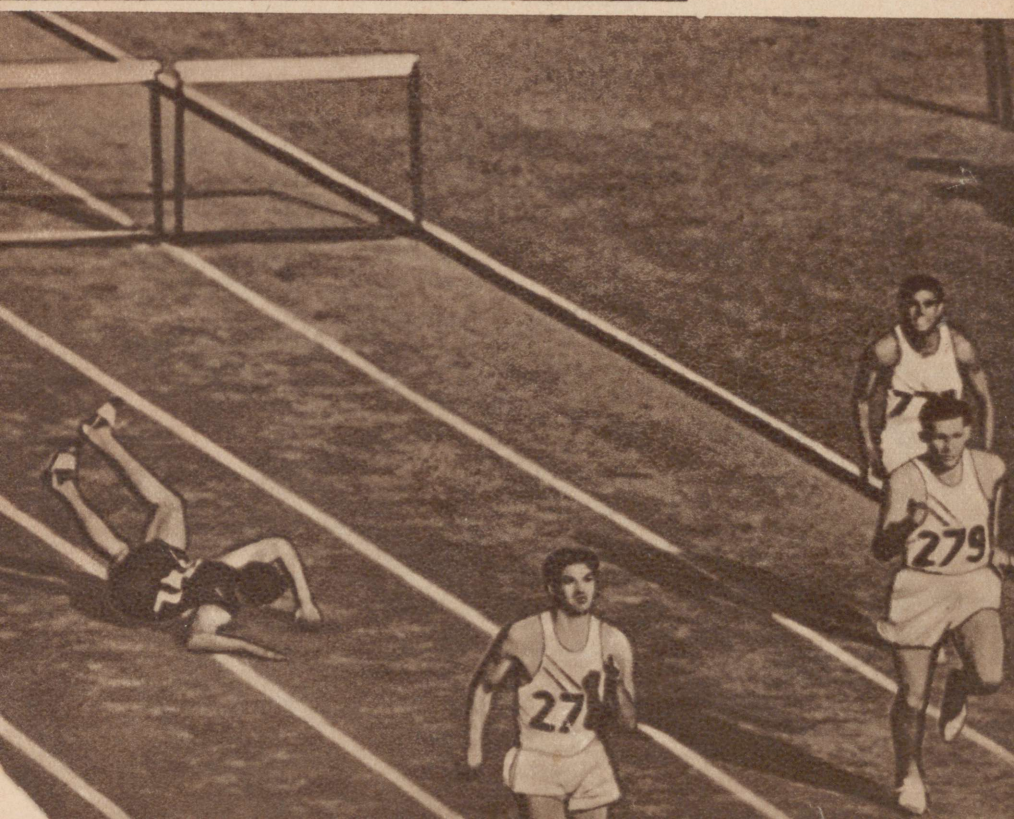
Kuulsused «astuvad» üle tõkete! 110 m finaaljooks (vasakult): M. Lauer J. Davis, B. Stoljarov, S. Lorger, L. Calhoun, J. Shankle.

Õnnetu Jack Davis! Karvavõrd edestab teda Lee Calhoun (pildil esiplaanil) ja võidab kuldmedali 110 m tõkkejooksus.

Õnnelik Glenn Davis! Üheksa nädalaga jõudis ta maailmarekordini, seitsme kuuga kuldmedalile (400 m tõkkejooksus).

Võistluste traagika! Viimasel tõkkel komistas ja kukkus Gerhardus Potgieter ning kaotas kindlana näiva pronksmedali. Ees jooksu võitja G. Davis, temast paremal E. Southern (279) ja J. Gulbreath.

otsides ahnelt kosutust jäätisest ja jääkülmast pruunikast coca-colast.

Kell käis neljandat pärastlõunatundi, kui 46 meest pidid startima jooksude jooksus — **maratonis.** Nad ilmselt närvitsesid — nii kummaline kui see ka pole, tehti isegi valestart. Jooksjad sooritasid kaks ja pool ringi staadionil ning lahkusid tiheda kobarana, alustades pikka jooksumatka. Suust suhu korrati nimesid — Zatopek, Kelly, Filin, Karvonen, Mihalic. Mimounist ei kõnelnud keegi.

Umbes 18 minuti pärast ilmus teadetetahvlile esimene valguskiri. Jälle kummitas ärkav Aafrika — jooksu juhtis viiendal kilomeetril keenialane Kanuti. Temaga koos jooksid Li (Lõuna-Korea) ja Davies (Lõuna-Aafrika). Vaheaeg 16.25. Järgnesid tiheda grupina Ivanov, Filin, Kotila, Mimoun, Oksanen, Fred Norris, Karvonen, Mihalic, Perry. Jooksutrass olümpiastaadionilt pöördepunkti Claytonis oli ühegi varjuta, avatud armutule päikesele. Oli väheusutav, et sellele põrgukuumusele kõik vastu peavad.

Kümnendalt kilomeetrilt Dandenongist tulid uued teated: ajaga 33.30 möödusid kontrollpostist Kotila, Filin, Ivanov ja nende kannul Mimoun. Zatopek järgnes 7-sekundilise vahega koos suurema grupiga. Järgmisel viiel kilomeetril oli asunud etteotsa meie punasärgis Filin, teiseks tõusnud Mimoun. Veidi järel Davies ja Kotila, Norris ning meie Ivanov. Juhtgrupi lähedal olid ka jugoslaavlane Mihalic ja rootslane Nyberg.

Miks hoidus juhtgrupiga liitumast Zatopek? Kõik lootsid temale, Helsingi olümpiamängude kangelasele. Kas aimas ta ette suuri väljalangemisi juhtgrupist või polnud tal jõudu? Need tribüünidel sündinud küsimused jäid paraku vastuseta. Jooksjate rivi juhtgrupis venis ikka pikemaks ja pikemaks, vahed suurenesid. Tagant spurtis ettepoole inglane Clark. Korraks, 20. kilomeetril, ta isegi juhtis, robotliku sammuga jooksev Mimoun oli teine, Ivanov, Filin, Karvonen ja Mihalic nende järel. Vaheaeg 1:08.03,0. Suur Emil oli taga 23 sekundit.

Ületades tõusu Claytonis pöördepunktile lähenedes, liikus Mimoun juba «nagu rakett», kui tarvitada ühe vaimustatud pealtnägija väljendust. Ainult Karvonen suutis kuidagi sellel raskel teeosal väikesekasvulise käharpäise Mimouniga sammu pidada. 35-aastane Alain Mimoun — Prantsusmaa värvides võistlev marokolane, Zatopeki vari Londonis ja Helsingis — oli kõiki eksiteele meelitanud. Mõni aeg enne olümpiamänge oli ta usutlejatele öelnud: «Maratonijooks? Ei, seda on liiga palju minu jaoks.» Nii oli tal viimase hetkeni olnud võimalus hoiduda favoriitidele määratud rambivalgusest. Olnud alati teine, jooksis Alain täna, tulvil jõudu, oma suurimat jooksu.

25. kilomeetrilt saabus staadionile palju üllatusi. 1:24.25,0-ga juhtisid jooksu Mimoun ja Karvonen. 1 minut 20 sekundit oli järel uus mees, jaapanlane Kawashima. Järgnesid Nyberg, Zato-

pek, Mihalic, Filin, Ivanov. Komeedina esilekerkinud Clark oli jälle kadunud.

Kolmekümnendal kilomeetril osutus Mimoun juba «suveräänseks». 1 minut 12 sekundit oli edumaa Karvoneni ja Kawashima ees. Zatopekist ja Mihalicist aga lahutas teda üle kahe minuti.

Paljude võistlejate kallal tegi päikeselõõsk oma tööd. Mitmed katkestasid võistluse või said kuumuselöögi ja varisesid teele. Rajalt ärakantavate hulgas oli ka Ivanov. Nõuandeid mitte kuulda võttes oli ta jooksnud peakatteta. Filin aga jätkas hambaid kokku pigistades jooksu.

Üks kolmest austraalia maratonimehest — Perry, kes distantsi esimesel poolel oli suutnud hoida end juhtgrupi lähedusse, tundis Caulfieldini jõudes (umbes 29. kilomeetril), et jõuvarud on täiesti lõppemas, katkestas ja läks rajalt otse koju.

Kuigi suureks favoriidiks tõusnud Mimoun jätkas raugematu hooga jooksu, oli etapil 30.—35. kilomeetrini kiireimaks meheks jugoslaavlane Mihalic. Ta möödus kõike pingutavast Zatopekist ja täiesti kurnatult sõrkivast Karvonenist ning tõusis teisele kohale. Tagantpoolt oli juhtgrupile jõudsalt lähenenud Tšang Hun Li (Lõuna-Korea).

Üle kahesaja viiekümne tuhande inimese oli jälginud piki teeveeri seistes maratonijooksjate ränka heitlust — vastaste, aja ja põrguliku kuumusega. Nüüd algas selle dramaatilise jooksu viimane vaatus.

Mihalic jooksis tugevalt, nagu mingist mõistetamatust allikast uut jõudu ammutades. Ta oli nähtavasti liialt arvestanud Zatopekiga ja Mimouni kaugele lasknud. Pärast jooksu ta lausus: «Mul oli energiat Mimouni püüdmiseks. Kuid oli juba liiga hilja.»

«Nad ei pöördu kunagi tagasi (oma troonile)» — niisugune kirjutamatu seadus maksab raskekaalu maailmameistrite kohta elukutseliste poksis. Näib, et see armutu reegel kehtib ka maratonijooksus. Veel kunagi olümpiamängude ajaloos pole ükski jooksukuulsus teist korda vastu võtnud «maratonikulda». Ometi oodati Melbourne'is Zatopeki võitu. Kõikjal eskorteerisid teda austraallaste poolehoiuavaldused. Kuid legendaarne tšehh ei olnud enam see mis neli aastat tagasi Helsingis. Eespool jooksid Mimoun, Mihalic, Karvonen, Kawashima, kuid Zatopekil puudus jõud nende püüdmiseks.

Veel möödus Zatopekist lõpuspurti alustanud Tšang Hun Li. Pisut eespool püüdis korealane kinni ka Kawashima ja tõusis neljandaks. Karvoneni püüdmiseks tema võimed siiski ei küündinud.

Jooksude jooks oli lõppemas. Lüheldane Alain Mimoun ilmus maratoniväravale. Lähedalseisjad kuulsid, kuidas ta hüüdis: «Vive la France!» Pilku sèlja taha heites jätkas ta jooksu. Kolmsada meetrit saatis pöörane ovatsioon Prantsusmaa «kulda». Finišis käitus Mimoun väga kummaliselt. Ägedate žestidega ajas ta laiali

tema ümber kobarasse kuhjunud reportereid. Mimouni võiduajaks kuulutati 2:25.00,0. Poolteist minutit hiljem ilmus staadioni-väravale südi jugoslaavlane. Mimoun jooksis raja äärde, kummardus pisut ette, hüüdis midagi Mihalicile, plaksutades ise sealjuures käsi. Veel pisut üle minuti ja üsna lühike heledapäine Karvonen jooksis viimast kolmesadat meetrit. Ta näis äärmiselt kurnatuna, samm oli lühike ja tönts. Finišis suutsid kohtunikud talle kiiruga teki alla laotada. Hetk hiljem variseski soomlane sellele. Mimoun ootas, kuni kuuendana saabus staadionile Zatopek. Ta tahtis aplodeerida Emilile, kellele ta oli alistunud Londonis ja Helsingis. Siis tundis ta suurt väsimust. (Enne Zatopeki olid lõpetanud veel Tšang Hun Li ja Kawashima). Hellalt mähkisid kohtunikud ka Mimouni ja Mihalici, nagu väikesed lapsed, vaipadesse. Neile anti sooja jooki.

Surmväsinuna lamas Mimoun tekkides, kuid võis tunda kirgast rõõmu. Ta oli saanud revanši suurelt Zatopekilt, oli lõpuks ometi suutnud teda võita.

Hiljem ta jutustas: «Kui ma sain 13. numbri, otsustasin, et on saabunud minu päev. Enne starti mulle teatati kodust, et olen saanud isaks. Tõsi, ma ei teadnud siis veel, kes sündis — poeg või tütar, kuid ma olin õnnelik. Mu laps peab olema uhke oma isale. See mõte tiivustas mind ja andis mulle jõudu ka siis, kui tundus, et oleks aeg katkestada võistlus.»

Siin, temast mõne meetri kaugusel, lamasid tekkides Mihalic ja Karvonen, selle põrguliku jooksu teised medalimehed. Algul oli Karvonen teadvusekaotuse veerel, aegamööda aga hakkas toibuma. Hiljem ta kõneles:

«See oli hirmus jooks. Ligi kakskümmend aastat harrastan jooksu, kuid midagi niisugust pole ma veel kaasa teinud.» Kolm kilomeetrit enne finišit olevat ta tundnud, et on «totaalselt läbi» ja et ei suuda jõuda finišini. Lõpetades oli tal «silme ees must olnud».

Seitsmendana jõudis finišisse Filin...

Üha uusi maratonikangelasi saabus staadionile. Igale neist kuulus publiku aplaus, millega tavaliselt austatakse võitjaid. Tänase maratoni lõpetajad olid omamoodi sangarid. Seda mõistsid kõik staadionil viibijad.

Troonilt tõugatud jooksukuningas Zatopek ütles pärast finišit: «Seda oli liiga palju mulle, vanale mehele.» Ometi ei paistnud ta väga kurnatuna. Ta jalutas rahulikult, tekk õlgadel, staadionimurul ja õnnitles järgemööda värskeid medalimehi. Tema organism talus ka selle annuse, kuigi ei olnud enam suuteline võiduks.

Medalivõitjad olid selgunud, ometi jätkus võitlus iga koha pärast. Üheteistkümnendana lõpetas eestlane Arnold Vaide, kes võistles Rootsi värvides ja töötab seal staadionitöölisena. Ajaga 2:36.10,0 edestas ta mitmeid maratonikuulsusi, nende hulgas soomlast Paavo Kotilat ja ameeriklast John Kellyt. Lõuna-aafriklane

Davies ja inglane Hicks jõudsid staadionile 14—15-ndatena. Viiskuuskümmend meetrit enne finišit püüdis Hicks, ise jalgadel vaarudes, Daviesist mööda spurtida. Sel hetkel juhtus tema jalaga midagi. Ta komistas, peaaegu et oleks kukkunud, ja komberdas siis longates finišini. Davies, nähes enda kõrval meest, suutis veel pisut kiirust lisada. Järjestus jäi muutumatuks. Kahekümne teisena saabus staadionile pakistanlane Aslam. Ta jooksis paljajalu. Kujutleda, et Aslam jooksis 42 kilomeetrit 195 meetrit tulikuumal asfaldil paljajalu, on tõepoolest raske. Kui ei midagi muud, siis vähemalt uusi pooltaldu vajaksid need jalad!

Kolm maratonimeest kanti finišist ära teadvusetult. Neil oli jõudu jätkunud täpselt lõpujooneni. 3 tundi 4 minutit ja 18 sekundit pärast starti lõpetas jooksu 33. mees — jaapanlane Kurao Hiroshima. Ta oli viimane. Kolmteist jooksjat olid katkestanud.

Medalite kätteandmise ajaks ei olnud Karvonen päriselt toibunud. Üsna ebakindlal sammul läks ta Mimouni ja Mihalici järel austamistseremooniale. Kohtunik toetas teda pjedestaalile astumisel.

Nagu oleksid maratonimedalid kaalult kümme korda raskemad, astusid kolm kanget pärast «Marseljeesi» raske väsinud sammuga riietusruumi poole. Seda need medalid vist olidki...

Teatejooksus algasid võistlused 30. novembril. 4×100 m starti ilmusid 18 maa meeskonnad. Peeti 4 eeljooksu. Esimese eeljooksu võitis Ameerika 40,5-ga, teise Austraalia (40,6), kolmanda NSV Liit (40,7) ja neljanda Poola (40,9). Eriti tugev oli teine eeljooks, kus sakslased tulid 40,8-ga ainult kolmandaks.

1. detsembril kell 15.50 toimusid poolfinaalid. Esimeses poolfinaalis oli võidukas Ameerika (40,3), teine Poola, kolmas Itaalia. Prantsusmaa, Ungari ja Brasiilia langesid välja. Teises poolfinaalis demonstreeris oma üllatusvõimeid meie meeskond, korrates ameeriklaste aega. Teine oli Saksamaa koondus, kolmas Inglismaa. Tugev Austraalia langes 40,8-ga välja, samuti Pakistan (40,8) ja Jaapan.

45 minutit hiljem haaras tribüünidel sumisevat inimparve vaikus. Algas ühe haaravama vaatemängu, 4×100 m teatejooksu finaal. Kuue maa sprinterid ootasid starti.

Nendeks kuueks olid siserajalt arvates: Saksamaa, Inglismaa, Itaalia, NSV Liit, Poola ja Ameerika Ühendriigid.

Ettearvatud võitjateks peeti ameerika sprintereid.

Juba palju aastaid plaanitsesid nad 39,8 ületamist. Ometi kulus neli generatsiooni kiirjooksjaid, enne kui avanes reaalne võimalus uue rekordipurustajate kvarteti koostamiseks.

Nüüd moodustasid nende meeskonna kaks, kes jooksnud 10,1 ja kaks, kes jooksnud 10,2. Loogiline oli oodata nii väledate jalgade buketilt uut maailmarekordit.

Polnud seepärast midagi imelikku, kui Ameerika kergejõustiku-

meeskonna peatreener Jim Kelly teatas: «See on saatanast, kui 4×100 m maailmarekord elab kauem kui 1. detsembrini.»

Ka saksa sprinterid olid olümpiavõistlustel jätnud tugeva mulje ning neilt oodati medaleid. Helsingi «hõbedaid», nõukogude sprintereid, aga peeti kuni viimase päevani autsaideriteks. Ometi oli meie kiireimatel midagi varus, millega nad võisid üllatada finaalis. Oma tõelisi võimeid olid nad paljastanud alles poolfinaalis. Polnud ju enamikul teada, et meie sprinterid jooksevad lendavast stardist suhteliselt paremini kui madalstardist. Tublile jooksule lendavast stardist lisandus võrratu teatevahetuse tehnika. Need olid trumbid, mis varutud selleks põnevaks finaaliks.

Starter, teiste kohtunike sinisest-hallist järsult erinevas, helepunases kuues ja valges džokimütsis, käsutas võistlejad starti. Ta kasutas selleks suu ette riputatud väikest mikrofoni. Igale rajale oli võistleja kõrvale paigutatud väike valjuhääldaja. Stardipüstol aga oli juhtme kaudu ühendatud «Omega» elektrilise ajamõõte aparatuuriga.

Ameeriklased olid pannud esimeseks Murchisoni, kes on stardis maailma kiireim. Maruhoona tuiskaski väike Ira kurvi. Suurepärast jooksu tegi meie Tokarev*, püüdes kinni eesjooksva poolaka. Murchison andis vahetuse teisele mustale sprinterile Leamon Kingile. Samas sulasid «täiel käigul» sajandiksekundiks kokku ka Tokarevi ja Suhharevi käed. Siis tormas Suhharev juba üksinda, silmad klammerdunud mõned meetrid ees jooksvale mustale sprinterile. Suhharevil oli raske võistelda gasellina lendava Kingiga. Kuid ameeriklaste pulgavahetuses tekkis sekundi-murdosaline viivitus — King jooksis Bakerile peaaegu otsa. See võrdsustas uuesti olukorra, sest Suhharev-Konovalovi teatevahetus oli briljantne.

Meie sprinterite võrratult kiire teatevahetus hämmastas spetse ja publikut. Hiljem kõneldi — see oli venelaste sürpriis.

Kolmandal etapil tuiskasid Konovalov ja Baker kõrvu, jalgjalas. Tribüünid rõkkasid pealtvaatajate ergutuskisast. Pea üheaegselt said pulga kahekordne kuldmedalimees Morrow ja meie Bartenjev. Nüüd avaldus Morrow' kindel paremus. Pika ja jõulise Texase mehe rind purustas esimesena finišilindi. Kolm kümnendiksekundit hiljem tuiskas üle lõpujoone Bartenjev. Nõukogude sportlane ruttas ameeriklast õnnitlema. Nad kaelustasid hetke teineteist. Ovatsioonid olid visad vaibuma ja puhkesid uuesti, kui valguskirjana suurel mustal tahvlil ilmusid tulemused. Selle jooksuga kustutati 20 aastat püsinud, fantastilisena tundunud Owensi, Metcalfe'i, Draperi ja Wykoffi poolt Berliinis joostud maailmarekord. Nõukogude meeskond oli korranud seda, mis seni oli tundunud nii kättesaamatuna ja püstitanud ühtlasi uue Euroopa rekordi. 39,5 ja 39,8, see on niisugune inimvõimete piiril asuv

* Paljudes kohtades esitatakse Nõukogude Liidu teatejooksumeeskonna järjestus ebaõigesti. Kontrollitud andmetel joosti järjekorras: Tokarev, Suhharev, Konovalov, Bartenjev.

kiirus, mida tuleb näha, et seda uskuda. 9,95 oli meie sprinterite keskmine 100 m aeg! Üllatus oli kõigile seda suurem, et 100 meetri jooksus polnud maailma kuue parema hulgas ühtegi nõukogude sprinterit, ja ka poolfinaalides tuli Konovalovil ning Tokarevil leppida kuuendate kohtadega.

Ameeriklased on avaldanud kahe kellaga võetud vaheajad sellest suurest rekordjooksust: Murchison 10,8 ja 10,7, King 9,2 ja 9,3, Baker 9,7 ja 9,8 ning Morrow 9,8 ja 9,7. Vaheajad kinnitavad mõnede asjatundjate arvamust, et tegelikult oli King kõige kiiremaks meheks Melbourne'is.

Pronksmedali võitsid tublit jooksu teinud sakslased. Hambaid kokku pigistades kaitses siin vigastatud jalaga Germar meetrilist edumaad itaallaste rünnaku eest. Ajad — Saksamaal 40,3, Itaalial 40,4.

4×400 m teatejooksus peeti kolm eeljooksu, lõppjooksu pääses igast kaks.

Esimeses eeljooksus finišeerisid kanadalased ja ameeriklased võrdse ajaga — 3.10,5. Esimeseks tunnistati Kanada. Ainult kolm kümnendiksekundit nõrgema ajaga pidid lõppjooksust eemale jääma tšehhi veerandmailerid. Soomlased olid neljandad.

Teises eeljooksus arenes konkurents peamiselt Saksamaa ja Austraalia vahel. Sakslased võitsid jooksu poolesekundilise eduga (3.09,8).

Kolmandas eeljooksus startis Nõukogude meeskond. Nende vastasteks olid Inglismaa ja Jamaika tugevad meeskonnad. Napilt, kahe kümnendikuga, tuli meie meeskonnal alistuda teiseks tulnud Jamaika esindusele (3.10,9). Jooksu võitsid inglased parima tulemusega (3.08,7), mida eeljooksudes näidati.

Jamaikalaste suurest kvartetist Helsingi olümpiamängudelt polnud Melbourne'is ühtegi. Noored Jamaika veerandmailerid aga ei olnud veel tõusnud eelkäijate tasemele. Favoriidiks peeti nüüd Ühendriikide meeskonda.

1. detsembri pärastlõunal anti finaaljooksu start. Esimesest etapist alates viis Jones ameeriklaste meeskonna juhtima. Mashburn ja Jenkins suurendasid vahemaad veelgi. Vigastada saanud Jim Lea asemele olid ameeriklased pannud ankrumeheks 800 m võitja Tom Courtney. Mees oli pärast ränka pingutust uuesti vormis. Võimsa pika sammuga läbis ta viimased 400 meetrit ja saavutas toreda aja 45,8.

Meeskonna ajaks aga märgiti 3.04,8.

Ootamatult tasavägiseks kujunes võistlus hõbe- ja pronksmedalitele. Kolmel etapil ei andnud tuline heitlus paremust ei Austraaliale ega ka üllatuslikult hästi jooksvatele jamaikalastele. Gregory, Lean, Gibson jooksid jamaikalaste Gardneri ja kaksikvendade Spence'idega peaaegu jalg-jalas.

Viimasel etapil juhtus midagi ootamatut. Jamaikalaste ankrumees Kerr põrkas ilmselt tahtlikult kokku austraallase Gosperiga

ja sattus võõrale rajale. Arusaadavalt diskvalifitseeriti Jamaika meeskond ja ülitemperamentse Kerri rumaluse pärast jäid jamaikalased ilma kindlatest pronksmedalitest. Viimaste seljataga jooksnud inglased tulid kolmandaks.

10 kilomeetri käimine oli olümpiakavas asendatud **20 kilomeetri käimisega.** Niisiis, Melbourne'is võisteldi olümpiamedalitele sellel distantsil esmakordselt. Starti ilmus 21 atleeti. Nende hulgas oli kolm Helsingi mängude kuulsust: 50 kilomeetri käimise «kuld» itaallane Giuseppe Dordoni ja «hõbe» tšehh Josef Doležal ning 10 kilomeetri «pronks» Bruno Junk. Värske maailmarekordimees Leonid Spirin aga oli võistluste suurimaks favoriidiks ja ta ei petnud neid ootusi.

Kohe stardis asus kanadalase Oakley kannule meie Bruno. Kaks esimest ringi sooritati staadionil. Peatribüüni alumistes ridades istuvate eesti emigrantide ergutushüüded õhutasid Brunot tagant ja maratoniväravast väljudes oli ta juba esikohal.

Käijad olid vaevalt staadioni seljataha jätnud, kui ilmus nähtavale nende kuri vaenlane — päike. Pilved hajusid, õhk hakkas kiiresti kuumenema. Šosseele jõudis esimesena kanadalane. Nagu Bruno ise hiljem jutustas, olnud enesetunne hea, algus klappinud hästi ja ta otsustanud jätkata tugevas tempos.

Oakleyd ei jätkunud etteotsa kauaks. Ta sai märkuse ja võeti seejärel hoopiski «maha». Nüüd juhtis Junk. Ka tema käigustiil ei olnud kohtunikule meele järgi — talle tehti märkus. Kirudes endamisi käimissporti, kus alati oled kohtuniku subjektiivse silma meelevallas, alandas Bruno tempot. Nüüd oli taktikaliselt õigem jätkata võistlust võimalikult märkamatult. Üksteise järel möödusid eesti olümpiaatleedist inglased Coleman ja Vickers, 50 km käimises juba pronksmedali võitnud rootslane Ljunggren, tema kaasmaalane Hidmar, kuulsad Dordoni ja Doležal, austraallane Keane ning Jungi võistkonnakaaslased Leonid Spirin ja Antanas Mikenas. Viiendal kilomeetril oli Junk kümnes, kaotades liidrile 29 sekundit.

Algus oli olnud väga tugev. Mitmed võistlejad väsisid. Lisaks kõigele kuumendas pingutavate meeste niigi higiseid turjasid tuline päike. Rootslane Hidmar unustas käigureeglid ja ta diskvalifitseeriti. Bruno käis ikka veel üheksanda-kümnendana koos Spiriniga. Mõned meetrid eespool oli meie käijate silme ees Doležal.

10. kilomeetril tahtis Spirin, tundes end värskena, mõne koha võrra ettepoole nihkuda, kuid kogenum Junk hoidis teda tagasi. Olevat vara. Isekeskis plaani pidades otsustasid nad alustada otsustavat võistlust umbes neljateistkümnendalt kilomeetrilt.

Kolmeteistkümnendal-neljateistkümnendal kilomeetril tunduski olevat saabunud paras moment. Nõukogude käijate trio alustas otsustavat võitlust medalite pärast. Mikenas asus võistlust juhtima, Spirin alustas eelkäijate kinnipüüdmist. Tema kannul püsis

endiselt Bruno. Siis aga tuli teine äpardus. Jungile lõi piste ja tahes-tahtmata tuli lasta Spirinil minna.

Viieteistkümnendal kilomeetril oli seis järgmine: Mikenas, Ljunggren, Spirin, Vickers, Doležal ja Junk. Ta kaotas Mikenasele 39 sekundit.

Kilomeetri järel piste lõpuks kadus ja Bruno tõstis tempot. Oli viimane aeg oma positsiooni parandada. Ta küsis kõrvalsõitvalt kohtunikult, kuidas stiil on. Too kostis vastu: «Very good.» * Bruno lisas veelgi kiirust. Siis aga lõi südame alt äkki külmaks — peakohtuniku auto sõitis nende kõrvale, ees punane lipp. Bruno oli just möödunud kõvasti vastupunnivast Doležalist. Neetud lugu, vist oli liialt kiirustanud. Oleks rumal, rohkem veel kui rumal, lasta end nüüd diskvalifitseerida. Hetkeks oli tunne, et hingamine peatub — kellele näitab kohtunik?

Kohtunik näitas Doležalile.

Kergendustundega püüdis nüüd Junk kinni Vickersi. Ees paistsid üsna lähedal rootslase valge särk ja helesinised püksid. Siis aga tundus Brunole, et rootslasi on kaks. Üsna selgesti paistsid kaks paari jalgu, kahed püksid, kaks selga. Võimatu. Ainult Ljunggren oli ees. Ja saab pronksi, kui ei suuda tast mööduda. Kaks rootslast! See oli muidugi see põrgulik kuumus. See veel puudus, nüüd — staadioni väravas. Sel hetkel vist rippus Eesti NSV ainus olümpiamedal juuksekarva otsas.

Finišini jäi veel seitsesada meetrit, kui kaks selga sulasid jälle üheks ja Junk jõudis Ljunggrenile järele.

Spirin, tundes end värskena, oli võistlusmaa läbinud tõusvalt, teise poole kiiremini kui esimese. Ka üsna väsinud Mikenas oli seljataha jäänud. Võidukalt, erksalt käis Spirin viimased kolmsada meetrit staadionil. Ta lõpetas ajaga 1:31.27,0. Aplaus ei vaikinud. Teine nõukogude atleet Mikenas ilmus maratoniväravasse. Kümmekond sekundit hiljem puhkes uus kiiduavalduste laine. Ka kolmas, pikem, kõhetum, peas väike riidest ujumismüts, kandis nõukogude meeskonna punasärki. Niisiis oli tulemas kolmikvõit.

Spirin ei tahtnudki finišist kaugemale minna. Ta oli üliõnnelik. Meie meeste esimene kolmikvõit olümpial! See oli meie kergejõustiklastele suur päev. Spirin kaelustas ja suudles Mikenast tormiliselt. Ainult 9 sekundit kaotas väsinud «hõbedamehele» palju värskemana finišisse jõudnud Bruno. Astunud lõpujoone taha, külvas Leonid ka tema õrnustega üle. Publik polnud ovatsioonidega kitsi. Lüheldane, hapravõitu Spirin, rässakas Mikenas, pikakoivaline Junk — see oli tore kolmik.

Meie Bruno oli võitnud pronksmedali, korrates seega oma Helsingi-saavutust. Tema suureks teeneks jäi see, et meie eesti sportlased nendel olümpiamängudel koopiski ilma medalita ei jäänud, ja nagu sportlaste keskel räägitakse, «silma pähe said». Medalita jäämine oleks meie spordiajaloos olnud muidugi üsna harulda-

* Väga hea.

seks sündmuseks, kuid parem, kui niisuguseid haruldasi juhuseid kunagi ei esineks. Naabrimeestest — lätlastest ja leedulastest jäime sedapuhku küll hea tüki maad taha.

Melbourne'is juhtus väljal ja rajal palju sürpriise. Meenutagem vaid Jenkinsit, Delanyd, Brasherit. Mitte väiksema, vahest ehk veelgi hämmastavama üllatuse valmistas Norman Read, inglasest puusepp, kes mõned aastad tagasi oli valinud oma uueks elukohaks Uus-Meremaa. Tema käijavõimetest oldi enne mänge nii halval arvamisel, et teda ei arvatud isegi Uus-Meremaa olümpiameeskonda. Kuid Read oli kangekaelne, ta hankis endale sõiduraha ja tuli juba kuu aega enne mänge Austraaliasse ning võttis vahelduva eduga osa mitmetest käimisvõistlustest. Uus-Meremaa olümpiajuhtidel ei jäänud muud üle, kui anda Read üles võistlejana. «Kui tahab, las jalutab,» olid nad sel puhul arvanud.

Read aga võitis Melbourne'is Uus-Meremaale ainsa kuldmedali. Juhtus see niiviisi.

24. novembri päikesepaistelisel lõunatunnil (kell 13.30) ootasid 20 võistlejat starti **50 kilomeetri käimises.** Juba oleks pidanud kõlama stardipauk, kuid starter millegipärast viivitas. Võistlejatele määratud läbikäigust ilmus puuduv 21. võistleja. Ta oli keskmist kasvu, kandis musta võistlusdressi ja naeratas muretult oma kaasvõistlejatele.

Selleks hilinejaks oli Read.

Oli palav, rada ei pakkunud varju. Trass oli sama mis maratonijooksuski, ainult pöördetähist oli nelja kilomeetri võrra edasi tõstetud. Suurteks favoriitideks olid jällegi nõukogude käijad maailmarekordimees G. Klimov, J. Maskinskov ja M. Lavrov — kolm olümpia-aasta parimat maailmas. Maskinskov pakkuski koos tšehh Doležaliga tugevat algtempot. Varsti «haakis» end nende «külge» rootsi olümpiaveteran Ljunggren ja 10 kilomeetri järel liitus juhtgrupiga Lavrov.

Kuigi kõrguste vahe ei olnud suur — 100 meetrit stardikoha ja kõrgeima punkti vahel 22. kilomeetril, olid pidevad tõusud ja langused ometi võistlejatele väsitavad.

20. kilomeetrilt teatati: esikohal Maskinskov, tema järel Lavrov, itaallane Pamich, Doležal ja viiendana kõigile tundmatu Read.

Võistlus muutus teravamaks. Järgmisel kümnel kilomeetril oli üheks kiiremaks Klimov — ta jõudis juhtgrupile järele ja oli 30. kilomeetril juba neljas. Siis tulid staadionile hiiobisõnumid: võistlejate järjestuses puudus nr. 20 — Lavrov. Polnud võimalik, et ta nii kiiresti oli tahapoole kaheteistkümnendat kohta langenud. Nähtavasti oli ta katkestanud või olid kohtunikud ta diskvalifitseerinud. Hiljem selguski, et Lavrov oli püüdnud iga hinna eest Maskinskovist mööduda ja juhtima asuda. Ülemääraselt kiirustades oli ta rikkunud käigureegleid.

Vaevalt olime staadionil kuidagimoodi leppinud selle paratamatusega, et üks meie medalilootustest on välja langenud, kui

uus teade rajalt suurendas veelgi meie nördimust. Puudus neljandale kohale tõusnud nr. 19 — Klimov. Oli jäänud ainult Maskinskov, kes juhtis rasket võistlust esimestest meetritest peale. 40. kilomeetril ilmus Maskinskovi seljataga nähtavale Read. Ta kõndis kerges ja kiires tempos, või nagu Bruno Junk tabavalt tema käigustiili iseloomustas, j a l u t a s.

Nagu Read hiljem seletas, vaevanud teda nädalaid «idée fixe», et ta peab mööduma nõukogude käijatest 42. kilomeetril. Vaevalt see oleks täitunud, kui Maskinskov liiga tugeva algtempoga poleks end «läbi pumbanud». Nüüd, viimasel kümnel kilomeetril ei olnud ta enam võimeline kahevõitluseks palju värskema Readiga. Ta oli väsinud. Varsti kuulis Read, et ülejäänud kaks nõukogude käijat olid diskvalifitseeritud ja enda sõnade järgi olnud tal siis asi täiesti selge — tema võidab.

Üle kaheminutilise eduajaga Maskinskovi ees saabus mustas võistlusdressis Read maratoniväravasse. Kohe puhkesid ovatsioonid. Mees näis ise väga rõõmsana. Ta naeratas ja lehvitas publikule. Erksa sammuga kattis Read viimased 300 meetrit. Lõpusirge kohal tribüünil juubeldas ja vehkis kübaratega grupp uusmeremaalasi. Kui Read oli lõpetanud (4:30.42,8), jooksis ta oma kaasmaalaste juurde, kes talle vaimustatult õnne soovisid.

Readil oli jäänud üle kahe ja poole minuti puudu itaallase Dordoni Helsingis püstitatud olümpiarekordist. Võib arvata, et mees olnuks selleks suuteline, kuid kuum ilm ja võistluskogemuste vähesus mõjus omajagu.

Ka kõiki järgnevaid võistlejaid tervitas staadionil tugev aplaus. Ajaga 4:32.57,0 finišeeris higist läbimärg Maskinskov. Ta oli oma õlgadel kandnud võistluse liidri rasket koormat ja sellest hoolimata suutnud tulla hõbemedalile. Seda juhtub harva.

Viimasel kümnel kilomeetril käis end pronksmedalile vana olümpialane, Londoni mängude 50 km käimise võitja rootslane Ljunggren. Ta oli vahepeal juba 7. kohale langenud, kuid siis järk-järgult juhtgrupile järele jõudnud. Kui ta maratoniväravale ilmus, oli ta nägu laibataoliselt valge, kõhnad jalad poole sääreni musta tolmukorraga kaetud. Ta lõpetas ajaga 4:35.02,0.

Ljunggren ütles pärast finišit: «Mitte kunagi enam 50 km käimist!» Ta olevat 20. kilomeetril juba nii «läbi» olnud, et mõelnud katkestada. Hiljem hüüdnud talle sõbrad, et võistlejate read jäävad järjest hõredamaks, kuna kuumus tegi oma tööd. Tahe piitsutas teda ja tõi medalile.

Ljunggren oli Melbourne'is 37-aastane ning pühitses käijana 20-aastast «ametijuubelit».

Üldse lõpetasid distantsi 13 võistlejat.

Ameeriklased on alati olümpiamängudel võitnud **kaugushüppe.** Seda traditsiooni rikuti ainult 1920. aastal, kui rootslane W. Pettersson võitis kuldmedali tulemusega 7.15. Sama tulemus oli Melbourne'i mängudel kaugushüppe kvalifikatsiooninormiks.

24. novembri hommikul kell 10 algasid kvalifikatsioonivõistlused. Normatiivi täitsid 13 atleeti, nende hulgas ka kolm nõukogude kaugushüppajat: Oleg Fedossejev (7.42), Dmitri Bondarenko (7.36) ja Igor Ter-Ovanesjan (7.15). 23 atleeti ei olnud selleks suutelised. Üllatuseks langes välja ka kuulus ungarlane, Euroopa meister Ödön Földessy.

Tõsi, kaugushüppajate võistlustingimused olid üsna rasked. Hoovõturada oli lühike ja pehme. Enamikul võistlejaist tuli hoojooksu alustada muru pealt ja joosta kaares. Lisaks sellele tülitas hüppajaid vastutuul, vähendades jooksuhoogu ja keerutades neile silma isegi liivateri.

Eel- ja finaalvõistlus algas kell 15.50. Mitmeid hüppajaid oli õhtul raske ära tunda. Nad närvitsesid ülemäära, mõnede juures avaldus väsimus. Hommikul lootusrikkalt parima tulemuse (7.52) saavutanud poolakal Henryk Grabowskil ebaõnnestusid kõik hüpped. Tal tuli leppida 7.15-ga. Veel halvemini käis Ter-Ovanesjani käsi. Ta astus kahel korral üle. Viimaseks hüppeks valmistus ta erilise hoolega, mõõtis veel kord üle sammumärgid. Selleks, et võistlust jätkata, pidi ta viimasel katsel saavutama tulemuse 7.30 piires. Hoog oli hea ja mees lendas tublisti üle 7 meetri märgi. Tribüünil hinnati hüpet 7.30—7.40-le. Kahin käis läbi tribüünide. Samas tõstis kohtunik punase lipu — Ter-Ovanesjan oli kolmandat korda üle astunud ja edasisest võistlusest välja langenud. Ka Fedossejev ei suutnud õhtul korrata hommikust tulemust. 7.27-ga jäi ta kaheksandaks. See oli 49 sm vähem tema aasta parimast tulemusest.

Võistlus kuldmedali pärast arenes kahe ameeriklase, indiaani päritoluga 26-aastase Gregory Belli ja John Bennetti vahel. Esimene oli 8.09-ga olümpia-aasta parimaks kaugushüppajaks maailmas, teine aga ainus valgenahaline atleet, kes seni on suutnud hüpata üle 8 meetri (1955. a. Mexiko Citys 8.01). Bellil oli õnne: teise hüppega — 7.83 — õnnestus tal ligikaudugi oma võimeid olümpiakonkurentsis kinnitada. See tulemus tõi talle ka kuldmedali. Finaalvõistluse esimesel hüppel astus Bell üle, teisest loobus ja viimasega saavutas nigela 7.16.

Enda kohta keskpärase tulemuse — 7.68 — üle rõõmustas ka John Bennett. See oli ta esimene ja ainus korralik hüpe. Teisel hüppel (7.61) põrutas ta jala. Järgmistel hüpetel Bennett jooksis lihtsalt üle hüppepaku, mõnest loobus hoopiski.

Euroopa 1956. a. parim kaugushüppaja hollandlane Henk Visser, kes oma tippmargiga 7.98 oli kindlamaid medalipretendente, jälgis võistlust tribüünilt. Ta oli Austraaliasse saabunud pisut enne seda, kui Hollandi spordijuhid poliitilistel kaalutlustel loobusid oma delegatsiooni lähetamisest Melbourne'i.

Sellest hoolimata läks kolmas medal Euroopasse. Kuni eelvõistluse viimase hüppeni oli kolmandal kohal Dmitri Bondarenko esimesel katsel saadud 7.44-ga. Kodumaal oli ta Fedossejevi ja Ter-Ovanesjani järel kolmandaks meheks, Melbourne'is aga näitas,

et omab olümpiakonkurentsiks rohkem «närvi» ja suuremat stabiilsust kui teised. Üllatuse valmistas eelvõistluste viimase hüppega Soome olümpia-aasta 7.77-mees Jorma Valkama. Ta keskendus hüppeks erilise hoolega. Hoojooks oli üsna tavaline. Äratõuge aga kujunes tugevaks ja ilusal lennul kandus soomlane tublisti üle 7 meetri tähise. Olime põnevuses. Ilmselt seisis asi ainult mõnes sentimeetris. Siis teatas diktor: «Nr. 363, Valkama, Soome, 7.48».

«Suomen poika» oli näpsanud selle hüppega pronksmedali Bondarenko eest, sest finaalkatsetel ei olnud kumbki enam rohkemaks suuteline. Kuid lõppude-lõpuks oli Valkama Visseri järel ikkagi teiseks kaugushüppajaks Euroopas 1956. aastal ja seega oli saavutatud koht ka kõigiti seaduspärane. Bondarenko neljas koht aga tähendas meie hüppajatele, võrreldes Helsingiga, tõusmist kahe koha võrra ülespoole.

Kindlasti oli Bell lootnud kustutada Jesse Owensile kuuluva kõige vanema olümpiarekordi (8.06). Kuid kõigi aegade teise kaugushüppaja lootused olid temast mitteolenevatel põhjustel luhtunud. Tema, Bennett ja mitmed teised võistlejad pöördusid enne kaugushüppevõistluste algust kohtunikekogu poole palvega, et muudetaks hoojooksu suunda või viidaks võistlused läbi põiki staadioni asuval rajal. Seda palvet aga ei rahuldatud ja nii võis juba ette üsna kindel olla, et «habemega» olümpiarekordi iga pikeneb veel nelja aasta võrra.

Kõrgushüppevõistlus oli olümpiamängude pikimaid — see algas 23. novembri hommikul kell 10 kvalifikatsioonivõistlustega ja jätkus päeval kell 14.30 lõppvõistlustega, mis kestsid õhtuhämaruseni. Õigusega nimetati seda võistlust «kõrgushüppe maratoniks».

22 kõrgushüppajat ületasid hommikul kvalifikatsioonikõrguse 1.92. Edasivõistlemise õiguse omandasid teiste hulgas ka neli aafriklast: Julius Chigbolu (Nigeeria), Leresal Joseph (Keenia), Patrick Etolu (Uganda), Vincent Cabriel (Nigeeria). Suurepärased, nõtked atleedid, kes vajaksid ainult hea treeningu kooli. Poleks midagi üllatavat, kui juba Rooma mängudel aafriklased paneksid endast kõnelema maailma. Eeldustega atleete oli seekordsetel mängudel Aafrikast tunduvalt rohkem kui kunagi varem. Vist pikim nimi kõigi olümpiaatleetide hulgas oli kvalifikatsioonikõrguse ületanud tseilonlasel — tema nime on terve «suutäis» — Nagalingan Ethirveerasingham.

Kolm viimast aastat oli kuulunud maailma parimate hulka rootslane Bengt Nilsson. Melbourne'is aga laskus sellele kuulsusele tihe vari. Õieti oli see draama alanud juba tuhandeid kilomeetreid eemal, kodumaal. Just mängude eel sundis lihaserebestus Nilssoni katkestama treeningud ja usaldama end arstide kätte. Peatselt oli ta hambaid kokku surudes uuesti hüppepaigal. Hoolimata vigastusest ei kartnud rootslased reisikulusid ja võtsid

«Benke» kaasa. «Küll ta läheb,» julgustas end «Benke» Melbourne'is. Kuid siiski ei läinud. Ei aidanud valuvaigistavad süsted. Igal sammul läbis jalga nagu pistoda torge. Ta alustas hoojooksu . . . kuid jooksis latist mööda. Siis laskis ta endale võistluste ajal teha veel ühe süste. Et oodata selle mõju, venitas ta aega, sõlmis hirmus kaua oma naelkinga nööre, palus kohtunikke oodata — kõik asjata. Fortuna süda oli heledapäise kena noormehe vastu külm. Kui latt oli langenud kolmandat korda, polnud Nilssonil jõudu hüppekastist tõusmiseks. Ta nuttis lohutamatult, nuuksudes nagu väike laps. Lootused medalile, mis alles mõni kuu tagasi tundusid nii kindlatena, olid varisenud rusudeks. Ei suutnud teda lohutada treener ega kaasvõistlejad.

Kuid Nilssoni tragöödia polnud ainus.

Enne mänge maailma tippklassi tõusnud Vladimir Poljakovil ei olnud «närvi» esmakordseks stardiks välisvõistluste, liiatigi olümpiamängude kõrgrõhu atmosfääris. 20-aastane hüppaja, kes 2.07-ga pani endast kõnelema asjatundjad, ajas kolmel katsel maha 1.82!? See tundus uskumatuna, kuid jäi ometi tõsiasjaks.

Samas aga 186 sm pikkune eebenipuu karva Charles Dumas, 19-aastane Oklahomast pärinev neeger, ületas kvalifikatsioonikõrguse treeningdressis.

«Suurte» võistlus pärastlõunal algas 1.80-st. Favoriitidest alustasid Dumas ja Kaškarov 1.92-st, rootslane Pettersson koguni 1.96-st. Porter, vähem kindel eneses, alustas 1.80-st. Kaheksa meest ületasid kõik kõrgused kahe meetrini esimesel katsel. Üle kahe meetri hüppas üldse 10 meest. Kuid see kõrgus jäi paljudele ka võimete piiriks. 2.03-l langesid välja: Vladimir Sitkin (NSV Liit), C. Ridgeway (Austraalia), P. Reavis (Ameerika), V. Wilson (Ameerika), J. Chigbolu (Nigeeria). Väikseim katsete arv andis kuuenda koha Sitkinile. Igor Kaškarov, austraallane Charles Porter, hüüdnimega «Chilla», ja sihvakas rootslane Stig Pettersson ületasid 2.03 esimesel katsel. Dumas, võib-olla pisut kergekäeliselt, ajas lati maha. Teisel katsel oli aga neeger lati kohal paraja varuga. Viiendana õnnestus selle kõrguse ületamine teisel katsel kanadalasel Kenneth Moneyl. Ta sooritas väga energilise hoojooksu ja ületas lati napilt-napilt, riivates. Ei julgenud hüppekastist peadki tõsta — latt ikka veel värises. Siis ajas Money end püsti. Jah, latt jäi seisma. Kanadalane oli ülirõõmus. Ta tuiskas hüppekastist ja viskas murul kahekordse salto. Tundmatu kanadalane oli hüpanud kuus sentimeetrit rohkem kui tema kaasmaalane McNaughton — Los Angelese mängude üllatusvõitja. Paraku jäi Money üllatushüpe Melbourne'is saavutatud kõrgtaseme taustal ainult põgusat elevust tekitanud episoodiks.

Võistluste pinge tõusis haripunkti. Dumas, Porter ja Kaškarov ületasid 2.06 esimesel katsel, Pettersson kolmandal. Kui suurelt ületatakse Walt Davise Helsingis püstitatud olümpiarekord (2.04)? Kes suudavad jätkata võistlust?

Rootslane ei suutnud. Kõrgusel 2.08 ajas ta lati kolmel korral üsna napilt maha. Tulemusega, mis Helsingis oleks toonud talle kuldmedali, ei saanud Melbourne'is pronksigi. Ajad olid muutunud, hüppajate klass tunduvalt tõusnud.

Dumas ja Kaškarov ületasid 2.08 esimesel katsel, Porter teisel. Kui see kõrgus oleks jäänud piiriks, oleks «kulla» võitnud Igor Kaškarov. Ta oli eranditult kõik kõrgused finaalvõistlusel ületanud esimesel katsel ja juhtis võistlust väikseima katsete arvuga. Kaškarov oli kõrgushüppajate hulgas omapäraseks «raskekaallaseks». Ta kaalus 92 kg. Et oma rasket keha «liikuma saada», kasutas ta pikemat hoojooksu kui teised. Südi, atleetlikult tugeva kehaehitusega venelane seekord rohkemat ei suutnud. Järgmise kõrguse — 2.10 — ajas ta maha kõigil kolmel katsel, kolmandal nii napilt, et aplaus, mis pidi puhkema, suri sündides ja kostis tribüünidelt nagu hiigelkurgust tõusev ohe. Siiski vallandus hetke pärast soe, delikaatne aplaus, mis saatis reeglina kõiki, kes võistlusest välja langesid. Palsamina pidi see leevendama võistlusest väljalangeva sportlase arusaadavat norutunnet, nagu rõhutades, et kõigest tähtsam on ikkagi osavõtt parimate jõukatsumisest.

Peale Kaškarovi ründasid 2.10 veel kaks: Austraalia üllatus, kõhetu ja vimmas, prille kandev Porter — mees büroolaua tagant, kelle nimi enne mänge ei figureerinud maailma 10 parema kõrgushüppaja hulgas, ning tumedanahaline Charles Dumas — maailmarekordi omanik. Porter ajas tribüünil närvitsevate austraallaste meelehärmiks lati kaks korda maha. Viimaseks, otsustavaks katseks valmistus ta kaua ja suure keskendumisega. Hetk hiljem vallandus vaimustusepuhang. Porter «vibutas» end pisut nurgeliselt üle lati ja püstitas uueks Austraalia rekordiks 2.10. Järgmine kõrgus — 2.12 — aga käis talle üle jõu. Kolmel katsel tuli latt kindlalt maha.

Peaaegu oleks see saanud paljuks ka pantrina nõtkele Dumasele. 2.10 ületas ta teisel katsel. Siis aga ajas 2.12 kahel korral maha. Kuid ka kolmandal, otsustaval katsel vaatas neeger latti, mis oli asetatud 26 sentimeetrit kõrgemale tema peast, vähemagi kartuseta. 19-aastasel üliõpilasel olid kadestusväärselt head närvid. Hoojooks oli Dumasel ebatavaliselt lühike, nagu tahaks ta hüpata paigalt. See oli võrreldamatult nõtke, lõtv ja samal ajal jõuline. Kuus rahulikku jooksusammu, siis kolm haruldaselt kiiret, — järgnes välkkiire püstsuunaline spagaat. Graatsiliselt ja kergelt rullus must keha üle lati. Ja niisuguseks võrratuks hüppeks oli Dumas suuteline pärast k ü m m e t u n d i, hommikust videvikuni, kestnud võistlusi! Dumase hüppetehnika on tegelikult väga lihtne. Ta kasutab rulluvhüppe tehnikat, kuid ei sukeldu pärast lati ületamist, vaid nagu keerab end lati kohalt välja.

Staadionil tihenes hämarus, kuid Dumas, võitnud kuldmedali, tahtis iseennast ületada. Ta laskis tõsta latti veel kahe sentimeetri võrra, et parandada olümpiarekordit täpselt 10 sentimeetriga. Selleks aga ei olnud ta enam võimeline. Dumas üritas seda kõr-

gust ainult üks kord ja oli juba üle, kuid tõmbas käega lati maha. Kahetsev, tuhandehäälne ohe vastas sellele tribüünidelt.

Kolmikhüppes algasid kvalifikatsioonivõistlused 27. novembril kell 10 hommikul. Hoojooksurada oli tavalisest lühem. Selle vastu protesteerisid enne mängude algust jaapanlased ja meie Leonid Štšerbakov. Oli aga hilja, rada pikendada polnud võimalik.

Kvalifikatsiooninormi 14.80 täitmisega tulid toime 22 sportlast. Kümnele kolmikhüppajale käis see üle jõu. Üllatuslikult oli nende hulgas ka belglane Herssens, kes 15.81-ga kuulus olümpia-aasta parimate hulka.

Hommikuste võistluste edukamateks olid jaapani ja nõukogude kolmikhüppajad. 1956. aasta parim — Teruji Kogake — hüppas 15.64, Leonid Štšerbakov 15.59, Koji Sakurai 15.49, soomlane Kari Rahkamo 15.43, Vitold Krejer (NSV Liit) 15.38 ja Hiroshi Shibata 15.27.

Kell 14.30 alanud eel- ja lõppvõistlustel ei olnud aga ükski nendest, peale Krejeri, suuteline konkureerima medalitele. Mõne puhketunniga, mis lahutas finaali kvalifikatsioonivõistlustest, olid mitmed nimekad hüppajad nagu teisenenud. Nad tulid võistlema närvilistena, ebakindlatena. Jaapanlastel näis hommikune hoog ja särts hoopiski puuduvat.

Esimene finaalring ei pakkunud midagi erilist. Helsingi mängude võitja da Silva, kes hommikul leppis tagasihoidliku 15.15-ga, ei üllatanud nüüdki. Tema esimene hüpe oli 15.69. Štšerbakov hüppas 15.75, Kogake 15.64, Sakurai 15.73, tšehh Rehak 15.58. Islandlase Einarssoni esimene katse ebaõnnestus. Elevuskahin läbis tribüüne pärast William Sharpe'i hüpet. Ta saavutas 15.88. Seega oli ameeriklane asunud võistlust juhtima. Ka Krejer saavutas juba esimesel katsel 15.83.

Teise ringi suurim üllatus tuli heledapäiselt Einarssonilt. Juba hoojooksust oli tunda, et midagi oli sündimas. Kolm võimsat tõuget kinnitasid seda veelgi. Einarsson maandus aplausi saatel teiselepoole 16 meetri tähist, isegi pisut kaugemale olümpiarekordit tähistavast lipukesest. Publik oli põnevuses, ka Einarsson ise jäi kohtunike juurde seisma. Tulemust kontrolliti veel kord. Diktori häälgi oli seekord kuidagi aeglasem ja tähendusrikkam: «Nr. 638, Einarsson, Island, 16.26, uus olümpiarekord».

Adhemar da Silva Helsingis püstitatud rekord oli löödud 4 sentimeetriga. Isiklikku tipptulemust oli Vilhjalmur Einarsson parandanud hoobilt 43 sentimeetriga.

See tulemus pani võistlejad kihama. Õnnelikult keksivale Einarssonile sooviti õnne. Kuid see äsjapüstitatud kuldmedali kvalifikatsiooninorm rõhus paljusid ta kaasvõistlejaid. Štšerbakovi, Krejeri, Sharpe'i ja Rehaki teine katse ebaõnnestus, Kogake 14.71 oli hoopis armetu.

Kõik tundus otsese reaktsioonina Einarssoni tulemusele. Mehed püüdsid üle. 16,26 kummitas.

Ainult kuulus brasiillane da Silva suutis väljakutse kohe vastu võtta. Teise mehena kandus tema hüpe üle 16 meetri, täpsemalt — see oli 16.04.

Oodati, mida suudab Einarsson edasi. Kuid Islandi üllatusmees oli juba öelnud kõik, milleks ta seekord oli suuteline. Kolmas hüpe oli 15.81. Oma tulemust parandas Rehak. Tema kolmanda hüppe tulemuseks märgiti 15.85, mis oli uueks Tšehhoslovakkia rekordiks. Štšerbakovi hoojooks tundus nagu aheldatuna, puisena. Oli näha, et ta pingutas kõigest jõust, kuid mis tulemata jäi, oli korralik resultaat. Tema kolmas hüpe oli 15.58.

Selle ilmse ebaõnne taustal hiilgas noor Vitold Krejer, kes kolmanda mehena pidi Melbourne'is esindama Nõukogude Liitu. Tšeni haigestumisega oli tema vastutus tublisti tõusnud. Kolmandaks hüppeks suutiski moskvalane hästi keskenduda. Hoojooks oli kiire, hüppesammud võimsad. Rõõmuga nägime, et Vitold maandus täpselt 16 meetri joonel. Tulemus võis olla kas pisut alla või üle 16 meetri, igatahes parem tema senisest tippmargist. Mõne hetke pärast kuulsimegi — ta hüppas 16.02. Krejer oli tõusnud kolmandaks ja parandanud isiklikku rekordit 11 sentimeetriga.

Kuueks hüppajaks, kes pääsesid edasi viimasele kolmele katsele, olid seega Einarsson 16.26, da Silva 16.04, Krejer 16.02, Sharpe 15.88, Rehak 15.85 ja Štšerbakov 15.75.

Väljalangenute hulgas olid üllatuslikult jaapanlased Sakurai (15.73), Kogake (15.64) ja Shibata (15.25), samuti tugev ameeriklane Davies (15.40).

Kolm viimast katset, mis pidid otsustama medalite pärijad lõplikult, kuulusid täielikult Adhemar Ferreira da Silvale. Ta tõestas uuesti ja veenvalt oma paremust maailma esimese kolmikhüppajana. Iga tema hüpe finaalis oli omaette sportlikuks elamuseks.

Tundus, et da Silva evis ebatavalist kontsentratsioonivõimet. Ta polnud pikka kasvu (178 sm), kuid hüppel näis pikemana ja sihvakamana. See oli illusioon, mida põhjustas tema liigutuste hoog ning see kassilik vetruvus ja nõtkus, mis on nii iseloomulik mustanahalistele sportlastele.

Esimese finaalringi hüppel lendas da Silva toredal hool kaugele üle 16 m tähise. 16.35 kuulutati hüppe tulemuseks. 29-aastase brasiilia raadiokommentaatori tulemus tähendas uut olümpiarekordit. Nagu Helsingiski oli da Silva jälle võistluste liider.

Einarssoni, Rehaki ja Štšerbakovi hüpped ebaõnnestusid. Ameeriklane Sharpe, veendunud, et ta rohkemaks pole suuteline, loobus edasistest katsetest. Krejer hüppas 15.51.

Viimasel kahel katsel kinnitas da Silva oma stabiilsust. Need olid 16.26 ja 16.21.

Einarsson proovis veel kord. Kuid pärast 15.61 eelviimasel katsel loobus ta viimasest hüppest hoopiski. «Plahvatus» oli toimunud. Rohkemat ei olnud tulemas.

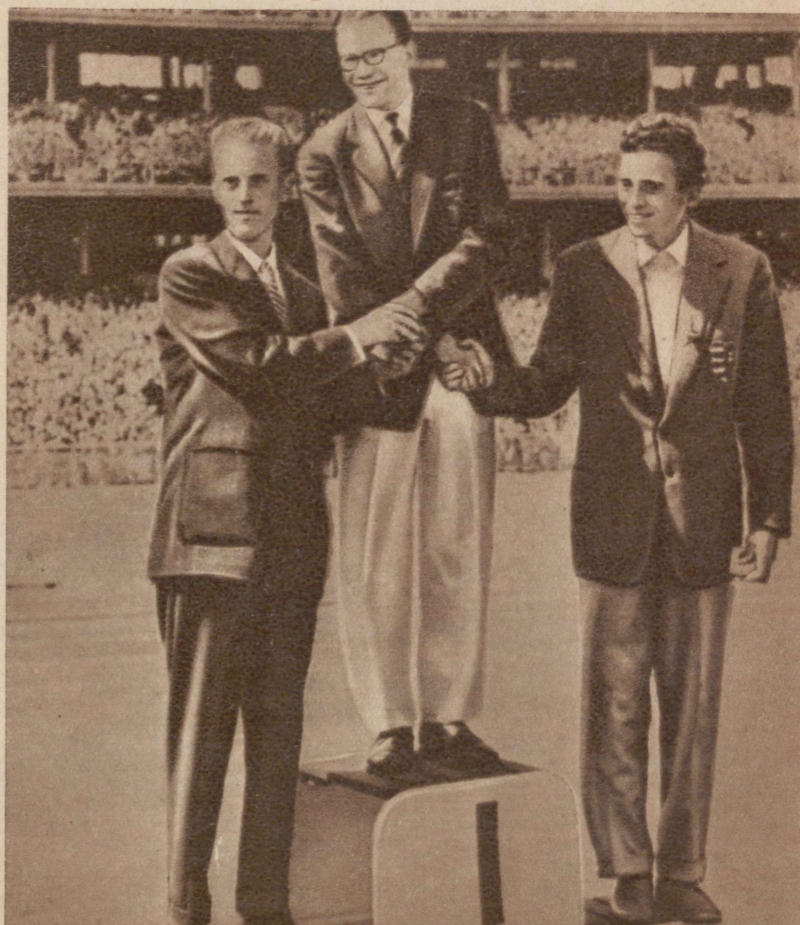
Ka Krejeri mõlemad viimased katsed ebaõnnestusid.

Visadena üritasid Rehak ja Štšerbakov lõpuni. Rehak väsinuna

Maratoni võitjad Alain Mimoun (keskel), Franjo Mihalic (paremal) ja Veikko Karvonen (vasakul).

Lõpp hea, kõik hea! C. Brasheri õigused olümpiavõitjana on taastatud ning rõõmsana vastab ta ungarlase S. Rozsnyoi (paremal) ja norralase E. Larseni õnnitlustele.

4×100 m teatejooks. On sündimas uus maailma- ja Euroopa rekord. Ankrumehed Bobby Morrow ja Leonid Bartenjev toovad oma meeskonnad kuld- ja hõbemedalitele.

Legendaarne Jesse Owens oli oodatud külaliseks olümpiakülas ja harjutuspaikades. Pildil Owens koos Leonid Štšerbakovi ning saksa sprinterite Manfred Germari (vasakul) ja Heinz Füttereriga (paremal).

hüppas 15.10 ja 15.63. Štšerbakov lisas viiendal katsel oma tulemusele 5 sentimeetrit, kuid see ei parandanud tema positsiooni. Teist korda oli brasiillane võitnud kuldmedali kolmikhüppes. Enne teda ei ole seda suutnud ükski olümpiaatleet.

Spordimaailmas kuulus ameerika pastor Bob Richards oli Helsingis pärast kuldmedali võitmist öelnud: «On täiesti loomulik, et pastor võidab niisugusel võistlusalal, kus püütakse taevale lähemale saada.» See aga, mis juhtus 24. novembri hommikul **teivashüppe** kvalifikatsioonivõistlustel, ei olnud enam «loomulik».

Asudes esimesele katsele oli Richards nii hooletu, et ei kontrollinud hüppepostide kaugust äratõukepaigast. Tulemus oli see, et ta ajas lati maha juba keha ülesvibutamisel. Teisel katsel oli Richards jalg maad üle, kuid tugev tuuleiil lükkas teiba vastu hüppelatti ...

Nüüd oli tõesti põhjust närvitsemiseks. Teivashüppaja nr. 1 ei suutnud ületada nelja meetrit? Richardsil oli sõna tõsises mõttes «vesi ahjus». Ikka ja uuesti mõõtis rässakas, nagu kivist tahutud nurgelise näoga ameeriklane teibaga lati kõrgust ja sooritas kõrvalrajal proovihüppeid.

Kolmandal katsel ootas Richards tuule vaibumist. Kuid just hoojooksu algul lõi tuuleiil olümpialipu taas vägevasti lehvima. Seekord oli Richards kõike arvestanud: ta mitte ainult ei ületanud latti umbes ühejalase varuga, vaid tõukas endast täie jõuga eemale ka teiba. Katse õnnestus. Kindlalt ületas Richards seejärel kvalifikatsioonikõrguse 4.15. Põnev episood oli sellega lõppenud. Üldse tulid 19 teivashüppajast kvalifikatsioonikõrgusega toime 14.

Eel- ja lõppvõistlus toimus 26. novembril. Kõik võistlejad alustasid neljalt meetrilt. Esimesena hüppas nõukogude atleet Vladimir Bulatov. Tugevas vastutuules (kõikjal ikka ja jälle tuul, Melbourne'i mängude kergejõustikuvõistluste nuhtlus!) polnud tal õiget hoogu ja latt tuli üsna tugevast puudutusest maha. Esimesel katsel ajasid lati maha ka kolmandana hüpanud poolakas Z. Janiszewski ja viiendana hüpanud itaallane G. Chiesa. Kõik ülejäänud võistlejad ületasid kõrguse 4 m esimesel katsel. Ei, siiski mitte kõik. Järjekorras viimasena hüppas soomlane Matti Sutinen. Mees, kellele selle kõrguse ületamine on muidu naljaasi, ajas nüüd lati kolmel korral maha ja võis staadionilt lahkuda. Tema jaoks olid võistlused lõppenud.

Teisel katsel ületasid algkõrguse kõik kolm — Bulatov, Janiszewski, Chiesa.

Latt tõsteti 4.15-le. Bulatov ületas selle esimesel katsel. Jällegi ajas lati maha Janiszewski, samuti sakslane M. Preussger, meie V. Tšernobai ja A. Petrov. Ülejäänud võistlejad kulutasid sellele kõrgusele ainult ühe katse. Soomlane E. Landström, rootslane R. Lundberg ja ameeriklane G. Mattos jätsid selle kõrguse vahele.

Teisel katsel ületasid 4.15 ka Janiszewski, Preussger ja Petrov. Vitali Tšernobail ei olnud õiget «klappi». Küll proovis ta sammu-

märke, püüdis keskenduda, kuid asjata. Ka järgneval kahel korral langes latt alla. Niisiis, Tšernobaile olid võistlused selleks korraks lõppenud.

Latti tõsteti kümne sentimeetri võrra. 4.25 ei ole rahvusvaheliste võistluste kohta mingi eriline kõrgus. «Cricket Groundil» valitsenud tugev vastutuul aga oli paljudele niivõrd harjumatu, et kõigist pingutustest hoolimata ei suudetud tihti näidata oma võimetele kas või ligilähedasigi tulemusi.

Esimesel katsel ajasid lati 4.25-lt maha Bulatov, Preussger, Janiszewski, Chiesa, Landström, Roubanis, Petrov.

Nendest Preussger, Landström ja Roubanis ületasid selle kõrguse teisel katsel kaunis kindlalt, ülejäänud takerdusid. Ja seda ka viimasel katsel.

Ebameeldivaks üllatuseks paljudele oli nõukogude teivashüppajate kolmiku enam kui tagasihoidlik start. Viimaste aastate edusammude kõrval tundus see päris mõistmatuna. Meeste endi tunnistust mööda oli peamiseks teguriks tuul, millega meie hüppajad polnud üldse harjunud!

Kõrgust tõsteti jälle kümne sentimeetri võrra. Üks favoriitidest — ameeriklane Robert Gutowski — ajas selle esimesel katsel maha. Sama tegi Roubanis. Richards aga ületas kõrguse puhtalt juba esimesel katsel ja sellega tuli toime ka kolmas ameeriklane George Mattos. Teisel katsel ületasid 4.35 paraja varuga Gutowski ja Roubanis. Kõigile ülejäänutele jäi 4.35 kättesaamatuks. Väiksema katsete arvuga tuli viiendaks Ragnar Lundberg, kuuendaks poolakas Zenon Wazny, 7.—8. kohta jagasid Preussger ja Landström. Kõigi nelja lõppkõrguseks jäi 4.25.

Nüüd tõsteti latt 4.40-le. Lüheldane Richards oli tõesti väga stabiilne. Ta ületas kindlalt ka selle kõrguse. Esimesel katsel ületas selle veel Roubanis. Gutowski ajas lati esimesel katsel jälle maha, kuid teisel katsel ületas nagu varemgi kindlalt, paraja varuga.

Päris tugevast puudutusest ajas lati kahel esimesel korral maha 4.53-mees Mattos. Kolmandaks katseks valmistus ta küll hoolikalt, kuid kõrgust ei suutnud ületada. Luhtus ameeriklaste kolmikvõit alal, kus nende kõrge tase oli loonud selleks kõik eeldused.

Latt tõsteti 4.45-le. Võistlust jätkasid kolm meest. Gutowski esimene katse ebaõnnestus. Richards ja tema järel Roubanis ületasid selle kõrguse esimesel katsel. Asi muutus noorele ameerika «tähele» Gutowskile kriitiliseks, kui ebaõnnestus ka ta teine katse. Võib-olla ei suudagi rohkemat mees, kellest kõneldi kui võimalikust esikohapretendendist?

Gutowski kontsentreerus kaua, enne kui hüppas. Katse õnnestus. Hoojooks oli tugev, mees vibutas end puhtalt üle lati. Niisiis ei toonud ka see kõrgus medalite jaotuses mingit selgust.

Vahepeal toimunud 800 m finaaljooks oli möödas ja kogu publiku peatähelepanu paelus nüüd teivashüppevõistluste kõige otsustavam osa.

Latt asetati 4.50-le. Esimesena valmistus hüppama Gutowski. Saledamana ja pisut pikemana kui Richards oli Gutowski paljude arvates uueks tulevikumeheks Ameerika rohkearvulises teivashüppajate peres. Seni oli ta esimese katse igal kõrgusel sooritanud ebakindlalt, nüüd näitas ta, et oli suuteline rohkemaks. Kindlalt ületas Gutowski neli ja pool meetrit esimesel katsel. Aplaus oli just vaikinud, kui juba vibutas end lati kohale Richards. Latt jäi liikumatult püsima.

Hüppele valmistus Roubanis. Ega tema ometi kavatse seda kõrgust ületada! Ta polnud ju kunagi veel seda teinud. Kuid kreeklane oli parajasti hoos. Ta sooritas toreda hoojooksu ja vibutas keha üsna kergelt üles. Katse õnnestus.

Latti tõsteti kolme sentimeetri võrra. Gutowski näis nüüd väga võidutahtelise ja rahulikuna. Ka 4.53 ületas ta esimesel katsel. See oli tõsine väljakutse Richardsile.

Ja ennäe! Ka Richards ületas selle kõrguse esimesel katsel. Suurima põnevusega oodati nüüd Roubanise hüpet.

Mees oli oma parima nähtavasti juba andnud. Ta langes rinnaga raskelt latile ja tõi selle endaga alla. Ta katsetas muidugi veel, kuid tulemusteta. Mõlemal korral tuli latt tugevast puudutusest maha.

Kreeklane Roubanis, kes Ameerika ülikoolis õppides oli läbi teinud sealse hea teivashüppekooli, võitis üllatusmehena pronksmedali. Pärast 1920. aastat oli see esimene kreeka kergejõustiklase poolt võidetud olümpiamedal.

Algas otsustav heitlus kahe ameeriklase vahel. Kes keda? Lati kõrguseks märgiti 4.56. Esimesel katsel ajasid selle maha mõlemad. Gutowskil ebaõnnestus ka teine katse. Eelmise kõrguse ületamisel oli ta nähtavasti maandumisel põrutada saanud. Kätt allapoole rinda surudes oli ta end hüppekastis püsti ajanud. Nähtavasti oli see mõjunud, sest 4.50 ja 4.53 ületamisel ilmnenud hoogsus oli kadunud. Nüüd oli kord Richardsi käes. Otsustaval hetkel osutus Richards kindlamaks. Ta nagu riivas kergelt latti, või liigutas seda tuul, ükstaspuha — latt jäi püsima.

Richards lamas pool minutit selili, oodates latti. Siis kargas võidurõõmsana hüppekastist ja tõstis ristipandud käed taeva poole. Ta oli parandanud ühe sentimeetriga oma Helsingis püstitatud olümpiarekordit.

Gutowskile jäi viimane katse. Eelmise kahe hüppe järgi võis öelda, et 4.56 saavutamine oli väga küsitav. Hoojooks oli seekord tugevam, kuid sellest hoolimata tõusis keha kuidagi aeglaselt, ning saavutamata vajalikku kõrgust, hakkas vajuma. Tugevast puudutusest tuli latt alla.

Paistis, et see ebaõnnestumine tegi mehe meele mõruks. Ta tegi üsna pahase žesti ega pannud nagu tähelegi temale vasturutanud Richardsit. Noorel ameeriklasel ei jätkunud veel iseloomu, et käituda tõelise sportlasena.

«Kes muu kui O'Brien», ennustati 28. novembril asjatundjate ja spordisõprade keskel kõhkluseta **kuulitõuke** olümpiavõitjat.

Hommikuste kvalifikatsioonivõistluste normatiiviks oli 15 meetrit. Selle täitmisega tulid toime kõik võistluskohale ilmunud 14 sportlast. Parima tulemuse saavutas tšehh Jiři Skobla — 17.15. Ameeriklased Bill Nieder (16.76) ja Parry O'Brien (16.63), samuti nende kolmas, Bantum (15.76), sooritasid hommikul ainult ühe tõuke ja sedagi nagu muuseas, ilma treeningdresse seljast võtmata.

NSV Liidu rekordimees Vartan Ovsepjan haigestus Melbourne'is ega saanud startida. Seetõttu asusid meil kolme kuulitõukaja asemel «tulejoonele» ainult kaks — Vladimir Loštšilov ja Boriss Baljajev. Kvalifikatsioonivõistlustel jäid nende tulemusteks vastavalt 15.63 ja 15.08.

Pärisvõistlus algas kell 14.30. Võistluste suure favoriidi O'Brieni esimene tõuge õnnestus. Kuul maandus 17.92-l. See jäi esimese ringi parimaks tulemuseks. Ühtlasi oli Helsingi kuldmedalimees parandanud oma olümpiarekordit 51 sm võrra.

Ka Nieder näis valmistuvat üllatuseks. Tõuge tuli üsna tugev, kuid kaotanud tasakaalu, astus Nieder üle. Oma tulemuste stabiilsust demonstreeris esimese tõukega Skobla. Tema «avalask» oli 17.39.

Ka Baljajevi kuul kandus 17 m joonele. Selgus aga, et 17 m piir jäi Baljajevi poolt siiski rikkumata. Tulemus oli 16.96.

Jänkide kolmanda 18 m mehe Bantumi esimene tõuge oli oodatust vähem — 16.99. Rootslane Uddebom saavutas 16.54, sakslane Wegmann 16.43, meie Loštšilov 15.62.

Teisel ringil nägid pealtvaatajad O'Brieni suurepärast «plahvatust». Sajakilose keha hoog rakendatud väiksesse teraskuuli! Seekord oli kuul kandunud tublisti üle 18 m joone. Varsti kuulutatigi uueks olümpiarekordiks 18.47. Tulemus oli juba üle meetri parem endisest olümpiarekordist. Paistis, et Niederil ja Bantumil peaaegu puudusid võimalused muutuda hädaohtlikuks O'Brienile. Viimane oli niivõrd konkurentsist üleulatuv. O'Brieniga konkureerimiseks oleksid nad pidanud ületama oma isiklikke tippmarke, see aga polnud tõenäoline.

Niederi teine tõuge õnnestus — 17.61. Skobla tõukehoog jäi nigelaks ja kuul maandus 16.70-l.

Tõukeringis äratas aukartust hiiglasekerega Bantum. Mees pingutas tublisti, et parandada eelmise ringi tulemust ja tõugata vähemalt 17 m, kuid . . . astus üle. Sama saatus tabas rootslast Uddebomi. Baljajevi tõukel polnud õiget hoogu. Teine tõuge oli napilt üle 16 meetri (16.05). Oma parima tõuke olümpiavõistlustel sooritas sakslane K. Wegmann — 16.63. See oli 43 sentimeetrit rohkem, kui suutis tõugata Berliini olümpiamängudel tema kuulus kaasmaalane Hans Woellke. 16.20 oli siis tähendanud kuldmedalit, nüüd aga peaaegu ei märgatudki sakslase tulemust. Ajad muutuvad . . .

Loštšilovi teine tõuge oli veelgi tagasihoidlikum — 15.33. Hästi ei käinud ka Itaalia 17 m mehe S. Meconi käsi. Esimesel katsel astus ta üle, teisel katsel saavutas pisut üle 16 meetri (16.28). Veelgi halvemini tõukas inglane Palmer, samuti 17 m mees. Esimesel tõukel lennutas ta kuuli 15.81 ja teisel tõukel 15.17.

Kolmandal tõukel jätkas O'Brien oma toredat seeriat. Tulemus 18.37. Nieder parandas oma tulemust 20 sm võrra. Ka Skoblal tuli tõuge jälle hästi välja, kuid tulemuse teatamisel selgus, et see oli 5 sm vähem kui esimesel tõukel. Bantum ei suutnud tõugata rohkem kui 16.27. Mees, kes on tõuganud umbes samapalju üle 18 meetri, peaks niisuguse tõukega toime tulema lausa kinnisilmi. Kuid see koloss oli olümpiakonkurentsist üllatavalt araks löödud. Tema ja Nieder paistsid kuulitõukajate hulgas kõige närvilisematena.

Esimese tõuke tulemuseni ei küündinud ka Baljajev (16.58). Seevastu Uddebom parandas oma tulemust 11 sentimeetri võrra ja tõusis kuuendaks (16.65). Wegmann pidi nüüd saavutama vähemalt 16.66. See ei õnnestunud. Kolmas tõuge oli 16.27 ja sakslane finaali ei pääsenud.

Meconi ja Palmer osutusid täiesti konkurentsivõimetuteks. Vastavalt 15.83- ja 15.65-ga lõpetasid nad oma tõugete-seeria. Neil tuli leppida 10. ja 12. kohaga. 3 sentimeetriga kaotas Palmerile Loštšilov.

Lõppvõistlusele pääsesid O'Brien — 18.47, Nieder — 17.81, Skobla — 17.39, Bantum — 16.99, Baljajev — 16.96, Uddebom — 16.65.

Finaalis oli O'Brieni esimene tõuge jälle üle 18 meetri, täpsemalt 18.45. Tema tegevus tõugete vahel äratas tähelepanu. Ta sõi pidevalt midagi. Kas oli see mõni jõuduandev eliksiir? Ei. Nagu hiljem selgus, oli see päris harilik mesi. Parry O'Brien sõi mett, sest see meeldivat talle ja andvat energiat.

Niederi esimene tõuge finaalis oli ainult 16.82. Skobla aga, kes «võistluspabinast» haaratud suuremakasvuliste ameeriklaste kõrval tundus palju rahulikuma ja enesekindlamana, tõukas seekord 17.51, parandades oma tulemust 12 sm võrra. Ta oli olümpia kuulitõukeringis ülepea kõige stabiilsemaks meheks, kelle tulemused vastasid kõige rohkem oma võimete nivoole. Selles osas oli ta ees isegi O'Brienist.

Bantum tegi neljanda tõukega tõsise katse püüda medalile rühkivat eurooplast. Esimest korda suutis ta olümpiavõistlustel ületada 17 meetri piiri — 17.48. Kuid ikkagi oli see tublisti vähem mehe tippmargist (18.30). Baljajevi ja Uddebomi tõuked jäid üsna tagasihoidlikeks — 15.96 ja 15.74.

Eelviimase tõukega saavutas O'Brien 18.57, mis oli tema kolmas ja viimane olümpiarekordi parandus Melbourne'is. 116 sm paremini kui Helsingis! Nii tugevasti pole seni olümpiarekordit parandatud.

Ka Nieder saavutas eelviimasel tõukel oma parima. Lõpuks ometi suutis ta ületada 18 m piiri. Viies tõuge oli 18.18. See tähendas juba päris kindlalt hõbemedalit. Skobla pidi seekord leppima 17.05-ga.

Bantum tegi järjekordse katse keskendumiseks, kuid seekord oli ta lihtsalt endast väljas. Mõlemad viimased katsed ebaõnnestusid. Kaks tulemust 16 m sees ja kolm ebaõnnestunud katset, millele nagu eksikombel kaasnes üks enam-vähem korralik tõuge, — niisuguse kehvavõitu seeriaga pidi leppima 106 kg raskune ja 198 sm pikkune mehemürakas. «Rahu ajal lõvid, sõjas hirved,» sobiks sel puhul vanade roomlaste väljendus.

Näis, et viimased katsed ei too midagi uut. O'Brien lõpetas võistluse 18.33-ga, Nieder astus üle, Baljajevi ja Uddebomi viimased kaks tõuget jäid samuti keskpärasteks, Baljajevil — 16.11 ja 16.24, rootslasel — 16.06 ja 16.31.

Skobla oli 17.51-ga juba kindlustanud endale pronksmedali. Erandina teiste hulgas suutis ta veel viimasel tõukel keskenduda oma parimaks. 17.65 kroonis tšehhi atleedi tublit finišit.

Pärast ameeriklaste kolmikvõite Londonis ja Helsingis oli «Tšehhi Karu», nagu ameeriklased teda nimetasid, esimeseks, kes tungis jänkide puutumatuks peetud jahimaale.

Tugeva seeriaga, mille kuuest tõukest kõik peale ühe olid küllalt head kuldmedali võitmiseks, tuli 24-aastane Ameerika lennuväeleitnant Parry O'Brien teist korda kuldmedalile. Helsingis oli O'Brien öelnud, et järgmiste olümpiamängude ajal ta tõukab kuuli üle 19 meetri. Tookord kuulati teda heatahtliku muigega — nooruk on optimist, võit paneb teda fantaseerima.

Kuid Parry pidas sõna. Tõsi, Melbourne'is ta tõukas ainult 18.57, kuid mängude eelõhtul oli ta Los Angelesis viinud maailmarekordi peadpööritavale kõrgusele, tõugates 19.25.

Pärast kuldmedali võitmist ütles O'Brien: «Lootsin tõugata 62 jalga *, kuid mitu tõuget ebaõnnestus. Kuulid olid uued ja ma ei saanud stabiilset hoiet. Kolme parima tõuke ajal lahkus kuul käest ebaõnnestunult. Te ei usu, et ma närveerisin. Tegelikult oli see nii. Eriti pärast esimest tõuget, kui kuul libises käest ja tõuge ulatus vaevalt üle 58 jala.»

Ta avaldas arvamust, et kuuli on võimalik tehnika viimistlemise arvel tõugata 20 meetrit. «See on igaühe asi, kas ta seda usub või mitte,» lisas O'Brien, meenutades vastukajasid tema avaldusele Helsingis.

Too ameeriklane oli tõesti suur oma ala fanaatik. Pärast kuldmedalite kätteandmist pani ta medalikarbi oma treeningdressi taskusse, ja kutsudes oma sõbra Niederi endaga kaasa, läks uuesti kuulitõukeringi. Seal, unustades pealtvaatajad ja võistlused, analüüsisid mõlemad veel kord lõppenud võistlust. Mitmel korral

* Umbes 18.90.

nägin, kuidas nad üksteisele demonstreerisid üksikuid liigutusi, tegid proovitõukeid.

Niisugune fanatism on hädatarvilik. Rekordtulemused on kruvitud meie päevil nii kõrgele, et isegi suurimatel talentidel õnnestub jõuda maailmarekordite ületamiseni ainult äärmise süvenemise ja ränga tööga.

Kettaheidet on nimetatud vanade meeste kunstiks. Pärast Melbourne'i ei pea see väljendus enam paika.

Osavõtunormatiiviks oli 47 meetrit. Hommikustel kvalifikatsioonivõistlustel (27. novembril) täitsid selle 20-st heiteringi ilmunud atleedist 16.

Eel- ja lõppvõistlus algas kell 15.25.

Olümpia-aasta suurteks meesteks olid kettaheite veteranid ameeriklane Fortune Gordien ja itaallane Adolfo Consolini. Mõlema tulemused — 57.21 ja 56.85 — seisid olümpia-aasta edetabelis esikohal. Nende poolel oli tohutu kogemuste pagas, nende tehnika finessideni täiuslik. Gordien ihkas oma aastaid kestnud sportlaseteed maailma parima kettaheitjana kroonida kuldmedaliga, selle kõigist kõige ihaldatavama auhinnaga. Võis arvata, et veteranid, kellede elu kümneid aastaid oli seotud kettaheitega, suudavad fikseerida oma paremuse ka olümpiavõistlustel.

Tabavalt ütles 39-aastane Consolini oma olümpia-aastal püstitatud tipptulemuse kohta — tal kulunud 20 aastat hoovõtuks. Selle 20 aasta jooksul aga sirgus Long Islandil New Yorgis beebist noormeheni Alfred Oerter, kes noorusele omase, pisut hoolimatu endastmõistetavusega purustas «vanameeste» illusioonid.

Juba hommikustel kvalifikatsioonivõistlustel märgati, et parima tulemuse — 51.19 — saavutanud Oerter võib saada tõeliseks medalipretendendiks.

Keegi ei osanud ette näha, et «kuldne» heide tehakse juba esimeses ringis. «Pahaaimamatult» asus Oerter ringi. Tõmme oli kiire ja ketta lennu ilusat, parajalt kõrget trajektoori nähes võisid paljud aimata, et on sündimas uus olümpiamängude suurtulemus. Ketas maandus teiselpool olümpiarekordi tähist. Heiteringi juures tõusis kohtuniku valge lipp — luges. Diktori aeglasest, nagu iga tähte rõhutavast kõneviisist taipasime, et Oerteri esimene heide oli olnud rekordiline.

«Nr. 438, Oerter, Ameerika Ühendriigid, 56.36, uus olümpiarekord.» teatati valjuhääldajast.

Meeldivalt üllatatud korpulentsel, 191 sm pikkusel ja 102 kg raskusel noormehel ei jäänud muud, kui võtta vastu kaasvõistlejate õnnesoovid. Medaliüritajatele oli seatud normatiiv. See kõigutas veteranide kindlust. Nooruki algedu tegi nad närviliseks.

Gordieni esimene heide oli 54.75, üllatuslikult esilekerkinud inglasel Mark Pharaoh'l 52.52, Consolinil 51.92, meie Otto Grigalkal 51.25 ja kolmandal ameeriklasel Desmond Kochil 50.53.

Teine ring jäi nõrgemaks. Oerter heitis 53.81, Gordien ainult 49.18, Grigalka 50.09. Oma tulemust parandas Consolini. Tema heide teises ringis oli 52.21. Ei Londoni olümpiavõitja ise ega keegi teine võinud arvata, et see jäi parimaks, milleks ta Melbourne'is oli suuteline.

Pharaoh' ja Kochi teised heited ebaõnnestusid.

Liidrid ei üllatanud ka kolmandas ringis millegagi. Oerter heitis 53.22, Gordien 51.60. Oma positsioone parandasid selles ringis kolm meest. Koch tõusis heitega 53.55 kolmandaks. 53 meetri sisse (53.26) heitis ka Oxfordi üliõpilane Pharaoh, olles nüüd Kochi järel neljandaks. Tulemusega 52.37 möödus Grigalka omakorda Consolinist, kelle kolmas heide oli 52.13.

Niisiis järjestusid enne finaalheiteid kuus paremat järgmiselt: Oerter — 56.36, Gordien — 54.75, Koch — 53.55, Pharaoh — 53.26, Grigalka — 52.37 ja Consolini — 52.21.

Finaalist pidi välja jääma tugev ungarlane F. Klics, kelle parim heide 51.82 jättis ta seitsmendaks. Meile ebameeldivaks üllatuseks oli Boriss Matvejevi ja Kim Buhhantsevi tagasihoidlik esinemine. Esimene oli saavutanud olümpia-aastal 54.62, teine koguni 55.48. Melbourne'is olid mehed üsna ebakindlad. Puudusid küllaldased võistluskogemused ja kollitas liigne «stardipalavik». Samal ajal kui meie kolmas mees Grigalka rahulikult ja kindlalt oma tasemele enam-vähem vastava tulemuse saavutas, oli Matvejevi parimaks heiteks 51.38, Buhhantsevil ainult 48.58. Neil tuli leppida vastavalt 9. ja 12. kohaga.

Algasid finaalheited. Jälle oli parimaks Oerter — 55.08.

Suurimaks mõistatuseks oli Gordien. Enne olümpiamänge oli ta treeningutel lennutanud ketast üle märgikese, mis tähistas tema peaaegu fantastilist maailmarekordit (59.28). Ta oli seega jälle oma parimas vormis ja kettaheites samasuguseks favoriidiks kui O'Brien kuulitõukes. Ja nüüd oli see 34-aastane karjakasvataja iseenda vilets vari. On suuri sportlasi, keda olümpial seirab ebaõnn. Nagu pilkeks oli Fortune (!) Gordien üks neist.

Tema finaalringi esimese heite pikkuseks märgiti 53.84. 20 sm vähem heitis Koch. Pharaoh' ja Grigalka heited ei ulatunud 50 meetri piirini (49.85 ja 49.44), Consolini astus üle.

Viiendad heited lahendasid pronksmedali saatuse. Uuesti pretendeeris sellele inglane Mark Pharaoh, kes heitis 54.27 ja möödus Kochist. Kuid ameeriklane kaitses end. Tal õnnestus viienda heitega lennutada ketas omakorda 13 sm kaugemale inglase tulemust tähistavast märgist. See tähendas ameeriklaste kolmikvõitu.

Kochi ja Pharaoh' edu piitsutas Oerteri ja Gordieni. Veel kord üritasid nad anda oma parimat. Oerter astus üle, Gordien aga lisas oma esimese heite tulemusele ... 6 sm.

Ülejäänud heited muudatusi ei toonud.

Niisiis oli Oerter esimese heitega (56.36) võitnud kuldmedali. Maailma parim kettaheitja Gordien pidi leppima hõbemedaliga (54.81). 41 sm nõrgema tulemusega võitis pronksmedali Koch.

Üllatuse valmistanud inglane, kes äärepealt oleks tulnud medalile, jäi 54.27-ga neljandaks. Grigalka ja Consolini, kes finaalheidetega ei suutnud parandada oma tulemusi, said viienda ja kuuenda koha.

Pärast Grigalka viimast heidet, mis ei muutnud järjestust, haarasid kolm võidukat ameeriklast üksteise ümbert kinni, kaisutades ja patsutades nagu koolitüdrukud.

Pärast võistlust ütles Oerter: «Ma olin veendunud Gordieni võidus. Ta on heitnud treeningul 60.35. Esimese heite ajal oli mul tunne, et käsi nagu rebitakse küljest. Rohkemat ma seekord ei suutnud ja lootsin ainult, et keegi ei «läkita» ketast minust kaugemale.» Ja ei «läkitatudki».

Odaviskevõistlused toimusid 26. novembril. Kvalifikatsioonինormiks oli 66 m, mille hommikustel võistlustel täitsid 15 atleeti 21-st.

Juba hommikul olid odaviskajad heas võistlushoos. Norralane Egil Danielsen saavutas 74.05, mis oli parem Cyrus Youngi Helsingis püstitatud olümpiarekordist (73.78). Kümmekond minutit hiljem võitis Young olümpiarekordi veel kord enda nimele, visates 74.76. Paremuselt kolmas oli Vladimir Kuznetsov — 73.89. Meie teised odaviskajad — Aleksander Gorškov ja Viktor Tsõbulenko — kvalifitseerusid õhtustele võistlustele vastavalt 72.31- ja 71.20-ga.

Huvitav on märkida, et kvalifikatsioonivõistlustel oli 70 m mehi kümme, pärisvõistlustel aga ainult kaheksa. Peasüü langes siin reetlikule tuulele, mis mängis odaviskajatega õnnemängu. Tuul oli sel päeval nii tugev, et rebis isegi puruks lipunööri ja tõi alla olümpialipu. Seepärast ei saanud ebaühtlast visete seeriat pidada stabiilsuse puudumiseks, ka ei kõnelnud odade lühikesed lennud viskajate puudulikest võimetest.

Olümpia-aastal oli 80 m piiri ületajate arv tõusnud seitsmele. Soini Nikkinen ja Janusz Sidlo olid kruvinud ka maailmarekordit. Lõpuks oli avastatud nn. hispaania stiil, mille kasutamine enne olümpiamänge aga keelati. Aasta oli olnud elevusttekitavam kui eelmised. Põhjusega oodati konkurentsitihedat ja kõrgetasemelist võistlust.

Olid kohal kõik nimekad odaviskajad peale Soini Nikkineni. Soomlane oli saanud spordieetika rikkumise pärast võistluskeelu. Juhtus see, mis kindlasti sügavalt kurvastas hõimumaa spordisõpru teiselpool lahte — üle paljude, paljude aastate ei olnud olümpiamängudel ühtegi soome odaviskajat.

Kell oli pisut üle veerand nelja pärastlõunal, kui meie Tsõbulenko asus esimesena viskele. Vise tuli hästi välja ja ilusa kaarega maandus oda 75 m joonel. Aplaus kviteeris uut arvatavat olümpiarekordit. Kiievlase tulemuseks kuulutati 74.96. Järgmisena viskas Lievore — 71.26. Ja siis oli kord maailmarekordimehe Sidlo käes. Vise õnnestus, kuid oda maandus 72.78-l. Esi-

mest korda jäi 70 m piir puutumata ameeriklase Conley viskest — 69.74. Ka Danielseni oda maandus tagasihoidlikult 72.60-l. Kahin käis üle tribüünide, kui sakslase Koscheli oda maandus 75 m joonel. Kas tähendas see jälle uut olümpiarekordit? Siiski ei — Koscheli vise oli 74.68. Olümpia-aastal maailma paremiku hulka tõusnud prantslase Michel Macquet' esimene vise oli 70.03. Meie Gorškov üritas liigselt ja sattus üle joone. Pakistanlase M. Nawazi vise oli hoopis lühike — 62.55. Pisut pikem oli see ungarlasel S. Krasznail — 66.33. Ka sakslaste 80 m mehel H. Willil jäi tuule tõttu palju puudu oma parimast. Vise ei ulatunud isegi 70 meetrini (69.86). Jänkide parima Youngi vise ebaõnnestus täiesti. Sama äpardus tabas ka tema võistluskaaslast B. Graciat. Nüüd asus viskele meie Kuznetsov. Hommikustel võistlustel kergelt visatud 73.89 lubas mehelt loota positiivseid üllatusi. Vastu ootusi oli Kuznetsovi oda lend üsna lühike — 65.65. Viskevooru lõpetas tugev poolakas Jan Kopyto. Oda lendas jälle üle 70 meetri tähise — 71.82.

Esimese ringi järel juhtis Tsõbulenko. See nähtavasti tiivustas meest ja andis vajalikku enesekindlust. Ta ootas rahulikult tuulepuhangu vaibumist ning sooritas siis viske — 75.84, nagu kuulutas diktor. Selle rekordiparandusega kindlustas Viktor Tsõbulenko oma liidripositsiooni veelgi. Ka Lievore parandas oma tulemust. Tema teise viske kauguseks märgiti 72.88.

Pilgud jälgisid nüüd teiseks viskeks valmistuvat Sidlot. Ta vabastas end treeningpükstest, kuid jättis selga karmiinpunase treeningpluusi. Hoojooks oli tugev, vahest liigagi. Poolakas sattus üle joone. Conley teine vise oli 60.92. Siis asus viskama Danielsen. Olümpia-aasta 83 m mehe teine vise oli veelgi tagasihoidlikum kui esimene — 68.49. Üllatuslikult lühike oli ka Koscheli vise — 60.80. Macquet' teine vise maandus teistkordselt 70 m joonel. Ta parandas oma tulemust 8 sm võrra.

Uuesti üritas nüüd Gorškov ja jälle ebaõnnestunult. Tema järel visanud pakistanlase tulemus oli võistluste nõrgim — 59.42. Umbes samapalju lendas oda ka Krasznai teisest viskest (60.03). Tundmatuseni näis olevat muutunud Helsingi kuldmedalimees Young. Ebaõnnestumise järel esimesel katsel oli tema teine vise allapoole arvessetulevat konkurentsi — 66.32. Kõik lootused jäid kolmandale viskele. Sugugi paremas olukorras polnud Will. Tema teise viske tulemuseks kuulutati 67.39. Järjekordne null märgiti Graciale. Ka Kuznetsovi teist viset mõjustas ilmselt tuul — see oli ainult 62.80. Seevastu parandas oma tulemust Kopyto. Tema oda maandus nüüd 73.32-l.

Algasid eelvõistluse viimased katsed. Jälle nägime pikakasvulist atleetlikku Tsõbulenkot tõstetud odaga enne hoojooksu kontsentreerumas. Seekord siiski ei tulnud vise kõige parem. Viskesammud jäid aeglasemateks, hoog justkui vähenes. Tulemus — 71.74. Sellest hoolimata püsis ta parim vise seni ületamatuna. Pärast Lievoret (67.46) oodati nüüd Sidlo kolmandat katset.

Mees oli valmistunud selleks viskeks hoolega. Et keha külmaks ei läheks, oli ta end vahepeal sõrgiga soojendanud ja sooritanud mõned viskeproovid. Seekordsel katsel demonstreeriski ta oma suurepärast tehnikat, stiilipuhtust, mis on sama kuulus kui tema maailmarekordki. Tõmme oli välguna kiire. Kui oda üle 75 m tähise sööstis, vallandus aplaus. Sidlo punane oda maandus 80 m piiril. Oli sündinud uus olümpiarekord, poola suursportlane oli tõusnud võistluse liidriks tulemusega 79.98.

Selle elavuse varjus viskasid — Conley 69.59, Danielsen 70.75 ja Koschel 69.88. Macquet ei suutnud ka kolmandal katsel rohkem kui 71.84. Prantslaste favoriit pidi olümpiakonkurentsis leppima seitsmenda kohaga. Väga palju oli kaalul meie Gorškovil. Kaks katset olid ebaõnnestunud, kolmandaga tuli visata vähemalt 72.61, et mööduda Danielsenist ja pääseda finaali.

Hommikul 72.31 visanud Gorškovile käis see ülesanne õhtul üle jõu. Kolmanda viske sooritas ta ettevaatlikult, erilise hoota — 70.32. Sellega jäi Gorškov kaheksandaks. Nawaz ja Krasznai lõpetasid võistlused vastavalt 61.13- ja 59.78-ga. Veel kord üritas jänkide kuulsus Young. 68.64-ga, mida juba nelja aasta eest oleks tema kohta peetud keskpäraseks, tuli loobuda edasivõistlemisest ka Youngil. Will pani viimasel katsel kõik ühele kaardile — ta tegi tõesti maksimaalse pingutuse ja ... astus üle.

Ameeriklastel ei vedanud odaviskega. Gracial ebaõnnestus ka kolmas katse. Ta ei saanud märkigi maha!

Üsna tagasihoidlikult pidi lõpetama võistlused Kuznetsov. Viimase viskega ei olnud ta suuteline rohkemaks kui 67.44. See tähendas jäämist 12. kohale. Kuznetsov oli üks nendest, kes õhtustel võistlustel pidi leppima tublisti nõrgema tulemusega kui hommikul.

Poolaka Kopyto kolmas vise aga oli jälle 73 m piires (73.03).

Finaalvisetele olid kvalifitseerunud: Sidlo — 79.98, Tsõbulenko — 75.84, Koschel — 74.68, Kopyto — 73.32, Lievore — 72.88 ja Danielsen — 72.60.

Jälle asus viskele Tsõbulenko. Sidlo oli seadnud tähiseks 80 m. Kiievlane võttis väljakutse vastu. Oda lend oli suurepärane. Punane metallist «taevasigar», nagu seda Rootsis valmistatud Heldi tüüpi oda kutsuti, maandus aplausi saatel 80 m piiril. Ei olnud täpselt näha, kas tulemus oli parem Sidlo omast või mitte. Vahe ei tohtinud olla suur. Nüüd esikohale pääsemine oleks tähendanud pooleldi kuldmedalit. Selgus aga, et Tsõbulenko tulemus oli Sidlo parimast 48 sm nõrgem — 79.50.

Kaks võistlejat olid end järgnevatest kaugele lahti rebinud. Kes võis väärata nende teed kuld- ja hõbemedalitele. Hetkel näis, et mitte keegi.

Järgmisena viskas Lievore. Nähtavasti oli ta oma sõna juba öelnud. Neljanda katse tulemuseks oli nigel 65.58.

Mis puutub Sidlosse, siis näis ta olevat saavutanud oma viskekindluse. Tema neljanda katse tulemuseks kuulutati 79.70.

Viskele asus Danielsen. Finaalvõistluse viimane ei äratanud pealtvaatajais erilist huvi. Ei märgatud siis veel mitmeid üksikasju, mis hiljem osutusid tähendusrikkaiks: et ta üritas viset punase rootsi metallodaga, samaga, millega viskasid Sidlo ja Tsõbulenko; et ta jooksurütm hoojooksu ajal ei klappinud ja et ta poolelt hoojooksult tagasi pöördus; et enne uut hoojooksu laskus staadionile hetkeline ja täielik tuulevaikus. Seda kõike meenutati hiljem. Küll aga märgati seda, et oda lendas üsna ebaharilikult ilusat trajektoori mööda. Ja selle mõne hetke jooksul, mis oda õhus püsis, sai pealtvaatajatele selgeks, et oli sündimas uus suurtulemus. Üha paisuva aplausi saatel ületas oda Sidlo maailmarekorditähise. Kohtunikud, kes seisid 80 m tähise taga arvamuses, et see nende ohutuseks on küllaldane, kargasid kõrvale. Täiesti üllatunud olid Sidlo ja Tsõbulenko, kes sel momendil jalutasid 80 m piiril. Jalamaid jooksis oda maandumiskohta kokku trobikond kohtunikke. Mõõdeti mitu korda. Siis sai teatavaks: «Nr. 409, Danielsen, Norra, 85.71, uus maailmarekord».

Mida tegi norralane sel ajal ise? Ta ei oodanudki tulemuse väljakuulutamist; paljas teadmine, et tema visatud oda oli lennanud kaugemale maailmarekordist, sünnitas temas niisugust tulvavat rõõmu, mis tahtmatult otsis väljapääsu. Ta hüples, tegi midagi tantsusammude taolist ja liikus niiviisi mööda jooksuraja serva sinnapoole, kus asus tema võistlejanumbrit kandev märk. Talle ruttasid vastu Sidlo ja Tsõbulenko. Nad õnnitlesid teda.

Hiljem rääkis Danielsen, kuidas ta võistluste käigus märganud, et Sidlo ja Tsõbulenko viskavad kaugemale ja kindlamini kui teised, ning neljanda viske eel olevat ka tema otsustanud proovida rootsi punast metalloda. Seni polnud ta niisugust oda veel kunagi enda käes hoidnud. Tal ei olnud riskida paljuga, ta oli pääsenud lõppvõistlusele üle noatera. Kaotada ei olnud midagi, võita kõik.

«Olen odaviset treeninud 13. eluaastast alates. Viimastel aastatel ei möödunud ühtegi päeva, millal ma poleks visanud oda, sõltumata aastaajast ja ilmast. Hoolimata minu pikaajalisest ja intensiivsest treeningust tean ma aga, et Sidlo on parem tehnikamees... Peab õnne olema...» rääkis 23-aastane elektrik. Tal oli õigus, õnne oli temal vist küll tublisti rohkem kui ühelgi teisel atleedil, kes kaheksa päeva jooksul võistles medalitele «Cricket Groundi» areenil.

Mis toimus edasi. Koschel viskas 71.66 ja Kopyto saavutas oma parima — 74.28.

Algasid viiendad visked. Tsõbulenko ei olnud enam õiges hoos. Ta saavutas ainult 72.98. Kahanevat rada mööda läks Lievore. Viies vise oli 64.87. Itaallane osutus finaalkonkurentsis nõrgaks. Viskele asus Sidlo. Poola kuulsus üritas revanši, kuid katse ebaõnnestus. Suutmata pidurdada, astus ta üle.

Huvi keskpunkti tõusnud valges norra ludumütsis Danielsen taandus jälle 72 m rajooni. Viies vise oli täpselt niisama pikk kui

esimene — 72.60. Seejärel tegi ebaõnnestunud katse Koschel. Äpardus ka Kopyto vise (57.20).

Algasid võistluste viimased visked. Neid iseloomustas üldine resigneerumine. Pinev võistlus oli selleks korraks nähtavasti kulutanud närvide «plahvatusaine». Tsõbulenko lõpetas võistlused 71.74-ga, Lievore langes täiesti ära (55.78). Sidlo aga oli siiski säilitanud oma stabiilsuse (73.50). Danielseni viimases viskes polnud hoopiski enam maailmarekordimehe kätt. See oli ainult 68.86. Koschel pani oma finaalvisete nõrgale seeriale punkti 61.29-ga. Ainsana Sidlo kõrval suutis jääda lõpuni stabiilseks ta kaasmaalane Kopyto, kelle 73.27 oli ka odaviskevõistluste viimaseks tulemuseks.

Fortuna lemmik, heledapäine norralane Egil Danielsen oli saavutanud suurepärase maailmarekordi — 85.71. See oli üheks silmapaistvamaks olümpiasaavutuseks ja meeste osas ainsaks individuaalseks maailmarekordiks kergejõustikuvõistlustel. Teenitult võitsid hõbe- ja pronksmedalid Janusz Sidlo ja Viktor Tsõbulenko. Mõlemad olnuksid väärilised kandidaadid ka kuldmedalile, kuid Danielseni ootamatuks rekordviskeks ei olnud kumbki Melbourne'is võimeline. Küll võib aga üsna julgesti öelda, et juhus segas võistlejate kaarte Melbourne'is rohkem, kui ühelgi teisel suurel rahvusvahelisel võistlusel viimaste aastate jooksul.

Andes odaviskevõitjatele kätte medaleid, õnnitles Taani prints Axel Danielseni «kogu Skandinaavia nimel».

Kui 15 turjakat meest 24. novembri pärastlõunal **vasaraheiteks** võistluskohale sammusid, otsisid pealtvaatajate silmapaarid ja binoklid kahte nimekat meest — Mihhail Krivonossovit ja Harold Connollyt. Kumb neist võidab? . . .

Seitsmel vasaraheitjal polnud õnnestunud täita kvalifikatsiooninormi (54 m). Parimad tulemused kuulusid Anatoli Samotsvetovile 59.53, Kresimir Racicile (Jugoslaavia) 59.06 ja Harold Connollyle 59.05. Viimasena pääses lõppvõistlusele Mihhail Krivonossov, kes rahuldus normatiivi peaaegu täpse täitmisega (54.53).

Kõik selle spordiala viimaste aastate tormilise arengu «peasüüdlased» olid kohal ja valmistusid nüüd võistluseks olümpiamedalitele. Puudus ainult Bostoni ülikooli üliõpilane Clifford Blair. Ta saabus Melbourne'i Ühendriikide olümpiameeskonna liikmena ja kindla kavatsusega startida olümpiamängudel. Sellele aga tõmbas kriipsu ajakirjanikust sõbrale kirjutatud avameelne kiri, milles ta käsitles mõningaid Ameerika Ühendriikide olümpiameeskonna ettevalmistuse ja osavõtuga seotud küsimusi. Sõber oli ettevaatamatu ja avaldas selle ajalehes. See ei meeldinud Ühendriikide olümpiavõistkonna juhtkonnale ja Blair lülitati meeskonnast välja.

Olümpia-aastal ületati maailmarekordit vasaraheites kuuel korral — kolmel korral minskilase Mihhail Krivonossovi poolt ning kolm korda ameeriklaste Harold Connolly ja Clifford Blairi poolt.

Kolm nädalat enne mänge oli Connolly heitnud demonstratsioonvõistlustel 68.54, seega 122 sm paremini Krivonossovi üsna värskest maailmarekordist.

Oodati suurt duelli. Paljud asjatundjad pidasid seejuures kindlamaks meheks Krivonossovit. Meenutati, millist stabiilsust ja kindlust, eriti viimastel heidetel, demonstreeris ta Euroopa esivõistlustel Bernis. Need, kes eeldasid Connolly võitu, tõid tõestuseks tema heidete seeria viimase hiilgetulemuse püstitamisel: 66.82, 66.35, 68.54, 65.79, 65.41 ja 65.30. See tõepoolest kinnitas mehe erakordset kindlust ja hiilgavaid võimeid mängude eelõhtul. Kõneldi ka sellest, et mõlema mehe sõprus kasvavat sedamööda, kuidas omavaheline korrespondentsvõistlus maailmarekordi pärast üha pingelisemaks muutub. Austus üksteise võimete ja saavutuste vastu lähendab inimesi sageli. Kindlasti süvendas sõprust seegi, et mõlemad olid kolleegid mitte ainult spordis, vaid ka kutsetöös — Krivonossov töötas pedagoogina Minskis, Connolly Bostonis.

Nii imelik kui see ka ei tundu, on Connollyl luumurde ja sellele järgnenud korduvate operatsioonide tagajärjel vasak käsi paremast 9 sm lühem. Kuid nagu näeme, pole see teda teel maailmarekordile takistanud.

Parimatest nõukogude vasaraheitjatest ei pääsenud olümpiale S. Nenašev ja J. Nikulin, kes oma 1956. a. tulemustega 63.30 ja 62.78 võinuks ehtida ükskõik millise olümpiavõistkonna ridu. Kodumaine konkurents oli paisunud niivõrd tugevaks.

Esimesena astus heiteringi meie Samotsvetov. Ta lennutas vasarat 62.10 ja ületas kohe võistluste alguses ungarlase Csermaki olümpiarekordi. Tema järel heitis nüüd juba loojangule lähenevate kuulsuste hulgast norralane Sverre Strandli (58.62). Siis inglane P. Allday (57.78). Tugeva poolaka T. Ruti esimene katse ebaõnnestus. Ringi astus pakistanlane Iqbal. Tema heite pikkuseks oli 56.45. Jugoslaavia 62.80-mehe Kresimir Racici tulemuseks kuulutati tagasihoidlik 57.99. Ja nüüd oli kord meie paremuselt kolmanda, Dmitri Jegorovi käes. Vasar lendas 60.22. Seda, et see tulemus jääb olümpia-aastal 63.76 näidanud Jegorovi parimaks, poleks momendil vist uskunud keegi.

Jegorovi järel heitis Helsingi mängude kuldmedalimees Csermak. Ka tema esimene heide ei andnud «mõõtu välja». See oli ainult 58.27. Prantslane G. Husson astus üle, poolakas A. Niklas saavutas 57.70, tugev ameeriklane Hall ainult 57.76. Inglane D. Antony ja rootslane B. Asplund astusid üle.

Võistlejate rea lõpetasid kaks suurt duellanti — Krivonossov ja Connolly. Nad nagu neetisid pealtvaatajate silmad endale. Pärast pikka ja põnevat korrespondentsvõistlust seisid need kaks vägevat saja tuhande inimese ees lõpuks ometi silm silma vastu.

Väliselt üsna rahulikuna astus heiteringi Krivonossov. Ta oli heitel nagu liiga ettevaatlik, ohjeldatud. Esimese heite tulemus — 60.59. Küllap ikkagi närvid!

Connolly vastandina astus heiteringi nähtavalt erutatuna. Katse ebaõnnestus. Ta keerutas vasarat kuidagi kramplikult ja astus heitel inertsi mõjul ringist välja. Mõlema favoriidi debüüt valmistas pettumuse.

Algas teine ring. Samotsvetov pidi seekord leppima 58.13-ga, Strandli 58.49-ga, Allday 57.06-ga. Poolakas Rut astus teist korda üle. Iqbal heitis 55.24.

Nüüd oli kord Racici käes. Seekord maandus vasar 60 meetri joonel — 60.36. Selle tulemusega tõusis jugoslaavlane momendil kolmandale kohale. Kohe tema järel heiteringi asunud Jegorov tahtis iga hinna eest oma positsiooni taastada. Keerutas vägevalt, kuid... astus üle. Järgmisena heitnud Csermakil ei olnud ikka veel õiget hoogu. Tema teine heide oli 58.43. Kolme järgneva — Hussoni, Niklase ja Asplundi katsed ebaõnnestusid. Kaheksandal kohal olnud ameeriklane Hall aga «hüppas» tulemusega 61.83 teisele kohale. Tema järel heitis Anthony 55.22.

Jällegi asus heiteringi Krivonossov. Pöördehoog ja vasara lend hakkasid juba hoidma selle poole, mida temalt oodati. Vasaraheite sektor oli just risti vastu tribüüni, kus meie istusime ja see ei võimaldanud täpselt näha heite pikkust. Nägime ainult, et see oli pisut kaugemal Samotsvetovi rekordtähisest. 63.00 kuulutati hetk hiljem valjuhääldajatest. Olümpiarekord oli läinud teise nõukogude vasaraheitja kätte.

Connolly oli seekord ettevaatlikum. Tulemus 60.92.

Algasid eelringi kolmandad, otsustavad heited. Samotsvetovi tulemus oli nüüd 61.94, kuid ta ei pruukinud eriti muretseda. Väheusutav, et viis võistlejat kolmandas ringis temast mööduksid. Strandli parandas järgmisena küll oma tulemust 59.21-le, kuid finaaliks võis sellest vähe olla. Ka Allday parandas oma tulemust 58 meetrile, kuid see tähendas kindlasti finaalist väljajäämist. Alles kolmandal katsel pandi märk ka Rutile. Kuid millisele kaugusele! Mees, kes kodus tulemusega 63.57 võis loota esimese kuue hulka pääsemist ja hellitada lootusi isegi medalile, pidi leppima 14. kohaga. Tema ainsa õnnestunud heite tulemuseks oli 53.43. Niisugused on juba olümpiamängud! Suurimad võistlused pakuvad ühtlasi suurimaid ootamatusi.

Pakistanlase Iqbali kolmandaks heiteks oli 56.97.

Racici kolmas katse ebaõnnestus ja Jegorovil avanes nüüd võimalus jugoslaavlasest möödumiseks. Oli tarvis parandada oma esimese heite tulemust ainult 15 sm. 60.37 poleks olnud Jegorovile kaugeltki võimete piiriks, vaid üsna argipäevane resultaat. Ometi käis see olümpiakonkurentsis mehele üle jõu. Ta võttis tugeva hoo ja... astus heiteringist välja. Veel oli lootusi, kuid...

Nüüd oli kord Csermaki käes. Tema heitest lendas vasar üle 60 m, täpsemalt — 60.70. Ta oli ületanud oma Helsingi tulemuse ja tõusnud viiendale kohale. Ungarlase heide tähendas ka Jegorovi väljalangemist finaalist. Viimane pidi leppima 7. kohaga.

Seni resultaadita Husson heitis kolmandal katsel 55.02, Niklase ja Asplundi katsed aga ebaõnnestusid järjekordselt. Rootslane jäi seega hoopiski resultaadita.

Ka Halli kolmas katse ebaõnnestus. Sellest hoolimata oli tema pääs finaali kindlustatud. Anthony viimane heide oli 56.97.

Krivonossov oli saavutamas stabiilsust, kuigi oma tipptulemusest 4 meetrit madalamal tasemel. Kolmandast heitest maandus vasar 63.03-l. Kolmandat korda purunes olümpiarekord.

Connolly heitis 62.65 ja möödus Samotsvetovist.

Seega reastusid kuus paremat enne finaalheiteid järgmiselt: Krivonossov — 63.03, Connolly — 62.65, Samotsvetov — 62.10, Hall — 61.83, Csermak — 60.70 ja Racic — 60.36.

Samotsvetov heitis nüüd 60.22, Racici ja Csermaki katsed ebaõnnestusid. Halli neljanda katse tulemuseks märgiti 61.58.

Krivonossov tegi otsustava katse parandada oma tulemust. Üha suureneva tsentrifugaaljõuga pöörlesid atleet ja vasar. Esimene, teine, kolmas pööre — vasar lendas Krivonossovi käest, ja niisuguse hooga, et kiskus mehe endaga kaasa. Katse ebaõnnestus.

Connolly, 68 m mees, suutis kõigist pingutustest hoolimata ainult 61.76. Kõik vasaraheitjad olid nagu nõiaringis. Ükski neist ei olnud ligilähedaltki suuteline oma parimate tulemuste kordamiseks. Mis võis olla selle põhjuseks? Ilmastikulised tingimused langesid ära (ilm oli hea), samuti sportliku vormi küsimus, kuna enamik oli Melbourne'i saabunud suurepärase ettevalmistusega. Kõik olenes ikkagi närvidest. Võistluste käigus ilmnes, et Connolly ja Krivonossov kardavad teineteist. Teadmine tugevaima vastase lähedalolekust oli neid nähtavasti ahistanud juba enne võistluste algust. See ülipinge kandus ka teistele ja põhjustas ebameeldiva mõõnaseisundi, mis vajutas võistlustele oma iseloomuliku pitseri.

Tertius gaudens — kolmas, kes rõõmustab! Selleks oleks võinud saada Samotsvetov. Polnud tarvis sooritada midagi fenomenaalset, et kahe närveeriva duellandi vahelt näpata kuldmedal. Vahepeal olidki meie treenerid arvamusel, et tekkinud olukorras on Samotsvetovil kõige reaalsemad võimalused «kulla» võitmiseks.

Ent Samotsvetov oli samuti üldise meeleolu võimuses. Ka tema käed, mis lennutanud vasarat üle 65 meetri, olid seekord nagu nähtamatute niitide vangistuses. Eelviimast heideteringi alustas ta 59.20-ga. Racic ei suutnud rohkem kui 58.07. Csermak oli 59.10-ga sama tagasihoidlik, Halli katse ebaõnnestus.

Jälle üritas Krivonossov lausa raevukalt. Teist korda katse ebaõnnestus. Ja nüüd, kus juba üsna kindlalt arvati, et kuldmedali võidab kõigist äpardustest hoolimata Krivonossov, segas vahele Connolly. Ta heitis 63.19, 16 sm rohkem Krivonossovi parimast heitest.

Algas viimane ring. Teist korda ületas Samotsvetov 62 meetri piiri — 62.56. See oli tema parim. Ta oli küll parandanud oma

tulemust 46 sm võrra, kuid sellest ei piisanud ettepoole rühkimiseks. Resigneerunud Racic heitis 55.09. Csermak üritas, maksku mis maksab, paremat heidet ja astus üle. Hall suutis viimaseks heiteks paremini keskenduda ja parandas oma tulemust 61.96-le. See aga ei muutnud tema niigi kindlat neljandat kohta.

Jäid veel kaks, kes juhtisid võistlust oodatult, kuid väheoodatud tulemustega. Krivonossovil oli veel võimalik Connollyst mööduda. Ta keskendus kaua enne heidet. Pöörded olid seekord eriti kiired, lõppvedu väga jõuline, kuid... vasar riivas maapinda ja heitja lausa lendas ringist välja. Viimane võimalus oli kasutatud — ebaõnnestunult.

Võistluse lõpuheite sooritas Connolly. Ta oli juba võitnud kuldmedali, kuid üritas nüüd parandada oma tulemust. Astus aga üle.

Vasaraheitevõistlus oli lõppenud. Tulemused olid jäänud oodatust nõrgemaks, kuid võistlus oli selle-eest olnud üks närvesöövamaid «Cricket Groundil». Seekord võitis Connolly, minimaalse paremusega. Mõlema atleedi korrespondentsvõistlus aga ei ole sellega lõppenud. Loodetavasti lähendab see vasaraheite maailmarekordi 70 m piirile.

Nõukogude meeskergejõustiklastele oli vasaraheide 20 km käimise kõrval üheks edukamaks alaks. Võideti hõbe- ja pronksmedal ning D. Jegorov tuli seitsmendaks.

Medalite kätteandmisel vasaraheitevõitjatele toimus ootamatu vahejuhtum: enne kui ROK-i president A. Brundage jõudis värskeid olümpiavõitjaid autasustada, haaras keegi tundmatu staadionilviibija patjadelt, mida kolm skauti enda ees hoidsid, medalid ja ulatas need võitjatele.

Olla maailma paremate hulgas ühel alal on raske. See õnnestub vähestel. Olla kümnel alal hea on võrratult raskem. Seda saavutavad üksikud. Kui olümpiamängude peaalaks peetakse kergejõustikku, siis rajal ja väljal toimuvate mitmekesiste võistluste hulgas võiks omakorda peaalaks pidada **kümnevõistlust.**

On tore, et sellel haaraval ja kuninglikul võistlusalal on meil Eestis kujunemas suured traditsioonid. Aleksander Kolmpere, Heino Lipp ja nüüd nooruk Uno Palu — kolm eesti kergejõustikutähte — on endale kätte võidelnud koha kümnevõistluse ajaloos. Noorim neist on kõigi eelduste järgi alles tõusuteel ja tema lõppsõna ütlemata.

Enne mänge läbiviidud United Pressi ringküsitlus määras niisuguse võitjate järjekorra: Rafer Johnson (Ameerika Ühendriigid), Vassili Kuznetsov (NSV Liit) ja Martin Lauer (Saksamaa). Nagu näha, oli see ennustus üsna ebatäpne. Millegipärast oli favoriitide nimekirjast välja jäänud Helsingi hõbemedalimees Milton Campbell, kes vahepeal, 1953. aastal oli «teinud» 7238 punkti, siis kaks aastat vaikinud ja olümpia-aastal uuesti täisjõulisena areenile tõusnud potentsiaalse 7555 punktiga.

Kuigi võistlusprogrammi oli kantud 18 nime, ilmus esimese ala — 100 m jooksu — starti 15 atleeti.

29. novembri hommik ei ennustanud kümnevõistlejatele midagi head. Ilm oli lausa tormine, tuul keerutas jooksuradade kohal punast tolmu, õhus lendas ajalehetükke, programme, tuul tõstis peast kübaraid. Hommikul oli õhutemperatuur 13°, keskpäevaks langes koguni kaheksale kraadile.

Kus oli tegemist sprindiga, seal olid pikakasvulised neegrid — 22-aastane Campbell ja samavanune Johnson — omal kohal. Kiirus ja jõud — need omadused olid mustanahaliste atleetide trumpideks. Kui Campbell võistles värskena, siis Johnson pidi enda tahet igaks alaks äärmiseni piitsutama. Ta võistles kaasa põlvevigastusega. Lisaks sellele oli teada, et naelkingi kandes annab sellele vaiksele öömustale hiiglasele valusalt tunda kümme aastat tagasi farmis töötamisel saadud tugev põrutus. Ta teadis, et on vähe lootusi oma maailmarekordi kaitsmiseks olümpiaareenil, mille ta oli püstitanud aasta tagasi, soojadel juunipäevadel, oma kodukohas Kingsburys (Kalifornias). Ometi otsustas ta hambad ristis vastu pidada lõpuni.

Campbell jooksis 100 meetrit 10,8-ga, teine-kolmas olid Johnson ja austraallane Cann — 10,9, viies — Kuznetsov — 11,1, üheksas Palu — 11,5, kümnes Juri Kutenko — 11,6. Kaugushüppes oli omakorda esimene Johnson — 7.34, teine Campbell — 7.33, kolmas Kuznetsov — 7.04, kaheksas Palu — 6.65, üheksas Kutenko — 6.64. Kuulitõukes võitis Campbell teise esikoha — 14.76, teine oli Kuznetsov — 14.49. Viimasest üks sentimeeter vähem tõukas Johnson, kolm sentimeetrit vähem — Kutenko. Palu oli 13.39-ga kuues.

Neljas ala, kõrgushüpe, tõi üllatusi. Üsna hästi startinud Kutenko valis algkõrguse (1.60), mida ta kolmel katsel ei suutnud ületada. Saanud neljanda ala eest nulli, kaotas ta lootused konkureerida tugevamatega. Ka Kuznetsov peatus vara — 1.75-l (11. koht), Johnson 1.83-l (6. koht). Meie Palu aga rühkis üha ülespoole. Kõik kõrgused ületas ta esimesel katsel. Ka 1.89! Kuid rohkemat ei suutnud Palu ka kolme katsega. Koos Campbelliga jagasid nad teist-kolmandat kohta. Üks kümnevõistleja aga laskis latti tõsta. Alles 1.95-l saavutas ta piiri. See oli taivanlane Tšuang Kuang-jang. Meteoorina kerkis ta hetkeks publiku huviorbiiti, kadudes sealt jälle järgmise alaga.

400 meetris oli võidukas sakslaste tugev jooksu- ja hüppemees Lauer ajaga 48,2. Must paar Campbell-Johnson olid teine-kolmas (48,8 ja 49,3), Kuznetsov viies (50,2), Kutenko seitsmes (50,5), Palu koos soomlase Lasseniusega kaheksas (50,8). Kuigi Unole ei olnud midagi ette heita, ta oli senini esinenud suurkonkurentsis rahulikult ja kindlalt, suure keskendumisega, ohkasime siiski tasahilju tribüünil — kui sa Uno küll kiiremini jookseksid! Aga millal inimene rahul on.

Esimese päeva ja viie ala järel oli esikohal Campbell (4564), teine Johnson (4375), kolmas Lauer (4064), neljas Kuznetsov (3993). Järgnesid sakslane Meier, Taivani hiinlane, austraallane Leane ja kaheksandana meie Palu. Seljataha olid jäänud teiste hulgas ka soomlane Lassenius ja teivashüppekuulsus Richards, kes oli jänkidel selle ala kolmas mees.

Kuid esimese päevaga ei olnud võistlus veel otsustatud. Tõsi, esikoha osas ei toonud ka teine päev muudatust, küll aga järgnevate kohtade osas.

Teine päev algas tõkkejooksuga. Milton Campbell oli siin 14,0-ga (1124 punkti) omaette meheks. See oli kümnevõistluse kõrgeim tehniline tulemus punktides. Seitse kümnendikku halvem aeg oli Laueril. Kolmas oli Kuznetsov — 14,9. Palu oli 15,4-ga kuues. Need, keda oli vaja püüda, olid veelgi rohkem lahti rebinud.

Siis algas murrang. Kettaheites saavutas ülekaalukalt esikoha Kutenko — 47.57. Teine oli Campbell — 44.98, kolmas Kuznetsov — 44.33. Johnson kaotas Kuznetsovile rohkem kui kahe meetriga. Palu omakorda võitis Lauerit meetriga (40.38 ja 39.38). Oli alanud meie meeste lõpupingutus.

Kuldmedali saatus oli juba peaaegu otsustatud. Campbelli võis väärata ainult juhuslik ebaõnn, sest tal oli järgnevate ees kättesaamatu edu. Veel rohkem, oli üsna selge, et Milton Campbell oli suuteline rohkemaks — purustama Johnsoni maailmarekordit.

Siis tabas neegrit ränk ebaõnn. Ületanud teivashüppes 3.40, ajas ta 3.50 kolmel korral maha. Nagu petlik virvatuli kadus silme eest võimalus püstitada maailmarekord. Kui kolmandal katsel latt alla langes, ei pidanud Campbell enam vastu. Ta jäi hüppekasti saepurule lamama, pildus kätega saepuru ja hakkas nutma. Teda ruttas rahustama Bob Richards. Kas tegi ta seda professionaalsest hingekarjase harjumusest või läks talle võistluskaaslase õnnetus tõesti südamesse, seda oli kõrvalseisjal raske öelda. Viimane oli tõenäolisem, sest Richards oli üldiselt tuntud hea võistluskaaslase ja seltsimehena. Campbell oli lohutamatu. Kuigi ta Richardsi abiga end jalule ajas, ometi ei lakanud ta valjusti nutmast, õigemini ulumast, mis üsna selgesti ka tribüünidele kostis. Ja isegi siis, kui ta ameerika kümnevõistlejate tarvis maha laotatud tekile pikali heitis, ei lakanud see. Ta ei osanud pidada oma kurbust enesele, vaid kuulutas seda kõigile.

Võistlus jätkus, suur neeger aga rahunes aegamööda. Palu ületas 3.60 ja võitis Lauerit poole meetriga. Lassenius hüppas 3.80, Johnson 3.90, Kuznetsov 3.95, Kutenko koguni 4.10. Nagu arvata võis, alustas Richards sealt, kus teised lõpetasid. Seni oli ta jälginud võistlust rahulikult, tekki mähituna. See oli üldse iseloomulik ameerika kergejõustiklastele — polnud neid kunagi näha katsete vahel sörkimise või keksimisega sooja hoidmas. Lamasid rahulikult tekkidesse mähituna staadionimurul, mitmesugused soojendusõlid, millede kasutamises jänkidel näivad olevat suured koge-

mused, aga hoolitsesid selle eest, et lihased oleksid kogu aeg stardivalmis.

Richards ületas 4.45, saades 1023 punkti. Meie Palu ja Kuznetzov olid oma positsiooni tublisti parandanud, odavise pidi nüüd kujunema otsustavaks.

Sellel alal olidki nõukogude atleedid esimesed. Kuznetsovi parimaks viskeks märgiti 65.13, Palul 61.59. Eelviimase viskega tõusis kolmandaks Johnson (60.27). Oda lendas tal madalalt-madalalt ja visketehnikagi oli kuidagi konarlik — enne viset jäi ta peaaegu seisma ja viskas nagu paigalt. Jõud, ikka jälle jõud oli selleks hoovaks, mis pani liikuma selle suurepärase atleedi. Teisel võistluspäeval kaitses ta lausa meeleheitliku pingutusega oma teist kohta Kuznetsovi rünnakute eest. Venitatud jalg ja haige kand tegid nähtavasti piina. Teivashüppel oli näha, millise valulise grimassiga ta tõusis lati kohale, kui tinaraskelt ta nagu kott selili saepurule kukkus, millise aegluse ja kohmakusega ta end uuesti püsti ajas. Ühegi hääle, ühegi žestiga ei reetnud ta oma piina, siiski nähti ja aimati seda tribüünidel.

Campbell pidi odaviskes leppima 57.08-ga (8. koht), kuid tema väljavaateid esikohale see ei vähendanud. Meile oli tähtis see, et Lauer kaotas Palule ligi kümne meetriga (50.66). Richardsi visked olid hoopis lühikesed — pikim 44.09.

Enne viimast ala oli Palu teise päeva nelja alaga tõusnud kaheksandalt kohalt neljandale. Nüüd siis oli ta möödunud ka Lauerist, kuigi ainult viie punktiga. 1500 meetris tuli seda kohta hoida. Kainelt kaalus Uno oma taktikalist plaani. Lauer jookseb esimeses vahetuses, tema kolmandas. Teades Laueri aega, tuleb joosta sellest pisut paremini. Ka võrdne aeg säilitaks viiepunktilise edu sakslase ees.

Asi kujunes Unole kergemaks, kui võis arvata. Lauer ei suutnud rohkemat kui 4.43,8. Seda aega oli meie vabariigi parimal kergel ületada. Kolmandas vahetuses lõpetaski ta 4.35,6-ga ja see tähendas lõplikult neljandat kohta. Kuznetsov, kuigi teisel päeval kõigist edukam, ei suutnud kinni püüda Johnsonit, kes ühtegi punkti ei tahtnud loovutada võitluseta. Longates ja viimasel ringil peaaegu vaarudes jooksis Rafer Johnson ainult 4.54,2 (303 punkti). Ometi piisas sellest edumaa säilitamiseks.

Helsingis veel koolipoiss, nüüd küpseks meheks sirgunud Milton Campbell püstitas 7937 punktiga uue olümpiarekordi. Tulemus oli ainult 48 punkti nõrgem Johnsoni maailmarekordist.

Õieti oli Campbelli spetsiaalalaks tõkkejooks, milles ta lootiski pääseda olümpiameeskonda. Kuid kaotus Shankle'ile ja neljas koht Ameerika Ühendriikide olümpia-katsevõistlustel sai sellele 190 sm pikkusele ja ligi kahe tsentneri raskusele neegrile komistuskiviks. Nii tuli valmistuda kümnevõistluseks, mida ta eriti ei armastanud.

Vaid 122 punktiga suutis maailmarekordimees edestada Vassili Kuznetsovi (7465 p.), Palu omakorda 77 punktiga viiendaks jää-

nud saksa favoriiti Martin Lauerit (6853). Viimased kolm olid selle ala parimateks eurooplasteks olümpiamängudel.

Võistlus oli lõppenud. «Tubli poiss» Uno Palu oli rahul, veel enam aga võistluskaaslased ja treenerid ning spordisõbrad Eestis.

«Neljas koht pole halb. Kohtusin esmakordselt maailmakuulsustega, kuid suutsin jääda rahulikuks. Rohkemat oli raske saavutada — ees olid maailmarekordi omanik, Euroopa rekordi omanik ja mees, kes momendil oli võimeline purustama senist maailmarekordit. Mina aga olen ainult Eesti NSV rekordi omanik,» arvas Uno ise pärast võistlusi.

*

Viiendal mandril sirguvad kõige väledajalgsemad naised. See väide on leidnud viimase kaheksa aasta jooksul küllaldast tõestust. Londonis olid Shirley de la Hunty-Stricklandi kaks pronksmedalit ja hõbemedalid 4×100 m teatejooksus alles uvertüüriks Helsingi triumfile, mida tähistasid tema ja Marjorie Jacksoni kolm kuldmedalit.

Võistlusteks kodupinnal valmistusid austraallannad innukamalt kui kunagi varem.

1955. aasta detsembris oli Betty Cuthbert jooksnud 200 meetrit ajaga 24,8. See oli ta esimeseks tulemuseks, mis äratas üldist tähelepanu. Niisuguse tulemuseni jõudmiseks oli kulunud viis aastat treeninguid. 1956. aasta septembris võidi juba tunnistada, et Bettyst oli kasvanud väärikas järglane Marjorie Jacksonile. 18-aastane blond tütarlaps jooksis Sidneys, oma kodulinnas, uueks maailmarekordiks 200 meetris 23,2. Tuule toetusel oli ta enne olümpiamänge jooksnud 100 m isegi 11,2-ga. Kuid ametlikult jäi tema parimaks tulemuseks siin 11,5.

Ka olümpiastaadionil õigustas Betty ausside salajasi lootusi. Ta startis kolmel võistlusalal ja võitis kolm «kulda». Rohkemat oli seni suutnud ainult «lendav hollandlanna» Fanny Blankers-Koen, kes võitis Londoni olümpiamängudel neli «kulda».

Osavõtt 24. novembril alanud **100 m jooksust** naistele oli rohkearvuline. Tuli pidada kuus eeljooksu. Esimese eeljooksu võitis itaallanna Giuseppine Leone, kes olümpia-aastal oli saavutanud 11,4. Tema eeljooksu ajaks jäi 11,8. Teine oli meie Veera Krepkina ajaga 11,9. Teises eeljooksus kordas Marlene Mathews senist olümpiarekordit 11,5, jättes teiseks Galina Reztšikova 11,8-ga. Kolmandas eeljooksus võitis ülekaalukalt Betty Cuthbert, püstitades 11,4-ga uue olümpiarekordi. Seda ei suutnud ületada ei inglanna Heather Armitage (11,5), meie Galina Popova (11,6) ega ka sakslanna Christa Stubnick (11,7), kes võitsid järgnevad eeljooksud. Cuthbertiga ühes eeljooksus startinud mitteametliku maailmarekordi (11,2) omanik Diane Matheson (Kanada) jäi kuuendaks ja temale olid selleks korraks võistlused lõppenud. Ta jagas paljude olümpiafavoriitide mõru saatust.

Austraalia spordipublikule oli suureks pettumuseks nende lem-

miku Shirley de la Hunty väljalangemine. Ajaga 11,9 jäi ta neljandas eeljooksus kolmandaks.

Õnnetus tabas ainsat india naisvõistlejat, 16-aastast Mary Leela Raod. Ta startis esimeses eeljooksus, komistas 20. meetril, kukkus ja jäi jooksurajale lebama . . .

Halbu üllatusi tuli poolfinaalidest. Kõik meie kolm naissprinterit — Popova, Krepkina ja Reztšikova — langesid edasisest võistlusest välja. Nende saatust jagas ka sakslanna Gisela Köhler. Favoriit Cuthbert aga kaotas esimese poolfinaali sekundikümnendikuga Christa Stubnickule (11,9). Popova jäi tugevas vastutuules koguni viiendaks. Teises poolfinaalis oli Armitage'i (11,6) ja neegritar Isabella Danielsi (11,7) ees esimeseks Mathews (11,6). Köhler, Krepkina ja Reztšikova pidid leppima järgnevate kohtadega.

Puhanguline tuul kihutas halli taeva all risti üle staadioni ning lipud plagisesid tuules, kui kuus kiireimat naist oma stardipakke 26. novembri pärastlõunal rajasse klopsisid. Starti tuli korrata, sest esimest oli inglise stardikunstnik Armitage püüdnud ette aimata. Teine start õnnestus hästi.

Niipea kui starteri püstolisuudmele ilmus väike valge pilveke, sööstis Isabella Daniels musta välguna oma stardipakkudelt. Ta juhtis jooksu Cuthberti, Leone ning stardis pisut hilinenud Mathewsi ja Stubnicku ees neljakümnenda meetrini. Siis tõusis kisaorkaan: «Betty! Betty! Betty!» Cuthbert ja tema varjus Mathews tõusid esikohale.

Õige hoo saanud Stubnick jooksis Danielsiga juba rind-rinnaga. Veel paarkümmend meetrit ja Stubnick püüdis kinni Mathewsi. Cuthbert aga juhtis endiselt. Tema tugevate jalgade samm oli pikk ja võimas. Ta oli parim. Finišifoto selgitas hõbemedali: Stubnick oli rinnaga võitnud Mathewsi. Tormisest tuulest hoolimata olid ajad head: Cuthbert — 11,5, Stubnick ja Mathews — 11,7. Kõik õnnitlesid Cuthberti.

Pisut hiljem ta jutustas:

«Mulle oli suureks abiks, et Marlene oli mu kõrval, et me jooksime kõrvuti. Pühapäeva õhtul * ma kõnelesin telefoni teel oma treeneri June Mastoniga. Tahtsin saada temalt viimaseid juhendeid. Kõik, mis ta mulle ütles, oli — «jookse elu eest». Seda ma ka tegin.»

Kuni valguskirja ilmumiseni arvas neegritar Daniels, et tema võitis «pronksi». Siis aga, nähes end neljandal kohal, lahkus staadionilt norus peaga.

29. novembril algas võistlus **200 m distantsil.** Jällegi tuli pidada kuus eeljooksu.

Esimeses eeljooksus oli ettearvatud võitjaks Cuthbert (23,5). Matheson jäi nõrga 25,7-ga kolmandaks ja langes edasisest võist-

* Jooks toimus esmaspäeval.

lusest välja ka sel distantsil. Teises eeljooksus oli võidukas meie Maria Itkina (24,1), kolmandas Christa Stubnick (24,5).

Neljanda eeljooksu parimaks oli inglanna June Paul (23,8). Meie Veera Jugova oli teine (24,9). Viiendas eeljooksus oli kiireimaks Armitage (24,8). Meie kolmas esindaja O. Koševjova jäi selles jooksus 25,3-ga koguni viimaseks. See üllatus oli seda ebameeldivam, et Koševjova oli ajaga 24,0 olümpiaeelses edetabelis kaheksandal kohal.

Viimase eeljooksu parimaks oli Mathews (24,0).

Kaks ja pool tundi hiljem toimusid poolfinaalid. Esimeses poolfinaalis olid kindlalt paremad Cuthbert ja Stubnick aegadega 23,6 ja 23,9. Kolmandana pääses finaali Croker (24,3). Itkina, kes kurvis jooksis hästi, läks lõpumeetritel «krampi» ja jäi 24,3-ga neljandaks. Olümpia-aasta teine naine maailmas (parim tulemus 23,4) ei pääsenud finaali! Itkina seljataha jäid Scrivens (24,4) ja tugev poolatar Barbara Lerczak (25,2).

Teise poolfinaali võitis Mathewsi (24,3) ees üllatuslikult inglanna Paul (24,2). Seekord jooksis Köhler end ajaga 24,3 kolmandaks ja pääses finaali. Tema seljataga tuli sellest ihaldatud õigusest loobuda Armitage'il, ameeriklannal Faggsil ja meie naissprinteril Jugoval.

30. novembril kell 17.15 anti start finaaljooksuks. Ilm oli päikesepaisteline ja tuulevaikne. Kuue medalikandidaadi hulka kuulusid kolm Austraalia väledaimat, kaks sakslannat ja inglanna Paul.

Loosiga pidid peamised favoriidid Cuthbert ja Stubnick jooksma välisradadel ja «vedama» niiviisi ülejäänud medalipretendente. Kuid mõningal määral oli see asjaolu Cuthbertile ka soodne. Ta startis viiendal rajal ja tema ees välisrajal sakslanna. Stubnick startis suurepäraselt. Jälle võidi imetleda sulgkerge sakslanna (ta kaalus ainult 46 kg) eeskujulikku, sulavat jooksutehnikat. Kuid Betty Cuthbert, kellele 200 m on rohkem «oma ala» kui 100 m, püüdis Stubnicku kinni juba kurvis ja lõpusirgel oli kindlalt esimene. 100 000 inimest karjusid pööraselt, nähes austraallannat teist korda võitmas. Veenvalt suure edumaaga läbis Cuthbert finišilindi. Tema aeg 23,4 oli uueks olümpiarekordiks. Stubnickule lähenes Mathews, kuid sakslanna suutis säilitada stardis võidetud edumaa. Aegadega 23,7 ja 23,8 jagasid nad medalid täpselt samuti nagu 100 m jooksus. Norma Crokeri aeg oli 24,0. Võrdse aja 24,3 juures oli rinnaosa Köhlerist ees inglanna Paul.

Võistlused **80 meetri tõkkejooksus** algasid 27. novembril. Melbourne'i oli koondunud kogu maailma naistõkkejooksjate paremik — maailmarekordiomanik sakslanna Centa Gastl, Helsingi mängude «hõbe» Maria Golubnitšaja, Galina Bõstrova, sakslanna Gisela Köhler. Ausside lootused olid Shirley de la Huntyl.

Tuli pidada neli eeljooksu. Juba esimeses kordas Centa Gastl vabalt, erilise pingutuseta senist olümpiarekordit (10,9) ja võitis

oma jooksu ülekaalukalt. Teises eeljooksus ei hakanud Shirley de la Hunty riskeerima. Ta jooksis tugevalt algusest lõpuni — 10,8, uus olümpiarekord. Kolme kümnendikuga võitis ta selles jooksus meie Golubnitšajat. Gisela Köhler oli esimene kolmandas jooksus (11,0). Meie Niina Bessedina jäi viiendaks ja langes välja. Neljanda eeljooksu parimaks oli teine ausside esindaja Norma Thrower. Ta kordas värsket olümpiarekordit. Teine oli 10,9-ga Bõstrova.

Esimene poolfinaal oli suurepärane. Shirley de la Hunty ja Gisela Köhler jooksid kõrvuti kogu distantsi, korrates veel kord olümpiarekordit 10,8. Kolmas oli Golubnitšaja (11,0). Teine poolfinaal oli nõrgem. Bõstrova võitis erilise pingutuseta (11,0) ühe kümnendikuga Throwerit. Üks kindlatest favoriitidest aga langes selles jooksus välja. See oli Centa Gastl, maailma kiireim naine tõketel (10,6). Ta oli väga rahulikult starti tulnud, olles üsna kindel finaali pääsemises. Ka pärast jooksu arvas ta veel, et on vähemalt kolmas. Selgus aga, et oli neljas (11,1). Jälle ühe favoriidi lootused olid varisenud rusudeks!

Niisiis kohtusid finaalis 28. novembril kell 17.15 kolm austraallannat — koduperenaised de la Hunty ja Thrower ning stenografist Cooke, kaks nõukogude naisjooksjat — Golubnitšaja ja Bõstrova ning prille kandev, kooliõpetajalikult tõsine sakslanna Köhler.

Shirley de la Huntyl ja Gisela Köhleril õnnestus start suurepäraselt. Nad rebisid kohe ette. Tõketel olid mõlemad võrdsed meistrid, kuid tõkete vahel oli vilajas austraallanna kiirem. Kõigele vaatamata saavutas ta napi edumaa alles enne viimast tõket. Keha tugevalt ette kallutatud, näol suure pingutuse jooned, nii läbis de la Hunty finišijoone. Ta oli püstitanud uue olümpiarekordi (10,7).

Gisela Köhler oli teine, kaotades võitjale kaks kümnendikku. Seega oli ta tõketes suutnud sama, mida Christa Stubnick 100 ja 200 meetris. See oli sakslannade kolmas «hõbe».

Köhler ja Stubnick olid nagu kaksikõed — ühepikkused, «ühes kaalus», prillid täiendamas mõlema pisut rangelt tõsiseid nägusid. Mõlemad olid pärit Potsdami «Dünamost» ja mõlemad saavutasid Melbourne'is hõbemedalid.

Meie tõkkejooksjatel finaal ebaõnnestus. Kohe esimestel sammudel vigastas Golubnitšaja jala, kuid lõpetas siiski viiendana (11,2). Bõstrova oli enne starti liialt närvitsenud ega leidnud ennast täiesti ka tõketel. Kaotanud stardis, suutis ta küll järele jõuda Norma Throwerile (aeg mõlemal 11,0), kuid fotofiniš otsustas «pronksi» austraallanna kasuks. Neljas-viies koht olid meie, kuues kuulus jällegi austraallannale — Gloria Cooke'ile (11,4).

Ausside rõõm oli suur. 100 000 inimest aplodeeris Shirley de la Huntyle kestvalt. Kohtunikud soovitasid tal lahkuda tagaukse kaudu, kus inimeste tunglemine väiksem. Kuid ta ei tahtnud. Ta tungis inimeste vahelt läbi, sinna, kus isa põlvedel istus ta poeg

Phillip. Poiss jooksis talle vastu: «Ema, ema, sa võitsid!» Õnnelik ema embas ja rahustas rõõmust nutvat poega. Ta andis Phillipile äsjavõidetud kuldmedali.

«See on sinule, mu kallis,» ütles ta õrnalt.

Hiljem ta seletas: «Ma hoian oma medalid ja auhinnad poja jaoks. Oleks tore, kui ka tema neid kunagi võidaks! Minule on nüüd küllalt, nüüd tahan ma olla koduperenaiseks ja emaks oma kolmeaastasele pojale.»

Shirley de la Hunty (Austraalias tuntakse teda rohkem Stricklandi nime järgi) on juba 31-aastane. Ta on medaleid koju kandnud angroo — kaks «pronksi» ja üks «hõbe» Londonist, «kuld» ja «pronks» Helsingist, kaks «kulda» Melbourne'ist.

Enne Melbourne'i mänge oli tal seljataga juba suur spordiminevik, tal oleks olnud õigus loobuda. Kuid see muidu nii tagasihoidlik naine soovis veel kord särada ... oma kodus, oma kaasmaalaste keskel, nende auks. Iga päev võis teda näha harjutamas «Royal Parkis». Ta ei läinud ka olümpiakülla sööma, vaid võttis võileivad treeningule kaasa, nagu oli seda teinud varemgi. Pärast treeningut armastas ta heita pingile pikali, puhata ja süüa võileibu. Shirley arvas, et sprinteritel on tähtis hoida kaalu.

Neli aastat tagasi oli Shirley eksinud. Pärast kuldmedali võitmist 80 m tõkkejooksus oli ta Helsingi staadionil öelnud: «Tõenäoliselt ma tulevikus enam ei võistle. Arvatavasti jälgin XVI mänge laps süles tribüünilt.» Ometi leidis Shirley varsti, et see ei rahulda teda. Ta ei suutnud veel loobuda. 1955. a. üllatas ta taas spordisõpru, joostes Varssavis II noorsoo spordimängudel 100 m maailmarekordilise 11,3-ga.

Austraalia 1956. a. tšempionaadil Brisbane'is oli teda tabanud täielik ebaõnn — ta langes võistlusest valestartidega välja. See ei heidutanud teda. Olümpia-katsevõistlustel oli ta 11,0-ga uuesti esimene. Intensiivne treening ja harukordne võime keskenduda maksimaalseks jõupingutuseks tõid talle olümpiakonkurentsis kaasmaalaste silme all uue suurepärase võidu. See oli tema sportliku karjääri lõpp-punktiks.

Kergejõustikuvõistluste viimasel ja Austraalia suve esimesel päeval, 1. detsembril, toimusid kolm teatejooksu finaali, nende hulgas ka naiste **4×100 m teatejooksu** eel- ja finaaljooksud.

Startis üheksa naiskonda. Esimeses eeljooksus olid kohe koos mõlemad suured favoriidid — Austraalia ja Saksamaa. Jooks kujunes harvanähtavalt tugevaks — mõlema naiskonna neljast vahetusest ükski ei suutnud saavutada märgatavat paremust. Nii nad lõpetasidki. Alles finišifoto selgitas austraallannade minimaalse edumaa. Stopperid seda vahet ei fikseerinud. 44,9 kuulutati mõlema naiskonna poolt püstitatud uueks maailma- ja olümpiarekordiks.

Kolmandana pääses sellest eeljooksust finaali Itaalia (45,9). Välja langesid Prantsusmaa (46,3) ja Kanada (47,1).

Teisest eeljooksust kvalifitseerusid finaali Inglismaa (45,3), Ameerika Ühendriigid (45,4) ja NSV Liit (46,1). Väljalangejaks oli Poola 46,5-ga.

Pärast ligi poolteisetunnilist vaheaega kogunesid naiskonnad finaaljooksu starti. Peamist duelli oodati jällegi Austraalia ja Saksamaa naiskondade vahel.

Esimesel etapil konkureeris sakslanna Maria Sander hästi oma kuulsa vastase Shirley de la Huntyga. Ta oli vahetusele minnes saavutanud isegi minimaalse edumaa. Kuid teatevahetus ei «klappinud». Stubnick startis pisut hilja ja kui Norma Croker Austraalia naiskonna teise jooksjana juba minema tuiskas, polnud Stubnickul veel õiget hoogugi sees. Umbes sama kordus ka kolmandal etapil. Austraallannade Crokeri ja Mellori käed nagu sulasid hetkeks kokku ja veidi hiljem oli Mellor juba «täiskäigul» kurvis. Stubnicku ja Köhleri teatevahetus takerdus. Koos väärtuslike sekundikümnendikkudega kaotasid sakslannad lootuse võistelda esikohale. Veel enam. Kui Köhler ja Mayer viimasel teatevahetusel sirutasid käed teineteisest mööda, langesid sakslannad koguni viimasteks. Inglannad ja ameeriklannad aga tegid suurepärast jooksu. Viimaseks etapiks vahetasid teatepulga esimestena inglannad Paul ja Armitage. Ei õnnestunud eriti teatevahetus Mellori ja Cuthberti vahel. Meetrilise edumaaga Cuthberti ees jõudis Armitage lõpusirgele. Kuid jälle hiilgas austraallanna oma jooksuga. Kahekordne olümpiatšempion jättis seljataha Armitage'i. Naiskonna koguaeg 44,5 oli lausa fantastiline. Ka inglannade 44,7 oli uueks suurepäraseks Euroopa rekordiks. Poolteist tundi püsinud maailmarekordiga võrdset aega näitasid ameeriklannad. Neljanda kohaga tuli leppida nõukogude naissprinteritel. Nagu 100 ja 200 m jooksus jäid kindlad punktid tulemata, nii ei võidetud nüüdki loodetud medaleid. Meie naissprinterite start Melbourne'is oli ebaedukas. Krepkina, Reztšikova, Itkina ja Botškarjova ajaks märgiti 45,7. Itaallannade aeg oli sama, sakslannadel 47,2. Ebaõnn, mis sakslannasid on seiranud Berliini olümpiamängudest saadik, jäi seekordki neile truuks.

Ausside tütred olid Helsingi mängudel pillanud teatepulga ja kaotanud kindlana näivad kuldmedalid. Kodurajal olid nad selle kuldmedalite võitmise ja maailmarekordiga suurepäraselt korvanud.

Et ühel alal antakse kaks hõbemedalit ja ei ühtegi pronksmedalit, on haruldane juhtum. See leidis Melbourne'is aset naiste **kõrgushüppes.**

1. detsembri hommikul ületasid 19-st võistlejast kvalifikatsioonikõrguse 1.58 kõik peale ühe, ameeriklanna A. Flynni. Pärastlõunal kell 15.50 algas võistlus medalitele. Algul ei osanud pealtvaatajad ja arvatavasti ka võistlejad ise aimata, milline tähtsus on lõppkokkuvõttes katsete arvul. Tõsi, varasematelgi mängudel

oli naiste kõrgushüppes medaleid otsustanud katsete arv. See aga, et teisest kohast seitsmendani jäävad võistlejad peatuma ühele ja samale kõrgusele, oli pretsedenditu. Üksteise järel peatusid 1.67-l need, kes olid harjunud saavutama rohkemat — sihvakas, blond rumeenlanna Iolanda Balas, mustajuukseline, luikvalge Albioni tütar Thelma Hopkins, «värske» Austraalia täht, 17-aastane koolitüdruk Michele Mason, meie Maria Pissareva... Kui neil staažiga ja staažita kuulsustel oli põhjust tuska tunda selle üle, et nende olümpiapiiriks jäi 1.67, siis alles lapseohtu rootslannal Gunhild Larkingil pääsesid valla hoopis vastupidised tunded. Olümpiaeelsest kümne parema tabelist otsime asjata tema nime. Kus favoriitide närvid «läbi põlesid», üllatas noor neiu oma külmaverelisusega. Esimesel katsel ületas ta selle Melbourne'i mängude kriitilise kõrguse, vaatas lati peale, ehmus, ega uskunud oma silmi. Haaras kahe käega peast ja hetkeks ilmus tema näole ilme, nagu tahaks ta küsida — mis ma ometi tegin? Siis vallandus rõõm. Keksides ja hüpeldes lahkus ta hüppepaigalt.

Seda pinevat konkurentsi, mis 1.67-l jooksis väljapääsmatusse ummikusse, jälgis külmade, rahulike silmadega 23-aastane šokolaadipruun mulatitar Mildred McDaniel. See üliõpilane Atlantast oli vibalik ja kuivetu, nagu koosneks ta ainult luust ja nahast. Ta pikad mustad juuksed olid paelaga kokku seotud, 175 sm pikkuse juures kaalus ta ainult 54,5 kg. Pikk neiu oli sitke ja julge. Võitnud 1.70-ga kuldmedali, kannustas teda soov püstitada rekord. Ta laskis tõsta lati 1.76-le ja üritas maailmarekordit. Mehelikult täiusliku rulluvhüppe tehnikaga, mis väga meenutas Dumase tehnikat, ületaski ta selle kõrguse teisel katsel.

Ei jõudnud veel vaibuda imetluspuhang, kui McDanieli julgus pani uuesti jahmatama tribüünid. Ta laskis tõsta lati 1.80-le. Ja tõusiski hüppel lati kohale, kuid riivas tõukejalaga latti ja tõmbas selle maha. Rünnak meeter kaheksakümnele ebaõnnestus üle noatera. Veel kaks katset, kuid tulemusteta.

Kuus naisatleeti, kes järgnesid McDanielile, pidid jagama kohad 2.—7-ndani. Neljandast seitsmenda kohani määras paremuse katsete arv. Mida teha aga Pissareva ja Hopkinsiga — neil polnud teineteise ees mingeid eeliseid, ei katsete arvus ega hüpete õnnestumises. Langetati salomonlik otsus — mõlemad said «hõbeda», «pronks» jäi seekord välja andmata. Neljanda koha päris Larking, viienda Balas, kuuenda Mason ja seitsmenda Jessie Donaghy (Uus-Meremaa). Kõigi nende tulemuseks jäi 1.67.

Võistlused **kaugushüppes** toimusid 27. novembril.

Hommikuste kvalifikatsioonivõistluste starti ilmusid 19 naisatleeti. Normatiivi 5.70 täitmisega tulid neist toime 12. Parimateks tulemusteks hommikul olid maailmarekordiomaniku Elzbieta Krzesinska (Poola) 6.13, Willie White'i (Ameerika Ühendriigid) 6.00 ja meie Nadežda Dvališvili 5.95.

Kõigile ootamatult ei suutnud inglannad Sheila Hoskin ja Thelma Hopkins, kes olümpiaeelses maailma paremustabelis seisid 6. ja 7. kohal (vastavalt 6.14 ja 6.12), täita kvalifikatsiooninormi. Hoskinil ebaõnnestusid kõik kolm katset, Hopkinsi parimaks hüppeks Melbourne'is jäi 5.59.

Kell 16.05 pärastlõunal algasid eel- ja lõppvõistlused.

Nagu võis eeldada, ei olnud blondil, ühte pikka patsi palmitsetud juustega poolataril Elzbieta Krzesinskal vastaseid. Ta oli niivõrd kindel, et hetkekski ei tekkinud tema võidus kahtlusevarju. Juba esimesel hüppel saavutas Krzesinska 6.20. Sellest oleks Melbourne'is piisanud kuldmedali võitmiseks, kuid poolatar oli suuteline rohkemaks. Tema teine hüpe oli haruldaselt tore. Krzesinska maandus just seal, kus seisis temale kuuluva maailmarekordi tähis. Selgus, et poolatar oli osutunud suureks täpsusearmastajaks. Hüppe tulemus oli 6.35 — maailmarekordi kordamine ja uus olümpiarekord.

Elzbieta ei tahtnud sellega rahulduda. Ka igaks järgmiseks katseks valmistus ta hoolikalt. Enne hoojooksu kontsentreerus kaua, õõtsutades end omapäraselt edasi-tagasi. Kuid kõik kolm finaalkatset ebaõnnestusid.

Kuni viimase ringini püsis teisel kohal meie Dvališvili eelvõistlusel saavutatud 6.07-ga. Olime üsna kindlad, et hõbemedali küsimus on samahästi kui otsustatud.

Võistluse olid juba lõpetanud prantslanna Lampert, Krzesinska, meie Šaprunova ja austraallanna Borwick, suutmata midagi lisada seni saavutatule. Järjekorras viiendana asus hüppele väikesekasvuline neegritar Willie White. Tema jooks oli omapärane, sõna tõsises mõttes punumine. Olümpiaküla klubis tunti teda kirgliku tantsuarmastajana, staadionil aga langes ta teise äärmusse — enne hoojooksu lõi alati risti ette.

Usk ja ebausk — kus on siin piir?

Ka viimasel hüppel käis kõik publikule juba tuntud viisil: väike 17-aastane Willie lõi risti ette ja pistis punuma. Tõuge sobis hästi ja mustanahaline neiu maandus selgelt teiselpool kuue meetri tähist.

Nüüd olime kõik elevil. Hõbemedali saatuse otsustasid sentimeetrid. «Nr. 548, White, Ameerika Ühendriigid, 6.09,» kuulutas diktor. Niisiis olid viimasel ringil hõbe- ja pronksmedal vahetanud omanikke. White oli teine, Dvališvili kolmas. 26-sentimeetrise edumaaga järgmise ees võitis 22-aastane poolatar kuldmedali. Kuigi see polnud üllatus, oli tema kaasmaalaste rõõm suur. Poolatarid, nende hulgas ka viimaseks jäänud G. Minicka, viskasid teda õhku.

Krzesinska, White ja Dvališvili jäidki ainsateks 6 m naisteks Melbourne'is. Neljandaks jäänud sakslanna Erika Fischi parim hüpe oli 5.89, prantslannal Marthe Lampert'il sentimeeter ja Valentina Šaprunoval 4 sentimeetrit vähem.

Heidetes-tõugetes olid nõukogude naisatleedid oodatult parimateks. Nad ületasid oma konkurente nii füüsiliselt kui ka tehniliselt. Ometi oli siingi üllatusi. Meie odaviskajad esinesid oodatust paremini, seevastu tuli kettaheitjatel loovutada kindlalt arvestatud kuldmedal Tšehhoslovakkia andekale esindajale Olga Fikotovale.

Kolme ala üheksast võimalikust medalist võitsid nõukogude naissportlased kuus, mis on parimaks tõestuseks meie naisatleetide kõrgest tasemest nendel kergejõustikualadel.

«Ma tahtsin väga, et oleks soe. Ma nii armastan sooja,» meenutas Tamara Tõškevitš päeva, mil toimusid **kuulitõukevõistlused.** Ja nagu tellimise peale oli ilm 30. novembril soe ja päikesepaisteline.

Kvalifikatsiooninormiks oli 13 meetrit. Selle täitsid hommikustel võistlustel 15 sportlast. Kolmele käis norm aga üle jõu. Parimateks olid Tamara Tõškevitš (14.43), sakslanna Marianne Werner (14.21) ja Galina Zõbina (14.08). Meie kolmanda, Zinaida Doinikova tulemuseks oli 13.48. Normi täitmine ei valmistanud meie kuulitõukajatele mingit muret: nad sooritasid katsed hoovõtuta ja ilma erilise soojenduseta. Vaieldamatuteks favoriitideks olid nõukogude sportlased Zõbina, Doinikova, Tõškevitš — ainsad maailmas, kellede tulemused küündisid üle 16 m piiri (vastavalt 16.76 — maailmarekord, 16.60 ja 16.52). Nende tulemustega kujutasid nad endast täiesti omaette klassi. Zõbina ja Tõškevitš suutsidki seda tõestada duellis, kus neil tuli arvestada ainult teineteist. Doinikoval seevastu jäi üle meetri puudu oma parimast.

Tema kuuli lühikeste lendude põhjuseks ei olnud mitte vormilangus enne olümpiamänge. «Cricket Groundi» tõukeringis oli ta võimeline fikseerima oma maailmaklassi, kuid... Kohe pärast esimest tõuget astusid tema juurde kohtunikud ja tegid talle ebaõige tõukeviisi pärast (kuul olevat väljas kaelaõnarusest) meie treenerite arvates põhjendamatu märkuse. See röövis Zinaidalt vajaliku enesekindluse. Ta muutus närviliseks, liigutused kaotasid sundimatu hoogsuse, milleta suurtulemusi on võimatu näidata.

Sellest tuligi, et Zinaidal tuli pidada kahevõitlust endast klass nõrgema Marianne Werneriga ja lõppude-lõpuks kaotada pronksmedal sakslannale tulemusega, mida ta isegi treeningutel peaks tagasihoidlikuks (15.54).

Kuni viimase ringini juhtis võistlust Zõbina (16.32). Viimasel katsel parandas ta oma tulemust veelgi (16.53).

Zõbina oli maailmarekordi omanik ja Helsingi olümpiamängude võitja — maailma silmis võistluste suurim favoriit. Kuid teda seiras varjuna tema sõbranna Tamara. See 25-aastane, alati lõbus naisatleet käis piltlikult öeldes pidevalt Galina kandadel, andmata talle hetkekski puhkust loorberitel. Kahel korral oli ta juba serveerinud üllatusi. Ta lõi oma kuulsat treeningu- ja võistlus-

kaaslast 1955. aasta üleliidulistel ametiühingute esivõistlustel, samuti olümpia-aastal toimunud Nõukogude Liidu rahvaste spartakiaadil.

116-kilogrammine naiskoloss, keda võiks nimetada «nais-Torrance'iks», kordas seda sürpriisi ka Melbourne'is. Viimasest tõukest maandus tema kuul 16.59-l. Tõškevitš oli veel kord parandanud olümpiarekordit ja võitnud Galina Zõbina ees kuldmedali 6 sentimeetriga.

Peale Tõškevitši, Zõbina, Werneri ja Doinikova tõukas senisest olümpiarekordist (15.28) paremini ka Valerie Sloper (Uus-Meremaa) — 15.34. Olümpiarekordi parandamine 131 sm võrra ja see, et ka kuues naine, ameeriklanna Earlene Brown, saavutas tulemuse üle 15 m (15.12), kõnelesid naiste kuulitõuketaseme suurest tõusust.

Kergejõustikuvõistluste esimese kuldmedali saatus otsustati traditsiooni kohaselt naiste **kettaheites.** Kvalifikatsiooninormi 42 m täitsid 23. novembri hommikul 13 naisatleeti. 9 heiteringi asunud naist ei suutnud nõutavat normatiivi täita.

Tšehhoslovakkia uue kettaheitetähe Olga Fikotova 50.77 oli nagu õhtuste võistluste rekordiliste heidete eelteateks. Hommikuste parimate hulka kuulusid veel võistluste favoriit Niina Ponomarjova — 48.34, Irina Begljakova — 47.65 ja Stepanka Mertova (Tšehhoslovakkia) — 46.26.

Võistlus algas kell 14.10. Fikotova esimene heide oli ainult 46.56, Ponomarjoval seevastu kohe 51.03. Üllatusega tuli toime kaheksandana heiteringi asunud korpulentne neegritar Earlene Brown. Heide tuli hästi välja ja ketas maandus üsna Ponomarjova-Romaškova olümpiarekordit (51.42) tähistava lipukese juures. Browni tulemuseks kuulutati 51.35. Neegritar oli heitnud 6 m rohkem oma isiklikust rekordist. Tema algedu tekitas kohe elevust.

Ometi ei seganud see kümnendana heiteringi astunud Begljakovat. Ketas maandus kiiduavalduste saatel 51.74-l, mis oli naiskettaheitjate esimene olümpiarekordi parandus Melbourne'is.

Teisel ringil saavutas Fikotova 50.09, Ponomarjova 51.61 ja Begljakova 51.01. Kolmandal ringil ületas tšehhitar oma kodumaa rekordi. Ta heitis 52.04 ja asus võistlust juhtima. Ponomarjova tulemus oli 50.17. Talle tegi ilmselt haiget venitatud reielihas. Begljakova aga ei loovutanud esikohta Fikotovale võistluseta. Tema kolmas heide 52.54 tähendas veel kord olümpiarekordit.

Nelianda heitega parandas Fikotova jälle Tšehhoslovakkia rekordit, kuid Begljakova tulemuseni ta ei küündinud — 52.28. Ponomarjova heitis ainult 47.22, Begljakova seevastu kordas sentimeetrilise täpsusega oma eelmist heidet (52.54).

Eelviimasel, viiendal heitel, üllatas taas sihvakas ja kena Fikotova. Toredast heitest maandus ketas üle meetri kaugemal Beglja-

kova rekordtähisest. «53.69 — uus olümpiarekord,» ilmus valguskiri teadetetahvlile.

Samuti nagu Helsingis Dana Zatopkova odaviskes, üllatas Melbourne'is 24-aastane Praha Karlova ülikooli arstiteaduskonna üliõpilane Olga Fikotova maailma kettaheites. Andekas tšehhitar parandas Melbourne'is oma parimat tulemust tervelt 185 sm võrra. Kes võis seda ette näha? Vististi koguni Fikotova ise mitte.

Kaks aastat tagasi oli ta kuulunud Tšehhoslovakkia koondnaiskonda korvpallis, seejärel oli teda sidunud sõprus kettaheitja Zdenek Cihakiga. Sellest ajast pärinesid ka esimesed katsetused kettaheites.

Viimased heited ei toonud muudatust paremusjärjestuses. Kuigi Ponomarjova viienda heitega parandas oma tulemust 52.02-le, ei muutnud see esikkolmiku järjekorda.

Esimese kuldmedali XVI olümpiamängudel oli võitnud Olga Fikotova (53.69). Nõukogude kettaheitjad Begljakova ja Ponomarjova tulid hõbe- ja pronksmedalile (vastavalt 52.54 ja 52.02). Esimese üllatusheitega saavutatud 51.35-ga tuli Brown neljandaks. Viienda koha võitis meie kolmas — Albina Jelkina 48.20-ga ja kuuenda Isabell Avellan (Argentiina) 46.73-ga.

28. novembril võistlesid naised **odaviskes.** 14 naist 19-st täitsid kvalifikatsiooninormi — 43 meetrit. Parimateks olid ameeriklanna Karen Anderson (49.64), poolatar Urszula Figwer (47.76) ja meie Nadežda Konjajeva (47.19).

Kell 15.30 algas «pärisvõistlus». Olümpiaeelses maailma paremustabelis esikohal olnud Virve Roolaidi Melbourne'is ei olnud. Nõukogude spordiau kaitsmine oli usaldatud maailmarekordiomanikule Nadežda Konjajevale, kes olümpia-aastal kõigist pingutustest hoolimata polnud suutnud taastada oma kunagist suurvormi, ja 24-aastasele Riia Meditsiinilise Instituudi üliõpilasele Inese Jaunzemele. Viimane oli oktoobris Taškendis tõstnud oma tippmargi 52.67-le. Et mõlemad võiksid medalile tulla, seda oli peaaegu võimatu loota. Medalitele pretendeerisid veel niisugused tugevad odaviskajad, nagu sakslanna Almut Brömmel (52.83), ungarlanna Erzsebet Vigh (52.69), Dana Zatopkova (52.24) jt.

Olümpiamängude võistlused on ikka ja jälle segi paisanud ka kõige täpsemad ja tõenäolisemad arvestused. Nii juhtus ka naiste odaviskes.

Esimese viskeseeria järel asus juhtima Jaunzeme (51.63).

Tundmatu odaviskaja ootamatu esilekerkimine tekitas elevust. Nüüd püüti Jaunzeme tulemust iga hinna eest ületada. Kuid selgus, et see polnud jõukohane ühelegi lätlanna konkurentidest. Küll aga Jaunzemele enesele. Ta parandas oma värsket olümpiarekordit veel neljandal ja kuuendal katsel ning võitis kuldmedali tulemusega 53.86. Tulemus oli 3 meetrit 38 sentimeetrit parem Dana Zatopkova olümpiarekordist. Kuid sellega ei olnud üllatused lõppenud. Visates 50.38, tuli hõbemedalile veelgi tundmatum

Marlene Ahrens (Tšiili), kes parandas oma senist tippmarki olümpiakonkurentsis rohkem kui poolteise meetri võrra.

Pronksmedali võitmiseks piisas Konjajevale enda kohta keskpärasest 50.28-st. Kuulus Dana pidi seekord leppima 49.83 ja neljanda kohaga. Viies oli Ingrid Almqvist (Rootsi) — 49.47 ja kuues Urszula Figwer (Poola) — 48.16.

Punktitoojate hulgast jäid hoopiski välja ungarlanna Vigh (7. koht, 48.07), ameeriklaste lootus Anderson (8. koht, 48.00) ja sakslanna Brömmel (13. koht, 44.77).

Niisugused olid võistlused, mis 8 päeva jooksul toimusid olümpiamängudeks kohandatud Melbourne'i kriketistaadioni telliskivipunastel jooksuradadel ja hüppe-heitepaikades, erutades miljonite spordisõprade meeli kogu maailmas. Järjekordselt olid väljal ja rajal parematek ameerika atleedid. Nad võitsid 16 kuld-, 10 hõbe- ja 5 pronksmedalit (Helsingis olid vastavad arvud 15, 10, 6) ning saavutasid 210 punkti (Helsingis 190). Teiseks tulid NSV Liidu kergejõustiklased 5 kuld-, 7 hõbe- ja 10 pronksmedali võitmise ning 144 punktiga (Helsingis 2, 8, 7 ja 121). Nelja kuldmedali, kahe hõbemedali ja kuue pronksmedali ning 74 punktiga (Helsingis 3, 0, 1 ja 38) oli kolmandaks kergejõustikumaaks «peoperemees» Austraalia.

Õnneliku naeratusega huulil ületab finišijoone 20 km käiguvõistluse võitja Leonid Spirin.

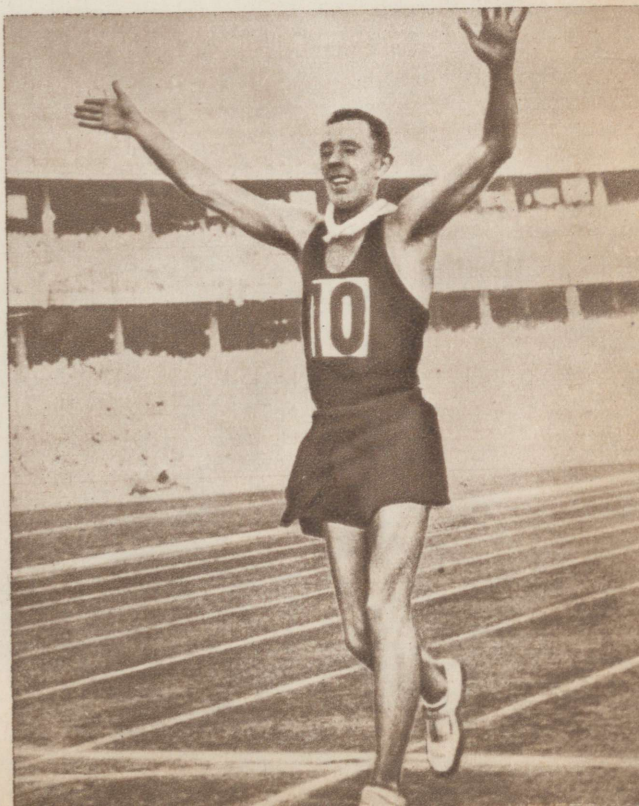

See on juba triumf — kõik medalid nõukogude käijatele! Leonid Spirin suudleb ja embab Bruno Junki. Nende kõrval Antanas Mikenas (23).

20 km käimise distantsilt. Võistlejad on jõudnud Swan Streeti sillale. Pildil kuues A. Mikenas (23), seitsmes B. Junk.

Algas 50 km käimine. Paremalt: J. Maskinskov (4), N. Read (10), J. Ljunggren (13), D. Thompson (8), A. Pamich (9), G. Klimov (19), A. Roka (22), A. Johnson (7).

Norman Readil on kahekordne põhjus rõõmustumiseks — kuldmedaliga võitis ta ka tagasisõidupileti kodumaale.

Võitluses vastaste ja vastutuulega võitis kaugushüppe kuldmedali indiaanlane Gregory Bell.

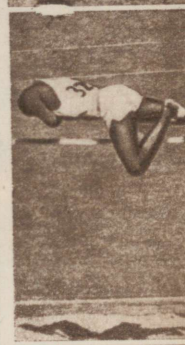
Paremal: ROK-i president A. Brundage ulatab pronksmedali Igor Kaškarovile. Keskel «kuld» C. Dumas ja vasakul «hõbe» C. Porter.

Paremal äärel: Nii ületas «must panter» Dumas kõrgushüppelati.

Palju tänu on oma «treeneritele» (nii nimetatakse seal massööre) võlgu ameerika kergejõustiklased All: «treener» valmistab Charles Dumast treeninguks.

U.S.A.
CCCP
1
3

Uustulnukad kolmikhüppekuulsuste hulgas — Vilhjalmur Einarsson ja Vitold Krejer — olid A. Ferreira da Silva peamisteks vastasteks Melbourne'is.

Vanad sõbrad on taas kohtunud. «Lendav pastor» Bob Richards ja Helsingi «pronks» Ragnar Lundberg olümpiakülas treeningul.

«Kes muu kui O'Brien...» ennustati kuulitõuke võitjat 28. novembril.

Kettaheite võitja 20-aastane Alfred Oerter on õieti veel algaja selles vanade meeste kunstis.

Viie viskega ei oleks Egil Danielsen pääsenud kõrgemale kuuendast kohast. Kuldmedali võitmiseks ja maailmarekordi püstitamiseks aga piisas ainult ühest heast viskest. Õnne peab olema!

Paremal: Must «kergejõustikukuningas» Milton Campbell.

Oodatud duell vasaraheites on lõppenud. 16 sm otsustasid H. Conolly (keskel) võidu M. Krivonossovi (vasakul) üle. A. Samotsvetov (paremal) võitis pronksmedali.

294

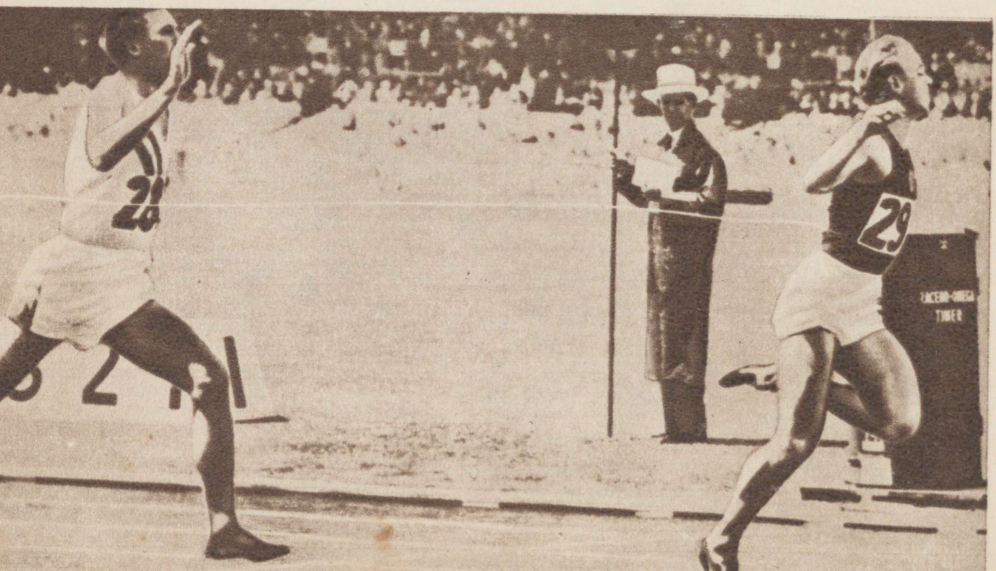

Haige põlv kutsus iga pingutuse juures kümnevõistleja Rafer Johnsoni näole valulise grimassi.

Ebaõnnestumine teivashüppes röövis Campbellilt võimaluse maailmarekordi püstitamiseks. Bob Richards püüab lohutada õnnetut neegrit.

Uno Palu võidab kümnevõistluse esimese 100 m jooksu.

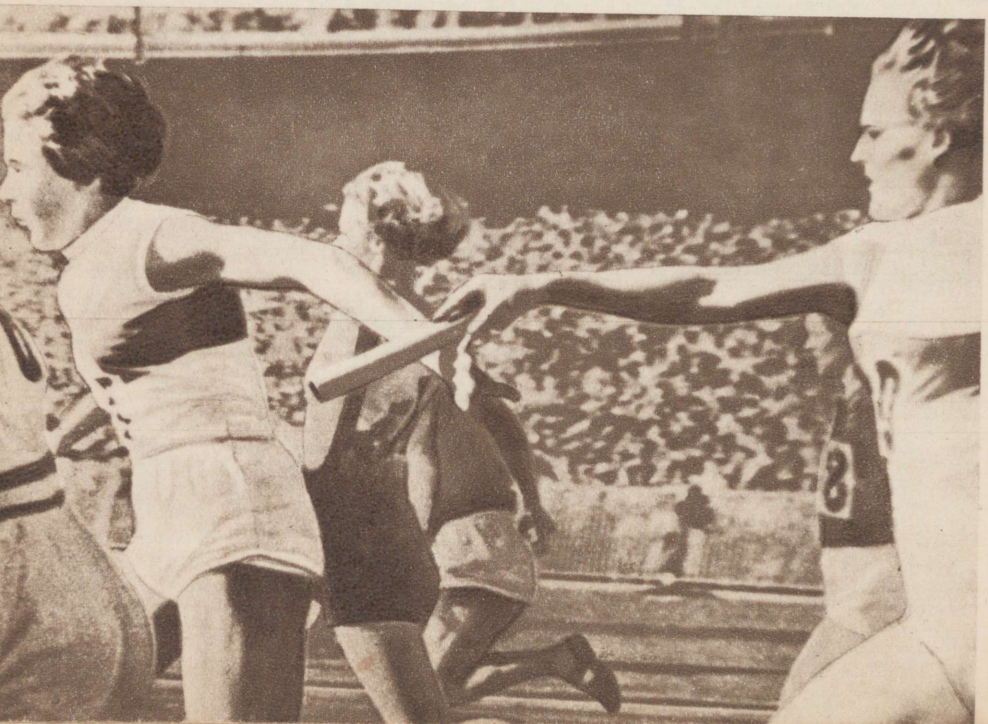
Täpselt samas järjekorras nagu 100 m jooksus tulid 200 m jooksus kuld-, hõbe- ja pronksmedalile Betty Cuthbert, Christa Stubnick (vasakul) ja Marlene Mathews (paremal äärel).

Draama staadionil. Jooksnud 20 meetrit, kukkus ainus india naisvõistleja olümpiamängudel — 16-aastane Mary Leela Rao — jooksurajale.

Südamliku suudlusega õnnitlevad Norma Thrower ja Gloria Cooke Shirley Stricklandi võidu puhul 80 m tõkkejooksus.

Viimasel teatevahetusel sirutasid Gisela Köhler (paremal) ja Bärbel Mayer käed üksteisest mööda ja... sakslannad jäid ilma neile «reserveeritud» medalitest 4×100 m teatejooksus.

Kirg'ikus rõõmutulvas kallistab ameeriklanna W. White kaugushüppe võitjat E. Krzesinskat.

«Miss High jump» — Mildred McDaniel.

Maailmas ei olnud ühtegi naiskuulitõukajat, kes oleks võinud ohustada maailmarekordiomanikku Galina Zõbinat, peale...

...ta oma treeningu- ja võistluskaaslase Tamara Tõskevitši. Ja viimane tuligi sellega toime. Paremal sakslanna Marianne Werner.

Olga Fikotova tõmbas kriipsu asjatundjate arvestustele ja viis kettaheites kuldmedali Tšehhoslovakkiasse.

Esimese «olümpiakulla» läti spordi ajaloos võitis Inese Jaunzeme odaviskes. Nagu kõiki meie olümpiavõitjaid, autasustati ka teda järgmisel päeval delegatsiooni staabi ees lillede ja tordiga.

SAJAD KILOD SIRGETEL KÄTEL

Melbourne'i city lääneserval, nn. Carltoni aias, ümbritsetud subtroopiliselt lopsakast rohelusest, lillepeenardest ja purskkaevudest, asub Näitusehoone («Exhibition Building»). See 1879. aastast pärinev suuremõõtmeline hoone oli määratud nüüd tõste- ja maadlusvõistluste areeniks.

Ristikujulise kupliga puuehitise keskmisse ossa oli ehitatud poodium, millel asus tõsteplatvorm. Selle kohal rippus pöörlev tahvel, kuhu paigutati tõstja võistlejanumber, riigi nimetus ning tõsteraskus. Raskus tehti teatavaks nii kilogrammides kui ka naelades.

Kolmest küljest piirasid poodiumi tribüünid istekohtadega umbes 3000 pealtvaatajale. Vastu organisaatorite ootusi (tõste- ja maadlussport pole Austraalias kuigi populaarsed) olid õhtuste võistluste ajaks kõik tribüünid välja müüdud. Viimasel võistluspäeval ulatus pealtvaatajate arv koguni viiele tuhandele.

Nagu kõigil spordialadel, nii ka tõstmises püüti ette aimata võistluste tulemusi. Kergemates kaaludes oodati võite nõukogude tõstjatelt, raskemates kaaludes aga tasavägist võistlust Nõukogude Liidu ja Ameerika Ühendriikide tõstjate vahel. Nende kahe maa tõstjad olid õppinud kergitama lausa fantastilisi raskusi.

Olümpiamängudel lubatakse igal riigil võistlustele välja panna seitse tõstesportlast, kusjuures ühes kaalus võib esineda ka mitu sama riigi võistlejat. Nii paigutasidki Nõukogude Liit ja Ameerika Ühendriigid oma tõstjad kaaludesse, kus neil olid kõige kindlamad väljavaated medalivõiduks. Meie meeskonnas ei pandud välja raskekaallast, sest meeskonnavõistluse võitmiseks pidid kõik nõukogude tõstjad tulema vähemalt hõbemedalile. Raskekaallase Medvedjevi võimed aga ettearvatult Andersoni ja Selvetti tasemele ei küündinud. Ameeriklased jätsid tühjaks kergekaalu ja panid välja kaks võistlejat keskkaalus. Üldse asus Melbourne'is tõstepoodiumile 105 atleeti 35 maalt.

23. novembril kell 13 astusid esimestena võistluspoodiumile **kärbeskaallased,** kehakaaluga kuni 56 kilo. Selles kaalus võttis võistlustest osa 16 sportlast 13 riigist. Lõuna-Korea, Lõuna-Aafrika ja Jaapan olid esindatud kahe võistlejaga.

Tund aega enne võistluste algust oli toimunud võistlejate kaalumine. Suurimas hädas oli oma kehakaaluga kärbeskaalu me-

dalipretendent, iraani tõsteveteran Namdjou. Ta oli teinud oma kaalu vähendamiseks kõik, mida oskas, kuid ikkagi oli ta ligi sada grammi üle kaalunormi. Jäi üle — loobuda juustest. Kuid pärast peapügamist jäi veel 43 grammi. Iraanlane läks toanurka süljekausi juurde ja hakkas sülitama. Ja vaat, see aitas! «Teisel katsel» oli kehakaal normis.

Esimesena asus tõstepõrandale surumiskatset sooritama austraallane C. Henderson, kelle algraskuseks oli 75 kg.

Lõbusa vahejuhtumi põhjustasid surumises lõuna-aafriklase Gaffney kuus (!) katset. Publik oli niisugusest kuulmatust määrusterikkumisest šokeeritud. Kuid selgus, et mõlema lõuna-aafriklase nimed on väga sarnased: Gaffney ja Gaffley.

Austraalia spordipublik suhtus võistlejatesse üldiselt heatahtlikult. Sellest andis tunnistust kas või seegi, et tõstjale ka tõste ebaõnnestumise korral aplodeeriti ilma tagamõtteta.

Tõsteraskuse suurenemisega võistlejate read hõrenesid. Kui kangile asetati 100 kg, oli jäänud võistlema veel kolm tõstjat — esimese katse sooritajad ameeriklane Charles Vinci ja nõukogude tõstja Vladimir Stogov ning teise katse sooritaja Mahmoud Namdjou (Iraan). Viimasele jäi see ka lõpptulemuseks. Teine katse Vincil (kangi raskus 105 kg) ebaõnnestus. Kuid kolmandal (viimasel) katsel surus ta selle raskuse sirgetele kätele.

Stogovil õnnestus 105 kg surumine kohe. Kolmandaks katseks laskis ta asetada kangile 107,5, mida aga ei suutnud üles suruda. Lõpptulemus surumises oli niisiis mõlemal favoriidil võrdne.

Rebimisega alustas Stogov 97,5 kilost. Teisel katsel rebis ta 102,5 ja kolmandal 105 kg. Vinci alustas rebimist 100 kilost. Teisel katsel saavutatud 105 kg jäi ka tema lõpptagajärjeks. 107,5 kg üritamine ebaõnnestus.

Mõlema tulemus oli ühtlasi maailmarekordiline, kuid ... ei tulnud kinnitamisele. Määruste kohaselt tuleb kohe pärast rekordtõstet kaaluda nii kang kui rekordipüstitaja. Vinci ei läinudki kaalule, olles nähtavasti kindel selles, et on üle kaalulimiidi. Stogov siiski läks, kuid osutus üsna pisut raskemaks kui 56 kg. Namdjou lõpptagajärjeks rebimises jäi 102,5 kg.

Enne tõukamist oli liidrite Stogovi ja Vinci kahe tõste kogusumma võrdne — 210 kg. Tõukamine pidi kujunema otsustavaks. Mõlemad alustasid 127,5 kilost. Teisel katsel saavutas Vinci 132,5 kg, mis jäi ka tema lõpptagajärjeks. Pärast esimest ebaõnnestunud katset selle raskusega keskendus Stogov kaua enne viimast katset. Siiski käis see raskus mehele üle jõu. Tuli leppida 127,5 kiloga.

Olümpiavõitjaks oli tulnud 23-aastane Charles Vinci kogusummaga 342,5 kg. Tulemus oli 7,5 kg parem senisest Stogovi maailmarekordist. Viimase ületas ka Vladimir Stogov ise (337,5 kg). Kolmas oli omaaegne maailmameister iraanlane Mahmoud Namdjou (332,5 kg). Oma 41. eluaastal oli iraanlane saavutanud isikliku rekordi!

Üllatuse valmistas tõukamises kärbeskaallane Ju In Ho (Lõuna-Korea), kes teisel katsel tõukas sirgetele kätele maailmarekordilise raskuse — 135 kg. Kuid korealast tabas sama saatus, mis Stogovit ja Vincit surumisel. Ta oli võistluste ajal jõudnud pisut kaalus juurde võtta. Kolme tõste kogusummaga 320 kg oli ta neljandaks meheks, kes ületas I. Udodovi olümpiarekordi. On huvitav võrrelda iraanlaste ja mõnede teiste maade tõstesportlaste maneere Helsingi ja Melbourne'i olümpiamängudel.

Helsingi olümpiamängudel olid iraanlased tõenäoliselt arvamisel, et tõste sooritamiseks on vajalik tõstja ärritatud seisundisse viia. Nii ilmusid nad poodiumile silmade välkudes ja vihaseid grimasse tehes, kusjuures kaasmaalased ergutasid tõstjat omakorda sellega, et juhtisid tõstja tähelepanu kangile, öeldes: «See kang tahab sinu last mõrvata» jne. Kõik need võtted olid mõeldud selleks, et kutsuda tõstjas tõste sooritamiseks esile äärmine vihapurse. Eriti paistis nende võtete harrastamises silma endine maailmarekordiomanik Namdjou, kes nii enda kui ka oma kaasmaalaste sporditagajärgi püüdis tõsta «traagiliste» stseenidega. Kõigele vaatamata ei saanud iraanlased Helsingis ühtki kuldmedalit. Nende võitjateks osutusid tasakaalukamad nõukogude ja ameerika sportlased. Melbourne'i olümpiamängudel muutsid iraanlased oma taktikat. Siin tundus, et nad olid läinud ühest äärmusest teise. Poodiumile tulek toimus liigagi arvukate kummarduste ja naeratustega, mis publiku hulgas tekitas elevust. Karjatuse saatel tõstis iraanlastest veel ainult poolraskekaallane Rahnavardi — elukutselt näitleja.

Sulgkaalus, kehakaaluga kuni 60 kg, oli võistlejaid 21. Selles kaalus arenes tugev võistlus ameeriklaste üllatusmehe, 20-aastase Isaac Bergeri ja nõukogude tõstja Jevgeni Minajevi vahel. Sulgkaalu maailmarekordi omanik I. Udodov oli seekord tõrjutud pealtvaatajate ridadesse. Surumises saavutas Minajev 115 kiloga uue maailmarekordi ja ületas Bergerit 7,5 kiloga. Rebimises aga saavutas Berger 107,5 kg Minajevi 100 kg vastu. Otsustavaks pidi kujunema tõukamine. Minajev tõukas esimesel katsel 127,5 kg, Berger aga alustas 132,5 kilost. Minajev asetas nüüd kangile 135 kg, kuid silmnähtavalt erutatuna ei suutnud seda kahe katsega üles tõugata. Berger tõukas kolmandal katsel koguni 137,5 kg, saades kogusummaks 352,5 kg. Tulemus oli ühtlasi uueks maailmarekordiks. R. Tsimiškjani poolt Helsingis püstitatud olümpiarekordist (337,5 kg) parema tulemuse saavutas ka hõbemedali võitnud Jevgeni Minajev (342,5 kg). Kolmandale kohale tuli poolakas Marian Zielinski 335 kiloga.

Võistlused kahes kergemas kaalus näitasid, et ameeriklased olid viimaste aastate ebaedust õppinud. Helsingis ei olnud nad sobivate atleetide puudumisel kahes kergemas kaalus üldse esindatud, maailma meistrivõistlustel aga esinesid tagasihoidlikult.

Kergekaalus ja kergekeskkaalus toimusid võistlused 24. novembril.

Kergekaalus, kehakaaluga kuni 67,5 kg, võttis võistlustest osa 18 tõstjat. Ameeriklastel selles kaalus võistlejat ei olnud. Seevastu esindasid NSV Liitu kaks maailma momendi parimat — Rafael Habutdinov ja Igor Rõbak. Habutdinov alustas edukalt. Ta surus esimesel katsel 117,5, teisel 122,5 ja kolmandal koguni 125 kg. See oli kahe kg võrra parem tema enda nimel olevast maailmarekordist, kuid ei tulnud fikseerimisele. Kontrollkaalumisel selgus, et ta oli 42 g raskem. Halvemini alustas võistlust Rõbak. Ta tõstis esimesel katsel 110 kg. Kuid kahel järgneval katsel (115 kg) ei suutnud Rõbak raskust fikseerida. Peale Habutdinovi edestasid teda surumise järel poolakas Czepulkowski — 120, iraanlane Tamraz — 117,5, birmalane Tun — 115 ja inglane Helfgott — 112,5 kg. Üldse ületati surumises kanadalasele Stewardile kuulunud olümpiarekord 17 korda.

Rebimine. Siin pääses maksvusele Rõbaki suurepärane tehnika. Ta alustas 112,5 kilost, teisel katsel rebis 117,5 ja kolmandal koguni 120 kg. See jäi ka parimaks tulemuseks rebimises. Bulgaarlane Abadjiev saavutas 117,5, lõunakorealane Kim Tšang Hi 115, Habutdinov 112,5 ja jaapanlane Onuma 110 kg. Czepulkowski ja Tamraz suutsid rebida ainult 105 kg, mis halvendas tunduvalt nende väljavaateid medalitele. Nõukogude tõstjad olid end kahe ala järel järgnevatest lahti rebinud. Habutdinovil oli kahe tõste kogusummas 237,5, Rõbakil 230 kg. Czepulkowski püsis 225 kiloga kolmandal kohal, järgnesid Tamraz ja Kim Tšang Hi 222,5 kiloga.

Medalipretendentidest alustas Czepulkowski tõukamist 130 kilost. Teise katse sooritas ta 135 kg juures, millest võis juba järeldada, et ta ei suuda oma kolmandat kohta hoida. 137,5 kg raskuse kangiga tegid oma esimese katse Tun ja Habutdinov. Kolmandal katsel fikseeris selle raskuse sirgetel kätel ka Abadjiev. Czepulkowski kolmas katse (137,5 kg) ebaõnnestus.

Kim Tšang Hi ja Tamrazi esimeseks katseks asetati kangile 140 kg. Esimene neist tõukas raskuse üles, iraanlase katse ebaõnnestus. Kangile lisati veel 2,5 kg. Selle raskuse tõukasid oma esimesel katsel üles Rõbak ja Onuma. Habutdinov aga, kes oli valinud oma teise katse raskuseks 142,5 kg, ei suutnud seda enam üles tõugata. Tema lootused kuldmedalile luhtusid. Nüüd oli suureks favoriidiks Rõbak. Pärast seda, kui Kim Tšang Hi ja Tamraz olid teisel katsel fikseerinud 145 kg, tõukas Rõbak 147,5 kg. Üllatuslikult oli selleks suuteline ka Onuma. Kangile asetati veel 2,5 kg. Kolmandal katsel fikseerisid selle Rõbak ja Hi. Jaapanlane Onuma jättis 150 vahele ja laskis asetada kangile 152,5 kg. Selle raskuse tõukamisega oleks ta saavutanud Kim Tšang Higa võrdse tulemuse — 370 kg, kuid kergem kehakaal (Onumal 66,5, Kim Tšang Hil 67,2) oleks andnud talle pronksmedali. 152,5 kg tõukamine käis talle siiski üle jõu.

Kuldmedali võitis 22-aastane Harkovi Meditsiinilise Instituudi üliõpilane Igor Rõbak 380 kiloga, hõbemedali tema võistluskaaslane Rafael Habutdinov — 372,5 kg, pronksmedali lõunakorealane Kim Tšang Hi — 370 kg. Järgnesid K. Onuma ja H. Tamraz vastavalt 367,5 ja 365 kiloga. Nõrk esinemine rebimises ja tõukamises jättis hoogsalt alustanud poolaka Czepulkowski 360 kiloga kuuendaks.

Sama päeva õhtul kell 20 alustasid võistlust 15 **kergekeskkaallast,** kehakaaluga kuni 75 kg. Oodati suurt võistlust viiekordse maailmameistri, Helsingi olümpiavõitja 27-aastase ameeriklase Peter George'i ja maailmarekordimehe Fjodor Bogdanovski vahel. Need ootused ka täitusid. Ettearvatult asus võistlust juhtima Bogdanovski. Ta surus esimesel katsel 125, teisel 130 ja kolmandal 132,5 kg. Paremuselt teiseks oli lõunakorealane Kim Sung In 125 kiloga. George alustas 117,5-st ja surus pärast ühte ebaõnnestunud katset 122,5 kg. Samapalju surus ka poolakas K. Beck. Järgnesid poolakas J. Bochenek 120 ja itaallane E. Pignatti 117,5 kiloga.

George'il õnnestus rebimises Bogdanovski edu 5 kg võrra vähendada. Ameeriklane rebis esimesel katsel 122,5 ja teisel 127,5 kg. 130 kg rebimine kolmandal katsel ebaõnnestus. Bogdanovski lõpptulemuseks jäi teisel katsel saavutatud 122,5 kg. Järgnesid Pignatti ja iraanlane Peyrovi 117,5 kiloga ning Beck ja Bochenek 112,5 kiloga. Kim Sung In rebis 110 kg.

Enne tõukamist oli esikohal Bogdanovski 255 kiloga. 5 kilo halvema kogusummaga järgnes George. Pronksmedalile pretendeerisid 235 kiloga Pignatti, Kim Sung In ja Beck. 2,5 kg oli neist järel Bochenek.

Tõukamist alustasid George ja Bogdanovski 157,5 kilost. Teisel katsel fikseerisid mõlemad 162,5. Seega 5-kilone vahe säilis. Ameeriklane oli tõukejärjekorras just enne Bogdanovskit. Ta jättis järgmise raskuse vahele, et näha, millise raskusega tema rivaal lõpetab. Bogdanovski jätkas plaanikohaselt ja tõukas 165 üles. George aga laskis panna kangile 170 kg. Selle raskuse fikseerimine sirgetel kätel oleks andnud talle võrdse lõpptulemuse juures kuldmedali. Ameeriklane oli nimelt kaalult kergem (Bogdanovski 74,8, George 74,4 kg). See oli meeleheitlik katse. George mõistis seda isegi ja kõndis kangi ees nagu kass ümber palava pudru. Lõpuks astus otsustavalt kangi juurde. Sõrmed klammerdusid ümber kroomitud kangi. Kuid ta ei suutnud seda rinnalegi tõsta. Kang prantsatas maha. 26-aastane Bogdanovski oli võitnud kuldmedali. See oli ihaldatud revanš kaotuse eest maailma meistrivõistlustel, kus võrdse kogusumma juures oli esikoha otsustanud kehakaal.

Bogdanovski kogusumma 420 kg oli maailmarekordiline. George'il 412,5 kg.

Äge konkurents arenes pronksmedali pärast. Nii Bochenek kui

Pignatti saavutasid kogusummaks 382,5 kg. Pignatti tõukas 140, 145 ja 147,5 kg, Bochenek 142,5 ja pärast ebaõnnestunud katset 147,5-ga koguni 150 kg. Kuna Pignatti kaalus 74,1 kg, poolakas aga 100 grammi (!) rohkem, võitis itaallane pronksmedali. Kim Sung In ja Beck tõukasid 145 kg ja ka nende vahel otsustas 200-grammine kehakaalu vahe viienda koha lõunakorealase kasuks.

Tõstevõistluste viimasel päeval, 26. novembril, võisteldi keskkaalus, poolraske- ja raskekaalus.

Keskkaalus, kehakaaluga kuni 82,5 kg, algasid võistlused kell 13. Võistlejaid oli kümme. Ameerika Ühendriike esindasid kaks atleeti — Tommy Kono ja James George. Nõukogude Liidu poolt võistles Vassili Stepanov. 26-aastane Kono pärineb muinasjutusaarelt Havailt. Ta on kolmekordne maailmameister ja Helsingi olümpiavõitja. See pole veel kõik: ta on võitnud konkursi «Maailma kõige ilusam atleet».

Surumises saavutas Kono 5-kilose edu Stepanovi ees, surudes sirgetele kätele 140 kg. Rebimises kasvas see edu 7,5 kilole ja tõukamises saavutas Kono koguni võimatuna tunduva 175 kiloga uue maailmarekordi. Ka kogusummas püstitas ta suurepärase maailmarekordi — 447,5 kg. Senine rekord 1954. aastast — 435 kg — oli samuti tema nimel. Teisele kohale tuli kindlalt Stepanov 427,5 kiloga. Kolmanda ja neljanda koha pärast käis tugev heitlus noorema George'i ja iraanlase Djalal Mansouri vahel. Surumises saavutas iraanlane 12,5-kilose edu, mille ameeriklane rebimises vähendas 5 kilole. Pärast tõukamist oli mõlemal tõstjal võrdne kogusumma — 417,5 kg. Kuna George oli kehakaalult 1,2 kg kergem, kuulus kolmas koht temale.

George'i võistlustagajärjeks rebimises jäi 130 kg. Tõstja palus endale veel neljanda, rekordi üritamise katse ja laskis asetada kangile 137,5 kg. Tõste õnnestus, mida fikseerisid kõik kohtunikud. Sellega sai George maailmarekordi rebimises enda nimele. Senine rekord (136 kg) oli 1953. aastast NSV Liidu tõstja Arkadi Vorobjovi nimel. George'i rebimise tagajärge 137,5 kg loomulikult kogusummasse ei arvestatud — see oli saavutatud väljaspool võistlust.

Poolraskekaalus, kehakaaluga kuni 90 kg, algasid võistlused kell 20. «Startisid» 15 tõstjat. Oodatuks kujunes võistlus nõukogude tõstja Arkadi Vorobjovi ja ameeriklase Dave Sheppardi vahel. See oli kaasakiskuv ja huvitav duell.

Mõlemad alustasid surumist 140 kilost. Sheppardi esimene katse ebaõnnestus ja teisel katsel surus ta selle raskuse üles vaevuvaevu. Tõste võeti vastu kahe kohtuniku poolt ja ühe vastu olles. Katse 145-kilose kangiga ebaõnnestus. Vorobjov surus sirgetele kätele teisel katsel 145 ja kolmandal 147,5 kg. See oli uus maailmarekord, 1,5 kg parem ameeriklase Kono 1956. aastal püstitatud tulemusest.

Rebimist alustasid mõlemad võistlejad jälle ühesugusest raskusest — 137,5 kilost. Vorobjov rebis selle raskuse üles esimesel katsel. Järgmist raskust — 142,5 kg — ei suutnud ta enam sirgetele kätele rebida. Sheppardil aga oli pingutamist ja närveerimist juba algraskusega (137,5 kg). See fikseeriti kohtunike poolt alles viimase katse järel. Enne tõukamist oli Vorobjovil Sheppardi ees 7,5-kilone edumaa. Sheppard alustas tõukamist 165 kilost, missugust raskust ta aga ei suutnud esimesel katsel rinnalegi võtta. Teisel katsel tõukas ta kangi suure pingutusega siiski üles. Kolmandal, s. o. viimasel katsel jättis ta raskusi vahele, oodates Vorobjovi tulemust.

Vorobjov alustas 170-kilose kangiga. Teisel katsel tõukas ta 175 ja viimasel katsel 177,5 kg. Võiduröömsana hoidis ta seda raskust sirgetel kätel. Kohtunik-fiksaator andis märku: alla lasta. Kõigile ootamatult süttisid kohtunike punased tuled — ei loe. Pealtvaatajad olid nördinud, saalis tõusis kära ja vile, trambiti jalgadega. Nõukogude võistkonna esindaja andis sisse protesti. Seejärel kutsus žürii esimees soomlane Nyberg kohtunikud enda juurde seletust andma. Pärast lühikest arutelu kohtunike esialgne otsus muudeti.

Nüüd laskis Sheppard asetada kangile 185 kg. Selle raskuse ülestõukamisega oleksid mõlemad rivaalid saavutanud ühesuguse kogusumma. Arvestades aga Sheppardi väiksemat kehakaalu (88,8 kg Vorobjovi 89,8 kg vastu) oleks võitjaks tulnud ameeriklane. 185 kg aga käis Sheppardile üle jõu, ta ei suutnud seda rinnalegi võtta.

Vorobjov saavutas kogusummaks 462,5 kg. 32-aastane spordiveteran, kes õpib Sverdlovski Meditsiinilises Instituudis kirurgiat, oli krooninud oma eeskujuandvat sportlaseteed suurepärase võidu ja uue maailmarekordiga.

Huvitav on peatuda ka sellel, et Sheppard alustas tõukamist 165 kilost, mida ta esimesel katsel ei saanud rinnalegi ja teisel katsel näis vaevaliselt üles tõukavat. Tundus, et ameeriklane kasutas seda taktikat oma vastase petmiseks. Sheppard tahtis jätta mulje, nagu poleks ta rohkemaks võimeline. Võib-olla loobub vastane maksimaalsest pingutusest. Vorobjov ei läinud seda teed, vaid üritas saavutada võimetekohast tulemust. Kui Vorobjov oleks langenud Sheppardi taktikalise manöövri ohvriks, rahuldunud 170 kg ülestõukamisega, olekski ta võinud kaotada esikoha. Nagu hiljem selgus, oli Sheppard tõuganud treeningutel mitmel korral 180 kg.

Väga tasavägises võistluses selgus poolraskekaalu pronksmedalimees. Iraanlane H. Rahnavardi surus 140 ja prantslane J. Debuf 130 kg. Rebimises saavutasid mõlemad 127,5 kg. Edaspidises selgus, et iraanlane on tõukamises nõrgem kui prantslane. Debuf tegi 10-kilose kaotuse tasa, tõugates 167,5 iraanlase 157,5 kg vastu. Kergem kehakaal otsustas nüüd pronksmedali prantslase kasuks.

Muide, Debuf on juba varasematest kohtumistest hea sõber meie Vorobjoviga. Ta loeb ennast Vorobjovi õpilaseks, pidades kalliks viimase juhendeid.

Raskekaal. Teoorial psühholoogilistest barjääridest ei puudu teatud usutavus. Spordis, just rekordite arengus, tekivad niisugused barjäärid sageli. Äkki katkeb tulemuste kasv, taandub lühemaks või pikemaks ajaks «surnud punkti». Üsna sageli kipuvad need «inimvõimete piirid» kokku langema mingi ümmarguse arvulise näitajaga.

400 m tõkkejooksus kõneldi 50 sekundi piirist. Oli aeg, millal kõneldi 14 minuti piirist 5000 m jooksus. Naiste 400 m vabaujumises rünnati üle viieteist aasta tagajärjetult 5 minuti piiri. Siis leidus ujuja, kes purustas selle piiri mitte kümnendiksekundite, vaid kümnete sekunditega. Ja üsna varsti leidus teisigi, kes suutsid ületada näiliku «inimvõimete piiri».

23-aastane ameeriklane Paul Anderson oli üks nendest, kelle ümber oli tekkimas lausa müüte, sest tema'p see kange mees oligi, kes sooritas võimatuna näiva — purustas kolme tõste kogusummas 500 kg piiri.

Kaks aastat oli see 177 sm pikkune ja 164 kg raskune ameerika noormees Toccoast (Georgia osariigist) olnud konkurentsitult maailma parim. Kuid eks ole olnud ikka nõnda, et mida täna suudab üks, seda suudavad homme mitmed. Ei osanud kaks aastat tagasi keegi aimata, et nii fantastiliste resultaatidega rajatud hegemoonia juba nii ruttu kuulub jagamisele.

Argentiinlane Humberto Selvetti polnud uus inimene tõstesportlaste tippklassis. Helsingis «tegi» ta 432,5 kg ja võitis pampade maale pronksmedali. Tõsi, siis saabus selle võimeka mehe sportlikus biograafias mitmeaastase vaikuse periood. Selvetti ei startinud olümpiamängude vahelisel perioodil pea ühelgi rahvusvahelisel võistlusel. Ta kuulus juba unustamisele. Enne Melbourne'i mänge aga tuli Selvetti tagasi tippmeeste hulka tüseda pagasiga — tal oli kaasas lühikese ajaga saavutatud hirmuäratav sportlik vorm.

Argentiinlane asus Näitusehoone tõstepõrandale 143,5-kilogrammise kehakaaluga. Anderson, «suurenenud söögiisuga inimene», nagu teda lühikese üliõpilaspõlve ajal oli kutsutud, tegi enne Melbourne'i mänge läbi karmi dieedi. Koloss oli «kõhnunud», ta kaalus nüüd «ainult» 137,9 kg.

Südaöö oli möödas, kell lõi algava päeva esimest pooltundi, kui 9 üle 90-kilose kehakaaluga meest alustasid võistlust medalitele. Mida tegid ülejäänud raskekaallased, see libises mööda peaaegu märkamatult. Kõiki huvitas heitlus kahe «inimkraana» — Andersoni ja Selvetti vahel. Kes loobus unest sel ööl, et seda võistlust lõpuni jälgida, ei kahetsenud.

See oli otse paradoksaalne: tõstevõistlustel, kus startis maailma kõigi aegade fenomenaalseim raskekaalu tõstja, oli heitlus

kuldmedalile tasavägisem kui kunagi varem olümpiamängude ajaloos.

Kui kõik eelmised võistlejad olid lõpetanud, lisati kangile 10 kg ja «inimkraanad» alustasid võistlust surumises. Selvetti panigi saalitäie rahvast kihama. Ta fikseeris algul sirgetel kätel 165 ja siis 175 kg. Katse 180 kilogrammiga ebaõnnestus. Ta võttis raskuse rinnale, kuid kohtunik hilines märguandega, mis lubaks tõstet jätkata. Mitu sekundit hoidis argentiinlane kohutavat raskust oma rinnal. Viimaks kõlas märguanne, kuid Selvetti jõud oli selleks korraks juba ammendatud.

Kasvult pisut lühem, musta kräsuspeaga Anderson suutis üles suruda «ainult» 167,5 kg. Kaks katset 172,5 kg raskuse kangiga ebaõnnestusid. Argentiinlase edu säilis ka rebimisel, sest mõlema lõpptulemuseks jäi 145 kilogrammi.

Kell käis 27. novembri kolmandat tundi, kui «inimkraanad» alustasid otsustavat võistlust tõukamises. Selvetti sai algul sirgetele kätele 170 kilogrammi. Siis laskis ta lisada veel 10 kilogrammi ja tõukas ka selle üles. Võis arvata, et sellest võiduks ei piisa. Argentiinlane laskis lisada veel viis kilo. Kui ta nüüd kangi üles saab, on kuldmedal ehk tema.

«El toro de la pampa» — pampasõnn, nagu kaasmaalased teda hellitades kutsusid, oli kangesti tüse. Kõht kippus vägisi üle rihma rippuma. Seepärast seadis ta enne kangi juurde asumist alati oma figuuri «korda» — tõmbas kõhu sisse, tegi vöö paari augu võrra kitsamaks, ja niiviisi tublisti sportlikuma välimuse omandanud, asus kangi kallale.

Saalis valitses hauavaikus. Selvetti oli kõik ettevalmistused teinud, haaras kangist ja ... tõukas üles. Ei, siiski mitte. Suutmata fikseerida, pillas kangi.

Pärast seda, kui Selvetti oli tõsted lõpetanud, asus kangi juurde Anderson. Mees, kes esimesena oli tõuganud üle kahesaja kilo, laskis asetada kangile kohe 187,5 kg. Selle ülestõukamine oleks andnud talle võrdse kogusumma juures esikoha, sest ta oli kaalult kergem.

Esimene katse. Kang tõusis rinnale, üles... Ei fikseeri! Kang prantsatas põrandale. Käed kehast eemal, jalad harkis, sest tohutult hüpertrofeerunud reielihased ei võimalda jalgu koos hoida, nii sõna tõsises mõttes tatserdas «kraana» tagasi oma kohale.

Uus katse. Ei saanud kangi rinnalegi, jalg libises ja kang mürtsatas põrandale ning Anderson langes põlvili. Asi läks tõsiseks. Tribüünid kihisesid erutusest. Jänkide tõstebossid olid ilmselt ärevuses. Ei ole ju võimalik, et Paul, «üliinimene», ei võida «kulda».

Enne mänge kirjutati palju sellest, et Andersoni esinemine Melbourne'is kujuneb sensatsiooniliseks. Oligi küpsemas suur sensatsioon, kuid täiesti vastupidine oodatule. Fenomenaalne ameerika «beebi» oli kaotamas.

Ümber puhkava Andersoni askeldasid igasugused asjamehed. Talle klopiti selga, hõõruti, anti instruktsioone. Erksa sammuga,

jalad harkis, marssis Paul kolmandale katsele. Kostis surutud häälitsus, mis teinekord saadab väga tugevat pingutust, kuid polnud arusaadav, kas tuli see Andersoni või kaasakistud publiku suust. Anderson ei saanud veel õiget tasakaalugi, kui kohtunikud raskuse fikseerisid. Tõstekohtunik andis käega märku kangi allalaskmiseks. Tõste luges. Anderson oli siiski üle noatera võitnud kuldmedali. Mõlema kange mehe kogusummaks jäi 500 kg.

Kell oli veerand neli hommikul — kukkedel oli käes esimese kiremise aeg, kui unised skaudid tõid patjadel olümpiamedalid raskekaallaste autasustamiseks.

Klass nõrgemate meeste hulgas osutus kangemaks itaallane A. Pigaiani 452,5 kilogrammiga.

Raskekaallase Paul Andersoni pooletonnine kogusumma polnud spordipublikule mingi üllatus. Üllatavam oli aga Ameerika Ühendriikide sportlaste esinemine kergemates kehakaaludes. Veel 1956. a. tuli Ühendriikide lahtistel meistrivõistlustel Philadelphias kärbeskaalus võitjaks 23-aastane Charles Vinci «kesise» tagajärjega — 313 kg. Ka 20-aastase sulgkaallase Isaac Bergeri meistrivõistluste tagajärg — 326 kg — ei lubanud temast loota tõsist pretendenti olümpiamängudel. Kuid mehed olid tohutult arenenud. Kokkuvõttes saavutasid ameeriklased tõstmises 4 kuld-, 2 hõbe- ja 1 pronksmedali nõukogude tõstjate 3 kuld- ja 4 hõbemedali vastu. Resti medalitest said Itaalia, Argentiina, Prantsusmaa, Iraan, Poola ja Lõuna-Korea.

Olümpia tõstevõistlused olid kõigiti õnnestunud. Pärast mänge tuli tõsterekordite raamatusse kanda 24 uut olümpiarekordit ja kaheksa maailmarekordit.

Kui Helsingis oli kuldmedalimeeste kogusummaks 2712,5 kg, siis Melbourne'is oli see juba 2905 kg. Nii tõstsid parimad atleedid seekord keskmiselt 27,5 kg rohkem kui eelmistel olümpiamängudel. Samasuguseid paralleele võiks tõmmata järgmiste kohtade osas. Nelja aastaga oli Helsingi tase kaugele seljataha jäetud. Helsingi mängude võitjad poleks nüüd pääsenud isegi auhinnalisele kohale.

Aga esikoht mitteametlikus meeskonnavõistluses ... kuulus seekord Ameerikale. Kui see aga ei taha südamele rahu anda, siis võib vastuse sellele leida järgmises: viies kaalus, kus nõukogude tõstjad kohtusid ameeriklastega, edestasid nad viimaseid surumises kokku 20 kiloga, kuid kaotasid rebimises 15 ja tõukamises 12,5 kg. Nii et puudu jäi tempotõstetes.

VÕISTLUSED MAADLUSMATIL

Võistlused **vabamaadluses** algasid 28. novembril. Kaks maadlusmatti asendasid nüüd Näitusehoone poodiumil tõstepõrandat. Startis 27 maad 110 osavõtjaga — ebatavaliselt suur arv niisuguste võistluste kohta. Täisarvulised meeskonnad (8 meest) olid Melbourne'i lähetanud järgmised riigid: Nõukogude Liit, Türgi, Iraan, Jaapan, Ameerika Ühendriigid, India ja Austraalia. Muide, Türgit esindasid XVI olümpiamängudel ainult maadlejad.

Võistlejate kaalumine algas hommikul kella 7 ajal (vastavalt määrustele neli tundi enne võistluste algust). Pärast kaalumist olid võistlejad huvitatud loosimisest, sest loosist olenes palju. Nõukogude sportlastel loosiga eriti ei vedanud. Esimestes ringides tuli kohtuda oma kehakaalu tugevamatega — Salimullinil jaapanlase Sasaharaga, Shirtladzel esikohale tulnud bulgaarlase Nikoloviga, Kulajevil Helsingi olümpiavõitja rootslase Palmiga, Tsalkalamanidzel ameeriklase Delgado ja Balavadzel soomlase Rantaneniga. Ainult Bestajevi viis loos kokku oma kaalu ühe nõrgema, lõunakorealase Te Ohiga.

Esimesel matil alustasid maadlust **helveskaallased** ja teisel kärbeskaallased. Esimeses paaris helveskaalus Mirian Tsalkalamanidze (Nõukogude Liit), maadeldes ameeriklase Delgado vastu, oli kogu maadluse kestel tugevas ülekaalus. Ta viis ameeriklase paaril korral silda, kuid füüsiliselt tugevamal ameeriklasel õnnestus sillast väljuda. Tsalkalamanidzele kuulus ülekaalukas punktivõit. Teiseks vastaseks oli tal jaapanlane Asai, kellega võistlus kujunes tasavägisemaks. Mitmel korral üritas väga kiire jaapanlane Tsalkalamanidzet jalgadest haarata, kuid viimase vastuvõttest sattus ise parterisse. Püstimaadluses kuulus aktiivsus nõukogude maadlejale. Partermaadluses viis Tsalkalamanidze jaapanlase üle silla, millega kindlustas endale kaks võidupunkti. Peal olles ei suutnud Asai läbi viia ühtki võtet. Lõpupüstimaadluses oli jaapanlane kerges ülekaalus, kuid kindel punktivõit kuulus ikkagi Tsalkalamanidzele. Seda kummalisem oli kohtunike otsus, kes kuulutasid võitjaks Asai. Meie esindaja protesti peale aga esialgne otsus muudeti.

Kolmandas ringis oli grusiinlase vastaseks india maadleja Daware. Indialane oli väga liikuv, kuid tehnilisest küljest ei paist-

nud silma millegagi. Võtete ebaõnnestumise korral lõi ta endale kätega vastu reisi ja tegi lõbusa näo, millele pealtvaatajad reageerisid naeruga. Pärast seda, kui Tsalkalamanidze ta puusaheitest kaheksa minutit 50 sekundit kestnud maadluse järel oli seljatanud, kargas indialane rõõmsalt püsti ja lahkus matilt pealtvaatajate elava aplausi saatel.

Nüüd tuli nõukogude maadlejal kohtuda kaalu tugevaima, 1954. a. maailmameistri türklase Hussein Akbasega. Türklane oli oma vastasest peajao pikem ja kõverate jalgadega. Maailma karikavõistlustel Istanbulis kaotas Tsalkalamanidze talle seljaga. Seekordne kohtumine nende vahel oli äärmiselt tasavägine. Lõpuminutil paistis türklane olevat aktiivsem, mistõttu tunnistati ka võitjaks.

Finaalis kohtus türklane kolmekordse Iraani tšempioni Khojastepouriga. See matš oli algusest lõpuminutini tasavägine. Viimasel minutil üritas türklane Akbas iraanlast jalgade haardest parterisse viia, kuid iraanlase vastuvõttest jäi ise matile viimase alla. Kohtunikud andsid üksmeelselt võidu iraanlasele. Nüüd kujunes otsustavaks Tsalkalamanidze kohtumine iraanlasega. Viimasel oli vaja vaid punktivõitu, et tulla võitjaks. Tsalkalamanidze aga pidi kuldmedali võitmiseks iraanlase seljatama.

Juba esimesel minutil hakkas ta passiivset iraanlast tuliselt ründama. See aga hoidus võtetest, taganedes matilt välja. Siis aga kroonis Tsalkalamanidze rünnakuid edu. Ta haaras tugevalt iraanlase käevarrest ja enda jalaga vastase jalga sidudes heitis ta üle rinna puhtalt selili. Aega oli kulunud täpselt neli minutit. Tsalkalamanidze oli saavutanud kuldmedali. Rõõmuhoos sööstis 29-aastane grusiinlane havihüppega poodiumilt sõprade kätele. Khojastepour tuli hõbemedalile ja Akbas pronksmedalile.

Kärbeskaalus alustas suur favoriit türklane Mustafa Dagistanli edukalt. Esimeses ringis alistas ta jaapanlase M. Jizuka punktidega, teises ringis aga seljatas ameeriklase L. Alleni viie ja poole minutiga. Kolmandas voorus seisis türklane vastamisi südi sakslase A. Kämmereriga, kes eelmises kohtumises oli saavutanud punktivõidu argentiinlase A. Diazi üle. Türklane saavutas punktivõidu.

Noorel nõukogude maadlejal Mihhail Šahhovil tuli esimeses kohtumises vastu võtta punktikaotus iraanlaselt Yaghoubilt. Püstimaadluse esimestel minutitel viis iraanlane Šahhovi jalgade haardest parteri, mis andis talle ühe tehnilise punkti. See põhjustaski Šahhovi kaotuse. Teises ja kolmandas ringis saavutas aga nõukogude maadleja kaks kiiret seljavõitu — ühe filipiinlase Landero (3.45) ja teise pakistanlase Zahuri (5.00) üle ning pääses finaali. Võistlus Istanbulis maailmameistriks tulnud türklase Dagistanliga oli tasavägine. See oli kärbeskaallaste viimane matilaheing. Tehniliselt ei saanud kumbki võtteid läbi viia. Suurem aktiivsus matši lõpuosas andis võidu türklasele.

Pärast võitu Šahhovi üle seljatas iraanlane Mohamed Yaghoubi austraallase Jamesoni kuue ja poole minutiga ja indialase Pandey kahe minutiga. Nii kohtusid neljandas ringis kaks kaotuseta meest Dagistanli ja Yaghoubi. Vaieldava paremusega võitis türklane. See kohtumine, samuti nagu ülalkirjeldatud Šahhov-Dagistanli matš, otsustas lõplikult medalite saatuse. Maailmameister Dagistanli oli esinenud olümpiakonkurentsis oma tiitlile vastavalt. Yaghoubi võitis hõbe- ja Šahhov pronksmedali.

Etteennustatud võitja **sulgkaalus** — jaapanlane Shozo Sasahara — alustas võiduga pakistanlase M. Naziri üle. Nõukogude maadleja Linar Salimullin oli esimeses ringis vaba, kuid juba teises ringis tuli tal vastu astuda jaapanlasest maailmameistrile. Sasahara oli kõigis maadlusfaasides parem ja sai kindla punktivõidu. Edasistes matšides maadles Salimullin loiult. Ta võitis küll punktidega hindut Sarupit, kuid kaotas omakorda punktidega belglasele J. Mevisele ning langes võistlustest välja. Lõppkokkuvõttes jagas Salimullin Helsingi mängude «hõbeda», iraanlase N. Givethchiga kuuendat ja seitsmendat kohta.

Muide, Salimullini kohtumine Sarupiga kujunes publikule lõbusaks vahepalaks. India maadleja oli tehniliselt nõrk. Parteris, olles peal, ei osanud ta midagi ette võtta. Naljakas oli see, kuidas ta oma nõutuses žestikuleeris ja omaette valjusti aru pidas, umbes nii: «Haaraks sind siit, aga ei saa. Võib-olla prooviks ehk sealt — kah ei tule midagi välja.»

Samalaadset tähelepanu äratas ameeriklane M. Roderick. Ta kandis ümber pea seotud linti, nagu oleks haavatud, ja ilmus maadlusmatile mingis kummalises särgis. Ameeriklaste maadlusmunder oli üldse ebaharilik — maadlustrikoode asemel olid nad riietatud spordisärki ja -pükstesse ning sarnanesid seetõttu korvpallimängijatele või mõne teise spordiala harrastajatele.

Võidult võidule sammus Sasahara. Ta saavutas tasavägises võistluses türklase B. Sitiga punktivõidu ja alistas seejärel Rodericki. Nüüd tuli jaapanlasel medaleid otsustavas matšis kohtuda soomlase E. Penttilaga, kuid soomlane loobus. Sasahara teed kuldmedalile võis nüüd veel tõkestada ainult belglane Joseph Mewis. Enne võistlusi maadlusspetsidele tundmatu belglane oli saavutanud punktivõidud Sarupi, Penttila ja Salimullini üle ning tõusnud finaali ühegi kaotuseta nagu kuulus Sasaharagi. Selles kohtumises aga oli jaapanlane punktidega parem ja võitis kuldmedali.

Dagistanli ja Sasahara olid maailmameistritest ainsad, kes suutsid olümpiamängude maadlusmatil taas kullata oma tiitleid.

Hõbemedali võitis Mewis ja pronksmedali Penttila. Oodatust nõrgemini olid esinenud Helsingi mängude kuulsad vabamaadlejad türklane B. Sit ja iraanlane N. Givethchi.

Kergekaalus pandi suuri lootusi nõukogude matimehele Alimberg Bestajevile. Seda põhjustas tema edu maailma karikavõist-

lustel Istanbulis: viie vastase võitmiseks kulutas ta siis vähem aega, kui on ette nähtud üheks matšiks.

Bestajev alustaski hoogsalt. Ta seljatas korealase Te Ohi 2 minuti 15 sekundiga, bulgaarlase G. Zaitsevi 5 minuti 20 sekundiga ja pakistanlase M. Asrafi 2 minuti 30 sekundiga.

Järgnes tugev võistlus ungarlase G. Tothiga. Tehnilist võtet ei suutnud neist teostada kumbki. Kui partermaadlus oli enamvähem tasavägine, siis püstimaadluses oli aktiivsem Bestajev. Sellest hoolimata tunnistati kahe kohtuniku poolt ja ühe vastu olles võitjaks ungarlane. See kaotus andis Bestajevile küll kolm kaotuspunkti, kuid polnud takistuseks finaali pääsemisel. Ungarlane aga sai sellest kohtumisest viienda kaotuspunkti ja langes edasisest võistlusest välja.

Kaotuseta rühkis finaali poole iraanlane Emamali Habibi. Rootslase O. Anderbergi seljatamiseks esimeses ringis kulus tal 4 minutit 50 sekundit. Seejärel alistas ta punktidega kolm maadlejat — ungarlase Tothi, prantslase R. Bielle'i ja itaallase G. Nizzola. Viimane kohtumine lõppes huvitava vahejuhtumiga. Jaapanlasest kohtunik tõstis ekslikult itaallase käe, kuigi iraanlane oli tunnistatud üksmeelselt võitjaks. Nizzola jooksis rõõmu pärast mööda matti. Kohtunik aga tõi ta uuesti mati keskele ja tõstis Habibi käe. Nüüd läks lärmiks. Pettunud Nizzola hakkas itaallastele omase temperamendiga vastu vaidlema ega tahtnud matilt lahkuda. Hulk itaallasi ja iraanlasi rüseles ümber kohtunikelaua, häälekalt õigust nõudes ja kätega ägedasti vehkides.

Kolme seljavõiduga — austraallase D. Schumacheri (3.30), argentiinlase J. Roloni (9.30) ja mehhiklase M. Tovar Gonsalesi (7.00) üle — pretendeeris kolmandana kuldmedalile ka jaapanlane Shigeru Kasahara. Nagu Bestajevgi oli ta saanud ühe punktikaotuse (ameeriklaselt F. Bettuccilt), kuid see veel ei sulgenud ust finaali.

Teenimatu kaotus ungarlasele nähtavasti mõjutas Bestajevit. Finaalis maadles ta tegelikest võimetest halvemini. Ta sai punktikaotuse Kasaharalt ja läks oma võttest selili Habibi all, jäädes niiviisi kolmandaks. Võitjaks tuli noor iraanlane Emamali Habibi, keda võis pidada üheks parimaks vabamaadlejaks olümpiamängudel. Teine koht kuulus jaapanlasele Kasaharale.

Kergekeskkaalus võistles üks meie kindlaim lootus kuldmedalile — Vahtang Balavadze. Varasematel rahvusvahelistel võistlustel oli ta esinenud väga edukalt. Seekord aga valmistas pettumuse.

Esimeses paaris võitis Balavadze suure punktide ülekaaluga soomlase T. Rantaneni. Seejärel seljatas 4 minutiga sakslase A. Tischendorfi. Kolmandas ringis kohtus ta jaapanlaste lootuse Mitsuo Ikedaga. Nõukogude maadleja oli püstimaadluses tugevas ülekaalus. Võis arvata, et kolm tehnilist punkti annavad valikuõiguse temale. Kuid kohtunike poolt näidati valgete tuledega matši viigilisust. Partermaadluses all maadeldes viis jaapanlane

ootamatu tõmbega Balavadze silda. Selle asemel, et kaitseasendit kindlustada, üritas Balavadze vastuvõtet, mis võimaldas jaapanlasel ta korduvalt silda viia. Balavadze kaotas parteris 10 punkti! Hiljem peal maadeldes ja lõpupüstimaadluses ei suutnud ta seda enam tasa teha. Järgmise vastase pidi Balavadze nüüd finaali pääsemiseks seljatama. Selleks osutus suurte kogemustega Helsingi hõbemedalimees rootslane Per Gunnar Berlin. Balavadze demonstreeriski oma hiilgavat tehnikat. Ta saavutas 6-minutilise püstimaadluse järel 11 punkti. Vaatamata rootslase osavale kaitsele seljatas Balavadze ta 9 minuti 10 sekundiga.

Seni kaotuseta jaapanlast Ikedat võis teel kuldmedalile väärata ainult türklane Ibrahim Zenglin, kes samuti oli alistanud kõik oma kolm vastast. Kuid Ikeda, üks toredamaid tehnikamaadlejaid Melbourne'is, saavutas punktivõidu ja kuldmedali. Teise ja kolmanda koha otsustas matš türklase ja Balavadze vahel. Viimasel andis tunda eelmise matši väsimus, ta maadles väga loiult. Zengin sooritas võtte ja seljatas Balavadze. Aega oli kulunud 8 minutit 30 sekundit. Seega jäi Balavadze kolmandaks.

Keskkaalus toimus esimese ringi põnevaim kohtumine nõukogude maadleja Georgi Shirtladze ja bulgaarlase Nikola Nikolovi vahel. Nõukogude maadlejale tõid selles matšis kaotuse peamiselt tema taktikalised vead. Shirtladze teadis, et Nikolov on füüsiliselt tugev, kuid mitte just vastupidav. Oleks tulnud alustada ettevaatlikult. Kuid Shirtladze andis vastasele kahel korral juba algminutitel võimaluse sooritada heidet jalgade haaretest, kusjuures teisel heitel ei puudunud palju seljakaotusest. Käesoleval juhul poleks Shirtladze tohtinud alustada vastasega nii lahtist maadlust. Püstimaadluse järel sai valikuõiguse Nikolov, kes soovis jätkata maadlust katkestatud seisust. Shirtladze, olles kaotusseisus, alustas ägedate rünnakutega. Vastane kaitses end rünnakute eest matilt põgenemisega, mille eest tehti kaks hoiatust. Surmani väsinud Nikolov aga ei püsinud sellest hoolimata matil. Ergutushüüded mõlema sportlase kaasmaalaste poolt tegid õhkkonna veelgi põnevamaks. Matikohtunik tegi korduvalt Nikolovile märkusi maadluse jätkamiseks matil, kuid viimane püüdis aja võitmiseks sihilikult matilt põgeneda. Nüüd lõppes ka vilemehe kannatus ja ta tõstis võidumärgiks Shirtladze käe. Kuid žürii otsusel tuli võistlust jätkata. Nikolov taipas, et teda võidakse kaotajaks tunnistada, võttis kogu jõu kokku ning alustas viimasel minutil aktiivset maadlust. Hoolimata bulgaarlase algedust, oli matši käik olnud üsna tasavägine. Kohtunikud andsid 2:1 võidu Shirtladzele. Kuid bulgaarlaste protesti tõttu see otsus muudeti.

Järgmistes kohtumistes võistles Shirtladze mehiselt. Ta saavutas kolm seljavõitu — filipiinlase N. Arcalesi (2.15), sakslase J. Sterri (7.40) ja lõuna-aafriklase H. Van Zyli (3.00) üle, ning võitis punktidega türklast J. Atlit, 1954. aasta maailmameistrit.

Pärast tähtsat võitu Shirtladze üle tuli Nikolovil vastu võtta seljakaotus jaapanlaselt K. Katsuramotolt. Ainult seljavõidud võisid veel mehele kindlustada pääsu finaali. Ja bulgaarlane panigi oma järgmise vastase, sakslase Sterri 13 minuti 10 sekundiga õlgadele, samuti rootslase B. Lindbladi (pisut enne maadlusaja lõppu).

Ühegi kaotuseta jõudis finaali ameeriklane Dan Hodge. 3 minutit 15 sekundit kulus tal esimese vastase, inglase G. Farquhari seljatamiseks. Teises ringis saavutas Hodge punktivõidu sitke soomlase V. Punkari üle ning pani seejärel viie minutiga õlgadele austraallase W. Davise. Neljandas ringis seljatas ameeriklane veel ühe vastase — iraanlase A. Zandi.

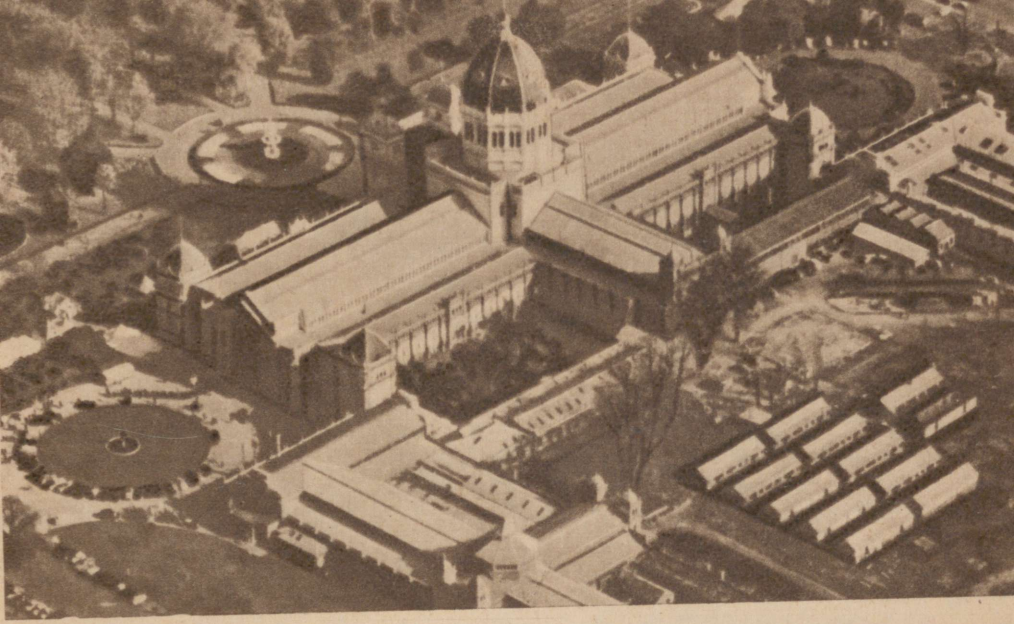
Suureks favoriidiks tõusnud Hodge'il tuli nüüd kohtuda Nikoloviga. Kuldmedalile tulekuks oleks ameeriklasele piisanud punktivõidust, bulgaarlasel oli jäänud ainult üks võimalus — seljavõit. Nikolov saavutaski selle: enesekindlaks läinud ameeriklane üritas rünnakuvõtet, kuid bulgaarlane reageeris kiiresti ning Hodge oli õlgadel. Nagu noaga lõigatult katkes poodiumi äärde kogunenud jänkide ergutuskisa: «Go! Go!»

Shirtladze, maadeldes Hodge'iga teise-kolmanda koha pärast, oli kogu aeg parajas ülekaalus. Viimasel minutil, sattunud iseenda võttest parteri ja ameeriklase tõmbest poolsilda, tunnistati ta türgi matikohtunike poolt kümme sekundit enne maadlusaja lõppu seljatatuks. Seega jäi Shirtladze kolmandale kohale ja Hodge võitis hõbemedali.

Poolraskekaalus oli nõukogude sportlasel Boriss Kulajevil kõige raskem loos. Tema esimeseks vastaseks osutus Helsingi olümpiamängude võitja rootslane V. Palm. Kulajev võitis tugevat rootslast punktidega. Teiseks vastaseks oli türklane A. Atan, maailma karikavõistluste võitja.

Kohtumine algas ettevaatlikult. Esimesed kuus minutit vastased ainult kõndisid teineteise ümber. Loosiga maadles parteris esimesena all Kulajev. Türklane ei suutnud partermaadluses tugeva Kulajevi vastu midagi ette võtta. Olles ise peal, ilmutas nõukogude maadleja suurt aktiivsust. Lõpupüstimaadluses teostas Atan küll võtte, kuid väljaspool matti. Ometi olid kaks kohtunikku seda lugenud ja võit anti türklasele. Nõukogude meeskonna esindaja poolt antud protesti põhjal muutis žürii otsuse vastupidiseks. Kolmanda vastase, iirlase G. Martina seljatas Kulajev 8 minutiga ning pääses edasi finaali.

Kaotuse järel Kulajevile saavutas Palm punktivõidu tugeva ameeriklase P. Blairi üle, kuid kaotas kolmandas ringis vaieldavalt Atanile ning langes võistlusest välja. Blair aga, kes enne kaotust Palmile oli esimeses ringis võitnud seljaga soomlase V. Lahti, saavutas nüüd kaks võitu järjest — seljatas lõuna-aafriklase J. Theroni viie minutiga ja alistas punktidega Atani. See tähendas ameeriklasele pääsemist finaali.

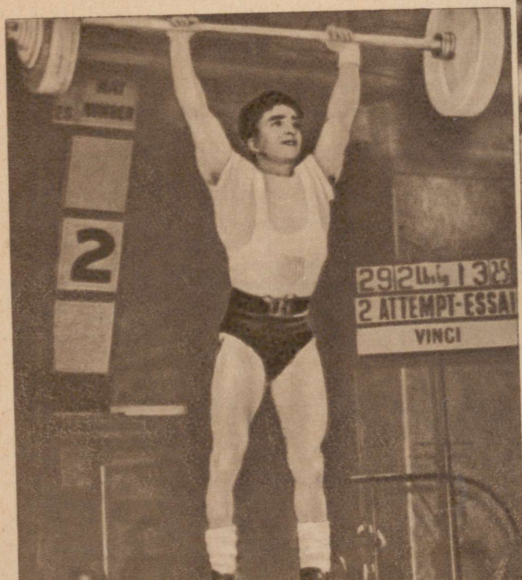

Näitusehoone — tõstjate ja maadlejate võistlusareen.

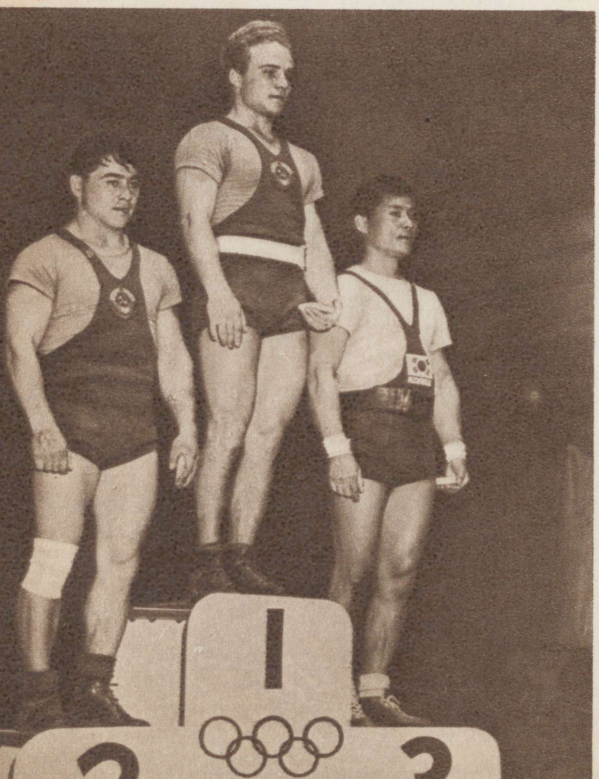
Teist korda võitis Melbourne'is kuldmedali havailane Thomas Kono (paremal).

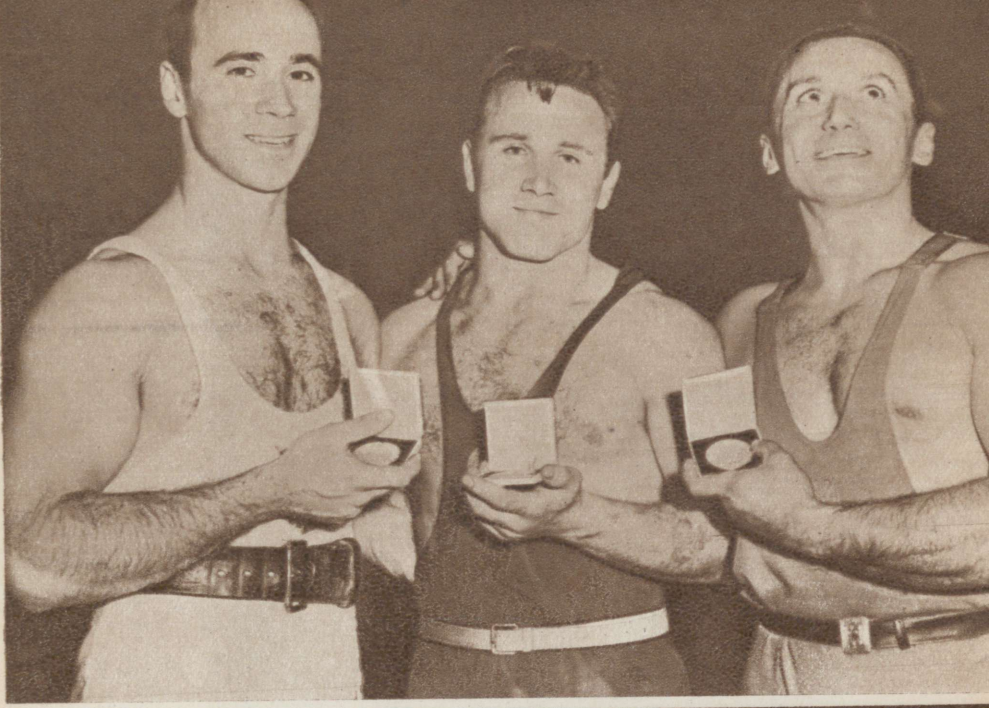
Esimese kuldmedali võitjaks tõstevõistlustel oli kärbeskaallane Charles Vinci (all).

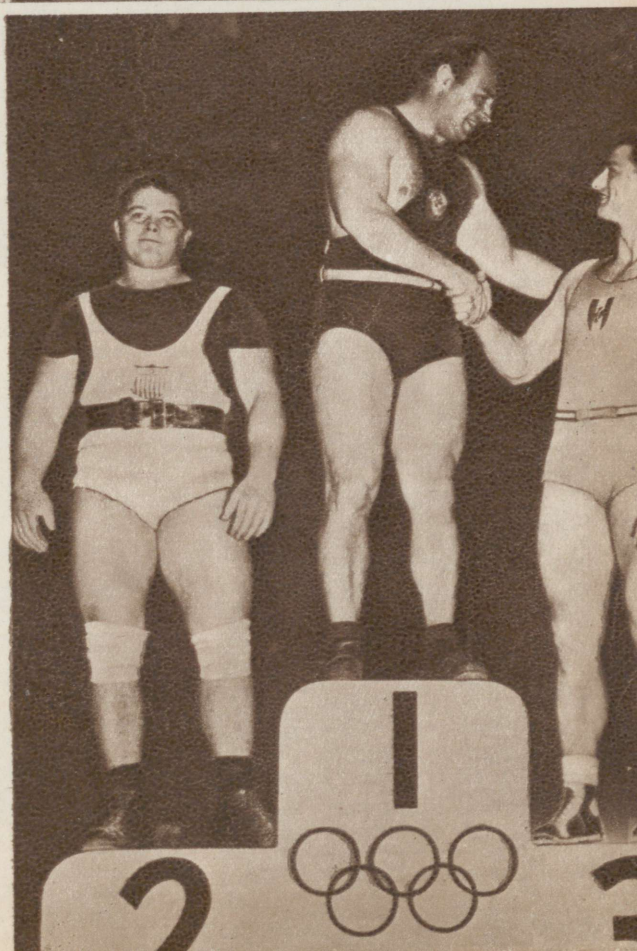
Kolmest küljest piirasid tribüünid poodiumi, kus asus tõstepõrand.

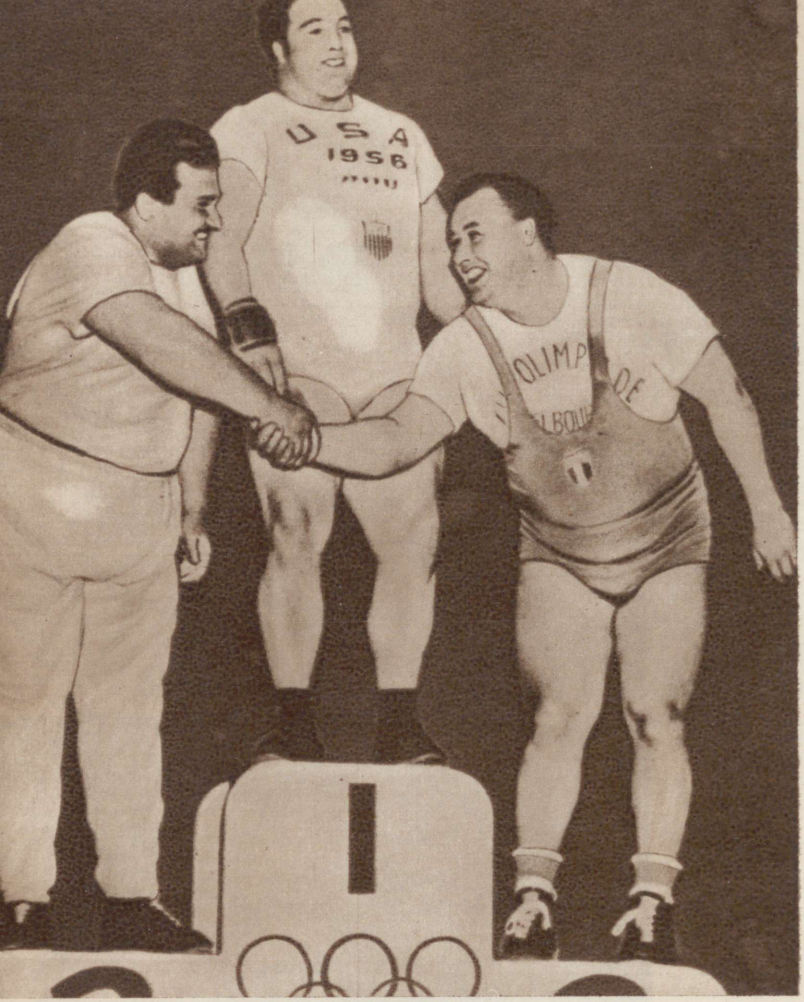
I. Rõbaki ja R. Habutdinovi omavaheline duell kergekaalus on lõppenud esimese võiduga. Paremal Kim Tšang Hi.

Teraslihastega mehed on saanud kätte «medalipalga». Kergekeskkaalu võitjad: F. Bogdanovski (keskel), P. George (vasakul) ja A. Pignatti (paremal).

Helsingi «pronks» keskkaalus on vahetatud «kulla» vastu poolraskekaalus! A. Vorobjov võtab vastu oma peamiste rivaalide õnnitlusi. Vasakul D. Sheppard, paremal J. Debuf.

Aupjedestaali konstruktsioon on pandud proovile neljasajakilose raskuse all — autasustatakse «inimkraanasid». Vasakult: H. Selvetti, P. Anderson, A. Pigaiani.

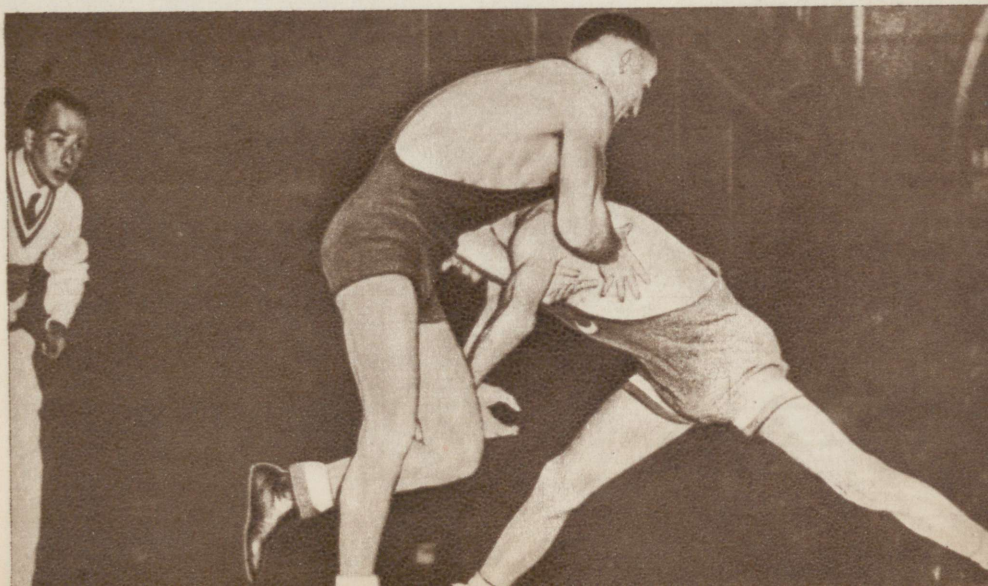

Vastandite «kooskõla». Kärbeskaallane Vladimir Stogov on heas läbisaamises ligi sada kilo raskema Paul Andersoniga.

M. Tsalkalamanidze oli ainus nõukogude vabamaadleja, kes Melbourne'is seisis «trepistiku» kõrgemal astmel. Vasakul iraanlane M. Khojastepur ja paremal türklane H. Akbas.

Neljas ring helveskaalus. H. Akbas üritab haarata M. Tsalkalamanidze jalga.

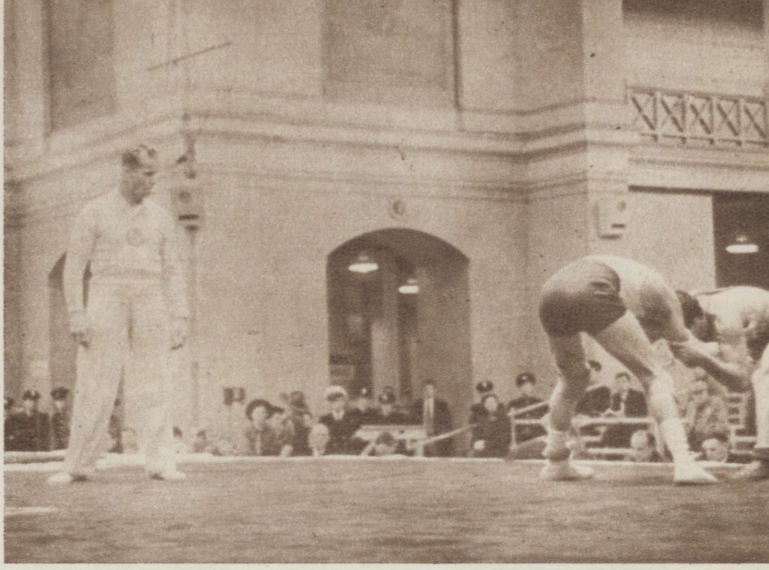

Erutusega jälgivad jaapani maadlustreenerid ja ajakirjanikud oma matimehe heitlust.

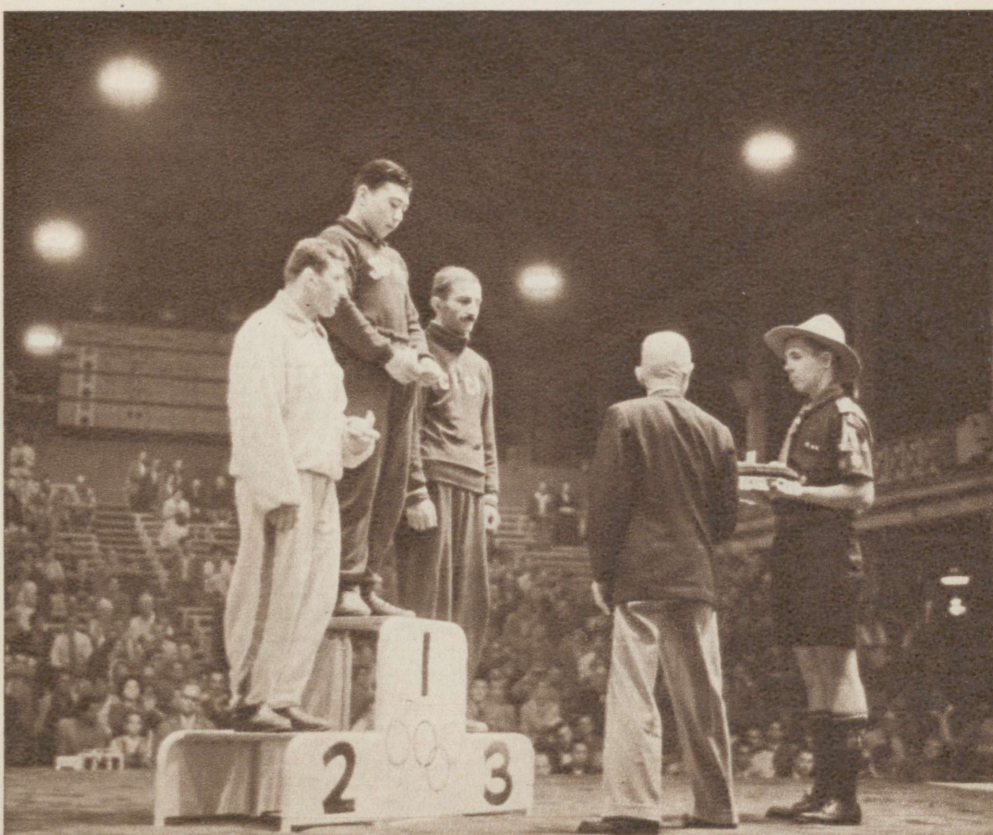
Nõukogude vabamaadleja A. Bestajev võtab vastu pronksmedali kergekaalus. Tema kõrval seisavad aupjedestaalil iraanlaste «kuld» E. Habibi ja jaapanlaste «hõbe» T. Kasahara.

Esimene ring kergekeskkaalus. On alanud võistlus jaapanlase M. Ikeda ja ameeriklase W. Fischeri (pildil esimene) vahel. Kohtunikuna tegutseb Edgar Puusepp.

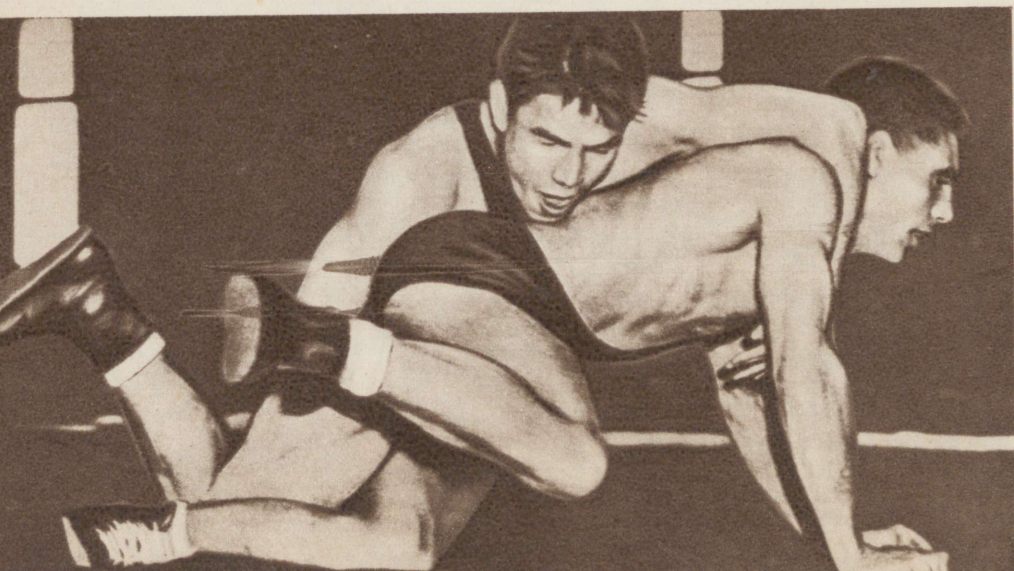
Jaapanlane M. Ikeda on võitnud kuldmedali kergekeskkaalus. Türklane I. Zengin on tulnud hõbemedalile ja nõukogude maadleja V. Balavadze pronksmedalile.

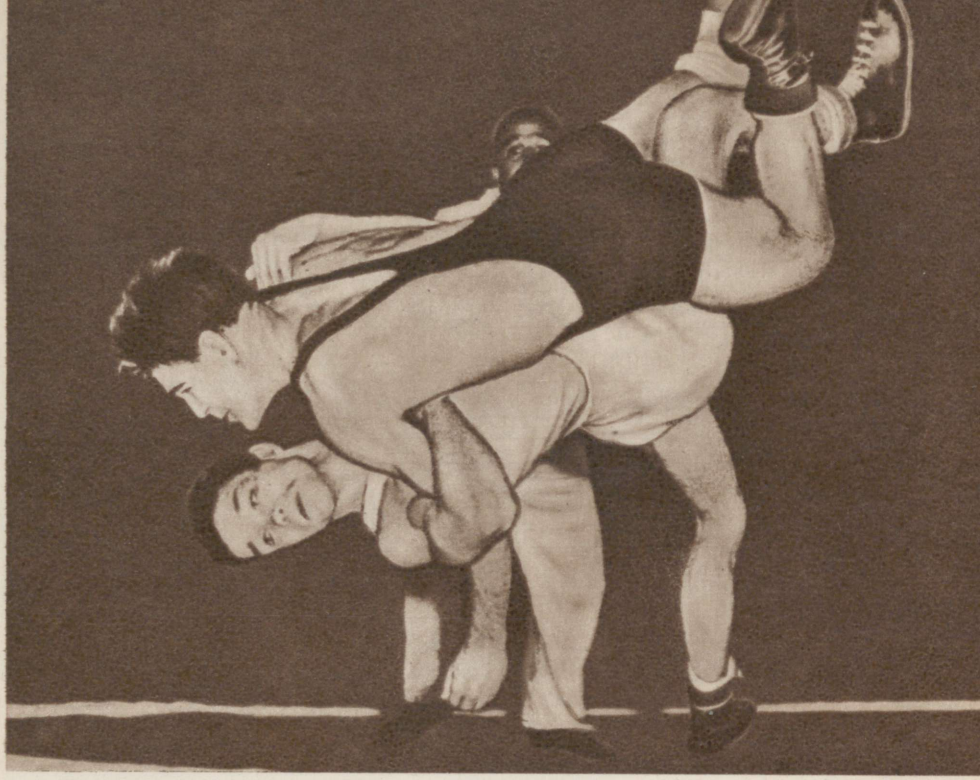

Maadlemised on maadeldud, nüüd otsustagu kohtunikud! Poolraskekaallaste B. Kulajevi (paremal) ja ameeriklase P. Blairi kohtumiselt kuuendas ringis.

Sulgkaalu võitja jaapanlane S. Sasahara (peal) saavutas teises ringis vaieldava punktivõidu nõukogude maadleja L. Salimullini üle.

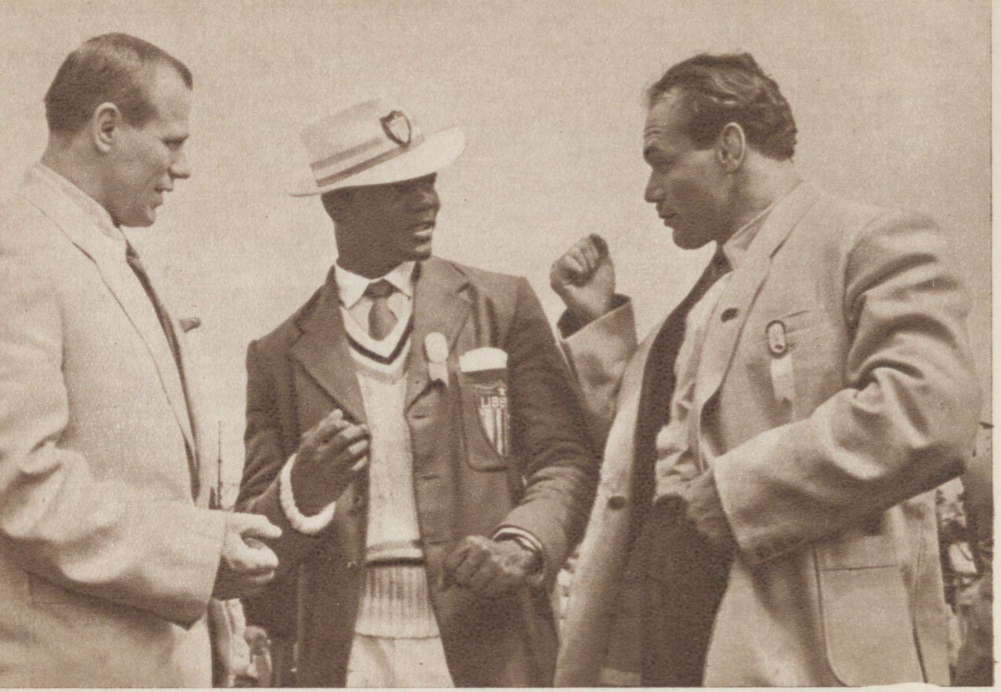

Helveskaalu kolmas ring klassikalises maadluses. Kurttumm itaallane I. Fabra on sooritamas efektset ülerinnaheidet kohtumisel ungarlase I. Baranyaga.

Sulgkaalu teine ring klassikalises maadluses. Soomlane R. Mäkinen üritab käevarrelukku kohtumisel prantslase R. Bielle'iga.

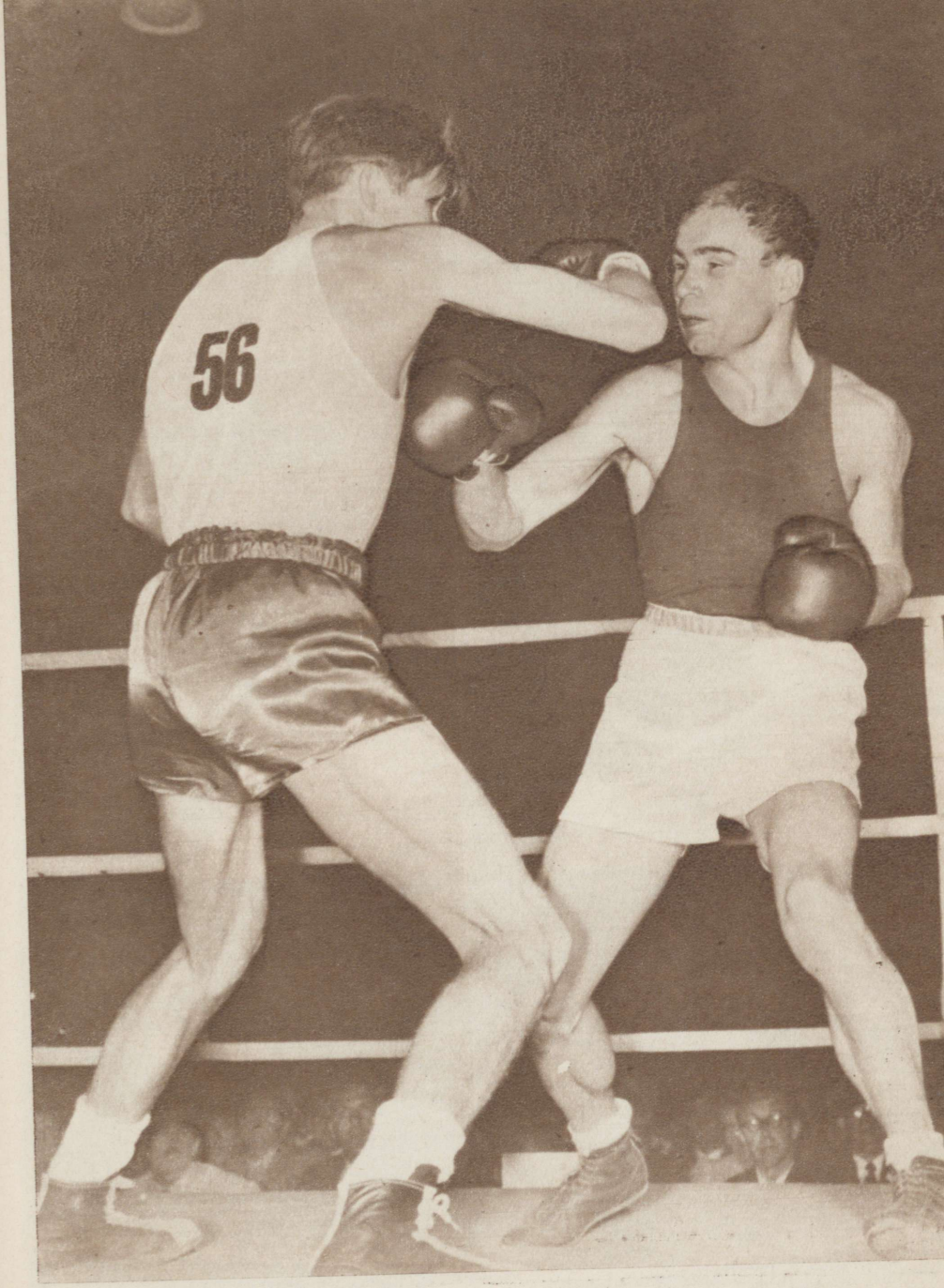

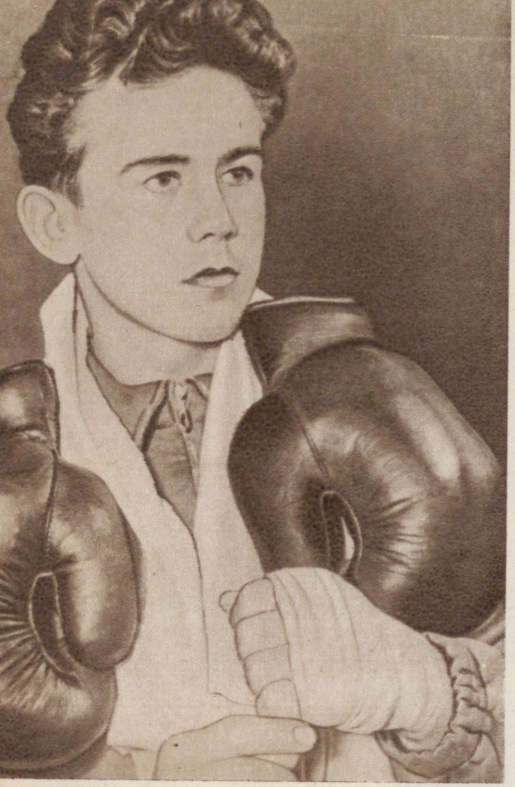
Žestid ja miimika aitavad klassikalise maadluse poolraskekaalu kuldmedali võitjal V. Nikolajevil jutustada oma erialast Libeeria sportlasele Eduard Martinele. Vasakul A. Tkatšov.

Kõige noorem «spordihaige» Näitusehoones istus alles korvis.

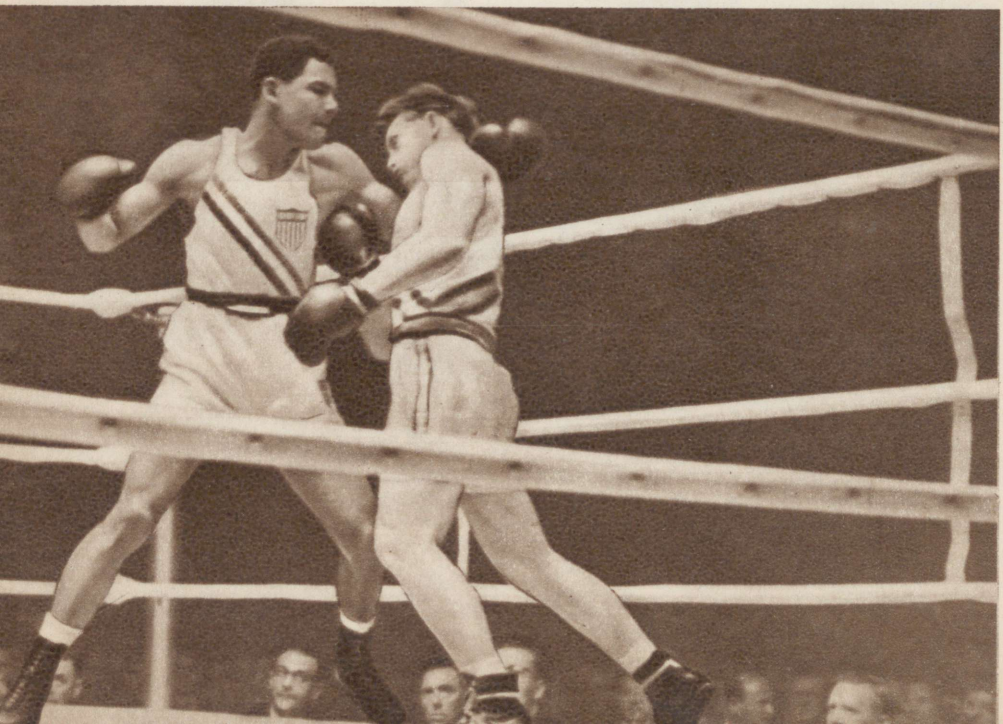

Uustulnuk «poksiässade» keskel — Vladimir Safronov (paremal) — rajas kindlate võitudega teed kuldmedalile. Poolfinaalis alistas ta punktidega poolaka H. Niedzwiecki.

20 aasta järel läks üks «poksikuld» jälle Saksamaale. Selle võitis kukk-kaallane Wolfgang Behrendt

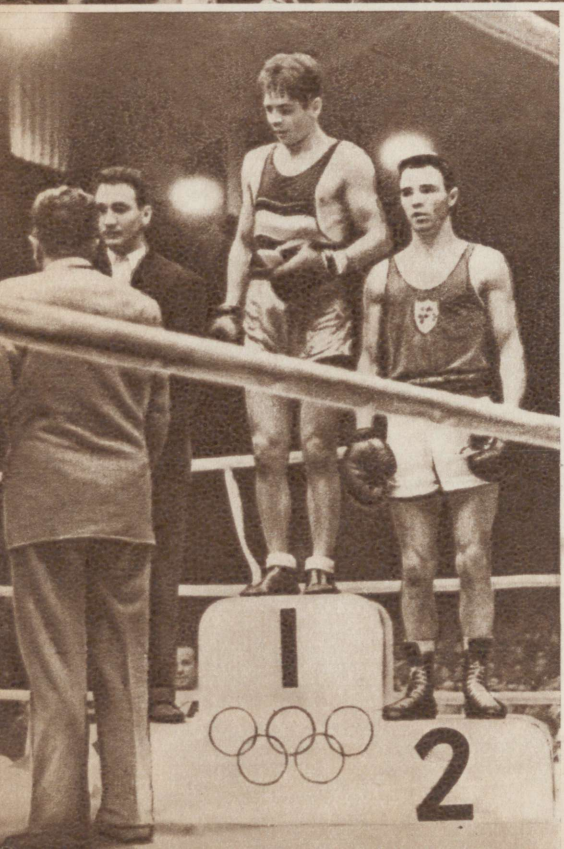
Neeger Torresi «parem» on rängalt tabanud austraallast P. Readi kohtumisel I keskkaalu esimeses ringis.

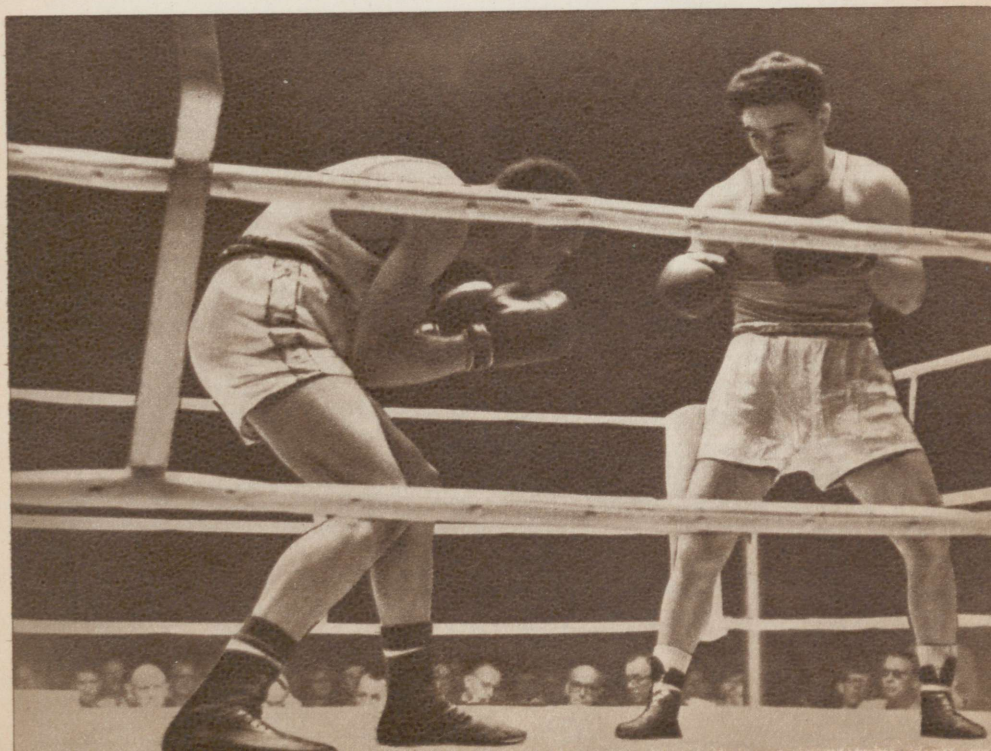
Poolfinaalis meelitas Jengibarjan (vasakul) lõuna-aafriklase H. Loubscheri lahtisele rünnakule ja «saatis» ta siis kahel korral nokdauni.

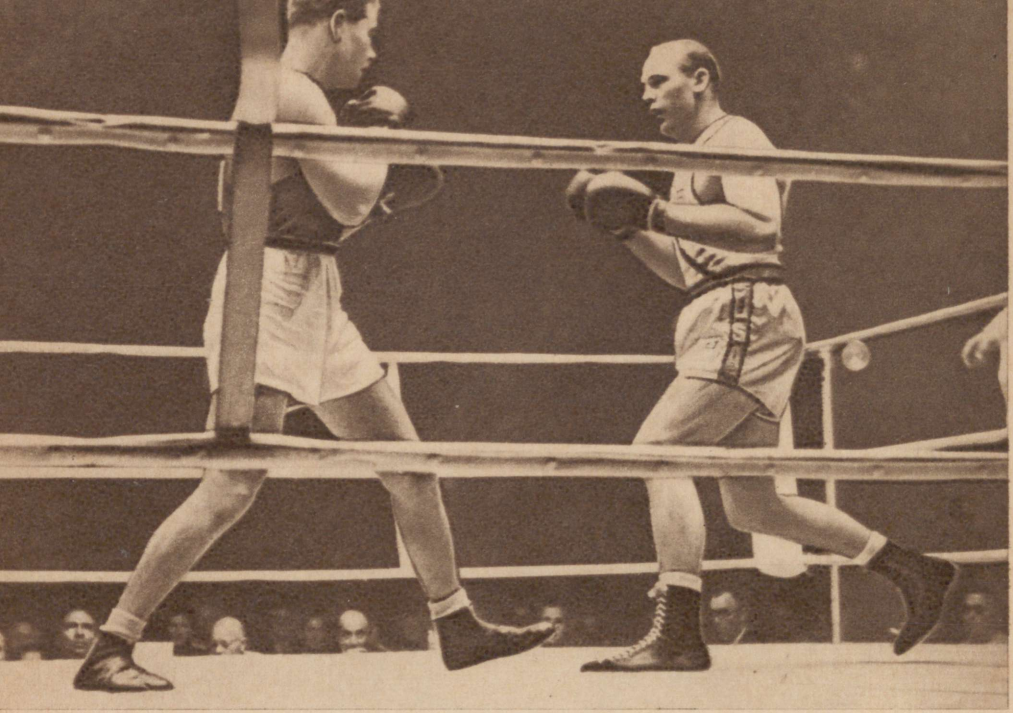
Finaalide päeval oli Läänestaadion pealtvaatajatest tulvil. Parajasti toimub II keskkaalu võitjate autasustamine.

Rumeenlane N. Linca on saanud ihaldatud tasu — kuldmedali II kergekeskkaalus. Temast paremal iirlane F. Tiedt, vasakul inglane N. Gargano.

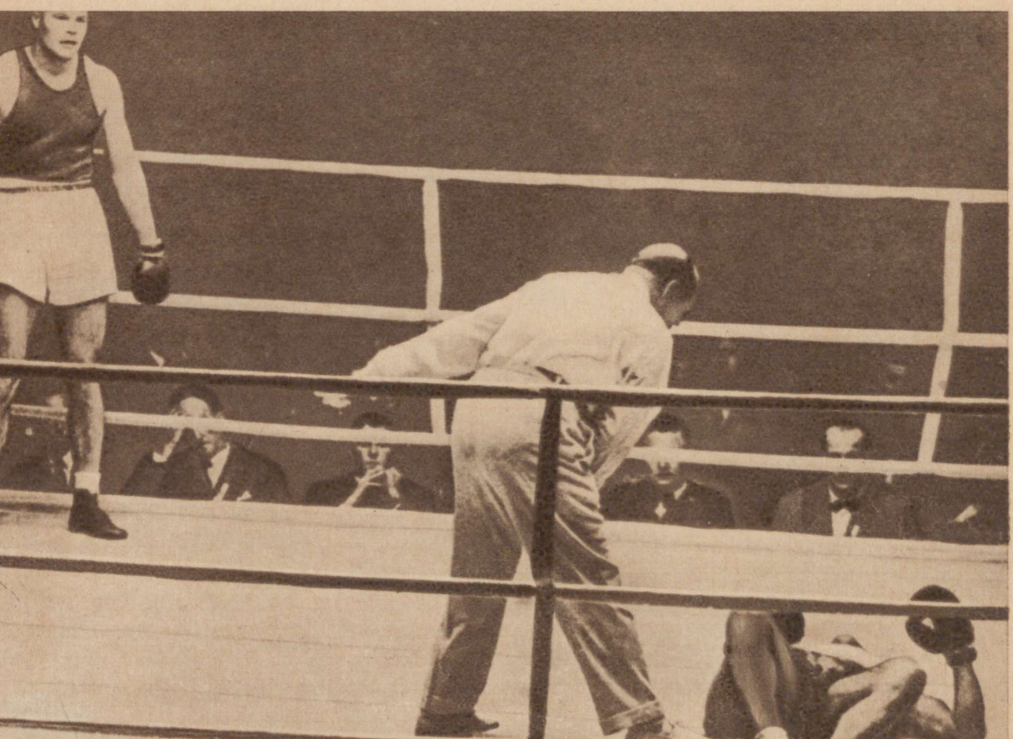
Poksiringi «lõvi» Lazlo Papp (paremal) alistas I keskkaalu finaalis Jose Torresi, ühe parima jänkipoksija Melbourne'is.

Kõlas gong ja algas finaalkohtumine raskekaalus L. Muhhini (vasakul) ja ameeriklase P. Rademacheri vahel.

See juhtus veerandfinaalis. Teisel raundil saatis Lev Muhhini althaak vasakuga rootslase Thorner Ahsmani «ööbikuid kuulama».

Hea loosiõnnega kujunes tee finaali üsna kergeks iraanlasel G. Takhtil. Tema kontos oli kolm kerget seljavõitu selle kaalu nõrgemate — jaapanlase M. Ohira, kanadalase R. Steckle'i ja lõuna-aafriklase J. Theroni üle.

Otsustav võistlus kuldmedalitele toimus Kulajevi ja Takhti vahel. See kulges algminutist lõpuni võrdselt. Jäi oodata kohtunike arvamust. Tasavägises matšis olid kohtunikud märganud iraanlase «mikroparemust». Sellega olid iraanlased saavutanud teise kuldmedali vabamaadluses. Punktivõit ameeriklase Peter Blairi üle tõi Kulajevi hõbemedalile.

Raskekaalus esindas Nõukogude Liitu Ivan Võhristjuk, kelle esimeseks vastaseks oli Uus-Meremaa võimsa kehaehitusega neegersportlane J. Silva. Oma kehaehituselt jättis neeger üheteistkümne raskekaallase hulgas kõige parema atleedi mulje. Maadluses Võhristjukiga pidas ta viimasele imetlemisväärselt vastu, vaatamata oma puudulikule tehnikale. Võhristjuk pidi leppima punktivõiduga. Teises ringis saavutas Võhristjuk ülekaaluka punktivõidu tuntud inglise raskekaallase K. Richmondi üle. Kolmanda vastase, suurte maadluskogemustega bulgaarlase U. Alitševiga alustas ta paljutõotavalt ja ... lõpetas kaotusega. Juba esimesel minutil viis Võhristjuk Alitševi parterisse. Edasi rünnates sattus ta omast võttest korraks vastase alla. Esimese püstimaadluse järel oli Võhristjukil siiski ühepunktiline edu. Partermaadluses ei suutnud ta peal maadeldes ühtki võtet läbi viia. Alitšev peal maadeldes üritas samuti algul võtteid tagajärjeta, kuid mati äärel Võhristjuk lõdvestus, millist momenti kasutades viis vastane ta korraks jalgade tõstest üle silla. Tagajärjeks oli kaks punkti Võhristjuki ühe vastu. Lõpuminutitel oli nõukogude maadleja küll aktiivsem, kuid punktide vahekorda sellest hoolimata muuta ei suutnud. Viie kaotuspunktiga langes Võhristjuk edasisest võistlusest välja ja pidi leppima kuuenda kohaga.

Võistluste favoriit, maailma karikavõistluste võitja türklane Hamid Kaplan jõudis finaali ühegi kaotuseta. Esimeses ringis saavutas ta punktivõidu 125 kg raskuse ameeriklase W. Kerslake'i üle. Edasi seljatas ta viisteist sekundit enne maadlusaja lõppu südi indialase L. Rami ja alistas siis punktidega iraanlase H. Nouri.

Ka Alitšev jõudis finaali ühegi kaotuseta. Peale võidu Võhristjuki üle olid tema arvel punktivõidud Nouri ja Richmondi üle ning seljavõit kohtumisest soomlase T. Kangasniemiga.

Taisto Kangasniemil oli olnud loosis õnnelik käsi — esimeses ringis oli ta vaba. Teises ringis läks küll Alitševi all õlgadele, kuid seljatas seejärel jaapanlase J. Nakao kahe minutiga ja austraallase R. Mitchelli 5 minuti 50 sekundiga.

Finaalis ei suutnud soomlane tõkestada Kaplani teed kuldmedalile. Kaplan saavutas punktivõidu. Esikohta otsustavas kohtumises alistas türklane tasavägises võistluses Alitševi ja või-

tis kuldmedali. «Hõbe» kuulus Alitševile, «pronks» Kangasniemile.

Kuus nõukogude vabamaadlejat jõudsid finaali, kuid ainult ühel neist õnnestus võita kuldmedal. Spordisõpradele kodumaal oli see pettumuseks. Oodati ju rohkemat.

Illustreerime olümpiamängude vabamaadlust ka mitteametlikult peetud punktidearvestusega.

Helsingi olümpiamängudel:		Melbourne'i olümpiamängudel:	
1. NSV Liit	28 punkti	1. Türgi	30 punkti
2. Rootsi	27 „	2. NSV Liit	29,5 „
3. Türgi	25 „	3. Iraan	27 „
4. Iraan	24 „	4. Jaapan	25,5 „
5. Am. Ühendriigid	23 „	5. Am. Ühendriigid	14,5 „
6. Jaapan	17 „	6. Bulgaaria	12 „

Võrdlus näitab kõigepealt, et esimese ja viienda meeskonna vahe oli Helsingis ainult 5 punkti, Melbourne'is juba kolm korda suurem — 15,5 punkti.

Niisugune erinevus pole juhuslik. Nelja viimase aasta jooksul on Türgi, NSV Liidu, Iraani ja Jaapani vabamaadlejad märgatavalt edasi arenenud. Eriti paistab silma jaapani vabamaadlejate areng, kes seekord saavutasid 8,5 punkti rohkem kui eelmistel olümpiamängudel. Jaapanlaste õnnetuseks on see, et neil on üldiselt väikesekasvulise rahva hulgast raske leida poolraske- ja raskekaalu maadlejaid. Täielik fiasko tabas Helsingis teiseks tulnud vana maadlusmaad Rootsit. Koos Saksamaa ja Inglismaaga jagas Rootsi 13.—15. kohta. 1908. aastast peale oli see esimene kord, kus Rootsi jäi kuldmedalita.

Kui vabamaadluses oli oodata tugevat võistlust esikohale peamiselt nõukogude ja türgi maadlejate vahel, siis **klassikalises maadluses** kahtlesid NSV Liidu maadlejate võidu võimalustes vähesed. Klassikalises maadluses olid meie matimehed Helsingi ja Melbourne'i mängude vahelisel perioodil rahvusvahelistel võistlustel esinenud suure eduga. Nii saavutasid nad maailma meistrivõistlustel 1953. aastal Napolis 5 ja 1955. aastal Karlsruhes 6 esikohta. Viimast tagajärge korrati veel 1956. aasta maikuus Istanbulis toimunud maailma karikavõistlustel. Pärast vabamaadluse lõppu Melbourne'is ütles rahvusvahelise amatöörmaadluse föderatsiooni president Roger Coulan:

«3. novembril algavatel klassikalise maadluse võistlustel võime näha, kuidas Nõukogude Liidu maadlejad hakkavad oma vastaseid selili laduma.» Ta ei kahelnud meie maadlejate suures võidus.

Võistlustulle astus 93 maadlejat 19 riigist. Täisarvulise meeskonnaga (8 maadlejat) olid esindatud Rootsi, Austraalia, Soome, Ameerika Ühendriigid, Nõukogude Liit ja Türgi. Ungari ja Bul-

gaaria olid esindatud 7, Saksa 6 võistlejaga. Teistel riikidel oli võistlejaid vähem.

Esimene võistluspäev pööras peapeale kõik maadlusspordi asjatundjate prognoosid. Kaheksast kohtumisest suutsid nõukogude maadlejad võita ainult neli. Võitsid Solovjov, Manejev, Nikolajev ja Parfjonov. Neljal osavõtjal tuli vastu võtta kaotus, mis tõi kaasa kolm kaotuspunkti. Viie kaotuspunkti puhul aga langes osavõtja võistlusest välja. Enne võistlusi oli vähe neid, kes kahtlesid nõukogude maadlejate võidus, pärast esimest ringi aga oli vähe neid, kes uskusid meie maadlejate edusse Melbourne'is. Kuid meie matimehed ilmutasid suurt võidutahet ja keskendumist, lõpetades halvasti alanud võistlused triumfaalselt.

Helveskaal. Esimesena meie maadlejatest asus matile Nikolai Solovjov. Matš rumeenlase Parvulescuga, kellele Solovjov Istanbulis maailma karikavõistlustel oli kaotanud, kujunes tasavägiseks. Solovjov viis oma vastase parterisse, pisut hiljem sai sisse käevarreluku ning parteris all olles teostas vastuvõtte. Rumeenlase kaks võtet ei tasakaalustanud seda edu ja napi paremusega võitis kohtumise Solovjov. Teises ringis seljatas ta nelja ja poole minutiga prantslase A. Zoute. Kolmandas ringis jäi Solovjov loosiga vabaks ja pääses finaali.

Peale Solovjovi jõudsid finaali türklane Dursun Egribas ja itaallane Ignazio Fabra. Esimene neist seljatas teises ringis austraallase M. Hakanssoni ja kolmandas ringis ameeriklase J. Wilsoni. Itaallasele olid pääsu finaali kindlustanud punktivõidud Wilsoni ja ungarlase J. Baranya üle. Egribasi ja Fabra omavaheline kohtumine oli toimunud esimeses ringis ja lõppenud kurttumma itaallase võiduga. Finaal kujunes põnevaks. Neljandas ringis tuli Solovjovil vastu võtta vaieldav punktikaotus türklaselt. Esikoha saatuse otsustas nüüd Fabra ja Solovjovi vaheline võistlus. Solovjovi punktivõit oleks toonud esikoha türklasele, sest kõigil kolmel oleks olnud üks võit ja kaotus, kusjuures türklasel oli kokkuvõttes kaotuspunktide arv kõige väiksem. Teiseks oleks jäänud Solovjov ja kolmandaks Fabra. Fabra võidu korral oleks Solovjov pidanud leppima kolmanda ja türklane teise kohaga.

Võistlus nende vahel algas väga tuliselt. Esimese püstimaadluse järel oli võistlus viigiline. Parteris peal maadeldes ei suutnud Fabra teostada ühtki tehnilist võtet. Seevastu viis Solovjov parteris peal maadeldes Fabra kahel korral ristvöötõstest silda ja kolmandal heitel seljatas itaallase. Seega tõi Solovjov Nõukogude Liidule esimese kuldmedali klassikalises maadluses. Fabra tuli hõbemedalile. Türklane, kes riietusruumis ootas kärsitusega Solovjov—Fabra matši lõppu, et võtta vastu üsna tõenäoline kuldmedal, pidi leppima ainult «pronksiga».

Muide, temperamentne ja riskantselt maadlev Fabra oli suur trikimees. Kohtunikku, kes talle maadluse ajal märkuse tegi, ei unustanud ta omapoolsete austusavaldustega kostitamast — kord

saatis õhusuudlusi, teinekord püüdis kohtuniku kätt surudą või seletada viimasele midagi oma märkide keeles. Juhtus ka seda, et Fabra simuleeris vigastust.

Midagi toalist mängis ta ka finaalkohtumises Solovjoviga. Kui üheteistkümnendal maadlusminutil itaallase mõlemad õlad matti puutusid, jäi Fabra teatraalselt lebama. Ta tuli ära kanda ja selle toimingu vältel kajastas itaallase publiku poole pööratud nägu «kohutavaid» piinu.

Kärbeskaalus pidas naabermatil peaaegu üheaegselt Solovjoviga oma esimese kohtumise teine nõukogude maadleja Konstantin Võrupajev. Ta saavutas pingelises võistluses rumeenlase Francics Horvathi üle võidu kohtunike häältega 2:1, kuid rumeenlaste protesti põhjal otsus muudeti ja võitjaks kuulutati Horvath. Seejärel võitis Võrupajev punktidega türklase Y. Yilmazi. Nelja kaotuspunktiga oli ta nüüd võistlustest väljalangemise ohus. Seljavõit bulgaarlase Dinko Stoikovi ning seejärel punktivõit Helsingi olümpiamängude kuldmedalimehe ungarlase Imre Hodosi üle kindlustasid Võrupajevile siiski pääsu finaali.

Neli kaotuspunkti oli ka teisel finalistil, rootslasel Edvin Vesterbyl. Ta oli esimeses ringis saanud punktikaotuse bulgaarlaselt Stoikovilt, kuid seejärel punktivõidu austerlaselt F. Brunnerilt. Nüüd seisis rootslasel ees kohtumine türklase Yilmazega. Finaali võis rootslane pääseda ainult seljavõiduga türklase üle. Ta saavutaski selle — poolteist minutit enne maadlusaja lõppu.

Ainult Horvath tuli nagu võidumarsil finaali. Peale võitu Võrupajevi üle alistas ta teises ringis austraallase R. Sweeney, kolmandas soomlase R. Nykaneni ja neljandas sakslase A. Kämmereri.

Medaleid otsustavas kohtumises Horvath—Vesterby kindlustas rootslane napi paremusega endale punktivõidu. Kaalu viimases matšis asusid matile Võrupajev ja Vesterby. Nagu helveskaalus, sõltus ka siin viimasest matšist kolme kangema lõppjärjestus. Rootslasel piisas kuldmedali võitmiseks puntkivõidust, kuid Võrupajev oleks nii punktivõidu kui ka kaotuse korral jäänud kolmandaks. Ainult seljavõit võis kindlustada talle kuldmedali.

Algpüstimaadlus. Vesterby käis peale, kuid Võrupajev tõrjus rootslase katsed sooritada rünnakuvõtet. Siis... Võrupajevi ootamatu heide ja rootslane maandus... väljaspool matti. Jahmunud Vesterby tuli keskele. Uus heide, seekord matile. Parteris all olles püüdis rootslane suurepärasesse hoogu sattunud Võrupajevi käest igati põgeneda. Kuid 27-aastane siberlane sai võtte sisse. Uus heide... ja Vesterby oli õlgadel. Aega oli kulunud 9 minutit 50 sekundit. Niisiis, «kuld» kuulus Võrupajevile, «hõbe» Vesterbyle ja «pronks» Horvathile.

Sulgkaalus osutus meie Roman Dzneladzele komistuskiviks türklane Muzahir Sille. Dzneladze maadles türklase vastu värvi-

tult ja aralt. Parteris peal maadeldes tõstis türklane Dzneladze õhku ja järgmisel hetkel puudutasid noore grusiinlase õlad maadlusmatti.

Kaotanud esimeses ringis, jäi Dzneladzel vähe väljavaateid finaali pääsemiseks, kuna ees oli veel palju tugevaid vastaseid. Dzneladze aga ei lasknud pead norgu. Tehniliselt heas ja võteterohkes matšis võitis ta rootslase E. Hakanssoni. Juba kohtumise algul viis ta rootslase tagantvööst kahel korral parterisse ja hoidis teda seal mitu minutit. Kohtumine jätkus püsti. Dzneladze sai sisse eestvöö. Ta heitis rootslase parterisse ja sealt õlgadele. Aega oli kulunud viis minutit. Partermaadluses seljatas ta ka eelmistel olümpiamängudel neljandale kohale tulnud itaallase Umberto Trippa. Pääs finaali oli nüüd kindlustatud.

Võistluste liidriks tõusis selles kaalus soomlane Rauno Mäkinen seljavõiduga austraallase N. Ickeringilli ja punktivõiduga prantslase R. Bielle'i üle. Kolmandas ringis oli soomlane loosiga vaba ja pääses finaali.

Edukalt esines ka ungarlane Imre Polyak, kes esimeses ringis oli saavutanud vaieldava punktivõidu Trippa üle ning teises ja kolmandas ringis korranud punktivõite ameeriklase A. Rice'i ja rumeenlase I. Popescu vastu maadeldes.

Neljandas ringis kohtusid kaks paari: Dzneladze ja Mäkinen ning Polyak ja Sille. Esimene kohtumine oli algusest lõpuni tasavägine ja lõppes nõukogude matimehe napi võiduga, teises õnnestus ungarlasel oma vastane seljatada nelja ja poole minutiga.

Järgmine kohtumine — Polyak-Mäkinen — serveeris tähtsa üllatuse: ungarlasest maailmameister kaotas punktidega. Et kuldmedalile tulla, oleks ta pidanud kaalu viimases matšis seljatama Dzneladze. Polyak üritaski seda, kuid asjata. Dzneladze, kuigi kaotusseisus, pidas soomlaste rõõmuks lõpuni vastu. See tähendas Mäkinenile kuldmedalit, Polyak aga oli hõbemedali võitmisega korranud oma Helsingi saavutust. Pronksmedal kuulus Dzneladzele.

Kergekaal. Peamiselt treeningul saadud jalavigastuse tõttu startis nõukogude maadleja V. Rossin ebaõnnestunult. Ta pidi vastu võtma kaks punktikaotust — nii austerlaselt B. Brotznerilt (0:3) kui ka ungarlaselt G. Tothilt (1:2) — ja langes edasisest konkurentsist välja.

Samal ajal, kui maailma karikavõistluste võitjat tabas niisugune ootamatu fiasko, saavutas võidu võidu järel soomlane Kyösti Lehtonen. Nelja minutiga seljatas ta ameeriklase J. Evansi, tugeva bulgaarlase D. Stojanovi alistas punktidega ning rootslaselt O. Anderbergilt sai loobumisvõidu.

Neljandas ringis seisis Lehtonen vastamisi ungarlase Tothiga, kes ühe selja- ja kahe punktivõiduga rühkis samuti olümpiavõidu poole. Neli ja pool minutit kestnud maadluse järel saavutas soomlane efektse heitega seljavõidu.

Veel üks vastane võis tõkestada Lehtoneni teed kuldmedalile. See oli türklane Riza Dogan. Ta oli küll teises ringis saanud punktikaotuse Brotznerilt, kuid tema arvel seisis juba neli võitu. Viimase võidu oli ta saavutanud Tothi üle, tõrjudes seega ungarlase pronksmedalile. Dogan ise aga oli kindlustatud vähemalt «hõbedaga». Paraku tuli türklasel sellega leppida, sest Lehtonen oli kuldaväärt «poika». Kui kohtunik tõstis soomlase käe ning ümberringi vallandus aplaus ja vile, ei mõistnud heledapäine soomlane oma otsatu rõõmuga esiotsa midagi peale hakata. Siis viskas äkki salto ette, teise taha ja sööstis lausa särades kaasmaalaste kätele.

Kergekeskkaalus alustas Vladimir Manejev edukalt. Ta võitis punktidega soomlase T. Rantaneni. Teises ringis seljatas austerlase E. Wandalleri ja saavutas kolmandas ringis punktivõidu sakslase S. Schäferi üle. Ka finaalis saavutas ta kindla punktivõidu Helsingi «hõbeda», rootslase Per Berlini üle. Esikoha otsustas nüüd matš türklase Mithat Bayrakiga.

Ka türklane oli jõudnud finaali ühegi kaotuseta. Esimeses ringis oli ta vaieldava paremusega võitnud ungarlast M. Szilvasi. Teises kohtumises bulgaarlase M. Petkoviga saavutas Bayrak võidu Petkovi loobumise tõttu pärast kaheksandat maadlusminutit. Sellele olid järgnenud punktivõidud ameeriklase J. Holti ja P. Berlini üle.

Algpüstimaadluses oli ründavaks pooleks Manejev, kes viis türklase matiserval paaril korral parterisse. Kuid matikohtunik laskis jätkata maadlust püsti. Partermaadluses ei saavutanud kumbki pool edu ja lõpupüstimaadlus oli enam-vähem tasavägine. Kohtunikud tunnistasid võitjaks türklase, ehkki vastupidine otsus oleks õiglasem olnud. Bayrak isegi paistis oma võidu üle üsna tõsiselt imestuvat. Olj kuidas oli, Manejevil tuli rahulduda hõbemedaliga. Rootslane jäi kolmandaks.

Keskkaalus pani kahekordne maailmameister Givi Kartozia, keda võis pidada kindlamaks kuldmedalimeheks, nii meeskonna, treenerid kui ka iseenda närveerima. Võisteldes esimeses ringis noore rootslase Rune Janssoni vastu, sattus ta algpüstimaadluse ajal Janssoni välkkiiretest puusaheidetest kahel korral poolsilda. See andis püstimaadluse järel rootslasele paremuse. Edasises maadluses oli Kartozia küll ründavaks pooleks, kuid Janssoni poolt saavutatud edu ta tasa teha ei suutnud ja kaotas punktidega. Järgmistes matšides näitas 27-aastane grusiinlane, et tal jätkus tahet ja närvi. Ta seljatas kolmandal minutil austraallase W. Petersoni ja saavutas punktivõidu tugeva ungari maadleja G. Guricsi üle.

Seejärel võitis Kartozia parajas ülekaalus punktidega bulgaarlast Dimitru Dobrevi, kes enne seda oli seljatanud jugoslaavlase B. Simici ja võitnud soomlase V. Punkari. Nüüd jäi Karto-

zial üle veel «hoida põialt», et Dobrev võidaks finaalis rootslase Janssoni.

Noor rootslaste maadluslootus oli jätnud parima mulje. Pärast võitu maailmakuulsa Kartozia üle, mis pani Janssoni nime kõlama, pidas rootslane XVI olümpiamängude lühima maadlusmatši. Teises ringis seljatas ta Punkari viieteist sekundiga! Järgnes punktivõit ameeriklase J. Peckhami üle ja rootslane oli finaalis.

Oodatud finaalkohtumises Jansson-Dobrev pääsesid mõjule bulgaarlase kogemused ja füüsiline üleolek. Ta võitis selle kohtunike üksmeelse otsusega. Seega sai Dobrev hõbemedali, rootslane pidi leppima pronksmedaliga, Kartozia aga tuli kuldmedalile.

Poolraskekaalus võistelnud Valentin Nikolajev oli kõige edukam nõukogude maadlejatest. Andmata oma vastastele ainsatki tehnilist võidupunkti, alistas Nikolajev tugeva bulgaarlase Petko Sirakovi, soomlase Veikko Lahti ja ungarlase G. Kovacsi. Nii jõudis ta finaali rootslase Karl-Erik Nilssoni vastu. Täpselt nagu 1955. aastal maailma meistrivõistlustel Karlsruhes, pidi ka nüüd otsustama esikoha nendevaheline matš. Tookord oli võitnud Nikolajev.

Nilsson oli seljatanud enne finaali jõudmist V. Lahti, ameeriklase D. Thomasi ja võitnud punktidega austerlast E. Wiesbergerit. Nilsson oli suurte kogemustega maadleja — 1948. aastal tuli ta olümpiavõitjaks ja 1952. aastal saavutas pronksmedali.

Kahe tugeva ja osava maadleja vaheline võistlus kujunes väga «tuliseks». Algpüstimaadlus ei näidanud kummagi paremust. Partermaadluses aga viis Nikolajev Nilssoni korraks silda. Lõpupüstimaadluses ründas küll Nilsson ägedalt, kuid Nikolajev, seistes kindlalt mati keskel, lõi Nilssoni rünnakud tagasi. Kõlas lõpuvile ja süttisid kohtunike punased tuled, mis tunnistasid üksmeelselt Nikolajevi võitu. 32-aastase rostovlase tublidust tähistas järjekordne kuldmedal. «Raudne» Nikolajev oli kõik kohtumised viinud läbi asjalikult, kiirustamata, luues vaimustatud publikus kujutluse vääramatust inimlikust jõust.

Sirakovile jäi Nikolajevilt saadud punktikaotus ainsaks. Edasi võitis ta türklase A. Atani, seljatas ameeriklase D. Thomase ning kanadalase R. Steckle'i. Hõbe- ja pronksmedaleid otsustavas kohtumises tuli Sirakovil mõõta võimeid Nilssoniga. Matši käigus ilmnes bulgaarlase paremus ja kohtunikud kuulutasid üksmeelselt võitjaks Sirakovi.

Kõige rohkem valmistas üllatusi **raskekaal.** Esimeses ringis võitis Anatoli Parfjonov punktidega noore andeka saksa maadleja Wilfried Dietrichi. Teises ringis kohtus Parfjonov selle kehakaalu kindlama esikohapretendendi, rootslase Bertil Antonssoniga.

15 minutit valitses saalis peaaegu hauavaikus, kui vägilase kehaga venelane maadles «Põhja Gigandiks» kutsutud rootslaste maadluskuulsusega. Võistlus oli äärmiselt tasavägine, kumbki ei

suutnud midagi tõsisemat ette võtta. Lõpupüstimaadluses näis aktiivsemana rootslane. Just nimelt näis, sest niisugune on kogenud «matihundi» taktika — mitte näidata oma väsimust, käia peale, üritada võtet, kuigi vähimagi soovita seda teostada. Nähtavasti kallutaski see rootslase taktikaline aktiivsus lõpuminutitel kohtunike arvamust ning võitjaks kuulutati Antonsson. Rootslane oli sellega revanšeerinud olümpia-aasta alguses Parfjonovilt saadud kaotuse.

Suure staažiga maadleja oli otsustavas matšis Parfjonoviga end nähtavasti liialt kulutanud. Ta ei suutnud kuidagi tasakaalustada oma järgmise vastase Dietrichi värsket rünnakulusti. Raskekaalu suurima sensatsioonina kuulutasid kohtunikud üksmeelselt võitjaks sakslase.

Antonsson ei suutnud vastu seista ka järgmisele. Kohtumises itaallase A. Bulgarelliga sai ta jällegi punktikaotuse ja langes edasisest võistlusest välja.

Enne kohtumist rootslasega oli Dietrich seitsme minutiga seljatanud bulgaarlase Alitševi. Seega oli tal ainult neli kaotuspunkti ja reaalsed võimalused pretendeerida medalile. Samasuguseid lootusi hellitas täiesti õigustatult vabamaadluse värske kuldmedalimees Kaplan. Ta oli esimeses ringis võitnud punktidega itaallase Adelmo Bulgarelli ja teises ringis alistanud tõrretaolise kreeklase A. Georgoulise, kellele tribüünidel istuvad kohalikud kreeklased temperamentselt kaasa elasid. Kolmandas ringis saavutas Kaplan kolmanda punktivõidu — vabamaadluse pronksmedalimehe soomlase Kangasniemi üle. Võit neljanda vastase — Dietrichi üle oleks tähendanud juba ühte, ükskõik millist karva medalit.

Siin murdiski türklane oma hambad. Sakslane oli tugev pähkel. Pärast paljusid asjatuid katsetusi võttis türklases võimust rumal raev. Ta hakkas sõnnina rabelema, lõi peaga ja trampis jalgadega. Asi oleks peaaegu läinud kakluseks. Kohtunik tegi Kaplanile hoiatuse. Üksmeelselt kuulutati võitjaks Dietrich.

Parfjonov sai loobumisvõidu bulgaarlaselt Alitševilt. Viimane oli eelmises kohtumises vigastanud jala ega näinud edasivõistlemises enam midagi head.

Parfjonovi viimaseks vastaseks oli kahe seljavõidu ja ühe punktivõiduga finaali jõudnud Bulgarelli. Võit itaallase üle oleks toonud meie maadlusmeeskonnale viienda kuldmedali. Ja Parfjonov oligi algusest lõpuni aktiivsem. Kõlas kohtuniku vile. Mõlemad higised hiiglased seisid lõõtsutades keset matti ja vaatasid ootavalt kohtunikele — otsustage nüüd teie, meie võistlemised on võisteldud. Süttisid punased tuled... ning liigutatud Parfjonov embas ja suudles oma vastast. Seda saatis ovatsioonitorm.

Hõbe- ja pronksmedali saatuse otsustas Dietrichi kohtumine Bulgarelliga. Sakslane saavutas punktivõidu ja 20 aasta järel olid sakslased võitnud taas maadlusmedali.

Nõukogude Liidu meeskonna võit XVI olümpiamängudel klassikalises maadluses oli seniolematult ülekaalukas. Saavutati 44 punkti. Teist ja kolmandat kohta jaganud Soome ja Rootsi said kumbki 21 punkti. Kuid olgem ausad: võistlusõnne, mis jäi puudu vabamaadluses, oli meil seda rohkem klassikalises maadluses.

Nõukogude maadlusmeeskonna koosseisus olid Melbourne'i saabunud ka kolm Eesti NSV matimeest: Johannes Kotkas, Endel Saar ja Arvo Mõttus. Paraku tuli meestel jääda pealtvaatajaiks. Maailma tugevama maadlusmaa meeskonda on raske pääseda. Konkurents on nii tasavägine, et isegi olümpia eelõhtul oli raske öelda, kes on kandidaatidest väärikam.

PARIMAD NAHKKINDAMEHED

Kaheksa päeva oli kümnetuhandekohaline moodne «West Melbourne Stadium» (Läänestaadion) pilgeni täis hasartset publikut, kes häälekalt elas kaasa tulisele võistlusrütmile ringis.

Olümpia poksiturniiril startis seekord 161 nahkkindameest 34 riigist. Täisarvulised meeskonnad olid Melbourne'is Nõukogude Liidust, Ameerika Ühendriikidest ja Argentiinast, 9 poksijat esindas Austraaliat ja Poolat. Itaaliat ja Saksamaad esindasid 8, Inglismaad 7 poksijat.

Tuntud ameerika spetsialist, poksiajakirja toimetaja ja mänedžer Nat Fleischer ennustas: «Loodan, et Ameerika Ühendriigid võidavad olümpiavõistlused poksis, tänu relvastatud jõudude sportlastele.» Tõsiseid lootusi pandi ka Euroopa parima poksimaa — Poola esindajatele ning viimastel aastatel suuri edusamme teinud nõukogude poksijatele.

Kaardid lõi segi ameeriklaste ootamatu «lüüasaamine» kaalumisel. Nende kukk-kaallane, Havai saartelt pärinev Choken Maekawa ja sulgkaallane Harry Smith olid üle kaalunormi ning neid võistlustele ei lubatud. Juba see tõmbas kriipsu ameeriklaste lootustele korrata eelmistel mängudel saavutatud võitu.

Võistlused algasid 23. novembril kell 19.30 kärbeskaalus, kukkkaalus, sulgkaalus, kergekaalus ja poolraskekaalus. Saalis oli lubatud suitsetada ja seda õigust kasutati üsna ohtralt. Publiku hulgas liikusid boid, pakkudes coca-colat, sigarette, maiustusi.

Poksiturniiri avasid **kärbeskaallased,** meie Vladimir Stolnikov ja Euroopa 1955. a. tšempion sakslane Edgar Basel. Sakslane kuulus esikohapretendentide hulka ning üritas Stolnikovilt eelmisel talvel Moskvas saadud kaotuse eest revanši.

Kes kaotas, langes välja. Seepärast oli iga kohtumine poksijale otsustava tähtusega. Mõlemad teadsid seda ja võistlesid mehiselt. Tasavägise võistluse võitja selgus viimases ringis. Stolnikov tabas sakslast paremini ja lõi ta korraks isegi nokdauni. Stolnikov saavutas punktivõidu. Teises kohtumises inglane Terence Spinks võitis kergelt pakistanlase S. Harrise ja A. Laudio (Argentiina) lõuna-aafriklase A. Ludicki. «Kärbseid» startis Melbourne'is üldse 19. Peale ülalnimetatud kolme paari pääsesid ülejäänud kaheksandikfinaali võistluseta.

Kaheksandikfinaal toimus 26. novembril. Liidritest saavutas tormakas rumeenlane Micrea Dobrescu punktivõidu filipiinlase F. Bonuse üle. Havai saartelt pärinev Ray Perez võitis tšehhi F. Majdlochi. Iirlane John Caldwell oli suures ülekaalus birmalase Yaishwe vastu. Võistlus katkestati kolmandas ringis. Pisut ootamatult kaotas poolakas H. Kukier austraallasele W. Batchelorile. Võidud saavutasid veel jaapanlane K. Yonekura P. Muangsoni (Tai) ja prantslane R. Libeer Hun Ki Paio (L.-Korea) üle. Teise matši pidasid Stolnikov ja Spinks. Stolnikov võitis kiiretempolises matšis punktidega itaallase S. Burruni ja Spinks ilmse ülekaaluga Laudio.

Veerandfinaalides (28. novembril) tuli mitmel, kes pretendeerisid medalile, vastu võtta kaotus. Ameerika ekspertide arvates pretendeeris 17-aastane Perez kuldmedalile. Ta oli seni võitnud 78-st kohtumisest 71. Matšis Dobrescuga aga nooruki lootused medalile hävisid. Suurepärase kehalise ettevalmistusega rumeenlane pakkus kõrget tempot ja lähivõitlust. Perez sattuski rumeenlase püünisesse, sai korduvalt tabamusi ja kaotas. Caldwell lülitas edasisest võistlusest välja Batchelori ja Libeer Yonekura. Punktikaotus tuli nüüd vastu võtta ka meie Stolnikovil. Tema alistajaks oli Spinks.

Stolnikov alustas rahulikult, otsides rünnakuks sobivaid tühikuid inglase kaitses. See ei olnud Spinksile meele järgi, kuna ta taktika oli rajatud venelase arvatavate rünnakute tõrjumisele. Esimeses ringis kuulus paremus Stolnikovile. Teises ringis tegi aga nõukogude poksija tõsise taktikalise vea ja ründas just nii, nagu Spinks seda ootas. Lõpuks ometi sai inglane demonstreerida oma kunsti rünnakute tõrjumisel ja vasturünnakul. Spinksi ring. Kolmandas ringis ilmnes inglase veelgi suurem ülekaal. Spinksi sirged tabasid Stolnikovi pead ja keha ning tõid inglasele punktivõidu.

Seega kohtusid poolfinaalides (30. novembril) Dobrescu-Caldwell ja Spinks-Libeer. Kell 14.30 astusid ringi rumeenlane ja iirlane. Selle kohtumisega algas ka eelviimane päev poksiturniiril.

Kogenud Dobrescu püüdis oma muutmatu tempotaktikaga murda iirlase vastupanu. Kuid ka kiire ja südi Caldwell oli võidutahteline. Ometi väsitas rumeenlase tempo lõppude-lõpuks Caldwelli ja tal tuli loovutada finaaliõigus Dobrescule.

Mõlemapoolselt tehniliselt heatasemeliseks kujunes teine poolfinaal Spinksi ja Libeeri vahel. Inglane oli eriti osav rünnakute tõrjumisel. Tema vastulöögid — eriti kiired ja täpsed vasaksirged pähe — tabasid prantslast ja tõid Spinksile võidu.

Finaalide päeval, 1. detsembril kell 19.00 ilmusid esimeseks olümpiafinaaliks ringi kaks välimuselt ja «sisult» erinevat poksijat — inglane Spinks ja rumeenlane Dobrescu.

Gongist peale ründas rumeenlane. Lühike, turjakas, liikus ta kiirelt inglase ümber, otsides võimalust lähivõitluseks, et vasardada tema keha lühikeste löökide rahega. Kuid viimasele ei olnud

niisugune taktika uudiseks. Pikem, kuivetum Spinks hoidis distantsi enda ja ägeda rumeenlase vahel, peatades osavalt selle rünnakuid. Ta ei võimaldanud rumeenlasel läheneda. Esimene ring oli viigiline. Teises ringis ründas Dobrescu veelgi ägedamalt. Ta tahtis iga hinna eest pääseda lähivõitlusse. Inglane oli nagu piiratud tema lühikeste sirgete ja althaakide tulevärgist. Kuid Dobrescu pidas jahti fantoomile, keda ta ei suutnud tabada. Külmaverelisena ja kergejalgsena põikles inglane löökide eest. Spinksi täpne liikumine ja tasakaalustatud seisang kutsusid esile aplause.

Teises ringis kuulus väike paremus rumeenlasele. Kolmandas ringis oli Dobrescu väsinud. Ta lõi sageli mööda ja kaotas tasakaalu. «Inglinäoga poksijaks» kutsutud Spinksi vasturünnakud, eriti tema lemmiklöök — vasaksirge, tabasid rumeenlast.

Aktiivse kaitse eelised pääsesid maksvusele. Ring ja matš kuulusid inglasele.

19-aastane džoki, kes leppis olümpiamängude pärast töökohalt vallandamisega, sai väärilise tasu: talle anti esimese poksijana XVI olümpiamängude kuldmedal.

Kukk-kaalus startis 18 poksijat. 23 novembril toimus ainult kaks matši: lõunakorealane Sun Tšun Song võitis punktidega A. Adela (Filipiinid) ja austraallane R. Bath H. Jayasuriya (Tseilon).

Teine voor (26. novembril) tõi ebameeldiva üllatuse. Meie tugev tehnikamees Boriss Stepanov kohtus iirlase Freddy Gilroyga. Kaks ringi kuulusid vaieldamatult nõukogude poksijale. Kolmandas ringis kaotas Stepanov kõigi üllatuseks enesevalitsemise ja tikkus ettevaatamatult lähivõitlusse. Seda kasutas Gilroy. Lõpuminutil tabas iirlane lahtises seisangus Stepanovit nii tugevalt, et see loeti välja.

Mitte vähem mõru pilli pidid neelama poola poksijad. Vaieldava otsusega (kohtunike hääled 3:2) tunnistati kahekordne Euroopa meister Zonon Stefaniuk kaotajaks matšis üsna tundmatu tšiillase Claudio Barrientosega. Viimane ründas lõpuminutitel ülima ägedusega, kuid kas sellest piisas võiduks, selle üle vaieldi hiljem ikka ja uuesti.

Teistes selle õhtu matšides itaallane M. Sitri võitis punktidega A. Rashidi (Pakistan), E. Jofre (Brasiilia) V. Theinmyinti (Birma), C. Tomaselli (Argentiina) V. Limcharerni (Tai) ja inglane O. Reilly D. Hellebuycki (Belgia). Sakslane Wolfgang Behrendt saavutas tehnilise nokautvõidu vasakukäelise taanlase H. Otteseni üle.

Veerandfinaalides (28. novembril) oli Gilroy võidukas Sitri, Behrendt Reilly, Barrientos Jofre ja Sun Tšun Song Tomaselli üle.

Poolfinaalis olid esimeses paaris vastamisi Behrendt ja Gilroy. 20-aastane sakslane oli osav ja stiilne poksija. Eriti silmapaistev

oli tema kaitsetehnika. Napi paremusega ületas ta jõulise ja visa, kuid tehniliselt jämedakoelise iirlase.

Teises poolfinaalmatšis olid vastamisi kaks temperamentset «rusikavõitlejat-lahmijat» Barrientos ja Sun Tšun Song. Selles vähetehnilises rusikaduellis osutus paremaks korealane.

Finaalis kohtusid kaks antipoodi — sale ja nõtke Behrendt, lühike ja rässakas Sun Tšun Song. Sakslane oli poksikunsti meister, lõunakorealane hea koolita jäänud talent.

«Ründemasin» Sun Tšun Song alustas kohe tööd. Ta oli väheliikuv, kuid püüdis löögijõuga saavutada ülekaalu. Ta tungis peale, ründas seeriatega. Sakslane seevastu hoidis distantsi, põigeldes osavalt ja kergelt. Ajuti välgatas Behrendti vastulöök — eriti tugev paremsirge — ja tabas lahtises seisangus lõunakorealast. Behrendti ring.

Korealane ründas teises ringis uue ägedusega. Ta ei tea teist teed võiduks, kui lüüa sageli ja tugevalt. Kuid sakslane mängis teda ilmselt üle. Sun Tšun Songi rusikad ei tabanud, Behrendt aga noppis punkte vasturünnakutega. Sun Tšun Song ründas, Behrendt kaitses ja ometi kuulus ring sakslasele.

Tema aktiivne kaitsetaktika muutis korealase rünnakud mõttetuks. Lisaks ilmnes noore berliinlase poksistiilis elegants, mis õigustas temale antud hüüdnime — «Salongipoksija».

Viimases ringis ründas Behrendt ise. Kiirem ja osavam väsivast vastasest, demonstreeris ta oma tehnilist üleolekut jõulise löögimehe ees. Visa korealane pidi alistuma. Behrendt võitis kuldmedali.

Sulgkaalus alustasid võistlust medalitele 18 poksijat, nende hulgas ebatavaliselt suur arv vasakukäelisi, nimelt 6.

23. novembril kohtusid kaks paari. Helsingi kuldmedalimees Pentti Hämälainen oli suures ülekaalus iirlase M. Smythi üle, sakslane B. Schroter võitis P. Melendrezi (Filipiinid).

27. novembril toimus teine voor. Poolakas H. Niedzwiedzki võitis punktidega L. Leischingi (Lõuna-Aafrika). Argentiinlane T. Falfan oli pakistanlase M. White üle suures ülekaalus ja matš katkestati teisel ringil. Nõukogude Liidu värve esindas varumees Vladimir Safronov, sest A. Zasuhhin oli saanud vigastada. Poksimaailmale veel üsna tundmatu poksija võitis esimeses matšis kiiduväärse kindlusega itaallase Agostino Cossia.

Teistes kohtumistes võitis prantslane A. de Souza N. Thayansilpi (Tai), jaapanlane S. Suzuki birmalase V. Yaichiti, Euroopa meister Thomas Nicholls austraallase N. Hazardi, J. Zachara (Tšehhoslovakkia) Dong Hun Tšungi (Lõuna-Korea) ja Hämälainen Schroteri.

Esimeses veerandfinaalis (29. novembril) oli poolakas Henryk Niedzwiedzki Falfani vastu selges ülekaalus. Ta saavutas teisel ringil tehnilise nokautvõidu. Teises veerandfinaalis sai Safronov üsna hästi «hakkama» agressiivselt poksiva vasakukäelise prants-

lase de Souzaga ja pääses punktivõiduga poolfinaali. Esimeses ringis Safronov kaitses end lähivõitlusse tikkuva prantslase vastu rahulikult. Teises ringis ründas ise, tabades de Souzat raskelt paremaga lõuga ning säilitades saavutatud paremuse lõpuni. Nicholls aga alistas erilise vaevata jaapanlase Suzuki.

Viimases veerandfinaalis olid vastamisi kaks Helsingi kuldmedalimeest — sulgkaalu «kuld» tšehh Zachara ja kukk-kaalu «kuld» Hämälainen. Võistlus nende tehnikapoksijate vahel oli publikule meeldivaks elamuseks. Soomlane oli punktidega parem ja tšehh langes võistlusest välja.

Seega kohtusid poolfinaalides meie Safronov poolaka Niedzwiedzki ja Hämälainen inglase Nichollsiga.

Esimeses poolfinaalis meelitas Safronov oma nimeka vastase rünnakule, siis aga surus peale oma tempo — ta lõi Niedzwiedzkit tema oma taktikaga. Safronov demonstreeris hea poksitehnika kõrval oma loomupärast taiplikkust ja külmaverelisust. Ta tungis sageli endast pikema poolaka kaitsesse ja sundis sellele peale lähivõitluse. Ta oli kõigis ringides poolakast parem, läkitades Niedzwiedzki ükskord isegi nokdauni. Vähetuntud nõukogude poksija kvalifitseerumine finaali oli suureks üllatuseks poksiturniiril.

Teises poolfinaalis olid vastamisi kaks tunnustatud ringimeest — Nicholls ja Hämälainen. Kunst vastast üle mängida — see inglise poksikooli parimatele esindajatele omane joon andis ka seekord napi, kuid kahtluseta paremuse inglasele. Hämälainen jäi punktikaotusega jagama kolmandat-neljandat kohta.

Finaalis seisid ringinurkades üks oodatud esikoha pretendentidest — Nicholls ja heledapäine üllatusmees Safronov. Ei saa öelda, et uustulnukal «ässade» hulgas — Safronovil — oleks olümpiamängudel eriti «vedanud». Nicholls oli juba kolmas vasakukäeline poksija tema teel.

Aga võib-olla olid matšid vasakukäeliste de Souza ja Niedzwiedzkiga just selleks hädavajalikuks treeninguks, milleta Safronovil oleks otsustaval kohtumisel olnud raske kohaneda tugeva inglase võistlusseisanguga — parem külg ees.

Nagu eelmistes matšides, nii alustas Safronov nüüdki rahulikult. Nicholls ründas paremsirgetega pähe. Safronov vastas sellele löökideseeriaga, mis peatas inglase. Tema löökide all Nicholls loobus oma armastatud võttest — vasturünnakust ja põikles kõrvale. Safronov kasutas kohe seda passiivsust, tungis ägedalt peale ning mõlema käe täpsete löökidega pähe ja kehasse surus inglase nööridesse. Esimene ring kuulus Safronovile.

Teises ringis venelase aktiivsus ei nõrgenenud. Ta ründas nüüd sagedamini. Inglane aga tegi katseid peatada Safronovi hoogu. Ringi keskel ründas ta venelast energiliselt paremsirge ja vasakhaagiga pähe.

See ei jäänud vastuseta. Safronovi paremsirge tabas inglast raskelt. Nicholls oli löögist üsna uimane. Näis, et kohtunik pea-

tab võistluse ja alustab lugemist. Inglane püsis siiski jalgadel. Uuesti ründas Safronov. Nüüd juba igasuguse aukartuseta oma kuulsa vastase ees. Nicholls hoidus eemale, püüdes toibuda löögi mõjust. Ring kuulus suure ülekaaluga Safronovile.

Viimase ringi alguses tungis inglane maruliselt peale, püüdes iga hinna eest tasa teha esimese kahe ringi kaotust. Tal õnnestuski noppida punkte.

Siis aga muutus Safronov uuesti aktiivseks. Liikudes kergelt, tõstis ta võistlustempot. Astus korraks lähivõitlusse, kuid eemaldus kohe jälle, jäädes truuks oma lemmikstiilile. Nicholls oli ilmselt väsinud. Ringi lõpp kuulus vaieldamatult Safronovile.

Safronov saavutas selge punktivõidu, ületades Euroopa meistrit kiiruses, vastupidavuses, löökide rohkuses ja täpsuses. Ta tõi oma kodumaale esimese kuldmedali poksis.

Safronov on omapäraseks «täheks» poksikuulsuste hulgas. Kunstnik ja rusikamees — kaks näiliselt sobimatut asja on sünteseerunud selles Burjaatmongolist pärinevas Irkutski Kunstiinstituudi üliõpilases. Melbourne'i sõitis ta vormiliselt veel I järgu sportlasena, koju pöördus — teenelise meistersportlasena.

Kergekaalus oli võistlejaid 18. Esimesel võistluspäeval, 23. novembril toimus kaks kohtumist. Jaapanlane T. Ishimura võitis punktidega uusmeremaalase T. Donovani ja meie Anatoli Lagetko füüsiliselt tugeva argentiinlase F. Nunezi.

Teises voorus (27. novembril) võitis sakslane H. Kurschat C. Espinosa (Filipiinid) ja ameeriklane L. Molina D. Griffithsi (Austraalia). Prantslane E. Vairoletto aga saavutas Do Sun Baiki (Lõuna-Korea) üle tehnilise nokautvõidu juba teises ringis.

Matšis A. Byrne (Iirimaa) ja I. Hovanec (Tšehhoslovakkia) diskvalifitseeriti viimane kolmandas ringis ebapuhta poksi pärast. Richard McTaggart (Inglismaa) võitis punktidega tseilonlase C. Jayasuriya, nõukogude poksija Lagetko jaapanlase Ishimura. Samuti punktivõidud saavutasid poolakas Z. Milewski soomlase P. Niinivuori ja kanadalane E. Beattie S. Chundakowsolya (Tai) üle.

Veerandfinaalides (29. novembril) oli Kurschat Milewski vastu suures ülekaalus. Võistlus katkestati kolmandal ringil. Iirlane Byrne võitis ameeriklase Molina punktidega ja inglane McTaggart tehniliselt tugeva, kiire löögiga prantslase Vairoletto. Viimases veerandfinaalis võitis Lagetko kindlalt kanadalase Beattie' ja pääses poolfinaali.

Nüüd aga sai nõukogude poksijale komistuskiviks 21-aastane inglise lennuväe kapral McTaggart. Tasavägise võistluse järel pääses punktivõiduga finaali kogenud inglane, Lagetkol tuli jagada pronksmedalit teises poolfinaalis Kurschatile kaotanud iirlase Byrne'iga.

Jälle olid finaalis koos erineva stiiliga poksijad: vasakukäeline McTaggart — tüüpiline inglise poksikooli esindaja, kes eelistab

võitlust distantsilt, ja talle õlani ulatuv Harry Kurschat — äge tempopoksija.

Gongi kõlades tormas sakslane rünnakule. McTaggart püüdis seda rünnakuhoogu peatada sirgete vastulöökidega. Inglase löögid olid teravad ega jätnud mõju avaldamata tema rusika «otsa jooksnud» Kurschatile. Sakslasel näis puuduvat küllaldane värskus. Ta oli finaali jõudnud väsinumana kui arvestav inglane. Küllap sellepärast suurem osa tema löökiderahest ei tabanudki märki. Esimene ring kuulus inglasele.

Pisut puhanud, ründas sakslane teises ringis endise ägedusega. Ta tormas metsiku pühvlina inglasele peale, vaatamata, kuhu löögid sattusid. Sellele korratule lahmimisele vastas inglane aktiivse kaitsega. Liikudes kergelt ringis, põikles McTaggart näiliselt vaevata sakslase huupilöökide eest, pipardades aeg-ajalt täpsete löökidega Kurschati nägu. Inglane oli nagu külmavereline vehkleja, imponeerides mitte rohkearvulise, küll aga viimistletud võtetearsenaliga.

Ka kolmandas ringis ei muutunud pilt. Kurschati metsik, korratu võitlushoog põrkus McTaggarti aktiivsele kaitsele. Hämmastavalt sitke sakslane «seedis» peaaegu märkamata McTaggarti üksikud täpsed vastulöögid ja tõstis isegi lõpus tempot, lahmides ... gongini. Matš oli väga tasavägine, publikut oli vaimustanud nii sakslase äge rünnakuhoog kui ka inglase külm, arvestav kaitse. Otsustavat paremust polnud kummalgi. Minimaalse ülekaaluga võitis matši ja kuldmedali McTaggart. Oma 173. kohtumises oli sakslane pidanud vastu võtma 23. kaotuse.

McTaggart pärineb sõna tõsises mõttes poksijate perekonnast: tema viis venda on kõik poksijad — ja mitte halvad. Aastaid tagasi oli ta edukas sulgkaallane, kuid siis muutus kaalu hoidmine üha raskemaks. Pärast Inglismaa 1954. aasta meistrivõistlusi, kui ta kaalu mahavõtmisest nõrgana oli kaotanud, ütles McTaggart: «Aitab, poks ei valmista mulle enam mingit rõõmu.» — «Mine kergekaalu ja ma garanteerin, sa tuled olümpiavõitjaks,» oli selle peale vastanud tema treener. Ja McTaggart laskiski end veenda.

I kergekeskkaalus oli konkurents eriti tihe. Startis 22 poksijat. Esimeses voorus peeti kuus kohtumist. Rumeenlane C. Dumitrescu võitis punktidega birmalase T. Oungi, taanlane H. Petersen C. Rodriguezi (Venetsueela). Argentiinlane A. Marcilla oli kohtumises C. Pattapongse (Tai) vastu suures ülekaalus. Ta nokauteeris oma vastase juba esimeses ringis. Kohtumises F. Nenci (Itaalia) ja G. Rehmat (Pakistan) katkestati võistlus kolmandas ringis itaallase suure ülekaalu tõttu.

Ülejäänud kohtumistes austerlane L. Potesil võitis brasiillase C. Pinto ja sakslane W. Roth T. Schusteri (Fidži saared).

Teises voorus vasakukäeline prantslane G. Saluden võitis iirlase H. Perry punktidega.

Kesksek kohtumiseks kujunes kahe medalipretendendi —

nõukogude poksija Vladimir Jengibarjani ja poolaka Leszek Drogoszi — vaheline võistlus. Poolakas oli 1955. aastal tõkestanud Jengibarjanile tee Euroopa meistri tiitlile. Seekordseks kohtumiseks oli nõukogude poksija valmistunud erilise hoolega.

Kohtumine kujunes üheks eredamaks ja huvipakkuvamaks. Jengibarjan oli algul ettevaatlik ja valvas. Unustamata hetkekski kaitset, otsis ta võimalust löögiks. Äkki raksataski tema kardetud vasak, millele järgnes seeria lühikesi lööke. Poksivirtuoos Drogosz oli nokdaunis. 4—5 sekundi järel Drogosz tõusis, lugemist jätkati kaheksani. Alles siis kõlas käsklus: «Poks!» Edasi jätkas Jengibarjan jällegi ettevaatlikult, oodates kannatlikult võimalust vasturünnakuks.

Teises ringis püüdis Drogosz iga hinna eest saavutada paremust. Asjata. Jengibarjan ei andnud saavutatud edu käest. Ta liikus ringis nagu nirk.

Kolmandas ringis polnud rünnakutel erilist teravust. Mõlemad klintšisid. Jengibarjan oli siiski vähem väsinud. Ta sooritas lööke sagedamini. Kohtunike üksmeelne otsus kuulutas võitjaks nõukogude poksija. Tähendab — revanš. Jengibarjani tervitas tormiline aplaus.

«Keskendusin selleks matšiks eriti, puhkasin 4 päeva,» ütles Jengibarjan pärast võistlust. «Drogosz ei teadnud seni, mis on nokdaun — mina panin ta «istuma». Meelitan vastase rünnakule sellega, et lasen vasaku käe alla. Vastane arvab, et lõug on lahti. Siis aga vastan tugeva vastulöökide seeriaga. Drogoszi üle saavutatud võit rõõmustab mind eriti.»

Ülejäänud kaheksandikfinaalides rumeenlane Dumitrescu võitis taanlase Peterseni, argentiinlane Marcilla austerlase Potesili, lõuna-aafriklane H. Loubscher kanadalase L. Masoni, ameerika neeger J. Shaw austraallase M. Carlose ja itaallane Nenci ägedas lähivõitluses sakslase Rothi. Ei Kung Hvangi (Lõuna-Korea) kohtumises M. de Los Santosega (Filipiinid) diskvalifitseeriti viimane teisel ringil ebapuhta poksi pärast.

Esimeses veerandfinaalis (29. novembril) oli meie Jengibarjani vastaseks vasakukäeline prantslane Saluden. Nagu Jengibarjan ise arvas, oli temaga poksida ebamugav, tuli «töötada» rohkem paremaga. Võistluses nihkus meie poksija paremale, meelitades prantslast tugevale löögile vasakuga. Siis aga püüdis niita oma välkkiire vasakuga prantslase jalust. Teises ringis istuski Saluden nokdaunis. See otsustas ka kohtumise.

Järgmistes veerandfinaalides alistas Loubscher Shaw'. Korealase Hvangi ja rumeenlase Dumitrescu kohtumisest väljus võitjana rumeenlane. Itaallane Nenci alistas tugeva argentiinlase Marcilla.

Poolfinaalides kohtusid seega Jengibarjan ja Loubscher ning Nenci ja Dumitrescu.

Pikakasvuline Loubscher kuulus lahmijate hulka. Juba esimestest sekunditest tormas ta rajusele rünnakule. Tema metsik tempo

ei andnud mahti isegi hingata. Kuid Jengibarjani hiilgav kaitsetehnika alandas niisuguse käreda rünnaku väärtuse nullini.

Tugev lõuna-aafriklane oli taktikas võrdlemisi taipamatu. Jengibarjanil õnnestus teda üsna kergesti meelitada lahtisele rünnakule ja saata ta juba esimeses ringis nokdauni. Sama kordus ka teises ringis. Jälle laskis Jengibarjan käe alla, teeseldes hooletut kaitset. Järgmisel hetkel niitis terav vastulöök, seekord vasak, Loubscheri jalgadelt. Kolmandas ringis oli mees täiesti võitlusvõimetu, kuid pidas siiski gongini vastu.

Teises poolfinaalis saavutas Nenci kindla punktivõidu Dumitrescu üle.

Teine nõukogude poksija oli jõudnud finaali, võistlema kuldmedali pärast. Matši algus oli rahulik, vastased nagu kompisid teineteist. Siis haaras Jengibarjan initsiatiivi. Rahulikumatele ettevalmistavatele löökidele järgnesid teravad. Venelane oli itaallasest kiirem ja liikuvam ning ka kaitses äärmiselt hoolas. Ta võistles riskita — pärast tabavat lööki tõmbus kohe tagasi. Teises ringis oli Jengibarjan veelgi ettevaatlikum. Ta noppis punkte vastulöökidega, teades, et niiviisi on jändrikust ja vastupidavast itaallasest kindlalt üle. Viimane tahtis viia võistlust teravale pinnale ja otsis lähivõitlust. Jengibarjan saatis pika vasaksirgega Nenci korraks nööridesse. Itaallane üritas veel kord ja uuesti põrkus ta tagasi nööridest. Rohkem ta ei üritanud.

Esimeses kahes ringis oli Jengibarjan olnud väikeses, kuid selges ülekaalus. Itaallasele jäi veel võimalus kolmandas ringis. Ta pani kõik mängu, kuna kaotada polnud midagi. Ta ründas kogu ringi, kuid Jengibarjan põikles ja sukeldus tema löökide eest atraktsionisti osavusega, ilma et oleks võimaluse korral unustanud vastamast täpse vastulöögiga.

Poksikunstnik selle sõna paremas mõttes oli üle itaallase sitkusest ja jõust. Ta oli seni pidanud 137 võistlust ning võitnud neist 124. Tema hädaohtlik vasak oli kardetud ka Melbourne'is. Senisest 37 nokautvõidust oli Jengibarjan saavutanud vasakuga 24. Jengibarjani enda arvates aga oli kõige parem ikkagi see, et ta ei saanud olümpiaturniiril ühtegi tõsist tabamust.

II kergekeskkaalus oli võistlejaid 16. Nõukogude Liidu poksimeeskonda esindas selles kaalus noor, väheste kogemustega poksija Eduard Borissov. Ka loosiõnn ei naeratanud talle. Tema esimeseks vastaseks oli Briti impeeriumi tšempion ja Euroopa meister Nicholas Gargano.

Vasakukäeline Gargano on suurepärane tehnikapoksija, kuid füüsiliselt mitte eriti tugev. Inglane meelitas Borissovi «mängule», milles ta ettearvatult oli parem füüsiliselt tugevast venelasest. Ja see läkski. Gargano tabas mitmel korral hästi oma täpse vasaksirgega. Ei aidanud Borissovi südi vastupanu, kohtunike häältega 3:2 võitis matši inglane.

Teistes matšides võitis ungarlane A. Dori B. Husaini (Pakistan),

iirlane F. Tiedt tugeva poolaka T. Walaseki, austraallane K. Hogarth G. Finlay (Uus-Meremaa), ameeriklane P. Lane E. Tovari (Venetsueela), lõuna-aafriklane N. Andre taivanlase Sils Tšuangleni, N. Linca (Rumeenia) H. Hatchi (Fidži saared) ja argentiinlane F. Gelabert kanadalase W. Kozaki. Seejuures ameeriklase Lane'i 3:2 võit Tovari üle oli rohkem kui vaieldav. Vastupidine otsus olnuks õiglasem.

Veerandfinaalides (28. novembril) võitis Hogarth Dori, iirlane Tiedt lülitas võistlustest välja Lane'i, Gargano sai võidu Gelabertilt ja Linca võitis Andre.

Esimeses poolfinaalis kohtusid austraallane Kevin Hogarth ja iirlane Fred Tiedt. Kiire reaktsiooniga Tiedt võitis kohtumise kindla ülekaaluga, hankides punkte peamiselt oma tugeva paremsirgega.

Teises poolfinaalis osutus Garganole kõvaks pähkliks heledapäine rumeenlane Nicolae Linca, kes tõusis rahvusvahelise amatöörpoksi taevasse 1950. aastal Varssavis võiduga meie kuulsa S. Štšerbakovi üle. Tema pidurdamatu metsik tempo, millega ta tihedalt gongist gongini hoidis võistlusohje enda käes, ei andnud Euroopa meistrile võimalust küllaldaseks keskendumiseks. Ja Gargano, löödud välja «oma liinist», ei suutnudki maksma panna oma tehnilist paremust ning kaotas.

Finaalis olid seega vastamisi Tiedt ja Linca. Jällegi kalduti arvama tehniliselt tugevama iirlase kasuks.

Robustne jõupoksija Linca sööstis kohe rünnakule. Lahmivad kaarlöögid vasakuga piirasid iirlast. Sirgete vastulöökidega püüdis Tiedt pidurdada rumeenlase mõrtsukalikku tempot. Ta oli tugev poksija ja tema sirged peatasid sageli Linca rünnaku. Kuid ikkagi kogus Linca rohkem punkte.

Kolmandas ringis võttis iirlane end kokku. Ta ründas tugevate sirgetega ja edukalt Lincat. Viimane ei heitunud sellest, ta oli väsimatu. Ringi lõpp kuulus jälle rumeenlasele.

On avaldatud arvamust, et see oli nõrgim finaal olümpiamängude poksiturniiril. Tehniliselt parem iirlane esines tõepoolest kahvatumalt kui eelmistes kohtumistes. Rumeenlane paistis silma vaid aktiivsusega. Kui võit anti Lincale, näis see käivat vastu publiku arvamusele. Tõusis suur kära — karjuti kohtunike aadressil, vilistati, keerutati käristeid. Iirlane näis oma kaotust võtvat väga südamesse. Ta langes õnnetuna ringi nurka põlvili ja palvetas ...

I keskkaalus oli võistlejaid 14. Jälle oli võistlejate hulgas favoriidiks «olümpiamängude lõvi» ungarlane Laszlo Papp — Londoni ja Helsingi kuldmedalimees.

Peeti kuus kaheksandikfinaali. Ungarlane, samuti argentiinlane A. Saenz, pääsesid veerandfinaali loosiga. Bulgaarlane B. Nikolov võitis M. Safdari (Pakistan), sakslane U. Kienast alistas J. Montgomery (Kanada), neeger J. Torres (Ameerika Ühendriigid) võitis

austraallase P. Readi ja itaallane F. Scisciani prantslase E. Legrand'i. Inglane J. McCormack saavutas punktivõidu lõuna-aafriklase A. Websteri üle. Esimese kohtumisega lülitati võistlusest välja ka meie esindaja selles kehakaalus Richard Karpov. Loos oli mehe kokku viinud kaalu ühe tugevama, Euroopa meistri Zbigniew Pietrzykowskiga. Pikakasvuline, vasakukäeline poolakas tõrjus Karpovi rünnakuid tähelepanelikult ja täpselt, kogudes punkte vasturünnakutega. Ta oli parem ja võitis 4:1.

Esimeses veerandfinaalmatšis oli Papp argentiinlase Saenzi vastu selges ülekaalus. Teises ringis matš katkestati, kuna argentiinlane oli saanud vigastada. Pietrzykowski alistas bulgaarlase Nikolovi. Inglane McCormack oli sakslase Kienasti vastu suures ülekaalus ja saavutas kolmandas ringis tehnilise nokautvõidu. Torres lülitas võistlusest välja itaallase Scisciani.

Eriline huvi valitses esimese poolfinaali vastu, kus pidid kohtuma Papp-Pietrzykowski. Augustikuus oli poola poksitäht teises ringis oma kuulsa vastase nokauteerinud. Kas saab ta ka nüüd ungarlasele komistuskiviks? Olümpiaringis oli «lõvi» jälle värske ja energiline nagu oma senipeetud parimate võistluste ajal. Ta ründas poolakat kõigis ringides rahulikult ja enesekindlalt, olles samavõrra kõva ja murdmatu kaitses. Ungarlase teravatest löökidest istus Pietrzykowski korraks nokdaunis — «hõljus pilvedes». See oli Laszlo Pappi ülekaalukas punktivõit.

Teisena kvalifitseerus finaali ameeriklaste parim poksija Melbourne'is José Torres, kes võitis punktidega tugevat inglast McCormackit.

Papp-Torresi finaalis nägid pealtvaatajad ilusat poksi.

Papp ründas kohe. Ta on vasakukäeline ja poksib parem külg ees. Tema lemmikvõtteks on alustada rünnakut kergete paremsirgetega, et vastase tähelepanu kõrvalejuhtimisega luua võimalus tugeva vasaku mängupanekuks.

Torres on poksija, kes metsikumaski võistlushoos jääb külmaks ja arvestavaks, oodates kannatlikult sobivat momenti rünnakuks. Ta poksib suletud seisangus, hoides käsi omapäraselt kõrges asendis ja kattes peopesadega külgedelt pead.

Ka atleetlik neeger eelistas rünnakut kaitsele. Mitmel korral tabas ta hästi küljehaakidega pähe.

Teises ringis tungis neeger energiliselt peale, kuid Papp taltsutas teda teravate vasturünnakutega. Ungarlane suutis hoida initsiatiivi enda käes ja saavutas ka rohkem punkte.

Viimane ring möödus mõlemapoolses tulises heitluses. Pappi suuremad kogemused ja murdumatu võistlejahing olid siiski üle. Punktivõit ja kuldmedal kuulusid ungarlasele.

Kolm olümpia kuldmedalit — see on esimene taoline saavutus amatöörpoksi ajaloos, rekord, mida on väga raske ületada. Kaheldamatult kuulub Laszlo Papp kuulsaimate olümpiaatleetide hulka. Olümpiamängude ajal oli Papp 31-aastane. 12-aastase poksikarjääri jooksul peetud 400 matšist oli ta kaotanud ainult viis!

Ka **II keskkaalus** startis 14 poksijat. Kaheksandikfinaalides (26. novembril) peeti kuus kohtumist: itaallane G. Rinaldi võitis punktidega C. Anderseni (Taani), nõukogude poksija Gennadi Šatkov kanadalase R. Hosacki, sakslane D. Wemhöner inglase R. Redrupi, argentiinlane V. Zalazar tugeva rootslase S. Sjolini, tšehh J. Torma austraallase H. Richteri. Kohtumises Z. Piorkowski (Poola) ja R. Tapia (Tšiili) oli viimane juba esimeses ringis üllatuslikult suures ülekaalus. Kiirete löökide seeriatega tagus ta poolakat nagu liivakotti. Ringikohtunik katkestas võistluse Tapia kasuks.

Esimeses veerandfinaalis (29. novembril) kohtusid kaheksandikfinaalis vabaksjäänud ameeriklane R. Rouse ja prantslane G. Chapron. Punktivõidu saavutas prantslane. Teises veerandfinaalmatšis Šatkov-Rinaldi ei ilmunud itaallane ringi ja võitjaks kuulutati Šatkov. Zalazar võitis punktidega Wemhöneri.

Tšiili üllatusmees Tapia «töötas» bravuurselt ka tšehhi vanameistri Torma vastu, kes oma 23-aastase poksikarjääri jooksul on võitnud üle 800 vastase. Nüüd ei suutnud veteran kuidagi pidurdada metsiku võistlejatemperamendiga lõuna-ameeriklast. Teises ringis saavutas Tapia tehnilise nokautvõidu.

Poolfinaalideks tuli teha uus loosimine, sest prantslane Chapron oli haigestumisega välja langenud. Loosiõnn naeratas Tapiale, kes pääses finaali võistluseta.

Teise finalisti pidi selgitama Šatkovi ja Zalazari kohtumine. See võistlus kestis ainult poolteist ringi. Euroopa meister Šatkov demonstreeris täies hiilguses oma imponeerivat poksikunsti. Temas avalduvad nõukogude poksikooli parimad jooned: ta on tark mängur ringis, kes ühendab osava manööverdava liikumise välkkiire ja võimsa nokauteeriva löögiga. Poolfinaalis tundis argentiinlane Victor Zalazar kõike seda oma nahal. Šatkovi vastulöök — paremsirge pähe — saatis Zalazari põrandale. Ta oli sügavas nokdaunis. Vaevu ajas ta end uuesti jalule. Ilmselt võitlusvõimetuks muutunud argentiinlase sekundant riputas alistumise märgiks käterätiku nööridele.

Šatkovi finaal pikemakasvulise eksoodi Tapiaga kestis ainult üks minut!

Kiire ja liikuva Tapia vastas seisis pisut flegmaatsena näiv Šatkov. Temperamendile voli andes sööstis Tapia pantrina rünnakule. Seda aga varitsev nokauteerija Šatkov ootaski. Välkkiirest vastulöögist vajus Tapia põrandale. Nokdaun. Tapia ajas end püsti ja Šatkov kordas oma lööki. Nähti selgesti, kuidas tema rusikas nagu valatult «istus» lõuna-ameeriklase lõual. Kohtunik luges kümneni, kuid Tapia ei liigutanudki end. «Aut!»

Rüütellikult aitas Šatkov kanda oma vastase ringinurka. Alles seal hakkas Tapia ilmutama elumärke.

Kolmanda Nõukogudemaa poksijana oli Šatkov võitnud olümpiamängude kuldmedali. Tulevane õigusteadlane oli pannud ringis armutult maksma oma rusikaõiguse.

Ameerika ajaleht «Chicago Tribune» märkis, et Šatkov «jättis sügavaima mulje kõigist poksijatest olümpial». «Šatkovi lööki enne tunned, siis näed,» kirjutati Melbourne'i ajalehtedes. Teda nimetati «Nokaudi Kuningaks».

Šatkov vääris parimale tehnikapoksijale määratud auhinda «Val Barker Cup», kuid... Valik peatus kahel kandidaadil — Šatkovil ja McTaggartil. Asja otsustas hääletamine, millest korra kohaselt võtsid osa kõik mängudel tegutsenud kohtunikud. Hääled langesid inglase kasuks.

Poolraskekaalus oli võistlejaid 11. Kaheksandikfinaalides (23. novembril) peeti kolm kohtumist. Rumeenlane Gheorghe Negrea võitis P. van Vuureni (Lõuna-Aafrika), itaallane O. Panunzi kanadalase G. Gollinsi. Poola poksija Vojciechowski saavutas kolmandas ringis tehnilise nokautvõidu rootslase L. Risbergi üle.

Ülejäänud pääsesid veerandfinaali võistluseta.

Siin kohtusid nõukogude poksija Romualdas Murauskas ja medalipretendendiks peetud austraallane A. Madigan. Kindla punktivõidu saavutas nõukogude poksija. Teises veerandfinaalis alistas Ühendriikide värve kaitsev pikakasvuline neeger James Boyd argentiinlase R. Diaze. Tšiili poksija Carlos Lucas võitis omakorda Vojciechowski ja Negrea Panunzi.

Esimeses poolfinaalmatšis Murauskas-Boyd möödusid kaks ringi tasavägiselt. Kolmandas ringis ei ilmutanud Murauskas küllaldast aktiivsust. Ta ei sidunud ameeriklast oma tempotaktikaga ning Boydi üksikud teravad löögid pääsesid mõjule.

Teises poolfinaalmatšis saavutas noor ja veel väheste võistluskogemustega Negrea punktivõidu Lucase üle.

Finaalis seisid vastamisi Negrea ja Boyd. Pikakasvulise Boydi taktika meenutab mõningal määral Šatkovi taktikat. Tehniliselt hea, ei torma ta ummisjalu rünnakule, vaid nagu tahtlikult ootab vastase rünnakut, et panna mängu nokauteerivaid lööke.

Esimeses ringis Negrea klintšis, haaras Boydist, et pääseda ta tugevatest teravatest löökidest.

Teises ringis aga üritas Negrea otsustavalt ja julgelt rünnata. Seda neeger ootaski. Parema käe tugeva vastulöögiga saatis ta rumeenlase põrandale. Nokdaun.

Kuid Negrea on samast «tõust» mis teisedki rumeenia poksijad — võitlushimuline, temperamentne, visa. Ta tõusis ja sööstis uuesti rünnakule. Nüüd oli Boydi kord otsida abi vastase haaramisest. Rumeenlase lahtisi rünnakuid kasutades aga lõi Boyd ta hetk hiljem uuesti põrandale.

Viimases ringis olid mõlemad väsinud. Nad klintšisid sageli. Veel kord läkitas Boyd rumeenlase nokdauni. Boydi selge, kuid raske võit.

Ka **raskekaalus** startis 11 poksijat. Kaheksandikfinaalides toimus kolm kohtumist. Itaallane Giacomo Bozzano võitis punkti-

dega soomlast Ilkka Koskit. Rootslane Thorner Ahsman oli iirlase P. Sharkey vastu suures ülekaalus. Kolmandas ringis matš katkestati.

Dramaatiliselt kulges nõukogude poksija Lev Muhhini kohtumine bulgaarlase Boil Lozanoviga. Ei puudunud palju, et see matš oleks lõppenud esimeses ringis Bulgaaria «üliraskekaallase» (ta kaalub 134 kg ja on pikk 197 sm) võiduga. Hiiglane ründas ja Muhhin taganes ringi nurka. Äärmiselt tugeva lühikese paremsirgega lõi Lozanov Muhhini põrandale. Nokdaun. Kaheksandal sekundil ajas Muhhin end püsti ja võistlus jätkus.

Lozanov tahtis nüüd kiirete rünnakutega lõpetada võistluse enda kasuks. Kuid Muhhin oli täiesti võistlusvõimeline. Tema althaak vasakuga tabas rünnakuhoos kaitse unustanud Lozanovit tugevalt. Raske keha vajus põrandale.

Kaheksa sekundi järel jätkas bulgaarlane võistlust. Ring lõppes väikese paremusega Lozanovile.

Teises ringis õnnestus Muhhinil korrata oma althaaki vasakuga ja Lozanov oli uuesti nokdaunis. Kolmandas ringis lõi Muhhin täpselt sama löögiga bulgaarlase veel kahel korral nokdauni. Mees oli nüüd lõplikult pehmeks tehtud ja ta loobus.

Veerandfinaalides oli lõuna-aafriklane D. Bekker suures ülekaalus argentiinlase J. Giorgetti vastu ja võistlus katkestati esimesel ringil. Sama kordus ka matšis Peter Rademacher (Ameerika Ühendriigid) ja J. Nemec (Tšehhoslovakkia). Ameeriklase ülekaal oli niivõrd ilmne, et kohtumine tuli katkestada juba esimeses ringis.

Kolmandas veerandfinaalis saavutas oma teise punktivõidu itaallane Giacomo Bozzano. Tema vastaseks oli sakslane Ullrich Nitzschke.

Viimases veerandfinaalis seisid ringinurkades meie Lev Muhhin ja rootslane Thorner Ahsman. Kordus midagi taolist, mida nähti matšis Lozanoviga. Muhhin, kes ei osanud või ei tahtnud kaitsta, vaid ainult rünnata, käis esimeses ringis kahel korral põrandal. Kuid Muhhinil oli tubli võistlejahing. Ta tõusis ja jätkas võistlust. Teises ringis saatiski tema tugev althaak vasakuga rootslase nokauti.

Esimeses poolfinaalis kohtusid Rademacher ja Bekker. Jällegi oli ameeriklane ilmses ülekaalus, hoolimata sellest, et ta Bekkeri löögist käis korra põrandal. Võistlus katkestati kolmandas ringis.

Teises poolfinaalis oli Muhhini vastaseks turjakas profitüübiline Bozzano.

Muhhin püüdis seekord olla ettevaatlikum, et pääseda nokdaunist. Itaallane seevastu, teades venelase nõrka kohta, ründas metsiku ägedusega. Tema küljehaak vasakuga niitis Muhhini jalgadelt. Sinna jäi Muhhin 3—4 sekundiks. Käsklusel «Poks!» tahtis Bozzanov lõpetada võistluse kiiresti enda kasuks, kuid samas kõlas gong.

Nõukogude poksijad rääkisid naljatoonis, et Ljoval hakkab

võistlus «istuma» alles siis, kui ta esimesel ringil on viibinud nokdaunis.

Ja tõesti. See kordus Muhhiniga veel kord. Teises ringis oli Muhhin nagu ümber sündinud. Ta ründas energiliselt. Althaak paremaga lõi Bozzano nokdauni. Itaallane laskis lugeda kaheksani. Muhhin tungis nüüd hoolimatult peale, kindla kavatsusega lõpetada võistlus enda kasuks. Hetk hiljem tabaski tema kuulsakssaanud vasakhaak itaallast nagu sepavasar. Bozzano loeti välja.

Finaali olid jõudnud kaks, kes Melbourne'i olümpiaturniiril polnud kordagi täit aega ringis viibinud — 28-aastane Rademacher ja 20-aastane Rostovi nooruk Muhhin. Mõlema atleedi rusikates näis peituvat jõud, mis saadab «ööbikuid kuulama» igaühe, kes satub nende teele.

Ameeriklasel oli loosiga vedanud. Esimesel ringil oli ta vaba, järgmised vastased — Nitzschke ja Bekker — nõrgemad nendest, kellede vastu oli võistelnud Muhhin. Ta oli ilmselt värskem kui eelmistes matšides raskeid tabamusi saanud Muhhin.

Õudusega nägi saalitäis pealtvaatajaid, kuidas «Raevukaks hakkmasinaks» nimetatud ameeriklane ründas venelast, kes ei üritanud end kaitsta, vaid tahtis ise rünnata.

Juba esimese ringi keskel tabas Rademacher vasakhaagiga Muhhini lõuga. Viimane ei suutnud seda «seedida» ja langes põrandale. Löök oli väga tugev. Muhhin tõusis, kuid ei suutnud kuidagi toibuda. Pärast «kaheksat» hüüdis ringikohtunik: «Poks!» Ja Rademacher kordas oma mõrtsukalikku atakki. Muhhin oli jälle nokdaunis. Ta ajas end uuesti jalule, kuid oli nüüd täiesti võitlusvõimetu. Võistlus muutus ühepoolseks. Ringikohtunik katkestas matši ja kuulutas ameeriklase võitjaks.

Mõni sõna Rademacherist.

Arst oli kaks nädalat enne mänge Rademacherile ennustanud, et ta ei saa 6 kuud võistelda. Nii tõsine olevat treeningul saadud vigastus. Nimelt oli tal katsevõistlustel saadud löögist tekkinud verevalum parema käe kahepealisse lihasesse. Doktor oli delikaatselt soovitanud tal olümpiamängud unustada. Rademacher oli seepeale vastanud: «Ei, seda püüdke teie!»

Rademacher tuli siiski Melbourne'i, selle ja paljude teiste takistuste kiuste. 187 sm pikkune ja 88 kg raskune poksija oli Ameerika jalaväe nooremleitnant, kuid ohvitserina poksida ei tohtinud — kindral olevat ohvitseridel poksimise keelanud.

«Kui ma tahan treeninguid jätkata, pean lahkuma armeest,» ütles Rademacher. Ta lisas, et valib siiski poksi ja läheb pärast olümpiamänge elukutseliseks. Ta võlgnevat palju tänu oma treenerile seersant Blairile. Too olevat talle masinliku kindluseni õpetanud kombinatsiooni «üks, kaks ja kolm», s. t. pettelöök vasakuga, löök paremaga kehasse ja vasakhaak pähe. See ongi tema rünnakute peamine relv ja ta kordab seda niikaua, kuni saavutab eesmärgi.

Nõukogude poksijad tõukasid Melbourne'is ameeriklased troonilt. 1952. aastal Helsingis võistlesid meie poksijad lihtsa «valemi» järgi — «rünnata ja lüüa» — ning võitsid ainult kaks hõbemedalit ja neli «pronksi». «Vene poksirobotid libisesid rahvusvahelisel parketil,» kirjutati sel puhul Läänes.

Tagasihoidlik edu Helsingis oli meie poksijatele heaks õppetunniks. Nelja aastaga olid nad tundmatuseni muutunud. Endiselt iseloomustas neid võrratu kehaline ettevalmistus, kuid nüüd oli sellele lisandunud sageli otse elegantne poksistiil ja targalt paindlik taktika. Kümnest nõukogude poksijast, kes Melbourne'is läbi nööride olümpiaringi olid roninud, krooniti kolme kuld-, ühte hõbe- ja kahte pronksmedaliga. Meeskond aga tuli 33 punktiga mitteametlikus meeskonnarvestuses ülekaalukalt esimeseks.

Ka vana poksi armastav Inglismaa võis rõõmustuda. Pariisi olümpiamängudest saadik ei ole inglise poksijad võitnud ühtegi kuldmedalit. Melbourne'is tähendasid kaks kuldmedalit, üks «hõbe» ja kaks «pronksi» tõelist uuestisündi. 26 punktiga tulid inglased meeskondade hulgas teiseks. Üllatusmeeskonnaks Melbourne'is oli Rumeenia, kelle neljaliikmeline esindus tuli medalitele täies koosseisus (1 kuld-, 2 hõbemedalit ja 1 pronksmedal) ning kokkuvõttes kolmandaks.

Neljanda kohaga pidid leppima Helsingi mängude parima poksimaa — Ameerika Ühendriikide — nahkkindamehed. Neile järgnesid Iiri ja Saksamaa. Ootamatuseks oli varem Euroopa parimaks osutunud Poola nõrk esinemine (9.—12. koht).

Helsingiga võrreldes olid nõukogude poksijad teinud suure sammu edasi. Associated Pressi agentuur märkis sel puhul: «Jõulisest poksist loobumine, võistlusstiili muutmine ja tehnika osatähtsuse tunduv suurenemine on andnud positiivseid tulemusi. Venemaa on muutunud kõige tugevamaks maaks asjaarmastajate poksis.»

Vahest rohkem kui ühelgi eelmisel poksisuurturniiril tegid Melbourne'is «ilma» vasakukäelised nahkkindamehed. Võistlus vasakukäelise vastu, kes kasutab võistlusseisangut parem külg ees, on «õigekäelisele» raskendatud ja väga ebamugav. Paljud ei suudagi sellega kohaneda ja kaotavad. Melbourne'is oli 161 osavõtja hulgas 26 vasakukäelist. Neljas kaalus võitsid nad kuldmedalid (McTaggart, Jengibarjan, Linca, Papp). 11 vasakukäelist aga võitsid kas hõbe- või pronksmedalid.

Tuleb arvata, et vasakukäeliste mõju ja osatähtsus rahvusvahelises poksiringis on üha tõusmas.

AUSSIDE TRIUMF

1956. aasta algul levisid kogu maailmas kulutulena teated Austraalia ujumistšempionaadi fantastilistest tulemustest.

See, mida 1954. aasta tulemuste põhjal võis ennustada ja mis 1955. aastal oli muutumas tõenäoliseks, sai reaalsuseks 1956. aasta jaanuaris-veebruaris. Jõudude vahekord muutus. Traditsiooniliselt parimate ujumismaade — Ameerika Ühendriikide, Jaapani, Hollandi ja Ungari kõrvale oli tõusnud vähemalt võrdse partnerina Austraalia.

Suure entusiasmiga jätkasid austraallased ettevalmistusi olümpiaks. Vihmastel ja tuulistel talvekuudel kogunesid nad Townsville'i, Põhja-Austraalia troopilisse soojusse, et ebasõbralikul aastaajal treeninguid mitte nõrgendada. Neid ettevalmistusi jälgisid lugematud ujumisspordisõbrad kogu maal. Kui ujujad suundusid Townsville'ist lõunasse — olümpialinna, nõudsid Sidney spordisõbrad, et nende lemmikud oma võimeid ka demonstreeriksid. Ei loodetud midagi erilist, sest suur veekarneval toimus jahedas (18°) vees. Ja vaat mis juhtus! Neljal korral ületas Lorraine Crapp maailmarekordeid. 400 meetri vabaujumises saavutas ta ajaks 4.47,2. See oli üks nondest võimatuna tunduvatest resultaatidest, mida tahetakse näha, et neid uskuda.

Mängude eel valmis eeskujulik kinnine ujumisstaadion. See suurejooneline klaasist, terasest ja betoonist hoone oli Olümpiapargi paljude võistluspaikade hulgas üks kaunimaid. Mõlemad klaasist otsaseinad kujutasid hiigelkolmnurki, mis teravikuga maasse torgatud. Külgmised välisseinad ujulal puudusid. Neid asendasid kaldu ülessuunduvad betoontribüünid, mis näisid mõistatuslikult õhus rippuvat. Tribüünide ülemisi otsi ühendas duralumiiniumist laekonstruktsioon. Terastrossid langesid mõlemalt poolt katust maapinnani ja ankurdasid katuse, andes kogu ehitusele õhulaeva ilme, mis kinnitatud köitega Yarra jõe kaldale. Ehituse projekteerisid noored Melbourne'i arhitektid ja see oli tunnistatud ujula kavandi saamiseks korraldatud rahvusvahelisel konkursil parimaks. Seda originaalset hoonet pidasid melburnlased üheks väheseks maailmaklassi kuuluvaks ehituseks kogu viiendal mandril. Siinjuures huvitav pisiasi: kontrollmõõtmisel selgus, et ujulavann oli 8,5 mm võrra lühem kui 50 m ... Rekor-

dite kinnitamist see siiski ei takistanud, kuna lubatud hälbeks on 10 mm.

Määratu huviga ootasid austraallased ujumisvõistluste algust. Piletid olid peaaegu aasta enne olümpiamänge viimaseni läbi müüdud. Kuna tribüünidel oli kohti ainult 5500, pidid paljud ujumisspordisõbrad ukse taha jääma.

Olümpiavõistlustel startisid 250 ujujat (neist 100 naist) 34 riigist.

Austraallased lootsid põhjendatult oma ujujate edule. Enne mängude algust andsid nende eksperdid niisuguse prognoosi: on loota kolme kindlat kuldmedalit (naiste 400 m vabaujumises ning 4×100 ja 4×200 m teateujumistes), kahte üsna kindlat kuldmedalit (meeste ja naiste 100 m vabaujumises) ja kolme tõenäolist «kulda» (meeste 400 ja 1500 m vabaujumises ning 100 m seliliujumises). Ujumisvõistluste lõppedes võisid austraallased öelda: nad olid võitnud nii «kindlad», «üsna kindlad» kui ka «tõenäolised» kuldmedalid. Olid täitunud nende parimad ootused.

Seitse korda on kaasaegsetel olümpiamängudel meeste **100 m vabaujumise** võitnud ameeriklased, kolmel korral ungarlased ja üks kord jaapanlane. Kuid selles, et nüüd võitjaks ennustati Jon Henricksit, polnud ometi midagi imestamisväärset. See 20-aastane pikakasvuline blond ujuja oli kõige eredamaks kujuks austraalia ujumisspordis. Naistele aga oli ta lausa ebajumalaks. Austraallased kirjutasid: ta olevat vees tugev nagu hobune. Pealegi olevat ta kohaseim mees olümpiavõistlusteks, sest tal on head närvid ja tugevas konkurentsis saavutab ta alati oma parimad tulemused. Usk tema tõenäolisse võitu tõusis, kui ta enne olümpiamänge saavutas treeningul «salaja» 55,1. Tema peamisteks vastasteks peeti ameeriklast Dick Hanleyd ja jaapanlast Manabu Kogat.

Võistlused 100 m vabaujumises algasid 29. novembri pärastlõunal kell 14. See oli esimeseks võistlusalaks.

Peeti viis eelujumist. Esimeses eelujumises olid koos Henricks ja Hanley. Kumbki ei pingutanud eriti, sest õhtul toimusid poolfinaalid. Poolesekundilise edumaaga võitis Henricks (57,3). Nõukogude ujuja L. Ballandin oli ajaga 59,6 neljas. Teise eelujumise parimaks oli Koga. Distantsi viimasel veerandil möödus ta nõukogude ujujast Sorokinist ja lõpetas 57,7-ga. Algul juhtinud Sorokin jäi finišis koguni kolmandaks (58,6). Eelmiste ajad ületas kolmandas vahetuses austraallane John Devitt — 57,2. Neljandas eelujumises jätsid eelvõistlejad varju ameeriklane Logan Patterson ja jaapanlane Atsushi Tani. Patterson (aeg 56,8) ületas 0,3 sekundiga Helsingi mängudel püstitatud olümpiarekordi, Tani aga kordas seda (57,1). Viienda eelujumise võitja austraallase Gary Chapmani aeg oli 57,8.

Õhtul enne poolfinaale oli tribüünidel ja all võistlejate juures tunda seda elektrit, seda ärevat ootust, milleta suurvõistlused pole suurvõistlused. Esimeseks poolfinaaliks rivistusid stardipukkidele teiste hulgas Henricks, Hanley, Tani, Sorokin. Ujumine oli

aga nüüd midagi muud kui hommikul. Siis nähti meisterlikku mänglevust, nüüd aga jõudu ja kiirust, vallandunud soovi ennast maksma panna. Henricks juhtis stardist kuni finišini ja pääses finaali suurepärase 55,7-ga. Pattersoni olümpiarekordi eluiga oli seega ainult 6 tundi. Hanley oli 56,9-ga temast ilmselt nõrgem. Tani ajaks märgiti 57,4. Sorokin 58,2-ga finaali ei pääsenud (üldkokkuvõttes 12. koht).

Teises poolfinaalis ei küündinud keegi Henricksi tasemele. Kestev aplaus tribüünidelt näis leppivat sellegagi, et «peremeesteks» olid selles poolfinaalis Devitt ja Chapman (56,4 ja 56,9). Hommikune üllatusmees Patterson saavutas «ainult» 57,1.

Nii oli enne finaali näidatud endisest olümpiarekordist paremat aega viiel korral. Võis oodata suurt finaali.

Esimene finaal on alati nagu suurem ja tähendusrikkam, esimene kuldmedal ihaldatavam kui järgmised. Ja niisugune sügav vaikus, mis laskus ligi kuue tuhande ujulahallis viibiva inimese kohale, kui riietusruumi uksest väljusid kaheksa maailma kiireimat meest, eeldas sportliku «tormi» puhkemist.

Kaheksale oli lõpliku pingutuse hetk kätte jõudnud. Kolmel keskmisel rajal seisid eelvõistluste parimad — austraallased Henricks, Chapman ja Devitt, neist paremal Patterson ja prantslane Eminente, vasakul Hanley, Tani ja ameeriklane Woolsey. Kuulutati välja võistlejaid. Mida nad tegid, oodates starti? Henricks vaatas maha, siis aga plaksutas ootamatult Devittile, Patterson tegi kätesirutusi, Tani kükkis kaks korda, Hanley lõi risti ette, mitmed raputasid käsi ja jalgu, nagu kontrollides lihaste lõtvust. Nende liigutustes, kergelt punetama löönud näos ja säravates silmades peegeldus kogu keha vapustav erutus, mida kutsutakse «stardipalavikuks».

Ootavas vaikuses kostis selgena ja üksikuna starteri hääl: «Take your marks!»* Tõusis püstol, mille päästikult suundus juhe «Omega» elektriliste ajamõõtjate kasti — ja...

Stardiga olid Henricks ja Patterson saavutanud väikese edumaa. Henricks «töötas» juba esimestest meetritest kogu jõust. Ta rebiski end ainujuhtijaks. Võimsate kätetõmmetega, mille tehnika puhtust on laitnud spetsialistid, kes peavad ideaalseks nn. raamatulist tehnikat, «õgis» Henricks meetreid. Pea ja õlgade kõrge asend andis talle võimaluse jälgida kaasvõistlejaid.

Pöördel (50 m) oli Henricks esimene (aeg 25,9). Temast pisut järel 18-aastane Chapman, nooruk, kellest kõneldi, et ta «elavat» ujumisele. Siis Devitt ja Patterson.

Tõeline heitlus algas teisel 50 meetril. Surunud pea madalale ja töötades kätega metsikus tempos, surus end Henricksile lähemale Devitt. Ta rebis end lahti Pattersonist ja möödus Chapmanist, kuid Henricksi vastu oli siiski võimetu.

---

* «Kohtadele!»

Nagu oleks talle tundmatu väsimus, ei kaotanud Henricksi tõmbed midagi oma võimsusest ja kiirusest ka viimastel meetritel. Esimesena puudutas tema käsi pöördeseina. Aeg 55,4 — uus olümpiarekord. Pealtvaatajate hõisetel ja aplausitormil polnud piiri. Henricksist vasakul ja paremal lõpetasid teisena-kolmandana Devitt (55,8) ja Chapman (56,7). Kiireimaks mitte-austraallaseks osutus Patterson — 57,2. Järgnesid Hanley — 57,6, Woolsey — 57,6, Tani — 58,0 ja ainsa eurooplasena finaali pääsenud Eminente — 58,1.

Väljumata veest kaelustasid ja suudlesid kolm austraallast üksteist. Seda triumfi tajudes olid aussid tribüünidel lausa aru kaotamas. Kuidas küll suutis ujula konstruktsioon taluda niisugust kisaorkaani?

Võiduhetke ülevusega olid korraga tasutud aastatepikkuse treeningu koormused ja vaevad. Oleks olnud nagu midagi introspektiivset, midagi sissepoole pööratut Henricksi pilgus, kui ta vaatas ainiti oma kuldset medalit ja rahvas seisis valvel ning võidumasti tõusis tema kodumaa lipp. Polnud vist õigus Gary Chapmani isal, kes oli öelnud, et selles olevat midagi veidrat, et Jon ja Gary ujuvad lühikesi distantse. Nad olid ju alustanud ujujakarjääri silmapaistva eduga just pikematel distantsidel.

Mida nad varem ka poleks teinud, Melbourne'is olid Henricks, Devitt ja Chapman suured sprinterid.

400 m vabalt. Ei jõudnud vaibuda veel sensatsioonilaine, mida tekitas ausside suurvõit 100 meetris, kui publiku tähelepanu klammerdus 17-aastasele heledajuukselisele Sidney koolipoisile Murray Rose'ile. Ta oli 183 sm pikk, avameelse sõbraliku näo ja rõõmsa naeratusega. 13-aastaselt oli ta üllatanud kõiki, ujudes 100 m 1.02,9-ga. Tal oli meeldiv «raamatuline» stiil ja imehea libisemine, ainult jalad töötasid pisut erinevalt, tehes sissehingamise ajal löökides pause. Õieti teda kuni Austraalia olümpiameeskonna katsevõistlusteni ei arvestatudki. Siis aga, 30. oktoobril, pani Rose oma 17.59,5-ga 1500 m vabaujumises kihama kogu maailma. Purustada esimesena maailmas ihaldatud 18 minuti piir ja veel kelle — seni vähetuntud nooruki poolt! See oli midagi niisugust, mida spordis nimetatakse fantastiliseks.

Austraalia spordihaigete keskel hakkas uue «tähe» ümber tekkima müüte. Kõneldi, et Rose olevat leiva, pudru, puuvilja, pähklite ja sojaubadega kasvatatud tšempion. (Ta on nimelt taimetoitlane.) Tema eriliseks lemmiktoiduks aga olevat merevetikatest keedetud tarretis, mida ema valmistavat erilise iiri retsepti järgi, korjates selleks mererannast vetikaid . . .

Ameeriklaste olümpia-aasta sensatsioonimeest George Breeni peeti aasta algul vaieldamatuks esikohapretendendiks, vähemalt 1500 meetris. See arvamus püsis, kuni Rose selle oktoobris kummutas. Lühikeseks pöetud juustega, turjakas ja pisut vimmakiskuv 21-aastane ameeriklane Buffalost ütles enda kohta, et ta ole-

vat küll kvalifitseeritud kehalise kasvatuse õpetaja, kuid ei teadvat, millal leiab aega selle tööga tegelemiseks. Neli aastat tagasi Cortlandi Riiklikus Õpetajate Kolledžis õppides olevat ujumistreener dr. James Counsilmen Breenile öelnud, et ta võib esineda edukalt 1956. aasta olümpiamängudel. Ta oli siis teinud algust võistlusujumisega, armastades tugevaid treeninguid ja «hobuse koormusi». Olümpia-aasta algul oligi Breen ajaga 18.05,9 ületanud Jaapani «lendava kala» H. Furuhashi maailmarekordi. Siis aga ilmus too nooruk Sidneyst ja Breeni lootused kindlana näivale «kullale» kippusid tuhmuma.

Troonilt tõugatud jaapani suurujuja Furuhashi oli viimastel aastatel töötanud treenerina ja valmistanud mängudeks üllatuse — toonud olümpiaareenile 18-aastase Yamanaka, kelle võimetest teati olümpiavõistluste eel peamiselt kuulujutte. Ta olevat vähem kui pool tundi pärast võistlust 1500 meetris ujunud 400 m vabalt 4.34,7-ga! Igatahes vääris niisugune vastupidavus rohkemat kui tähelepanu.

Veel olid head 400 ja 1500 m ujujad austraallased Winram, Garretty ja O'Halloran. Ka Helsingi mängude suurmees prantslane Boiteux oli end Euroopa rekordiga 1500 meetris uuesti «meelde tuletanud».

1. detsembri õhtul algas «lahing» 400 m eelujumistega. Neid peeti viis. Juba esimestest vahetustest arenes halastamatult tugev konkurents õigusele pääseda finaali. Esimeses eelujumises oli võidukas Kevin O'Halloran (Austraalia). Ta saavutas oma senise parima tulemuse — 4.36,9. Pool sekundit jäi maha jaapanlane Koji Nonoshita, 0,7 sekundit Angelo Romani (Itaalia). Teises eelujumises jäid tulemused nõrgemaks. Võitis inglane John Wardrop 4.39,8-ga. Kolmandas vahetuses ujus George Breen. Ta ujub ebahariliku tehnikaga, kasutades peamiselt ainult käsi. Jalad lohisevad sõna tõsises mõttes järel ja ainult stardist ja pöördest väljudes teeb ta seeria jalalööke. Seda puudust peab kompenseerima metsiku tempoga kätetöö. 4.35,7-ga võitiski ta oma vahetuse. Neljandas oli parimaks Gary Winram 4.34,5-ga. Selles vahetuses startis ka Nõukogude Liidu rekordimees Boriss Nikitin. 4.42,8-st aga oli finaali pääsemiseks vähe (lõppjärjestuses 16. koht).

Viimases vahetuses seisid stardis Rose ja Yamanaka. Jaapanlane pakkus kõrget algtempot. Ta ujus jõuliste tõmmetega ja kõrge tugeva jalgadetööga. Rose paistis mitte just kiirustavat, kuid ei jäänud ka jaapanlasest maha. Kuigi Yamanaka juhtis üle 300 meetri, ei lasknud Rose tal võita. Sundimatu kiirendusega, mis laskis aimata tema suuri potentsiaalseid võimeid, möödus ta jaapanlasest ja lõpetas 4.31,7-ga. Yamanaka kaotas ainult ühe sekundikümnendikuga. Kolmas oli sakslane H. Zierold 4.35,7-ga.

On raske olla võistluste liider ja teada, et sinult oodatakse võitu. Helsingis oodati võitu Wielemalt, Clevelandilt, võib-olla isegi Furuhashilt — nad ei tulnud sellega toime. Sedapuhku lootsid austraallased, et Rose ei «külmeta» stardis.

Enne stardipukile astumist 400 m vabaujumise finaalis sosistas Rose oma treenerile: «Sam, ma tunnen end kehvasti. Mu jalad on nagu süldist.»

Sam Herford naeratas ja patsutas talle õlale: «Ära muretse, poiss. Mina tunnen suuremat «pabinat» kui sina.»

Stardist sööstsid ette Breen ja Yamanaka. Mõlema sooviks oli pääseda juhtima. Esimesed 100 meetrit läbisid härjana tormav Breen ja sujuvalt liikuv Yamanaka koos. Aeg 1.02,6. Rose ei üritanud juhtima minna ega lasknud liidritel ka lahti rebida (1.03,1). Kuid juba teisel sajal meetril tõusis ta märkamatult nende kõrvale. Yamanaka lõpetas 200 m 2.11,6-ga. Rose'i vaheaeg oli sama. Breen oli neli sekundikümnendikku järel. Kolmanda saja suutis Rose läbida 1.08,9-ga. See käis teistele juba üle jõu. Yamanaka jäi maha ligi sekund, Breen kaks sekundit. Viimasel viiekümnel meetril tegi Rose midagi võimatuna tunduvat. Pealtvaatajate pööraste juubelduste saatel läbis ta viimased 50 meetrit 30,8 sekundiga (viimane sada meetrit 1.06,8). Tulemus — 4.27,3 — oli fenomenaalne! Prantslase Jean Boiteux' olümpiarekord oli löödud 3,4 sekundiga. Yamanaka ajaks märgiti 4.30,4, Breenil 4.32,5. Ainult 0,4 sekundit lahutas võimsa spurdiga neljandana lõpetanud O'Hallorani Breenist.

Pärast ujumist ütles Rose, et distantsi esimese poole läbis ta liiga rahulikult, olevat finišeerinud liiga suurte jõuvarudega. «Võib-olla see polnud täiuslik ujumine,» naeratas ta. «Kuid peamine on see, et võitsin «kulla».»

Kolm oodatud favoriiti — Rose, Yamanaka ja Breen — olid parimad ka **1500 meetris.** Ja õieti ei suutnudki nad omavahel lõplikku paremusjärjestust määrata. Kuldmedali võitis Rose, kuid Yamanaka jäi lõpuspurdiga hiljaks ja vastupidine tulemus oleks olnud äärepealt üsna tõenäoline. Breen aga oli mängude kiireim sellel distantsil, kuigi jäi kolmandaks . . .

Kuid ärgem rutakem sündmustest ette.

Finaali pääsemise õigusele võisteldi neljas eelujumises. Kaks neist viidi läbi 5. novembri hommikul, kaks õhtul.

Esimeses eelujumises olid jällegi koos Rose ja Yamanaka. Erutav duell arenes ka seekord jaapanlase napil juhtimisel, kuid lõppes . . . Rose'i napi-napi võiduga. Aeg 18.04,1, Yamanakal kaks kümnendikku halvem. Teises eelujumises juhtis kaua jaapanlane Aoki. Seitsmendal sajal aga möödus temast Winram ja niisuguses järjestuses ka finišeeriti. Ajad — Winramil 18.35,7 ja Aokil 18.36,0.

Õhtul oli oodatud sündmuseks Breeni start. Kuigi teati, et too süngevõitu jänki ei armasta n. ö. «kergelt ujuda», ei osanud keegi ette näha seda, mis juhtus. Miks üritas Breen eelujumises maailmarekordi ületamist sellel kõige «tapvamal» distantsil? Ka tagantjärele jäi see arusaamatuks. Breen ujus konkurentsitult, olles järgnevatest tublisti ees. Juba esimesed viiskümmend meet-

rit olid marulised (29 sekundit). Ja edasi sada meetrit saja meetri järel lausa ohjeldamatu tempoga! Breen võitles ainult aja ja iseendaga ja võitis. 6,6 sekundiga ületas ta Rose'i värske, laineid löönud maailmarekordi (17.59,5).

Pärast ujumist ütles Breen: «Ma ei tundnud end sugugi väsinuna ja polnud põhjust tempot vähendada.» Breeni rekord oli suurimaks üllatuseks mängude ujumisvõistlustel. Keegi ei oodanud seda ja see näis võimatuna, kuna ta eelmisel õhtul pidas raske võistluse 400 m finaalis.

Breeniga ühes vahetuses startis noor nõukogude ujuja Gennadi Androssov. See habras 16-aastane nooruk Lvovist oli nõukogude olümpiameeskonna katsevõistlustel püstitanud suurepärase Nõukogude Liidu rekordi — 18.35,4. Melbourne'is aga haigestus Gennadi ja startis ebaõnnestunult (19.22,6 — 16. koht).

Põnevaim oli selleks korraks möödas ning erilise kaasaelamiseta jälgiti austraallase Murray Garretty tublit ujumist ja võitu 18.27,4-ga viimases vahetuses.

Niisiis olid kolmeks, kes vangistasid pealtvaatajate tähelepanu ujumisvõistluste viimases finaalis 7. novembri õhtul, jällegi Rose, Yamanaka ja Breen. Kuid nüüd oli Breen tõusnud meheks number üks. Mäherdusi jõuvarusid ta peitis endas, kui ta juba eelujumises paiskas kõigile väljakutse suurepärase rekordiga? Ehk hakkavad nüüd stardis «külmetama» Austraalia ja Jaapani parimad?

Võis oodata ujumist, mis vääris võrdlust Kutsi ja Pirie' duelliga 10 000 m jooksus.

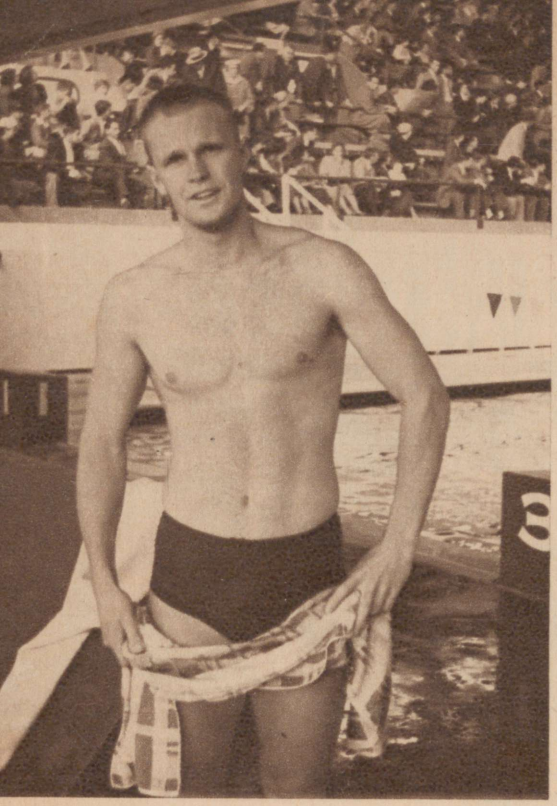
Nad seisid keskmiste radade kohal ja ootasid starti. Ükski nende liigutus ei jäänud pealtvaatajate kontsentreeritud tähelepanu ees märkamatuks. Breen oli pisut vimmas, huuled kokku surutud, maha pööratud pilgus trots ja võidujanu. Rose seisis sirgelt, ta lai, ilus, juba mehelikult võlvuv rind ja aval vaade olid pööratud pealtvaatajate poole. Kuid nägu, millel sageli mängles nooruki muretu naeratus, oli tõsine. Kolmanda, väikesekasvulise Yamanaka ilme oli suletud. Kollane «mask» ei reetnud pealtvaatajale midagi.

Stardist asus juhtima Breen. Esimesed 100 meetrit läbis ta 1.04,5-ga. Niiviisi juhtis ameeriklane kolmsada meetrit. Tema taktika oli lihtne — hoida tempot ja juhtida võistlust niikaua kui võimalik, võtta suurema kiirusevaruga Rose'ilt ja Yamanakalt võimalus «mängida» vahespurtidega kassi ja hiirt. Sellest hoolimata «hiilis» Rose neljandal sajal varjuna ta kõrvale. Ajad mõlemal 4.39,6. Viiendal sajal oli ees juba Rose. Siis spurtis omakorda jaapanlane ja tõusis liidriks kuuendal sajal. Ta juhtis ka 800 meetril (9.31,6). Kuid spurt oli teda väsitanud ja üheksandal sajal möödusid jällegi Rose ja Breen.

Siit peale rebis Rose end järgnevatest lahti. Nagu polekski tegemist gigantliku pingutusega, suurendas noor austraallane veelgi oma edumaad. Ta ujumise rütm ja libisemine olid oivali-

Kõik ei pääse marjamaale... Oli neidki ujumisspordi fanaatikuid, kes pidid jälgima treeninguid ujula akna tagant.

Suure rahvatungi tõttu valitses ujula juures alati «piiramisseisukord».

Melbourne'is sai ausside ebajumalast Jon Henricksist maailma kiireim mees vees.

17-aastane «kuld» ja 18-aastane «hõbe» 400 m vabaujumises — austraallane Murray Rose (paremal) ja jaapanlane Tsuyoshi Yamanaka — ei püüagi varjata oma heameelt toreda võidu üle.

sed. Yamanaka möödus nüüd omakorda pingutavast Breenist. Kuid viimane ei alistunud. Veel kord püüdis ta jaapanlasest mööduda. Siis olid Breeni jõuvarud otsas. Temas polnud enam seda värskust, seda taltsutamatut jõudu, millega ta üllatas kõiki kaks päeva tagasi. Nüüd pidi ta alla vanduma. 1300 m järel oli jaapanlane kindlalt teine ja hakkas püüdma Rose'i. Viimane oli vahepeal saavutanud üle neljasekundilise edumaa, kuid Yamanaka leidis endas küllalt jõudu vägevaks finišiks. Viimasel sajal meetril lähenes ta pealtvaatajate kohkumuseks Rose'ile iga tõmbega. Kuid distants oli lõppemas. Visa hingega jaapanlane oli juba hiljaks jäänud. Kergendatult tervitas 17.58,9-ga finišeerinud Rose'i vaimustusetorm. Yamanaka, kuigi spurtis viimased sada meetrit 1.08,9-ga, jäi 18.00,3-ga teiseks. Breen pidi leppima 18.08,2-ga ja teise pronksmedaliga. Helsingi võitjast parema aja — 18.26,5 — saavutas ka teine austraallane Garretty. Kolm võistlejat lõpetasid peaaegu üheaegselt. Nendeks olid kanadalane W. Slater (18.38,1) ning Boiteux ja Aoki võrdse 18.38,3-ga. Finaali viimaseks jäi kolmas austraallane Winram (19.06,2).

Rose heitis selili üle ujumisraja ja sirutas käed kõrvale, lebades niimoodi vees mitu minutit. See võit oli teda väga väsitanud.

Breen aga ei varjanud oma nördimust. Ägedate žestidega tõrjus ta fotomehi. Medalite kätteandmisel seisis ta käed vaheliti rinnal ega suvatsenud võtta valvelseisu ka hümni ajal.

Nii oli Sidney koolipoiss suutnud üle olla Breeni metsikust tempost ja Yamanaka visadusest. Ta oli korranud Johnny Weissmülleri 1924. a. Pariisi mängude triumfi, võites kolm kuldmedalit (kolmas 4×200 m teateujumises) ja tõusnud üheks suurimaks ujujaks olümpiamängude ajaloos.

«Minu ülesanne oli hoida end Breeni kõrval,» ütles Rose pärast finaali, «ja võimaluse korral mööduda. Kui ta teaks, kui väsinud ma olin poolel distantsil, ta kukuks istuli. See oli esimene kord, kus ma ei ujunud graafiku järgi. Ujusin ainult kahe teise vastu.»

Rose lisas, et ta polnud üllatunud Yamanaka ujumise üle, kuna teadis, et jaapanlasel on väga tugev finiš.

Ta arvas, et see on tema viimane 1500 m ujumine. 30 basseinipikkust olevat tema jaoks liiga palju.

Breen aga leidis, et ta oleks olnud palju rõõmsam, kui oleks võitnud kuldmedali maailmarekordi asemel eelujumises.

«Ei oska seletada, miks ma ei suutnud täna õhtul hästi ujuda. Pärast võistlust ütles mulle treener, et seda juhtub kõigiga . . .»

Helsingi olümpiamängudelt tõid nõukogude ujujad kaasa vähe lohutavat. See ei olnud üldse võrreldav meie sportlaste eduka esinemisega paljudel teistel spordialadel. Üks punkt, s. t. üks kuues koht (naiste 200 m rinnuliujumises) oli ainus, mida nõukogude ujujad suutsid anda tookord oma võistkonnale.

Järgnevate aastate pingeline treening aga tõi murrangu paremuse poole. Kasvas üles uus põlvkond ujujaid, võimekam, pare-

ma ettevalmistusega. Nopiti juba võite rahvusvahelistelt võistlustelt, noorsoo spordimängudelt, Euroopa esivõistlustelt. Melbourne pidi kujunema neid aastaid kokkuvõtvaks eksamiks. Ujujate väike delegatsioon asus olümpiareisile salajase sooviga — lunastada osaltki oma võlg meie sportlaste ja spordisõprade ees. Kuigi välismaised asjatundjad huvitusid meie rinnuliujujate tehnikast ja saavutustest, kuigi 4×200 m teateujumises Moskvas 25-meetrisel rajal meie ujujate poolt näidatud maailmarekordilisest ajast oli raske vaikides mööda minna, ei ennustanud ükski spetsialist ega ajaleht meie ujujatele olümpiamedaleid. Selleks olevat hüppeliselt tõusnud resultaatide tase ja konkurents liiga tugevad.

Niisuguse üldise arvamuse taustal pakkus meie ujujate esinemine positiivseid üllatusi. Kui rinnuliujumises oli Nõukogudemaa esindajate platseerumine kuue parema hulka, võib-olla isegi medalile, üsna tõenäoline, siis **4×200 meetris** ei osanud ka suurimad optimistid meie hulgast loota paremat kui neljandat kohta. Startisid Jaapan ja Ühendriigid, kõigi viimaste mängude võitjad sellel võistlusalal, ja nüüd parimateks tõusnud austraallased. Viimased pidasid oma kuldmedaleid 4×200 meetris kõige kindlamateks.

Seepärast pole midagi imestada, et meie ujujate start kujunes omamoodi sensatsiooniliseks.

Eelujumiste tulemused olid väheütlevad. Tugevaimad meeskonnad ujusid üsna kergelt, erilise pingutuseta, hoolitsedes vaid selle eest, et pääseda finaali. Nii olid austraallased ajaga 8.40,2 neljandad, ameeriklased 8.42,5-ga viiendad. Ainult kohusetundlikud jaapanlased ei lubanud endale seda luksust. Ajaga 8.37,9 kindlustasid nad parima meeskonnana finaaliks keskmise raja. Üllatusmeeskonnaks oli eelujumistel Inglismaa. Pidades tasavägist võistlust nõukogude ujujatega kõigil neljal etapil, õnnestus inglastel edestada meie mehi nelja kümnendikuga (aeg 8.39,1). Kui finaalis oleks kordunud sama, olnuks asi juba halvem.

Niisiis jõudsid finaalini paremuse järjekorras Jaapan, Inglismaa, Nõukogude Liit, Austraalia, Ameerika Ühendriigid, Saksamaa, Lõuna-Aafrika ja Itaalia.

3. detsembri õhtustel võistlustel oli see finaal kõige oodatum ja põnevam. Kui kõlasid starteri käsklussõnad, haaras kogu ujulat hetkeline hauavaikus, et kohe pärast stardipauku asenduda kõige pöörasema ergutuskisaga. Üle kaheksa ja poole minuti eskorteeris ujujaid põrgulärm.

Särtsakalt ja erksalt asus võistlust juhtima meie Vitali Sorokin. Näis, nagu püüaks ta heaks teha oma ebaõnnestunud starti 100 m vabaujumises. Sajal meetril oli Sorokini kõrvale tõusnud austraallane O'Halloran. Kuulus ameeriklane Hanley ja vähemalt niisama kõlava nimega jaapanlane Koga olid taga. Kolmandal viiekümnel meetril surus ette O'Halloran. Tema «andiski» esimesena «teate» 100 m värskele «hõbedale» Devittile. Sorokin aga ei lasknud

endast mööda ei ameeriklast ega jaapanlast. Seega oli meie meeskond esimesel etapil teine. Stružanov, meie teine vahetus, ei suutnud seda kohta hoida. Ta ujumine oli puine. Mees pingutas nii kuidas võis, kuid liigutused olid kuidagi eriti tuimad ja kanged. Algul jõudis järele ja möödus ameeriklaste kuulsus Breen, seejärel ka jaapanlane Tani. Olimegi surutud neljandale kohale, mida võistluste eel peeti meie meeste jaoks parimaks. Teisel etapil oli siis järjekord selline: ees tuiskas temperamentne, taltsutamatu John Devitt, tookord alles tõusev täht, nüüd aga 100 m maailmarekordi omanik, teine — morn jänkide fenomeen Breen, kolmas Tani, neljas Stružanov.

Kuid võistlus ei olnud lõppenud. See oli alles pool distantsi. Üksteise järel startisid kolmanda vahetuse ujujad — suure edumaa saanud austraallane Rose, tõmmunahaline havailane Woolsey, jaapanlane Nonoshita ja viimasest mitu meetrit järel meie Nikolajev. Viimane alustas lausa pöörase tempoga. Näis, et ta tahab iga hinna eest kinni püüda vähemalt jaapanlast. Jah, esimesel viiekümnel jõudiski ta jaapanlasele järele, pöördel olid mõlemad koos, teisel viiekümnel aga oli ees juba meie vilajas Nikolajev. Tema 100 m vaheajaks märgiti 58,5! Kas ta suudab sellise peadpööritava alguse juures vastu pidada? Salamure haaras meid, väheseid tribüünidel istuvaid Nõukogude delegatsiooni liikmeid.

Ei. Woolseyle ta küll järele ei jõudnud, kuid kolmandat kohta hoidis lõpuni. Juba kihutas rõkkava ergutuskisa saatel viimasele etapile ausside ebajumal Henricks. Nüüd startis ka teine Ühendriikide värve esindav havailane — Ford Konno, ja kolmandana meie punamütsiline ankrumees Boriss Nikitin. Paarisekundilise vahega sööstis Nikitinile metsiku tempoga järele lüheldane jaapanlane Yamanaka, tõusva päikese maa poegade parim vabaujuja Melbourne'is. Sentimeeter sentimeetri järel võitis ta tagasi Nikitini edumaad. 50 m järel oli vahe ainult pool kehapikkust, 100 m järel aga olid nad peaaegu koos . . .

Kas tõesti peab jaapanlane vastu sellele meeletule tempole? Kas tõesti peab Nikitin alla vanduma? Ei, siiski mitte. Yamanaka ei pidanud vastu. Ühtlaselt, rütmikalt ujuv Nikitin murdis teisel sajal jaapanlase vastupanu.

Kõrvu kurdistas meeletu ergutuskisa. Aussid olid vaimustuses — nende kaasmaalased olid jälle võitmas kuldmedaleid. Ja nad ruttasid kuulutama oma rõõmu nii valjusti, kui häälepaelad kannatasid.

Henricks finišeeris bravuurselt. Austraallased purustasid oma 8.23,6-ga ühtlasi maailmarekordi. Kaheksa sekundit hiljem lõpetasid ameeriklased. Veel kolm sekundit ja kolmandana puudutas pöördeseina meie Nikitin (8.34,7). Jaapanlased olid löödud 1,9 sekundiga. Uskumatu oli muutunud tõelisuseks. Tõusva päikese maa pojad, kes Los Angelesis olid esimesed, kes Berliinis võitsid uuesti kuld- ja Helsingis hõbemedalid, olid nüüd löödud. Esma-

kordselt jäid nad teateujumises medalita, kuigi olid 22 sekundit kiiremad 1932. aastal kuldmedali võitnud kaasmaalastest.

Nõukogude ujujad olid olümpiamängudel võitnud esimese medali, ajaloolise ja mälestusväärse.

Austraallaste maailmarekordi puhul on põhjust meenutada anekdooti, mis pärineb 1932. aasta Los Angelesi olümpiamängudest. Selle asemel et võistlusi jälgida, jäänud üks reporter ainiti oma stopperkella vahtima. Kui Toyoda, jaapanlaste ankrumees 4×200 m teateujumises, lõpetanud, näidanud kell 8.58,4. «8.58!» kisendanud endast ära reporter Johnny Weissmüllerile. Kuulsaim ameerika ujuja raputanud selle peale pead ja ütelnud flegmaatiliselt: «Viska kell vette! . . .»

Tookord tundus jaapanlaste aeg uskumatuna ja eksperdid ennustasid sellele pikka eluiga. Kuid inimene ja, mis halvem, asjatundjad eksivad pahatihti. Neli aastat hiljem kroolisid jaapanlased juba 8.51,5, Londonis 1948. aastal ameeriklased 8.46,0 ja Helsingis koguni 8.31,1. Tundub, et oletatava inimvõimete piirini on ka pärast austraallaste toredustulemust veel hea tükk maad.

Meeste 200 m rinnuliujumises algasid võistlused 3. detsembri õhtul. Sellel võistlusalal peeti parimateks jaapani ja ka nõukogude ujujaid. Sukeldusujumise rakendamine rinnuliujumises oli tõstnud jaapanlased väljapoole üldist konkurentsi ja oli täiesti loomulik, et uus tehnikavariant nimetati selle parimate rakendajate auks jaapani brassiks.

Tanaka ja 20-aastane Tokio ülikooli majandusteaduskonna üliõpilane Masaru Furukawa olid viimase kahe aasta jooksul kruvinud maailmarekordid rinnuliujumises peadpööritavale kõrgusele — 2.31,0.

Jaapani ujujate jälgedes sammusid üha paremate tulemustele ka nõukogude rinnuliujujad. Eriti edukas oli olnud moskvalane Haris Junitšev. Nõukogude ujujate olümpiakatsevõistlustel saavutas ta suurepäraseks Euroopa ja Nõukogudemaa rekordiks 2.33,0. See oli maailma kõigi aegade teine tulemus.

Tuntud prantsuse ujumisekspert F. Oppenheim hindas Junitševi kätetõmmet mõjuvamaks Furukawa omast, märkis aga seejuures, et nõukogude ujujal jääb puudu Furukawa ujumise sulavusest.

Olümpiamängude ujumisvõistluste alguseks olid jaapani brassi elupäevad juba loetud. Mõni päev enne võistluste algust toimunud FINA kongress võttis vastu uued rinnuliujumise võistlusmäärused, mis keelavad sukeldumise. Muudatused võistlusmäärustes pidid jõustuma 1957. aastast. Seetõttu kujunesid olümpiavõistlused surmale määratud tehnikavariandi viimaseks triumfiks.

Peeti kolm eelujumist. Aegade järgi parimad pääsesid finaali.

Esimeses vahetuses startisid teiste hulgas ka Furukawa, endise Euroopa rekordi omanik taanlane Knut Gleie ja NSVL rahvaste spartakiaadi võitja Fred Dossajev. Gleie start valmistas üllatuse.

Juba pikemat aega polnud taanlasest midagi kuulda olnud. Mängude eel oli see heledapäine pikakasvuline üliõpilane Kopenhaagenist omandanud perfektselt jaapani brassi tehnika. Nüüd valmistas ta kõigile üllatuse, ujudes kogu distantsi Furukawaga kõrvuti. Alles viimasel 50 meetril õnnestus jaapanlasel Gleiet napilt edestada. Ajad 2.36,1 ja 2.36,4 olid suurepärased. Tagasihoidliku 2.43,9 ja kolmanda kohaga pidi leppima meie Dossajev (lõppjärjestuses 10. koht).

Teises eelujumises asusid kohe juhtima meie Igor Zasseda ja Helsingi pronksmedalimees sakslane Herbert Klein. Mõlemad läbisid kolmveerand distantsi peaaegu täiesti koos. Viimasel 50 meetril surus Klein end napilt ette ja võitis, Zassedale lähenes tugeva spurdiga austraallane Terry Gathercole. Käelöögiga suutis Zasseda teda siiski edestada.

Kõigile ootamatult kuulutati Zasseda välja vahetuse võitjana. Klein oli võistlusmääruste rikkumise pärast diskvalifitseeritud. Üldse esines sellel võistlusalal palju diskvalifitseerimisi. 21 startinud ujujast kõrvaldati võistlusest 7.

Kolmandas vahetuses võistlesid esikohale meie Junitšev ja teine Jaapani esindaja Matahiro Yoshimura. 150 meetrit juhtis võistlust Junitšev. Viimasel pöördel oli jaapanlane talle tublisti lähenenud ja spurtis nüüd mööda. Junitšev millegipärast nõrgendas tempot. Yoshimura lõpetas ajaga 2.38,6, Junitšev enda kohta tagasihoidliku 2.41,2-ga. Ometi oli see finaali pääsemiseks piisav.

Finaal toimus 6. detsembri õhtul kell 19.30. Publik tribüünidel oli seekord eriti elevil ja kärarikas. Diktor tegi paar korda katset alustada teadustamist, kuid tema hääl valjuhääldajas ei suutnud ületada suminat ujulahallis. Siis laskis ta läbi valjuhääldaja kuuldavale pika «Tšššš!» See ootamatu võte tekitas üldist lõbusust, kuid lärm vaikis.

Publikul paluti suitsetamist võimaluse piires piirata, sest see muutuvat finalistidele häirivaks. Teade võeti naiste poolt vastu aplausiga.

Keskmistel radadel startisid jaapani rinnuliujumise «kaksikud» Furukawa ja Yoshimura, nende kõrval Gleie, Zasseda, Gathercole, Junitšev. Äärmistel radadel startisid prantslane H. Broussard ja kuubalane M. Sanguily.

Esimesed 50 meetrit stardist läbisid võistluse liidrid peaaegu terves ulatuses vee all. Pealtvaatajad olid vaimustatud toredast vaatepildist: peegelsileda veepinna all olid selgesti nähtavad ujujate liigutused. Pikkade tõmmetega liikusid esireas Gleie, jaapani «allveelaevad» Furukawa ja Yoshimura ning meie Junitšev. Alles 10—15 meetrit enne pöördeseina ilmusid nad esimest korda veepinnale sissehingamiseks. Pöördel oli esimene Gleie, napilt tema järel Furukawa ja Junitšev, järgnesid Yoshimura ja Zasseda.

Ka teisel 50 meetril oli ujujaid harva veepinnal näha. Nad sooritasid sissehingamisi kahe, kolme ja isegi nelja tõmbe järel, viibides ülejäänud aja vee all.

100 m järel juhtisid juba Furukawa ja Junitšev. Järgnesid peaaegu võrdselt Gleie, Yoshimura ja Zasseda.

Jaapani ja nõukogude ujuja duell arenes tasavägiselt ka kolmandal ujulapikkusel. Mõlemale liidrile lähenes nüüd Yoshimura. Kiirest algusest üha rohkem väsivast Gleiest möödusid Zasseda ja Gathercole.

Viimasel pöördel oli end napilt ette surunud juba Furukawa. Junitšev oli teine, Yoshimura kolmas, Zasseda ja austraallane peaaegu koos. Lõpuspurdis osutusid meie ujujad oma peamistest konkurentidest nõrgemateks. Furukawa spurtis juba kindlalt esimesena, Yoshimura aga lähenes Junitševile ja jõudis temaga ühele joonele. Maruliselt finišeeris Gathercole. Ta möödus Zassedast.

Kui Furukawa käed stardiseina puutusid, olid stopperid peatunud 2.34,7-l. See oli suurepärane olümpiarekord!

Viimase hetkeni ei olnud selge, kes tuleb teiseks. Siin, viimastel meetritel pööras õnn Junitševile selja. Ta sooritas just enne stardiseina tõmbe ja finišeeris n. ö. ninaga. Samal ajal sirutas peajagu taga olnud Yoshimura käed kiiresti ette ja oli minimaalse eduajaga teine. Ajad 2.36,7 ja 2.36,8.

Võimsa spurdiga kindlustas endale neljanda koha Gathercole — 2.38,7. Zasseda oli kolm sekundikümnendikku halvema ajaga viies. Gleie, kes oli langenud liiga tugeva algkiiruse ohvriks, pidi leppima kuuenda kohaga (2.40,0). Prantslane Broussard diskvalifitseeriti, Sanguily aeg oli 2.42,0.

Gathercole oli parimate hulgas ainus klassikalisele rinnuliujumisele truuks jäänud võistleja. Uute määruste kehtestamisega pärast olümpiamänge tõusis see noor austraallane üheks maailma parimaks.

Oli täitunud ekspertide ennustus: rinnuliujumises olid «peremeesteks» kaks jaapanlast, kes juba aastaid õpivad ja treenivad koos, ning nõukogude ujuja Junitšev.

Tsuruta Amsterdamis ja Los Angelesis ning Hamuro Berliinis võidetud kuldmedalite kõrval oli see nüüd neljas kuldmedal rinnuliujumises, mis rändas Jaapanisse.

Võistlused **200 m liblikujumises meestele** algasid 30. novembri pärastlõunal. Osavõtjaid oli vähevõitu — 18. Peeti kolm eelujumist.

Suurteks favoriitideks olid ameeriklane William Yorzyk, ungarlane György Tumpek ja jaapanlane Takashi Ishimoto. Nende nimedega on tihedalt seotud viimaste aastate suur areng selles ujumisviisis pärast kiirusliku variandi — delfiini — tarvituselevõtmist.

Arvati päris kindlasti, et just need kolm «inimdelfiini» jagavad omavahel medalid liblikujumises. Ja võistluste käik kinnitas peagi niisuguste arvestuste paikapidavust. Igaüks neist võitis ühe eelujumise.

Esimeses vahetuses jättis 23-aastane keskmist kasvu Springfieldi kolledži üliõpilane Yorzyk kaasvõistlejad kaugele seljataha. Ta lendas tõesti liblikana rajal ja saavutas toredustagajärjeks 2.18,6. Tulemus oli ainult 1,9 sekundit nõrgem tema enda maailmarekordist «lühikesel rajal» (25 m ujulas). Teiseks jäi pärast olümpiamänge traagiliselt hukkunud austraallane John Marshall ajaga 2.26,8 ja kolmandaks rumeenlane A. Popescu 2.29,9.

Teises eelujumises oli «peremeheks» väike, 165 sm pikkune jaapanlane Ishimoto. Kassi pehmuse ja elastsusega kattis ta neli basseinipikkust ajaga 2.24,2. Sellest ujumisest pääsesid aegade järgi finaali veel austraallane B. Wilkinson 2.27,4, mehhiklane E. Rios 2.28,1 ja ameeriklane F. Nelson 2.29,4.

Kolmandas vahetuses puudusid Tumpekil arvessetulevad konkurendid. Sihvakas, heledapäine Euroopa rekordimees ujus üksinda ajale ja saavutas 2.23,3. Peale tema ei pääsenud sellest vahetusest finaalujumisele keegi. Pärast eelujumisi võis üsna kindlasti öelda — Yorzyk on favoriit ilma vastasteta. Oli ilmne, et ka Ishimoto ja Tumpek ei suuda talle hädaohtlikuks saada.

Finaal toimus 1. detsembri õhtul.

Jälle ilmnes maailmarekordimehe Yorzyki üleolek juba esimestest meetritest. Tema poolt pakutud algkiirust ei võtnud vastu ükski finalistidest peale Ishimoto, kes esimesel sajal meetril suutis hoida end enam-vähem ameeriklase kõrval. Teisel sajal meetril oli Yorzyk juba omaette meheks.

Väike Ishimoto ei suutnud temaga sammu pidada. Kolmandana ujus Tumpek silmanähtavalt aeglasema tempo ja pikemalt väljapeetud libisemisega.

Yorzvk finišeeris ajaga 2.19,3. Tulemus oli küll halvem kui eelujumisel, kuid ometi 4,5 sekundit parem hõbemedali võitnud Ishimoto tulemusest.

Jaapanlase «hõbe» rippus viimasel 50 meetril lausa juuksekarva otsas, sest algul tublisti maha jäänud Tumpek finišeeris tugeva spurdiga. Ishimoto polnud kunagi veel Tumpeki vastu ujunud, kuidas võis ta teada, et ungarlasel on pikk ja hädaohtlik spurt. Tumpek lähenes jaapanlasele iga tõmbega, kuid oli siiski hiljaks jäänud. Ainult paarkümmend sentimeetrit veel ja jaapanlane oleks kindlalt kaotanud hõbemedali. Kuid neid paarikümmend sentimeetrit ei olnud enam. Ishimoto käed puudutasid stardisilda üks kümnendik enne Tumpekit. Ajad 2.23,8 ja 2.23,9.

Neljanda koha võitis teine ameeriklane F. Nelson (2.26,6). Järgnesid Marshall (2.27,2) ja Rios (2.27,3).

Eelujumised **meeste 100 m seliliujumises** toimusid 4. detsembri pärastlõunal. Neid oli neli.

Võrreldes Helsingiga oli seliliujumise tase tublisti tõusnud. Juba esimeses eelujumises ületati senine olümpiarekord (1.05,7) kahe ujuja poolt. Prantslase Robert Christophe'i ajaks märgiti 1.04,2, austraallasel John Hayresil 1.04,4.

Teise vahetuse parimateks osutusid Helsingi hõbemedalimees prantslane Gilbert Bozon ja jaapanlane K. Tomita. Mõlemad saavutasid võrdse aja — 1.06,4.

Kolmandas eelujumises kohtusid Helsingi kuldmedalimees havailane Yoshinobu Oyakawa ja Austraalia parim David Theile. Võimsate tõmmetega austraallane osutus paremaks, ilma et oleks end eriti pingutanud. Aeg 1.04,3. Ideaalse rütmiga havailase aeg 1.05,2 oli samuti parem tema tippsaavutusest Helsingis.

Neljandas eelujumises ületati värske olümpiarekord, mille eluiga oli seega kõigest kümmekond minutit. Teine austraallane John Monckton, suurevõimeline «oponent», kes ei lase Theile'il rahulikult «valitseda» Austraaliat, ilmutas oma võimeid väga veenvalt. Tema aeg 1.03,4 tähendas Helsingi tipptulemuse põrmustamist tervenisti 2,3 sekundiga. Teine tulemus selles eelujumises kuulus Havai saartelt pärinevale ameeriklasele Frank McKinney'le — 1.06,0.

Kuueteistkümnendale kohale poolfinaalis pretendeerisid kolm meest: sakslane E. Miersch, uusmeremaalane L. Hurring ja prantslane G. Coignot võrdse 1.07,5-ga. Kolmele ujujale korraldatud vaheujumise võitis Miersch 1.06,8-ga ja pääses poolfinaali.

Päev hiljem toimusid poolfinaalid. Esimeses poolfinaalis kohtusid Monckton, Theile, Oyakawa. Niisuguses järjekorras nad võitsidki esimese poolfinaali. Ajad vastavalt 1.04,1, 1.04,8 ja 1.05,0. Ei jäänud märkamatuks tribüünidel, et Theile ka seekord «viilis». Ta vaatas ühtepuhku naaberradadele, kord kiirendades, kord lõdvendades ujumistempot, hoolitsedes ainult selle eest, et kindlustada pääs finaalujumisele.

Teises poolfinaalis oli võidukas olümpia-aasta parim eurooplane Christophe. Ta näis olevat Bozonilt pärinud kuulsa prantslase tehnilise täiuslikkuse. Ühendades seda kerge, kiire rütmiga, jättis tema sujuv ujumine meeldiva kogumulje. Christophe'i ajaks märgiti 1.04,6. Teine oli Hayres 1.05,0, kolmas McKinney 1.05,3.

Peale nende pääsesid finaali esimesest poolfinaalist inglane G. Sykes (1.06,5) ja teisest poolfinaalist ameeriklane A. Wiggins (1.06,4). Teatavaks üllatuseks oli Euroopa parimate hulka kuulunud G. Bozoni ja ungarlase L. Magyari väljalangemine.

Finaalujumisel (6. detsembri õhtul) oli seni kassi-hiirt mänginud Theile nagu ümber sündinud. Ei mingit kõrvalevaatamist! Theile rebis end võimsate tõmmetega juba esimestest meetritest esikohale. Seda kohta ei loovutanud see 21-aastane pikakasvuline ja turjakas austraallane Queenslandi osariigist enam kellelegi. Ta finišeeris ajaga 1.02,2. See oli fenomenaalne saavutus, parim, mida kunagi 50 m rajal näidatud.

Teist korda perioodil 1912—1956 rikuti ameeriklaste võitude seeriat olümpiamängudel. Los Angelesis oli see õnnestunud jaapanlasel Kiyokawal.

Täpselt ühe sekundiga kaotas Theile'ile Monckton. Oodatud «pronks» — prantslane Christophe — ei tulnud oma «ülesan-

dega» toime. Finaalis ei suutnud ta korrata eelujumise aega ja kaotas hästi finišeerinud McKinneyle. Ajad 1.04,5 ja 1.04,9.

Kuue esimese tulemused olid paremad kui Helsingi võitjal. Wiggins ja Oyakawa, eelmiste olümpiamängude finalistid, pidid leppima nüüd 7. ja 8. kohaga (1.05,8 ja 1.06,9).

Theile sai finaalujumises hakkama suure riskiga. Ta kasutas oma originaalset saltopööret, mille kohta avaldati kahtlust, kas see on määrustepärane.

Pärast võistlust ütles Theile: «Ma tegin poolfinaalis tavalise pöörde, et mind mingil juhul ei saadaks diskvalifitseerida. Kuid teadsin, et saltopööre annab mulle vähemalt 5 jalga edumaad. Veel finaalujumise stardis kahtlesin, millist pööret kasutada. Alles distantsil otsustasin salto kasuks.»

Naiste 100 m vabaujumises kordasid austraallannad meeste triumfi. Võidujanuste ja «ihnetena» ei andnud nad ka siin teiste maade sportlastele ühtegi medalit. Kui Austraalia ujumisvõistkonna katsevõistlusteni arvati, et ameerika tütarlapsed saavad olümpiamängudel neile tõsisteks konkurentideks, siis pärast katsevõistlusi ei kõneldud sellest enam kusagil. Oli selge, et austraalia naisvabaujujad moodustavad omaette klassi.

Kui 18-aastane Lorraine Crapp lisaks neljale maailmarekordile Sidney karnevalil «röövis» 1.02,4-ga olümpiakatsevõistlustel 100 m maailmarekordi ka oma sõbrannalt, 19-aastaselt Dawn Fraserilt, polnud sugugi märgata, et ta oleks oma hiilgetulemustega läbi põlenud. Teda nimetati «Austraalia imeks vees» ja ta võistles populaarsuses Henricksiga.

Olümpiavõistlustel köitis ta oma ujumisega publikut juba esimeses eelujumises, ühendades ideaalselt tehnikat ja jõudu vabas pidurdamatus liikumises, mis pakub pealtvaatajale lausa esteetilist naudingut. 1.03,4 kuulutati uueks olümpiarekordiks. See oli 2,1 sekundit parem Helsingi mängude kiireima ungarlanna J. Temesi tulemusest. Seetõttu jäid varju ameeriklanna Nancy Simonsi 1.06,5 teises eelujumises, kiireima Uus-Meremaa naisujuja M. Roe 1.05,9 kolmandas eelujumises ja isegi austraalia noore «tähe» 15-aastase pikakasvulise (176 sm) Faith Leechi, Victoria osariigi lemmiku 1.04,9 neljandas eelujumises.

Viienda eelujumise stardis seisis kuuendal rajal sale, pikakasvuline (173 sm) ja lühikeseks pöetud juustega brünett neiu. See oli Dawn Fraser, kelle nimi ja maailmarekord (1.04,5) olid kõneaineks olümpia-aasta esimestel kuudel. Ta ei olnud kordagi võistelnud välismaal ja välismaa ujujatega, ometi oli ta paljudele märkamatult 10 aasta jooksul pingeliselt harjutanud ja põlenud soovist silma paista olümpiamängudel. Kui poleks olnud Lorraine Crappi sensatsioonilist talenti, võinuks Dawn saada maailma esimeseks naisujujaks.

Kuid ka nii peitis ta endas suurepäraseid sprinterivõimeid. Tema sihvakad jäsemed olid nagu ääreni laetud jõu, kiiruse ja

elastsusega. Olgu Lorraine kuulsam, kuid tema võib olla kiirem! Ja ta alustas olümpiarekordiga — 1.02,4. See oli ühtlasi Crappi maailmarekordi kordamine. Tal puudus Crappi sulavus, kuid tõmmetes peituv jõud tegi mänglevalt kergeks kiiruse, mis tol hetkel oli naisujujatele võimete tipuks. Palju sarnast oli tema ja Jon Henricksi ujumistehnikas. Selles polnud ka midagi imelikku, sest nad olid ühe treeneri — Harry Gallagheri õpilased. Mõlemad talendid olid ühe käe voolitud.

Lorraine Crapp ja Dawn Fraser olid erilise pingutuseta parematek ka poolfinaalides (1.03,1 ja 1.03,0). Alles finaal pidi tooma lahenduse.

Kaheksa maailma kiireimat naist seisid 1. detsembri õhtul 100 m finaalujumise stardis. Kolm austraallannat — Crapp, Fraser ja Leech, kaks ameeriklannat — S. Mann ja J. Rosazza, kanadalane V. Grant, uusmeremaalane M. Roe ja lõuna-aafriklane N. Myburgh. Euroopast polnud kedagi.

Mida kõike ei ole tehtud õiguse eest kuuluda nende kaheksa kiireima hulka! Kui palju sadu ja tuhandeid kilomeetreid on treeningutel läbi ujutud, kui palju on selleks kulunud aastaid! Kas mäletavadki nad, millal see tee algas?

Nagu surve alt vabanenud vedru startis Dawn Fraser. Stardiga võidetud kümnendikud võisid kujuneda otsustavateks. Marulise tempoga läbitud esimesed kümmekond meetrit andsidki Fraserile napi edumaa. Finaal oli ennekõike mehelikult, kõrge kehaasendiga sprintiva Fraseri ja pika produktiivse tõmbega Crappi duelliks. Ja Fraser oli selles parem. Tema 50 m vaheaeg oli 29 sekundit! Esimestel meetritel võidetud kolm sekundikümnendikku — see oli tema edumaa oma pearivaali Crappi ees. Teisel viiekümnel ei suutnud Fraser seda suurendada ega Crapp vähendada. Nad ujusid selle distantsipoole täiesti võrdselt.

Start ja esimesed kümmekond meetrit olid otsustanud võitja.

Kui Dawn puudutas käega stardisilda, näitasid stopperid 1.02,0. See tähendas uut maailmarekordit, kõnelemata olümpiarekordist. Ka Crappi 1.02,3 oleks võinud olla uueks maailmarekordiks.

Pealtvaatajate aplausil ja hõisetel polnud piiri. Algul Fraser, siis Crapp ja kolmandana... Leech. Medaleid teiste maade sportlastele ei jätkunud ka seekord, nagu polekski need olümpiamängud, vaid Austraalia sisemised võistlused.

Austraalia tütarlapsed tunnistasid pärast ujumist, et nad olnud finaali eel väga «pabinas», kuid stardis juba päris rahulikud. Dawn Fraser ütles, et ta pidas finišis võitjaks Crappi.

Kuigi austraallannade suur võit oli rohkem ootuspärane kui üllatus, olid tütarlapsed ometi oma võidust liigutatud. Fraser ja Leech, häbenedes oma pisaraid, nutsid pisut teineteise õla varjus. Siis aga jooksis Fraser tribüüni juurde, ronis alles märjana pealtvaatajate hulka, leidis oma treeneri ja suudles teda.

Silmad äsjastest rõõmupisaratest hägused, seisid nad hetk hiljem kolmekesi aupjedestaalil. Et ühe maa esindajad võidaksid

100 m vabaujumises kõik medalid nii meestele kui naistele, seda polnud juhtunud olümpiamängudel juba 1924. a. Pariisi mängudest saadik. Selle triumfi taustal tundusid austraallaste Frederick Lane'i, Fanny Duracki, Andrew Charltoni, Clare Dennise ja John Davise seniste mängude üksikud «kullad» ainult Melbourne'i eelmänguna.

400 m vabaujumises naistele oli esikohapretendendiks Crapp. Ainsa naisena maailmas oli ta seni 50 m rajal saavutanud aegu alla viie minuti.

Hõbe- ja pronksmedalite saatus näis olevat lahtisem. Oletati, et Fraseri võimed küünivad 400 m distantsil viie minuti piirile. Peale selle sai teatavaks, et just enne ujumisvõistluste algust oli 14-aastane ameeriklanna Sylvia Ruuska saavutanud treeningul ajaks 4.59,5.

Võistlus sel distantsil algas 5. detsembril. Peeti 4 eelujumist. Esimeses eelujumises osutusid parimateks Helsingi «kuld» ungarlanna V. Gyenge 5.14,2 ja prantslanna H. Frost 5.14,4. Niisuguseid aegu oleks Helsingi olümpiamängude ajal nimetatud suurepäraseteks, nüüd piisas nendest üle noatera finaali pääsemiseks. Aastad 1955 ja 1956 olid olnud murrangulise arengu perioodiks.

Teises eelujumises ületati need ajad ameeriklanna M. Schriveri (5.07,6) ja 14-aastase austraallanna Sandra Morgani (5.07,8) poolt. Mõlemad ujusid paremini senisest olümpiarekordist (Gyenge 5.12,1).

Kolmandas eelujumises oli võidukas Fraser, «kruvides» olümpiarekordi peaaegu viie minuti piirile (5.02,5). Ruuska oli ajaga 5.10,3 teine ja üsna napilt temast taga ungarlanna Rypsima Szekely.

Neljandas vahetuses jättis kaasvõistlejad kaugele seljataha Crapp. Ta finišeeris ajaga 5.00,2. Veel kord oli ületatud olümpiarekord.

Finaal oli olümpiamängude ujumisvõistluste eelviimaseks alaks. See toimus 7. detsembri õhtul enne meeste 1500 m finaalujumist. Oodatult asusid võistlust juhtima Crapp ja Fraser. Nende 100 m vaheajaks märgiti 1.06,8. Nüüd pääses maksvusele Crappi masinlik rütm. Fraser ei suutnud enam püsida Crappi kõrval. 300 meetril (3.36,8) oli Crapp saavutanud juba 3—4-meetrise edumaa. Mõlemad olid end järgnevatest tugevasti lahti rebinud ning kuld- ja hõbemedali saatuses polnud enam kahtlust.

Crapp finišeeris suurepärase olümpiarekordiga — 4.54,6. Fraseri ajaks jäi teist korda täpselt 5.02,5.

Kolmandale kohale rühkis tiheda tempoga blond Ruuska. Varjamatu erutusega jälgis tribüünilt tütre heitlust pronksmedali pärast Ruuska isa. Kui tütar alustas viimast 50 meetrit, tõusis suurekasvuline isa täies pikkuses, vehkis käega ja lausa möirgas üle ujularuumi: «Sylvia, Sylvia!»

Ruuska tuligi pronksmedalile. Aeg 5.07,1.

Ülejäänud finalistid ei suutnud enam eelujumiste tulemusi korrata. Gyenge jäi 5.21,0-ga koguni viimaseks.

Crapp ütles pärast võistlust: «Ujusin pisut aeglasemalt kui mõtlesin. Lootsin ujuda 4.50-ga.» Ometi oli ta täitnud oma treenerile Frank Guthrie'le antud lubaduse: «Tahan olla kiirem kui Tarzan Pariisis.» *

Naiste 4×100 m teateujumisega alustati 4. detsembril. Kahes eelujumises võistles finaaliõigusele kümme naiskonda.

Esimene eelujumine oli väga tasavägine. Peaaegu kogu võistlusmaa läbisid rind-rinnaga Lõuna-Aafrika, Ameerika Ühendriigid ja Saksamaa. Selles järjekorras nad lõpetasidki. Ajad 4.26,8, 4.27,3 ja 4.27,5.

Teises eelujumises ei valmistanud reservujujate Margaret Gibsoni ja Betty Fraseriga startinud Austraalia naiskonnal (puudusid Crapp ja Dawn Fraser) esikoha võitmine ajaga 4.25,0 erilisi raskusi. Järgnesid Ungari (4.28,1) ja Kanada (4.29,3).

Finaali pääsesid veel Rootsi ja Inglismaa naiskonnad, Prantsusmaa ja Jaapan langesid välja.

Finaalis (6. detsembril) oodati austraallannade ülekaalukat võitu. Üllatuslikult osutasid ameeriklannad niisugusele võidukäigule kõige ägedamat vastupanu. Dawn Fraser oli küll esimesel etapil 2,3 sekundit parem Ruuskast (1.06,3), kuid järgmisel etapil tegi suurepäraselt ujunud Shelley Mann selle vahemaa peaaegu tasa. Ta läbis oma etapi ajaga 1.03,9, samal ajal kui Leechil kulus selleks 1.05,3. Mõlema naiskonna kolmandad vahetused (Sandra Morgan ja Nancy Simons) olid võrdvõimelised ning teateujumise liidrite vahel püsis sekundiline vahe. Viimasel etapil aga oli Lorraine Crapp (1.03,1) kindlalt parem ning lõpetas esimesena. Austraalia neiud olid võitnud kolmanda kuldmedali, püstitades ajaga 4.17,1 uue maailma- ja olümpiarekordi. Ka ameeriklannade aeg 4.19,2 oli parem endisest maailmarekordist.

Järgnevad naiskonnad osutusid klass nõrgemateks. Tasavägises kahevõitluses sakslannadega tulid Lõuna-Aafrika tütarlapsed kolmandaks. Aeg 4.25,7. Sakslannade ajaks märgiti 4.26,1.

200 m rinnuliujumises naistele startis ainult 16 ujujat. Seega olid 29. novembril toimunud eelujumised ühtlasi ka poolfinaalideks.

Hoolimata väikesest osavõtjate arvust olid kohal kõik maailma parimad. Kuulsuste hulgas puudus ainult hollandlanna A. den Haan, kellele enne mänge ennustati kindlat medalivõitu.

Esimeses eelujumises saavutas 29-aastane saksa koduperenaine Ursula Happe kohe suure edumaa. Teise saja meetri ujusid ungar-

* Teatavasti võitis «Tarzan» (Johnny Weissmüller) 1924. aastal Pariisis 400 m vabaujumise 5.04,2-ga.

lanna Killermann ja inglanna Gordon küll kiiremini kui Happe ja lähenesid talle tublisti, kuid mööduda ei suutnud. Sakslanna võitis ajaga 2.54,1. K. Killermanni aeg oli 2.54,8, H. Gordonil 2.55,4.

Teises eelujumises läbisid Helsingi olümpiamängude võitja ungarlanna E. Szekely ja noor jugoslaavlanna V. Jericevic distantsi peaaegu koos. Viimasel ujulapikkusel tõstis Szekely tempot ja finišeeris kaks sekundikümnendikku varem. Ajad vastavalt 2.55,8 ja 2.56,0.

Järgmise päeva õhtul seisid kaheksa kiiremat rinnuliujujat finaalujumise stardis. Nendeks olid ungarlannad K. Killermann ja E. Szekely, sakslannad U. Happe ja E. ten Elsen, inglannad H. Gordon ja O. Gosden, jugoslaavlanna V. Jericevic ja ameeriklanna J. Sears.

Finalistid näisid stardis hirmus tõsistena, ainult 19-aastane Eva-Maria ten Elsen oli millegipärast väga lõbusas meeleolus ja naeris. Eelujumise tulemuste põhjal oli tal küll vähe põhjust rõõmustamiseks, sest oma olümpia-aasta parimast saavutusest (2.53,3) oli tema eelujumise tulemus (2.57,9) tublisti nõrgem. Finaaligi oli ta pääsenud kuuendana. Võib-olla aitas noore sakslanna muretu lõbusus leevendada liigset närvipinget?

Stardist asus kohe paarimeetrise edumaaga juhtima Happe. Tal on üllatavalt hea libisemine. Pikkade sujuvate tõmmetega suurendas ta oma edumaad. Esimesel sajal meetril oli Happe end tublisti lahti rebinud (100 m vaheaeg 1.21,9). Järgnesid võrdselt Killermann, ten Elsen, Jericevic (vaheaeg 1.24,0). Szekely oli pisut maha jäänud.

Kolmandal viiekümnel meetril tõusis üllatuslikult hästi ujuv ten Elsen teiseks, kuid ei suutnud siiski ohustada endiselt juhtivat kaasmaalast.

Viimasel ujulapikkusel oli Happe võit väljaspool kahtlust. Selle kuivetu pikakasvulise sakslanna seljataga aga puhkes ägedaim heitlus ülejäänud medalitele. Seni napilt viiendana ujunud Eva Szekely alustas marulist lõpuspurti. Ta oli viimasel 50 meetril parimaks. Üksteise järel püüdis Szekely kinni Jericevici, Killermanni ja otse finišis ka ten Elseni ning võitis hõbemedali. (Olgu märgitud, et Eva Szekely oli olümpiamängude ajal 31-aastane.) Ka Jericevic spurtis tugevalt. Ta möödus küll väsinud Killermannist, kuid ei suutnud püüda ten Elsenit.

Ajad kujunesid klassikalise rinnuliujumise kohta väga headeks: Happe — 2.53,1, Szekely — 2.54,8, ten Elsen — 2.55,1, Jericevic — 2.55,8. Killermanni ja Gordoni aegadeks märgiti võrdne 2.56,1, kuid lõpukohtunike otsuse järgi määrati ungarlannale viies ja inglannale kuues koht.

H. Schraderi Amsterdamis 1928. aastal võidetud kuldmedali kõrval oli see sakslannadele-rinnuliujujatele teine kuldmedal olümpiaajaloos.

100 m liblikujumises naistele oli osavõtjaid 14. Peeti kaks eelujumist (3. detsembril), mis arusaadavalt osutusid kohe ka poolfinaalideks.

Selles ujumisviisis ennustati kindlaimaks kuldmedali pretendendiks mitmekülgseimat ameerika naisujujat, sihvakat (173 sm pikkust) 19-aastast Shelley Manni.

Esimese eelujumise võitiski Mann toreda 1.11,2-ga, edestades oma 16-aastast võistkonnakaaslast Nancy Rameyd 2,2 sekundiga. Kolmas oli kanadalane S. Barber (1.16,2).

Teise eelujumise võitis austraallanna B. Bainbridge (1.14,4). M. J. Sears (Ühendriigid) oli teine (1.15,1) ja ungarlanna M. Littomericzky kolmas (1.15,2).

Kes lootsid Shelley Manni võitu, ei pettunud. Vähesed aga ootasid väikselt armsa näoga Nancy Rameylt niivõrd südi vastupanu, nagu ta osutas.

Kohe stardist läks Ramey juhtima. Ta liigutused olid kerged ja sulavad. Neis oli palju graatsiat ja samal ajal tehnilist küpsust. Jalad töötasid elastse kalasabana ning see andis ülakehale ja kätele niisuguse kerguse, mis tõesti meenutas liblika lendu veepinna kohal.

Pöördel oli Ramey veel Mannist napilt ees. Ja nii umbes 75. meetrini. Siis alustas Mann oma kardetud lõpuspurti. Olgugi, et tempo oli juba niigi maruline, suutis see sitke neiu endast pigistada rohkemat. Ta möödus Rameyst ja lõpetas esimesena. Aeg 1.11,0 oli parim, mis 50 m rajal näidatud. Ramey kaotas talle ainult 0,9 sekundiga.

Pronksmedali pärast heitlesid ameeriklanna Sears, ungarlanna Littomericzky ja austraallanna Bainbridge. Viimasel kahekümnel meetril suutis Sears end suruda kolmandaks ja kindlustada ajaga 1.14,4 ameeriklannadele kolmikvõidu. Littomericzky ajaks märgiti 1.14,8 ja Bainbridge'il 1.15,2.

Naiste 100 m seliliujumises peeti hollandlannade eemalejäämise tõttu medalijagajateks inglise ja ameerika tütarlapsi. Niisugune arvamus osutus paikapidavaks.

3. detsembril toimus kolm eelujumist. Esimesest vahetusest pääses finaali ainult üks ujuja. Selleks oli 17-aastane inglanna Judith Grinham, kes püstitas ajaga 1.13,1 uue olümpiarekordi. Selles vahetuses startis ka meie ainus naisujuja Melbourne'is — Ludmilla Klipova Kiievist. Olümpiakatsevõistlustel Moskvas oli ta püstitanud ajaga 1.14,3 tubli Nõukogude Liidu rekordi. Olümpiavetes aga ei suutnud ta seda korrata. Ajaga 1.16,1 tuli Klipoval leppida üldjärjestuses 14. kohaga.

Teise eelujumise võitis ameeriklanna Carin Cone ajaga 1.13,9. Sellest ujumisest pääsesid finaali veel austraallanna G. Beckett (1.14,8) ja inglanna J. Hoyle (1.15,0).

Kolmandas vahetuses parandas inglanna Margaret Edwards ühe kümnendikuga oma kaasmaalase verivärsket olümpiarekor-

dit, saades ajaks 1.13,0. Sellest vahetusest pääsesid finaali veel kanadalanna S. Barber (1.14,3), sakslanna H. Schmidt (1.14,8), ameeriklanna M. Murphy (1.14,8).

Finaal toimus 5. detsembri õhtul.

Liidriteks olid niisiis kaks inglannat — lüheldane hapravõitu Edwards ja punapäine Grinham ning ameeriklaste parim Cone.

Kui starter käsutas ujujad vette, suudles Grinham enne vettehüppamist väikest kuldristikest oma rinnal. Ebausk... Talismanide, maskottide kummardamine — kui palju seda siiski esines ka parimate sportlaste juures.

Liidrite start ei olnud kõige õnnestunum. Esimestest meetritest läksid juhtima äärmistel radadel ujuvad Schmidt ja Murphy. Edwards jäi stardis «istuma». See hilinemine mõne kümnendiksekundi võrra võib-olla tähendaski talle ilmajäämist inglise treeneri Price'i poolt ennustatud kuldmedalist.

Esimese 25 meetri järel juhtisid endiselt Schmidt ja Murphy. Neile lähenesid Cone ja Grinham. 50 m pöördel oli esimene Cone. Grinham, Schmidt ja Murphy tegid pöörde peaaegu üheaegselt, napilt nende järel Edwards.

Teise distantsipoole ujusid mõlemad inglannad väga hästi. Viimased 30 meetrit läbisid Grinham ja Cone täiesti kõrvuti. Finišis õnnestus Grinhamil välkkiire käeliigutusega oma konkurenti edestada. Mõlema ajaks jäi võrdne 1.12,9. Veel kord oli uuendatud olümpiarekordit.

Teisel 50 meetril hästi ujunud Edwards kaotas neile üsna napilt. Ajaga 1.13,1 tuli ta pronksmedalile.

Judith Grinhami õnnelik finiš tõi 32 aasta järel inglastele jälle ühe kuldmedali ujumises.

Kaheksa päeva kestnud ujumisvõistlused olid lõppenud. Aussid olid saavutanud tõelise triumfi — kaheksa kuldmedalit kolmeteistkümnest võimalikust. Ihne võõrustaja laualt langes teistele vähe — ameeriklastele kaks, jaapanlastele, sakslastele ja inglastele — igale üks kuldmedal. Ja nagu oleks sellest veel vähe, võitsid austraallased lisaks 4 hõbe- ja 2 pronksmedalit.

101 punktiga oli Austraalia tõusnud parimaks ujumismaaks ja surunud senise hegemooni — Ameerika 72 punktiga teisele kohale. Jaapan jäi kolmandaks (30 punkti). Nõukogude ujujad kogusid 10 punkti ning olid üldjärjestuses seitsmendad. Kuna aga punktitoojateks olid ainult mehed, siis meeste hulgas olid meie ujujad maailma neljandad ja Euroopa esimesed.

PÕNEVAD VÕISTLUSED VETTEHÜPETES

Olümpiamängud Melbourne'is näitasid, et ameeriklased on vettehüpetes endiselt parimad. See üks efektsemaid spordialasid on Ühendriikides väga populaarne. Vettehüppeid hakatakse seal harrastama juba varases nooruses. Kõige mitmekesisemad vettehüpped moodustavad neil populaarsete veekarnevalide lahutamatu osa.

XVI olümpiamängudel esindasid Ühendriike kogenud, suurepärase tehnilise ettevalmistusega vettehüppajad. Naistest oli Patricia McCormick võitnud Helsingis kuldmedali hoolaua- ja tornihüpetes, Paula Myers ja Juno Irwin tulnud tornihüpetes hõbe- ja pronksmedalile. Meestest oli Robert Clotworthy võitnud Helsingis hoolauahüpetes «pronksi».

Kollektiivina peeti jänkidele kõige tõsisemateks vastasteks kogenud, suure võistlejastaažiga nõukogude vettehüppajaid, eeskätt Euroopa meistreid V. Tšumitšovat, T. Karakašjantsi, G. Udalovit ja R. Brenerit. Ka Melbourne'i ajalehtedes märgiti meie vettehüppajate head tehnilist ettevalmistust ja ennustati tasavägist võistlust.

Meie vettehüppajad aga ei täitnud neid õigustatud lootusi. Nad esinesid oodatust nõrgemini.

Võistlused vettehüpetes algasid 30. novembril **meeste hoolauahüpete** eelvõistlusega. Osavõtjaid oli 24. Vastavalt võistlusmäärustele tuli sooritada viis hüpet piiratud raskuskoefitsiendiga (summa mitte rohkem kui 9,5) ja üks koefitsiendivaba hüpe. 12 eelvõistluse paremat pääsesid finaali. Lõppvõistlusel tuli sooritada neli vaba raskuskoefitsiendiga hüpet.

Eelvõistlus viidi läbi kahes voorus — hommikul ja õhtul, kummaski kolm hüpet.

Esimestest hüpetest peale arenes võistlus tasavägiselt. Ameeriklastega konkureerisid edukalt meie hüppajad Roman Brener ja Gennadi Udalov. Hiilgevormis näis olevat Helsingi «hõbe» tornihüpetes mehhiklane Joachim Capilla.

Lühike blond Clotworthy oli Ühendriikide katsevõistlustel pääsenud meeskonda kolmandana. Nüüd demonstreeris ta suurepärast kontsentreerumisvõimet. Tema hüppeid iseloomustas tehniline puhtus ja kergus ka raskeimate elementide sooritamisel.

Intervjuu pärast treeningut. Jaapani ajakirjanikud usutlevad «noormeest-allveelaeva» — 200 m rinnuliujumise võitjat Masaru Furukawat.

Sidney koolipoiss on väsinud. 30 ujulapikkusel oli ta parem kõigist, keda maailm suutis välja panna. Ko'm kuldmedalit tähendasid triumfi, mis on võrreldav ainult Johnny Weissmülleri omaga Pariisis 1924. aastal.

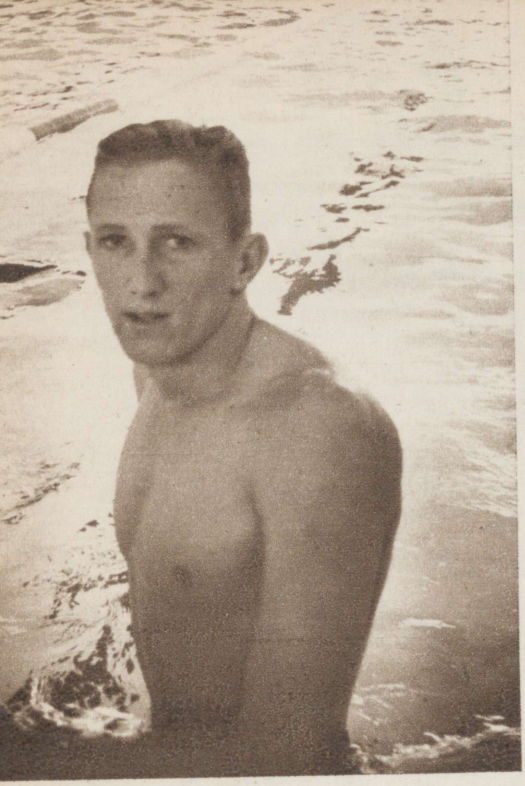
Pärast 44-aastast vaheaega on austraallased jälle võitnud kuldmedalid 4×200 m teateujumises. Kuuekordne olümpiamängude tšempion — Ühendriigid — pidi leppima «hõbedaga». «Uued mehed» — nõukogude ujujad — tulid «pronksile». Ühendriikide meeskond: ees — F. Konno, G. Breen, taga — R. Hanley ja W. Woolsey. Austraalia: ees — M. Rose, J. Henricks, taga — K. O'Halloran ja J. Devitt. NSV Liit: ees — V. Sorokin, keskel — V. Stružanov ja B. Nikitin, taga — G. Nikolajev.

Komeedina tõusis olümpia-aastal maailma ujumisspordi taevasse Haris Junitšev (ülal). Ta tõi Melbourne'ist pronksmedali rinnuliujumises, alistudes ainult kahele jaapanlasele.

«Palun teie autogrammi!» sirutuvad kümned käed ujula tribüünilt maailma viienda rinnuliujuja ukrainlase Igor Zasseda poole.

Aussside triumfi vabaujumises täiendas David Theile kuldmedaliga seliliujumises.

Ameeriklaste au päästjaks «Olympic Poolis» osutus William Yorzyk ülekaaluka võiduga liblikujumises.

Kaks, kes vallutasid maailma — austraallased Dawn Fraser ja Lorraine Crapp. Kumbki neist võitis kolm medalit: kaks «kulda» ja ühe «hõbeda».

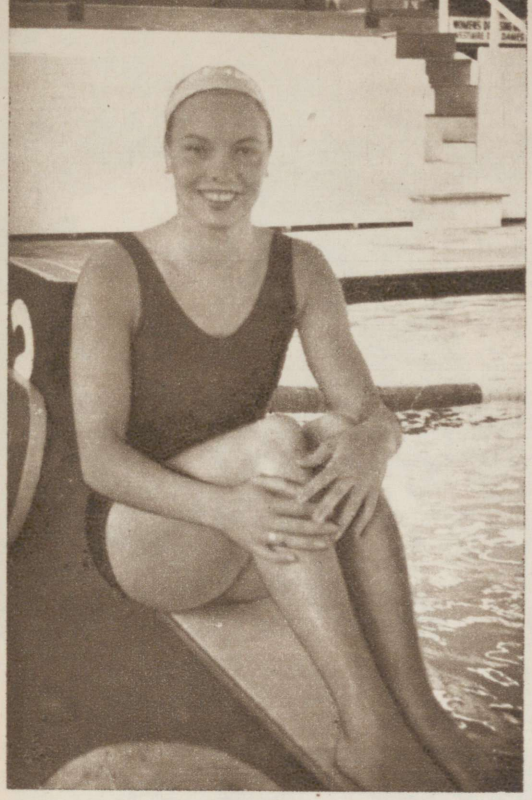
Dawn Fraser ujub «mehelikku sprinti».

30-aastane kahe lapse ema Ursula Happe (Saksamaa) oli suuteline kõiki alistama rinnuliujumises.

Maailmarekordiga 4×100 m teateujumises lõpetasid austraallannad oma võidukäigu ujumisvõistlustel. Vasakult — 14-aastane Sandra Morgan, 15-aastane Faith Leech, 19-aastane Dawn Fraser ja 18-aastane Lorraine Crapp.

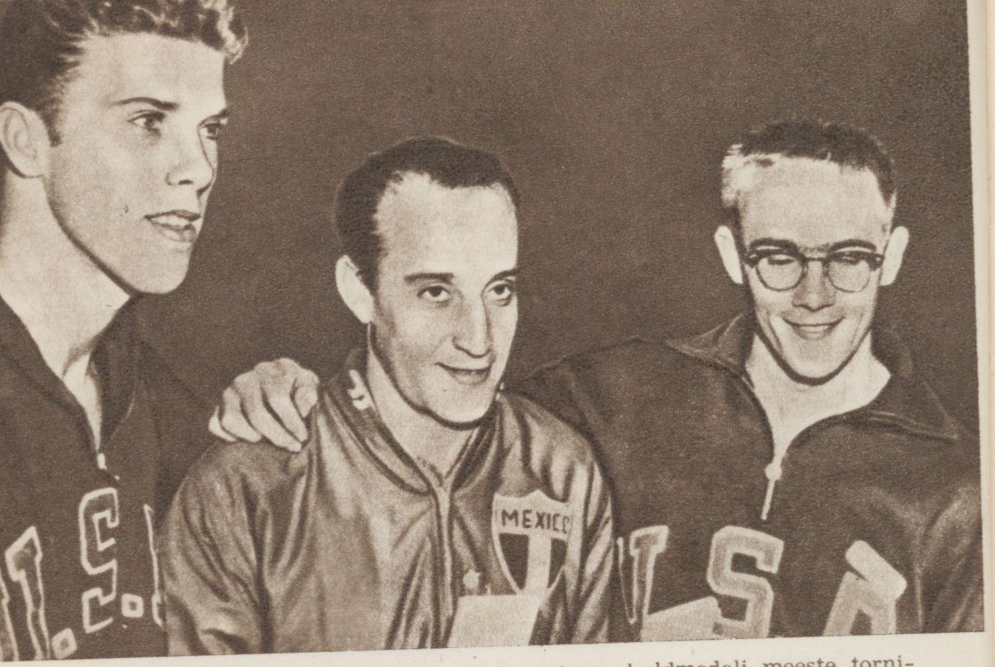
Ameeriklanna Carin Cone on õnnelik ka hõbemedali üle seliliujumises, kuigi kuldmedalist lahutas teda ainult käelöök.

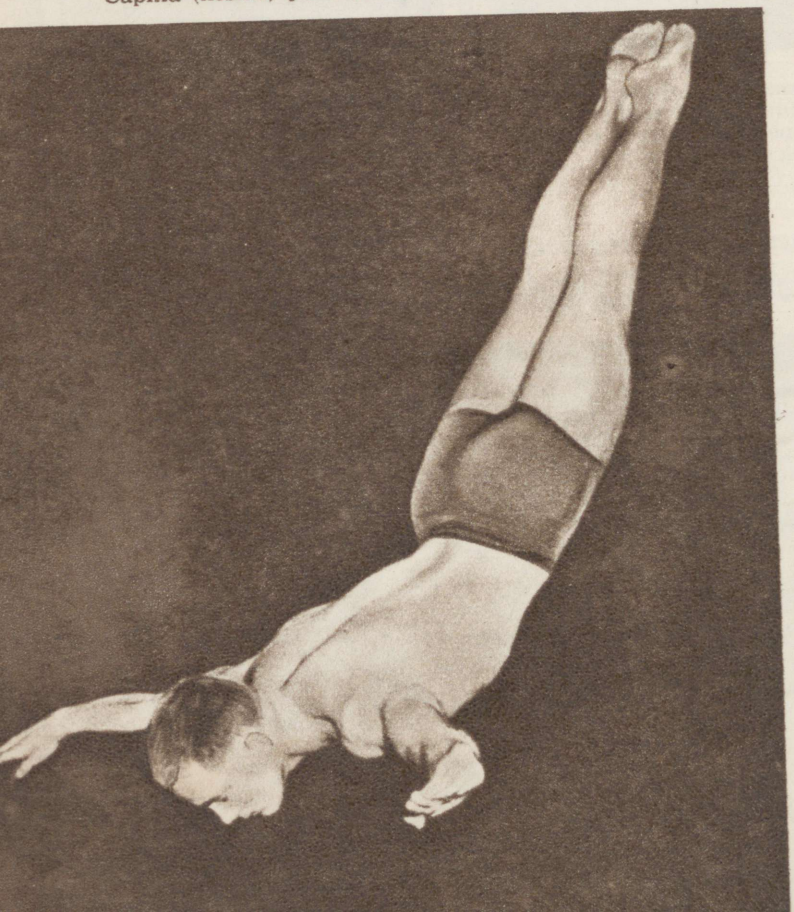
Isa ja tütar on rõõmsad. 14-aastane Sylvia Ruuska on võitnud pronksmedali 400 m vabaujumises.

Kolm tütarlast Ameerikast — Shelley Mann (keskel), Nancy Ramey (vasakul) ja Mary Sears — võitsid liblikujumise.

36 aasta järel pidid ameeriklased loovutama kuldmedali meeste tornihüpetes. Suur favoriit Gary Tobian (vasakul) jäi mehhiklase Joaquin Capilla (keskel) järel teiseks. Pronksmedali võitis Richard Connor.

Ilu, osavust ja täpsust on selles Richard Connor hüppes.

Suure osavusega teeb inglise vettehüppaja Ann Long oma vene «kolleegile» Niina Krutovale soengut pärast järjekordset treeningut.

Tema viimane hüpe. Kahe Melbourne'is võidetud kuldmedaliga otsustas Patricia McCormick lõpetada oma kuulsusrikka spordikarjääri.

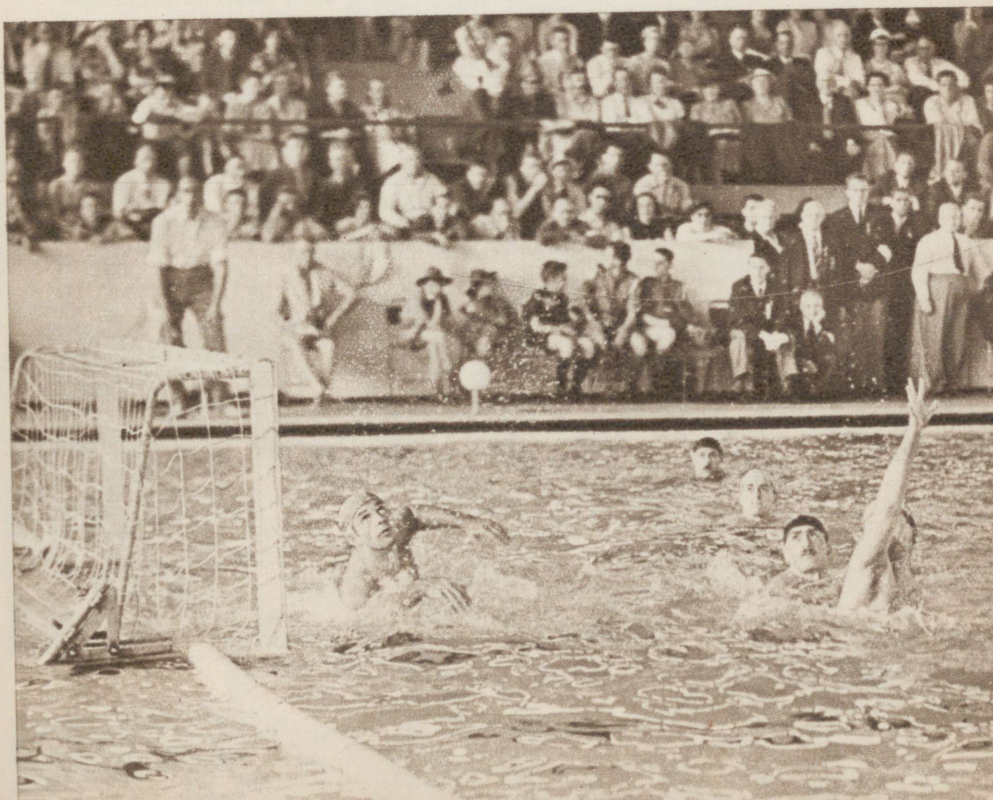
Nii nägi välja maailma ilusaim olümpiaujula. Pilt on tehtud veepallivõistluste ajal.

Nii Helsingis kui Melbourne'is oli NSV Liidu veepallikoonduse «raudvaraks» Valentin Prokopov.

Nõukogude «pronksist» veepallimehed.

Ungari—NSV Liit kohtumiselt. Ohtlik pealevise on läinud üle ungarlaste värava. Väravas Otto Boros, paremal meeskondade kaptenid D. Gyarmati ja P. Mžvenieradze (tumedas mütsis).

Toredat sõitu tegi Aleksander Tarassovi hobune rajal (ülal)... ja meelehärmi vees (paremal all).

«Põhja pojad» rootslane Lars Hall (keskel) ning soomlased Olavi Mannonen (vasakul) ja Väino Karhonen olid parimad individuaalvõistluses.

Vasakul: Nõukogude viievõistlejate trio — Ivan Derjugin, Igor Novikov ja Aleksander Tarassov — võitis meeskonnavõistluse.

ROK-i president Avery Brundage annab kuldmedali Wendouree «staarile» Vjatšeslav Ivanovile.

Jälle kantakse Juri Tjukalovi nimi olümpia auraamatusse, seekord koos Aleksander Berkutoviga.

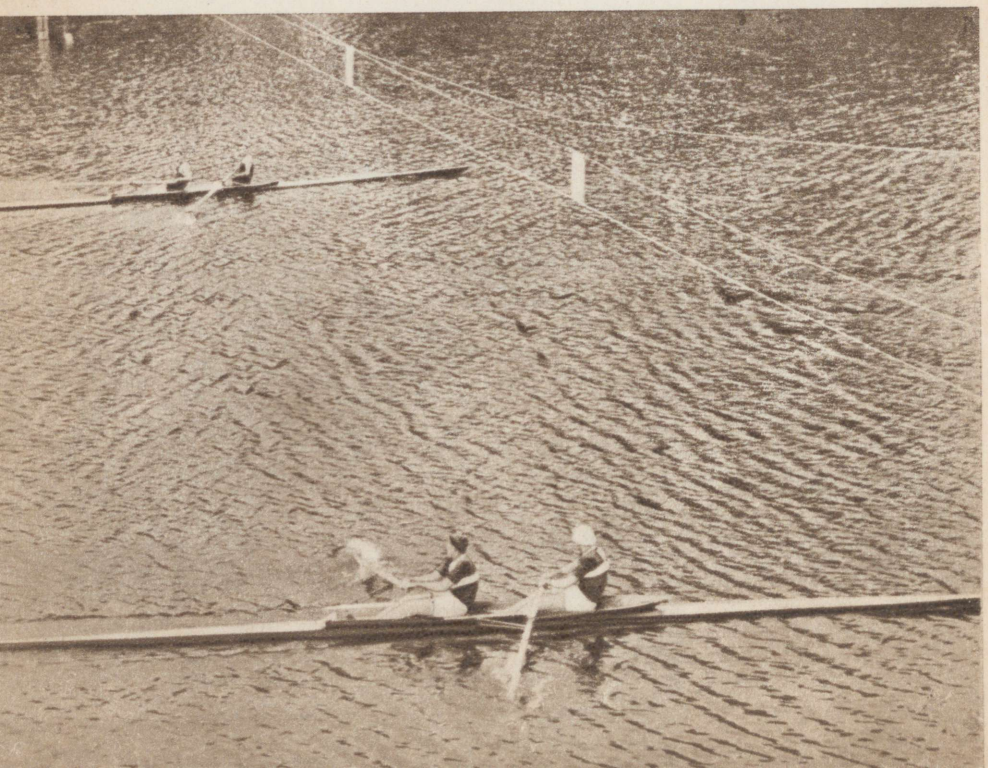

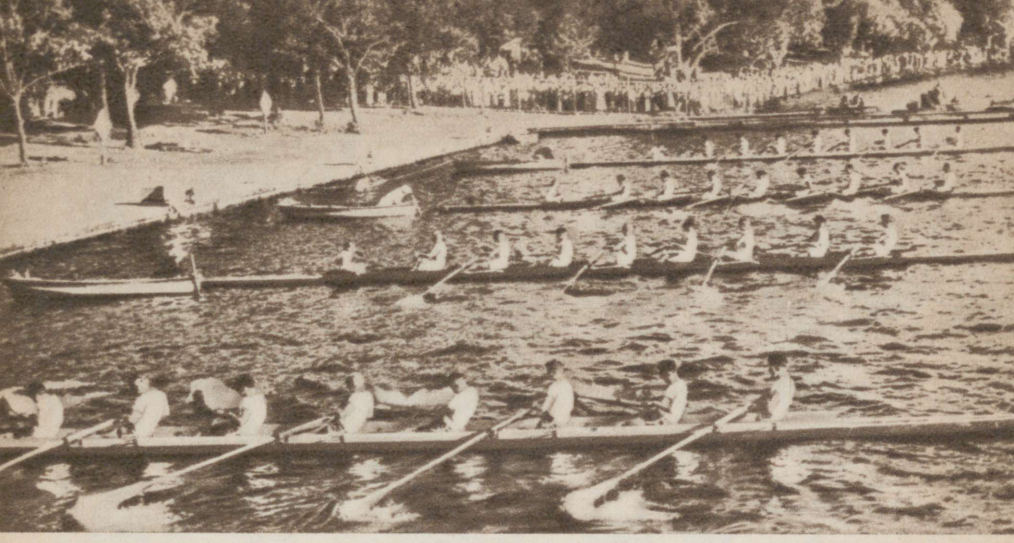
Medal võidetud ja kaotatud! Viktor Ivanov vaatab vette, kuhu kukkus äsjavõidetud kuldmedal. Tema selja taga Igor Buldakov.

«Neljalised roolimehega» kogunevad sillakese juurde, kus toimub autasustamine.

Nõukogude «kaheline» I. Buldakov ja V. Ivanov — võidab esimese poolfinaali Austraalia paatkonna ees.

Viimased sekundid enne lõppvaatuse algust. «Kaheksalised» ootavad finaalsõidu starti. Ülalt alla: Ühendriikide, Austraalia, Rootsi ja Kanada paatkonnad.

«Kuld» ja «hõbe» naiste süstasõidus — Jelizaveta Dementjeva (paremal) ja Therese Zens (Saksamaa).

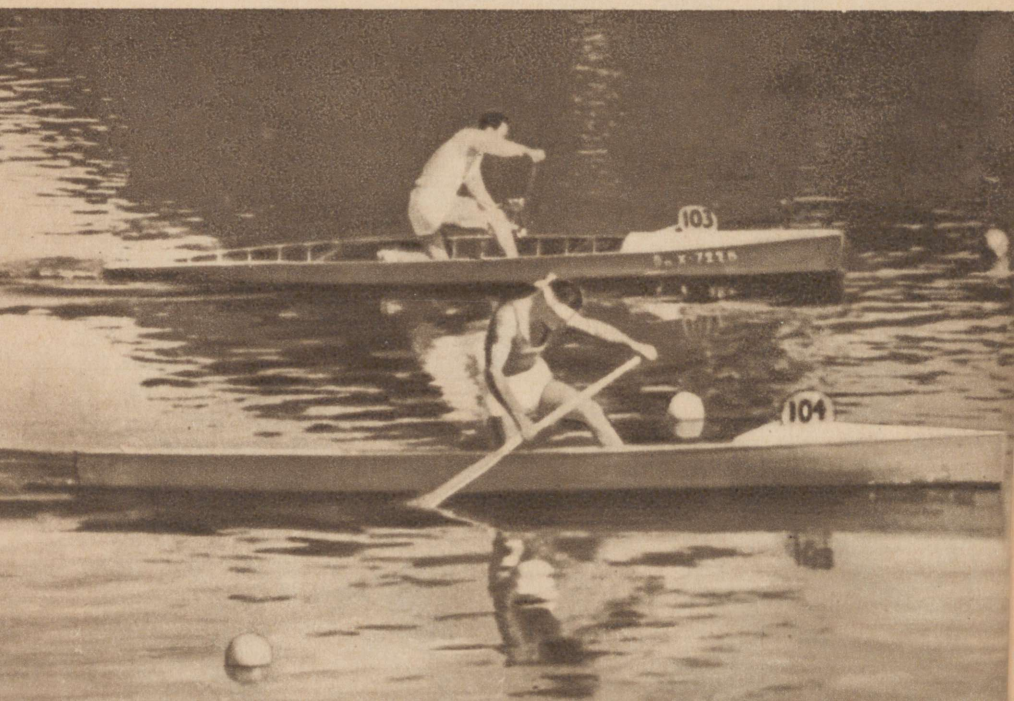

Süstasõidu «Nurmi» Gert Fredriksson on võitnud 1000 m finaalsõidu. Vasakul J. Pissarev, paremal L. Kiss.

Pavel Harin ja Garri Botev on võitnud 10 km kanuusõidu prantslaste G. Dransarti ja M. Renaud' ning ungarlaste I. Farkasi ja J. Hunitsi ees.

Napilt võidab rumeenlane Leon Rottmann ungarlase Istvan Herneki ees finaalsõidu kanuudele 1000 m distantsil ja oma teise kuldmedali.

Ta õhulend oli kõrge, vettelangemine täiesti püstloodne kuni keha täieliku sukeldumiseni.

Esimese kolme hüppe järel asuski juhtima Clotworthy, kogudes 39,16 punkti, teine oli Brener 38,32 punktiga, Capilla koguni neljas. Kuigi Capilla ei olnud nii põrgulikult stabiilne kui väike jänki, sooritas ta õhtul ülejäänud hüpped suure meisterlikkusega. Tema hüpetes oli võib-olla rohkem sära ja graatsiat. Mehhiklase viimane hüpe eelvõistlusel — pooleteistkordne salto ette upselt täiskruviga oli soorituselt niivõrd hiilgav, et maruline aplaus ei tahtnud ega tahtnud vaikida.

Selle hüppega kindlustas Capilla endale eelvõistlusel napi paremuse Clotworthy ees. Punktid 90,24 ja 90,07. Kolmas oli teine ameeriklane G. Whitten 89,20, neljas Brener 83,82, viies D. Harper (Ühendriigid) 83,42 ja kuues Udalov 83,06 punktiga. Viimasena pääses finaali meie võistkonna noorim vettehüppaja M. Kazakov (74,68 p.).

Finaalvõistlused 1. detsembri õhtul algasid 28-aastasele mehhiklasele mõru üllatusega. Capilla esimene hüpe ebaõnnestus. Ta sai hüppe hindeks 7,28, seega 8 punkti vähem oma eelmiste hüpete keskmisest hindest. Mehhiklane oli esikohakonkurentsist hoobilt välja langenud.

Väga hästi hüppas finaalis Harper. Ta parandas oma positsiooni võistlejate järjestuses iga hüppega. Temaga ei suutnud sammu pidada ei Whitten ega meie Brener.

Clotworthy aga oli stabiilsus ise. Ta näis kogu aeg väga rahulikuna ega teinud ühtegi viga. Viimase finaalhüppe eest sai Clotworthy kõrgeima hinde — 20,80 ja võitis kuldmedali rohkem kui kolmepunktilise eduga (punkte 159,56). Viimaste suurepäraselt sooritatud hüpetega möödus Capillast ka Harper ja tuli hõbemedalile (punkte 156,23). Capillal tuli leppida «pronksiga» (150,69 punkti). Breneri viimane hüpe ebaõnnestus, ta sai hindeks ainult 9,18 ja langes kuuendale kohale (139,14 punkti). Whitten oli neljas (148,55) ja Udalov viies (140,64). Kazakov esines finaalis mõnevõrra paremini kui eelvõistlusel ja tuli 129,34 punktiga üheksandaks.

Võistlused **meeste tornihüpetes** (kõrgus 10 meetrit) algasid 5. detsembril. Võistlejaid oli samuti 24. Eelvõistlusel tuli sooritada kuus hüpet raskuskoefitsiendi summaga 11,0. 12 parimat kvalifitseerusid finaali, kus tuli teha neli hüpet vaba raskuskoefitsiendiga.

Londoni ja Helsingi olümpiamängude võitja tornihüpetes dr. Samuel Lee oli Ühendriikide olümpiakatsevõistluste lõppedes öelnud:

«Ma võin õnnelik olla, et ei pidanud võistlema koos Gary Tobianiga. Ta on võrreldamatu vettehüppaja.»

Tobian oli mängude eel suureks favoriidiks, temast kirjutati, teda pildistati.

Esimesed hüpped eelvõistlustel tõid üllatusi. Kahe hüppe järel asus juhtima jaapanlane I. Baba 37,20 punktiga, ungarlane Garlach oli teine, Connor kolmas. Neljanda hüppe järel sai liidriks Garlach, Connor tõusis teiseks, Capilla kolmandaks.

Tobian närveeris ja sooritas mitmed hüpped ebakindlalt. Finaali pääses ta neljandana (76,77 punkti).

Hoopis kindlamini esines Richard Connor, kes kodus oli Tobianile kaotanud. Pärast esimeste hüpete ebaõnnestumist parandas ta oma positsiooni iga hüppega. Eriti hästi sooritas Connor 5. ja 6. hüppe ja võitis eelvõistluse 80,24 punktiga. Teise koha kindlustas eelvõistlusel endale Joachim Capilla (78,68 punkti). Kolmas oli noor ungarlane J. Garlach 77,77 punktiga. Järgnesid Tobian, Brener, kolmas Ühendriikide esindaja W. Farrell ja meie M. Tšatšba. Üllatuseks oli tugeva nõukogude vettehüppaja G. Galkini väljalangemine.

Finaalvõistlus 6. detsembri õhtul kujunes pingeliseks. Üllatuse valmistajaks oli Tobian, kes demonstreeris nüüd oma suurepärast hüppekooli. Esimeste hüpete järel oli ta kolmas, jäädes Capillast maha ainult 0,7 punkti. Teise finaalhüppega möödus Tobian Capillast ja Connorist ning asus võistlust juhtima. Esikolmiku kannul püsis tihedalt Garlach.

Kolmanda finaalhüppe hindeks sai Connor 16,90, Capilla 18,90 ja Tobian 18,98. Nüüd möödus mehhiklane omakorda Connorist ja asus uuesti teisele kohale.

Tobian oli «löögihoos», tema võidus ei julgenud paljud enam kahelda. Kui ta viimase hüppega oli saavutanud 19,76 punkti, puhkes kestev aplaus, mis tervitas teda kui võitjat.

Kuid Capilla polnud veel viimast hüpet sooritanud. Ta ootas venna, treeneri ja võistkonnakaaslaste keskel rahulikult oma järjekorda.

See hüpe — tore poolteist saltot kahe kruviga — sünnitas tõelist furoori. Capilla sai kõrgeima hinde — 21,32 punkti. 0,03 punktiga võitis mehhiklane (152,44 p.) Tobiani (152,41 p.) ees kuldmedali.

Tribüünil hüüdsid Capilla kaasmaalased ülimas vaimustuses «Viva Mexico! Viva Mexico!» Kallistused ja suudlused matsid tubli vettehüppaja, kes ainsa mehhiklasena viis kuldmedali oma kodumaale. Kaaslased viskasid teda õhku, õnnitlused ei tahtnud lõppeda.

Ameeriklastele oli see napp kaotus mõruks pilliks. Nad esitasid protesti, süüdistades kohtunikke ebaobjektiivsuses. Tõsi, kohtunike tegevus oli olnud seekord ebaühtlasem kui eelmistel võistlustel, kõikumised hinnetes suuremad kui tavaliselt. Ka publik avaldas korduvalt oma rahulolematust kohtunike tegevuse üle. Kuid protest jäi kõigest hoolimata rahuldamata.

Ometi tervitati Capillat tribüünidel sooja aplausiga. Ta oli esimese mehena murdnud ameeriklaste 1920. aastast püsinud hegemoonia meeste tornihüpetes. Traditsioonivastaselt tõusis kesk-

misse masti «triipude ja tähtede» asemel Mehhiko roheline-valge-punane trikoloor.

Pronksmedali võitis Richard Connor, järgnesid Garlach, Brener ja Farrell. Tšatšba oli kaheksas.

Hoolauahüpetega naistele alustati 3. detsembril. Osavõtjaid oli 18.

Juba esimestest hüpetest ilmnes Helsingi olümpiavõitja Patricia McCormicku tehniline üleolek. Ta sooritas kõik eelvõistluse hüpped parematele hinnetele kui tema kaasvõistlejad ja asus kuue hüppe järel 76,80 punktiga juhtima. Kanadalane I. McDonald kogus 73,25 punkti ja ameeriklanna B. Gilders 71,47 punkti. Järgnesid J. Stunyo (Ameerika Ühendriigid), V. Tšumitšova (NSV Liit) ja K. Tsutani (Jaapan).

Ka finaalhüpetes jätkas Pat (nagu võistkonnakaaslased teda hellitades kutsusid) oma eduteed. Ta oli klass omaette. Suurepärane painduvus andis tehniliselt täiuslikele liigutustele erilise veetluse.

Tema edumaa järgnevate ees oli nii suur, et kuldmedali võitmiseks oleks piisanud viimasel hüppel kahepunktilisest hindest. Vastupidi. McCormick sai viimase hüppe eest kõrgeima hinde 17,47 ja võitis tohutu ülekaaluga (142,36 punkti).

Õnnetult käis McDonaldi käsi. Lootused üsna kindlale hõbemedalile hävitas teine finaalhüpe. See kruvihüpe ebaõnnestus täiesti. Pealegi lõi ta sukeldumisel end valusalt vastu vett. Hüppe hindeks jäi ainult 6,60 punkti. Kuuldes seda, puhkes McDonald nutma ja nuuksus üsna lohutamatuna, hoolimata sõbrannade katsetest teda rahustada.

Selleks ajaks, kui hüppejärjekord uuesti McDonaldi kätte jõudis, oli ta pisut rahunenud ja hüpe õnnestus üle ootuste hästi. Ometi oli hõbemedal selleks korraks kaotatud. Selle võitis 20-aastane iludus Indiana osariigist Jeanne Stunyo 125,89 punktiga. McDonaldil tuli leppida pronksmedaliga (21,40 punkti).

Nõukogude vettehüppajatest tuli V. Tšumitšova viiendaks (118,50 punkti), N. Krutova kümnendaks (100,34 punkti) ja Z. Bluvas üheteistkümnendaks (98,15 punkti).

Tornihüpetes naistele oli osavõtjaid 19. Eelvõistlusel (6. detsembril) tuli igal võistlejal sooritada kolm piiratud raskuskoefitsiendiga hüpet (summa 5,5) ja üks vaba raskuskoefitsiendiga hüpe. 12 parimat kvalifitseerusid finaali, kus tuli sooritada veel kaks vaba raskuskoefitsiendiga hüpet.

Naiste tornihüpped kulgesid nõukogude vettehüppajatele üsna dramaatiliselt. Esmakordselt avanes neil reaalne võimalus medalivõitmiseks. Kuid see jäi ainult võimaluseks.

Esimese kahe hüppe järel asus esikohale T. Karakašjants, kuid nelja hüppe järel päris selle 52,96 punktiga Helsingi olümpiamängude «hõbe», 22-aastane Paula Myers. Temast ainult

0,32 punkti taga oli väga stiilipuhtaid hüppeid demonstreerinud R. Gorohhovskaja. T. Karakašjants oli nüüd juba 52,19 punktiga kolmandale kohale surutud. Alles neljandana tuli McCormick (51,28), viiendana J. Irwin (50,81) ja kuuendana rootslanna B. Hanson.

7. detsembril, viimasel võistluspäeval, tuli sooritada ainult kaks finaalhüpet, mis pidid otsustama medalite pärijad. Siin toimus võistluste käigus ootamatu murrang.

McCormicku esimene finaalhüpe õnnestus suurepäraselt. Toreda hüppega tuli toime ka 28-aastane kolmede olümpiamängude veteran Irwin.

Karakašjantsi hüpe kätelseisust aga ebaõnnestus. Ta tõusis tiriseisu väga aeglaselt ja ebakindlalt, ei suutnud asendit õieti fikseeridagi, kui juba hakkas langema. Ta sai hüppe hindeks ainult 11,34, mis tähendas liidrite hulgast väljalangemist.

Veel rängem ebaõnn tabas Gorohhovskajat. Esimene kord ta ei suutnud tiriseisu tõusta. Teisel korral aga ei jõudnud veel fikseerida asendit, kui juba kaldus tasakaalust välja, rebis siis liiga tugevalt saltosse ja läks «üle». Hüppe hinne 4,41 tähendas kõigi lootuste kokkuvarisemist. Kuid Gorohhovskaja suutis taluda seda lööki mehiselt. Ta oli väga palju kaotanud, kuid jätkas võistlust sama hoolikusega nagu ennegi. Viimase hüppe sooritas Gorohhovskaja jällegi suurepäraselt, saades hindeks 16,87. See oli üks kõrgemaid hindeid üldse, mis anti naiste tornihüpetes. Ometi ei teinud see olematuks ränka ebaõnnestumist ja hõbemedali asemel pidi Gorohhovskaja leppima 9. kohaga (73,84 punkti).

Viimasel hüppel oli jällegi McCormick see, kes pani end imetlema. Eelmise hüppega saavutatud hinne oli teda tõstnud Myersi ja Irwini ees napilt-napilt esikohale. Kümnendikud, võib-olla isegi sajandikud punktid võisid otsustada kuldmedali saatuse.

Hüppejärjekorras oli Pat esimene. See halvendas tema olukorda tublisti. Kuid kõigele vaatamata seisis ameeriklanna üleval 10-meetrisel platvormil enesekindlana, rahulikuna, naeratavana.

Ta sooritas jälle ühe nendest hüpetest, kus kunst sünteseerus jõuga, ilu mehisusega — graatsiliselt, kergelt, stiilipuhtalt. Rõkkav aplaus tervitas McCormickut, kui ta pea pärast hüppe sooritamist uuesti veepinnale ilmus. Hüppele anti kõrgeim hinne — 18,17. See oli triumf. Patricia McCormick oli võitnud teise kuldmedali.

Nii vähestele saab osaks au võita kuldmedal olümpiamängudel, veel harvemini juhtub, et keegi tuleb toime kahe kuldmedali võitmisega. Pat võitis Helsingis kaks «kulda» ja lisas neile Melbourne'is veel kaks. See on ainulaadne saavutus vettehüpete ajaloos.

Ja on veel midagi märkimisväärset. 1956. aasta märtsis pühitses McCormick mitte ainult oma 26-ndat sünnipäeva, vaid ka ... tütre sündi. Pärast aastast vaheaega oli tal võimalik Melbourne'i olümpiamängudeks valmistuda ainult kaks kuud. Kui palju oli ta

suutnud selle kahe lühikese kuuga! Ta oli andnud hävitava vastuse skeptikutele, kes olid rutanud ennustama, et Pat ei pöördu kunagi enam täisvõimelisena tagasi «suurde sporti» . . .

Eelvõistluse parim Myers pidi endast mööda laskma viimase hüppega ka Irwini, kes 81,64 punktiga võitis hõbemedali. Myers tuli 81,58 punktiga pronksmedalile.

Karakašjants jäi viiendaks (76,95 punkti) ja eelvõistlusel nõrgemalt esinenud, kuid finaalhüpetega oma positsiooni parandanud L. Žigalova (NSV Liit) 76,40 punktiga kuuendaks.

Jälle olid vettehüpetes parimateks ameeriklased. Nad võitsid 3 kuld-, 4 hõbe- ja 2 pronksmedalit ning kogusid 56 punkti. Järgnesid Mehhiko 11 ja Nõukogude Liit 10 punktiga.

MADJARITE KULDMEDAL VEEPALLIS

XVI olümpiamängude veepalliturniirile oli eelnevalt üles antud 16 meeskonda. Tegelikult saabus Melbourne'i ainult 9 meeskonda, kelledele lisandus Austraalia.

Meeskonnad loositi kolme alagruppi, kusjuures eelmiste olümpiamängude kolm parimat — Ungari, Jugoslaavia, Itaalia — paigutati eri alagruppidesse. Kaks paremat meeskonda igast alagrupist pääsesid finaalturniirile.

Kõige tugevamaks kujunes alagrupp «A», kuhu kuulusid 4 meeskonda: Jugoslaavia, NSV Liit, Rumeenia ja Austraalia. Alagruppi «B» kuulusid Ungari, Ameerika Ühendriigid ja Inglismaa, ning alagruppi «C» — Itaalia, Saksamaa ja Singapur.

Veepallivõistlused algasid päev enne ujumisvõistluste algust, s. o. 28. novembril. Toimus neli kohtumist. Rumeenia võitis rahulikus mängus kindlalt Austraalia 4:2 (2:1). Tasavägise 3:3 poolaja järel õnnestus ameeriklastel kohtumises inglastega visata teisel poolajal veel kaks väravat ja võita 5:3. Saksamaa meeskond oli suures ülekaalus Singapuri vastu ja võitis 5:1 (2:0).

Esimese võistluspäeva kesksemaks kohtumiseks aga kujunes NSV Liidu ja Jugoslaavia meeskondade mäng.

Algminutid möödusid väga närviliselt, mõlemalt poolt tehti sööduvigu, mängijaid püüti katta erilise hoolega. Vahelduvas keskväljamängus õnnestusid jugoslaavia veepalluritel paar kiiret läbimurret. Kõigil neil oli tugev vise ja nad ei kõhelnud pommitamast meie väravat. Kaks väga tugevat 8—10 meetrilt visatud «pommpalli» leidsidki esimesel poolajal tee meie meeskonna väravavõrku. Sellele suutis meie eesmängija P. Mžvenieradze vastata ühe väravaga.

Teise poolaja alguses ründasid meie veepallurid. Mžvenieradze viigistaski seisu, saates 4 m karistusviskest palli jugoslaavlaste väravasse. Järgnesid ridamisi jugoslaavlaste rünnakud ja nad saavutasid veel ühe värava. 3:2 jäi ühtlasi mängu lõpptulemuseks.

Kuna alagruppides saavutatud tulemusi arvestati ka finaalturniiril, siis halvendas see napp kaotus meie meeskonna perspektiivi olümpiamedalitele.

Teisel võistluspäeval, 29. novembril, kohtusid esimeses mängus Ungari ja Inglismaa. Ungarlased olid kogu mängu suures ülekaalus ja võitsid 6:2 (3:1).

Teises mängus kohtusid Itaalia ja Singapur. See mäng oli veelgi ühepoolsem ja lõppes 7:1 (3:1) itaallaste kasuks.

Suureskooriliselt — 9:1 — alistasid jugoslaavlased väljakuperemehi — austraallasi. Publik oli väga pahandatud oma kaasmaalaste nõrga mängu üle. Alatasa oli kuulda vilet ja märkusi mängijate aadressil.

Teise raske kohtumise pidas meie meeskond tugevakoosseisulise Rumeenia meeskonna vastu.

Kohe mängu alguses tegi üks rumeenia mängijatest pärast mängu peatamist kohtuniku poolt, nn. «surnud ajal», vea. Ta käsutati kuni värava saavutamiseni veest välja ja nii tekkinud arvulises ülekaalus viskas V. Kurennoi esimese värava. Aega oli kulunud 2 minutit. Mõni minut hiljem tuli lahkuda mänguväljalt samasuguse vea pärast Kurennoil ja rumeenlased viigistasid seisu.

Mängu jätkamisel said meie mängijad palli keskelt enda valdusse ja rumeenlaste värava alla ujunud Mžvenieradzel oli hetkeks suurepärane võimalus. Välkkiire vise läks lati alla väravasse ja põrkas uuesti väljakule. Väravavaht ei jõudnud sellele kõigele reageeridagi. Ometi oli pall olnud sekundi murdosa väravas ja temperamentse itaalia kohtuniku A. Costa vile fikseeris mänguseisuks 2:1.

Poolaja lõpul oli B. Markarovil mitu head väravavõimalust. Ujudes rumeenlaste väravale üks ühe vastu väravavahiga, saatis ta eestlükkega palli väravast mööda. Hetk hiljem raksatas tema tugev tagantkäevise jällegi latti. Tulemusega 2:1 mindigi poolajale.

Teise poolaja alguses tegi Kurennoi raske vea, hoides kinni vastasmängijat. Ta eemaldati mängust. Arvulisest ülekaalust ei olnud rumeenlasel Nagyl raske visata viik 2:2.

Mäng muutus jõulisemaks. Meie meeskonna parimat Mžvenieradzet kaeti nii tugevalt, et see ennast peaaegu üldse enam liigutada ei saanud. Ühel niisugusel juhul, kui rumeenlane Hospodar «uputas» Mžvenieradzet juba siis, kui viimane ei ulatunud veel palligi haarama, määras kohtunik 4 m karistusviske. Mžvenieradze saatis palli võrku ja seis oli 3:2.

Minut hiljem eemaldati meie kaitsemängija Šljapin mängust vea eest «surnud ajal». Jällegi olid rumeenlased arvulises ülekaalus ja täpse käega Nagy viigistas seisu (3:3).

Viimased mänguminutid olid väga põnevad. Rumeenlased katsid meie mehi nii tihedalt, et neil polnud peaaegu mingit võimalust enda mängimiseks vabale viskepositsioonile.

Kõigest hoolimata õnnestus nõukogude meeskonna kaptenil Mžvenieradzel paaril korral vabaneda kaitsja «embusest». Esimene kord viskas ta kindla palli mööda, aga teine kord... väravasse.

Kohe kõlas ka lõpuvile. Nõukogude meeskond lahkus väljakult võiduga 4:3.

Mängud alagruppides lõppesid 30. novembril. Rumeenlased, kes «loosiõnnega» olid sattunud ühte alagruppi tugevate vastaste — Jugoslaavia ja NSV Liidu meeskondadega, ei tahtnud sugugi leppida finaalgrupist väljalangemise perspektiiviga.

Nagu eelmisel päeval nõukogude meeskonna vastu mängides, demonstreerisid rumeenlased ka mängus jugoslaavlastega sisukat, võidutahtelist veepalli. Esimene poolaeg oli täiesti tasavägine ja lõppes viigiga 2:2. Teisel poolajal õnnestus jugoslaavlastel visata veel üks pall rumeenlaste väravasse ja võita 3:2.

Teises mängus oli ungarlaste vastaseks ameeriklaste meeskond. Lahtises mängus olid ungarlased selges ülekaalus ja võitsid 6:2 (3:1).

Üsna ühepoolselt kulges ka nõukogude meeskonna mäng austraallastega. Võistlus lõppes 3:0 meie veepallurite kasuks.

Viimases alagrupimängus kohtusid Itaalia ja Saksamaa meeskonnad. Suurte kogemustega itaallased murdsid pärast tasavägist poolaega (1:1) sakslaste vastupanu ja võitsid 4:2.

Seega pääsesid alagruppidest finaali Jugoslaavia, NSV Liit, Ungari, Ameerika Ühendriigid, Itaalia ja Saksamaa. Välja pidid jääma rumeenlased, kellede mängutaset võis hinnata tugevamaks ameeriklaste ja sakslaste omast. Finaalturniirilt väljalangenud meeskondadele korraldatud nn. «lohutusturniiril» alistasid rumeenlased ülivõimsalt kõik oma vastased.

Finalistid kohtusid omavahel turniirisüsteemis.

1. detsembril mängiti esimesed kaks finaalmängu.

Esimeseks mänguks rivistusid jugoslaavia kohtuniku V. Polici vile peale ujulaservale kaks võrdset vastast — NSV Liidu ja Itaalia meeskonnad.

Itaallased on juba aastaid ühed parimad veepallurid maailmas. Nende senise tee kulminatsiooniks oli London, kus Itaalia meeskond võitis kuldmedali. Helsingis võitsid nad pronksmedali. Nüüd pidid itaallased võitma meie meeskonna, kui nad üldse tahtsid Melbourne'is pretendeerida medalitele. Võis oodata tasavägist ja põnevat mängu.

Kohe pärast avavilet oli pall meie kiire keskmängija Breusi valduses. Kurennoil avanes suurepärane võimalus avada skoor. Ent ta hilines palli haaramisega veest ja itaallaste kaitse oli jaol. Uuesti oli Breus rünnakul, kuid nõrk vise läks napilt üle värava. Vasturünnakul tegi Rubini tugeva pealeviske, kuid ... pall läks meetri võrra väravast mööda. Meie meeskond hoidis initsiatiivi. Nad olid kiiremad. Itaallastel oli tegu meie mängijate katmisega.

Markarov sai käe hetkeks kaitsja «hoole» alt vabaks ja tugev pealevise vuhises ... otse väravavahi sülle. Itaallaste vasturünnak tõi aga üllatuse. Otse meie väravale ujuv itaallane Dennerlein peatus hetkeks. Veel enne kui ta jõudis puutuda temale suunatud söödupalli, «uputas» teda meie kaitsemängija Šljapin. Viimane käsutati veest välja. Itaallased ei piiranud kaua meie väravat. Jälle oli Dennerlein see, kes viskas vasakult äärelt tera-

valt peale. Meie väravavaht Goihman püüdis, kuid oli ise värava sees. Pall oli lati all ära käinud. Seis oli nüüd 1:0 itaallaste kasuks.

See tõstis itaallaste indu. Kiire keskmängija, ainus tõeliselt kiire mees itaallaste meeskonnas, tõi keskele visatud palli. Ja kohe olid nad rünnakul. See oli Buonocore, kes nüüd vasakult äärelt takistamatult läbi murdis. Pealevise väravale. Kuid meie Boriss Goihman, üks parimaid väravavahte olümpiaturniiril, oli omal kohal.

Viigijanuselt ründas meie edurivi. Kahel korral sooritas ebaõnnestunult tagantkäeviset Markarov. Iga kord, kui ta sai söödu, itaalia kaitsemängija lausa «elas» Markarovi «seljas». Ja järgmise palli saamisel juhtuski see, mida juba ammu võis oodata. Kohtunik määras 4 meetri karistusviske. Agar itaallane käsutati kaldale. Nii viigistas Markarov poolajaseisuks mängu.

Teine poolaeg algas jällegi meie veepallurite rünnakuga. Koguka ja hädaohtliku Mžvenieradze vastu kasutas itaalia kaitsemängija otse maadlusvõtteid. Kohtunik oli sunnitud ta «tõstma kuivale», Mžvenieradze aga viskas värava.

Kohe pärast seda olid itaallased rünnakul. Dennerlein rebis end hetkeks lahti Šljapinist, viskas peale, tabas latti, viskas uuesti ja tugevamalt — nüüd juba Goihmanile püüdmatult värava nurka. Hetk oli mängus kriitilisemaid. Hoida initsiatiivi tähendas nüüd väga palju.

Nõukogude veepallurid ründasid lausa maruliselt, kuid pealevisetes polnud õnne. Leiti ikka niisugune koht, kus midagi ees. Markarovi tugev otsevise plaksatas itaallaste väravahile vastu kõhtu. Hetk hiljem oli Kurennoil äärelt suurepärane võimalus, kuid halvasti platseeritud ripp-pall sattus väravavahi käte vahele. Mängida jäi veel ainult mõni minut. Lahendust polnud ikka saabunud. Meie rünnakuhoog nagu hetkeks vaibus, itaallased omakorda kaotasid rünnakul palli. Pidi tegema midagi otsustavat. Siis äkki rõkkas ujula tormilisest ergutuskisast. Meie Breus, hankinud palli, spurtis üksinda värava poole. Seistes silm-silma vastu väravavahiga, ta tõusis veest... Pommvise raksatas vastu väravavahi kätt ja põrkus väljale tagasi. Breus oli uuesti jaol ja teine vise oli püüdmatult võrgus. Visete ebaõnn ei olnud siiski muutumatu. Breus oli viimasel hetkel suutnud otsustada mängu saatuse oma meeskonna kasuks.

Nagu hiljem selgus, oli see mäng otsustanud pronksmedali võitja.

Teine finaalturniiri mäng osutus üsna ühepoolseks. Jugoslaavlased viskasid juba esimesel poolajal ameeriklaste väravasse kolm palli ja võitsid kogu mängu 5:1.

3. detsembril kohtusid Ameerika Ühendriikide ja Saksamaa meeskonnad.

Algminutitel tegi ameeriklane Kooistra raske vea ja käsutati veest välja. Sakslased piirasid ameeriklaste väravat, kuid ei suut-

nud midagi teha. Ameeriklased hoidsid käsi püsti, segades nii viskele valmistuvaid sakslasi. Pealegi oli neil hea «puurivaht». Alles pärast minuteid kestnud asjatuid katseid õnnestus sakslastel saavutada värav. Eduseis ei püsinud kaua. Enne poolaja lõppu saavutasid jänkid viigi.

Teine poolaeg kujunes väravaterohkeks. Kohe esimesel mänguminutil viskas Schneider 2:1 sakslaste kasuks. Hetk hiljem oli pall Hughesi viskest omakorda sakslaste väravas.

Olles pärast ühe ameeriklase kõrvaldamist mängust arvulises ülekaalus, lasksid sakslased mööda mitu «surmkindlat» väravavõimalust. Nad kas viskasid vabal läbimurdel väravast mööda või väravavahile kätte.

Siis oli ääreläbimurdel hoopis Kooistra ning viskas 3:2 ameeriklaste kasuks.

Rünnakud kandusid vaheldumisi ühe värava alt teise alla. Sakslased olid nüüd rünnakul kolm kahe vastu ja Pennenkamp viigistas veel kord mänguseisu.

Mängida jäi veel vähem kui minut. Kavalasti poetus Hughes kaitsja selja taha, sai ootamatu söödu ja sooritas pöördega püüdmatu pealeviske. Ameeriklased võitsid 4:3.

Teises mängus kohtusid Ungari ja Itaalia meeskonnad. Selles demonstreerisid ungarlased veenvalt oma paremust. Tehniliselt viimistletud ja täpse kaitsemänguga likvideerisid nad peaaegu täiesti võimalused korraliku pealeviske sooritamiseks. Keskväljamängus aga ületasid nad itaallasi kiiruselt.

Ungarlased saavutasid kohe mängu alguses värava ja pisut enne poolaega Karpati üksikläbimurdest eestlükkega väravavahi käe alt teise. Teisel poolajal viskasid ungarlased veel kaks väravat ja võitsid seega 4:0.

Sensatsiooniliseks kujunes Jugoslaavia meeskonna mäng sakslastega.

Jugoslaavlased olid oma vastaseid ilmselt alahinnanud ja lootsid kergele võidule. Sakslased aga ilmutasid ootamatult suurt rünnakuindu. Nad kontrollisid pidevalt palli ja olid esimesel poolajal ründavaks pooleks. Ühel läbimurdel õnnestuski Schneideril ootamatu viskega avada skoor. Sakslased juhtisid 1:0.

Edasi läksid nad üle hoopis erinevale taktikale — hakkasid palli hoidma ega tikkunud enam sugugi rünnakule.

Jugoslaavlased üritasid saada palli oma valdusesse. See aga õnnestus neil haruharva. Pisut enne poolaja lõppu murdis sakslaste eesmängija Schneider üksinda väravale. Ta tegi väga efektse petteliigutuse, tõmbas palli kõrvale ja lükkas väravavahist mööda. Seis 2:0.

Selle ootamatu tulemusega mindigi poolajale.

Jugoslaavlaste olümpiamedal oli tõsises ohus. Teisel poolajal surusid nad kogu meeskonnaga mängu sakslaste värava alla. Möödusid minutid ja hoolimata tugevast survest jäi värav tulemata. Kuid sakslastel läks raskeks katta tehniliselt paremaid

jugoslaavlasi, nad klammerdusid üha meeleheitlikumalt viimaste külge.

Maadluseks kippuv mäng peatati ja kohtunik eemaldas mängust ühe saksa kaitsemängijatest ning määras 4 m karistusviske. Seis oli nüüd 2:1.

Jugoslaavlaste surve jätkus uue hooga. Ootamatult jäi sakslaste värava all vabaks jugoslaavlaste eesmängija H. Kacic. Momendil kui paari meetri kaugusele väravast platseerunud jugoslaavlane sai söödu, hüppas sakslaste väravavaht tiigrina Kacici kallale, haarates tal kätest ja «uputades» teda kõige raevukamalt.

Kohtunik määras arusaadavalt 4 meetri karistusviske ja eemaldas väravavahi mängust. Kannatada saanud Kacic viskaski palli tühja väravasse. Seis oli viigiline — 2:2.

Rohkemat jugoslaavlased ei suutnud, sest sakslastel õnnestus lahtiujumisel saavutada pall ning hoida seda omavahel söötes kuni mängu lõpuni.

Nii oleksid sakslased peaaegu saanud komistuskiviks medalitele rühkivatele jugoslaavlastele. Nad olid võitnud oma kuulsatelt vastastelt ühe võidupunkti, mis paraku jäi neile finaalturniiril ainsaks.

Teises mängus Itaalia—Ameerika möödus esimene poolaeg tasavägises pusimises (1:1). Teisel poolajal viskasid itaallased kaks väravat, ameeriklastel õnnestus vastata ainult ühega. Tulemusega 3:2 võitis Itaalia.

5. detsembril kohtusid Nõukogude Liit ja Ameerika Ühendriigid.

Juba mängu algminutitel ilmnes meie meeskonna paremus. Mžvenieradze, mänginud end äärele, söötis ootamatult risti värava eest läbi ja N. Gvaharia viskas tugeva palli 3 meetrilt võrku. Edasi oli Breusil suurepärane võimalus üksikläbimurdest skoori tõsta, kuid ebatäpne ripp-pall langes vastu latti. Paar minutit hiljem saavutas Mžvenieradze väga ilusa värava. Sai söödu, viskas palli teda katva kaitsja selja taha ning sukeldus välkkiirelt selle käe alt läbi. Nii pääses ta hetkeks kaitsja «hoole» alt ja viskas viivitamatult 2:0.

Teise poolaja alguses tegi meie väravavaht Goihman jämeda valearvestuse. Kaugelt väravale visatud kaarpalli asus ta püüdma ühe käega, kuid ei suutnud hoida end nii kaua üleval ning pall vajus üle sõrmeotste väravasse. Seis oli 2:1.

Meie mängijate jätkuvate rünnakute all muutus kaitsemäng jänkidele üha keerulisemaks. «Surnud ajal» tehtud vea eest eemaldati mängust Frojen. Seda kasutas kohe Mžvenieradze, visates arvulises ülekaalus 3:1. Suuremast kaotusest päästis jänkisid hea väravavaht Wallace Wolf.

Teises mängus kohtusid Ungari ja Saksamaa meeskonnad. Edu Jugoslaavia meeskonna vastu meelitas sakslasi uuesti katsetama palli hoidmise taktikat. Kiirete, hästi manööverdavate ungarlaste vastu oli see kasutu.

Madjarid realiseerisid algul ühe 4 meetri viske, seejärel saavutas Karpati peaaegu talle peale ujunud sakslase alt poolajaseisuks 2:0.

Teise poolaja algul oli üks sakslastest vea pärast mängust eemaldatud. Arvulise ülekaalu realiseerimine ei valmistanud ungarlastele raskusi. Pall liikus kiirelt ühe puutega äärelt keskele ja uuesti äärele, mööda sakslaste väravat piiravate ungari mängijate poolkaart. Siis äkki anti sööt otse väravavahi ees vabaks jäänud Zadorile ja sealt tuli värav. Seis 3:0.

Viimase värava viskas meeskonna kapten Gyarmati pooleldi vee alt, rohkem aimates kui nähes väravat. Nii tugevasti oli sakslaste kaitsemängija tal «seljas». Ungarlased võitsid 4:0.

6. detsembril oodati põnevat kohtumist kahe medalipretendendi — Ungari ja Nõukogude meeskonna vahel.

Mäng algas väga närviliselt. Meie mehed tegid üsna palju valesööte, mida ungarlased aga ei suutnud realiseerida eduks. Ometi oli raske katta vilkaid ungarlasi. Esimene värav tuli 4 meetri karistusviskest. Mžvenieradze kattis Gyarmatit liiga tugevalt, ta eemaldati mängust. Gyarmati aga realiseeris karistusviske.

Siis avanes soodne võimalus viigistamiseks. «Surnud ajal» tehtud vea eest eemaldati mängust Mayer. Kuid ungarlased kaitsesid meisterlikult. Olles poolkaares ümber oma värava, jätsid nad alati vabaks väravast kõige kaugema vastasmängija ja takistasid iga katset pealeviskeks. Lõpuks kaotasid meie mängijad palli ja kohe olid ungarlased hädaohtlikul läbimurdel. Markovics oli palliga juba värava ees karistusalas. Sel hetkel Prokopov takistas Markovicsit määrustevastaselt. Jällegi anti 4 meetri karistusvise meie meeskonna kahjuks ja Prokopovil tuli värava saavutamist oodata kaldal. Markovics viskas karistusviske küll Goihmanile otse sülle, kuid minut hiljem oli pall ikkagi meie meeskonna väravas. Sellise seisuga mindigi poolajale.

Teise poolaja algul püüdsid meie mängijad haarata initsiatiivi. Kuid rünnakul puudus õige hoog. Siis tuli kolmas värav. Rootsi kohtunik S. Zuckermann eemaldas mängust määrustevastase liigutuse eest peaga meie edurivi mängija Markarovi. Jälle oli ungarlastel ülekaal ja pärast lühikest söötude tulevärki meie värava all saatis Zador palli võrku.

Mäng oli muutunud üha jõulisemaks. Mõlemalt poolt kaeti vastasmängijaid nii tihedalt kui võimalik. Ometi oli Breusil, Kurennoil ja Mžvenieradzel häid võimalusi värava saavutamiseks, kuid alati jäädi pisut hiljaks või visati mööda.

Niisuguses jõulises pusimises viskasid ungarlased arvulisest ülekaalust neljanda värava.

Mängida oli jäänud alla minuti, kui Zador, püüdes vabaneda kaitsja Prokopovi «hoole» alt, sai kulmuvigastuse. Ta nägu oli verine. Pealtvaatajate hulgas viibivad ungari emigrandid arvasid, et on saabunud sobiv moment nõukogudevastaseks väljaastumiseks ja skandaalitsemiseks. Nad käratsesid ja karjusid. Kohtunik

oli sunnitud katkestama mängu kümmekond sekundit enne mänguaja lõppu. Ungarlased olid saavutanud kolmanda 4:0 võidu finaalturniiril.

Väga tasavägise võistluse pidasid Jugoslaavia ja Itaalia meeskonnad. Vanad konkurendid tundsid üksteist hästi, neil oli raske vastasmängijaid millegagi üllatada. Parem kehaline ettevalmistus ja suurem kindlus pealevisetes kindlustas jugoslaavlastele napi, kuid teenitud 2:1 võidu.

Enne viimaseid mänge oli ühegi kaotuseta esikohal Ungari meeskond. Ühe punkti olid sakslaste vastu mängides loovutanud jugoslaavlased. Võrdselt 4 punkti oli Nõukogude Liidu ja Itaalia meeskondadel. Kuid itaallastel olid kõik mängud juba peetud, nõukogude veepalluritel seisis ees kohtumine Saksamaa meeskonnaga.

See mäng kulges lahtiselt ja kiiretempoliselt. Seisul 2:1 meie kasuks oli sakslastel kasutada 4 m karistusvise. Sturm realiseeris selle ja poolajale mindi viigiga 2:2.

Kohe mängu jätkamisel viskas Schneider meie kaitsemängija Šljapini alt eduseisuks 3:2. See ergutas meie veepallureid energilisematele rünnakutele. Äärelt läbimurdnud Kurennoi viskas kaetud positsioonilt 3:3.

Hetk hiljem aga sooritas sama Kurennoi vea «surnud ajal» ja ta pidi ajutiselt mänguväljalt lahkuma. Meie hädaohtlikku eesmängijat Mžvenieradzet kaeti nüüd kahe mehega — eest ja tagant. Sellest hoolimata õnnestus viimasel tugeva otseviskega saata pall sakslaste väravasse seisuks 4:3.

Pisut hiljem sai Mžvenieradze uuesti täpse söödu ning teda katva mängija ja väravavahi üllatuseks oli pall toredast tagantkäeviskest jälle väravas.

Minut hiljem tõstis Gvaharia üksikläbimurdest seisu 6:3-le.

Kindlad oma võidus, unustati kaitses hetkeks valvsus. Seda kasutas kohe Sturm, kes viskas värava seisuks 4:6. Viimasel mänguminutil oli Breus üksinda läbimurdel ja seisis silm-silma vastu väravavahiga. Kiirustades viskega ta sõna tõsises mõttes söötis palli sakslaste väravavahile.

Võiduga 6:4 olid nõukogude veepallurid kindlustanud endale neljandaks tulnud Itaalia meeskonna ees pronksmedalid.

Peahuvi koondus muidugi veepalliturniiri tõelisele finaalile, Ungari ja Jugoslaavia meeskondade kohtumisele.

Võistlus kuldmedalitele oli tuline, nii tuline nagu see vees üldse olla võib.

«Hul-hul-hoilaa! Hul-hul-hoilaa!» ergutas grupp ungari sportlasi oma meeskonda. «Slavi, slavi, slavi!» vastasid teisalt kohe jugoslaavlased. Austraallased aga, eelistamata kedagi, elasid valjuhäälselt kaasa nii ühe kui teise meeskonna edule või ebaedule.

Kaks maailma parimat meeskonda, kaks suurt rivaali Helsingis ja Melbourne'is. Jällegi otsustasid nad omavahel, kes viib koju

ihaldatud «kullad», kes peab leppima «hõbedatega». Leppima — nagu oleks hõbemedalite võitmine halb saavutus!

Mõlemal meeskonnal oli oma nägu, oma stiil. Niisugused olid nad ka Helsingis. Neli aastat polnud kummagi meeskonna mängu iseloomulikke jooni muutnud. Ungarlased — kiired, osavad manööverdajad, veepallimängu taktikalise arsenali parimad kasutajad. Iga mängija oli võrratu tehnikameister. Neil oli kaitsta kolmekordse olümpiavõitja uhke kuulsus. Jugoslaavlased — füüsiliselt tugevad, eranditult pikad, küll pisut aeglasemad ujumises, selle eest aga väga julged rünnakul ja visad kaitses. Atleetlike lõunaslaavlaste pealevisked väravale olid tugevaimad, mida olümpiaturniiril võis näha. Selles olid nad üle ka ungarlastest ja viimased kartsid seda.

Mäng algas närviliselt. Madjarite väike ja kiire Karpati tõi keskelt esimese palli. Jugoslaavlased katsid kohe ungarlasi erilise hoolega. Ometi olid jugoslaavlased need, kelledelt pärast vähehuvitavat keskväljamängu tuli esimene terav rünnak. Kacic ujus palliga teravalt väravale ja söötis väravavahi ees Zusejle. Vägev pealevise läks napilt üle väravalati. Siis tuli esimene värav. Kacic tegi «surnud ajal» vastasmängijale vea. Karistus oli teada — kaldale. Nüüd avanes ungarlastel esimene reaalne võimalus. Nad poleks maailma parim meeskond, kui nad seda ei suudaks kasutada. Jugoslaavlased tõmbusid viie mehega rõngaskaitsesse ümber värava. Ungarlased, kelledel üks mängija rohkem, söötsid palli üksteisele, otsides sobivat momenti ja võimalust pealeviskeks. Kaitsjatele oli see n. ö. «mäng närvidel». Väravavaht pidi olema valmis pealeviske tõrjumiseks küll vasakust, küll paremast nurgast, küll keskelt. Kaitsjad pidid olema alaliselt liikvel. Kõige kaugem mängija väravast jäeti vabaks, teisi kaeti, palli valdajat rünnati. Ungarlased aga mängisid kassi-hiirt. Pall liikus kiiresti küll vasakule, küll paremale ja tagasi keskele. Ründajal polnud vaja kiirustada. Väravavaht väsis aga iga hetkega ikka rohkem ja rohkem.

Madjarite osavates kätes liikus pall ühe puutega. Ühe puutega läks ta ka jugoslaavlaste kaitserõnga keskel hetkeks vabaks jäänud Mayeri püüdmatust viskest väravasse.

Järgnes mitu jugoslaavlaste raevukat rünnakut. Franjksvici ootamatu tagantkäeviske suutis vaevu-vaevu pareerida ungarlaste väravavaht Boros. Ungarlased manööverdasid, hoidsid osavasti palli enda valduses, valmistasid hoolikalt ette rünnakut. Hetk hiljem ründasid nad kogu meeskonnaga, kiirelt, võidujanuliselt. Siis tegi jugoslaavlane vastasmängija katmisel raske vea. Jäi mulje, et ta lausa hoidis kinni oma vastast. Ta «tõsteti kaldale». Jälle oli ungarlastel võimalus, jälle olid nad arvulises ülekaalus. Ja nüüd oli väike ja kiire Karpati see, kes saatis palli alla paremasse väravanurka.

Poolajale läks Ungari meeskond eduseisuga 2:0. Madjarite neljas kuldmedal veepallis oli muutumas reaalsuseks.

Kuid jugoslaavlased polnud löödud. Nad ei olnud niisugused mängijad, kes loobuvad võitlusest enne mängu lõppu. Mitme minuti jooksul ründasid jugoslaavlased ungarlaste väravat. Oli raske tõrjuda seda rünnakuhoogu. Mäng muutus jõuliseks.

Sel pingelisel hetkel tegi Mayer pärast mängu peatamist vea. Nüüd oli tema kord lahkuda mängust. Madjarid tõmbusid tihedasse kaitsesse ümber värava, jättes ainult kaugeviskevõimaluse. Kuid jugoslaavlased näitasid end vääriliste vastastena. Kiirelt liikusid söödud käest kätte mööda väravat piiravate mängijate rivi, küll ühele, küll teisele poole. Ainult sekundi murdosaks õnnestus väledal tormajal Cipcil end meetri võrra lahti rebida kaitsest. Ta sai momentaalse söödu. Tõustes peaaegu niudest saadik veest, saatis mustamütsiline jugoslaavlane harvanähtava pommviskega palli ungarlaste väravasse. See oli klassikaline vise. Niisugust näeb harva.

«Slavi, slavi, slavi!» juubeldasid püstitõusnud jugoslaavlased tribüünil. Jugoslaavia veepallurid olid hoos. Ungarlastel pöördus küll Mayer pärast väravat mängu tagasi ja nad olid ka keskele visatud palli enda valdusesse saanud, kuid samas eemaldati meeskonna kapten Gyarmati jämeda vea pärast mängust. Hetk oli ungarlastele kriitiline. Kui hoogusattunud jugoslaavlased suudavad arvulist ülekaalu kasutades saavutada viigivärava, muutub mängu tulemus küsitavaks. Sel hädaohtlikul momendil ilmnes ungarlaste mänguküpsus kogu oma mitmekülgsuses. Neil õnnestus saada pall enda valdusse. Mängida jäi umbes poolteist kuni kaks minutit. Ujudes üksteisele vastu, tehes spurte ja söötes väravavahile, hoidsid nad viie mehega kuue vastu palli kogu järelejäänud mänguaja. Jugoslaavlased tegid kõik, mida oskasid, ent asjata. Ungarlased hoidsid palli lõpuni.

Põnevaimad sekundid jõudsid lõpule. Hispaanlasest kohtuniku T. Batalle'i vile vallandas kurdistava aplausi. Sekka kostis võidurõõmsalt: «Hul-hul-hoilaa! Hul-hul-hoilaa!» Oli kordunud Los Angeles, Berliin, Helsingi. «Kuld» veepallis läks jälle madjarite maale.

Nad ise olid heldimuseni õnnelikud. Kui autasustamise tseremoonial vaikisid Ungari hümni erutavad, minoorsed helid, suudlesid madjarid oma medaleid ja aupjedestaalile kaasavõetud kollast palli. Kui ungari ujujate Helsingi triumfi olid pärinud austraallased, siis veepallis kaitsesid madjarid oma võidukat nime auga.

«HANDY CAP» VIIEVÕISTLUSES

Kaasaegne viievõistlus, mida maailmas tuntakse moodsa pentathloni nime all, sarnaneb oma muistsele kreeka eelkäijale ainult nime poolest. Viimasele sarnaneks rohkem kergejõustiku viievõistlus. Kaasaegne viievõistlus on aga läbinisti kaasaegne. Selle «süžeeks» on ohvitser-kulleri rännak läbi paljude «hädaohtude», kus tal avaneb võimalus demonstreerida oma sõjalis-rakenduslikke oskusi.

Neljakümnest ülesantud viievõistlejast startis 23. novembril ratsakrossis 38 atleeti. Jänkidel, keda meeskonnavõistluses peeti meie meeskonnale ohtlikumaks konkurendiks kui näiteks ungarlasi või soomlasi, «klappis» esimene ala suurepäraselt.

Rada tehti teatavaks päev enne võistlusi ja loosiga võistlejate vahel jagatud hobustega sai tutvuda alles 15 minutit enne starti.

Ameeriklastele olid sattunud head hobused. Kasutades seda, kihutasid jänkid pöörase kiirusega 5000-meetrise võistlusmaa läbi, ja peaasi — äpardusteta. Georges Lambert ja Jack Daniels saavutasid esimese ja teise koha.

Meie kolmikul — Igor Novikov, Aleksander Tarassov ja Ivan Derjugin — ei läinud asi sugugi nii libedalt. Ka Tarassovile oli loosiga sattunud hea hobune, peenejalgne, tuline. Hoolimata kaaslaste manitsustest kihutas Tarassov rajal põrguliku hooga. Juba oli seljataga 25 takistust ja vaheaegade järgi võis Tarassovile ennustada esikohta. Jäi viimane tõke — hüpe väikeselt järsakult madalapõhjalisse tiiki. Pidurdamata sooritas Tarassov hüppe. Hetke olid hobune ja ratsanik õhus, siis kadusid vee alla. Hobune oli juba väsinud, libises ja kukkus. Tarassov oli kohe jalul, hobune aga laskis endale jahedal vannil hea maitsta. Pea veest väljas, jahutas ta oma palavat nahka. Ratsanik küll meelitas, küll tiris ratsmeidpidi, kuid võttis aega, kuni hobune viimaks end uuesti jalule ajas. Ja finišini oli kõigest 100 meetrit. Missugune ebaõnn! Lisaks sellele ei suutnud ligaste riietega väsinud ratsanik hobuse selga ronida. Tal tuli kasutada selleks raja ääres seisvate sõprade abi. Kaotatud oli kaheminutiline eduaeg pluss 80 punkti takistuse mitteületamise eest. Kokku 200 punkti.

Ka Novikovi käsi ei käinud palju paremini. Tema hobune tõrkus 25. takistuse ületamisel ja see tähendas 60 trahvipunkti. Kolmest kõige halvem ratsamees Derjugin sõitis raja läbi ettevaat-

likult ja puhtalt, kuid tema hobune oli jälle väga aeglane. Kaheteistkümnendana oli ta meie meeskonnast siiski parimaks.

Veetõkkel käis peale Tarassovi veel halvasti ka paljude teiste käsi. Mehhiklane seostub sageli kujutlusega sadulas sündinud inimesest. Üks mehhiklane aga tormas täiel sõidul veekogusse, hobune tegi kukerpalli ja viskas mehe sadulast. Hobune oli kohe jalul ja jooksis minema. Pealtvaatajad püüdsid ta kinni ja tõid tagasi. Surmväsinud, ligases mundris mehhiklane sai pika upitamise peale jala üle sadula, kuid libises teiselt poolt jälle maha. Alles kõrvalise abiga jäi mees lõpuks sadulas püsima. Õnnetus juhtus 18. tõkkel 1954. a. maailmameistri rootslase B. Thofeldiga. Ta kukkus raskelt, üritas siiski sõitu jätkata, kukkus uuesti ja kaotas teadvuse. Sellega langesid rootslased meeskonnavõistlusest välja.

Esimese ala järel oli meie meeskond kolmandal kohal, kaotades ameeriklastele tervelt 562,5 punktiga, soomlastele aga 55 punktiga. Asjatundjate hulgas jätkus 23. novembri õhtul palju neid, kes arvasid, et seda edumaad venelased enam ameeriklastelt tagasi ei võida. Ka meie meeste meeled olid mõrud.

Vehklemine oli nõukogude viievõistlejatele üheks nõrgemaks alaks. Piinav mure meeskonnavõistluse saatuse pärast lisas omajagu ebakindlust.

Võistlused kestsid kella kaheksast hommikul kella kuueni õhtul. Kõik võistlejad pidid omavahel kohtuma ja see tingis ümmarguselt 800 kohtumist. Üldiselt olid need võistlused halvasti organiseeritud, kohtunike töös esines vigu. Novikov näiteks võitis omavahelises kohtumises Derjuginit, kuid see protokoll läks kaduma ja hiljem kanti koondprotokolli hoopis vastupidine tulemus.

Vehklemises oli parimaks rumeenlane C. Vena 29 võiduga, teine — soomlane Korhonen 25 võiduga. Meie Novikov oli kaheksas, Tarassov kümnes ja Derjugin kahekümne kuues. Jänkid olid esinenud halvemini, 179 punkti oli meie kolmik kaotusseisu vähendanud. Üldjärjestuses olid meie mehed koha võrra edasi nihkunud: Ameerika Ühendriigid, Nõukogude Liit, Soome.

Laskmises parandas meie kolmik jällegi seisu, võites meeskondlikult esikoha ja edestades ootamatult hästi esinenud ameeriklasi 20 punktiga, soomlasi aga 60 punktiga. Ja ometi oli meeste meeleolu morn. Kõik olid lootnud laskmises rohkem punkte tagasi võita. Asi näis muutuvat kriitiliseks. Kohtunike tegevuses aga jätkusid ebatäpsused. Üks ungarlastest polnud ühe lasuga üldse tabanud märklehte. 40 minutit otsisid kohtunikud auku ja arutasid, kas lask mitte täpselt eelmisse kuuliauku pole sattunud. Alles rahvusvahelise viievõistluse föderatsiooni presidendi, omaaegse olümpiavõitja (1920. a.) rootslase Gustaf Dyrsseni vahelesegamisel lõpetati see intsident.

Parimaks püstolimeheks osutus Mehhiko ohvitser A. Almada Felix 193 silmaga, ungarlane G. Benedek ja meie Novikov jagasid 191 silmaga teist kohta.

Ujumises õnnestus meie kolmikul jällegi jänkide esimese päeva edust pisut tagasi võita — täpselt sada punkti. Ometi jäi vahe enne viimast ala aukartustäratavaks — 256,5 punkti.

Ujumisvõistluste kangelaseks oli Ivan Derjugin. Tema esikohta 300 meetris ajaga 3.46,0 nimetati viievõistlejate maailmarekordiks. Seni tagasihoidlikult esinenud Ivan oli saanud «venelaste salarelvaks». Kaheksa sekundit kaotas talle teiseks tulnud rootslane L. Hall. Novikov oli kuues (4.03), Tarassov kahekümne esimene (4.35).

Enne viimast ala istus meie kolmik koos, arutas ja vaagis võimalusi. Kahe ameeriklase jooksuvõimed olid tuntud, kolmanda kohta polnud andmeid. Levis kuuldus, et ta olevat väga hea. Oli sellel kuuldusel põhja all või mitte, see jäigi enne starti kontrollimata. Kuigi võimalused võiduks näisid olevat väga kasinad, otsustati joosta nii, et «nahk jääb teele».

Kaheksandana startiski ameeriklane Jack Daniels, mees, kelle jooksuvõimeid ei tuntud. Kolmeteistkümnendana startis Derjugin. Selleks et vahemaad tasa teha, pidid meie jooksjad jänkisid võitma vähemalt poolteise minutiga. Derjugin läbis neljakilomeetrise krossiraja suurepäraselt. Ta möödus kahest eeljooksjast ja lõpetas üheteistkümnendana. Danielsi aeg oli 15.30,4, Derjuginil 13.53,8. Kaotus oligi tasa tehtud. Pärast seda kui Novikov oli ka Lambertit löönud 36,9 sekundiga, tulid ameerika treenerid meie meeste juurde ja surusid sõbralikult kätt. «Tarassov jookseb hästi. Imesid ei juhtu. Ei murra ta ju ometi jalaluud krossirajal,» naljatasid nad.

Tarassov jooksis meeletult, vaevalt tajudes, mis sünnib ümber. Ta püüdis lunastada seda, mis esimesel võistluspäeval oli juhtunud tema ettevaatamatusest. Ta lõi oma vastast Andre'd 21,1 sekundiga. Põnev ja visa «handy cap» — etteandevõistlus — oli võidukalt lõpule viidud. Tükkhaaval olid meie kolm «musketäri» kiskunud jänkidelt esikoha. Meeskonnavõistluses kuulusid kuldmedalid meile. Individuaalselt olid Derjugin, Novikov ja Tarassov tulnud krossirajal 3., 4. ja 5. kohale, kaotades ainult inglasele D. Cobleyle (13.35,5) ja rootslasele B. Haasele (13.48,5).

Helsingi mängude parim, rootslane Lars Hall oli visalt otsinud suurt võistlust, mille võitmisega saaks tähistada oma sportliku tegevuse lõppu. Juhus oli visa tulema. Küll oli ta pärast Helsingit mitmetel võistlustel katsetanud, kuid alati ebaõnnestunult. Melbourne'is oli see õnnelik võimalus saabunud. Ta oli heas vormis ja Fortuna ei pööranud talle selga.

Hea esinemisega vehklemises (4. koht) tõusis Hall juba teisel päeval liidriks, kuid kaotas selle koha järgmisel päeval laskmises. Nagu neli aastat tagasi Hämeenlinna lasketiirul, närvitses ta väga, laskis ainult 181 silma ja jäi 24-ndaks. Üldkokkuvõttes tähendas see nüüd 4. kohta. Ujumises oli 29-aastase rootslase tore 3.54 suureks üllatuseks ja taastas liidripositsiooni. Oli välja arvestatud, et kuldmedali võitmiseks ei tohi Hall Korhonenile

krossijooksus üle 13 sekundi kaotada. Tegelikult lõi Hall soomlast ise 13,6 sekundiga ja Väino Korhonen, kes laskmise järel oli tõusnud esikohale ning pärast ujumist kandideeris veel hõbemedalile, pidi selle viimase alaga loovutama oma võistkonnakaaslasele Olavi Mannonenile. Tasavägiselt omavahel konkureerides olid põhjamaade mehed Melbourne'is kõige stabiilsemateks viievõistlejateks. Hall, Mannonen ja Korhonen võitsid individuaalvõistluse medalid.

WENDOUREE JÄRVEL — SÕUDJATE VÕISTLUSAREENIL

120 kilomeetrit Melbourne'ist loodesse asus väike ja vaikne Ballarati linnake. Möödunud sajandi keskel avastati siin rikkalikud kullaliiva leiukohad. «Kullapalavikule» võlgnebki Ballarat tänu oma sünni eest. Kui kuld maapõuest oli ammendatud, langes linn unustusse. 1956. aastal aga sai ta jällegi maailmakuulsaks. Nüüd võlgnes ta selle eest tänu külgepidi üsna linnakese südamiku vastu surutud ristkülikukujulisele Wendouree järvele, mille lained uhtsid subtroopilise rohelusega kaunistatud kaldaid.

Järv on madal, ta kasvab kinni. Siin-seal rohetavad juba veepinnal rohtude ja kasvude laigud. Kuid paremat paika Melbourne'i lähedal sõudevõistluste läbiviimiseks polnud. Vaevalt mahtus kahe kilomeetri pikkune sõuderada piki kirdest edelasse suunduvat diagonaali järve kallaste vahele. Finišis tuli paate järsult pidurdada, et need kaldasse ei «jookseks». Aastaid tagasi kõlbas võistlusrada veel kuuele paadile. Taimestiku vohav kasv oli vahepeal ahendanud rada sedavõrd, et olümpiavõistlusi võis korraga läbi viia ainult neljale paadile. Nõudis palju vaeva, et puhastada sõuderada kasvudest ning viia enam-vähem võistluskõlblikku seisundisse. Pea alati järvel puhuv tugev tuul, selle tekitatud lühike järsk laine ja madal põhi lõid sõudjatele ebaharilikult rasked tingimused. Ühe sõnaga — Wendouree asjatundjaid ei rõõmustanud.

Ballaratis oleksid nagu toimunud omaette olümpiamängud. Siin põles olümpiatuli, siin oli omaette olümpiaküla, mastides aga lehvisid sõudevõistlustel startiva 38 maa lipud.

See olümpiaküla jäi küll maha mugavuste poolest oma suuremast sõsarast Melbourne'is (olümpiaküla moodustasid endised ümberasustatud isikute kasutuses olnud külmad, tuult läbi laskvad barakid), kuid soe sõprus liitis olümpiavõistlejaid ühiseks pereks ka siin.

See ei arenenud mitte ainult klubis, ainsas olümpiaküla «soojas kohas», kus mängude, tantsu, vestluse ja suveniiride vahetamisega vaba aega veedeti, vaid ka ellingutel, võistlusrajal.

Nii harjutasid meie sõudjad esimestel päevadel austraallaste paatidel, sest omad ei olnud veel Melbourne'ist kohale toimetatud. Vjatšeslav Ivanov aga treenis ühe oma peamise konkurendi — poolaka Theodor Kocerka paadis. Peatsed vastased võistlusrajal pidasid oma aukohuseks üksteist nõu ja jõuga abistada.

Eelvõistlused **akadeemilises sõudmises** algasid külmal ja tuulisel 23. novembril. Üldse startis 73 paatkonda 25 riigist. Kõige rohkem paatkondi — 13 — esines roolimeheta neljaliste klassis, ühelisi võistles 12, roolimehega neljalisi 11 ja kaheksalisi 10 paatkonda.

Kõigis seitsmes võistlusklassis olid esindatud ainult kolme maa — Nõukogude Liidu, Ameerika Ühendriikide ja Austraalia sportlased.

Võistlused algasid sõitudega r o o l i m e h e g a n e l j a l i s t e klassis. Esimesed kaks igast sõidust kvalifitseerusid poolfinaali. Nendeks olid Itaalia, Nõukogude Liit, Rootsi, Taani, Autraalia ja Brasiilia. Kaks poolfinalisti selgusid 24. novembril toimunud lohutussõitudest. Nendeks osutusid esimeses sõidus Uus-Meremaa ja teises Soome.

Lohutussõitude päeval oli tuul nii tugev, et sõudjad vedasid finišisse paaditäied vett. Ühelisel sõitva mehhiklase «neelas» koguni laine — paat pöördus kummuli. Tuli kasutada päästeteenistuse abi.

Kohtunike kogu oli sunnitud võistlused viima üle järgmisele päevale. See oli pretsedenditu sündmus Austraalias, sest järgmine päev oli pühapäev, millal kogu maa on nagu «välja surnud». Isegi kinod ja teatrid on pühapäeval suletud.

Kõik poolfinaalid toimusid 26. novembril. Roolimehega neljaliste klassis võitis esimese poolfinaali Itaalia Austraalia paatkonna ees. Teises poolfinaalis oli võidukas Rootsi Soome paatkonna ees. Nõukogude paatkond langes võistlusest välja.

Finaalvõistluste päev — 27. november — kuulutati Ballaratis puhkepäevaks. Juba hommikul täitusid tribüün finiši juures ja järvekaldad piduriietes inimestega. Kes ei saanud kohta tribüünile, oli kaasa võtnud kokkupandava tooli või täispuhutava padja. Istuti ka puude okstel.

Traditsiooni kohaselt selgitati esimene olümpiavõitja roolimehega neljaliste klassis.

Paadid reastusid järgmiselt: Austraalia, Euroopa meister Soome, Itaalia ja Rootsi. Kell 14.30 anti start. Vastu ootusi tegi tugevat sõitu Itaalia meeskond (A. Winkler, R. Sgheiz, A. Vanzin, F. Trincavelli, roolis I. Stefanoni), kes Euroopa esivõistlustel Bledis (Jugoslaavias) oli pidanud leppima neljanda kohaga. Itaallased juhtisid stardist finišini ja võitsid ajaga 7.19,4 kuldmedali. On huvitav, et itaallased ei istu paadis tavalises järjekorras (näiteks esimene ja kolmas sõuavad parempoolsete aerudega, teine ja neljas vasakpoolsetega), vaid nende esimene ja neljas sõuavad parempoolse ja teine-kolmas vasakpoolse aeruga. Rootslaste paatkond konkureeris itaallastega kuni 1200 meetrini, siis laskis viimastel minna. Enne finišit spurtisid soomlased ja «napsasid» austraallaste eest pronksmedali.

Austraalias on akadeemiline sõudmine väga populaarne. Eriti palju tegeldakse sellega Ballaratis. Siin peetakse isegi koolide

vahelisi võistlusi akadeemilises sõudmises. Seepärast ei olnud temperamentsel publikul kuigi mõnus näha Austraalia paatkonda finišeerimas neljandana.

Roolita kahemeheliste klassis pääsesid eelvõistluse kolmest sõidust poolfinaali Uus-Meremaa, Austraalia, Saksamaa, Taani, Ameerika Ühendriikide ja Nõukogude Liidu paatkonnad. Lohutussõidust lisandusid Austria ja Itaalia.

Esimese poolfinaali võitis nõukogude meeskond. Teisena kvalifitseerus sellest sõidust finaali Austria. Teisest poolfinaalist pääsesid lõppvõistlusele Ühendriikide ja Austraalia paatkonnad.

Selles finaalis peeti peafavoriitideks ameeriklaste paatkonda (J. Tifer ja D. Hecht). Viimased tulidki kindla edumaaga kuldmedalile (7.55,4). Sama selge edumaaga järgnevate ees finišeeris nõukogude paatkond Igor Buldakov ja Viktor Ivanov (8.03,9). Pronksmedali võitsid austerlased I. Kloimstein ja A. Sagoder. Austraallaste paatkond pidi jälle leppima neljanda kohaga.

Võitjate autasustamisel juhtus äpardus. Viktor Ivanov pillas oma medali vette. Kuigi koht oli madal, ei õnnestunud medalit muda ja veekasvude seest leida. ROK-i president Avery Brundage ütles, et kui medalit ei õnnestu leida, antakse Ivanovile uus.

Õhtul pärast finaalvõistluste lõppu otsisid Ballarati poisikesed pärlipüüdjatena sukeldudes medalit. Lõpuks leidis selle 12-aastane Andrew Hemingway. Ta viis oma hinnalise leiu Ballarati linnapea kätte, kes järgmisel päeval selle pidulikult teist korda Ivanovile üle andis. Nõukogude sõudjad aga korraldasid tubli poisi ja tema ema auks vastuvõtu Ballarati olümpiakülas.

Juba enne mänge kõneldi 19-aastasest Vjatšeslav Ivanovist kui mehest, kes võib saada Ballarati staariks (ühelistel paatidel). Aasta varem oli ta maailmale alles tundmatu. Olümpia-aastal aga tõusis Ivanov meteoorina ajalehtede spordiveergudele. Spetsid olid hämmastuses, kuna ta alistas NSV Liidu rahvaste spartakiaadil Tjukalovi ja sai Bledis kergesti hakkama parimatega, keda Euroopa võis välja panna.

Eelvõistlusel ühelistele paatidele korraldatud kolmes sõidus kvalifitseerusid poolfinaali meie Ivanov, austraallane S. MacKenzie, jugoslaavlane V. Vlasic, sakslane K. von Fersen, ameeriklane J. Kelly ja poolakas T. Kocerka. Neile lisandusid mõlema lohutussõidu võitjad uusmeremaalane J. Hill ja itaallane S. Martinola.

Esimeses poolfinaalis juhtis poolel distantsil von Fersen, siis spurtisid Ivanov ja Helsingi «pronks» poolakas Kocerka ning võitsid õiguse võistelda finaalis. Ka uusmeremaalane Hill möödus lõpus väsinud sakslasest, kuid sellest polnud abi. Tee finaali oli suletud. Mitte vähem veenev ei olnud teises poolfinaalis ameeriklase Kelly ja austraallaste lemmiku MacKenzie pääs lõppvõistlusele. Nad alistasid jugoslaavlase Vlasici ja itaallase Martinola.

Finaal oli üks sõudevõistluse põnevamaid. Kiire tempoga asus juhtima MacKenzie. Maruvaimustuses publiku rõkkav ergutus kihutas teda tagant. Ivanov, Kelly ja Kocerka jäid maha. Poolel distantsil oli Ivanov viimane. Austraallane sõudis kui hullumeelne. Üks paadipikkus, kaks paadipikkust... 1600. meetril oli austraallane ees juba 30 meetrit! Mida mõtles Ivanov? Miks ta ei spurdi? Kaasmaalaste joobumuseni tõusev rõõm, nähes oma lemmikut esimesena finišile lähenemas, piitsutas ikka veel austraalia sõudjat.

Siis asendus juubeldamine jahmatusega. 1800. meetril alustas Ivanov oma sensatsioonilist spurti. Külmaverelise nooruki taktikaline vaist oli teda kogu aeg hoidnud kõike mängu panemast. 200 meetrit enne finišit oli ta värske ja võimas nagu stardis. Tema spurti ei suutnud välja kannatada ükski finalistidest. MacKenzie jõuvarud olid ammendatud. Ivanovi spurdi taustal tundus, nagu oleks austraallase paat seisma jäänud. 50 meetrit enne finišit möödus Ivanov MacKenzie'st. Oli hea, et Kelly ja Kocerka olid kaugemal, muidu poleks MacKenzie võitnud ka hõbedat.

Ivanov oli võitnud kuldmedali. Nooruk oli näidanud end kõrgeklassilise sõudjana ja küpse taktikalise meistrina. Leidlik spordipublik andis talle nimeks «Kuts sõudmises». Autasustamisel oli Ivanov värske ja reibas, MacKenzie ja Kelly aga püsisid vaevu jalul. Ameeriklane oli oma filmitähest õele lubanud pulmakingiks kuldmedali. Paraku tuli värskel Monako vürstinnal leppida «pronksiga».

Siis pani Ivanov teist korda publiku järvepervel jahmatama. Astunud pärast hümni vaikimist alla aupjedestaalilt, sammus ta rahulikult oma skifi juurde, istus sisse ja sõitis üle järve koju, nagu poleks midagi juhtunud. Üllatunud ajalehereporteritele teatas treener, et Vjatšeslav heidab kohe magama.

Ivanov oli noorimaks «täheks» Wendoureel, talle ennustatakse triumfi ka järgmisteks mängudeks.

Roolimehega kaheliste paatide klassis peeti eelvõistlusel samuti 3 sõitu. Õiguse võistelda poolfinaalis omandasid Nõukogude Liidu, Austraalia, Ameerika Ühendriikide, Poola, Saksamaa ja Austria paatkonnad. Neile lisandusid lohutussõidu kaks parimat — Belgia ja Tšiili.

Juhtides võistlust algusest lõpuni, võitis esimese poolfinaali Poola paatkond. Nõukogude sõudjad jäid teiseks. Teises poolfinaalis oli võidukas Saksamaa paatkond. Teise meeskonnana pääsesid finaali ameeriklased. Poolel distantsil olid esikohal austraallased kahesekundilise edumaaga, kuid ei suutnud vastu võtta sakslaste ja ameeriklaste poolt pakutud spurti ning jäid kolmandaks.

Finaalvõistlusel startis hästi sakslaste paatkond. Neist ei taht-nud tolligi maha jääda poolakad. Tihedalt kannul püsisid ka ameeriklased. Poolel distantsil surusid ameeriklased (Arthur Ayrault, Conn Findlay, roolis Kurt Seiffert) esikohale. Sakslaste

ja poolakate paatkonnale lähenesid aga nõukogude sõudjad. Korraks õnnestuski neil tõusta teisele kohale, kuid lõpuspurdis olid sakslased jällegi paremad. Ameeriklased võitsid kuldmedali. Aeg 8.26,1. 3,1 sekundit halvema ajaga tulid hõbemedalile sakslased. Nõukogude paatkond (I. Jemtšuk, G. Žilin, roolis V. Petrov) võitis ajaga 8.31,0 pronksmedali. Muide, sakslased proovisid sellel võistlusalal uuendust. Nende väike roolimees istus (õieti lamas) ees, mitte taga nagu harilikult.

Roolimeheta neljaliste klassis peeti eelvõistlusel neli sõitu. Poolfinaali kvalifitseerusid ainult iga sõidu võitjad. Nendeks olid Kanada, Ameerika Ühendriigid ja Itaalia. Neljandaks poolfinaali kvalifitseerunud meeskonnaks oli Nõukogude Liit, kes võitis väga tasavägises võistluses Ungari. Esimesed 1000 m läbisid mõlemad paadid kõrvuti (vaheaeg 3.17,3). Distantsi teisel poolel surus nõukogude paatkond napilt ette ja võitis 0,9-sekundilise eduajaga (6.39,7).

Selles võistlusklassis peeti veel 4 lohutussõitu. Iga sõidu võitja kvalifitseerus samuti poolfinaali. Nendeks meeskondadeks osutusid Saksamaa, Prantsusmaa, Austraalia ja Poola.

Halb üllatus tabas meie sõudemeeskonda esimeses poolfinaalis. Kohe alguses jäädi maha suurepärast sõitu teinud kanadalastest, samuti prantslaste paatkonnast. Meie sõudjad finaali ei pääsenud.

Teises poolfinaalis saavutasid kindla võidu ameeriklased. Teise paatkonnana pääsesid finaali itaallased.

Finaalis saavutas kanadalaste neljaline juba esimesel 1000 meetril 5-sekundilise edumaa ameeriklaste ja prantslaste ees ning finišis oli see suurenenud 10-sekundiliseks. Ajaga 7.08,8 võitis Kanada paatkond A. McKinnon, L. Loomer, W. d'Hondt ja D. Arnold kuldmedali. Mehed olid võidu üle üliõnnelikud. See oli olümpiamängude ajaloos esmakordne juhtum, kus kanadalased võitsid sõudmises kuldmedali.

Vjatšeslav Ivanovi ilmumine sõudemaailma kutsus esile terve rea muudatusi. Kui Vjatšeslav võitis NSV Liidu rahvaste spartakiaadi võistlused ühelistele, ei näinud troonilt tõugatud kuningas Juri Tjukalov ega Aleksander Berkutov selles võistlusklassis endale tulevikus midagi roosilist. Nad istusid koos kahelisse paarisaerulisse. Peagi selgus, et see oli õnnestunud kombinatsioon. Tjukalov ja Berkutov tulid Bledis Euroopa meistriteks.

Selle ala endistel tšempionidel aga ei jäänud muud üle kui «põgeneda» roolimehega paarisaerulisele. Ka see kombinatsioon õigustas end täiesti.

«Ahelreaktsiooni» lõpptulemuseks oli see, et kõik kolm paati tulid olümpiavõistlustel medalitele.

Tjukalovi nimi oli austraalia sõudespordisõprade hulgas hästi tuntud. Ta oli muutunud populaarseks juba 1952. aastal, kui ta Helsingis jättis teiseks Londoni olümpiamängude võitja austraallase Merwin Woodi. Huvi Tjukalovi vastu tõusis veelgi, kui aust-

raallased said teada, et viimane stardib kahelisel paarisaerulisel nagu Woodki. Spordipatriootidena pidasid austraallased Woodi võimalusi koduvetes siiski paremateks.

Eelvõistlusel toimus kaks sõitu. Mõlema sõidu võitjad — Ameerika ja Nõukogude paatkonnad — kvalifitseerusid kohe finaali. Austraalia paatkond esines ebaõnnestunult. Nad jäid meie ja Saksamaa sõudjate järel kolmandaks. Neile jäi veel ainus võimalus finaali pääsemiseks — võita lohutussõit. Sellega tulidki M. Riley ja M. Wood toime. Neljandaks finalistiks oli teise lohutussõidu võitnud Saksamaa paatkond.

Finaalis demonstreerisid Berkutov-Tjukalov suurepärast sõitu. Nad töötasid nagu hästi sünkroniseeritud sõudemasinad. 200 m enne finišit oli nende võit väljaspool kahtlust. Teiseks tulnud ameeriklastel tuli alistuda 8 sekundiga (7.24,0 ja 7.32,2). Austraalia paar pidi leppima pronksmedaliga. Kuid medalivõit juba kolmandatel olümpiamängudel oli Woodile ikkagi suurepäraseks saavutuseks.

K a h e k s a l i s t e l e paatidele peeti eelvõistlusena 3 sõitu. Esimesest vahetusest kvalifitseerusid poolfinaali Austraalia ja Kanada, teisest Tšehhoslovakkia ja Jaapan. Kolmandas vahetuses juhtis nõukogude kaheksaline poolel distantsil poolesekundilise edumaaga rootslaste ees. Siis alustasid rootslased spurti ja meie paatkond ei vastanud sellele. Rootslased võitsid minimaalse eduga (ajad 6.06,4 ja 6.06,5).

Kõige sensatsioonilisemaks üllatuseks oli see, et ameeriklaste kaheksaline (seekord esindas Ühendriike Yale'i ülikooli kaheksaline) ei pääsenud eelvõistlustelt otse poolfinaali, vaid pidi selle õiguse eest uuesti võistlema lohutussõitudes. Siin olid jänkid kindlalt paremad Itaalia, Inglismaa ja Prantsuse paatkondadest ning pääsesid poolfinaali. Teise meeskonnana pääsesid sellest sõidust poolfinaali itaallased.

Esimene poolfinaal oli väga tugevakoosseisuline. Kohtusid Ameerika Ühendriikide, Austraalia, Nõukogude Liidu ja Jaapani kaheksalised. Tugevas vastutuules ei suutnud meie sõudjad füüsiliselt tugevate ameeriklaste ja austraallastega edukalt võistelda ning jäid kolmandaks.

Helsingis olid ameeriklased võitnud kuldmedali raskes võistluses nõukogude kaheksalisega. Seekord aga oli võistlus meie sõudjatele lõppenud juba poolfinaalis.

See oli meie sõudjate suurimaks ebaõnnestumiseks Wendouree järvel.

Teisest poolfinaalist pääsesid lõppvõistlusele Kanada ja Rootsi paatkonnad. Ootamatuseks oli Euroopa tšempionmeeskonna Tšehhoslovakkia väljalangemine.

Kell 17.30 ootasid 4 parimat kaheksalist — Ameerika Ühendriikide, Austraalia, Rootsi ja Kanada paatkonnad akadeemiliste sõudevõistluste viimast starti.

65 000 inimest Wendouree kallastel olid pinevas ootuses. 1920.

aastast alates polnud ameeriklased kordagi loovutanud kuldmedaleid teistele. Suutsid nad seda ka nüüd?

Jõulise stardiga sööstsid nooljad paadid võistlusse. Austraalia, Kanada ja Ameerika Ühendriigid, viimase napil juhtimisel, jätsid rootslaste kaheksalise maha juba alguses. Töötades metsikus tempos, ei suutnud jänkid ometi saavutada otsustavat edu. Pool distantsi... Kolmveerand... Austraallased ei olnud veel alistunud. Jänkid spurtisid meeleheitlikult. Iga toll edumaad maksis ränka jõupingutust.

Enne finišit murdus austraallaste vastupanu. Nad olid üle jõu käivast kahevõitlusest ameeriklastega murtud. Toreda spurdiga tõusid nüüd teiseks kanadalased. Üle poole paadikorpuse eespool kanadalasi sööstis ameeriklaste paat kaheksandat korda olümpiamängude ajaloos esimesena üle finišijoone (aeg 6.35,2).

Siis algas tragöödia. Paljud pealtvaatajaist olid pisarais, kui nägid, kuidas ameeriklased äärmiselt kurnatutena tuikudes ja vaarudes paadist välja komberdasid. Kaheksast mehest langesid kolm autasustamiseks määratud sillal minestusse. Sõudja nr. 3 — John Cooke langes põlvili ja kaotas siis teadvuse, tema kõrvale varises nuttes teine kuldmedalimees. Medalite kätteandmine viibis umbes 15 minutit, mis kulus meeste toibutamiseks. Ka pärast seda oli Cooke liiga nõrk, et medalit vastu võtta. Kaaslane tegi seda tema eest. Kui nende tähelipp võidumasti tõusis, suutsid nõrkenud kuldmedalimehed ainult üksteisele toetudes püsti seista. Treener Jim Rathschmidt, selle dramaatilise vaatepildi tunnistaja, oli meeleheitel ja nuttis. Tseremoonia lõppedes aidati Cooke mootorpaati ja toimetati ootavasse sanitaarautosse.

Kas oli seda põhjustanud dopping, mille kasutamist ameerika sportlased mõnikord praktiseerivad, või suutsid Yale'i üliõpilased end võistluses tõesti nii tühjaks «pumbata» — sellele ei andnud keegi vastust.

Kolme kuld-, kahe hõbe- ja ühe pronksmedali ning 35 punktiga olid ameeriklased akadeemilises sõudmises parimateks. Nõukogude sõudjad tulid kahe kuld-, ühe hõbe- ja ühe pronksmedali ning 23 punktiga teiseks. Võrreldes Helsingiga, kus võideti üks kuldmedal ja saadi 17 punkti, oli see sammuks edasi.

Kolmandaks sõudemaaks Wendoureel oli Austraalia 19 punktiga. Järgnesid Kanada, Itaalia ja Saksamaa.

Võistlused süstadele ja kanuudele toimusid 30. novembril ja 1. detsembril. 1936. aastal võeti need sõudespordi alad olümpiamängude kavva esmakordselt. Kuni tänaseni on need jäänud eurooplaste aladeks. Kanuu- ja süstasport on eriti arenenud Kesk-Euroopa riikides ja Skandinaavia maades. Helsingi olümpiamängudel esinesid suure eduga soomlased. Melbourne'is peeti favoriitideks ungarlasi, rumeenlasi, tšehhe ja sakslasi.

XVI olümpiamängudel startis süstadel ja kanuudel vähem sõudesportlasi kui Londonis 1948. ja Helsingis 1952. aastal. Sellest

hoolimata olid kohal kõik auhinnalistele kohtadele pretendeerivad sportlased. 17 riigist, kelle esindajad siin startisid, esinesid täisvõistkondadega Ungari (maailmameister 1954. a.), Saksamaa, Austraalia ja Nõukogude Liit. Ameerika Ühendriikide võistkonnas puudus naisvõistleja süstasõidus.

Üheliste kanuude klassis 10 000 m distantsil startis 9 võistlejat. Pooleminutilise eduajaga võitis ungarlast J. Partit rumeenlane L. Rottmann. Kuldmedali võitja aeg oli 56.41,0.

Pronksmedalile tuli nõukogude kanuusõitja A. Silajev, kaotades ungarlasele ainult 3,5 sekundit.

1000 m distantsil oli võistlejaid samuti üheksa ja seepärast peeti kohe finaal.

Nagu oleks kordunud eelmise päeva võistlus, osutusid sellel indiaanlaste veesõidukil uuesti paremateks rumeenlane, ungarlane ja nõukogude sõudja. Finišeerides ajaga 5.05,3, edestas Rottmann üle noatera hõbemedalile tulnud ungarlast I. Hernekit (5.06,2). Pronksmedalile võitles end tugeva tšehhi kanuumehe K. Hradili ees meie G. Buhharin (5.12,7).

Kaheliste kanuude klassis 10 000 m distantsil võistles kümme paatkonda.

Kohe stardist rebisid ette rumeenlased. Neile järgnesid ungarlased ning kolmandana Harini ja Botevi kanuu. Esimesel pöördel (1500 m) spurtisid rumeenlased, et säilitada esikohta, ungarlased aga hilinesid pisut ja tekkinud vahesse kiilusid end Harin ja Botev. Jälle 1500 meetrit sirget rada ja teisel pöördel «lõikas» nõukogude kanuumeeste paar pöördel rumeenlaste eest läbi ning asus liidripositsioonile. Edasi suurendasid Harin ja Botev ikka rohkem ja rohkem edumaad ja läbisid viimased kilomeetrid juba konkurentsitult. Ülekaalukalt kuldmedali võitnud nõukogude kanuusõitjad said ajaks 54.02,4.

Peaaegu 46 sekundit nõrgema ajaga tuli hõbemedalile prantslaste (G. Dransart ja M. Renaud) kanuu. Kolmandana finišeeris ungarlaste (I. Farkas ja J. Hunits) kanuu (55.15,6).

1000 m distantsil peeti kaks eelsõitu. Kaheksaks finalistiks osutusid Rumeenia, Nõukogude Liidu, Austraalia, Taani, Austria, Ungari, Prantsusmaa ja Kanada paatkonnad.

Esimese eelsõidu kaks parimat — Rumeenia paatkond (A. Dumitru, S. Ismailicius) ja Nõukogude paatkond (P. Harin, G. Botev) — võistlesid omavahel esikohale ka finaalis. Stardist finišini oli võistlus tasavägine. Rumeenlased osutusid parematekss ka seekord ja võitsid kuldmedali ajaga 4.47,4. 1,2 sekundit kaotasid neile Harin ja Botev ning tulid hõbemedalile. Ungarlaste paatkond (K. Wieland, F. Mohaci) päris pronksmedali ajaga 4.54,3.

Üheliste süstade klassis ei olnud olemas tõenäolisemat favoriiti kui 37-aastane rootsi «medalikütt» Gert Fredriksson. Kuldmedalite võitja Londonis ja Helsingis ning viiekordne maailmameister pani end maksma ka Wendouree raskel rajal.

10 000 m distantsil juhtis 9000 meetrit maailmameister F. Hatlaczky, siis lähenes ungarlasele Fredriksson ja viimasel 300 meetril kindlustas toreda spurdiga endale esikoha (47.43,4). Ungarlane kaotas 9,9 sekundit. Head sõitu tegi enne finišit sakslane M. Scheuer. Ta osutus viimasel distantsiosal küllalt tugevaks, et lüüa Helsingi olümpiavõitjat soomlast T. Strömbergi ja kindlustada endale pronksmedal (48.00,3). Viies oli meie süstasõitja I. Pissarev (49.58,2).

Eelsõidud 1000 m distantsil olid 1. detsembri hommikul esimeseks võistlusalaks. Loosiõnne polnud meie Pissarevil, kes pidi sõitma ühes vahetuses maailmameistri G. Fredrikssoni ja T. Strömbergiga. Pissarevil tuli pingutada, et pääseda finaali. Lisaks andis tunda eelmise päeva finaalvõistluse väsimus.

Pissarev tegi aga üle ootuste tublit sõitu ja kaotas Fredrikssonile ainult 0,2 sekundit. Teise sõidu võitis poolakas S. Kaplaniak ja kolmanda sakslane E. Steinhauer.

Pärastlõunal toimunud finaalis hiilgas veel kord rootsi tuletõrjuja Fredriksson. Ta võitis teise kuldmedali ajaga 4.12,8. Toreda võidu saavutas ka I. Pissarev, finišeerides teisena (4.15,3). Pronksmedalile tuli ungarlane L. Kiss (4.16,2).

Kaheliste süstade klassis startis 10 000 m distantsil 14 paatkonda.

Kohe võistluste alguses kujunes välja juhtgrupp — Rootsi, Saksamaa, Ungari ja Austraalia. Kolmandal pöördel spurtisid juhtima ungarlased ja sakslased. Enne finišit murdsid ungarlased I. Uranyi ja L. Fabian tugeva spurdiga ka sakslaste vastupanu. Nad võitsid 3,6-sekundilise eduajaga F. Brieli ja T. Kleine (43.40,6) ees kuldmedali. Pronksmedali võitsid austraallased D. Green ja V. Brown (43.43,2). See jäi muide ainsaks medaliks, mis süsta- ja kanuusõudmises ei tulnud Euroopasse. Nõukogude kaheline süst (J. Jatsõnenko ja S. Klimov) oli viies (45.59,3).

1000 m distantsil peeti kolm eelsõitu. Konkureerides Austria ja Tšehhoslovakkia süstadega, võitsid nõukogude süstasõitjad M. Kaaleste ja A. Demitkov ajaga 3.55,1 esikoha. Järgnesid austerlased ja tšehhid. Teises vahetuses olid võidukad sakslased M. Scheuer ja M. Miltenberger (3.56,4) ning kolmandas vahetuses austraallased D. Green ja V. Brown (4.03,0).

Juba esimesel sajal meetril saavutasid kiires taktis sõudvad sakslased meie Kaaleste ja Demitkovi ees väikese edumaa. See otsustaski kuldmedali. Meie paatkond oli küll üsna sakslaste kannul, kuid viimaste vastupanu ei murdunud. Parima ajaga finaali pääsenud Kaaleste-Demitkov pidid 1,8 sekundiga alistuma Scheuer-Miltenbergerile (3.49,6). Austerlased M. Raub ja H. Wiedermann võitsid pronksmedali (3.55,8).

Naiste üheliste süstade klassis (500 m distantsil) peeti kaks eelsõitu.

Esimeses oli võidukas sakslanna T. Zenz ajaga 2.17,6. Kolm sekundit nõrgema ajaga lõpetas meie J. Dementjeva. Teises eel-

sõidus jäid tulemused nõrgemaks. Võitis taanlanna T. Söby ajaga 2.23,4.

Kaheksa eelvõistluste parimat startisid pärastlõunal finaalis. Dementjeva startis hästi. Kiire tempoga asus ta sakslanna ees sõitu juhtima. Poolel distantsil jõudis Zenz venelanna kõrvale ja 150 meetrit enne finišit oli ta isegi napilt ees, kuid 80 meetrit enne finišit olid süstad jällegi täiesti kõrvuti. Nüüd alustas Dementjeva lõpupingutust. Zenz, kes kahe ja poole aasta jooksul polnud kaotanud kellelegi maailmas, pidi leppima sellega, et punasärgis sõudja ja tema süst ligi kahemeetrise edumaaga enne teda üle finišijoone libises. Ajad 2.18,9 ja 2.19,6. Pronksmedali võitis taanlanna T. Söby ajaga 2.22,3.

Nõukogude süsta- ja kanuusõitjad, kes Helsingis olid sunnitud leppima ainult ühe pronkmedaliga, olid Wendouree järvel teinud suurepärase «püügi»: kaks «kulda», kolm «hõbedat» ja kaks «pronksi». See võit kanti täiesti mõistetavalt suurimate olümpiaüllatuste kirja. Seitsme medali võitmisega (1 kuld-, 3 hõbe- ja 3 pronksmedalit) tulid toime ka ungarlased.

KULLASADU LÄÄNESTAADIONIL

Kui 3. detsembril algasid Läänestaadionil võimlemisvõistlused, olid Ühendriikide sportlased võitnud 28 kuld-, 17 hõbe- ja 8 pronksmedalit, Nõukogude Liidu sportlased 17 kuld-, 19 hõbe- ja 15 pronksmedalit. Nõukogude võimlejatelt oodati nüüd «kuldset lõikust» ja seisu võrdsustamist.

Võimlemisvõistlustel startis 128 võimlejat 21 maalt (63 meest 18 maalt ja 65 naist 15 maalt). Nii nais- kui ka meeskonda kuulusid 6 võimlejat, kelledest 5 parima tulemused läksid võistkonnaarvestusse.

Võistlused algasid **naiste** kohustuslike harjutustega. Kuigi nõukogude naisvõimlejaid peeti favoriitideks, osutusid rahvademokraatiamaade sportlased seekord palju konkurentsivõimelisemateks kui varasematel kohtumistel. Eriti tasavägiseks kujunes võistlus ungari võimlejatega.

Tõsi, mitte alati ei olnud võistlussaalis küllaldaselt «olümpiaõhku», mitte alati ei suutnud kohtunikud jääda kindlaks ametieetikale — olla rangelt erapooletud. Ja igal niisugusel juhul olid kannatajateks nõukogude ja sageli ka tšehhi naisvõimlejad. Ometi ei pääsenud see tendents sedavõrd maksvusele, et oleks võinud otsustavalt mõjutada võimlemisvõistluste lõpptulemusi.

Poomil saavutas parima tulemuse (9,433) 35-aastane ungarlanna Agnes Keleti, kuldmedali võitja vabaharjutustes Helsingi olümpiamängudel. 2.—5. kohal olid tulemusega 9,3 Elena Leustean (Rumeenia), Eva Bosákova (Tšehhoslovakkia), Larissa Latõnina (NSV Liit) ja Anna Marejkova (Tšehhoslovakkia).

Toenghüppe sooritas kõige paremini Sofia Muratova (9,5). Tamara Manina sai hindeks 9,466. Kolmas-neljas olid rootslanna Ann-Sofi Colling ja meie Latõnina võrdse hindega 9,433.

Rööbaspuudel esines jälle kindlalt ja stiilipuhtalt Keleti, saades parima hinde — 9,533. Temale järgnesid Leustean (9,466) ja Bosakova (9,4). Muratova oli kuues (9,3), Latõnina kaheksas (9,233).

Vabaharjutuses kujunes võistlus ebatavaliselt tasavägiseks. 1.—2. kohta jagasid Muratova ja jaapanlanna Keiko Tanaka (9,3). Võrdse hindega 9,266 järgnesid tervelt 5 võimlejat: Latõnina, Keleti, Leustean, ungarlanna Olga Tass ja rootslanna Doris Hedberg.

Võistlejate järjestus pärast kohustusliku programmi sooritamist kujunes järgmiseks: 1. Leustean 37,298, 2. Muratova 37,266, 3. Latõnina 37,232 punkti. Agnes Keleti oli kolmel alal esinenud hästi. Toenghüpe oli tal aga ebaõnnestunud ning 37,065 punktiga oli ta nüüd neljas.

Nõukogude naisvõistlejad olid vabaharjutustega edestanud ungarlannasid 0,401 ja toenghüpetes 1,968 punktiga ning kaotanud viimastele poomil ja rööbaspuudel 0,433 ja 0,799 punktiga. Seega jäi esimese võistluspäeva aktivasse 1,137 punkti. Rahutukstegevalt napp edumaa.

5. detsembril võisteldi valikharjutustes. Paljude võistlejate ühtlaselt kõrge tehniline tase ja võistluste seninägematu tasavägisus muutis kohtunike niigi kitsi hindeskaala veelgi rangemaks. Hinde kärpimist põhjustasid minimaalseimadki tehnilised eksimused. See mõjus külma dušina pealtvaatajaile, kes sageli tervitasid kaunite kombinatsioonide esitajaid vaimustatud aplausiga. Nagu öeldakse, keerati «kruvi» veelgi rohkem kinni, ja seepärast kujunesid hinded valikharjutustes üldiselt madalamateks kui kohustuslikes harjutustes.

Ilmnes jällegi mõningat ebaobjektiivsust. Selle all said kannatada eeskätt tšehhi naisvõimlejad, eriti Eva Bosakova, kelle meisterlikult sooritatud kombinatsioonid said põhjendamatult madalaid hindeid.

Finaalvõistlusel esines suurepärase eduga Latõnina. Kohustusliku programmi sooritamisel veel kuidagi ebakindel, leidmata õieti «oma liini», demonstreeris ta nüüd mõjuvalt tehnilist küpsust.

Olümpiaeelsel ettevalmistusperioodil oli Latõnina sooritanud palju koreograafilisi harjutusi. Selle soodne mõju avaldus eeskätt vabaharjutuste sooritamisel. Akrobaatilised hüpped, liigutuste rütmi muutmine, liigutuste sooritamise puhtus ja graatsia Latõnina esitatud harjutustes jätsid oivalise kogumulje, haarates nii pealtvaatajaid kui ka kohtunikke oma täiuslikkusega. Ta sai vabaharjutustes hindeks 9,466.

Sama kõrgel tasemel esitas valikkava ka Keleti, saades hindeks samuti 9,466. Kohustuslike ja valikharjutuste kokkuvõttes olid Latõnina ja Keleti saavutanud vabaharjutustes võrdse arvu punkte — 18,732 ja võitnud kuldmedali. Pronksmedalile tuli Leustean (18,699). Muratova, Tanaka ja Bosakova jagasid 18,566-ga 4.—6. kohta, Manina ja Jegorova 9.—10. kohta (18,466). Kalinina oli 11.—12. ja Astahhova 13. kohal. Tegelikult esitasid meie naisvõimlejad vabaharjutusi väga hästi — kergelt, graatsiliselt, kuid said ootamatult madalaid hindeid. Publik reageeris sellele kära ja vilega.

Ka toenghüpetes esines Latõnina suurepäraselt. Kuigi valikhüppe sooritamise eest sai ungarlanna Tass kõrgeima hinde — 9,566 ja edestas paremuselt teist — Latõninat 0,166 punktiga, tuli sellel võistlusalal kokkuvõttes esikohale nõukogude võimleja

(18,833). Teiseks tuli Manina (18,8) ja kolmandaks rootslanna Colling (18,733). Tass kaotas viimasele 0,001 punkti! Muratova oli viies (18,666), Jegorova üheksas (18,466), Astahhova 50.—52. ja Kalinina 56.?!

Latõninale kujunes väga tähtsaks esinemine eelviimasel alal — rööbaspuuharjutuses. Tema ja ungarlanna olid tõusnud kõige kindlamateks pretendentideks kuldmedalile. Sooritus pidi olema detailideni täiuslik. Iga sajandik oli praegu otsustav, sest poomiharjutustes oli Latõnina ettearvatult nõrgem Keletist.

Rütmikindlalt ja hoogsalt sooritas Latõnina oma kombinatsiooni, lõpetades selle efektse hüppega. Ta sai kõrgeima hinde 9,6. Keletile anti valikharjutuse eest 9,433, kuid kahe harjutuse summaga 18,966 võitis ungarlanna rööbaspuudel kuldmedali. Suurepärase valikkombinatsiooniga oli Latõnina teinud tasa ebaõnnestumise kohustuslikes harjutustes ja 18,833 palliga tuli ta hõbemedalile. 0,033 palli nõrgema tulemusega võitis pronksmedali Muratova. Astahhova oli üheksas, Manina 16., Kalinina 18.—19. ja Jegorova 24.—25.

Poomil kindlustas kohustuslike harjutustega saavutatud edu Keletile esikoha. Valikharjutuses saavutas ta 9,367 punkti, kaotades Maninale 0,033 ja võites Jegorovat 0,001 punktiga. Kahe harjutuse summas sai Keleti 18,800 punkti. Hõbemedali võitsid Manina ja Bosakova (18,633). Latõninal oli kaheksavõistluse kuldmedali võitmiseks vaja 8,933 punkti. Hinge pidades jälgisid võistlejad ja pealtvaatajad Latõninat. Ja kuigi tal jäi puudu sundimatusest poomil, saavutas ta hindeks 9,233. Tulemuste teadustamine sulas aplausi ja sõbrannade hüüetesse: «Tubli, Larissa!»

Hea esinemisega valikharjutustes oli 22-aastane Kiievi Pedagoogilise Instituudi üliõpilane Larissa Latõnina jätnud seljataha kõik esikohapretendendid. 74,93 punktiga võitis ta kuldmedali.

0,3 punkti nõrgema tulemusega tuli hõbemedalile Keleti. Pronksmedali võitis Muratova 74,46 punktiga. Manina oli kuues, Jegorova kümnes, Astahhova 17. ja Kalinina 21.—22.

Rumeenlanna Leustean ei suutnud esineda sama kindlalt kui kohustuslike harjutuste sooritamisel ja tal tuli leppida 4.—5. kohaga.

Naiskonnavõistluses õnnestus nõukogude võimlejatel kohustusliku ja valikprogrammi järel edestada oma peamisi konkurente ungarlannasid 2,5 punktiga.

Kuid võistlus ei olnud sellega veel lõppenud. Võimlemisvõistluste viimasel päeval (7. detsembril) seisis ees rühmavõistlus vabaharjutuses.

Ungarlannad esitasid väga emotsionaalse ja efektse kava lintidega ja võitsid 75,2 punktiga esikoha. Rootslannad tulid 74,2 punktiga teiseks. Nõukogude ja poola võimlejad jagasid 74 punktiga 3.—4. kohta.

Nii olid ungarlannad küll võitnud tagasi 1,2 punkti, kuid naiskonnavõistluse võitmiseks sellest ei piisanud.

Boriss Šahlin demonstreeris kõige paremini oma meisterlikkust hoogle-misharjutustes.

Vaimustusepuhang tervitas Albert Azarjani kuulsat «risti».

Esimest korda mängude ajaloos on üks võimleja teist korda vastu võtnud 12-võistluse kuldmedali. Hõbemedalimees Takashi Ono ja pronksmedalimees Juri Titov on Viktor Tšukarini esimesteks õnnitlejateks.

Nagu Helsingis läksid ka seekord võimlemise meeskonnavõistluse kuld- ja pronksmedal Nõukogude Liitu ja Soome. Hõbemedalimeeste kohal seisavad šveitslaste asemel aga jaapanlased.

Nõukogude võimleja L. Kalinina sooritab harjutusi poomil.

Oodatud hetk olümpiavõistlejale: Larissa Latõnina võtab 8-võistluse võitjana vastu kõrgeima autasu. Temast vasakul ungarlanna Agnes Keleti, paremal Sofia Muratova.

«Jutustage oma võidust midagi meie **raadiokuulajatele,**» **palub Larissa** Latõninat tuntud nõukogude raadiokommentaator **Vadim Sinjavski.**

Masao Takemoto lõpetab harjutused kangil efektse hüppega.

Melbourne'is olid võimlemiskohtunikud hindamisel rangemad kui kunagi varem.

Parimad «hirvelaskurid». Keskel «kuldpüss» Vitali Romanenko, paremal «hõbepüss» Per Olof Sköldberg ja vasakul «pronkspüss» Vladimir Sevrjugin.

Jahispordilaskurid tulejoonel.

Ühe kuld-, ühe nõbemedali ja ühe neljanda kohaga oli Williamstowni lasketiiru kuningaks Vassili Borissov.

«Hirv» ilmus nähtavale. Veel hetk ja Vitali Romanenko vajutab päästikule.

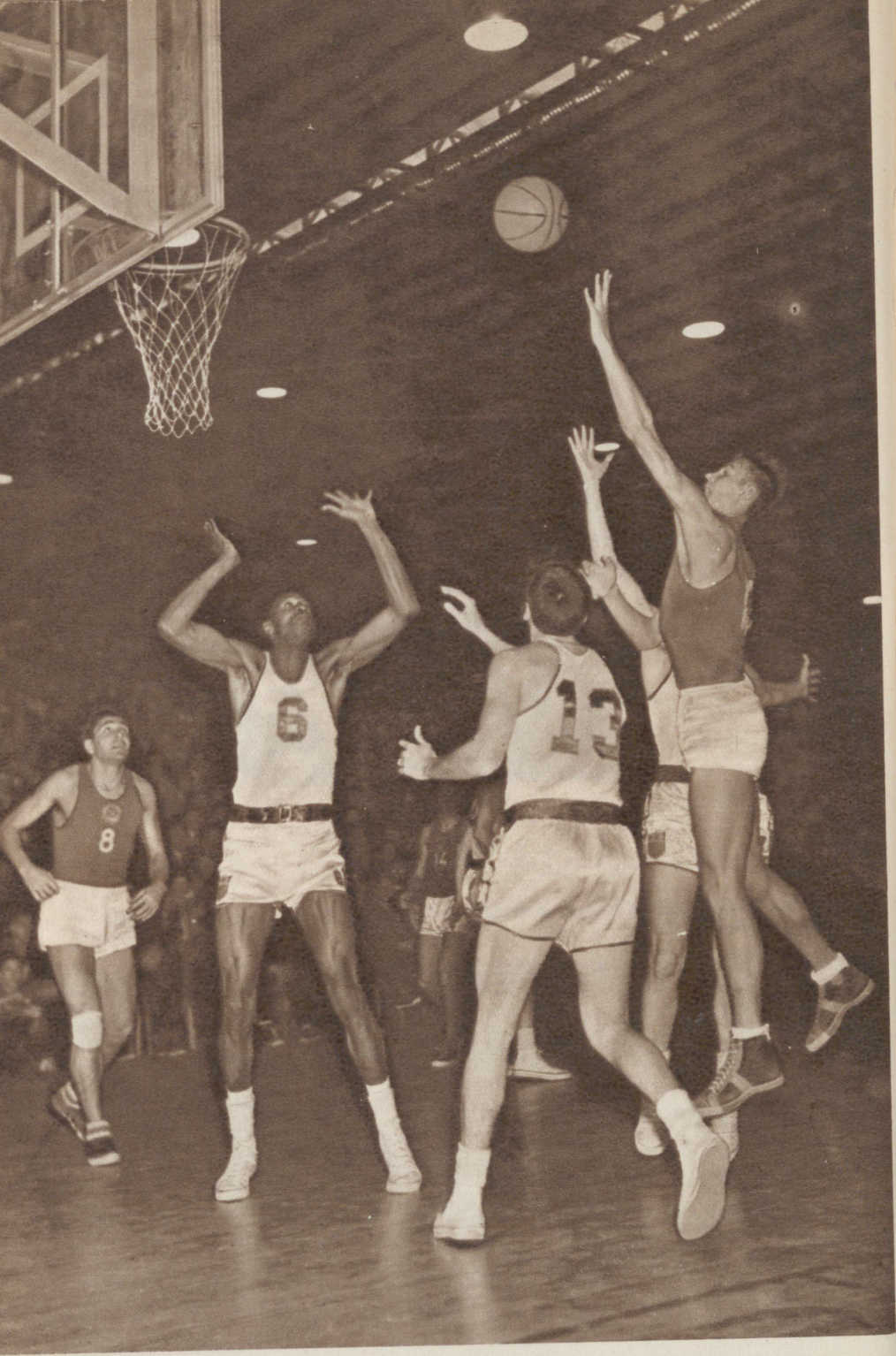

Kahtedel olümpiamängudel järjestikku on enne Anatoli Bogdanovit kuldmedalile tulnud ainult kaheksa laskurit.

Eksimatu täpsusega saatis kanadalane Gerald Quelette 60 lasku märklaua keskpunkti.

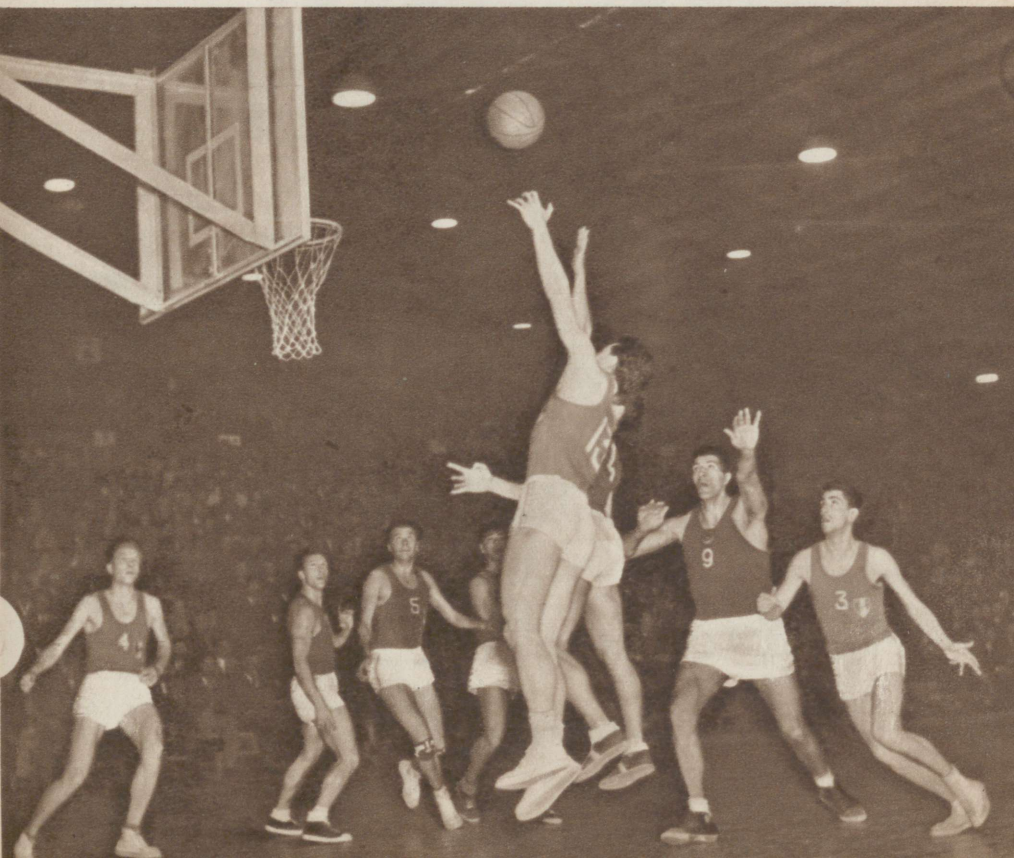

Meie korvpallurite esimeselt kohtumiselt ameeriklastega. Pealeviskel on Viktor Zubkov. Nr. 6 — ameeriklaste pikim mängija Bill Russell.

Pärast korvpalliturniiri kõneldi Melbourne'is naljatades: «Maailma parimad korvpallurid söövad endiselt ameerika leiba.»

Teine kohtumine NSV Liidu ja Prantsusmaa meeskondade vahel. Hüppel (nr. 13) prantslaste hiiglane Beugnot. Temast paremal (nr. 9) «Inim-Everest» J. Kruminš. Vasakult teine K. Petkevičius.

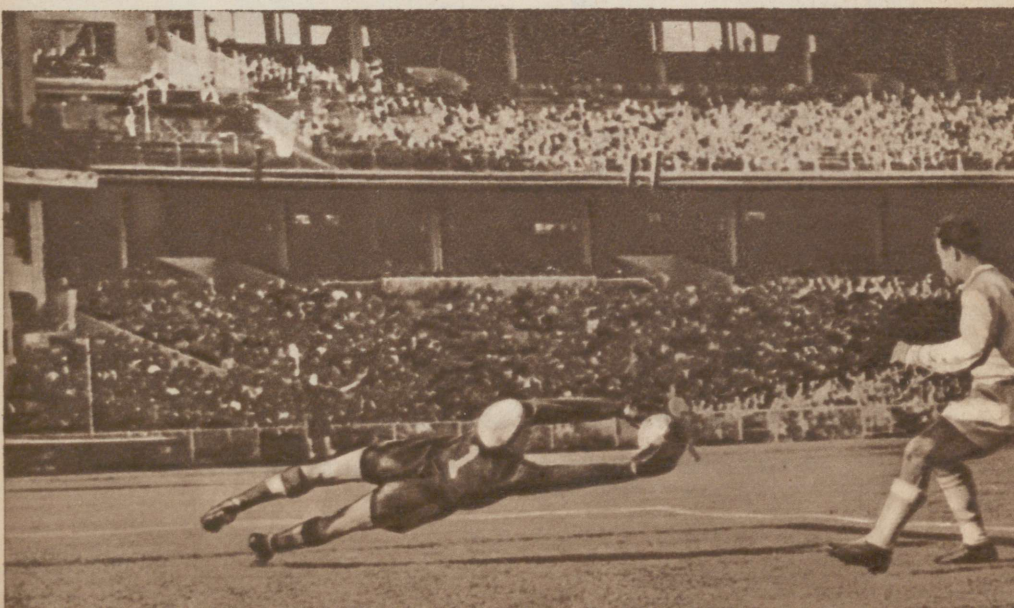

Sergei Salnikov võitluses palli pärast laineid löönud 0:0-mängus Indoneesiaga. Vasakul pikakasvuline indoneeslaste poolkaitsja Kwee.

Nemad tegid «kuldse finiši». Vasakult: I. Netto, L. Jašin, A. Bašaškin, S. Salnikov, M. Ogonkov, B. Kuznetsov, N. Simonjan, A. Iljin, A. Masljonkin, A. Issajev, B. Tatušin.

Võrratu robinsonaadiga püüab Lev Jašin bulgaarlaste järjekordse pommlöögi.

XVI olümpiamängude viimased medalid on antud jalgpalluritele. Igor Netto tervitab aplodeerivaid tribüüne.

Esikoha päris Nõukogude Liidu esindus — L. Latõnina, S. Muratova, T. Manina, P. Astahhova, L. Kalinina ja L. Jegorova — 444,80 punktiga Ungari 443,50 punkti vastu. Järgnesid Rumeenia, Poola, Tšehhoslovakkia ja Jaapan.

Veel konkurentsitihedamaks ja põnevamaks kujunesid võistlused **meestele.** Helsingis kõneldi jaapanlastest kui potentsiaalsete võimetega võimlejatest. Nad ei suutnud siis küll konkureerida olümpiamängude parimatega, kuid nad õppisid. Nad istusid nõukogude meeskonna treeningutel ja filmisid iga meie võimlejate liigutust. Ning nad tegid seda fanaatilise õhinaga, mis on omane sellele rahvale.

Nende pingutuste vili oli nähtav juba Roomas toimunud maailma esivõistlustel. Jaapan oli tõusmas tugevaks võimlemismaaks.

Melbourne'i saabusid jaapanlased kindla kavatsusega — panna rinnad kokku nõukogude meeskonnaga nagu võrdne võrdsega. Ja nad suutsid seda.

Kahe tugevaima meeskonna jõukatsumine oli olümpiavõistlustel kesksel kohal. Teiste maade meeskonnad olid nõrgemad ja moodustasid peale väheste erandite ainult tausta kahe võimlemismaa duellile.

Võistlused kohustuslikes harjutustes toimusid 4. detsembril.

Vabaharjutustes saavutas kõrgeima hinde Valentin Muratov — 9,6. 0,05 punkti kaotas talle Viktor Tšukarin. Rootslane William Thoresson, meie Juri Titov ja jaapanlane Nobuynki Aihara said hindeks 9,5.

Rööbaspuudel õnnestus saada parim hinne 9,6 Takashi Onol. 0,05 punkti halvem oli Tšukarini ja jaapanlase Masami Kubota hinne.

Kohustuslike harjutuste sooritamisel ilmnes meie võimlejate juures liigset kiirustamist, küllaldase hoo ja amplituudi puudumist. Jaapanlased seevastu paistsid silma harjutuste julge, kiire ja täpse sooritamisega.

Ono saavutas parima hinde ka kangil — 9,75. Titovi ja Masao Takemoto tulemus oli 0,05 punkti nõrgem. Pavel Stolbov ja Tšukarin jagasid 4.—5. kohta (9,55).

Hooglemisharjutuses (hobusel) saavutasid kolm sportlast — Boriss Šahlin, Ono ja Tšukarin — võrdse hinde 9,5. Viie sportlase, nende hulgas ka Titovi ja Muratovi hindeks anti 9,45.

Ka harjutuste sooritamisel rõngastel saavutasid kolm võistlejat võrdse hinde (9,6). Nendeks olid Muratov, Takemoto ja Kubota. Aihara sai hindeks 9,55. Viimases kahes harjutuses olid jaapanlased seni esinenud ebakindlalt. Melbourne'is üllatasid nad oma tehnilise küpsusega.

Muratov ja sakslane Helmuth Bantz olid parimad toenghüpetes (9,4). Titovi ja Šahlini hindeks jäi 9,35. Jaapanlased esinesid selles harjutuses nõrgemini.

Pärast kohustusliku programmi sooritamist asus 56,95 punktiga võistlust juhtima jaapanlane Ono. Tihedalt tema kannul oli nõukogude võimlejate kolmik — Muratov (56,90), Tšukarin ja Titov (võrdselt 56,80 punkti).

Seninägematult tasavägiselt oli kulgenud ka meeskondlik võistlus. Kõige selgemat keelt kõnelevad sellest arvud: nõukogude võimlejad võitsid jaapanlastelt kangil 0,4 punkti, hooglemisharjutustes 0,45 punkti ja toenghüpetes 0,45 punkti. Vabaharjutustes, rööbaspuudel ja rõngastel aga kaotati neile 0,15, 0,55 ja 0,4 punkti. Neist halbade üllatuste hulka tuli lugeda kaotust rõngastel.

Mõlemat meeskonda lahutas esimese võistluspäeva järel ainult 0,2 punkti (Nõukogude Liidul — 282,5, Jaapanil — 282,3). Järgnesid omavahel konkureerides Tšehhoslovakkia, Soome, Saksamaa ja pisut nõrgem Ameerika Ühendriikide meeskond.

Nii tihedalt polnud viimastel aastatel ükski meeskond nõukogude meeskonna «kandadele astunud».

6. detsembril võisteldi valikkavas.

Kas suudavad meie võimlejad tagasi lüüa tõusva päikese maa võimlejate rünnaku või ei? See küsimus piinas kõiki — võistlejaid, treenereid, miljonitesse ulatuvat võimlejate peret kodumaal.

Jaapanlased sooritasid valikkava hommikupoolel, meie võimlejad pidid esinema õhtul. See oli meestele ränk iseendaga võitlemise poolpäev. Ainult treenerid jälgisid jaapanlaste esinemist, võimlejad veetsid aega lauatennise ja muuga. Ometi ei hajutanud see üha kasvavat närvipinget ning rahutukstegevat teadmatust — kuidas esinevad jaapanlased.

Tšukarin jutustas, et kui treenerid lõpuks ilmusid, olevat nende nägudest küsimatagi aru saadud — jaapanlased olid esinenud võimsalt.

Tuli arutada, mida teha. Paljude suurvõistluste kadalipust läbikäinud Tšukarin ja Muratov — ainsad Helsingist Melbourne'ini parimate rivistuses püsinud võimlejad, samuti noored kuulsused Titov, Stolbov ja teised, vaagisid kaua kõiki võimalusi. Ja ikkagi ei olnud teist lahendust kui võita. Polnud lihtsalt võimalik, et parima võimlemismaa esindajad peaksid lahkuma kaotajatena. Suured kogemused ja kollektiivsus, n. ö. kaaslase «küünarnuki» tundmine, pidid meie mehi abistama.

Elegantsi ja sundimatusega oli Ono sooritanud hommikul oma valikprogrammi. Ta «töötas» riistadel kiires, kerges tempos. Niisugune tempo on kõige ratsionaalsem — see nõuab väikseimat energiakulu.

Hiilgavaimaks kujunes Ono esinemine kangil, kus ta originaalset, sujuvat, nagu üheks liigutuseks sulanud kombinatsiooni hinnati 9,85 punktiga. See oli üldse kõrgeim hinne, mis Melbourne'is meestele võimlemisvõistlustel anti. Kõrge hinde 9,7 saavutas Ono ka hooglemisharjutustes. Vabaharjutustes sai ta hindeks 9,35, rööbaspuudel 9,50, rõngastel 9,55. Toenghüppes esines Ono jällegi nõrgemalt.

Keerulisi, efektselt sooritatud kombinatsioone esitasid ka teised jaapanlased — Takemoto, Kubota, Aihara.

Kangil lõpetas Takemoto kombinatsiooni efektse hüppega. Selle mõju kohtunikele oli nii suur, et jaapanlasele andestati isegi käega mati puudutamine maandumisel ja mõningad ebatäpsused harjutuse sooritamisel. Ta sai 9,6 punkti.

Kõrgelt (9,7) hinnati Takemotot ka rööbaspuudel ja rõngastel (9,5). Toenghüpetes, mis oli jaapanlaste kõige nõrgemaks kohaks, saavutas Takemoto jaapanlastest parima hinde — 9,45 punkti.

Ono ja Takemoto kogusid aukartustäratava summa — 114,2 ja 113,55 — ning kandideerisid medalitele nii üksikutel aladel kui ka mitmevõistluses.

Nõukogude võimlejad alustasid valikharjutusi edukalt.

Rööbaspuudel esines Tšukarin hiilgava, tehniliselt keerulise kombinatsiooniga. Ta sai siin kõrgeima hinde — 9,65.

Sellega oli Tšukarin saavutanud 0,05 punkti parema summa (19,20) kui jaapanlane Kubota ja võitis kuldmedali. Teistel meie võimlejatel ei õnnestunud jaapanlasi edestada. Pronksmedalit jagasid võrdse 19,1-ga Ono ja Takemoto.

Azarjan oli viies, Šahlin ja Titov jagasid 8.—12. kohta, Muratov oli 16.—20. ja Stolbov 41.—42.

Kangil ei suutnud ükski meie võimlejatest ületada Ono tulemust (19,6 punkti) ja 25-aastane jaapani üliõpilane võitis kangiharjutustes kuldmedali. Eeskujulikult sooritas valikharjutuse kangil Titov. Ta sai hindeks 9,7 ja võitis hõbemedali 19,4 punktiga. Stolbov ja Tšukarin sooritasid valikharjutuse küll kõrgemale hindele (mõlemal 9,7) kui Takemoto hommikustel võistlustel (9,6), kuid kohustuslikus harjutuses saavutatud edu kindlustas jaapanlasele 0,05-punktilise edu ja pronksmedali.

Stolbov ja Tšukarin jäid 19,25 punktiga neljandaks-viiendaks. Azarjan oli kaheksas. Selle ala tugevaimad — Muratov (maailmameister) ja Šahlin (Euroopa meister) — tegid valikharjutuses jämedaid vigu ja pidid leppima vastavalt 13.—17. ja 25.—26. kohaga.

Šahlinil tuli kuldmedali võitmiseks hooglemisharjutustes näidata maksimumvõimeid, sest hommikul oli Ono saanud hindeks 9,7. See õnnestuski. Ta lõpetas harjutuse keerulistest elementidest koostatud efektse kombinatsiooniga ja peamiselt just selle arvel sai ka 0,05 punkti kõrgema hinde kui jaapanlane.

Kuldmedali võitis Šahlin 19,25 punktiga. Ono jäi temast maha ainult 0,05 punkti. Pronksmedalile tuli Tšukarin (19,1). Titov oli viies, Stolbov jagas 7.—8. ja Muratov 9.—11. kohta. Azarjan pidi leppima 12.—15. kohaga. Hooglemisharjutused kujunesid ainsaks alaks, kus Šahlin demonstreeris oma tõelisi võimeid. Üldiselt esines ta närveerides ja ebakindlalt.

Valikharjutustes rõngastel oli Albert Azarjan omaette meheks. Ta saavutas hindeks 9,8 punkti ja kindlustas sellega endale ka

kuldmedali, saades kohustusliku ja valikharjutuse summaks 19,35 punkti. Publik oli hämmastuses, kui ta oma kuulsa risti ajal suutis näole meelitada muretu naeratuse.

Kohustuslikus harjutuses rõngastel said Muratov ja Takemoto võrdse hinde. Valikharjutuses saavutas Muratov jaapanlase ees 0,05-punktise edu ja võitis hõbemedali (19,15). Takemotol tuli koos kaasmaalase Kubotaga jagada pronksmedalit (19,10). Tšukarin jagas 7.—8. kohta, Titov 10.—11. kohta. Stolbov oli 12.—13. ja Šahlin 15.—16.

Toenghüpetes anti kuldmedal kahele. Muratov ja sakslane Bantz olid kohustuslikus harjutuses saavutanud võrdselt 9,4, valikhüpetes aga said mõlemad võrdselt 9,45 punkti. Pronksmedali võitis Titov (18,75). Šahlin jagas 4.—5. kohta, Tšukarin oli 7.—10., Azarjan 11.—15., Stolbov 28.

Algas viimane ala — vabaharjutused. See pidi otsustama kaheteistvõistluse võitja. Kas Tšukarin või Ono? Tšukarin palus kaaslasi välja arvestada, missugusele hindele ta peaks vabaharjutused sooritama. «Mul oli raske keskenduda aritmeetikale,» rääkis ta hiljem, «kartsin eksida. Sõbrad vastasid — 9,6-le. Püüdsin teha kõik mis suutsin, ja esinesin enda arvates hästi. Siis nägin — hinne oli 9,55. Kahjutundega mõtlesin, et tuleb jagada esikohta jaapanlasega. Ja ometi oli võit nii ligidal! Äkki sööstsid sõbrad mind kaisutama. Selgus, et võiduks oli vajalik saavutada 9,55 punkti. Nad olid mind enne meelega petnud.»

Ja teised?

Muratov saavutas hindeks 9,6 punkti ja võitis kuldmedali (19,2). Rootslane Thoresson, jaapanlane Aihara ja Tšukarin, kes olid valikharjutuse eest saanud hinneteks 9,6, 9,6 ja 9,55 punkti, jagasid 2.—4. kohta. Titov oli viies, Stolbov jagas 16.—22. kohta, Šahlin oli 28. ja Azarjan 40.

Aastatega omandatud võistluskogemused ja võrreldamatu võistlejahing tõid 35-aastase Tšukarini mitmevõistluses esikohale. Edu jaapanlase Ono ees oli minimaalseim ja võrdus 0,05 punktiga (vastavalt 114,25 ja 114,20). Pronksmedali võitis Juri Titov 113,80 punktiga, edestades Takemotot ainult 0,25 punktiga.

Läbimõeldud, tõsise treeningu ja suure tööarmastusega oli Tšukarin seda kaheldamatult ära teeninud.

Viktor Tšukarin on esimeseks sportlaseks, kes kahel korral on võitnud olümpiakonkurentsis võimlemise mitmevõistluse. Saavutus on seda hinnatavam, et konkurentsitihedus ja meisterlikkuse tase Melbourne'is olid ennenägematult kõrged.

Taoline mikroparemus, mis eraldas Tšukarinit Onost, otsustas esikoha ka meeskonnavõistluses. Nõukogude võimlejad kogusid 568,25 punkti, mis oli ainult 1,85 punkti rohkem kui jaapanlastel.

Tšehhoslovakkia-Soome duellis kolmanda koha pärast suutsid soomlased valikharjutustega edestada tšehhe ja korrata Helsingis saavutatud tulemust — võita pronksmedalid.

7. detsembril pärast naiste rühmavabaharjutuste lõppu toimusid võitjate autasustamine ja parimate võimlejate demonstratsioonesinemised. 11 korda kõlas sel päeval Läänestaadionil Nõukogude Liidu hümn. Peale 11 kuldmedali võitsid meie võimlejad veel 6 hõbe- ja 6 pronksmedalit. Nagu keegi väljendas, nõukogude võimlejad otse puistati üle medalitega.

Võimlejate panus nõukogude sportlaste üldvõidu heaks oli üks suurimaid.

157 LASKURIT TULEJOONEL

Laskureid, samuti laskevõistlustest osa võtnud riike (36) oli Melbourne'is vähem kui Helsingis. Euroopa laskurite read olid harilikust hõredamad, seevastu olid Aasia ja Aafrika esindatud rohkearvulisemalt kui varasematel mängudel.

Kohal oli rida esmaklassilisi laskesportlasi ja seepärast polnud väiksemast võistlejate arvust hoolimata oodata «hinnaalandust» resultaatides. Vastupidi, võistlustulemused kujunesid kõrgeteks — peaaegu kõigil võistlusaladel püstitati uued olümpiarekordid.

Williamstowni lasketiir ei olnud just kõige sobivam koht olümpiavõistluste läbiviimiseks. Lasketiir asus mere ääres, lagedas, tuultele avatud kohas. Tugev tuul segas olümpiaeelseid treeninguid ja puhus viiel võistluspäeval nagu kiuste laskuritele otse näkku. Üldse oli lasketiir suurvõistluste läbiviimiseks ebakõlblik. Rahvusvahelise Laskeföderatsiooni initsiatiivil tehti siin viimasel nädalal kibekiirelt kohendustöid. Laskevõistluste lõpul olevat austraallased puhtsüdamlikult tunnistanud, et alles nüüd nad nägid, kuidas tuleb harrastada laskesporti ja viia läbi laskespordivõistlusi.

Esimestena asusid 29. novembril tulejoonele 33 **jahilaskesportlast.** Võistlused viidi tavalise kahe päeva asemel (100+100 märki) läbi kolmel päeval (75+75+50 märki) ja toimusid ülejäänud laskevõistlustest eraldi Lavertoni lasketiirul.

Esimesel päeval asus võistlust juhtima itaallane Galliano Rossini 74 tabamusega 75-st. Nõukogude jahilaskuril N. Mogilevskil oli üks tabamus vähem, tema võistkonnakaaslasel T. Nikandrovil ja itaallasel A. Ciceril 71 tabamust.

Rossini ei andnud juhtpositsiooni käest ka teisel päeval, kuigi ta tabas ainult 71 märki 75-st. Tema peakonkurentide — Mogilevski, Nikandrovi ja Ciceri kontos oli kahe võistluspäeva järel vastavalt 143, 142 ja 140 tabamust. Liidrite hulka oli teisel päeval tõusnud ka poolakas A. Smelczynski 143 tabamusega. Tema ja Mogilevski olid koos Rossiniga enne otsustavat võistluspäeva kindlaimateks medalipretendentideks.

Viimasel võistluspäeval oli Rossini suurepärases vormis. Ta tabas eksimatult kõiki 50 taldrikut. Hästi laskis viimasel päeval

ka teine itaallane — Ciceri, kes tabas 48 märki. Smelczynski tabas 47, Nikandrov 46 märki. Tugevdatud laengutest valusaks muutunud õlaga ei suutnud Mogilevski näidata nüüd oma parimat. Tal tuli leppida 45 tabamusega. Seega saavutas itaallaste armastatud laskespordialal (1954. aasta maailma meistrivõistlustel startisid itaalia laskurid ainult jahilaskmises) 195 tabamusega kuldmedali kuulsa helilooja Rossini perekonnast põlvnev 30-aastane Galliano Rossini. Hõbemedali võitis Smelczynski 190 tabamusega. Võrdse tulemuse (188) saavutanud Mogilevski, Ciceri ja Nikandrovi vahel korraldati ümberlaskmine. 25-st «tuvist» tabas Ciceri nüüd 24, Mogilevski 23 ja Nikandrov 22. Seega läks ka «pronks» Apenniini poolsaarele.

30. novembril asusid tulejoonele 33 võistlejat **vabapüstolist** laskmises (distants 50 meetrit, 60 lasku). Kohal olid kõik selle ala parimad: maailmarekordi omanik A. Jassinski (NSV Liit), olümpiarekordi omanik rootslane T. Ullmann, Helsingi olümpiamängude võitja ameeriklane H. Benner, soomlane P. Linnosvuo, meie M. Umarov ja teised.

Võistlus kujunes äärmiselt pinevaks ja tasavägiseks. Väga ühtlaselt lasksid jäiselt rahulik soomlane Linnosvuo ja nõukogude laskur Umarov. Viimane sai tegelikult kogusummaks 558 silma. Kuid 29. lasu oli ta saatnud võõrasse märklauda ja vastavalt rahvusvahelistele määrustele lisati tema kogusummale tegeliku 9 silma asemel 2 silma vähem. Põhjuseks oli see, et märklaudade numbrid asusid üldisest korrast erinevalt mitte märklaua peal, vaid all. Sihtimisel varjas Umarovi käsivars märklaua numbri ja... juhtuski viperus. Ka soomlase kogusumma oli 556. Otsustavaks kujunesid kontrollkümned. Pentti Linnosvuol oli neid 26, Umarovil 24. See tõi soomlase Umarovi ees kuldmedalile. Pronksmedali võitis ameeriklane O. Pinion (551). Maailmarekordimees A. Jassinski pidi leppima viienda kohaga (550 silma) ja T. Ullmann kuuenda kohaga (549 silma). Kuid viimase Berliinis 1936. aastal püstitatud olümpiarekord (559 silma) jäi ka seekord kõigile kättesaamatuks. Benner oli lasknud ebaõnnestunult ja kohe esimeste seeriatega (82 ja 85) juhtgrupist välja langenud.

23-aastasele Helsingi ülikooli majandusteaduskonna üliõpilasele Pentti Linnosvuole oli kuldmedal senise laskurikarjääri tipptulemuseks. Tema seniseks parimaks tulemuseks oli kolmas koht siluettidele laskmises maailma-meistrivõistlustel Caracasis.

Võistlustel **täiskaliibrilises vabapüssis** (distants 300 m, 3×40 lasku) asus tulejoonele 20 võistlejat. Need toimusid 1. detsembril. Kõigile üllatuseks ei esindanud siin Nõukogude laskevõistkonda selle ala maailma- ja olümpiarekordi omanik Anatoli Bogdanov. Võistkonna huvides pidi Anatoli astuma kibeda sammu ja loobuma oma armastatud relvast. Sellel alal oli tal võrdseid asendajaid, kuid väiksekaliibrilises vabapüssis oli olukord halvem.

Kuuekordne maailmameister pidi päästma meeskonna au, kuigi see võib-olla tähendas kuldmedalist ilmajäämist.

Võistlused näitasid treenerite niisuguse arvestuse õigsust.

Austraalia suve esimene päev oli juhtunud ilus. Tuul oli nagu nõrgem, ilm oli soe. Ainult ere päikesepaiste pimestas häirivalt tulejoonele asunud laskureid. Peamisteks esikohapretendentideks peeti muidugi nõukogude laskuritepaari V. Borissovit ja A. Erdmani ning soomlasi V. Ylöneni ja J. Taittot. Eriti kardetavaks konkurendiks meie laskuritele oli Vilkko Ylönen, kes olümpiaaastal toimunud soome ja nõukogude laskurite sõpruskohtumisel oli Bogdanovit ja Borissovit võitnud.

Ylönen alustas laskmist lamadesasendist, meie laskurid püstiasendist. Samal ajal, kui Erdman ja Borissov saavutasid «püsti» 360 ja 359 silma, ei klappinud soomlasel kuidagi. Kogutulemus 387 silma oli tublisti nõrgem mehe suurepärasest isiklikust rekordist (398). Tõsiseks medalipretendendiks näis tõusvat hoopis Taitto, kelle 392 silma oli palju raskem ületada.

Põlveltasendist kordas Erdman 385 silmaga maailmarekordit. Kaks silma vähem laskis Borissov ja kolm silma vähem Ylönen. Taitto saavutas küll «ainult» 379 silma, kuid ta oli kahe ala järel ikkagi kahe silmaga eespool Ylöneni ja meie «dueti» kõige ohtlikumaks konkurendiks.

Püstiasendis langes Taitto paari ebaõnnestunud lasuga medalimeeste killast välja. Seevastu kogenud Ylönen saavutas 359 silma, ja millise medali ta võitis, olenes nüüd sellest, kas Borissov ja Erdman suudavad tema tulemust lamadesasendist ületada või mitte.

Nõukogude laskurid aga arvasid, et kui imesid ei juhtu, on Borissov ja Erdman 390 silmaks igal juhul suutelised. Järelikult pidid nad omavahel selgitama, kes võidab. Ja see kujunes põnevaks. Kahe asendi järel juhtis võistlust Erdman kolme silmaga, kuid Borissov laskis lamades esimese seeriaga 99 Erdmani 96 vastu ja tegi kaotuse tasa. Teise seeriaga laskis Erdman omakorda 100 silma Borissovi 98 vastu. Jälle kahepunktiline edu! Kolmas seeria oli 99:97 Borissovi kasuks. Uuesti tasa. Alustati viimase, neljanda seeriaga. Borissov laskis aiva kümneid — sada sajast võimalikust. Erdman suutis aga «ainult» 99. Niisiis, kuldmedali võitis ühepunktilise eduga Borissov. Pronksmedali võitnud Ylöneni kogusummaks jäi 1128 silma.

Kahekordne maailmameister Caracasis — Vassili Borissov — oli Melbourne'is ühtlasi vanimaks kuldmedalivõitjaks laskmises (ta on sündinud 1922. aastal).

3. ja 4. detsembril võisteldi laskmises **«jooksvale hirvele».**

23-meetrisel rajal ilmus laskuritest 100 meetri kaugusel 4 sekundiks nähtavale «jooksev hirv» 15-sentimeetrise märklauaga rinnal. Esimesel võistluspäeval tuli sooritada 50 üksiklasku, teisel päeval 25 paarislasku.

Esimese päeva parima tulemuse (223 silma) saavutas rootslane O. Sköldberg. Kolm silma nõrgem oli meie V. Romanenko tulemus, kaheksa silma nõrgem ungarlasel M. Kocsisil ja kümme silma nõrgem teisel nõukogude laskuril — V. Sevrjuginil.

Peamise edu järgnevate ees oli Sköldberg saavutanud esimese 20-lasulise seeriaga, kus tema 95 silmale vastas Romanenko 91, Sevrjugin 87 ja Kocsis 86 silmaga. Järgmise seeriaga laskis Romanenko rootslasest 2 silma rohkem, kuid viimasega jällegi ühe silma vähem.

Muide, esimese seeria ajal märgati, et Romanenko «hirv» jookseb kiiremini. Žürii tunnistas meie meeskonna protesti põhjendatuks ja Romanenkole anti täiendav lask. 3 asemel saavutas ta nüüd 5 silma. Kuid hiljem peakohtunike kolleegium tühistas žürii otsuse.

Meie laskurid olid olümpiaeelsetel treeningutel pööranud peatähelepanu paarislaskudele ja niisuguse ettevalmistuse efekt ilmnes teisel võistluspäeval.

Romanenko tuli toime haruldase saavutusega. Ta sai tunduvalt raskemas paarislaskude harjutuses kogusummaks 221 silma, s. o. üks silm rohkem kui üksiklaskudes. Umbes samaga sai hakkama ka Sevrjugin, kes eelmise päeva 213 silma asemel laskis nüüd 216 silma.

Niisuguseks täpseks kiirlaskmiseks ei olnud teised medalipretendendid suutelised. Sköldberg saavutas 209 silma, Kocsis ainult 201 silma.

Saavutanud 100 lasuga 441 silma, võitis 29-aastane ohvitser Vitali Romanenko kuldmedali. Hõbemedali sai Sköldberg 432 silmaga. Kolm silma nõrgem tulemus (429) tõi Sevrjugini pronksmedalile.

Teisel päeval nõrgalt esinenud Kocsis pidi endast ühe silma võrra parema tulemusega mööda laskma kaasmaalase M. Kovacsi (417 silma).

Absoluutne tipptulemus saavutati Melbourne'is **väiksekaliibrilisest püssist lamadesasendist** (distants 50 m, 60 lasku). Kanadalane Gerald Quelette, suur üllatusmees maailma laskekuulsuste hulgas, saatis veatu kindlusega 60 korda kuuli märklaua keskpunkti. 23-aastane esmakordselt rahvusvahelistel võistlustel startiv konstruktor saavutas 600 võimalikust 600 ja võitis 44 laskuri hulgast kuldmedali. Helsingis oli rumeenlane I. Sarbu lasknud 400 võimalikust 400. Laskude arvu tõstmine 40-lt 60-le ei olnud asja muutnud, ikkagi saavutati absoluutne tulemus. Ainult üks kord eksis napilt-napilt V. Borissov. Ta laskis viimase seeria sees ühe üheksa. See üksainus üheksa jättiski ta hõbemedalile. Teine kanadalane G. Boa eksis ühe silmaga kahel korral — esimeses ja viimases seerias. 598 silmaga võitis ta pronksmedali. Sama tulemuse saavutasid peale tema veel neli laskurit. Kaheksanda laskuri tulemuseks oli 597 silma. Edasi järgnesid 7 lasku-

rit 596 silmaga. Anatoli Bogdanov saavutas selles harjutuses 593 silma ja tal tuli leppida 29. kohaga!

Huvitav üksikasi: mõlemad kanadalased lasksid ühest püssist. Nimelt avastas Quelette enne võistlusi, et tema «Winchester» ei ole päris korras. Arusaadavalt ei keeldunud Boa oma õpilasele püssi laenamast ja nii lasksid mõlemad kanadalased järjestikku ühest püssist.

Bogdanov näitas oma suuri laskurivõimeid seekord võistlustel **väiksekaliibrilisest püssist** (3×40 lasku, distants 50 m). Konkurents oli siin eriti tugev, sest see harjutus on rajataguste laskesportlaste hulgas väga populaarne. Kuigi Bogdanov pärast maailmameistritiitlite võitmist Caracasis oli ainult lühikesel olümpiaeelsel perioodil «töötanud» väiksekaliibrilisega, suutis ta olümpiakonkurentsis edestada kõiki oma 43 konkurenti ja tulla teistkordseks olümpiavõitjaks. Lamadesasendist oli parimaks Boa absoluutse tulemuse — 400 silmaga. Kahe asendi järel aga asus juhtima rootslane N. Sundberg. Bogdanov jagas Horinekiga 3.—4. kohta. Püstiasendis jätsid Bogdanov ja Horinek võrdse 384 silmaga kõik konkurendid seljataha ja saavutasid esikohad.

Bogdanovi ja ka tšehhi laskuri Otto Horineki kogusummaks oli võrdne 1172 silma, mis oli parem senisest olümpiarekordist. Parem tulemus lamadesasendist (396 silma Horineki 393 silma vastu) andis kuldmedali 24-aastasele Nõukogude armee ohvitserile Anatoli Bogdanovile. 1167 silmaga võitis pronksmedali J. Sundberg. V. Borissov oli 1163 silmaga neljas. Olgu märgitud, et esialgselt kuulutati Bogdanovi tulemuseks 1168 ja Horinekil 1164 silma. Märklehtede hoolikal uurimisel avastati Bogdanovile veel 4 silma ja Horinekile 8 silma. Kõige rohkem «leiti» silmi Sundbergile — 29.

Niiviisi möödus rootslane kolmandaks kuulutatud V. Borissovist ja tuli pronksmedalile.

Laskevõistluste viimaseks alaks oli **kiirlaskmine vabapüstolist siluettidele** (2×30 lasku, distants 25 m). 30 lasku on jagatud 6 seeriaks, igas 5 lasku. Esimese kahe seeria ajal ilmub märklaud 8 sekundiks, järgmise kahe seeria ajal 6 sekundiks ja viimase kahe seeria ajal ainult 4 sekundiks.

See on rumeenlaste ala ja võitnud neil suure populaarsuse. Rumeenlased on olnud peamisteks õpetajateks ka meie laskuritele.

35 laskuri hulgas, kes asusid tulejoonele, oli ka kuulus ungarlane Karoly Takacs, Londoni ja Helsingi olümpiamängude kuldmedalimees selles harjutuses. Seekord polnud ühekäeline ungari meisterlaskur oma parimas vormis. 98+95+92 andsid talle 30 lasu järel ainult 285 silma. Sellega oli Takacs kaheksandal kohal.

Nelja esimese seeria (20 lasu) järel oli asunud võistlust juhtima meie J. Tšerkassov absoluutse tulemusega (200). Kaks silma

jäi temast maha rumeenlane S. Petrescu. Kahe neljasekundilise seeriaga aga saavutas rumeenlane 96 silma, Tšerkassov 92. Seega oli Petrescu saavutanud 30 lasuga 294 silma, Tšerkassov 292. Teine rumeenlane G. Lichiardopol aga ületas kõiki, saavutades kahe viimase seeriaga 98 silma ja tõustes võrdse kogusumma (294 silma) juures Petrescuga esikoha jagamisele. Esikolmiku kannul olid soomlane Linnosvuo 290, argentiinlane O. Cervo 289 ja ungarlane S. Kun 288 silmaga.

Teises 30-lasulises ringis arenes võistlus kasvava pinevusega. Tšerkassov laskis nüüd 8-sekundiliste seeriatega 99 silma, Petrescu 98, Lichiardopol 97. Cervo aga üllatas 100 silmaga, Kun 99 silmaga. 6-sekundiliste seeriate puhul hiilgas jälle Petrescu 100 võimalikuga. Tema kaasmaalane laskis seekord ainult ühe silma vähem. Linnosvuo tulemuseks oli nüüd 98 silma, Tšerkassovil, Cervol ja Kunil 97 silma.

Enne kahte 4-sekundilist finaalseeriat juhtis võistlust 492-silmalise kogusummaga Petrescu. Kaks silma nõrgem oli see Lichiardopolil ja 4 silma nõrgem Tšerkassovil.

Viimane laskis nüüd küll medalipretendentidest parima tulemuse — 97 silma, kuid Petrescu püüdmiseks oli sellest vähe. 95 silmaga kindlustas viimane endale kuldmedali (587 silma). Nüüd vääratas aga teise rumeenlase käsi. Lichiardopol laskis viimaste seeriatega ainult 91 silma ja kaotas hõbemedali Tšerkassovile (585).

Pronksmedalile pretendeeris koos rumeenlasega ka Linnosvuo, kes viimaste seeriatega laskis 96 silma ja saavutas Lichiardopoliga võrdse kogusumma — 581 silma. Mõlemal tuli «vahekordi selgitada» 3×5-lasulises lisaduellis. Rumeenlane laskis 48+48+50 soomlase 49+47+48 vastu ja omandas õiguse pronksmedalile.

Laskevõistlused olid kujunenud nõukogude laskuritele võidukateks. Kahekümne ühest medalist oli võidetud kaheksa, neist kolm «kulda». Helsingi 27 punkti vastu oli nüüd saavutatud 55 punkti, s. o. 36 punkti rohkem kui teiseks tulnud soome laskuritel.

TEIST KORDA HÕBEMEDAL

Olümpiamängude avapäeval, 22. novembril algas Näitusehoone juurdeehituses «Annexe'is» olümpiaajaloo neljas korvpalliturniir. Berliinis 1936. aastal ja Londonis 1948. aastal olid ameeriklased võitnud esikoha raskusteta. Helsingis 1952. aastal oli nõukogude korvpalliesindus ainsaks meeskonnaks, kes suutis pakkuda väärilist konkurentsi jänkidest «korviküttidele», kuigi viimased ka seekord lahkusid väljakult võiduga (36:25).

Ameerika Ühendriikide ja Nõukogude korvpallikoondusi peeti kindlamateks esikohapretendentideks ka nüüd.

Melbourne'is startisid 15 riigi korvpalliesindused: NSV Liit, Ameerika Ühendriigid, Filipiinid, Tai, Jaapan, Bulgaaria, Kanada, Singapur, Tšiili, Prantsusmaa, Taivan, Lõuna-Korea, Uruguai, Brasiilia ja Austraalia. Vastavalt juhendile loositi meeskonnad nelja alagruppi (tugevamad meeskonnad paigutati). Kaks alagruppides esimeseks tulnut omandasid õiguse edasivõistlemiseks poolfinaalis.

Nõukogude meeskond sattus teise alagruppi koos Prantsusmaa, Kanada ja Singapuri meeskondadega.

Esimeseks olümpiamatšiks rivistusid Nõukogude Liidu ja Kanada meeskonnad.

Nõukogude meeskonna kapten Kasis Petkevičius avas skoori. Jälle läbimurre ja Stonkus lisas veel kaks punkti. Kõrge hüppega saavutas kolmanda korvi Ozerov. Varsti juhtis nõukogude meeskond juba 9:2. Pikakasvulised, tehniliselt head kanadalased ei suutnud peatada meie korvpallurite rünnakuid ei maa-ala kaitsega ega ka üleminekuga mees-mehe kaitsele. Poolaeg võideti 46:20. Teine poolaeg ei muutnud mängu käiku ja lõpuvile fikseeris nõukogude korvpallurite võiduks 97:59.

Suurimateks korviküttideks selles mängus olid S. Stonkus 19 ja M. Semjonov 18 punktiga.

Teisel võistluspäeval pidi Bulgaaria tasavägises mängus vastu võtma kaotuse Uruguailt 65:70. Ameeriklased alistasid Jaapani suurelt — 98:40. Huvitav oli seejuures, et esimese poolaja 13. mänguminutil juhtisid jaapanlased veel 17:14! Meie meeskond oli vaba.

Kolmanda võistluspäeva «naelaks» oli NSV Liit—Prantsusmaa kohtumine. Prantslased olid tähelepanelikult jälginud nõukogude korvpallurite võistlust kanadalastega ja mängisid nüüd meie meeskonna vastu läbimõeldud taktikalise plaaniga.

Stonkust kaeti erilise hoolega. Prantslaste pikakasvulisel (203 sm) J. Beugnot'l olid ründemängus üsna vabad käed, sest J. Kruminš ei kuulunud selles mängus meie rivistusse. Varitsedes ainult kindlaid pealeviskevõimalusi, läksid prantslased 5—6 punktiga juhtima ja hoidsid seejärel palli. Niisugune mängutempo mahasurumine, aeglane «positsioonisõda», samuti Beugnot' edukas mäng röövisid meie meeskonnalt tavalise mängukindluse. Poolaeg kaotati 18:24.

Teisel poolajal saavutati küll korraks viik 29:29, kuid edasi õnnestus prantslastel pallihoidmise ning väleda «snaiperi» Sturla kindlate kaugvisetega kindlustada lõpuvileks võit 76:67. See oli meile ebameeldivaks üllatuseks ja suureks ootamatuseks paljudele asjatundjatele.

Sellest hoolimata oli nõukogude korvpalluritele kindlustatud pääs poolfinaalturniirile, sest nad saavutasid eeldatud kerge võidu Singapuri üle 91:42 (40:21), prantslased omakorda alistasid Kanada meeskonna 79:62.

Peale NSV Liidu ja Prantsusmaa meeskondade pääsesid poolfinaalturniirile teistest alagruppidest Ameerika Ühendriigid, Filipiinid, Uruguai, Bulgaaria, Brasiilia ja Tšiili.

Nõukogude meeskond sattus nüüd teise poolfinaali koos Ühendriikide, Bulgaaria ja Brasiilia meeskondadega.

Esimeseks NSV Liidu meeskonna (Petkevičius, Semjonov, Ozerov, Stonkus, Lauritenas) vastaseks oli keevavereline Brasiilia meeskond. Mäng kulges tormiliselt ja tasavägiselt publiku rõkkava ergutuskisa saatel. Tehti palju isiklikke vigu. Sellega paistsid silma eriti brasiillased, kelledest viiel tuli viie isikliku veaga mänguväljalt lahkuda. Ometi ilmnes nõukogude korvpallurite paremus. Poolaeg võideti 37:28. Teist poolaega alustasid brasiillased metsikus tempos. See oli mingi pöörane «korvpallisamba». Vahe vähenes kahepunktiliseks (45:43). Siis lagunes eksootide mäng. Lõpuspurdile läinud nõukogude korvpallurite kiirrünnakud, samuti teisel poolajal mängu toodud Janis Kruminši visatud 6 punkti kindlustasid lõpuvileks võidu 87:68.

Selles mängus saavutas NSV Liidu meeskond ainult 21 korvi, s. o. 42 punkti mängust; ülejäänud 45 punkti aga saadi vabavisetest! Vigu tegid brasiillased 43 ja nõukogude mängijad 28. Jällegi oli suurimaks korvikütiks Stonkus 22 punktiga.

Järgmisel päeval kohtusid meie korvpallurid tugeva Bulgaaria meeskonnaga. See oli tasavägine, ja nagu üks meie mängijaist hiljem väljendas, «tüütu» mäng.

Meie meeskonna rünnakud olid rajatud Kruminši, bulgaarlastel liikuva ja taipliku kahe-meetri-mehe Viktor Radevi kasutamisele. Viimasel õnnestus kaitses läti giganti hästi katta. Ise rünnakul olles aga põgenes ta osavalt Kruminši «hoole» alt. Aeglaselt ja närviliselt kulges mäng, korvid langesid vaheldumisi. Otsustavaid läbimurdeid tõkestasid bulgaarlased sageli isiklike vigade hinnaga. Enne esimese poolaja lõppu oli nende põhikoosseisu mängi-

jatel Totevil, Savovil, Panovil ja Mertševil kolm-neli isiklikku viga. See sundis neid ettevaatusele. Aeglasevõitu Kruminšil oli nüüd pisut kergem «hingata» ja poolajaseisuks saavutati viiepunktiline edu (37:32). Teisel poolajal algasid meeste vahetamised. Ikka ja jälle kõlas sekretäri laualt gong — viis isiklikku viga. Bulgaarlastel langesid välja Savov, Totev, Panov. Pisut hiljem ei pääsenud sellest ka meie mängijad. Petkevičiust asendas Valdmanis, Semjonovit Torban ja Kruminši kohale asus Lauritenas. Mängijate vahetamisega aga lasti käest initsiatiiv ning bulgaarlased viigistasid seisu (50:50). Nüüd langesid välja bulgaarlaste parimad Radev ja Mertšev ning ilusate rünnakutega saavutasid meie korvpallurid lõpuvileks kümnepunktilise võidu — 66:56. Võit Bulgaaria meeskonna üle tähendas pääsu finaalturniirile ja seega halvemal juhul vähemalt neljandat kohta.

Oma viimases poolfinaalmängus kohtus NSV Liidu meeskond Ameerika Ühendriikide meeskonnaga. See oodatud kohtumine toimus 29. novembril.

Kolme mängija — Stonkuse, Petkevičiuse ja Lauritenase haigestumine nõrgendas meie meeskonda. Sellest hoolimata alustati mängu vähimagi aukartuseta oma nimeka vastase ees. Ilusas mängus langesid korvid vaheldumisi ja poolajaseisuks olid jänkid saavutanud ainult kuuepunktilise edu.

Murrang tuli teisel poolajal. Virtuooslik Jones saavutas kolm korvi järjest. Bill Russell ja Jeangerard «kruvisid» seejärel kiiresti vahe 20-punktiliseks. Mäng lõppes ameeriklaste võiduga 85:55. Russell oli visanud selles mängus 20 punkti, Jeangerard 14 punkti. Meie suurimaks korvikütiks oli Botškarjov 21 punktiga.

Palju tormilisemaks kui teises poolfinaalgrupis kujunes võistlus finaaliõigusele esimeses poolfinaalgrupis.

Üllatajateks olid filipiinlased. Nad osutasid esimeses poolfinaalmängus uruguailastele kõige südimat vastupanu ja alistusid alles lisaajal 70:79. Teises mängus aga serveerisid filipiinlased uue üllatuse. Tasavägise mängu tulemus Prantsusmaa meeskonnaga otsustati jällegi lisaajal. Võitsid filipiinlased 65:58! Selles mängus ilmnes prantslaste nõrk mäng üle välja katmisel. 3 minutit enne mängu normaalaja lõppu olid prantslased veel seitsme punktiga ees. Nad kaotasid selle edu kohe, kui filipiinlased tulid ideele katta prantslasi üle välja.

Finaalist väljalangemise ohtu sattunud prantslased võtsid nüüd end kokku ja võitsid Uruguaid närvetapvalt tasavägises mängus 66:62.

Filipiinlastel oleks finaali pääsemiseks tulnud võita Tšiili meeskond. Selleks aga ei olnud tasavägistes mängudes väsinud filipiinlased enam suutelised. Neis ei olnud enam seda «särtsu» ja indu. Eelmistest kahvatumas mängus kaotasid nad Tšiili meeskonnale 69:89.

Neljaks medalile pretendeerijaks olid seega kvalifitseerunud Ameerika, NSV Liidu, Uruguai ja Prantsusmaa meeskonnad.

Uuesti seisid vastamisi Prantsusmaa ja Nõukogude Liidu korvpallurid. Selle matši vastu valitses erakordne huvi. 3500 inimest mahutavad tribüünid olid pealtvaatajaist tulvil.

Mäng algas ettevaatlikult. Prantslased püüdsid luua võimalusi täpseks kaugeviskeks, meie meeskond aga püüdis sööta palli seekord mängu toodud Kruminšile, kes varitses prantslaste korvi all. Punkte saavutati vaheldumisi. Poolaja keskel oli seis viigiline 15:15, 15. minutil 17:17.

Prantslaste «pikad» Beugnot ja Monclar ei suutnud Kruminšit edukalt katta ja tegid vigu. Muutudes seejärel ettevaatlikumaks, andsid nad Kruminšile kohe võimaluse resultatiivseks mänguks. Tema ja Torban tõstsidki eduskoori poolajaks 25:19-le.

Teisel poolajal hiilgas Valdmanis. Ta organiseeris leidlikult rünnakuid ja sageli lõpetas tema täpsed söödud «Inim-Everest» (nagu kohalikud ajalehed Kruminšit nimetasid) järjekordse korviga. Nõukogude meeskond võitis selle otsustava matši tulemusega 56:49 ja omandas õiguse kohtuda ameeriklastega kuld- ja hõbemedaleid otsustavas mängus.

Võistluse kangelaseks kohtumises prantslastega oli Janis Kruminš, kes tõi meeskonnale 27 punkti! Prantsuse spordiajaleht «L'Equipe» märkis sel puhul: «Prantslaste võit purunes inimhiiglase vastu.» Belgia ajaleht «Le Sport» aga kirjutas: «Venelased hoidsid teiseks mänguks prantslastega reservis salarelva — hiiglase Kruminši. Treenerid tõid ta mängu parajal hetkel.»

Prantslased olid kaotusest Nõukogude meeskonnale väga löödud. Neil tuli pronksmedalit otsustavas mängus kohtuda Uruguai meeskonnaga, kes enne seda oli alistunud Ameerika Ühendriikidele suurelt 101:38.

Tujutult, pikast turniirist juba väsinutena ei suutnud prantslased osutada temperamentsetele uruguailastele täisjõulist vastupanu ning kaotasid 62:71 (22:28). Uruguailaste meeskonnas hiilgasid pikakasvulised pallivirtuoosid Costa ja Moglia. Mänguväljal käitusid uruguailased ekspansiivselt, julgustades üksteist valjude hõigetega. Polnud haruldane, kui nende kiirus mänguväljal segunes toorusega.

Nagu Helsingis kohtusid ka Melbourne'is kuldmedaleid otsustavas mängus Ameerika Ühendriikide ja Nõukogude Liidu meeskonnad.

Mäng algas ameeriklaste rünnakutega. Virtuooslikult mängisid Russell ja Jones. Ameeriklased on üle pikkuses ning liikuvad ja kiired.

Mängutempo oli kõrge, kuid ameeriklased tõstsid seda veelgi, vahetades pidevalt mängijaid nagu jäähokis.

Iga palli kaotus läks meie meeskonnale kalliks maksma. Kiirelt tõid jänkid palli meie korvi alla. Jones, trikikunsnik Darling ja meeskonna kapten James Walsh olid peamisteks rünnakukombinatsioonide autoriteks, ühendades oma mängus tehnilise meisterlikkuse rikkaliku kujutlusvõimega. Sageli lõpetasid nad rünnaku

pealeviskega, sagedamini andsid leidlikke, hästi ajastatud sööte Russellile ja Jeangerardile, kes realiseerisid rünnakud punktideks. Ameeriklaste kiireim Tomsic murdis korvi alla ja söötis siis palli selja taha vabaksjäänud kaasmängijale.

Jänkide algedu oli päris masendav 12:1, 16:2 ... Esimese poolaja lõpul toodi mängu Kruminš, kuid mängu käiku see ei suutnud tasakaalustada. Poolaja võitsid ameeriklased 56:27.

Melbourne'is puudusid ameeriklaste meeskonnas Bob Curlandi (213 sm) taolised ülipikad mängijad. Pikimaks oli Russell (207), lühimaks Tomsic (180 sm). Seevastu käsitsesid kõik mängijad suurepäraselt palli ja olid äärmiselt liikuvad. Neegersportlane Russell on hüpanud kõrgust 2.07,5 ja jooksnud 440 yardi ajaga 49,6. Russelli hüppevõimest annab tunnistust seegi, et ta treeningul puudutas hüppel korduvalt tagalaua ülemist serva. Ta valdab eeskujulikult kõige mitmekesisemat visete repertuaari nii ühe ja kahe käega kui ka seljatagant, sooritades pealeviskeid sageli osavate petteliigutustega.

Ameerika meeskond on silmapaistev ka kaitsemängus. Esimesest kuni viimase mänguminutini katavad jänkid vastasmängijaid üle välja, sooritades seda tehniliselt puhtalt ja ilma isiklike vigadeta.

Hästi mängivad ameeriklased tagalaua juures nii pealetungil kui kaitses, püüdes näiteks palli korvi hüpitada siis, kui see veel asub rõngal, ega oota selle väljapõrkumist nagu enamik mängijaid. Mänguväljal käitusid ameeriklased väga korrektselt. Ükskõik milline ka ei olnud kohtuniku otsus või signaal, sellele alistuti viibimatult.

Teisel poolajal olid ameeriklased endiselt aktiivsemaks ja resultatiivsemaks pooleks ning saavutasid lõpuvileks teenitud võidu — 89:55.

Selle mängu suurimateks korviküttideks olid ameeriklaste poolt Jeangerard (16), Jones (15), Walsh (14) ja Russell (13) ning Nõukogude meeskonnas M. Semjonov (15) ja A. Botškarjov (8 punkti).

Neljandat korda olid Ameerika Ühendriikide korvpallurid võitnud kuldmedali. Seekord oli meeskond koostatud peamiselt kahe asjaarmastajate meeskonna — «Phillips Petroleum» (4) ja «All Star» (3) — mängijatest. Olümpiameeskonda kuulusid: Richard Boushka (195 sm), Carl Cain (190 sm), Charles Darling (205 sm), William Evans (185 sm), Gilbert Ford (192 sm), Burdette Haldorson (203 sm), William Hougland (195 sm), Robert Jeangerard (190 sm), Roy Johnson (186 sm), K. Jones (187 sm), William Russell (207 sm), Ronald Tomsic (180 sm) ja James Walsh (197 sm). Meeskonna treeneriks oli «Phillips Petroleumi» treener, 34-aastane Gerald Tucker.

Sama õiglane sportlikus mõttes kui ameeriklaste esikoht, oli nõukogude korvpallurite poolt võidetud hõbemedal. Paljude noortega täiendatud NSV Liidu korvpalliesindus oli ameeriklaste järel kaheldamatult stabiilsemaid meeskondi.

KULDNE FINIŠ

Jalgpallimängu ebatavaline populaarsus meie maa spordisõprade hulgas seadis nõukogude jalgpalluritele Melbourne'is suure vastutuse. Tuli lunastada ka Helsingi mängude lüüasaamine. Leidus isegi äärmuslikke «jalgpallihaigeid», kes olid nõus leppima kaotustega teistel spordialadel, peaasi, et jalgpallurid võidaksid. Olgu kuidas oli, kuid ebaedu jalgpallis oleks meie maa spordisõpradel olnud taluda kõige raskem.

Olümpiamängude jalgpalliturniiri tingimused olid äärmiselt karmid. Ühtegi mängijat ei tohtinud kogu mängu jooksul vahetada, isegi vigastuse puhul mitte. Kui meeskonnad oleksid mänginud kaks korda viiki, oleks võitja määratud loosiga. Iga ringi järel korraldati uued loosimised ja meeskondadel polnud seetõttu võimalik hoolikalt valmistuda kohtumiseks ühe või teise meeskonnaga.

Tõtt öeldes ei olnud osavõtvate maade meeskonnad (kokku 11) teab kui tugevad, sest olümpiamängudel võisid startida ainult asjaarmastajate meeskonnad. (Teatavasti rajaneb mitmete Euroopa ja Lõuna-Ameerika riikide tugevus jalgpallis just elukutselistele.) Favoriidiks peetud Nõukogude Liidu meeskonna kõrval peeti õigusega tugevaimaks Bulgaaria suurte rahvusvaheliste kogemustega meeskonda. Head esinemist võis oodata Jugoslaavialt, kelle olümpiaeelne Aasia-turnee oli möödunud edukalt. Kuna mitmed ülesantud võistkonnad (Ungari, Hiina Rahvavabariik, Türgi, Egiptus, Lõuna-Vietnam) mitmesugustel põhjustel ei saabunud, anti Inglismaale kui teenekale jalgpallimaale õigus startida olümpiaturniiril, hoolimata sellest et Bulgaaria 2:0 võidu ja 3:3 viigiga oli juba suvel toimunud eelmängudes Inglismaa välja lülitanud. Inglismaa võitis oma esimese vastase Tai suurelt — 9:1, kuid siis, nagu saatuse kiuste, viis loos jällegi kokku Bulgaaria ja Inglismaa. Suurte traditsioonidega jalgpallimaa «hävis» Bulgaaria vastu 6:1. Ka ameeriklastel, kes enda arvates pidid esinema hästi, lõigati tee ära juba esimeses matšis. Mängus jugoslaavlastega selgus, et jänkid pole oma kodumaal sellele mängule veel «jalgu alla» saanud. Matš oli üks suureskoorilisemaid. Ameeriklased põrmustati 9:1.

Need mängud ei olnud siiski jalgpalliturniiri esimesteks. Esimene oli toimunud juba 24. novembril, millal Nõukogude mees-

kond kohtus Saksamaa koondusega. Puhus tugev, puhanguline tuul (I poolajal meie meeskonnale seljatagant). Päikese käes oli kuumust 44°. 20 000 inimese, Austraalias vähetuntud mängu kohta rekordilise arvu pealtvaatajate silme all möödus esimene poolaeg meie meeskonna lakkamatute rünnakute tähe all. Kuid sakslased olid kaitses visad ja hoolsad. Eriti hoolega kaeti Streltsovi. Kogenud Schafer kleepus ta külge nagu vari. Palju peavalu tegi meie meestele sakslaste kiire vasakpoolkaitse. Alati oli ta kohal, et juba algidus meie rünnakuid paralüseerida ja kiirele vasturünnakule söösta. Sakslased olid põhiliselt kaitses, ainult kiire ja terav Zaitler otsis Tištšenko juures võimalust juhuslikuks läbimurdeks. Sellise hoolsa kaitse tõttu jõuti alles 15. mänguminutil esimese korraliku pealelöögini (Rõžkin). Seejärel meie surve sakslaste väravaesisel aiva suurenes. Eriti nobedalt kombineerisid ääretormajad. Viimaste tsenderdustest tekkis rida ohtlikke momente sakslaste väravaesisel. 23. mänguminutil murdis Issajev üsna tsentrist värava poole, tõmbas mööda kahest kaitsjast ja umbes 20 meetrilt avas suurepärase löögiga skoori.

Oodatud vasturünnakuid sakslaste poolt sellele avaväravale ei järgnenud.

Seevastu kuulus initsiatiiv nendele teise poolaja esimestel minutitel. Nagu laine laine järel jooksid sakslaste rünnakud meie kaitseliinide vastu, kuid asjatult. Eriti hädaohtlikke momente ei tekkinud. Siis vaibus sakslaste rünnakuhoog ja tempot dikteerisid jällegi meie mängijad. Klammerdudes mees-mehe kaitses iga meie tormaja külge, läksid sakslased üle jõulisele, kohati toorevõitu mängustiilile. See ja väravavaht Hertzi virtuooslik mäng hoidsid sakslaste värava 40 minutit puutumatuna. Siis, 4 minutit enne lõppu õnnestus leidlikult mängival Streltsovil hetkeks vabaneda kaitsja «valve» alt. Lühike terav spurt palliga. Kaitsja hilines ainult sekundi murdosa. Ja Streltsovi löögist oli pall võrgus seisuks 2:0.

Meie mängijate valvsus lõtvus hetkeks. Kaitsjad olid nihkunud ettepoole. Väravavaht Jašin oli karistusala joone lähedal. Kohe pärast sakslaste avalööki sai söödu vabaksjooksnud paremäär Habig. Ta lõi 30 meetrilt täiesti ootamatult väravale. Üllatunud Jašin ei jõudnud õieti reageeridagi. Tugev, lennult saapaninaga löödud pall vuhises võrku. Selleks rünnakuks oli kulunud ainult üks minut mänguajast. Viimastel mängusekunditel oli meie mängijatel suurepärane võimalus saavutada kolmas värav. Kuid Hertz demonstreeris veel kord oma meisterlikkust.

29. novembril kutsus jaapani kohtuniku Takenokoshi vile veerandfinaali mängule Nõukogude ja Indoneesia meeskonnad. Keegi pealtvaatajatest ei osanud aimata, et nad seisavad XVI olümpiamängude kõige sensatsioonilisema jalgpallimatši lävel. Kõik ootasid Nõukogude meeskonna kindlat võitu. Halvem oli, et ka meie mängijatel endil ei olnud kahtlust lõpptulemuses — ka nemad ootasid kerget võitu.

Juhtus midagi ennenägematut. Indoneeslased, kes kõik olid viibinud Nõukogude Liidus ja seega tuttavad meie mängustiiliga, kes tähelepanelikult ja mõtlevalt olid jälginud Nõukogude meeskonna mängu sakslastega, asusid juba esimesest mänguminutist teostama oma ebaharilikku strateegilist plaani.

Nad ei rünnanud, vaid tõmbusid kümne mehega oma värava ette tihedasse kaitsesse. Niisugune «betoon» pidi kompenseerima seda, mis tehnilis-taktikalises ettevalmistuses puudu jäi. Värava ees asjatult löögipositsiooni otsivat Streltsovi kaeti kahe, vahel isegi kolme mehega.

Niisugune taktika võis halvata ükskõik millise meeskonna rünnakuid. Kuidas murda läbi sellest kaitsemüürist? Meie mängijad ei leidnud kõige paremat taktikalist lahendust. Nad ründasid kogu meeskonnaga. Sageli sõelusid kuni kakskümmend meest tiheda inimpuntrana indoneeslaste väravaesisel, palli jaoks polnud kohtagi enam selles tihnikus. Ka juhus töötas meie meeskonna vastu. Paremäär Tatušin tsenderdas ripp-palli väravaesisele, kuid Salnikovi peaga löödud pall põrkas latist tagasi väljakule, Streltsov lõi 5—6 meetrilt peale, palli tõrjus Indoneesia väravavaht Salan peaga.

Normaalaeg lõppes tulemuseta, lisaaeg samuti. Kaks tundi viljatuid rünnakuid, kaks tundi väheleidlikku tormijooksu vastu «betooni». Jälle kord tõestus elutõde, et iga vastast tuleb võtta tõsiselt.

«Sun» kirjutas sellest matšist tabavalt: «Indoneesia kaitse ime. Venelased lõid 68 korda väravale, kuid kohtasid indoneeslastest kiviseina. 27 nurgalööki anti nende väravaesisele. 21 väsinud mängijat ja üks külmetav väravavaht — Jašin — lahkusid mänguväljalt pärast sada kakskümmend minutit kestnud tulemusteta mängu.»

Seda mängu hinnati kui indoneeslaste võitu, meie meeskonnast aga kirjutati, et viimane polegi vist nii mänguvõimeline, kui esialgu arvati.

Oli vaja leida vasturohtu sellele sõjakavalusele. Enne kordusmängu mängijad ja treener Katšalin töötasidki välja uue taktikalise plaani, sest võis oodata, et indoneeslased üritavad uuesti kasutada oma üleöö kuulsaks saanud kaitsevarianti. Tuli inimmüür liikuma panna, hajutada, avada tormajatele koridore värava suunas.

Vastu indoneeslaste ootusi ei ilmutanud nüüd meiegi meeskond erilist soovi rünnata. Piirduti väheütleva keskväljamänguga. Poolkaitsjad Netto ja Masljonkin nihkusid lähemale indoneeslaste väravale, kaugelöögi ulatusse. Neid katma ruttavate indoneeslaste ees liikusid mõlemad jällegi tagasi. Kuid mitte palju, sest kaugele indoneeslased järele ei tulnud. Aegamööda õnnestus kord keskel, kord äärtel niisuguse taktikaga hetketi hajutada indoneeslaste kaitset ja luua vabu «auke» ründajatele. Tekkis väravavõimalusi. Ometi tuli esimene värav teisiti. Iljini nurgalöögist kan-

dus ripp-pall väravaesisele. Lausa meeste kobar tõusis hüppega palli vastu võtma. Üle teiste ulatus Salnikovi pea. Ja nii lükkaski ta raskelt positsioonilt palli peaga esmakordselt indoneeslaste võrku. See lõi hetkeks südide indoneeslaste read segi. Seda kasutas kohe Ivanov, saates paar minutit hiljem juba teise palli indoneeslaste võrku. Netto lisas pisut enne poolaega veel ühe värava. Mängu saatus oli otsustatud.

Teisel poolajal läksid indoneeslased üle jõulisele mängule. Meie meeskonda, kellel võit nüüd juba käes, sundis niisugune mängustiil «jalgu hoidma» järgmisteks matšideks. Kuigi indoneeslaste väravaesist enam eriti ei «häiritud», tekkis enne teise poolaja lõppu soodne võimalus ja Salnikov saatis meisterliku pealöögiga palli neljandat korda võrku.

Taktika oli olnud õige.

Juba poolfinaalini oli tee raske. Mis pidi edasi saama? Edasi viis loos meie meeskonna kokku Bulgaariaga. Kõik mõistsid, et võitja otsustatakse selles matšis.

Teise poolfinaali olid kvalifitseerunud India võiduga Austraalia meeskonna üle 4:2 (Austraalia oli enne seda võitnud Jaapani 2:0) ja Jugoslaavia eespool märgitud võiduga ameeriklaste üle.

Jällegi rekordiline arv pealtvaatajaid — seekord 40 000 — oli siiski kahetsusväärselt väike nii harukordselt pingelise ja põneva mängu jaoks, nagu seda oli poolfinaal Nõukogude Liidu ja Bulgaaria meeskondade vahel. See mäng toimus Peastaadionil.

Bulgaaria meeskonna tuumaks oli Sofia CDNA hästi kokkumängiv ansambel. Kuus meest nendest, kes inglise kohtunik R. Manni vile peale meie meeskonna vastu välja jooksid — Rakarov, Manolov, Stefanov, Stojanov, Panajotov ja Kolev — olid kuulunud Bulgaaria esindusmeeskonda juba Helsingis. 4:1 olid bulgaarlased alistanud olümpia-aastal Poola, 2:0 Rumeenia. Edu Prantsusmaa koonduse vastu kinnitas nende usku oma suurtesse šanssidesse ka Melbourne'is.

Esimestest mänguminutitest peale arenes väljakul võrdsete võistlus. Mõlemad vastased tundsid üksteist suurepäraselt, üllatada millegagi oli raske. Ometi olid bulgaarlased kindlad oma taktikale, oma värskusele. Jah, viimane andis tõesti, eriti esimesel poolajal, nende mängule sellise hoogsuse ja särtsukuse, sellise taltsutamatu puhangulise temperamendi, mida nii väga ootasime oma üheteistkümnelt.

Esimesel poolajal oli territoriaalne ülekaal pidevalt bulgaarlaste käes. Nende taktikaline plaan oli originaalne. Püüti kasutada etteliikunud Kolevit ja Stojanovit. Kõik teised olid nihkunud tahapoole. Kaua mängiti palli keskväljakul, et anda mõlemale kõrge tehnikaga tormajale võimalus soodsale positsioonile minekuks. Kolmel korral jõudiski Kolev end hädaohtlikult heale löögipositsioonile mängida. Iga kord tundus, et värav on möödapääsmatu. Ja ikka lõppes see mees-mehe duell meie sihvaka virtuoos-

liku «puurivalvuri» Jašini kasuks. Stojanov aga ei suutnud meie väravale hädaohtlikuks saada. Ogonkov «valvas» teda kiiduväärse kindluse ja läbinägelikkusega.

Nii kujuneski poolaja lõpupoole väljakul stabiilne olukord. Bulgaarlaste kerge ülekaal püsis ilma erilise hädaohuta meie väravale. Edurivis, kus poolaja alguses näis koostöö mitte sugugi sobivat ja iga tormaja nagu ihuüksi mängides omaette püüdis väravale murda, hakkasid söödud ja läbimäng «klappima». Siis aga sai ühes kahevõitluses vigastada paremsisemine Ivanov ning poolaja lõpuni polnud temast õiget jooksjat.

Ilma et kumbki oma võimu ja vägevust oleks saanud teise üle maksma panna, tuli meeskondadel minna vaheajale.

Teist poolaega alustasid nõukogude jalgpallurid kindla kavatsusega mänguohje enda kätte saada. Kuid seda, mida suutis esimesel poolajal meie kaitsekolmik — Tištšenko, Bašaškin, Ogonkov —, suutis nüüd bulgaarlaste kogenud trio — Rakarov, Manolov, Nikolov.

Seitsmendal mänguminutil juhtus õnnetus. Võideldes meie väravaesisele kanduva kõrge palli pärast, kukkus meie paremkaitsja Tištšenko. Ta ei suutnud tõusta... Meeskond jäi võistlema kümne mehega, asendada mängijaid ei olnud lubatud. Poolkaitsja Paramonov toodi Tištšenko kohale, Salnikov tõmbus edurivist poolkaitsesse ja, nagu arvata võis, vaibus nüüd ka rünnakuhoog.

Möödus kümmekond tinast minutit. Kümme mängijat pidas lausa meeleheitlikku võitlust üheteistkümne bulgaarlase vastu, kes nüüd laial rindel ründasid meie väravat.

Mis sai Tištšenkost? Suudab ta veel väljale tulla? Jah. Ta suutis seda, see patriot, väljaku kangelane, hoolimata valust iga liigutuse puhul. Rangluu murde tõttu pool keha valges sidemes, käsi liikumatult rinnal, läks ta oma uuele kohale edurivi vasakul äärel.

Tištšenko väljakule ilmumine tasakaalustas pisut mängu. Bulgaarlased ei tohtinud teda silmist lasta, kuigi ta polnud paljuks enam suuteline. Oli näha, et ta üle kõige kartis kokkupõrget vastasmängijaga. Paaril korral nägin, kuidas ta bulgaarlase eest juba enne, kui see tema ligidale jõudis, kõrvale põikas ja sellepärast isegi üle väljaku piiri astus. Ometi ei olnud temast vähe abi. Sageli oli Tištšenko see, kellelt vabaksjooksnud tormaja sai söödu. Oli imetlusväärne, millise ennastsalgavusega ta püüdis oma meeskonda, oma seltsimehi otsustavas võistluses aidata.

Mängu viimased minutid ei toonud midagi. Kuigi pealelöökide suhe oli bulgaarlaste kasuks 24:16, mis üldiselt vastas ka tegelikule mängukäigule, oli normaalaeg lõppemas resultaadita.

Kaks kanget ei suutnud kuidagi teineteist alistada. Niisiis — lahenduse pidid tooma 30 minutit lisaaega.

Algas bulgaarlaste metsik surve. Kiiresti voogasid rünnakud meie värava alla ja tagasi. Isegi tribüünidel oli tunda seda häda-

ohu aimdust, mis näis rippuvat meie meeskonna kohal. See oli 96. mänguminutil, kui rõkkav juubeldus saatis Kolevi otseläbimurret tsentrist. Täpne sööt paremsisemiselt Mikolovilt ja Kolevi löök oli püüdmatult võrgus. Käed üles tõstetud ja kaelustades üksteist, jooksid bulgaarlased oma väljakupoolele.

Arvasin sel hetkel, tuleb ausalt tunnistada, et mäng on kaotatud. Ja vististi langes minu ekslik arvamus kokku paljudega staadionil, sest mõned pidasid mängu edasist jälgimist üleliigseks. Oli näha, kuidas inimesed tõusid kohtadelt ja hakkasid lahkuma.

Nad ei tundnud meie mängijaid. Meie meeskond oli mänginud püüdlikult, kuid hallilt, ilma selle särata, mida nõudlik publik ootab suurelt jalgpallilt. Kuid nad olid patrioodid, niisugused, nagu see võib-olla polnud mõistetav enamikule pealtvaatajaist, ja isegi suuremad, kui arvasime meie, tribüünidel istuvad nõukogude olümpiadelegatsiooni liikmed.

On suure ohu silmapilke, mis oma vahetu puutega avavad inimestes senitundmatute võimete ja jõu lätted. Midagi niisugust toimus ka meie meeskonnaga pärast Kolevi väravat. Meeskond, keda publik ja vastane pidasid lööduks, oli läbi teinud nagu uuestisünni. Ennenägematu tempo ja raevuka hooga sööstsid meie jalgpallurid rünnakule.

Oleksid bulgaarlased taibanud selle situatsiooni tõelist olemust ja tõmbunud suletud kaitsesse nagu indoneeslased, oleksid nad pääsenud finaali. Kuid bulgaarlased ei märganud seda, nad ei mõistnud, et võiduseisus olla oli halvem, et see piitsutas nende maailmakuulsaid õpetajaid vastulöögile.

Rünnakud, rünnakud, rünnakud. Kuidas mängijad suutsid niisugust tempot hoida pärast üle saja minuti kestnud temperamentset «pallitantsu», oli mõistatus. 112. mänguminutil murdis välkkiire Streltsov väravale, järgnes Ivanovi sööt ja väravavahile pisut ootamatu pealelöök... Pall oli bulgaarlaste väravas. Kestvad ovatsioonid eskorteerisid oma väljakupoolele jooksvaid nõukogude jalgpallureid. Kaaslased kaelustasid ja suudlesid Streltsovi. Tribüünil istuvad võistkonnakaaslased olid hingepõhjani liigutatud. Nad hõikasid valjusti «molodtsõ», kuigi teadsid, et seda väljakule nagunii kuulda pole. Oli lihtsalt vajadus väljendada oma rõõmu ja kergendustunnet.

Meeskonda värav ei rahuldanud, vaid ainult kannustas. Raevukas hoog ei vaibunud. Kuid kohtunik vaatas juba kellale, aeg oli täis saamas. Veel viimased minutid. Pall oli Tištšenko käes. Sealt algaski tore kombinatsioon, mis viis meie meeskonna ihaldatud finaalini. Pooleldi liikumisvõimetu Tištšenko saatis palli täpse sööduga karistusalale Streltsovile. Too saatis selle lühikese madala sööduga vabaks jooksnud Rõžkinile. Viimane omakorda piki otsajoont värava eest läbi. Ja siis lõi Tatušin teise ja otsustava värava. Meie meeskond oli finaalis.

Nii ootamatu pööre viis publiku maruvaimustusse. Ovatsioonid ei tahtnud lõppeda, kui võidukas punasärkide üksteist lahkus

mänguväljalt. Olümpiamängude ajaloo üks episoode oli kordunud. 1952. aastal Kotka linnas oli Bulgaaria—NSV Liidu jalgpallimatši normaalaeg lõppenud tulemuseta. Kolev oli ka siis olnud selleks meheks, kes lisaajal avas skoori. Bobrov ja Trofimov olid matši päästnud ja oma meeskonnale võidukalt lõpetanud. Seekord olid nendeks kangeteks olnud Eduard Streltsov ja Boriss Tatušin.

7. detsembril kohtusid pronksmedaleid otsustavas matšis India ja Bulgaaria. Mängu juhtis nõukogude kohtunik N. Latõšev. Vaatamata hindude südile vastupanule ning väravavaht Narajani suurepärasele mängule, alistasid bulgaarlased India meeskonna 3:0 (2:0) ja võitsid «pronksid».

8. detsembril, kaks tundi enne olümpiamängude pidulikku lõpetamist, olid «Criket Groundi» tribüünid pealtvaatajaist juba tulvil. Sadas peent uduvihma. Austraalia kohtuniku R. Wrighti vile kutsus finaalmatšile Nõukogude Liidu ja Jugoslaavia meeskonnad. Jugoslaavia meeskond oli jõudnud finaali võiduga India meeskonna üle. See oodatud võit oli saabunud jugoslaavlastele üsna raskelt. Poolaeg lõppes viigiliselt 0:0, teisel poolajal läksid hindud algul juhtima 1:0 ja alles siis õnnestus jugoslaavlastel lüüa järgemööda 4 väravat.

Küllap vist meie meeskonna varasematest esinemistest olid jugoslaavlased kõrvataha pannud, et meie mehed ei saa stardist kohe õiget hoogu sisse. Seepärast noored, atleetliku välimusega jugoslaavia jalgpallurid ei viivitanudki. Särtsukalt ja ladusalt kombineerides rullusid nende rünnakud meie väravale. Raske oli seda hoogu peatada. Paistis silma jugoslaavlaste viimistletud pallikäsitlus. Mitmel korral oli hädaohtlikke «väravalõhnalisi» momente. Papetš lõi lähedalt mööda, energilist Merijcit oli raske katta. Ja ikka jäi Jašin olukorra peremeheks. Ta lausa hiilgas oma julgusega noppida palli löögivalmis jalalt või päästa oma «puuri» robinsonaadiga. Ta oli parim väravavaht. Viis nurgalööki meie otsajoonelt andsid tunnistust jugoslaavlaste ülekaalust esimesel poolajal. Meie kaitse pidas vastu sellele survele ja poolajale mindi seisuga 0:0.

Teisel poolajal mängupilt muutus. Hetkeks nagu näis jugoslaavlaste mänguind vaibuvat ja initsiatiiv kaldus kindlalt meie meeskonnale. «Laine laine järel» ründas Moskva «Spartaki» edurivi (see ta tegelikult oli). Et asi tõsiseks oli minemas, näitas seegi, et üksteise järel tuli meie ääretormajatel sooritada nurgalööke. Jugoslaavlaste kaitsemäng muutus üha meeleheitlikumaks. Simonjan, kasutades jugoslaavlasest kaitsja viga, tõmbas mööda ja lõi napilt üle värava. Siis aga tuli ootamatus. Vabana sööstis üks jugoslaavia edurivimeestest väravale, sai söödu ja lõi puhtalt palli võrku. Vile. Suluseis, väravat ei loetud. Jälle hingasime kergemalt, jälle hakkasime ootama. Ikka rohkem kibelesid tribüünil hallidesse peakottidega vihmajakkidesse rõivastatud Nõukogude delegatsiooni liikmed. Sadu meie olümpiaatleete oli täna

siin. Kõik võistlused olid lõppenud, ainult jalgpall oli veel jäänud. Erutatud, peopesad ärevusest niisked, soovisid nad kõik ainult ühte — peaks meie jalgpallurid lööma ometi värava!

Värav löödi 58. minutil. See oli välkkiire kombinatsioon. Tatušin tõmbas äärel ühest mängijast mööda ning tsenderdas palli väravaesisele. Üle kaitsjate tõusis hüppel oleva Issajevi pea. Tiigrina küürutas väravas hüppevalmis Radenkovic, kes surmkindlana näis uskuvat, et Issajev sooritab pealelöögi peaga.

Millise välgukiirusega kulgevad mõtted ja küpsevad otsused. Juba hüppel mõistis Issajev, et temal ei ole kõige parem lõpetada rünnak. Sekundi murdosa jooksul nägi ta kõike — vastas hüppel olevaid kaitsjaid, Radenkovici ainiti temale suunatud pilku ja veel midagi... Iljini punasärk oli vabana ilmunud nähtavale temast vasakul. Ta saatis söödu sinna, kus pidi olema Iljin. Too lõi toreda pealöögiga palli üllatunud väravavahist mööda alla vasakusse nurka. Löögihoog oli nii suur, et ta pallile Jugoslaavia väravasse kerana järele veeres. Käed üksteise õlal, jooksid meie jalgpallurid juubeldades oma väljakupoolele. See oli peaaegu võit.

Nende rõõmuga ühinesid mitte vähem tormiliselt sada tuhat pealtvaatajat, kelledest pooled ei mõistnud, mis väljakul toimus. Nii vähe on austraallased kursis Euroopas mängitava jalgpalliga. Sealt aga, kus istusid vihmajakkides nõukogude atleedid, kostis üle staadioni skandeerides: «Mo-lod-tsõ, mo-lod-tsõ!» Viigijanuliselt pingutasid end jugoslaavlased. Ajuti oli surve väga tugev. Kuid kaitsjad, eriti Jašin, olid võituväärivalt ennastsalgavad. Suutmata murda teravate rünnakutega meie kaitset, ei pidanud temperamentsete jugoslaavlaste närvid vastu. Nägin, kuidas jugoslaavlaste kasuks karistusala ligidal antud karistuslöögiks mahaasetatud palli meie kaitsja Kuznetsov pisut edasi nihutas. Üks jugoslaavia mängija kaotas seda nähes enesevalitsuse. Kaaslastel õnnestus teda siiski tagasi hoida oma käsi tarvitamast. Tatušini juhuslik viga, mida kohtunik ega tema kaks abilist ei märganud, ajas jälle marru teise jugoslaavlase. Tatušinit päästis intsidendist tema kiirus.

Viigioht rippus meie meeskonna peade kohal viimaste minutiteni. Kaks minutit enne lõppu päästis Jašin veel ühe kindlana näiva viigivärava, noppides hüppega palli jugoslaavlase löögivalmis jalalt.

Tublit väravavahti tervitas jällegi vihmakuubede üksmeelne «mo-lo-dets».

Kohtuniku vile vallandas viimase kuldmedali võitnutele aplausitormi. Ei võinud melburnlased muidugi aimata, mida tähendas see võit meie maa spordisõpradele. See oli meile sama obligatoorne, nagu ameeriklastele võit kergejõustikus või austraallastele ujumises. Võib-olla rohkemgi.

Nõukogude Liit oli olnud parimaks maaks XVI olümpiamängudel. Meie kolmekümne seitsmendas kuldmedalis, viimases, mis

anti välja Melbourne'i olümpiavõitjatele, oli seepärast midagi sümboolset. Ja võidumasti tõusvas punalipus ning meie riigihümni pidulikes helides oli sel hetkel iga nõukogude sportlase jaoks rohkemat kui võit jalgpallis. Selles viimases austusavalduses, hümnihelides, oleks nagu kostnud tuhandete kilomeetrite kauguselt kodumaa hääl: «Te olete hästi teinud, me oleme uhked teile.»

Võitjate üle ei mõisteta kohut. Kuid see on lühinägelik võitja, kes ei näe oma nõrkusi. Jalgpallurid ei saanud täit rahuldust oma esinemisest, nad teadsid, et nad peaksid ja oleksid võinud olla paremad. Pikk suvine võistlushooaeg oli neid väsitanud, olümpiaturniir toimus ajal, kui nad juba vajasid puhkust.

Kogenud väravakütt Sergei Salnikov ütles pärast mänge: «Meie mäng ei hiilga iluga. Jääme tehnikas maha veel paljudest parimatest meeskondadest. Me oleme suutelised hästi mängima siis, kui oleme oma parimas vormis, kui pääseb mõjule meie suurepärane kehaline ettevalmistus, kui me oleme kiired ja otse lendame nii rünnakul kui kaitses. Me ei suuda seda alati. Olümpiaturniiril mängisime väsinuina.»

KOHTUGEM ROOMAS!

Et vältida võimalust riikide ja rahvaste vaheliseks konkurentsiks olümpiamängudel, ei peeta ametlikult ühegi maa sportlaste tulemuste kohta mingisugust punktide arvestust. Mängud on sportlastele, mitte riikidele — niisugune on Rahvusvahelise Olümpiakomitee seisukoht.

Ometi ei ole ROK suutnud ära hoida mitteametliku riikidevahelise konkurentsi tekkimist. Juba aastakümneid, peamiselt just mõjukate ajalehtede initsiatiivil, arvestatakse riikidevahelist paremusjärjestust võidetud medalite ja kokkuleppeliste punktisüsteemide alusel. Eriti agaralt on sellega tegelnud ameerika ajakirjandus, sest ameeriklased on peaaegu kõigil senipeetud olümpiamängudel kaitsnud oma hegemooniat spordis. Ainult 1936. aastal tuli neil esikoht loovutada sakslastele ja . . .

1952. aastal Helsingis pidi peaaegu juhtuma see, mida keegi ei osanud oodata. Esmakordselt olümpiamängudel startides olid nõukogude sportlased kogunud mitteametliku punktiarvestuse järgi samapalju punkte kui ameeriklased. Suurem medalite (eriti kuldmedalite) arv aga andis ameeriklastele õiguse pidada ka Helsingi mängude põhjal Ühendriike parimaks olümpiamaaks. Kuigi esimene heitlus oli jäänud n. ö. viiki, polnud raske aimata, et mõlemad maad pingutasid nelja aasta jooksul kogu oma jõudu, et olla Melbourne'is esimene.

«Kahe gigandi heitlus», nagu seda Melbourne'is nimetati, paelus juba esimestest päevadest spordimaailma tähelepanu. Ameerika kergejõustiklaste hiilgav edu viis tähelipumaa kohe juhtima. Nõukogude ajakirjanik P. Sobolev märgib: «Ameeriklased juhtisid esimesel päeval kahe kuldmedaliga, teisel päeval nelja, kolmandal seitsme, neljandal kümne kuldmedaliga. 28. novembril edestasid Ühendriigid Nõukogude delegatsiooni juba 100 punktiga.» Leidus eksperte, kes kinnitasid, et ameeriklased olid esimesel nädalal kogunud üldvõiduks vajaliku arvu punkte ja mängude tšempion-maa saatus on juba otsustatud.

Võistlused kulgesid aga omasoodu. Ameeriklaste meeskondlikele võitudele kergejõustikus, tõstmises, akadeemilises sõudmises ja korvpallis järgnes mõõn. Nõukogude sportlased, kes kõigil neil aladel tulid teiseks, suutes ameeriklastele pakkuda kõige tihedamat konkurentsi, esinesid omakorda suure eduga niisugustel ala-

del, nagu sõudmine süstadel ja kanuudel, klassikaline maadlus, laskmine ja meie suurim trump — võimlemine. Siin oli ameeriklastel üsna vähe kaasa rääkida. Punktide vahekord oli sõudmises süstadele ja kanuudele 41:0, klassikalises maadluses 44:2,5, laskmises 55:4 ja võimlemises 150:1. Kahe maa sportlased paiskasid iga päev hiiglaslikule vaekausile oma ettevalmistuse, jõu, visaduse ja andekuse, ja tundlik kaalukauss, mis algul ameeriklaste kasuks raskelt alla oli vajunud, hakkas aegamööda kerkima. Neli päeva enne mängude lõppu olid nõukogude sportlased ameeriklastest järel veel 9 medalit, kuid suurt saaki võis oodata just nüüd, mängude finišis: lõppemas olid võistlused klassikalises maadluses ja võimlemises, ees seisis finaal jalgpallis. Viis «kulda» klassikalises maadluses, üksteist «kulda» võimlemises ja lõpuks kuldmedal 8. detsembril toimunud jalgpalli finaalis kallutasid vaekausi lõplikult ja selgelt nõukogude sportlaste kasuks. Oli saabunud ihaldatud võit.

Nõukogude sportlaste edu oli vaieldamatu ja veenev. Nad ületasid senipeetud olümpiamängude hegemooni — Ameerika Ühendriike — kõigi kolme kasutatava arvestussüsteemi järgi: medalite arvus, üldkasutatava euroopa punktisüsteemi järgi ja ka ameerika punktisüsteemi järgi, kus esikoht on eriti eelistatud (10, 5, 4, 3, 2, 1). Jänkide punktisüsteem, mis senistel mängudel kindlustas neile masendava ülekaalu, pööras Melbourne'is teraviku oma loojate vastu. Euroopa süsteemi järgi kaotasid ameeriklased olümpia kompleksvõistluses esikoha 125 punktiga, oma süsteemi järgi aga 140 punktiga!

«Nõukogude Liidu sportlased lõid Ühendriikide kõigi aegade kõige tugevamat esindust,» kirjutati kohalikes ajalehtedes. Ameerika ajaleht «International News Servic» tunnistas: «Venemaa ... oli kangelane Melbourne'i staadionil. Nende rahvuslik hümn sai osavõtjatele ja pealtvaatajatele tuttavamaks kui Ühendriikide hümn.»

Märgiti, et venelased, keda ameeriklased ületasid klassikalistel spordialadel, tulid olümpiamängude võitjateks sellepärast, «... et venelased suhtuvad kõigisse spordialadesse ühesuguse innuga, pannes sellesse kogu oma tarmukuse.» Kõige kaugemale oma arvamusega tõttas vist «Stokholms-Tiddingen», märkides, et «ekspertide arvates kulub Ameerika Ühendriikidel mitte vähem kui 20 aastat, et järele jõuda nõukogude sportlastele.»

8. detsembri pärastlõuna. Vaikisid Nõukogude Liidu hümni pidulikud helid, millega avaldati austust viimase kuldmedali võitjatele — nõukogude jalgpalluritele. Üle saja tuhande inimese istus jälle oma kohtadele. Hetkeks tühjenes staadionimuru. Peen uduvihm lakkas juba enne jalgpallifinaali lõppu, kuid taevas sellest hoolimata ei selginenud. Niimoodi lõpetatigi XVI olümpiamängud pilvise taeva all.

Ootamatult ilmusid maratoniväravast nähtavale tumedavärvili-

sed maastikuautod väikeste jalaväekahuritega. Kiiresti rivistusid masinad peatribüüni vastasküljel, jalgpalliväljaku paremas nurgas. Jooksujalu, nagu lahinguolukorras, haagiti kahurid lahti ja seati laskevalmis, torud suunatud peatribüünile. Oldi valmis mängude pidulikuks lõpetamiseks.

Seitseteist päeva kestnud võistlused rahus, sõpruses ja vendluses olid lõpule jõudnud. Seitseteist lühikest päeva, nii sündmustihedaid, et vääriksid igaüks nädalaid. Millist hinda oli maksnud iga osavõtja selleks, et startida maailma suurimatel noorsoopidustustel. Millist visa tööd, loobumisi, edu ja ebaedu tujukust, ja millist tahtepingutust sisaldas iga atleedi olümpiatee. Osavõtt mängudest pidi neile olema kõige tähtsamaks, kõige suuremaks tasuks. Selles peitub olümpiamängude sügavam, õilsaim idee.

Melbourne'is haihtus müüt «raudsest eesriidest», mille kümmekond aastat tagasi Fultonis oli käibele lasknud vananev raevukas poliitikamees. Õlg õla kõrval elasid ja võistlesid niisuguste riikide sportlased, kellede vahel puuduvad isegi diplomaatilised suhted. See ei seganud neid ausalt võistlemast ja lõbusalt puhkamast. Argentiina ajaleht «El Pueblo» kirjutas pärast mänge: «Ühelgi olümpial ei olnud sellist tähtsust kui äsjalõppenul. Vennalike sidemete loomises tegid mängud seda, mida ei suutnud teha meie valitsused.» «Kõige sõprusküllasemad mängud,» ühines sellega üks ameerika ajalehti.

Kuid ärgem eemaldugem staadionist!

Marsihelide kõlades pöördusid pilgud olümpiatule urni all asuvale väravale. Sealt ilmusid staadionile kõigi osavõtvate rahvuste lippurid. Viimaste ees sammusid noorukid, kes kandsid riikide nimetusi. Puhanguline ovatsioon tervitas iga uut lippurit, kes jõudis läbi värava staadioni telliskivipunasele jooksurajale. See aplaus tahtis nagu öelda: olgu tervitatud ja tänatud kallid külalised, kes austasid oma osavõtuga neil ajaloolistel päevadel Austraaliat ja tema rahvast. Staadioniväravale ilmus Nõukogude riigilippu kandev Vladimir Kuts. Tormiline aplaus tervitas «Criket Groundi» kangelast. Mitte lõppeda tahtva ovatsiooniga tervitas austraalia sporti armastav ja naiivselt rahvuslik publik ausside lippurit.

Rivistuti peatribüüni ees.

Vastu seniseid lõputseremoonia reegleid ilmus staadioniväravale võimas sportlaste kolonn. Külg külje kõrval, ühises rivis, nagu sooviksid nad otse füüsiliselt tajuda erinevaid rahvusi ja inimkonda ühendavaid sidemeid, sammusid staadionile olümpiaatleedid.

Kõrvuti venelane ja sakslane, poolakas ja jamaikalane, austraallane ja tšehh, prantslane ja keenialane, soomlane ja argentiinlane, kõik ühe maailma lapsed. See oli liigutav ja ülev. Rahvas juubeldas.

Vähesed teadsid sel hetkel, et ühendatud kolonni suurepärane idee oli sündinud kaheteistkümnendal tunnil enne olümpiamän-

gude lõppu. Selle ettepaneku tegi 17-aastane hiina üliõpilane, kelle isikut ei õnnestunud hiljem kindlaks teha. Ta kirjutas kirjas mängude organiseerimiskomiteele:

«Ma tean, te ütlete, et lõpetamise tseremoonial ei ole osavõtjate paraadi. Kuid mina arvan, et seda oleks vaja korraldada. Paraad, millest ma räägin, tuleb erinev avapidustuste paraadist. Ta annab erilise sära mängudele, kuna sellel paraadil peab olema ainult üks rahvus. Sõda, poliitika ja rahvused unustatakse. Mida võiks veel soovida, kui seda, et maailm oleks üks rahvus. Me võime seda omamoodi teostada. Sportlased erinevatest võistkondadest peavad tulema staadionile ühise kolonnina.»

Kuigi lõputseremoonia instruktsioonid olid välja jagatud, ei heidutanud see Rahvusvahelise Olümpiakomitee liikmeid. Nad tervitasid vaimustusega tundmatu üliõpilase ettepanekut.

«See on väga hea idee — sajandi idee,» olevat ROK-i president A. Brundage öelnud. Nüüdsest peale võtab ühendatud kolonn alati osa lõputseremooniast.

Koondkolonn rivistus jalgpallimurul. Marsihelid vaikisid. Staadionile laskus sügav vaikus.

Siis kogunesid lippurid poolringi ümber kõnetooli, heeroldid asetusid selle ette. Avery Brundage ja Kent Hughes asusid kõnetooli juurde. Sinna toodi valgele atlasele väljaõmmeldud viie liitunud rõngaga lipp, mille 1920. aastal, Antverpeni mängude ajal annetas Rahvusvahelisele Olümpiakomiteele Belgia rahvuslik olümpiakomitee.

Kõlasid Kreeka hümni helid. Vasakpoolsesse võidumasti tõusis olümpiamängude sünnimaa — Kreeka sinivalge lipp. Siis tõusis keskmisse masti mänge korraldanud maa — Austraalia lipp ning mängiti Ühendatud Kuningriigi hümni. Äärmisse vasakpoolsesse lipumasti aga heisati seejärel punane-valge-roheline trikoloor ning staadioni hiiglaslikus amfiteatris helises Itaalia hümni meloodia. See kuulutas, et järgmiste olümpiamängude asukohaks saab Rooma.

Avery Brundage tõusis kõnetooli ja ütles järgmised traditsioonilised sõnad: «Rahvusvahelise Olümpiakomitee nimel avaldan sügavaimat tänu nende mängude organisaatoritele, Austraalia rahvale, Melbourne'i linnale. Ma kuulutan olümpiamängud lõppenuks ja vastavalt traditsioonidele kutsun kogu maailma noorust kogunema nelja aasta pärast Rooma, koos meiega pühitsema XVII olümpiaadile pühendatud mänge. Pidagu nad neid rõõmus ja üksmeeles ja kandku nad olümpiatuld läbi sajandite mehiselt ja ausalt inimkonna hüveks.»

Seejärel astus Brundage'i kõrvale kõnetooli Melbourne'i linnapea Frank Selleck. ROK-i president andis talle üle olümpiamängude lipu hoidmiseks Melbourne'i munitsipaliteedihoones kuni Rooma mängudeni 1960. aastal.

Kõlasid fanfaarid, pikkamisi langes peamastist suur valev olümpialipu kangas ja samal hetkel suri suures vaskses urnis olümpia-

tuli, kõige armastatum olümpiamängude sümbol. Vaibusid leegid, mis 17 päeva jooksul olid loitnud Melbourne'i kohal. Kõmas kahurite saluut. Ja selle vaibuvas kajas helises mahedates, habrastes naishäältes olümpiahümni pidulikult rahulik viis.

Vaikis olümpiahümn ja koor alustas uut laulu — lahkumislaulu «Farewell» *. Siis kõlas jällegi marss. Lippurid ja olümpiaatleetide koondkolonn lahkusid staadionilt. XVI kaasaegsed olümpiamängud olid lõppenud.

Olümpiatuli kustus, sõprus jäi. Kes esimesena sõnastas selle suurepärase kokkuvõtva lause, seda on tagantjärele raske kindlaks teha. Paremini öelda oleks peaaegu võimatu. Melbourne'i ajalehtedes kirjutati: «Need mängud lähevad ajalukku kui niisugused, mis kõige rohkem on soodustanud rahvaste üksteise mõistmist ja sõpruse tugevnemist. ROK-i tegevus on ära teeninud Nobeli rahupreemia.»

* Head (õnnelikku) teed.

KOJU!

Poolteisemiljonilisele Austraalia linnale nii ebatavalist kuulsust toonud mängud olid lõppenud. Väliselt pöördus kõik liigagi ruttu tagasi harilikesse rööbastesse. Äriakendelt kadusid olümpia suveniirid — algas suur jõulupühade väljamüük. Ajalehtede esikülje, mis päev tagasi kuulus ainult olümpiamängudele, võttis juba 9. detsembril enda alla sensatsiooniline mõrv Sidneys: hotellinumbris oli tapetud noor, ilus naine, mõrvar aga jäljetult kadunud.

Melburnlaste südametest ei kao mängud nii kiiresti. Olümpiadekoratsioonide mahavõtmiseks kulus mõni päev, kuid mööduvad aastad ja suursugune rahu- ja sõpruspidustuste mulje püsib austraallaste mälestuses kallina.

Heidelbergis jäid olümpiaküla majad nukralt inimtühjadeks — olümpialased valmistusid kojusõiduks. Enne ärasõitu külastasid eilsed vastased võistlusrajalt veel kord üksteist, vahetasid aadresse, fotosid, soovisid edu edaspidiseks treeninguks. Vähe sellest. Kingiti ja vahetati lipse, treeningdresse, kübaraid ja isegi paraadülikondi. Nägin, kuidas üks ameeriklane, pamp kaenlas, seisis itaalia delegatsioonile kuulunud kahekordse maja ees, hõikas üles ja näitas esemeid, mida ta vahetada soovis. Jõudnud itaallasega kokkuleppele, viskas ta oma pambu üles ja sealt visati talle vastu umbes samasugust vahetuskaupa.

11. detsembri hele päikesepaisteline hommik. «Gruusia» valmistus lahkuma. Laeva kaipoolne külg oli ehitud värviliste serpentiinlintidega. Kaile allarippuvaid otsi hoidsid käes sõbrad Nõukogude—Austraalia sõprusühingust. See oli nende mõte olnud — ehtida lahkuvat Nõukogude olümpialaeva.

Kell 8 märkasime, et «Gruusia» eemaldus kaist. Kõik olid tekil — nõukogude sportlased, tšehhid, bulgaarlased, laeva meeskond. Kailt kostsid kangevõitu vene keeles hõiked «dosvidania».

Leidlikud sõbrad sõlmisid serpentiinlintidele jätkusid, et viimane ühendav side laevaga ei katkeks.

Must, õline veeriba laienes, kaks vedurlaeva, üks eest, teine tagant, tõmbasid «Gruusiat» kaist eemale. Lindid katkesid, aeglaselt pöördus meie valge olümpialaeva nina pärijõge. Kail seisjad aga lehvitasid ja lehvitasid.

Vedurlaev kiskus meid tarmukalt jõesuu poole. Libisesid mööda

kaid, laohooned, laevad. Oli näha, kuidas madrused ja töölised katkestasid töö, tulid salgas kai äärde, lehvitasid mütse, vilistasid. Skandeeriti olümpiamängudel kuulsaimaks saanud nime: «Kuts, Kuts, Kuts!»

Juba helkiski ees Port Phillipi lahe peegelsile pind. Järk-järgult ühinesid kuu aja jooksul nii tuttavaks saanud linna kontuurid. Hüvasti, ela hästi, Melbourne, olümpialinn!

Viimane austraallane lahkus laevalt. See oli loots. Olime jälle mere rüpes. Tee, mida mööda reisisime Odessast Austraaliasse, oli nüüd suletud. Inglismaa-Prantsusmaa pommid olid peatanud liikluse Suessil paljudeks kuudeks. Tuli sõita mööda Austraalia idarannikut põhja poole ja sealt üle Vaikse ookeani — Vladivostokki. Kell võis olla kahe ümber, kui «Gruusia» vöör pöördus idasse ja täiskäik pani värisema teraskere. Vana tuttav — «surnud laine» — hakkas laeva õõtsutama. Koju! Kiiremini koju! Rännulust oli selleks korraks kõigil juba otsakorral. Ometi seisis ligi kuu aega reisi veel ees.

Laev liikus paralleelselt rannaga. Ühtlane pastelltooniline riba oli põhjas kiilutud silmapiirile, lahutades mere ja taeva sinist ääretust. Õhtupoolikul ilmus seljataga nähtavale kiiresti suurenev mustjas täpp. Ei möödunud palju aega ja nagu seisvast laevast möödus peaaegu hõike kauguselt hääletult ja kiiresti läikiv must kollase korstnaga laev. Tundsime selles ära kuningliku jahtlaeva. Hertsogil oli nähtavasti Austraaliast villand, ka tema kiirustas koju. Meist paremal aga, üsna silmapiiril, võis läbi binokli näha inglise ristleja kontuure. Hoidudes aupaklikku kaugusse, eskorteeris sõjalaev Inglismaa kuninganna meest.

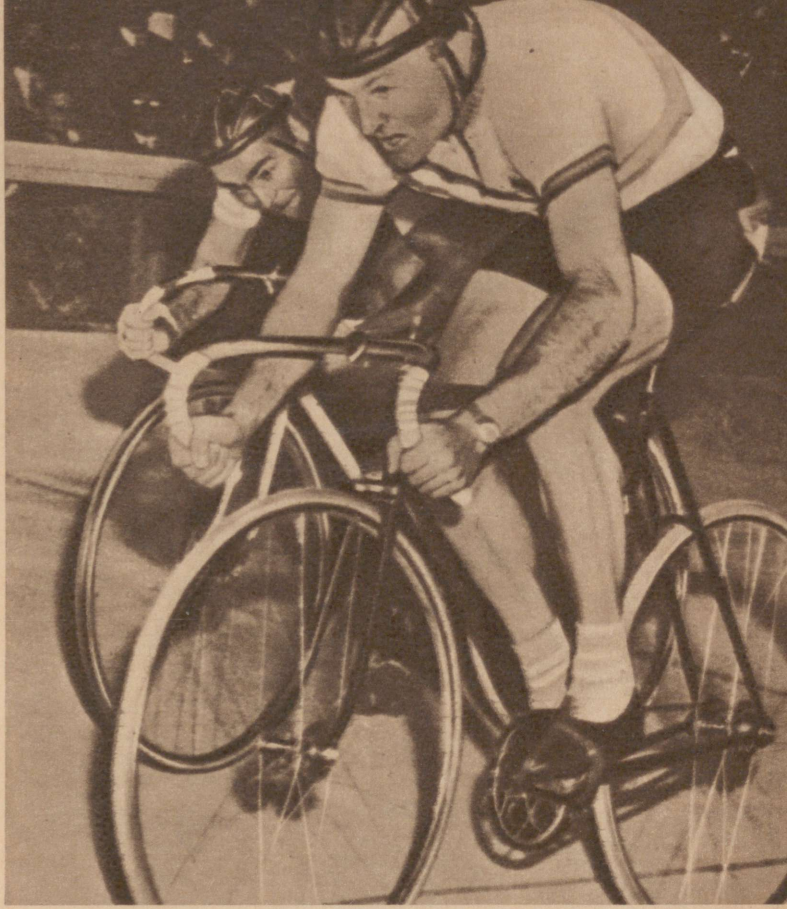
Õhtul, ehavalges jäi seljataha Austraalia mandri lõunapoolseim tipp — Kaguneem. Öösel muutis «Gruusia» kurssi, liikusime kirdesse, otse vastu tõusvale päikesele. Järgmisel hommikul väljusime Bassi väinast. Ees oli Tasmaania meri.

Kallas ei kadunud silmist, ainult nüüd ei saatnud ta meid enam põhjast, vaid läänest.

Kogu ülemine laevatekk oli kaetud lebavatest, napilt riietatud inimestest. Pildudes rammestavas kuumuses laisalt vestluspalli, tundsid meie olümpialased seda sügavast rahuldustundest tulenevat leebust, mis ilmneb pärast suuri sooritusi. Pärast võitu oli mõnus end sirutada päikesepaistel. Võib-olla oli see seda meeldivam, et meie laiuskraadidel elunevatel inimestel võib avaneda ainult harukordadel võimalus «praadida» end detsembripäikeses.

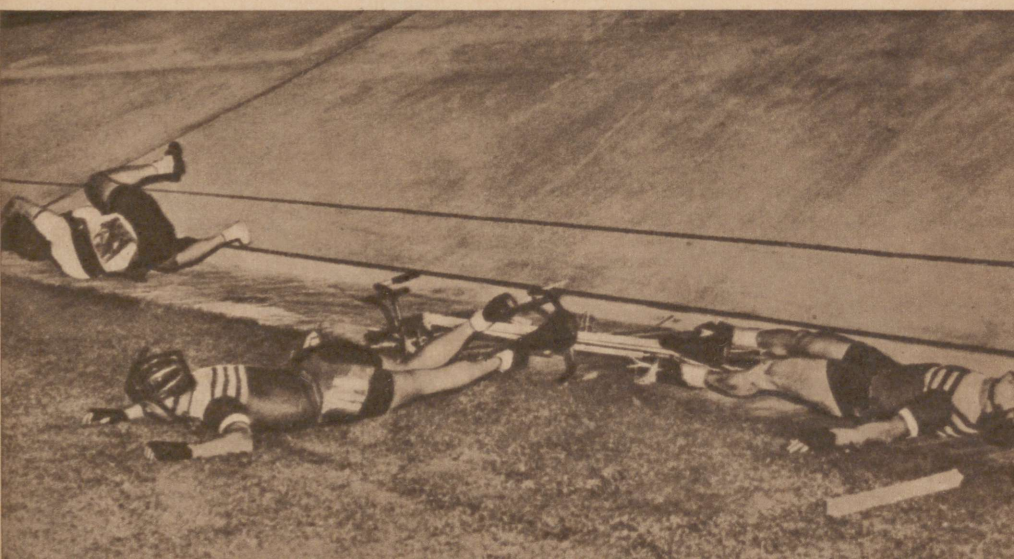
Varmsalt töötasid päikesekiired ja ei märgatudki õieti, kui nahk juba punetas ning keha oli kuum nagu palavikus. Leidus neid, kelledel mitmeks päevaks kadus isu päikesevannide võtmiseks.

Viimastele nagu õnneks järgnesid paar sombust päeva ja alles 15. detsembril, kui «Gruusia» jõudis Koralli merre ning ületas Kaljukitse pöörijoone, säras päike jälle oma troopilises liigkülluses. Salguti seisti reelingu ääres, jälgides lendavate kalade vilkaid hüppeid. Sügavsinine meri oli peegelsile.

Teine veerandfinaal 1000 m sprindisõidus. Võiduka spurdiga ameeriklase J. Disney ees pääseb poolfinaali austraallane Dick Ploog, kes hiljem tuli pronksmedalile.

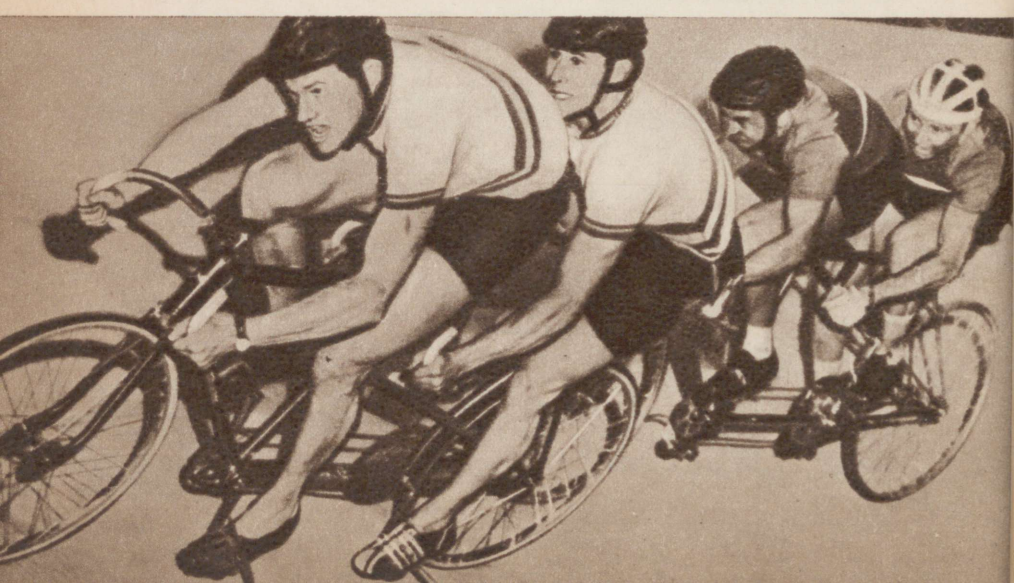
Õnnetus velodroomil 2000 m tandemisõidus — põrkusid kokku nõukogude (esiplaanil) ja saksa jalgratturid. Mõlemal sõitjatepaaril tuli selleks korraks edasivõistlemisest loobuda.

24 aasta järel jälle itaallane esimene maanteesõidus. Selleks osutus 24-aastane Ercole Baldini.

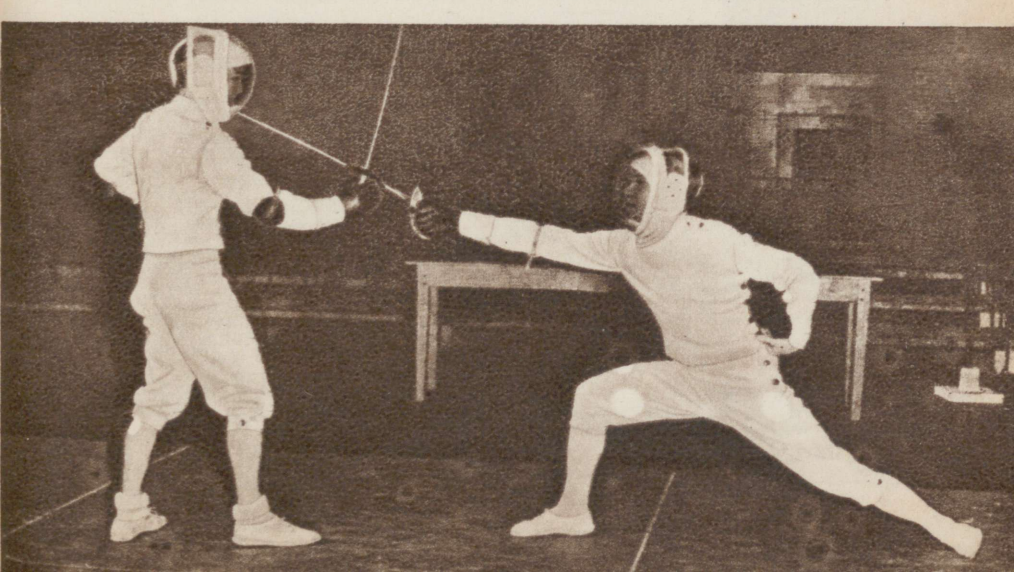
Austraallased Jan Brown ja Tony Marchant (esiplaanil) võidavad 2000 m tandemisõidu finaalis tšehhi paari Ladislav Foucek—Vaclav Macheki.

28-aastane Londoni hambaarst Gillian Sheen võitis kuldmedali naiste floretis.

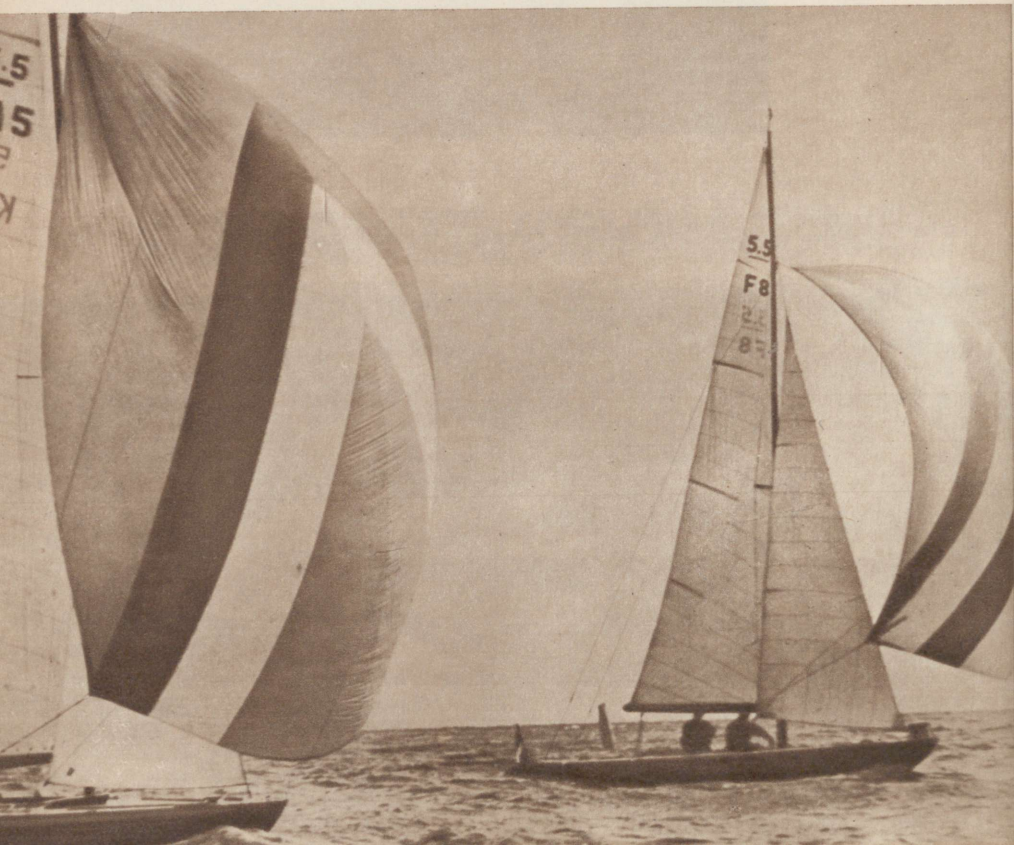
Viimane võistlus St. Kilda raekojas. Espadroni individuaalvõistluse finaalkohtumine: ungarlane Rudolf Karpati (vasakul) pareerimas Jerzy Pawlovski (Poola) rünnakut. Karpati võitis kuld-, Pawlovski hõbemedali.

Maahoki finaalmängus lõid hindud (heledates särkides) Pakistani 1:0 ja võitsid kuldmedali kuuendat korda.

Purjespordis võisteldi Port Phillipi lahes. Pildil — võistlussõit 5,5-R-klassis.

Langetatakse olümpialippu — XVI olümpiamängud on lõppenud.

Nõukogude riigilippu kandis lõpudefileel olümpiasangar Vladimir Kuts.

Ühise «olümpiarahvusena» sammusid sportlased lõputseremooniale.

ROK-i president Avery Brundage kuulutab XVI olümpiamängud lõppenuks.

Jää hüvasti Melbourne, olümpialinn!

Isetegevuskontsert laeval. Larissa Latõnina oskab ka hästi laulda.

Kapten tutvustab reisi marsruuti.

«Palju sa vennas puhkusega juurde oled võtnud?» kontrollib «Emil Esimene» (Zatopek) laeval oma järeltulijat Vladimir Kutsi.

Pooleldi merehaiged veeretasid päeva õhtusse laeva keskosas, kus kiikumine oli väiksem.

Nad võtsid päikest detsembris. Eesti olümpiamehed: J. Kotkas, E. Martin, A. Mõttus, E. Saar, B. Junk, U. Palu ja E. Puusepp.

Raamatu autor tahab ilmselt midagi huvitavat fotolindile «õngitseda».

Nõukogude ja tšehhi olümpialaste improviseeritud koori saatel esitab kergejõustikutreener V. Kusnetzov laulu «Melbourne — Vladivostok». Vadim Sinjavski aga «püüab» selle helilindile.

Neptunipidu on täies hoos. «Ristimisvette» heidetakse parajasti Inese Jaunzemet.

Meeleldi näitab Tarassov oma sõpradele olümpiasuveniire.

«Head uut aastat, uusi võite!» soovitakse üksteisele jalgpallurite kupees.

Pisut sombusel jaanuaripäeval tervitas Moskva olümpialasi.

Kodulinnas Ulan-Udes loopisid «semljakid» õhku Safronovit.

Rooma kutsub maailma noorust.

«Gruusia» muutis pisut kurssi. Liikudes 50 miili ida poole, eemaldus ta Austraalia rannikust, et vältida Uus-Guinea ja Põhja-Austraalia kandist puhuvat 10—11 palli tugevust mussooni. Sõitsime eksootilistes vetes. Salapäraselt kaunis ja kurikaval on Koralli meri. Sooja mere sügavuses kõrguvad imelised korallehitised, kuhjudes kohati riffide ja atollide kobarateks. Kusagil idas, Fidži saarte ümbruses, tekivad hädaohtlikud tsüklonid, mis liiguvad loodesse ja lääne. Meid nad õnneks ei tülitanud.

Erutav oli kuulda, et neis piirkondades oletatakse veel tänapäevalgi piraatide olemasolu. Võib-olla oli mõnel südamesopis tiba kahjugi, et meie reisi mingi lõunamere seiklus ei ähvardanud...

Päike kõrvetas ikka kuumemalt. Vesi supelbasseinides aga ei pakkunud mingit kosutust. 17. detsembril tõusis veetemperatuur 30°-ni ja püsis niisugusena neli-viis päeva. Need olid piinavad päevad — niisked ja palavad. Neetud troopika, millega põhjapool eluneva inimese organism vist kunagi päriselt ei harju. Öösiti, higist niiskel koikul väherdades, tuli lausa lämbumistunne. Aga paljuke neid oli, kes kajutis magada kannatasid, enamus magas laevatekil. Enne öörahu saabumist luusiti, madratsipamp kaenlas, mööda laevatekki ja otsiti ööseks paremat «ankrupaika». Päästepaatide alused ja teised mõnusamad kohad olid varakult võetud.

Töö ootas tegijaid ka selles põrgukuumuses. Iga spordiala treenerid istusid ilmastilma nõupidamistel, koostasid kuuldu-nähtu kohta artikleid ja metoodilisi materjale, üldistasid kogemusi, nagu seda kõike uhkelt nimetatakse. Jäi meelde tuntud Leningradi kergejõustikutreeneri Aleksejevi turjakas kogu «kirjameestele» eraldatud III klassi suitsetamissalongist. Higi voolas ojana näolt, kui ta vahetevahel «kaaskannatajale» tunnistas:

«Isegi raske töö see kirjutamine, aga selles põrgukatlas — lausa piin.»

Aga sportlased, arvate — logelesid? Ei. Parimad olid esimesed, kes jätkasid treeninguid. Hommikul võimeldi ja prooviti tõstekangi, pärastlõunal asuti «jooksurajale». Selleks sobis hästi ring ümber kajutite keskmisel tekil. Niiviisi harjutamas oli näha Kutsi ja Zatopeki, Ignatjevit ja Litujevit, Jungwirthi ja mitmeid teisi. Kergejõustiklaste kõrval olid suurteks jooksusõpradeks poksijad. Treening lõpetati alati supelbasseinis või improviseeritud duššide all, milledeks olid paari meetri kõrgusele vööri- ja ahtritekile riputatud auke tihedasti täis puuritud põhjadega puuvaadid.

Hoolimata treeningust jäi aega puhkuseks ja päikesevõtmiseks rohkem kui küllalt. Seepärast siis öeldigi sööma minnes naljatoonis: «Mingem tööle.»

Videvikutundi troopika peaaegu ei tunnegi. Päike vajus õhtutaevas hiigelsuure punase kettana kiiresti merre ja kohe saabus pimedus. Õhtutunnid olid määratud meelelahutuseks. Igal õhtul tunnike tantsule, kaks seanssi kino, sekka paaril korral sportlaste ja laevarahva isetegevuskontserdid.

Võib-olla kõige meeleolukamateks olid õhtutunnid vööritekil. Kumav kuu näis otse pea kohale riputatud kahvatu lambina. Ja selles valkjasrohelises valguses istusid tihedasti üksteise kõrval nõukogude sportlased koos tšehhide ja bulgaarlastega. Vesi sulises tasaselt täävi ees, soojas troopikaõhus värises mitmehäälne laul. Need olid ilusad, pisut romantilised tunnid keset eksootilist merd.

Ühel päeval ilmus supelbasseini kohale jäme laevaköiest punutud võrk. See oli kapteni ettevaatusabinõu, sest vetteviskamise komme oli võtmas suurt ulatust. Seda nimetati mitteametlikuks mereristseks. Toimus see nõnda: haarati mitmekesi pahaaimamatu kaaslane, võeti kell ja muud vett kartvad asjad «hoiule», veeti ohver basseini äärde, haarati kätest-jalgadest — üks-kaks ja — plašš. Siputav keha lendas vette kõigega, mis parajasti juhtus seljas olema. Võrk supelbasseini kohal pidi intensiivsete elamuste harrastajatele meenutama, et igal naljal on oma piirid.

18. detsembril ilmusid ees nähtavale Saalomoni saared. Meie laev suundus Bougainville'i ja Choiseuli saari lahutavasse väina. Vohava rohelusega kaetud mäeseljad, kaldavette ulatuv tihe võsamets, ei ühtegi märki inimasulaist. See oli kõik, mida silmad läbi binokli okulaaride seletasid.

Stendilaskurid olid tulnud ideele selges vees siia-sinna vilksatavatele kaladele märki laskma hakata. Saartevahelises väinas kaikusid püssipaugud, meelitades laskurite juurde vööritekile hulga uudishimulikke.

Me ei jõudnudki veel väinast välja, kui loodekaarest tõusis kiiresti mustjashall äikesepilv. Bougainville'i küngastele langes tume vari. Hetk hiljem mattus saar tuiskavasse paduvihma. Veel kümmekond minutit ja . . . oh seda mõnu! Üle hulga aja jälle mageda vee dušš. Leidlikumad olid kajutist isegi seebi toonud ja ojana voolavas soojas vihmas küüriti end naudinguga.

Jälle kell neli pärastlõunal (nagu oleks see muul ajal keelatud) ületas «Gruusia» 19. detsembril teist korda oma olümpiareisil ekvaatori. Ülemine laevatekk oli reisijatest tulvil, kui merejumala Neptuni osatäitja tõstesporditreener Nazarov koos oma murjanitest kaardiväega supelbasseini ette ilmus. Väiksekasvuline raadiokommentaator Sinjavski täitis ülemheeroldi kohuseid. Kõnetoru suu peal, hõikas ta pika nimekirja järgi olümpialasi meredevalitseja ette.

Traditsiooni kohaselt oli esimeseks ohvriks laeval koju sõitva delegatsioonigrupi juht Konstantin Andrianov. Vaevalt oli Neptun saanud öelda «ristitagu ta merevees», kui hirmuäratavas sõjamaalingus vägilasekasvu Krivonossov ja Parfjonov tüsedavõitu mehe nagu lapse jooksujalu basseini servale kandsid ja vette heitsid. Juubelduste saatel lendasid üksteise järel vette Kuts, Zatopek, Jaunzeme. Tugevate meeste põlved nõtkusid, kui ristimisele tassiti üle sajakilost kuulitõukajat Tamara Tõškevitšit. Varsti tehti oluline lihtsustus ristimistalituses. Heerold Sinjavski

visati vette ja kuna nüüd polnud kedagi nimesid hõikamas, teostasid murjanid püha talitust omaalgatuslikult. Kes veel kuiv oli, visati vette. Polnud seegi haruldane, kui mõni Neptuni kaardiväelane ise tasakaalu kaotas ja ülepeakaela vette sumatas. Oli ka neid, kes püüdsid sündmuskohalt vaikselt kaduda, aga oh häda — läbikäikudele olid riputatud vanad tuttavad vaatdušid. Ainult üksikutel õnnestus pääseda kuiva nahaga.

Olime jälle jõudnud põhjapoolkerale — oma poole peale, nagu keegi väljendas. Lõunamerede eksootika (kui teda üldse oli) jäi seljataha. Sel puhul kogunesid ühekandimehed — eestlased, päevaveerel laevabaari. Juba hommikul olime lasknud šampusepudeli jää peale panna, õhtul, pärast Neptuni pidu oli aeg seda avada. Vähem kui Helsingi mängudel, oli seekord eesti sportlasi (ja muid asjamehi) nõukogude olümpiadelegatsiooni ridades: kolme olümpia (Berliini, Helsingi, Melbourne'i) veteran Edgar Puusepp, kahekordsed olümpialased Bruno Junk, Johannes Kotkas ja Elmar Martin ning «rohelised» Uno Palu, Endel Saar, Arvo Mõttus ja mina ning Leningradis elunev sõudesportlane Mihhail Kaaleste. Mõnus oli sõeluda üheskoos vanu ja värskeid mälestusi. Jääkülm šampus aga leevendas hüva palsamina ekvaatori palavust.

Pärast ekvaatori vaikusevööd puhus tuul järgmisel päeval virgemalt. Kirdepassaat hakkas kuhjama laineid. See tekitas paljudes kangetes meestes üsna ebamugava tunde. Neid hakkas kogunema keskmisele tekile, umbes laeva keskkohta, kus õõtsumine kõige väiksem. Seal veetsid need poolhaigeid päevi, istudes seina ääres maas, malemängu või jutupuhumisega tunde õhtusse veeretades.

Sahana lõhestas «Gruusia» tääv Vaikse ookeani laineid, suundudes otse põhja. 20. detsembril läbisime Karoliinide saarestiku, nägemata ühtegi neist. Sinjavini saar olevat olnud lähim, kuid seegi ei tõusnud kordagi silmapiirile. Kaugemal läänes — Mariannide ja Filipiinide vahel asus kõike purustava jõuga taifuunide sünnipaik. Meie reisi meridiaani aga nende võimuala ei ulatunud.

23. detsembril oli viimane tõeline päikesevõtmise päev. Järgmisel päeval väljusime troopikast ja õhutemperatuur hakkas kiiresti langema. 24. detsembril oli see veel 23°, 25-ndal 20°, 26-ndal 13°, 27-ndal 8°, 28-ndal 4° ja 29-ndal ainult pool kraadi sooja.

Kaart, millele märgiti reisi maršruuti ja tõsteti edasi punast lipukest, oli üsna armetus seisundis. Sadade näppude hoolitsusel tähistas meie reisiteed mitte tušiga tõmmatud joon, vaid lai, valgeks kraabitud karvane vagu. Vladivostoki arvataval asukohal mustendas silmaterana tükike seinapaneeli. Linn oli kaardist välja kraabitud.

Kolmekümnendal põhjalaiusel valjenes tuul, taevas kattus pilvedega. Oodati tormi. Kuigi kapten püüdis tormi südamikust mööda lipsata, saime mõne tunni jooksul tunda laine ja tuule tõelist jõudu. Torm algas 25. detsembril. Öösel ja järgmisel hom-

mikul muutus ilm aiva raevukamaks. 26. detsembri keskpäeval möllas laeva ümber mõne tunni jooksul 9-palline laine. Alumisel ja keskmisel tekil olid uksed ja aknaluugid suletud. Ahtris raputas laine laeva nii tugevasti, et need, kes millestki kinni ei hoidnud, laine tõukel tasakaalu kaotasid ja kukkusid. Vastu laevakülgi paiskuvatest lainetest pritsis vett isegi ülemisele tekile. Paar üleliia uudishimulikku kobisid varsti läbimärgadena kajutisse riideid vahetama. Tuule tugevus oli suur. Võis maha kukkumata imiteerida suusahüppaja ettekaldega lennuasendit.

Reis oli lõpule jõudmas. 28. detsembri õhtul lähenesime Jaapani idakaldale. Hilisõhtu pimeduses sisenes «Gruusia» saarehiiglasi Hondot ja Hokkaidot lahutavasse väina. Kallas ei tohtinud kaugel olla, sest rannamajade tuled tundusid vilkuvat üsna lähedal. Sadas esimest lund.

Hommikul möödus «Gruusia» Kodzimast, pruunikaskollasest, üksikute lumelaikudega kaetud kaljusaarest. Paar tundi hiljem pisut väiksemast Odzimast.

Jaapan jäi seljataha. Ees oli kodumaa. Olime läbinud tagasiteel 5725 miili, jäi veel ainult... 360 miili. Valitses elevus. Pakiti kohvreid. Sellelt tegevuselt kisti meid pärastlõunal jooksujalu tekile. Ameerika sõjaväelennuk tuiskas kahel korral nii madalalt üle «Gruusia», nagu tahaks riivata laevamaste ja eemaldus sama äkki, nagu oli ilmunud, lõunasse. Arvatavasti huvitas ameeriklasi, kas meie olümpialaev päris tõesti ikka õnnelikult koju jõuab.

30. detsembri sombusel hommikutunnil peatus «Gruusia» koduvetes — Nahhodkas — sopilise lahe kaldal asuvas väikeses sadamas. Ümberringi ujus jääsupp. Kaugemal, kus jääkaas kindlam, mustendasid jääaugust kalu õngitsevate meeste kogud. Meile ruttas vastu väike vedurlaev. Esimesed tervitused, impulsslampide sähvatused. Võtsime pardale hulga ametimehi ja ajakirjanikke. Siis jälle edasi — Vladivostoki poole. Keskhommikuks ilm selgines. Päikesekiired tervitasid kõjujõudvat luikvalget olümpialaeva. Pruunikad kaljused kaldad, siin-seal lumelaikudega kaetud, saatsid meid põhjakaarest. Ilmusid kaks väikest ja väledat sõjalaeva. Uhkesti eskorteerisid nad meid Kuldse Sarve suudmeni.

Talvekülm ei suutnud kedagi laevatekilt lahkuma sundida, olgugi et paljude riietus oli talveilma kohta äärmiselt kasin — õhuke tolmumantel, suveülikond, barett või sonimüts. Keegi ei tahtnud kaotada hetkegi nendest mälestusväärsetest tundidest.

Juba libises «Gruusia» läbi jääsupi Kuldse Sarve künklike ebaühtlaste kallaste vahel. Ees avardus lahesopp — üsna tihedasti laohooned, üksteise kõrval kaubalaevad, taamal küngastel Vladivostoki majad ja tänavad.

Olime jõudnud just esimeste ankrus seisvate laevade kohale, kui lugematute laevavilede saluut pani värisema talveõhu. Pikalt ja pidulikult kaikus see tervitus küngastel. Vaikis hetke, nagu hingetõmbeks, ja kõlas uue jõuga.

Inimesed sadamas ja laevadel katkestasid töö. Nad vaatasid saabuvale laevale, lehvitasid mütse ja hõikasid tervitusi. Sõjalaevade meeskonnad olid rivistatud auvalvesse.

Sadamakai mustendas inimestest. Sõna tõsises mõttes mustendas, sest vladivostoklased kandsid tumedaid talveriideid, mis suvest tulnud olümpialaste silmadele tundus esialgu harjumatuna. Tungleva rahvamassi keskel hakkas mürtsuma puhkpilliorkester. Kiirustamata lähenes «Gruusia» kaile. Pärast ligi kolm kuud kestnud olümpiareisi kinnitati laeva «otsad» taas kodumaa sadamas.

Laevatrepp lasti alla. Rüsinal, ülepeakaela, nagu kartes kuhugi hilineda, tormasid olümpialased laste kombel kaile.

Milline paradoks. Pea kõigil oli tunne, et olime koju jõudnud. Ja ometi lahutas enamikku kodudest veel tuhandeid kilomeetreid. Ma pole kunagi Vladivostokis käinud. Seni tundus ta mulle päratukaugena, ainuüksi sõit sinna ja tagasi rööviks paarkümmend päeva. Ja nüüd, ei midagi niisugust. Jagasin tunnet, mis tol hetkel oli üldine — olime poole jalaga kodus. Tõestus sellest, kuivõrd suhteline on kõik meie elus.

Tervitused ja rõõm kõikjal — rahvarohkel miitingul jaamaesisel väljakul, õhtul pidulikul koosolekul linna teatris, tervitused tänaval, käepigistused. Koduste kirjad! Rõõm, ootus. Muljete liigkülluse poolpäev.

Järgmisel hommikul, vana-aasta viimasel päeval, alustasid kaks spetsiaalset kiirrongi olümpialastega reisi Vladivostokist Moskva poole. Kusagil Habarovski juures tervitati uue, 1957. aasta saabumist.

Seitse ja pool päeva sõitsid rongid nagu triumfikäigul läbi Siberimaa pealinna poole. Kõikjal jaamades tervitas rahvas vaimustatult võidukaid sportlasi. Neid kostitati, neile toodi kingitusi paljudes linnades. Ulan-Udes, Irkutskis, Novosibirskis, Sverdlovskis ja Kirovis tervitati olümpialasi rahvarohketel miitingutel.

Moskva korraldas suurejoonelise vastuvõtu. Ball iidse Kremli saalides kujunes selle finaaliks.

Kodumaa oli uhke. Ta ümbritses armastava tähelepanuga neid, kes kaugel mandril olid kõrgel hoidnud tema lippu.

LISAD

KERGEJÕUSTIK

23. novembrist 1. detsembrini

MEHED

100 M JOOKS

Maailmarekord:	Willie Williams (USA)	10,1	1956
	Ira Murchison (USA)	10,1	1956
	Leamon King ((USA)	10,1	1956
Olümpiarekord:	Eddie Tolan (USA)	10,3	1932
	Jesse Owens (USA)	10,3	1936
	Harrison Dillard (USA)	10,3	1948
Olümpiavõitja 1952:	Lindy Remigino (USA)	10,4	

65 võistlejat.

12 eeljooksu. 23. novembril kell 15.10; esimesed kaks kvalifitseerusid vahejooksudesse: 1. I. Murchison (USA) 10,5, J. Jarzembowski (Poola) 10,7; 2. M. Agostini (Trinidad) 10,7, L. Gnocchi (Itaalia) 10,7; 3. M. Rae (Uus-Meremaa) 10,7, A. Khaliq (Pakistan) 10,8; 4. B. Nduga (Uganda) 10,7, K. Box (Inglismaa) 10,7; 5. M. Foik (Poola) 10,5, B. Tokarev (NSVL) 10,6; 6. M. Germar (Saksamaa) 10,7, R. Land (Austraalia) 10,8; 7. L. Bartenjev (NSVL) 10,7, B. Goldovanyi (Ungari) 10,8; 8. H. Hogan (Austraalia) 10,5, R. Bonino (Prantsusmaa) 10.8; 9. W. Baker (USA) 10,7, E. Turton (Trinidad) 11,1; 10. S. Levenson (Kanada) 10,8, H. Fütterer (Saksamaa) 10,9; 11. E. Ajado (Nigeeria) 10,8, R. Sandstrom (Inglismaa) 10,8; 12. B. Morrow (USA) 10,4, J. Konovalov (NSVL) 10,6.

4 vahejooksu. 23. novembril kell 17.05; esimesed kolm kvalifitseerusid poolfinaalidesse: 1. Morrow (USA) 10,3 (OR kordamine), Agostini (Trinidad) 10,5, Rae (Uus-Meremaa) 10,6; 2. Murchison (USA) 10,3 (OR kordamine), Khaliq (Pakistan) 10,5, Konovalov (NSVL) 10,7; 3. Hogan (Austraalia) 10,5, Tokarev (NSVL) 10,7, Levenson (Kanada) 10,8; 4. Baker (USA) 10,4, Germar (Saksamaa) 10,6, Foik (Poola) 10,6.

Poolfinaalid. 24. novembril kell 15.45; esimesed kolm kvalifitseerusid finaali: 1. Murchison (USA) 10,5, Agostini (Trinidad) 10,5, Germar (Saksamaa) 10,6; 2. Morrow (USA) 10,3 (OR kordamine), Baker (USA) 10,4, Hogan (Austraalia) 10,5.

Finaal

24. novembril kell 17.30

1.	**Bobby Morrow (USA)**	**10,5**
2.	**Walter Baker (USA)**	**10,5**
3.	**Hector Hogan (Austraalia)**	**10,6**
4.	**Ira Murchison (USA)**	**10,8**
5.	**Manfred Germar (Saksamaa)**	**10,9**
6.	**Michael Agostini (Trinidad)**	**10,9**

200 M JOOKS

Maailmarekord:	David Sime (USA)	20,0	1956
Olümpiarekord:	Jesse Owens (USA)	20,7	1936
	Andy Stanfield (USA)	20,7	1952
Olümpiavõitja 1952:	Andy Stanfield (USA)	20,7	

67 võistlejat.

12 eeljooksu. 26. novembril kell 14.30; esimesed kaks kvalifitseerusid vahejooksudesse: 1. J. T. da Conceicao (Brasiilia) 21,5, M. Germar (Saksamaa) 21,8; 2. K. Haas (Saksamaa) 21,4, V. Janecek (Tšehhoslovakkia) 21,7; 3. M. Agostini (Trinidad) 21,6, V. Lombardo (Itaalia) 21,8; 4. A. Stanfield (USA) 21,5, S. D'Asnasch (Itaalia) 22,0; 5. A. Khaliq (Pakistan) 21,1, M. Rae (Uus-Meremaa) 21,4; 6. K. Akagi (Jaapan) 22,1, J. M. de Barros (Brasiilia) 22,2; 7. W. Baker (USA) 21,8, B. Goldovanyi (Ungari) 21,9; 8. V. Mandlik (Tšehhoslovakkia) 21,6, H. Hogan (Austraalia) 21,8; 9. B. Morrow (USA) 21,8, E. Schmidt (Poola) 21,9; 10. B. Tokarev (NSVL) 21,6, B. Shenton (Inglismaa) 21,7; 11. C. Lissenko (Prantsusmaa) 21,8, I. Rodriguez (Puerto Rico) 21,9; 12. L. Pohl (Saksamaa) 21,6, L. Bartenjev (NSVL) 21,8.

4 vahejooksu. 26. novembril, kell 17.40; esimesed kolm kvalifitseerusid poolfinaalidesse: 1. Khaliq (Pakistan) 21,1, Agostini (Trinidad) 21,1, Pohl (Saksamaa) 21,3: 2. Stanfield (USA) 21,1, Tokarev (NSVL) 21.2, da Conceicao (Brasiilia) 21.3; 3. Baker (USA) 21,2, Mandlik (Tšehhoslovakkia) 21,3, Haas (Saksamaa) 21,5; 4. Morrow (USA) 21,9, Rae (Uus-Meremaa) 22,0, Shenton (Inglismaa) 22,1.

Poolfinaalid. 27. novembril kell 15.00; esimesed kolm kvalifitseerusid finaali: 1. Baker (USA) 21,1, Morrow (USA) 21,3, da Conceicao (Brasiilia) 21,4; 2. Stanfield (USA) 21,2, Agostini (Trinidad) 21,3, Tokarev (NSVL) 21,3.

Finaal

27. novembril kell 17.00

1.	**Bobby Morrow (USA)**	**20,6 OR**
2.	**Andy Stanfield (USA)**	**20,7**
3.	**Walter Baker (USA)**	**20,9**
4.	**Michael Agostini (Trinidad)**	**21,1**
5.	**Boriss Tokarev (NSVL)**	**21,2**
6.	**José Telles da Conceicao (Brasiilia)**	**21,3**

400 M JOOKS

Maailmarekord:	Louis Jones (USA)	45,2	1956
Olümpiarekord:	George Rhoden (Jamaika)	45,9	1952
	Herbert McKenley (Jamaika)	45,9	1952
Olümpiavõitja 1952:	George Rhoden (Jamaika)	45,9	

42 võistlejat.

8 eeljooksu. 28. novembril kell 15.00; esimesed kolm kvalifitseerusid vahejooksudesse: 1. L. Jones (USA) 48,1, M. Cockburn (Kanada) 49,0, A. Khan (Pakistan) 49,0; 2. C. Tobacco (Kanada) 47,4, J. Degats (Prantsusmaa) 48,3, J. Lea (USA) 48,3; 3. M. Spence (L.-Aafrika) 47,7, J. Kühl (Saksamaa) 48,7, C. Jenkins (USA) 48,7; 4. V. Hellsten (Soome) 48,4, M. Wheeler (Inglismaa) 49,3, B. Kibet (Keenia) 49,3; 5. K. Haas (Saksamaa) 47,2, G. Gipson (Austraalia) 47,7, J. Salisbury (Inglismaa) 47,7; 6. A. Ignatjev (NSVL) 48,6, G. Kerr (Jamaika) 49,7, P. Haarhoff (Prantsusmaa) 49,8; 7. K. Gosper (Austraalia) 48,0, Malcolm Spence (Jamaika) 48,2, I. Rodriguez (Puerto Rico) 48,8; 8. F. Higgins (Inglismaa) 47,9, Melville Spence (Jamaika) 47,9, J.-P. Martin du Gard (Prantsusmaa) 48,3.

4 vahejooksu. 28. novembril kell 17.35; esimesed kolm kvalifitseerusid poolfinaalidesse: 1. Jones (USA) 47,4, Salisbury (Inglismaa) 47,4, Rodriguez (Puerto Rico) 47,5; 2. Ignatjev (NSVL) 46,8, Malcolm Spence (Jamaika) 47,4, Higgins (Inglismaa) 47,4; 3. Hellsten (Soome) 46,8, Spence (L.-Aafrika) 47,1, Melville Spence (Jamaika) 47,3; 4. Gosper (Austraalia) 46,7, Haas (Saksamaa) 47,3, Jenkiks (USA) 47,5.

Poolfinaalid. 29. novembril kell 15.00; esimesed kolm kvalifitseerusid finaali: 1. Ignatjev (NSVL) 46,8, Spence (L.-Aafrika) 47,2, Jones (USA) 47,3; 2. Jenkins (USA) 46,1, Hellsten (Soome) 46,1, Haas (Saksamaa) 46,2.

Finaal
29. novembril kell 17.30

1.	**Charles Jenkins (USA)**	**46,7**
2.	**Karlfriedrich Haas (Saksamaa)**	**46.8**
3.	**Ardaljon Ignatjev (NSVL)**	**47,0**
4.	Voitto Heilsten (Soome)	47,0
5.	**Louis Jones (USA)**	**48,1**
6.	**Malcolm Spence (L.-Aafrika)**	**48,3**

800 M JOOKS

Maailmarekord:	Roger Moens (Belgia)	1.45,7	1955
Olümpiarekord:	Malvin Whitfield (USA)	1.49,2	1948
Olümpiavõitja 1952:	Malvin Whitfield (USA)	1.49,2	

38 võistlejat..

5 eeljooksu. 23. novembril kell 16.15; esimesed kolm kvalifitseerusid poolfinaali: 1. A. Boysen (Norra) 1.52.0, M. Rawson (Inglismaa) 1.52,1, Y. Muroya (Jaapan) 1.52,3; 2. T. Courtney (USA) 1.52,7, M. Farrell (Inglismaa) 1.52,8, E. Depastas (Kreeka) 1.53,0; 3. J. Bailey (Austraalia) 1.51,1, A. Sowell (USA) 1.51,3, E. Leva (Belgia) 1.52,0; 4. G. Nielsen (Taani) 1.51,2, L. Spurrier (USA) 1.51,5, B. Butchart (Austraalia) 1.51,6; 5. D. Johnson (Inglismaa) 1.50,8, R. Djian (Prantsusmaa) 1.51,1, L. Szentgali (Ungari) 1.51,8.

Poolfinaalid. 24. novembril kell 16.00; esimesed neli kvalifitseerusid finaali: 1. Courtney (USA) 1.53,6, Spurrier (USA) 1.53,6, Farrell (Inglismaa) 1.53,7, Butchart (Austraalia) 1.53,8; 2. Sowell (USA) 1.50,0, Boysen (Norra) 1.50,0, Johnson (Inglismaa) 1.50,2, Leva (Belgia) 1.50,3.

Finaal
26. novembril kell 15.30

1.	**Thomas Courtney (USA)**	**1.47,7**	**OR**
2.	**Derek Johnson (Inglismaa)**	**1.47,8**	
3.	**Audun Boysen (Norra)**	**1.48,1**	
4.	**Arnold Sowell (USA)**	**1.48,3**	
5.	**Michael Farrell (Inglismaa)**	**1.49,2**	
6.	**Lonnie Spurrier (USA)**	**1.49,3**	

1500 M JOOKS

Maailmarekord:	Istvan Rozsavölgyi (Ungari)	3.40,6	1956
Olümpiarekord:	Joseph Barthel (Luksemburg)	3.45,2	1952
	Robert McMillen (USA)	3.45,2	1952
Olümpiavõitja 1952:	Joseph Barthel (Luksemburg)	3.45,2	1952

37 võistlejat.

3 eeljooksu. 29. novembril kell 16.30; esimesed neli kvalifitseerusid finaali: 1. K. Richtzenhain (Saksamaa) 3.46,2, S. Jungwirth (Tšehhoslovakkia) 3.46,6, I. Boyd (Inglismaa) 3.47,0, M. Halberg (Uus-Meremaa) 3.47,2; 2. M. Lincoln (Austraalia) 3.45,4, K. Wood (Inglismaa) 3.46 6, R. Delany (Iiri) 3.47,7, L. Tabori (Ungari) 3.48,0; 3. N. Scott (Uus-Meremaa) 3.48,0, B. Hewson (Inglismaa) 3.48,0, J. Landy (Austraalia) 3.48,6, G. Nielsen (Taani) 3.48,6.

Finaal
1. detsembril kell 16.15

1.	**Ronald Delany (Iiri)**	**3.41,2 OR**
2.	**Klaus Richtzenhain (Saksamaa)**	**3.42,0**
3.	**John Landy (Austraalia)**	**3.42,0**
4.	**Laszlo Tabori (Ungari)**	**3.42,4**
5.	**Brian Hewson (Inglismaa)**	**3.42,6**
6.	**Stanislav Jungwirth (Tšehhoslovakkia)**	**3.42,6**

5000 M JOOKS

Maailmarekord: Gordon Pirie (Inglismaa)	13.36,8	1956
Olümpiarekord: Emil Zatopek (Tšehhoslovakkia)	14.06,6	1952
Olümpiavõitja 1952: Emil Zatopek (Tšehhoslovakkia)	14.06,6	

22 võistlejat.

3 eeljooksu. 26. novembril kell 15.50; esimesed viis kvalifitseerusid finaali: 1. G. Pirie (Inglismaa) 14.25,6, V. Mugosa (Jugoslaavia) 14.25,6, W. Dellinger (USA) 14.26,8, P. Bolotnikov (NSVL) 14.28,0, T. Thögersen (Taani) 14.29,0; 2. A. Lawrence (Austraalia) 14.14,6, V. Kuts (NSVL) 14.15,4, L. Tabori (Ungari) 14.18,6, D. Ibbotson (Inglismaa) 14.18,5, H. Schade (Saksamaa) 14.18,8; 3. A. Thomas (Austraalia) 14.14,2, M. Nyandika (Keenia) 14.29,4, I. Tšernjavski (NSVL) 14.32,4, M. Szabo (Ungari) 14.32,4, C. Chataway (Inglismaa) 14.32,6.

Finaal
28. novembril kell 16.45

1.	**Vladimir Kuts (NSVL)**	**13.39,6 OR**
2.	**Gordon Pirie (Inglismaa)**	**13 50,6**
3.	**Derek Ibbotson (Inglismaa)**	**13.54,4**
4.	**Miklos Szabo (Ungari)**	**14 03,4**
5.	**Albert Thomas (Austraalia)**	**14.04,8**
6.	**Laszlo Tabori (Ungari)**	**14.09,8**

10 000 M JOOKS

Maailmarekord: Vladimir Kuts (NSVL)	28.30,4	1956
Olümpiarekord: Emil Zatopek (Tšehhoslovakkia)	29.17,0	1952
Olümpiavõitja 1952: Emil Zatopek (Tšehhoslovakkia)	29.17,0	

23 võistlejat. 23. novembril kell 18.00

1.	**Vladimir Kuts (NSVL)**	**28.45,6 OR**
2.	**Joszef Kovacs (Ungari)**	**28.52,4**
3.	**Allan Lawrence (Austraalia)**	**28.53,6**
4.	**Zdzyslaw Krzyszkowiak (Poola)**	**29.05,0**
5.	**Kenneth Norris (Inglismaa)**	**29.21,6**
6.	**Ivan Tšernjavski (NSVL)**	**29.31,5**

Kohtunike töös tekkinud eksituste tõttu on 10 000 m jooksjate aegasid, alates 4. kohast, esitatud erinevalt. Siintoodud andmed on kooskõlastatud hiljem avaldatud parandustega.

110 M TÕKKEJOOKS

Maailmarekord: Jack Davis (USA)	13,4	1956
Olümpiarekord: Harrison Dillard (USA)	13,7	1952
Jack Davis (USA)	13,7	1952
Olümpiavõitja: Harrison Dillard (USA)	13,7	

24 võistlejat.

4 eeljooksu. 27. novembril kell 15.20; esimesed kolm kvalifitseerusid poolfinaali: 1. Davis (USA) 14,0, E. Roudnitska (Prantsusmaa) 14,3, G. Raziq (Pakistan) 14,5; 2. L. Calhoun (USA) 14,1, S. Lorger (Jugoslaavia) 14,6, J.-C. Bernard (Prantsusmaa) 14,7; 3. J. Shankle (USA) 14,0, B. Steines (Saksamaa) 14,2, D. Burger (L.-Aafrika) 14,4; 4. M. Lauer (Saksamaa) 14,2, E. Iglesias (Kuuba) 14,3, B. Stoljarov (NSVL) 14,3.

Poolfinaalid. 28. novembril kell 14.30; esimesed kolm kvalifitseerusid finaali: 1. Davis (USA) 14,0, Lauer (Saksamaa) 14,4, Lorger (Jugoslaavia) 14,6; 2. Calhoun (USA) 14,0, Shankle (USA) 14,0, Stoljarov (NSVL) 14,5.

Finaal

28. novembril kell 16.05

1.	**Lee Calhoun (USA)**	**13,5 OR**
2.	**Jack Davis (USA)**	**13,5 OR**
3.	**Joel Shankle (USA)**	**14,1**
4.	**Martin Lauer (Saksamaa)**	**14,5**
5.	**Stanko Lorger (Jugoslaavia)**	**14,5**
6.	**Boriss Stoljarov (NSVL)**	**14,6**

400 M TÕKKEJOOKS

Maailmarekord: Glenn Davis (USA)	49,5	1956
Olümpiarekord: Charles Moore (USA)	50,8	1952
Olümpiavõitja 1952: Charles Moore (USA)	50,8	

28 võistlejat.

6 eeljooksu. 23. novembril kell 17.40; esimesed kaks kvalifitseerusid poolfinaali: 1. G. Davis (USA) 51,3, D. Leane (Austraalia) 51,4; 2. E. Southern (USA) 51,3, H. Kane (Inglismaa) 51,8; 3. J. Culbreath (USA) 50,9, G. Cury (Prantsusmaa) 51,6; 4. R. Parker (Austraalia) 53,5, J. Campadellis (Kreeka) 53,7; 5. J. Litujev (NSVL) 51,6, G. Potgieter (L.-Aafrika) 52,0; 6. A. Julin (NSVL) 52,1, I. Savel (Rumeenia) 52,2.

Poolfinaalid. 24. novembril kell 14.30; esimesed kolm kvalifitseerusid finaali: 1. Southern (USA) 50,1 (OR), Davis (USA) 50,7, Potgieter (L.-Aafrika) 51,3; 2. Culbreath (USA) 50,9, Lean (Austraalia) 51,4, Litujev (NSVL) 51,8.

Finaal

24. novembril kell 17.10

1.	**Glenn Davis (USA)**	**50,1 OR**
2.	**Edward Southern (USA)**	**50,8**
3.	**Josh Culbreath (USA)**	**51,6**
4.	**Juri Litujev (NSVL)**	**51,7**
5.	**David Lean (Austraalia)**	**51,7**
6.	**Gerhardus Potgieter (L.-Aafrika)**	**56,0**

3000 M TAKISTUSJOOKS

Maailmarekord: Sandor Rozsnyoi (Ungari)	8.35,6	1956
Olümpiarekord: Horace Ashenfelter (USA)	8.45,4	1952
Olümpiavõitja 1952: Horace Ashenfelter (USA)	8.45,4	

23 võistlejat.

2 eeljooksu. 27. novembril kell 16.00; esimesed viis kvalifitseerusid finaali: 1. S. Rozsnyoi (Ungari) 8.46,6, J. Disley (Inglismaa) 8.46,6, E. Larsen (Norra) 8.46,8, C. Jones (USA) 8.47,4, Z. Krzyszkowiak (Poola) 8.48,0; 2. E. Shirley (Inglismaa) 8.52,6, S. Ržištšin (NSVL) 8.53,0, H. Laufer (Saksamaa) 8.53,0, C. Brasher (Inglismaa) 8.53,8, N. Robbins (Austraalia) 8.55,4.

Finaal
29. novembril kell 16.00

1.	**Christopher Brasher (Inglismaa)**	**8.41,2 OR**
2.	**Sandor Rozsnyoi (Ungari)**	**8.43,6**
3.	**Ernst Larsen (Norra)**	**8.44,0**
4.	**Heinz Laufer (Saksamaa)**	**8.44,4**
5.	**Semjon Ržištšin (NSVL)**	**8.44,6**
6.	**John Disley (Inglismaa)**	**8.44,6**

MARATONIJOOKS

Olümpiarekord: Emil Zatopek (Tšehhoslovakkia)	2:23.03,2	1952
Olümpiavõitja 1952: Emil Zatopek (Tšehhoslovakkia)	2:23.03,2	

46 võistlejat. 1. detsembril kell 15.15.

1.	**Alain Mimoun (Prantsusmaa)**	**2:25.00,0**
2.	**Franjo Mihalic (Jugoslaavia)**	**2:26.32,0**
3.	**Veikko Karvonen (Soome)**	**2:27.47,0**
4.	**Tšang Hun Li (Lõuna-Korea)**	**2:28.45,0**
5.	**Yoshiaki Kawashima (Jaapan)**	**2:29.19,0**
6.	**Emil Zatopek (Tšehhoslovakkia)**	**2:29.34,0**

4×100 M TEATEJOOKS

Maailmarekord: USA	39,8	1936
Olümpiarekord: USA	39,8	1936
Olümpiavõitja 1952: USA	40,1	

18 meeskonda.

4 eeljooksu. 30. novembril kell 15.30; esimesed kolm kvalifitseerusid poolfinaali: 1. USA 40,5, Inglismaa 41,2, Pakistan 41,3; 2. Austraalia 40,6, Prantsusmaa 40,8, Saksamaa 40,8; 3. NSV Liit 40,7, Itaalia 40,9, Brasiilia 41,6; 4. Poola 40,9, Ungari 41,5, Jaapan 42,2.

Poolfinaalid. 1. detsembril kell 15.50; esimesed kolm kvalifitseerusid finaali: 1. USA 40,3, Poola 41,0, Itaalia 41,1; 2. NSV Liit 40,3, Saksamaa 40,5, Inglismaa 40,6.

Finaal
1. detsembril kell 16.35

1.	**USA**	**39,5 MR ja OR**
	(I. Murchison, L. King, W. Baker, B. Morrow)	
2.	**NSV Liit**	**39,8 ER**
	(B. Tokarev, V. Suhharev, I. Konovalov, L. Bartenjev)	
3.	**Saksamaa**	**40,3**
	(L. Knörzer, L. Pohl, H. Fütterer, M. Germar)	
4.	**Itaalia**	**40,4**
	(F. Galbiati, G. Ghiselli, L. Gnocchi, V. Lombardo)	
5.	**Inglismaa**	**40,6**
	(K. Box, E. Sanstrom, D. Segal, B. Shenton)	
6.	**Poola**	**40,6**
	(M. Foik, I. Jarzembowski, E. Schmidt, Z. Baranowski)	

4×400 M TEATEJOOKS

Maailmarekord: Jamaika	3.03,9	1952
Olümpiarekord: Jamaika	3.03,9	1952
Olümpiavõitja 1952: Jamaika	3.03,9	

15 meeskonda.

3 eeljooksu. 30. novembril kell 16.35; **esimesed kaks kvalifitseerusid finaali:** 1. Kanada 3.10,5, USA 3.10,5; 2. Saksamaa 3.09,8, Austraalia 3.10,3; 3. Inglismaa 3.08,7, Jamaika 3.10,9.

Finaal

1. detsembril kell 17.10

1. **USA** **3.04,8**
   (L. Jones 47,1, I. Mashburn 46,4, C. Jenkins 45,6, T. Courtney 45,7)
2. **Austraalia** **3.06,2**
   (L. Gregory 47,9, D. Lean 46,6, G. Gipson 46,1, K. Gosper 45,6)
3. **Inglismaa** **3.07,2**
   (I. Salisbury 47,6, M. Wheeler 46,6, F. Higgins 46,5, D. Johnson 46,5)
4. **Saksamaa** **3.08,2**
   (I. Kühl, W. Oberste, M. Pörschke, K. Haas)
5. **Kanada** **3.10,2**
   (L. Sloan, D. Clement, M. Cockburn, T. Tobacco)

Jamaika meeskond diskvalifitseeriti.

20 KM KÄIMINE

Maailmarekord:	Leonid Spirin (NSV Liit)	1:28.45,2	1956
Olümpiarekord:	Võistlusala oli esmakordselt olümpiakavas		

21 võistlejat. 28. novembril kell 14.50.

1.	**Leonid Spirin (NSV Liit)**	**1:31.27,0 OR**
2.	**Antanas Mikenas (NSV Liit)**	**1:32.03,0**
3.	**Bruno Junk (NSV Liit)**	**1:32.12,0**
4.	**John Ljunggren (Rootsi)**	**1:32.24,0**
5.	**Stanley Vickers (Inglismaa)**	**1:32.34,2**
6.	**Donald Keane (Austraalia)**	**1:33.52,0**

50 KM KÄIMINE

Maailmarekord:	G. Klimov (NSV Liit)	4:05.12,2	1956
Olümpiarekord:	Giuseppe Dordoni (Itaalia)	4:28.07,8	1952
Olümpiavõitja 1952:	Giuseppe Dordoni (Itaalia)	4:28.07,8	

21 võistlejat. 24. novembril kell 13.30

1.	**Norman Read (Uus-Meremaa)**	**4:30.42,8**
2.	**Jevgeni Maskinskov (NSV Liit)**	**4:32.57,0**
3.	**John Ljunggren (Rootsi)**	**4:35.02,0**
4.	**Abdon Pamich (Itaalia)**	**4:39.00,0**
5.	**Antal Roka (Ungari)**	**4:50.09,0**
6.	**Raymond Smith (Austraalia)**	**4:56.08,0**

KAUGUSHÜPE

Maailmarekord:	Jesse Owens (USA)	8.13	1935
Olümpiarekord:	Jesse Owens (USA)	8.06	1936
Olümpiavõitja 1952:	Jerome Biffle (USA)	7.57	

24. novembril. 36 võistlejat. Kvalifikatsioonivõistlused kell 10. Kvalifikatsioonnormi 7.15 täitsid 13 võistlejat. Eel- ja lõppvõistlus kell 15.50.

1.	**Gregory Bell (USA)**	**7.83**
2.	**John Bennett (USA)**	**7.68**
3.	**Jorma Valkama (Soome)**	**7.48**
4.	**Dmitri Bondarenko (NSV Liit)**	**7.44**
5.	**Karim Olowu (Nigeeria)**	**7.36**
6.	**Kazimierz Kropidlowski (Poola)**	**7.30**

KÕRGUSHÜPE

Maailmarekord: Charles Dumas (USA)	2.15	1956
Olümpiarekord: Walter Davies (USA)	2.04	1952
Olümpiavõitja 1952: Walter Davies (USA)	2.04	

23. novembril. 32 võistlejat. Kvalifikatsioonivõistlused kell 10. Kvalifikatsioonikõrguse 1.92 ületasid 22 võistlejat. Eel- ja lõppvõistlus kell 14.30.

1.	**Charles Dumas (USA)**	**2.12 OR**
2.	**Charles Porter (Austraalia)**	**2.10**
3.	**Igor Kaškarov (NSV Liit)**	**2.08**
4.	**Stig Pettersson (Rootsi)**	**2.06**
5.	**Kenneth Money (Kanada)**	**2.03**
6.	**Vladimir Sitkin (NSV Liit)**	**2.00**

KOLMIKHÜPE

Maailmarekord: Adhemar Ferreira da Silva (Brasiilia)	16.56	1955
Olümpiarekord: A. F. da Silva (Brasiilia)	16.22	1952
Olümpiavõitja 1952: A. F. da Silva (Brasiilia)	16.22	

27. novembril. 32 võistlejat. Kvalifikatsioonivõistlused kell 10. Kvalifikatsioonինormi 14.80 täitsid 22 võistlejat. Eel- ja lõppvõistlus kell 14.30.

1.	**Adh. F. da Silva (Brasiilia)**	**16.35 OR**
2.	**Vilhjalmur Einarsson (Island)**	**16.26**
3.	**Vitold Krejer (NSV Liit)**	**16.02**
4.	**William Sharpe (USA)**	**15.88**
5.	**Martin Rehak (Tšehhoslovakkia)**	**15.85**
6.	**Leonid Štšerbakov (NSV Liit)**	**15.80**

TEIVASHÜPE

Maailmarekord: Cornelius Warmerdam (USA)	4.77	1942
Olümpiarekord: Robert Richards (USA)	4.55	1952
Olümpiavõitja 1952: Robert Richards (USA)	4.55	

24. novembril. 19 võistlejat. Kvalifikatsioonivõistlused kell 10. Kvalifikatsioonikõrguse 4.15 ületasid 14 võistlejat. Eel- ja lõppvõistlus kell 13.30.

1.	**Robert Richards (USA)**	**4.56 OR**
2.	**Robert Gutowski (USA)**	**4.53**
3.	**Georgios Roubanis (Kreeka)**	**4.50**
4.	**George Mattos (USA)**	**4.35**
5.	**Ragnar Lundberg (Rootsi)**	**4.25**
6.	**Zenon Wazny (Poola)**	**4.25**

KUULITÕUGE

Maailmarekord: Parry O'Brien (USA)	19.25	1956
Olümpiarekord: P. O'Brien (USA)	17.41	1952
Olümpiavõitja 1952: P. O'Brien (USA)	17.41	

28. novembril. 14 võistlejat. Kvalifikatsioonivõistlused kell 10. Kvalifikatsioonnormi 15.00 täitsid 14 võistlejat. Eel- ja lõppvõistlus kell 14.30.

1.	**Parry O'Brien (USA)**	**18.57 OR**
2.	**William Nieder (USA)**	**18.18**
3.	**Jiři Skobla (Tšehhoslovakkia)**	**17.65**
4.	**Kenneth Bantum (USA)**	**17.48**
5.	**Boriss Baljajev (NSV Liit)**	**16.96**
6.	**Erik Uddebom (Rootsi)**	**16.65**

KETTAHEIDE

Maailmarekord: Fortune Gordien (USA)	59.28	1953
Olümpiarekord: Sim Iness (USA)	55.03	1952
Olümpiavõitja 1952: Sim Iness (USA)	55.03	

27. novembril. 20 võistlejat. Kvalifikatsioonivõistlused kell 10. Kvalifikatsioonnormi 47.00 täitsid 16 võistlejat. Eel- ja lõppvõistlus kell 15.25

1.	**Alfred Oerter (USA)**	**56.36 OR**
2.	**Fortune Gordien (USA)**	**54.81**
3.	**Desmond Koch (USA)**	**54.40**
4.	**Mark Pharaoh (Inglismaa)**	**54.27**
5.	**Otto Grikalka (NSV Liit)**	**52.37**
6.	**Adolfo Consolini (Itaalia)**	**52.21**

ODAVISE

Maailmarekord: Janusz Sidlo (Poola)	83.66	1956
Olümpiarekord: Cyrus Young (USA)	73.78	1952
Olümpiavõitja 1952: Cyrus Young (USA)	73.78	

26. novembril. 21 võistlejat. Kvalifikatsioonivõistlused kell 10. Kvalifikatsioonnormi 66.00 täitsid 15 võistlejat. Eel- ja lõppvõistlus kell 15.25.

1.	**Egil Danielsen (Norra)**	**85.71 MR ja OR**
2.	**Janusz Sidlo (Poola)**	**79.98**
3.	**Viktor Tsõbulenko (NSV Liit)**	**79.50**
4.	**Herbert Koschel (Saksamaa)**	**74.68**
5.	**Jan Kopyto (Poola)**	**74.28**
6.	**Giovanni Lievore (Itaalia)**	**72.88**

VASARAHEIDE

Maailmarekord: Mihhail Krivonossov (NSV Liit)	67.32	1956
Olümpiarekord: Jozsef Csermak (Ungari)	60.34	1952
Olümpiavõitja 1952: J. Csermak (Ungari)	60.34	

26. novembril. 22 võistlejat. Kvalifikatsioonivõistlused kell 10. Kvalifikatsioonnormi 54.00 täitsid 15 võistlejat. Eel- ja lõppvõistlus kell 14.30.

1.	**Harold Connolly (USA)**	**63.19 OR**
2.	**Mihhail Krivonossov (NSV Liit)**	**63.03**
3.	**Anatoli Samotsvetov (NSV Liit)**	**62.56**
4.	**Albert Hall (USA)**	**61.96**
5.	**Jozsef Csermak (Ungari)**	**60.70**
6.	**Kresimir Racic (Jugoslaavia)**	**60.36**

Maailmarekord: Rafer Johnson (USA)	7983	1955
Olümpiarekord: Robert Mathias (USA)	7887	1952
Olümpiavõitja 1952: Robert Mathias (USA)	7887	

29. novembril: 100 m jooks (10.00); kaugushüpe (11.00); kuulitõuge (14.15); kõrgushüpe (16.00); 400 m jooks (18.30).

30. novembril: 110 m tõkkejooks (9.00); kettaheide (10.00); teivashüpe (13.15); odavise (16.15); 1500 m jooks (18.30).

15 võistlejat.

	100 m	Kaugus	Kuul	Kõrgus	400 m	110 m	Ketas	Teivas	Oda	1500 m
1. Milton Campbell (USA) 7937 (OR)	10,8	7.33	14.76	1.89	48,8	14,0	44.98	3.40	57.08	4.50,6
2. Rafer Johnson (USA) 7587	10,9	7.34	14.48	1.83	49,3	15,1	42.17	3.90	60.27	4.54,2
3. Vassili Kuznetsov (NSVL) 7465	11,2	7.04	14.49	1.75	50,2	14,9	44.33	3.95	65.13	4.53,8
4. Uno Palu (NSVL) 6930	11,5	6.65	13.39	1.89	50,8	15,4	40.38	3.60	61.59	4.35,6
5. Martin Lauer (Saksa) 6853	11,1	6.83	12.86	1.83	48,2	14,7	39.39	3.10	50.66	4.43,8
6. Walter Meier (Saksa) 6773	11,3	6.80	12.99	1.86	49,4	16,1	37.59	3.70	47.97	4.20,6

NAISED

100 M JOOKS

Maailmarekord: Shirley de la Hunty-Strickland (Austraalia)	11,3	1955
Olümpiarekord: Helen Stephens (USA)	11,5	1936
Marjorie Jackson (Austraalia)	11,5	1952
Olümpiavõitja 1952: M. Jackson (Austraalia)	11,5	

33 võistlejat.

6 eeljooksu. 24. novembril kell 14.45; esimesed kaks kvalifitseerusid poolfinaali: 1. G. Leone (Itaalia) 11,8, V. Krepkina (NSV Liit) 11,9; 2. M. Mathews (Austraalia) 11,5 (OR kordamine), G. Reztšikova (NSV Liit) 11,8; 3. B. Cuthbert (Austraalia) 11,4 (OR), I. Daniels (USA) 11,6; 4. H. Armitage (Inglismaa) 11,5, G. Köhler (Saksamaa) 11,7; 5. G. Popova (NSV Liit) 11,6, C. Capdevielle (Prantsusmaa) 11,7; 6. C. Stubnick (Saksamaa) 11,7, J. Paul (Inglismaa) 11,9.

Poolfinaalid. 24. novembril 16.40; esimesed kolm kvalifitseerusid finaali: 1. Stubnick (Saksamaa) 11,9, Cuthbert (Austraalia) 12,0, Leone (Itaalia) 12,1; 2. Mathews (Austraalia) 11,6, Armitage (Inglismaa) 11,6, Daniels (USA) 11,7.

Finaal

26. novembril kell 15.20

1. Betty Cuthbert (Austraalia)	**11,5**
2. Christa Stubnick (Saksamaa)	**11,7**
3. Marlene Mathews (Austraalia)	**11,7**

4. Isabelle Daniels (USA)	**11,8**	
5. Giuseppina Leone (Itaalia)	**11,9**	
6. Heather Armitage (Inglismaa)	**11,9**	

200 M JOOKS

Maailmarekord: Betty Cuthbert (Austraalia)	23,2	1956
Olümpiarekord: Marjorie Jackson (Austraalia)	23,4	1952
Olümpiavõitja 1952: M. Jackson (Austraalia)	23,4	

27 võistlejat.

6 eeljooksu. 29. novembril kell 15.20; esimesed kaks kvalifitseerusid poolfinaali: 1. B. Cuthbert (Austraalia) 23,5, M. Faggs (USA) 24,9; 2. M. Itkina (NSV Liit) 24,1, G. Köhler (Saksamaa) 24,4; 3. C. Stubnick (Saksamaa) 24,5, N. Croker (Austraalia) 24,9; 4. J. Paul (Inglismaa) 23,8, V. Jugova (NSV Liit) 24,9; 5. H. Armitage (Inglismaa) 24,8, B. Lerczak (Poola) 24,8; 6. M. Mathews (Austraalia) 24,0, J. Scrivens (Inglismaa) 24,3.

Poolfinaalid. 29. novembril kell 17.50; esimesed kolm kvalifitseerusid finaali: 1. Cuthbert (Austraalia) 23,6, Stubnick (Saksamaa) 23,9, Croker (Austraalia) 24,3; 2. Paul (Inglismaa) 24,2, Mathews (Austraalia) 24,3, Köhler (Saksamaa) 24,3.

Finaal
30. novembril kell 17.15

1. Betty Cuthbert (Austraalia)	**23,4**	**OR**
2. Christa Stubnick (Saksamaa)	**23,7**	
3. Marlene Mathews (Austraalia)	**23,8**	
4. Norma Croker (Austraalia)	**24,0**	
5. June Paul (Inglismaa)	**24,3**	
6. Gisela Köhler (Saksamaa)	**24,3**	

80 M TÕKKEJOOKS

Maailmarekord: Centa Gastl (Saksa FV)	10,6	1956
Olümpiarekord: Shirley de la Hunty-Strickland (Austraalia)	10,9	1952
Olümpiavõitja 1952: Shirley de la Hunty-Strickland (Austraalia)	10,9	

21 võistlejat.

4 eeljooksu. 27. novembril kell 14.30; esimesed kolm kvalifitseerusid poolfinaali: 1. C. Gastl (Saksamaa) 10,9 (OR kordamine), B. Diaz (Kuuba) 11,4, C. Quinton (Inglismaa) 11,4; 2. S. de la Hunty (Austraalia) 10,8 (OR), M. Golubnitšaja (NSV Liit) 11,1, M. Stuart (Uus-Meremaa) 11,3; 3. G. Köhler (Saksamaa) 11,0, E. Winter (Lõuna-Aafrika) 11,1, G. Cooke (Austraalia) 11,4; 4. N. Thrower (Austraalia) 10,8 (OR kordamine), G. Bõstrova (NSV Liit) 10,9, M. Lambert (Prantsusmaa) 10,9.

Poolfinaalid. 27. novembril kell 17.20; esimesed kolm kvalifitseerusid finaali: 1. de la Hunty (Austraalia) 10,8, Köhler (Saksamaa) 10,8, Golubnitšaja (NSV Liit) 11,0; 2. Bõstrova (NSV Liit) 11,0, Thrower (Austraalia) 11,1, Cooke (Austraalia) 11,1.

Finaal
28. novembril kell 17.15

1. Shirley de la Hunty (Austraalia)	**10,7**	**OR**
2. Gisela Köhler (Saksamaa)	**10,9**	
3. Norma Thrower (Austraalia)	**11,0**	
4. Galina Bõstrova (NSV Liit)	**11,0**	
5. Maria Golubnitšaja (NSV Liit)	**11,2**	
6. Gloria Cooke (Austraalia)	**11,4**	

4×100 M TEATEJOOKS

Maailmarekord:	NSV Liit	45,2	1956
	Saksa Demokraatlik Vabariik	45,2	1956
Olümpiarekord:	USA	45,9	1952
	Saksa Föderatiivne Vabariik	45,9	1952
Olümpiavõitja 1952:	USA	45,9	

9 naiskonda.

2 eeljooksu. 1. detsembril kell 15.30; esimesed kolm kvalifitseerusid finaali: 1. Austraalia 44,9 (MR ja OR), Saksamaa 44,9 (MR ja OR), Itaalia 45,9; 2. Inglismaa 45,3, USA 45,4, NSV Liit 46,1.

Finaal

1. detsembril kell 16.50

1.	**Austraalia** (S. de la Hunty, N. Croker, F. Mellor, B. Cuthbert)	**44,5 MR ja OR**
2.	**Inglismaa** (A. Pashley, I. Scrivens, J. Paul, H. Armitage)	**44,7**
3.	**USA** (M. Faggs, M. Mathews, W. Rudolph, I. Daniels)	**44,9**
4.	**NSV Liit** (V. Krepkina, G. Reztšikova, M. Itkina, J. Botškarjova)	**45,6**
5.	**Itaalia** (M. Musso, L. Bertoni, M. Greppi, G. Leone)	**45,7**
6.	**Saksamaa** (M. Sander, C. Stubnick, G. Köhler, B. Mayer)	**47,2**

KAUGUSHÜPE

Maailmarekord:	Elzbieta Krzesinska (Poola)	6.35	1956
Olümpiarekord:	Yvette Williams (Uus-Meremaa)	6.24	1952
Olümpiavõitja 1952:	Yvette Williams (Uus-Meremaa)	6.24	

27. novembril. 19 võistlejat. Kvalifikatsioonivõistlused kell 10. Kvalifikatsioonnormi 5.70 täitsid 12 võistlejat. Eel- ja lõppvõistlus kell 16.05.

1.	**Elzbieta Krzesinska (Poola)**	**6.35 MR kordamine ja OR**
2.	**Willie White (USA)**	**6.09**
3.	**Nadežda Dvališvili (NSV Liit)**	**6.07**
4.	**Erika Fisch (Saksamaa)**	**5.89**
5.	**Marthe Lambert (Prantsusmaa)**	**5.88**
6.	**Valentina Šaprunova (NSV Liit)**	**5.85**

KÕRGUSHÜPE

Maailmarekord:	Iolanda Balas (Rumeenia)	1.75	1956
Olümpiarekord:	Alice Coachman (USA) ja Dorothy Tyler-Odam (Inglismaa)	1.68	1948
Olümpiavõitja 1952:	Esther Brand (Lõuna-Aafrika)	1.67	

1. detsembril. 19 võistlejat. Kvalifikatsioonivõistlused kell 10. Kvalifikatsioonnormi 1.58 ületasid 18 võistlejat. Eel- ja lõppvõistlus kell 15.50.

1.	**Mildred McDaniel (USA)**	**1.76 MR ja OR**
2.	**Maria Pissareva (NSV Liit) ja Thelma Hopkins (Inglismaa)**	**1.67**
4.	**Gunhild Larking (Rootsi)**	**1.67**
5.	**Iolanda Balas (Rumeenia)**	**1.67**
6.	**Michele Mason (Austraalia)**	**1.67**

KUULITÕUGE

Maailmarekord: Galina Zõbina (NSV Liit)	16.76	1956
Olümpiarekord: Galina Zõbina (NSV Liit)	15.28	1952
Olümpiavõitja 1952: Galina Zõbina (NSV Liit)	15.28	

30. novembril 18 võistlejat. Kvalifikatsioonivõistlused kell 10. Kvalifikatsiooninormi 13.00 täitsid 15 võistlejat. Eel- ja lõppvõistlus kell 15.00.

1. Tamara Tõškevitš (NSV Liit)	**16.59**	**OR**
2. Galina Zõbina (NSV Liit)	**16.53**	
3. Marianne Werner (Saksamaa)	**15.61**	
4. Zinaida Doinikova (NSV Liit)	**15.54**	
5. Valerie Sloper (Uus-Meremaa)	**15.34**	
6. Earlene Brown (USA)	**15.12**	

KETTAHEIDE

Maailmarekord: Niina Dumbadze (NSV Liit)	57.04	1952
Olümpiarekord: Niina Romaškova-Ponomarjova (NSV Liit)	51.42	1952
Olümpiavõitja 1952: Niina Romaškova-Ponomarjova (NSV Liit)	51.42	

23. novembril. 22 võistlejat. Kvalifikatsioonivõistlused kell 10.00. Kvalifikatsiooninormi 42.00 täitsid 13 võistlejat. Eel- ja lõppvõistlus kell 14.10.

1. Olga Fikotova (Tšehhoslovakkia)	**53.69**	**OR**
2. Irina Begljakova (NSV Liit)	**52.54**	
3. Niina Ponomarjova (NSV Liit)	**52.02**	
4. Earlene Brown (USA)	**51.35**	
5. Albina Jelkina (NSV Liit)	**48.20**	
6. Isabell Avellan (Argentiina)	**46.73**	

ODAVISE

Maailmarekord: Nadežda Konjajeva (NSV Liit)	55.48	1954
Olümpiarekord: Dana Zatopkova (Tšehhoslovakkia)	50.47	1952
Olümpiavõitja 1952: Dana Zatopkova (Tšehhoslovakkia)	50.47	

28. novembril. 19 võistlejat. Kvalifikatsioonivõistlused kell 10. Kvalifikatsiooninormi 43.00 täitsid 14 võistlejat. Eel- ja lõppvõistlus kell 15.30.

1. Inese Jaunzeme (NSV Liit)	**53.86**	**OR**
2. Marlene Ahrens (Tšiili)	**50.38**	
3. Nadežda Konjajeva (NSV Liit)	**50.28**	
4. Dana Zatopkova (Tšehhoslovakkia)	**49.83**	
5. Ingrid Almqvist (Rootsi)	**49.47**	
6. Urszula Figwer (Poola)	**48.16**	

TÕSTMINE

23.—26. novembrini

KÄRBESKAAL (56 KG)

Maailmarekord: Vladimir Stogov (NSV Liit)	335	1955
Olümpiarekord: Ivan Udodov (NSV Liit)	315	1952
Olümpiavõitja 1952: Ivan Udodov (NSV Liit)	315	

23. novembril. 16 võistlejat.

1.	Charles Vinci (USA)	105,0+105,0+132,5=342,5	MR ja OR
2.	Vladimir Stogov (NSV Liit)	105,0+105,0+127,5=337,5	
3.	Mahmoud Namdjou (Iraan)	100,0+102,5+130,0=332,5	
4.	Ju In Ho (Lõuna-Korea)	90,0+ 95,0+135,0=320,0	
5.	Kim Hae Nam (Lõuna-Korea)	85,0+ 95,0+127,5=307,5	
6.	Joshio Nanbu (Jaapan)	87,5+ 97,5+120,0=305,0	

SULGKAAL (60 KG)

Maailmarekord: Ivan Udodov (NSV Liit)	350	1954
Olümpiarekord: Rafael Tšimiškjan (NSV Liit)	337,5	1952
Olümpiavõitja 1952: Rafael Tšimiškjan (NSV Liit)	337,5	

23. novembril. 21 võistlejat.

1.	Isaac Berger (USA)	107,5+107,5+137,5=352,5	MR ja OR
2.	Jevgeni Minajev (NSV Liit)	115,0+100,0+127,5=342,5	
3.	Marian Zielinski (Poola)	105,0+102,5+127,5=335,0	
4.	Rodney Wilkes (Trinidad)	100,0+105,0+125,0=330,0	
5.	Hiroyoshi Shiratori (Jaapan)	97,5+100,0+127,5=325,0	
6.	George Miske (Saksamaa)	100,0+ 95,0+125,0=320,0	

KERGEKAAL (67,5 KG)

Maailmarekord: Nikolai Kostõljov (NSV Liit)	382,5	1955
Olümpiarekord: Tom Kono (USA)	362,5	1952
Olümpiavõitja 1952: Tom Kono (USA)	362,5	

24. novembril, 18 võistlejat.

1.	Igor Rõbak (NSV Liit)	110,0+120,0+150,0=380,0	OR
2.	Rafael Habutdinov (NSV Liit)	125,0+110,0+137,5=372,5	
3.	Kim Tšang Hi (Lõuna-Korea)	107,5+112,5+150,0=370,0	
4.	Kenji Onuma (Jaapan)	110,0+110,0+147,5=367,5	
5.	Hemrik Tamraz (Iraan)	115,0+105,0+145,0=365,0	
6.	Jan Czepulkowski (Poola)	120,0+105,0+135,0=360,0	

KERGEKESKKAAL (75 KG)

Maailmarekord: Fjodor Bogdanovski (NSV Liit)	415	1956
Olümpiarekord: Peter George (USA)	400	1952
Olümpiavõitja 1952: Peter George (USA)	400	

24. novembril. 16 võistlejat.

1.	Fjodor Bogdanovski (NSV Liit)	132,5+122,5+165.0=420.0	MR ja OR
2.	Peter George (USA)	122,5+127,5+162,5=412,5	
3.	Ermanno Pignatti (Itaalia)	117,5+117,5+147.5=382,5	
4.	Jan Bochenek (Poola)	120,0+112,5+150,0=382,5	
5.	Kim Sung In (Lõuna-Korea)	125,0+110,0+145,0=380,0	
6.	Krzysztof Beck (Poola)	122,5+112,5+145,0=380,0	

KESKKAAL (82,5 KG)

Maailmarekord: Tom Kono (USA)	435	1954
Olümpiarekord: Stanley Stanczyk (USA)	417,5	1948
Olümpiavõitja 1952: Trofim Lomakin (NSV Liit)	417,5	

26. novembril. 10 võistlejat.

1.	Tom Kono (USA)	140,0+132,5+175,0=447,5 MR ja OR
2.	Vassili Stepanov (NSV Liit)	135,0+130,0+162,5=427,5
3.	James George (USA)	120,0+130,0+167,5=417,5
4.	Jalal Mansouri (Iraan)	132,5+122,5+162,5=417,5
5.	Philip Caira (Inglismaa)	127,5+122,5+155,0=405,0
6.	Vaclav Psenicka (Tšehhoslovakkia)	125,0+120,0+155,0=400,0

POOLRASKEKAAL (90 KG)

Maailmarekord: Arkadi Vorobjov (NSV Liit)	460	1954
Olümpiarekord: Norbert Schemansky (USA)	445	1952
Olümpiavõitja 1952: Norbert Schemansky (USA)	445	

26. novembril. 15 võistlejat.

1.	Arkadi Vorobjov (NSV Liit)	147,5+137,5+177,5=462,5 MR ja OR
2.	David Sheppard (USA)	140,0+137,5+165,5=442,5
3.	Jean Debuf (Prantsusmaa)	130,0+127,5+167,5=425,0
4.	Hassan Rahnavardi (Iraan)	140,0+127,5+157,5=425,0
5.	Ivan Veselinov (Bulgaaria)	132,5+120,0+155,0=407,5
6.	Kim Bi Tan (Malai)	117,5+122,5+155,0=395,0

RASKEKAAL (ÜLE 90 KG)

Maailmarekord: Paul Anderson (USA)	512,5	1955
Olümpiarekord: John Davis (USA)	460	1952
Olümpiavõitja 1952: John Davis (USA)	460	

26. novembril. 9 võistlejat.

1.	Paul Anderson (USA)	167,5+145,0+187,5=500,0 OR
2.	Humberto Selvetti (Argentiina)	175,0+145,0+180,0=500,0
3.	Albertino Pigaiani (Itaalia)	150,0+130,0+172,5=452,5
4.	Firouz Pojhan (Iraan)	147,5+132,5+170,0=450,0
5.	Eino Mäkinen (Soome)	127,5+137,5+167,5=432,5
6.	David Baillie (Kanada)	147,5+122,5+162,5=432,5

VABAMAADLUS

28. novembrist 1. detsembrini

HELVESKAAL (52 KG)

Olümpiavõitja 1952: Hasan Gemici (Türgi)

11 võistlejat.

1. Mirian Tsalkalamanidze (NSV Liit)
2. Mohamed Ali Khojastehpur (Iraan)
3. Hussein Akbas (Türgi)
4. Tadashi Asai (Jaapan)
5. André Zoete (Prantsusmaa)
6. Richard Delgado (USA)

KÄRBESKAAL (57 KG)

Olümpiavõitja 1952: Shohachi Ishii (Jaapan)

14 võistlejat.

1. Mustafa Dagistanli (Türgi)
2. Mohamed Yaghoubi (Iraan)
3. Mihhail Šahhov (NSV Liit)
4. Sang Kun Li (Korea)
5. Minoru Jizuka (Jaapan)
6. Alfred Kämmerer (Saksa)

SULGKAAL (62 KG)

Olümpiavõitja 1952: Bayram Sit (Türgi)
13 võistlejat.

1. Shozo Sasahara (Jaapan)
2. Joseph Mewis (Belgia)
3. Erkki Penttilä (Soome)
4. Bayram Sit (Türgi)
5. Myron Roderick (USA)
6. Linar Salimullin (NSV Liit) ja N. Givetchi (Iraan)

KERGEKAAL (67 kg)

Olümpiavõitja 1952: Olle Anderberg (Rootsi)
19 võistlejat.

1. Emamali Habibi (Iraan)
2. Shigeru Kasahara (Jaapan)
3. Alimberg Bestajev (NSV Liit)
4. Gyula Toth (Ungari)
5. Garibaldi Nizzola (Itaalia) ja Jay Evans (USA)

KERGEKESKKAAL (73 KG)

Olümpiavõitja 1952: William Smith (USA)
15 võistlejat.

1. Mitsuo Ikeda (Jaapan)
2. Ibrahim Zeuglin (Türgi)
3. Vahtang Balavadze (NSV Liit)
4. Per Berlin (Rootsi) ja Nabi Sorouri (Iraan)
6. Conrad de Villers (L.-Aafrika)

KESKKAAL (79 KG)

Olümpiavõitja 1952: David Tsimakuridze (NSV Liit)
15 võistlejat.

1. Nikolai Nikolov (Bulgaaria)
2. Dan Hodge (USA)
3. Georgi Shirtladze (NSV Liit)
4. Ismet Atli (Türgi)
5. Kazuo Katsuramoto (Jaapan) ja Johann Sterr (Saksa)

POOLRASKEKAAL (87 KG)

Olümpiavõitja 1952: Wiking Palm (Rootsi)
12 võistlejat.

1. Gholam Takhti (Iraan)
2. Boriss Kulajev (NSV Liit)
3. Peter Blair (USA)
4. Gerald Martina (Iiri)
5. Adil Atan (Türgi) ja Kevin Coote (Austraalia)

RASKEKAAL (ÜLE 87 KG)

Olümpiavõitja 1952: Arseni Mekokišvili (NSV Liit)
11 võistlejat.

1. Hamid Kaplan (Türgi)
2. Ussein Alitšev (Bulgaaria)
3. Taisto Kangasniemi (Soome)
4. Ray Mitchell (Austraalia) ja Kenneth Richmond (Inglismaa)
6. Ivan Võhristjuk (NSV Liit)

KLASSIKALINE MAADLUS

3.—6. detsembrini

HELVESKAAL (52 KG)

Olümpiavõitja 1952: Boriss Gurevitš (NSV Liit)
11 võistlejat.

1. Nikolai Solovjov (NSV Liit)
2. Ignazio Fabra (Itaalia)
3. Dursun Egribas (Türgi)
4. Dumitru Parvulescu (Rumeenia)
5. Istvan Baranya (Ungari)
6. Borivoje Vukov (Jugoslaavia)

KÄRBESKAAL (57 KG)

Olümpiavõitja 1952: Imre Hodos (Ungari)
13 võistlejat.

1. Konstantin Võrupajev (NSV Liit)
2. Edvin Vesterby (Rootsi)
3. Francics Horvath (Rumeenia)
4. Imre Hodos (Ungari) ja Alfred Kämmerer (Saksa)
6. Dinko Stoikov (Bulgaaria)

SULGKAAL (62 KG)

Olümpiavõitja 1952: Jakov Punkin (NSV Liit)

10 võistlejat.

1. **Rauno Mäkinen (Soome)**
2. **Imre Polyak (Ungari)**
3. **Roman Dzneladze (NSV Liit)**
4. **Muzahir Sille (Türgi)**
5. **Erik Håkansson (Rootsi)**
6. **Umberto Trippa (Itaalia)**

KERGEKAAL (67 KG)

Olümpiavõitja 1952: Šasame Safin (NSV Liit)

10 võistlejat.

1. **Kyösti Lehtonen (Soome)**
2. **Riza Dogan (Türgi)**
3. **Gyula Toth (Ungari)**
4. **Bartholemeus Brötzner (Austria)**
5. **Dimitar Stojanov (Bulgaaria)**
6. **Dumitre Gheorghe (Rumeenia)**

KERGEKESKKAAL (73 KG)

Olümpiavõitja 1952: Miklos Szilvasi (Ungari)

11 võistlejat.

1. **Mithat Bayrak (Türgi)**
2. **Vladimir Manejev (NSV Liit)**
3. **Per Berlin (Rootsi)**
4. **Veikko Rantanen (Soome)**
5. **Siegfried Schäfer (Saksa) ja James Holt (USA)**

KESKKAAL (79 KG)

Olümpiavõitja 1952: Axel Grönberg (Rootsi)

10 võistlejat.

1. **Givi Kartozia (NSV Liit)**
2. **Dimitru Dobrev (Bulgaaria)**
3. **Karl Jansson (Rootsi)**
4. **Johann Sterr (Saksa)**
5. **Gyorgy Gurics (Ungari)**
6. **Viljo Punkari (Soome)**

POOLRASKEKAAL (87 KG)

Olümpiavõitja 1952: Kelpo Gröndhal (Soome)

10 võistlejat.

1. **Valentin Nikolajev (NSV Liit)**
2. **Petko Sirakov (Bulgaaria)**
3. **Karl-Erik Nilsson (Rootsi)**
4. **Robert Steckle (Kanada)**
5. **Veikko Lahti (Soome)**
6. **Dale Thomas (USA)**

RASKEKAAL (ÜLE 87 KG)

Olümpiavõitja 1952: Johannes Kotkas (NSV Liit)

10 võistlejat.

1. **Anatoli Parfjonov (NSV Liit)**
2. **Wilfried Dietrich (Saksa)**
3. **Adelmo Bulgarelli (Itaalia)**
4. **Hamid Kaplan (Türgi)**
5. **Bertil Antonsson (Rootsi)**
6. **Taisto Kangasniemi (Soome)**

POKS

23. novembrist 1. detsembrini

KÄRBESKAAL

Olümpiavõitja 1952: Nathan Brooks (USA)

19 võistlejat.

1. **Terence Spinks (Inglismaa)**
2. **Mircea Dobrescu (Rumeenia)**
3. **John Caldwell (Iiri) ja René Libeer (Prantsusmaa)**

KUKK-KAAL

Olümpiavõitja 1952: Pentti Hämäläinen (Soome)

18 võistlejat.

1. **Wolfgang Behrendt (Saksamaa)**
2. **Sun Tsun Song (Lõuna-Korea)**
3. **Freddy Gilroy (Iiri) ja Claudio Barrientos (Tšiili)**

SULGKAAL

Olümpiavõitja 1952: Jan Zachara (Tšehhoslovakkia)

18 võistlejat.

1. **Vladimir Safronov (NSV Liit)**
2. **Thomas Nicholls (Inglismaa)**
3. **Pentti Hämäläinen (Soome) ja Henryk Niedzwiedzki (Poola).**

KERGEKAAL

Olümpiavõitja 1952: Aureliano Bolognesi (Itaalia)

18 võistlejat.

1. **Richard McTaggart (Inglismaa)**
2. **Harry Kurschat (Saksamaa)**
3. **Anthony Byrne (Iiri) ja Anatoli Lagetko (NSV Liit)**

I KERGEKESKKAAL

Olümpiavõitja 1952: Charles Adkins (USA)
22 võistlejat.

1. **Vladimir Jengibarjan (NSV Liit)**
2. **Franco Nenci (Itaalia)**
3. **Henry Loubscher (Lõuna-Aafrika) ja Constantin Dumitrescu (Rumeenia)**

II KERGEKESKKAAL

Olümpiavõitja 1952: Zigmunt Chycla (Poola)
16 võistlejat.

1. **Nicolae Linca (Rumeenia)**
2. **Fred Tiedt (Iirl)**
3. **Nicholas Gargano (Inglismaa) ja Kevin Hogarth (Austraalia)**

I KESKKAAL

Olümpiavõitja 1952: Laszlo Papp (Ungari)
14 osavõtjat.

1. **Laszlo Papp (Ungari)**
2. **Jose Torres (USA)**
3. **Zbigniew Pietrzykowski (Poola) ja John McCormack (Inglismaa)**

II KESKKAAL

Olümpiavõitja 1952: Floyd Patterson (USA)
14 võistlejat.

1. **Gennadi Šatkov (NSV Liit)**
2. **Ramon Tapia (Tšiili)**
3. **Vicktor Zalazar (Argentiina) ja Gilbert Chapron (Prantsusmaa)**

POOLRASKEKAAL

Olümpiavõitja 1952: Norvel Lee (USA)
11 võistlejat.

1. **James Boyd (USA)**
2. **Gheorge Negrea (Rumeenia)**
3. **Romualdas Murauskas (NSV Liit) ja Carlos Lucas (Tšiili)**

RASKEKAAL

Olümpiavõitja 1952: Edward Sanders (USA)
11 võistlejat.

1. **Peter Rademacher (USA)**
2. **Lev Muhhin (NSV Liit)**
3. **Daniel Bekker (Lõuna-Aafrika) ja Giacomo Bozzano (Itaalia)**

UJUMINE

29. novembrist 7. detsembrini

MEHED

100 M VABALT

Maailmarekord: Richard Cleveland (USA)	54,8	1954
Olümpiarekord: Clarke Scholes (USA)	57,1	1952
Olümpiavõitja 1952: Clarke Scholes (USA)	57,4	

34 võistlejat.

5 eelujumist. 29. novembril kell 14.00; 16 parimat (aegade järgi) kvalifitseerusid poolfinaali:

1. J. Henricks (Austraalia) 57,3, R. Hanley (USA) 57,8; 2. M. Koga (Jaapan) 57,7, A. Eminente (Prantsusmaa) 58,0, V. Sorokin (NSVL) 58,6; 3. J. Devitt (Austraalia) 57,2, P. Pucci (Itaalia) 58,3, H. Suzuki (Jaapan) 58,4, P. Voell (Saksamaa) 58,4; 4. L. Patterson (USA) 56,8 (OR), A. Tani (Jaapan) 57,1, C. Pedersoli (Itaalia) 58,5; 5. G. Chapman (Austraalia) 57,8, W. Woolsey (USA) 58,2, R. Roberts (Inglismaa) 58,3, G. Dobai (Ungari) 58,5.

Poolfinaalid. 29. novembril kell 20.35; 8 parimat (aegade järgi) kvalifitseerusid finaali:

1. Henricks (Austraalia) 55,7 (OR), Hanley (USA) 56,9, Tani (Jaapan) 57,4, Eminente (Prantsusmaa) 58,0; 2. Devitt (Austraalia) 56,4, Chapman (Austraalia) 56,9, Patterson (USA) 57,1, Woolsey (USA) 58,0.

Finaal

30. novembril kell 20.20

1.	**Jon Henricks (Austraalia)**	**55,4**	**OR**
2.	**John Devitt (Austraalia)**	**55,8**	
3.	**Gary Chapman (Austraalia)**	**56,7**	
4.	**Logan Patterson (USA)**	**57,2**	
5.	**Richard Hanley (USA)**	**57,6**	
6.	**William Woolsey (USA)**	**57,6**	
7.	**Atsushi Tani (Jaapan)**	**58,0**	
8.	**Aldo Eminente (Prantsusmaa)**	**58,1**	

400 M VABALT

Maailmarekord: Ford Konno (USA)	4.26,7	1954
Olümpiarekord: Jean Boiteux (Prantsusmaa)	4.30,7	1952
Olümpiavõitja 1952: Jean Boiteux (Prantsusmaa)	4.30,7	

32 võistlejat.

5 eelujumist. 1. detsembril kell 21.15; 8 paremat (aegade järgi) kvalifitseerusid finaali:

1. K. O'Halloran (Austraalia) 4.36,9, K. Nonoshita (Jaapan) 4.37,4, A. Romani (Itaalia) 4.37,6; 3. G. Breen (USA) 4.35,7; 4. G. Winram (Austraalia) 4.34,5; 5. M. Rose (Austraalia) 4.31,7, T. Yamanaka (Jaapan) 4.31,8, H. Zierold (Saksamaa) 4.35,7.

Finaal

4. detsembril kell 19.30

1.	**Murray Rose (Austraalia)**	**4.27,3**	**OR**
2.	**Tsuyoshi Yamanaka (Jaapan)**	**4.30,4**	
3.	**George Breen (USA)**	**4.32,5**	
4.	**Kevin O'Halloran (Austraalia)**	**4.32,9**	
5.	**Hans Zierold (Saksamaa)**	**4.34,6**	
6.	**Gary Winram (Austraalia)**	**4.34,9**	
7.	**Koji Nonoshita (Jaapan)**	**4.38,2**	
8.	**Angelo Romani (Itaalia)**	**4.41,7**	

1500 M VABALT

Maailmarekord: Murray Rose (Austraalia)	17.59,5	1956
Olümpiarekord: Ford Konno (USA)	18.30,3	1952
Olümpiavõitja 1952: Ford Konno (USA)	18.30,3	

20 võistlejat.

4 eelujumist. 5. detsembril kell 14.00 ja kell 20.00; 8 paremat (aegade järgi) kvalifitseerusid finaali: 1. M. Rose (Austraalia) 18.04,1 (OR), T. Yamanaka (Jaapan) 18.04,3, W. Slater (Kanada) 18.51,6; 2. G. Winram (Austraalia) 18.35,7, Y. Aoki (Jaapan) 18.36,0; 3. G. Breen (USA) 17.52,9 (MR ja OR); 4. M. Garretty (Austraalia) 18.27,4; J. Boiteux (Prantsusmaa) 18.46,6.

Finaal

7. detsembril kell 19.55.

1.	**Murray Rose (Austraalia)**	**17.58,9**
2.	**Tsuyoshi Yamanaka (Jaapan)**	**18.00,3**
3.	**George Breen (USA)**	**18.08,2**
4.	**Murray Garretty (Austraalia)**	**18.26,5**
5.	**William Slater (Kanada)**	**18.38,1**
6.	**Jean Boiteux (Prantsusmaa)**	**18.38,3**
7.	**Yukiyoshi Aoki (Jaapan)**	**18.38,3**
8.	**Gary Winram (Austraalia)**	**19.06,2**

200 M RINNULI

Maailmarekord: Masaru Furukawa (Jaapan) 2.31,0 1955
Olümpiarekord: annuleeritud
Olümpiavõitja 1952: John Davies (Austraalia) 2.34,4

21 võistlejat.

3 eelujumist. 3. detsembril kell 20.30; 8 paremat (aegade järgi) kvalifitseerusid finaali:

1. M. Furukawa (Jaapan) 2.36,1, K. Gleie (Taani) 2.36,4; 2. I. Zasseda (NSVL) 2.40,1, T. Gathercole (Austraalia) 2.40,2, M. Sanguily (Kuuba) 2.41,8. 3. M. Yoshimura (Jaapan) 2.38,6, H. Junitšev (NSVL) 2.41,2, H. Broussard (Prantsusmaa) 2.43,0.

Finaal

6. detsembril kell 19.30

1.	**Masaru Furukawa (Jaapan)**	**2.34,7 OR**
2.	**Masahiro Yoshimura (Jaapan)**	**2.36,7**
3.	**Haris Junitšev (NSVL)**	**2.36,8**
4.	**Terry Gathercole (Austraalia)**	**2.38,7**
5.	**Igor Zasseda (NSVL)**	**2.39,0**
6.	**Knut Gleie (Taani)**	**2.40,0**
7.	**Manuel Sanguily (Kuuba)**	**2.42,0**
8.	**Hugues Broussard (Prantsusmaa)**	**diskvalifitseeritud**

200 M LIBLIKAT

Uus olümpia võistlusala

Maailmarekord: William Yorzyk (USA) 2.16,7 1956

19 võistlejat.

3 eelujumist. 30. novembril kell 14.00; 8 paremat (aegade järgi) kvalifitseerusid finaali:

1. W. Yorzyk (USA) 2.18,6 (OR), J. Marshall (Austraalia) 2.26,8, A. Popescu (Rumeenia) 2.29,9; 2. T. Ishimoto (Jaapan) 2.24,2, B. Wilkinson (Austraalia) 2.27,4, E. Rios (Mehhiko) 2.28,1, J. Nelson (USA) 2.29,4; 3. G. Tumpek (Ungari) 2.23,3.

Finaal

1. detsembril kell 20.55.

1.	**William Yorzyk (USA)**	**2.19,3**
2.	**Takashi Ishimoto (Jaapan)**	**2.23,8**
3.	**György Tumpek (Ungari)**	**2.23,9**
4.	**Jack Nelson (USA)**	**2.26,6**
5.	**John Marshall (Austraalia)**	**2.27,2**
6.	**Eulalio Rios (Mehhiko)**	**2.27,3**

100 M SELILI

Maailmarekord: Albert Wiggins (USA) 1.01,5 1955

Olümpiarekord: Yoshinobu Oyakawa (USA) 1.05,4 1952
Olümpiavõitja 1952: Y. Oyakawa (USA) 1.05,4

25 võistlejat.

4 eelujumist. 4. detsembril kell 14.00; 16 paremat (aegade järgi) kvalifitseerusid poolfinaali:

1. R. Christophe (Prantsusmaa) 1.04,2 (OR), J. Hayres (Austraalia) 1.04,4, L. Magyar (Ungari) 1.06,1, A. Wiggins (USA) 1.06,2, H. Rigby (Inglismaa) 1.06,9; 2. G. Sykes (Inglismaa) 1.06,2, K. Tomita (Jaapan) 1.06,4, G. Bozon

(Prantsusmaa) 1.06,4, E. Miersch (Saksamaa) 1.07,5; * 3. D. Theile (Austraalia) 1.04,3, Y. Oyakawa (USA) 1.05,2, K. Hase (Jaapan) 1.06,3; 4. J. Monckton (Austraalia) 1.03,4 (OR), F. McKinney (USA) 1.06,0, D. Pfeiffer (Saksamaa) 1.06,7, I. Bacik (Tšehhoslovakkia) 1.06,9.

Poolfinaalid. 5. detsembril kell 21.40; 8 paremat (aegade järgi) kvalifitseerusid finaali:

1. Monkcton (Austraalia) 1.04,1, Theile (Austraalia) 1.04,8, Oyakawa (USA) 1.05,0, Sykes (Inglismaa) 1.06,5; 2. Christophe (Prantsusmaa) 1.04,6, Hayres (Austraalia) 1.05,0, McKinney (USA) 1.05,3, Wiggins (USA) 1.06,4.

Finaal

6. detsembril kell 19.55.

1.	**David Theile (Austraalia)**	**1.02,2 OR**
2.	**John Monckton (Austraalia)**	**1.03,2**
3.	**Frank McKinney (USA)**	**1.04,5**
4.	**Robert Christophe (Prantsusmaa)**	**1.04,9**
5.	**John Hayres (Austraalia)**	**1.05,0**
6.	**Graham Sykes (Inglismaa)**	**1.05,6**
7.	Albert Wiggins (USA)	**1.05,8**
8.	**Yoshinobu Oyakawa (USA)**	**1.06,9**

4×200 M VABALT

Maailmarekord:	NSVL (Boriss Nikitin, Vladimir Stružanov, Gennadi Nikolajev, Vitali Sorokin)	8.24,5	1956
Olümpiarekord:	USA (Wayne Moore, William Woolsey, Ford Konno, James McLane)	8.31,1	1952
Olümpiavõitja 1952:	USA (Wayne Moore, William Woolsey, Ford Konno, James McLane)	8.31,1	

11 meeskonda.

2 eelujumist. 1. detsembril kell 14.00; 8 paremat (aegade järgi) kvalifitseerusid finaali:

1. Jaapan 8.37,9, USA 8.38,3, Saksamaa 8.42,5, Lõuna-Aafrika 8.43,0, Itaalia 8.43,1; 2. Inglismaa 8.39,1, NSVL 8.39,5, Austraalia 8.40,2.

Finaal

3. detsembril kell 20.00

1.	**Austraalia**	(Kevin O'Halloran	2.06,8)	
		(John Devitt	2.06,4)	
		(Murray Rose	2.06,0)	
		(Jon Henricks	2.04,4)	**8.23,6 MR ja OR**
2.	**USA**	(Richard Hanley	2.08,0)	
		(George Breen	2.07,7)	
		(William Woolsey	2.07,0)	
		(Ford Konno	2.08,8)	**8.31,5**
3.	**NSVL**	(Vitali Sorokin	2.07,5)	
		(Vladimir Stružanov	2.11,5)	
		(Gennadi Nikolajev	2.09,0)	
		(Boriss Nikitin	2.06,7)	**8.34,7**
4.	**Jaapan**			**8.36,6**
5.	**Saksamaa**			**8.43,4**
6.	**Inglismaa**			**8.45,2**
7.	**Itaalia**			**8.46,2**
8.	**Lõuna-Aafrika**			**8.49,5**

---

* Tulemuse 1.07,5 saavutasid veel L. Hurring (Uus-Meremaa) ja G. Coignot (Prantsusmaa). 16. poolfinalisti selgitamiseks korraldatud vaheujumise võitis Miersch ajaga 1.06,8.

NAISED

100 M VABALT

Maailmarekord: Lorraine Crapp (Austraalia)	1.02,4	1956
Olümpiarekord: Judith Temes (Ungari)	1.05,5	1952
Olümpiavõitja 1952: Katalin Szöke (Ungari)	1.06,8	

35 võistlejat.

5 eelujumist. 29. novembril kell 19.30; 16 paremat (aegade järgi) kvalifitseerusid poolfinaali:

1. L. Crapp (Austraalia) 1.03,4 (OR), J. Rosazza (USA) 1.05,5, H. Steward (Kanada) 1.07,1, J. Myburgh (Lõuna-Aafrika) 1.07,1; 2. N. Simons (USA) 1.06,5; 3. M. Roe (Uus-Meremaa) 1.05,9, V. Gyenge (Ungari) 1.06,6, B. Klomp (Saksamaa) 1.07,7; 4. F. Leech (Austraalia) 1.04,9, S. Ördög (Ungari) 1.06,5, K. Jobson (Rootsi) 1.07,3, S. Roberts (Lõuna-Aafrika) 1.07,9; 5. D. Fraser (Austraalia) 1.02,4 (MR kordamine ja OR), N. Myburgh (Lõuna-Aafrika) 1.05,1, V. Grant (Kanada) 1.05,1, S. Mann (USA) 1.05,4.

Poolfinaalid. 30. novembril kell 19.30; 8 paremat (aegade järgi) kvalifitseerusid finaali:

1. Fraser (Austraalia) 1.03,0, Leech (Austraalia) 1.05,2, Rosazza (USA) 1.05,9, Myburgh (Lõuna-Aafrika) 1.06,0; 2. Crapp (Austraalia) 1.03,1, Roe (Uus-Meremaa) 1.05,3, Grant (Kanada) 1.05,5, Mann (USA) 1.05,5.

Finaal

1. detsembril kell 20.35

1.	**Dawn Fraser (Austraalia)**	**1.02,0 MR ja OR**
2.	**Lorraine Crapp (Austraalia)**	**1.02,3**
3.	**Faith Leech (Austraalia)**	**1.05,1**
4.	**Joan Rosazza (USA)**	**1.05,2**
5.	**Virginia Grant (Kanada)**	**1.05,4**
6.	**Shelley Mann (USA)**	**1.05,6**
7.	**Marrion Roe (Uus-Meremaa)**	**1.05,6**
8.	**Natalie Myburgh (Lõuna-Aafrika)**	**1.05,8**

400 M VABALT

Maailmarekord: Lorraine Crapp (Austraalia)	4.47,2	1956
Olümpiarekord: Valeria Gyenge (Ungari)	5.12,1	1952
Olümpiavõitja 1952: Valeria Gyenge (Ungari)	5.12,1	

26 võistlejat.

4 eelujumist. 5. detsembril kell 15.20; 8 paremat (aegade järgi) kvalifitseerusid finaali:

1. V. Gyenge (Ungari) 5.14,2, H. Frost (Prantsusmaa) 5.14,4; 2. M. Shriver (USA) 5.07,6 (OR), S. Morgan (Austraalia) 5.07,8; 3. D. Fraser (Austraalia) 5.02,5 (OR), S. Ruuska (USA) 5.10,3, R. Szekely (Ungari) 5.10,5, 4. L. Crapp (Austraalia) 5.00,2 (OR).

Finaal

7. detsembril kell 19.30.

1.	**Lorraine Crapp (Austraalia)**	**4.54,6 OR**
2.	**Dawn Fraser (Austraalia)**	**5.02,5**
3.	**Sylvia Ruuska (USA)**	**5.07,1**
4.	**Marley Shriver (USA)**	**5.12,9**
5.	**Rypzima Szekely (Ungari)**	**5.14,2**
6.	**Sandra Morgan (Austraalia)**	**5.14,3**
7.	**Heda Frost (Prantsusmaa)**	**5.15,4**
8.	**Valeria Gyenge (Ungari)**	**5.21,0**

200 M RINNULI

Maailmarekord: annuleeritud.
Olümpiarekord: annulleeritud.
Olümpiavõitja 1952: Eva Szekely (Ungari) 2.51,7

14 võistlejat.

2 eelujumist. 29. novembril kell 15.06; 8 paremat (aegade järgi) kvalifitseerusid finaali:

1. U. Happe (Saksamaa) 2.54,1, K. Killermann (Ungari) 2.54,6, H. Gordon (Inglismaa) 2.55,4, M.-J. Sears (USA) 2.58,2; 2. E. Szekely (Ungari) 2.55,8, V. Jericevic (Jugoslaavia) 2.56,0, E.-M. ten Elsen (Saksamaa) 2.57,9; C. Gosden (Inglismaa) 2.58,2.

Finaal

30. novembril kell 20.20.

1.	**Ursula Happe (Saksamaa)**	**2.53,1 OR**
2.	**Eva Szekely (Ungari)**	**2.54,8**
3.	**Eva-Maria ten Elsen (Saksamaa)**	**2.55,1**
4.	**Vinka Jericevic (Jugoslaavia)**	**2.55,8**
5.	**Klara Killermann (Ungari)**	**2.56,1**
6.	**Helen Gordon (Inglismaa)**	**2.56,1**
7.	**Mary-Jane Sears (USA)**	**2.57,2**
8.	**Christine Gosden (Inglismaa)**	**2.59,2**

100 M LIBLIKAT

Uus olümpia võistlusala

Maailmarekord: A. Voorby (Holland) 1.10,9 1956

12 võistlejat.

2 eelujumist. 3. detsembril kell 19.30; 8 paremat (aegade järgi) kvalifitseerusid finaali:

1. S. Mann (USA) 1.11,2 (OR), N. Ramey (USA) 1.13,4, S. Barber (Kanada) 1.16,2; 2. B. Bainbridge (Austraalia) 1.14,4, M.-J. Sears (USA) 1.15,1, M. Littomericzky (Ungari) 1.15,2, E. Whittall (Kanada) 1.16,9, J. Langenau (Saksamaa) 1.17,4.

Finaal

5. detsembril kell 19.15.

1.	**Shelley Mann (USA)**	**1.11,0 OR**
2.	**Nancy Ramey (USA)**	**1.11,9**
3.	**Mary-Jane Sears (USA)**	**1.14,4**
4.	**Maria Littomericzky (Ungari)**	**1.14,9**
5.	**Beverley Bainbridge (Austraalia)**	**1.15,2**
6.	**Jutta Langenau (Saksamaa)**	**1.17,4**
7.	**Elizabeth Whittall (Kanada)**	**1.17,9**
8.	**Sara Barber (Kanada)**	**1.18,4**

100 M SELILI

Maailmarekord: Cor Kint (Hollandi) 1.10,9 1939
Olümpiarekord: Joan Harrison (Lõuna-Aafrika) 1.14,3 1952
Olümpiavõitja 1952: Joan Harrison (Lõuna-Aafrika) 1.14,3

23 võistlejat.

3 eelujumist. 3. detsembril kell 16.00; 8 paremat (aegade järgi) kvalifitseerusid finaali:

1. J. Grinham (Inglismaa) 1.13,1 (OR); 2. C. Cone (USA) 1.13,9, G. Beckett (Austraalia) 1.14,8, J. Hoyle (Inglismaa) 1.15,0; 3. M. Edwards (Inglismaa) 1.13,0 (OR), S. Barber (Kanada) 1.14,3, H. Schmidt (Saksamaa) 1.14,8, M. Murphy (USA) 1.14,8.

Finaal

5. detsembril kell 20.50.

1.	**Judith Grinham (Inglismaa)**	**1.12,9**
2.	Carin Cone (USA)	1.12,9
3.	**Margaret Edwards (Inglismaa)**	**1.13,1**
4.	**Helga Schmidt (Saksamaa)**	**1.13,4**
5.	**Maureen Murphy (USA)**	**1.14,1**
6.	**Julie Hoyle (Inglismaa)**	**1.14,3**
7.	**Sara Barber (Kanada)**	**1.14,3**
8.	Gerganyia Beckett (Austraalia)	1.14,7

4×100 M VABALT

Maailmarekord:	Austraalia (L. Crapp, D. Fraser, F. Leech, M. Gibson)	4.19,7	1956
Olümpiarekord:	Ungari (Ilonka Novak, Judith Temes, Eva Novak, Katalin Szöke)	4.24,4	1952
Olümpiavõitja 1952:	Ungari (I. Novak, J. Temes, E. Novak, K. Szöke)	4.24,4	

10 naiskonda.

2 eelujumist. 4. detsembril kell 14.55; 8 paremat (aegade järgi) kvalifitseerusid finaali:

1. Lõuna-Aafrika 4.26,8, USA 4.27,3, Saksamaa 4.27,5, Inglismaa 4.34,6;
2. Austraalia 4.25,0, Ungari 4.28,1, Kanada 4.29,3, Rootsi 4.30,1.

Finaal

6. detsembril kell 20.20

1.	**Austraalia**	(Dawn Fraser	1.04,0)	
		(Faith Leech	1.05,3)	
		(Sandra Morgan	1.04,7)	
		(Lorraine Crapp	1.03,1)	**4.17,1 MR ja OR**
2.	**USA**	(Sylvia Ruuska	1.06,3)	
		(Shelley Mann	1.03,9)	
		(Nancy Simons	1.04,6)	
		(Joan Rosazza	1.04,4)	**4.19,2**
3.	**Lõuna-Aafrika**	(Jeanette Myburgh	1.07,7)	
		(Susan Roberts	1.05,3)	
		(Moira Abernethy	1.08,0)	
		(Natalie Myburgh	1.04,7)	**4.25,7**
4.	**Saksamaa**			**4.26,1**
5.	**Kanada**			**4.28,3**
6.	**Rootsi**			**4.30,0**
7.	**Ungari**			**4.31,1**
8.	**Inglismaa**			**4.35,8**

VETTEHÜPPED

30. novembrist 7. detsembrini

HOOLAUAHÜPPED MEESTELE

Olümpiavõitja 1952: David Browning (USA) 205,59 punkti.

24 võistlejat.

Eelvõistlus. I voor 30. novembril kell 14.45 — 3 hüpet limiteeritud raskuskoefitsiendiga; II voor — 30. novembril kell 20.45 — 2 hüpet limiteeritud raskuskoefitsiendiga (5 hüppe koefitsient ei tohi ületada 9,5) ja 1 hüpe vaba raskuskoefitsiendiga.

Eelvõistluste 12 parimat kvalifitseerusid finaali.

Finaal

1. detsembril kell 19.30 — 4 hüpet vaba raskuskoefitsiendiga.

	Eelvõistluse tulemus	Lõpptulemus
1. Robert Glotworthy (USA)	**(90,07)**	**159,56**
2. Donald Harper (USA)	**(83,42)**	**156,23**
3. Joaquin Capilla (Mehhiko)	**(90,24)**	**150,69**
4. Glen Whitten (USA)	**(89,20)**	**148,55**
5. Gennadi Udalov (NSVL)	**(83,06)**	**140,64**
6. Roman Brener (NSVL)	**(83,82)**	**139,14**

TORNIHÜPPED MEESTELE

Olümpiavõitja 1952: dr. Samuel Lee (USA) 156,28 punkti.

22 võistlejat.

Eelvõistlus. I voor 5. detsembril kell 19.30 — 3 hüpet limiteeritud raskuskoefitsiendiga; II voor 5. detsembril kell 20.50 — 3 hüpet limiteeritud raskuskoefitsiendiga (6 hüppe raskuskoefitsient ei tohi ületada 11,0).

Eelvõistluste 12 paremat kvalifitseerusid finaali.

Finaal

6. detsembril kell 20.50 — 4 vaba raskuskoefitsiendiga hüpet.

	Eelvõistluse tulemus	Lõpptulemus
1. Joaquin Capilla (Mehhiko)	**(74,18)**	**152,44**
2. Gary Tobian (USA)	**(76,77)**	**152,41**
3. Richard Connor (USA)	**(80,24)**	**149,79**
4. Jozsef Garlach (Ungari)	**(77,77)**	**149,25**
5. Roman Brener (NSVL)	**(76,56)**	**142,95**
6. William Farrell (USA)	**(75,07)**	**139,12**

HOOLAUAHÜPPED NAISTELE

Olümpiavõitja 1952: Patricia McCormick (USA) 147,30

17 võistlejat.

Eelvõistlus: 3. detsembril kell 14.00 — 5 hüpet limiteeritud raskuskoefitsiendiga (summa 8,5) ja 1 vaba raskuskoefitsiendiga hüpe.

Eelvõistluste 12 paremat kvalifitseerusid finaali.

Finaal

4. detsembril kell 19.55 — 4 vaba raskuskoefitsiendiga hüpet.

	Eelvõistluse tulemus	Lõpptulemus
1. Patricia McCormick (USA)	**(76,80)**	**142,36**
2. Jeanne Stunyo (USA)	**(71,04)**	**125,89**
3. Irene MacDonald (Kanada)	**(73,25)**	**121,40**
4. Barbara Gilders (USA)	**(71,47)**	**120,76**
5. Valentina Tšumitšova (NSVL)	**(65,42)**	**118,50**
6. Ann Long (Inglismaa)	**(63,23)**	**107,61**

TORNIHÜPPED NAISTELE

Olümpiavõitja 1952: Patricia McCormik (USA) 79,37 punkti.

18 võistlejat.

Eelvõistlus. 6. detsembril kell 14.00 — 3 hüpet limiteeritud raskuskoefitsiendiga ja 1 vaba raskuskoefitsiendiga hüpe (kolme hüppe raskuskoefitsient ei tohi ületada 5,5).

Eelvõistluste 12 paremat kvalifitseerusid finaali.

Finaal

7. detsembril kell 20.30 — 2 vaba raskuskoefitsiendiga hüpet.

	Eelvõistluse tulemus	Lõpptulemus
1. Patricia McCormick (USA)	**(51,28)**	**84,85**
2. Juno Irwin (USA)	**(50,81)**	**81,64**
3. Paula Myers (USA)	(52,96)	81,58
4. Nicole Darrigrand (Prantsusmaa)	**(50,02)**	**78,80**
5. Tatjana Karakašjants (NSVL)	**(52,19)**	**76,95**
6. Ljubov Žigalova (NSVL)	**(49,22)**	**76.40**

VEEPALL

Olümpiavõitja 1952: Ungari

28. novembrist 7. detsembrini 10 meeskonda.

Kvalifikatsiooniturniir 28. nov. — 30. nov.; 3 alagruppi, alagruppides 1.—2. kohale tulnud meeskonnad kvalifitseerusid finaalturniirile.

GRUPP «A»

Jugoslaavia	▣	3 : 2 / 2	3 : 2 / 2	9 : 1 / 2	6	I
NSV Liit	2 : 3 / 0	▣	4 : 3 / 2	3 : 0 / 2	4	II
Rumeenia	2 : 3 / 0	3 : 4 / 0	▣	4 : 2 / 2	2	III
Austraalia	1 : 9 / 0	0 : 3 / 0	2 : 4 / 0	▣	0	IV

GRUPP «B»

Ungari	▣	6 : 2 / 2	6 : 1 / 2	4	I
USA	2 : 6 / 0	▣	5 : 3 / 2	2	II
Inglismaa	1 : 6 / 0	3 : 5 / 0	▣	0	III

GRUPP «C»

Itaalia	▣	4 : 2 / 2	7 : 1 / 2	4	I
Saksamaa	2 : 4 / 0	▣	5 : 1 / 2	2	III
Singapur	1 : 7 / 0	1 : 5 / 0	▣	0	II

FINAALTURNIIR *

1.—7. detsembrini

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	Punkte	Väravate suhe	Koht
Ungari	▣	2:1 / 2	4:0 / 2	4:0 / 2	6:2 / 2	4:0 / 2	10	20:3	I
Jugoslaavia	1:2 / 0	▣	3:2 / 2	2:1 / 2	5:1 / 2	2:2 / 1	7	13:8	II
NSV Liit	0:4 / 0	2:3 / 0	▣	3:2 / **2**	3:1 / 2	6:4 / 2	6	14:14	III
Itaalia	0:4 / 0	1:2 / 0	2:3 / 0	▣	3:2 / **2**	4:2 / 2	4	10:13	IV
USA	2:6 / 0	1:5 / 0	1:3 / 0	2:3 / 0	▣	4:3 / **2**	2	10:20	V
Saksamaa	0:4 / 0	2:2 / 1	4:6 / 0	2:4 / 0	**3**:4 / 0	▣	1	11:20	VI

1. Ungari (Otto Boros, Antal Bolvary, Istvan Hevesi, László Jeney, Tivadar Kanizsa, György Kárpáti, Kálmán Markovics, Miklos Martin, Mihaly Mayer, Ervin Zador, Dezsö Gyarmati — kapten).

2. **Jugoslaavia** (Zdravko Kovacic, Ivo Cipci, Hrvoje Kacic, Marijan Zuzej, Zdravko Jezic, Lovro Radonic, Tomislav Franjkovic, Ivo Stakula).

3. **NSV Liit** (Boriss Goihman, Juri Šljapin, Vjatšeslav Kurennoi, Viktor Agejev, Nodar Gvaharia, Pjotr Mžvenieradze, Pjotr Breus, Mihhail Rõžak, Valentin Prokopov, Boriss Markarov, Georgi Lezin).

SÕUDMINE

AKADEEMILINE SÕUDMINE

23.—27. novembrini

ÜHELINE

Olümpiavõitja 1952: Juri Tjukalov (NSV Liit) 8.12,8

12 võistlejat.

3 eelsõitu. Esimesed kaks igast sõidust kvalifitseerusid poolfinaali: 1. V. Ivanov (NSVL) 7.26,1, S. MacKenzie (Austraalia) 7.28,8; 2. P. Vlasic (Jugoslaavia) 7.31,3, K. von Fersen (Saksamaa) 7.34,4; 3. J. Kelly (USA) 7.24,8, T. Kocerka (Poola) 7.28,1.

2 lohutussõitu. Esimene igast sõidust kvalifitseerus poolfinaali: 1. J. Hill (Uus-Meremaa) 8.29,9; 2. S. Martinoli (Itaalia) 9.11,8.

Poolfinaalid. 26. novembril; esimesed kaks kummastki poolfinaalist kvalifitseerusid finaali: 1. V. Ivanov (NSVL) 9.02,7, T. Kocerka (Poola) 9.05,7; 2. J. Kelly (USA) 9.12,5, S. MacKenzie (Austraalia) 9.19,5

* Finaalturniiril tulid arvesse finalistide omavahelised kohtumised kvalifikatsiooniturniiril.

Finaal

1.	Vjatšeslav Ivanov (NSV Liit)	8.02,5
2.	Stuart MacKenzie (Austraalia)	8.07,7
3.	John Kelly (USA)	8.11,8
4.	Theodor Kocerka (Poola)	8.12,9

KAHELINE PAARISAERULINE

Olümpiavõitja 1952: Argentiina (T. Cappozzo, E. Guerrero) 7.32,2.

8 paatkonda.

2 eelsõitu. Esimene igast sõidust kvalifitseerus finaali: 1. USA 6.54,5; 2. NSV Liit 6.44,4.

2 lohutussõitu. Esimene kummastki sõidust kvalifitseerus finaali: 1. Austraalia 8.12,2; 2. Saksamaa 8.16,7.

Finaal

1.	NSV Liit (Aleksander Berkutov, Juri Tjukalov)	7.24,0
2.	USA (Bernard Costello, James Gardiner)	7.32,2
3.	Austraalia (Murray Riley, Mervin Wood)	7.37,4
4.	Saksamaa (Thomas Schneider, Kurt Hipper)	7.41,7

KAHELINE ROOLIMEHETA

Olümpiavõitja 1952: USA (G. Logg, T. Price) 8.20,7.

9 paatkonda.

3 eelsõitu. Esimesed kaks igast sõidust kvalifitseerusid poolfinaali: 1. Uus-Meremaa 7.32,6, Austraalia 7.37,2; 2. Saksamaa 7.30,1, Taani 7.36,6; 3. USA 7.19,5, NSV Liit 7.29,9.

1 lohutussõit. Esimesed kaks kvalifitseerusid poolfinaali: Austria 7.51,6, Itaalia 8.07,4.

Poolfinaal. Esimesed kaks kummastki poolfinaalist kvalifitseerusid finaali: 1. NSV Liit 8.41,3, Austria 8.42,4; 2. USA 8.37,7, Austraalia 8.48,2.

Finaal

1.	USA (James Fifer, Duvall Hecht)	7.55,4
2.	NSV Liit (Igor Buldakov, Viktor Ivanov)	8.03,9
3.	Austria (Josef Kloimstein, Alfred Sagoder)	8.11,8
4.	Austraalia (Peter Raper, Maurice Grace)	8.22,2

KAHELINE ROOLIMEHEGA

Olümpiavõitja 1952: Prantsusmaa (R. Salles, G. Mercier, roolis B. Malivoire) 8.28,6.

8 paatkonda.

3 eelsõitu. Esimesed kaks igast sõidust kvalifitseerusid poolfinaali: 1. NSV Liit 8.06,6, Austraalia 8.15,9; 2. USA 7.42,8, Poola 7.43,7; 3. Saksamaa 8.03,3, Austria 8.11,2.

1 lohutussõit. Poolfinaali kvalifitseerusid: Belgia 9.12,7, Tšiili 10.13,1.

Poolfinaalid. Esimesed kaks kummastki poolfinaalist kvalifitseerusid finaali: 1. Poola 9.22,8, NSV Liit 9.26,2; 2. Saksamaa 9.24,1, USA 9.25,1.

Finaal

1.	USA (Arthur Ayrault, Conn Findlay, roolis Armin Seiffert)	8.26,1
2.	Saksamaa (Horst Arndt, Karl-Heinrich v. Groddeck, roolis Rainer Borkowsky)	8.29,2
3.	NSV Liit (Igor Jemtšuk, Georgi Žilin, roolis Vladimir Petrov)	8.31,0
4.	Poola (Henryk Jagodzinski, Zbigniew Schwarzer, roolis Bertold Mainka)	8.31,5

NELJALINE ROOLIMEHETA

Olümpiavõitja 1952: Jugoslaavia (D. Bonacic, V. Valenta, M. Trojanovic, P. Segvic) 7.16,0

12 paatkonda.

4 eelsõitu. Esimene igast sõidust kvalifitseerus poolfinaali: 1. Kanada 6.36,6; 2. USA 6.59,2; 3. NSV Liit 6.39,7; 4. Itaalia 6.41,9.

4 lohutussõitu. Esimene igast sõidust kvalifitseerus poolfinaali: 1. Saksamaa 8.27,2; 2. Prantsusmaa 7.44,0; 3. Austraalia 8.10,4; 4. Poola 8.29,3.

Poolfinaalid. Esimesed kaks kummastki poolfinaalist kvalifitseerusid finaali: 1. Kanada 7.47,7, Prantsusmaa 8.08,4; 2. USA 7.59,7, Itaalia 8.10,2.

Finaal

1. **Kanada** **7.08,8**
   (Archibald McKinnon, Lorne Loomer, Walter d'Hondt, Donald Arnold)
2. **USA** **7.18,4**
   (James McIntosh, Arthur McKinlay, John McKinlay, John Welchli)
3. **Prantsusmaa** **7.20,9**
   (René Guissart, Yves Delacour, Gaston Mercier, Guy Guillabert)
4. **Itaalia** **7.22,5**
   (Giuseppe Moioli, Attilio Cantoni, Giovanni Zucchi, Abbondio Marcelli)

NELJALINE ROOLIMEHEGA

Olümpiavõitja 1952: Tšehhoslovakkia (K. Mejta, J. Havlis, J. Jindra, S. Lusk, roolis M. Koranda) 7.33,4

10 paatkonda.

3 eelsõitu. Esimesed kaks igast eelsõidust kvalifitseerusid poolfinaali: 1. Itaalia 7.00,0, NSV Liit 7.07,5; 2. Rootsi 6.57,9, Taani 7.05,3; 3. USA 7.01,8, Austraalia 7.01,9.

2 lohutussõitu. Esimene kummastki sõidust kvalifitseerus poolfinaali: 1. Uus-Meremaa 7.16,6; 2. Soome 7.09,8.

Poolfinaalid. Esimesed kaks kummastki poolfinaalist kvalifitseerusid finaali: 1. Itaalia 7.54,5, Austraalia 7.59,8; 2. Rootsi 8.01,8, Soome 8.08,1.

Finaal

1. **Itaalia** **7.19,4**
   (Franco Trincavelli, Angelo Vanzin, Romano Sgheiz, Alberto Winkler, roolis Ivo Stefanoni)
2. **Rootsi** **7.22,4**
   (Olaf Larsson, Gösta Eriksson, Juar Aronsson, Sven Gunnarsson, roolis Bertil Göransson)
3. **Soome** **7.30,9**
   (Toimi Pitkanen, Veli Lehtela, Reino Poutanen, Kauko Hanninen, roolis Matti Niemi)
4. **Austraalia** **7.31,1**
   (Gordon Cowey, Kesin McMahon, Reginald Libbis, Jan Allen, roolis John Jenkinson)

KAHEKSALINE ROOLIMEHEGA

Olümpiavõitja 1952: USA (F. Shakespeage, W. Fields, J. Dunbar, R. Murphy, R. Detweiler, H. Proctor, W. Frye, E. Stevens, roolis C. Manring) 6.25,9

10 paatkonda.

3 eelsõitu. Esimesed kaks igast sõidust kvalifitseerusid poolfinaali: 1. Aust-

raalia 6.05,8, Kanada 6.07,1; 2. Tšehhoslovakkia 6.09,3, Jaapan 6.11,8; 3. Rootsi 6.06,4, NSVL 6.06,5.

1 lohutussõit. Esimesed kaks kvalifitseerusid poolfinaali: USA 7.09,9, Itaalia 7.17,4.

Poolfinaalid. Esimesed kaks kummastki poolfinaalist kvalifitseerusid finaali: 1. USA 6.55,1, Austraalia 6.55,6; 2. Kanada 6.57,0, Rootsi 7.08,4.

Finaal

1.	**USA** (Donald Beer, Thomas Charlton, John Cooke, Caldwell Esselstyn, Charles Grimes, Robert Morey, Richard Wailes, David Wight, roolis William Becklean)	**6.35,2**
2.	**Kanada** (Lawrence West, John McDonald, William McKerlich, Donald Pretty, David Helliwell, Robert Wilson, Richard McClure, Philip Kueber, roolis Carlton Ogawa)	**6.37,1**
3.	**Austraalia** (Michael Aikman, David Boykett, Angus Benfield, James Howden, Garth Manton, Walter Howell, Adrian Mónger, Brian Doyle, roolis Harold Hewitt)	**6.39,2**
4.	**Rootsi** (Olaf Larsson, Gösta Eriksson, Karl Hansson, Rune Andersson, Ivar Aronsson, Sven Gunnarsson, Lennart Andersson, Sture Hansson, roolis Bertil Göransson)	**6.48,1**

SÕUDMINE KANUUDEL JA SÜSTADEL

30. novembril ja 1. detsembril

NAISED

ÜHELISED SÜSTAD, 500 M

Olümpiavõitja 1952: Sylvi Saimo, (Soome).

10 võistlejat.

2 eelsõitu. Esimesed neli kummastki sõidust kvalifitseerusid finaali: 1. T. Zenz (Saksamaa) 2.17,6, J. Dementjeva (NSV Liit) 2.20,9, E. Cochrane (Austraalia) 2.24,0, P. Moody (Inglismaa) 2.26,7; 2. T. Söby (Taani) 2.23,7, G. Berkes (Ungari) 2.25,3, D. Walkowiak (Poola) 2.25,8, E. Marion (Prantsusmaa) 2.29,4.

Finaal

1.	**Jelizavé'a Dementjeva (NSV Liit)**	**2.18,9**
2.	**Therese Zenz (Saksamaa)**	**2.19,6**
3.	**Tove Söby (Taani)**	**2.22,3**
4.	**G. Berkes (Ungari)**	**2.23,5**
5.	**Edith Cochrane (Austraalia)**	**2.23,8**
6.	**Daniela Walkowiak (Poola)**	**2.24,1**

MEHED

ÜHELISED SÜSTAD, 1000 M

Olümpiavõitja 1952: Gert Fredriksson, Rootsi 4.07,9

13 võistlejat.

3 eelsõitu. Esimesed kolm igast sõidust kvalifitseerusid finaali: 1. G. Fredriksson (Rootsi) 4.22,0, I. Pissarev (NSV Liit) 4.22,2, L. Cepciansky (Tšehhoslovakkia) 4.26,0; 2. S. Kaplaniak (Poola) 4.35,4, L. Kiss (Ungari) 4.35,8. L. Gantois (Prantsusmaa) 4.39,9; 3. E. Steinhauer (Saksamaa) 4.24,8, V. Christiansen (Taani) 4.25,2, B. Stuart (Austraalia) 4.30,1.

Finaal

1. **Gert Fredriksson (Rootsi)** 4.12,8
2. **Igor Pissarev (NSV Liit)** 4.15,3
3. **Lajos Kiss (Ungari)** 4.16,2
4. **Stefan Kaplaniak (Poola)** 4.19,8
5. **Louis Gantois (Prantsusmaa)** 4.22,1
6. **Ladislav Cepciansky (Tšehhoslovakkia)** 4.23,2

ÜHELISED SÜSTAD, 10 000 M

Olümpiavõitja 1952: Thorvald Strömberg, Soome 47.22,8

11 võistlejat.

1. **Gert Fredriksson (Rootsi)** 47.43,4
2. **Ferenc Hatlaczky (Ungari)** 47.53,3
3. **Michel Scheuer (Saksamaa)** 48.00,3
4. **Thorvald Strömberg (Soome)** 48.15,8
5. **Igor Pissarev (NSV Liit)** 49.58,2
6. **Ladislav Cepciansky (Tšehhoslovakkia)** 50.08,2

KAHELISED SÜSTAD, 1000 M

Olümpiavõitja 1952: Soome (Kurt Wires, Yrjö Hietanen) 3.51,1

15 paatkonda.

3 eelsõitu. Esimesed kolm igast sõidust kvalifitseerusid finaali: 1. NSV Liit 3.55,1, Austria 3.57,2, Tšehhoslovakkia 3.58,3; 2. Saksamaa 3.56,4, Rumeenia 3.59,1, Inglismaa 4.01,6; 3. Austraalia 4.03,0, Belgia 4.04,8, Prantsusmaa 4.09,7.

Finaal

1. **Saksamaa** **3.49,6**
   (Michel Scheuer, Meinrad Miltenberger)
2. **NSV Liit** **3.51,4**
   (Mihhail Kaaleste, Anatoli Demitkov)
3. **Austria** **3.55,8**
   (Maximilian Raub, Herbert Wiedermann)
4. **Rumeenia** **3.56,1**
   (Mircea Anastasescu, Stavru Teodorov)
5. **Prantsusmaa** **3.58,3**
   (Maurice Graffen, Michel Meyer)
6. **Belgia** **3.58,7**
   (Henri Verbrugghe, Germain van de Moere)

KAHELISED SÜSTAD, 10 000 M

Olümpiavõitja 1952: Soome (Kurt Wires, Yrjö Hietanen) 44.21,3

12 paatkonda.

1. **Ungari** **43.37,0**
   (Janos Uranyi, Laszlo Fabian)
2. **Saksamaa** **43.40,6**
   (Fritz Briel, Theo Kleine)
3. **Austraalia** **43.43,2**
   (Dennis Green, Walter Brown)
4. **Rootsi** **44.06,7**
   (Hans Wetterström, Carl Sundin)
5. **NSV Liit** **45.59,3**
   (Jevgeni Jatsõnenko, Sergei Klimov)
6. **Tšehhoslovakkia** **46.13,1**
   (Miroslav Jemelka, Rudolf Klabouch)

ÜHELINE KANUU, 1000 M

Olümpiavõitja 1952: Josef Holecek, Tšehhoslovakkia 4.56,3

9 võistlejat.

1.	**Leo Rottmann (Rumeenia)**	**5.05,3**
2.	**Istvan Hernek (Ungari)**	**5.06,2**
3.	**Gennadi Buhharin (NSV Liit)**	**5.12,7**
4.	**Karel Hradil (Tšehhoslovakkia)**	**5.15,9**
5.	**Herbert Kirschner (Saksamaa)**	**5.18,6**
6.	**Verner Wettersten (Rootsi)**	**5.28,0**

ÜHELINE KANUU, 10 000 M

Olümpiavõitja 1952: Frank Havens, USA 57.41,1

9 võistlejat.

1.	**Leo Rottmann (Rumeenia)**	**56.41,0**
2.	**Janos Parti (Ungari)**	**57.11,0**
3.	**Gennadi Buhharin (NSV Liit)**	**57.14,5**
4.	**Jiri Vokner (Tšehhoslovakkia)**	**57.44,5**
5.	**Franz Johannsen (Saksamaa)**	**58.50,1**
6.	**Verner Wettersten (Rootsi)**	**59.24,7**

KAHELINE KANUU, 1000 M

Olümpiavõitja 1952: Taani (Bent Rasch, Finn Haunstoft) 4.38,3

10 paatkonda.

2 eelsõitu. Esimesed neli kummastki sõidust kvalifitseerusid finaali: 1. Rumeenia 4.48,1, NSV Liit 4.52,4, Austria 5.03,9, Taani 5.07,5; 2. Ungari 5.02,5, Austraalia 5.04,6, Prantsusmaa 5.07,2, Kanada 5.08,9.

Finaal

1.	**Rumeenia**	**4.47,4**
	(Alexe Dumitru, Simion Ismailcius)	
2.	**NSV Liit**	**4.48,6**
	(Pavel Harin, Gari Botev)	
3.	**Ungari**	**4.54,3**
	(Karoly Wieland, Ference Mohacsi)	
4.	**Prantsusmaa**	**4.57,7**
	(Georges Dransart, Marcel Renaud)	
5.	**Austraalia**	**5.03,0**
	(Willaim Jones, Thomas Ohman)	
6.	**Austria**	**5.04,4**
	(Otto Schindler, Walter Waldner)	

KAHELINE KANUU, 10 000 M

Olümpiavõitja 1952: Prantsusmaa (Georges Turlier, Jean Laudet) 54.08,3

10 paatkonda.

1.	**NSV Liit**	**54.02,4**
	(Pavel Harin ja Gari Botev)	
2.	**Prantsusmaa**	**54.48,3**
	(Georges Dransart, Marcel Renaud)	
3.	**Ungari**	**55.15,6**
	(Imre Farkas, Jozsef Hunits)	

4. **Saksamaa** — **55.21,1**
(Egon Drews, Wilfried Soltau)
5. **Rumeenia** — **55.51,1**
(Alexe Dumitru, Simion Ismailcius)
6. **Taani** — **55.54,3**
(Aksel Duun, Finn Haunstoft)

KAASAEGNE VIIEVÕISTLUS

Olümpiavõitja 1952: Lars Hall (Rootsi);
Ungari meeskond (G. Benedek, I. Szondi, A. Kovàcsi)
23., 24., 26., 27. ja 28. novembril. 40 individuaalvõistlejat, 12 meeskonda.

10 paremat individuaalvõistluses

	Ratsutamine		Vehklemine		Laskmine		Ujumine		Kross		Kokku punkte
	Tulemus	Koht	Võitudearv	Koht	Silmade arv	Koht	Tulemus	Koht	Tulemus	Koht	
1. Lars Hall, Rootsi	9.46	4	23	4	181	24	3.54	2	14.07,4	8	4833
2. Olavi Mannonen, Soome	10.01	5	21	8	189	5	4.16	15	14.06,9	7	4774,5
3. Väinö Korhonen, Soome	9.58 (—120 p.)	9	25	2	189	5	4.19	16	14.21,0	12	4750
4. Igor Novikov, NSVL	10.55 (—60 p.)	14	21	8	191	2	4.03	6	13.56,3	4	4714,5
5. George Lambert, USA	9.32	1	17	17	190	4	4.05	7	14.33,2	15	4693
6. Gabor Benedek, Ungari	10.56	11	23	4	191	2	4.29	18	14.18,4	10	4650
7. William Andre, USA	9.57 (—120 p.)	8	23	4	188	8	4.26	17	14.19,2	11	4629,5
8. A. Tarassov, NSVL	10.44 (—80 p.)	13	20	10	189	5	4.35	21	13.58,1	5	4479
9. Ivan Derjugin, NSVL	11.02	12	14	26	184	16	3.46	1	13.53,8	3	4452
10. Istvan Bodi, Ungari	11.43 (—120 p.)	15	23	4	186	10	4.41	24	14.27,8	14	4375,5

MEESKONNAVÕISTLUS

1. **NSV Liit** (I. Novikov, A. Tarassov, I. Derjugin) — **13 690,5 p.**
2. USA (G. Lambert, W. Andre, J. Daniels) — 13 482 p.
3. **Soome** (O. Mannonen, V. Korhonen, B. Katter) — **13 185,5 p.**
4. **Ungari** — **12 554,5 p.**
5. **Mehhiko** — **10 981 p.**
6. **Rumeenia** — **10 613 p.**

VÕIMLEMINE

3.—7. detsembrini

MEHED

Kohustuslikud harjutused 4. detsembril, vabaharjutused 6. detsembril; 44 individuaalvõistlejat, 7 meeskonda.

VABAHARJUTUSED

Olümpiavõitja 1952: Karl Thoresson (Rootsi) 19,25

		Kohustuslikud harjutused	Valik-harjutused	Lõpp-tulemus
1.	**Valentin Muratov (NSV Liit)**	**9,6**	**9,6**	**19,20**
2.	**Nobuyuki Aihara (Jaapan)**	**9,5**	**9,6**	**19,10**
	William Thoresson (Rootsi)	**9,5**	**9,6**	**19,10**
	Viktor Tšukarin (NSV Liit)	**9,55**	**9,55**	**19,10**
5.	**Juri Titov (NSV Liit)**	**9,5**	**9,45**	**18,95**
6.	**Ferdinand Danis (Tšehhoslovakkia)**	**9,4**	**9,4**	**18,80**
	Mintšo Todorov (Bulgaaria)	**9,35**	**9,45**	**18,80**

TOENGHÜPE

Olümpiavõitja 1952: Viktor Tšukarin (NSV Liit) 19,20

1.	**Valentin Muratov (NSV Liit)**	**9,4**	**9,45**	**18,85**
	Helmut Bantz (Saksamaa)	**9,4**	**9,45**	**18,85**
3.	**Juri Titov (NSV Liit)**	**9,35**	**9,4**	**18,75**
4.	**Boriss Šahlin (NSV Liit)**	**9,35**	**9,35**	**18,70**
	Theo Wied (Saksamaa)	**9,3**	**9,4**	**18,70**
6.	**Masao Takemoto (Jaapan)**	**9,2**	**9,45**	**18,65**

KANG

Olümpiavõitja 1952: Jack Günthard (Šveits) 19,55

1.	**Takashi Ono (Jaapan)**	**9,75**	**9,85**	**19,60**
2.	**Juri Titov (NSV Liit)**	**9,7**	**9,7**	**19,40**
3.	**Masao Takemoto (Jaapan)**	**9,7**	**9,6**	**19,30**
4.	**Pavel Stolbov (NSV Liit)**	**9,55**	**9,7**	**19,25**
	Viktor Tšukarin (NSV Liit)	**9,55**	**9,7**	**19,25**
6.	**Helmut Bantz (Saksamaa)**	**9,5**	**9,65**	**19,15**

RÕNGAD

Olümpiavõitja 1952: Grant Šaginjan (NSV Liit) 19,75

1.	**Albert Azarjan (NSV Liit)**	**9,55**	**9,8**	**19,35**
2	**Valentin Muratov (NSV Liit)**	**9,6**	**9,55**	**19,15**
3.	**Masao Takemoto (Jaapan)**	**9,6**	**9,5**	**19,10**
	Masami Kubota (Jaapan)	**9,6**	**9,5**	**19,10**
5.	**Takashi Ono (Jaapan)**	**9,5**	**9,55**	**19,05**
	Nobuyuki Aihara (Jaapan)	**9,55**	**9,5**	**19,05**

HOOGLEMINE

Olümpiavõitja 1952: Viktor Tšukarin (NSV Liit) 19,50

1. Boriss Šahlin (NSV Liit)	**9,5**	**9,75**	**19,25**
2. Takashi Ono (Jaapan)	**9,5**	**9,7**	**19,20**
3. Viktor Tšukarin (NSV Liit)	**9,5**	**9,6**	**19,10**
4. Josef Skvor (Tšehhoslovakkia)	**9,45**	**9,6**	**19,05**
5. Juri Titov (NSV Liit)	**9,45**	**9,55**	**19,00**
6. Jaroslav Bim (Tšehhoslovakkia)	**9,35**	**9,6**	**18,95**

RÖÖBASPUUD

Olümpiavõitja 1952: Hans Eugster (Šveits) 19,65

1. Viktor Tšukarin (NSV Liit)	**9,55**	**9,65**	**19,20**
2. Masami Kubota (Jaapan)	**9,55**	**9,6**	**19,15**
3. Takashi Ono (Jaapan)	**9,6**	**9,5**	**19,10**
Masao Takemoto (Jaapan)	**9,4**	**9,7**	**19,10**
5. Albert Azarjan (NSV Liit)	**9,3**	**9,7**	**19,00**
6. Bengt Lindfors (Soome)	**9,45**	**9,45**	**18,90**
Nobuyuki Aihara (Jaapan)	**9,35**	**9,55**	**18,90**

MITMEVÕISTLUS

Olümpiavõitja 1952: Viktor Tšukarin (NSV Liit) 115,70

1. Viktor Tšukarin (NSV Liit)	**114,25**
2. Takashi Ono (Jaapan)	**114,20**
3. Juri Titov (NSV Liit)	**113,80**
4. Masao Takemoto (Jaapan)	**113,55**
5. Valentin Muratov (NSV Liit)	**113,30**
6. Helmut Bantz (Saksamaa)	**112,90**

MEESKONNAVÕISTLUS

Olümpiavõitja 1952: NSV Liit (V. Tšukarin, G. Šaginjan, V. Muratov, J. Korol'kov, V. Beljakov, J. Berdijev, M. Perelman, D. Leonkin) 574,40

1. NSV Liit	**568,25**
(A. Azarjan, V. Muratov, B. Šahlin, P. Stolbov, J. Titov, V. Tšukarin)	
2. Jaapan	**566,40**
(N.Aihara, A. Kono, M. Kubota, T. Ono, M. Takemoto, S. Tsukawaki)	
3. Soome	**555,95**
(R. Heinonen, O. Lappalainen, O. Leimavirta, B. Lindfors, M. Mansikka, K. Suoniemi)	
4. Tšehhoslovakkia	**554,10**
5. Saksamaa	**552,45**
6. USA	**547,50**

NAISED

Kohustuslikud harjutused 3. detsembril, vabaharjutused 6. detsembril, rühmavõistlus vabaharjutuses 7. detsembril; 54 individuaalvõistlejat ja 9 naiskonda.

VABAHARJUTUSED

Olümpiavõitja 1952: Agnes Keleti (Ungari) 19,36

	Kohustuslikud harjutused	Valik-harjutused	Lõpp-tulemus
1. Larissa Latõnina (NSV Liit)	9,266	9,466	18,732
Agnes Keleti (Ungari)	9,266	9,466	18,732
3. Elena Leustean (Rumeenia)	9,266	9,433	18,699
4. Eva Bosakova (Tšehhoslovakkia)	9,233	9,333	18,566
Keike Tanaka (Jaapan)	9,300	9,266	18,566
Sofia Muratova (NSV Liit)	9,300	9,266	18,566

TOENGHÜPE

Olümpiavõitja 1952: Jekaterina Kalintšuk (NSV Liit) 19,20

1. Larissa Latõnina (NSV Liit)	9,433	9,400	18,833
2. Tamara Manina (NSV Liit)	9,466	9,334	18,800
3. Ann Sofi Colling (Rootsi)	9,433	9,300	18,733
Olga Tass (Ungari)	9,166	9,566	18,733
5. Sofia Muratova (NSV Liit)	9,500	9,166	18,666
6. Elena Leustean (Rumeenia)	9,266	9,399	18,632

RÜÜBASPUUD

Olümpiavõitja 1952: Margit Korondi (Ungari) 19,40

1. Agnes Keleti (Ungari)	9,533	9,433	18,966
2. Larissa Latõnina (NSV Liit)	9,233	9,600	18,833
3. Sofia Muratova (NSV Liit)	9,300	9,500	18,800
4. Eva Bosakova (Tšehhoslovakkia)	9,400	9,333	18,733
5. Helena Rakoczy (Poola)	9,166	9,533	18,700
6. Alice Kertesz (Ungari)	9,333	9,300	18,633

POOM

Olümpiavõitja 1952: Niina Botšarova (NSV Liit) 19,22

1. Agnes Keleti (Ungari)	9,433	9,367	18,800
2. Eva Bosakova (Tšehhoslovakkia)	9,233	9,400	18,633
Tamara Manina (NSV Liit)	9,300	9,333	18,633
4. Larissa Latõnina (NSV Liit)	9,300	9,233	18,533
Anna Marejkova (Tšehhoslovakkia)	9,300	9,233	18,533
6. Elena Leustean (Rumeenia)	9,300	9,200	18,500

MITMEVÕISTLUS

Olümpiavõitja 1952: Maria Gorohhovskaja (NSV Liit) 76,78

1. Larissa Latõnina (NSV Liit)	74,933
2. Agnes Keleti (Ungari)	74,633
3. Sofia Muratova (NSV Liit)	74,466
4. Elena Leustean (Rumeenia)	74,366
Olga Tass (Ungari)	74,366
6. Tamara Manina (NSV Liit)	74,233

RÜHMAVÕISTLUS VABAHARJUTUSES

Olümpiavõitja 1952: Rootsi

1.	Ungari	75,2
2.	Rootsi	74,2
3.	NSV Liit	74,0
	Poola	74,0
5.	Rumeenia	73,4
6.	Jaapan	73,2

NAISKONNAVÕISTLUS

Olümpiavõitja 1952: NSV Liit (M. Gorohhovskaja, N. Botšarova, G. Minaitševa, G. Urbanovitš, P. Danilova, G. Šamrai, M. Džugeli, J. Kalintšuk) 527,03

1.	NSV Liit (P. Astahhova, L. Jegorova, L.Kalinina, L. Latõnina, T. Manina, S. Muratova)	444,80
2.	Ungari (A. Bodo, K. Gulyas, A. Keleti, A. Kertes, M. Korondi, O. Tass)	443,50
3.	Rumeenia (G. Hurmuzachi, S. Inovan, E. Leustean, E. Margarit, E. Sacalici, E. Vatasoiu)	438,20
4.	Poola	436,50
5.	Tšehhoslovakkia	435,366
6.	Jaapan	433,666

LASKMINE

29. novembrist 5. detsembrini

JAHISPORDILASKMINE, 200 MÄRKI

Olümpiarekord: George Généreux (Kanada) 192 märki 1952
Olümpiavõitja 1952: George Généreux (Kanada) 192 märki

32 võistlejat. 29., 30. novembril ja 1. detsembril.

1.	Galliano Rossini (Itaalia)	195 OR
2.	Adam Smelczynski (Poola)	190
3.	Alessandro Ciceri (Itaalia)	188
4.	Nikolai Mogilevski (NSV Liit)	188
5.	Juri Nikandrov (NSV Liit)	188
6.	Frantisek Capek (Tšehhoslovakkia)	187

VABAPÜSTOL, 60 LASKU (50 M)

Maailmarekord: Anton Jassinski (NSV Liit) 566 silma 1955
Olümpiarekord: Thorsten Ullmann (Rootsi) 559 silma 1936
Olümpiavõitja 1952: Huelet Benner (USA) 553 silma

33 võistlejat. 30. novembril.

1.	Pentti Linnosvuo (Soome)	556 (26 kontrollkümmet)
2.	Mahmud Umarov (NSV Liit)	556 (24 kontrollkümmet)
3.	Offut Pinion (USA)	551
4.	Ch. Hosaka (Jaapan)	550 (24 kontrollkümmet)
5.	Anton Jassinski (NSV Liit)	550 (20 kontrollkümmet)
6.	Torsten Ullmann (Rootsi)	549

TÄISKALIIBRILINE VABAPÜSS, 3×40 LASKU (300 M)

Maailmarekord: Anatoli Bogdanov (NSV Liit) 1133 silma 1954
Olümpiarekord: Anatoli Bogdanov (NSV Liit) 1123 silma 1952
Olümpiavõitja 1952: Anatoli Bogdanov (NSV Liit) 1123 silma

20 võistlejat. 1. detsembril.

1.	**Vassili Borissov (NSV Liit)**	**396+383+359=1138 OR**
2.	**Allan Erdman (NSV Liit)**	**392+385+360=1137**
3.	**Vilho Ylönen (Soome)**	**387+382+359=1128**
4.	**Jorma Taitto (Soome)**	**392+379+349=1120**
5.	**Constantin Antonescu (Rumeenia)**	**386+374+341=1101**
6.	**Nils Sundberg (Rootsi)**	**384+367+343=1094**

«JOOKSEV HIRV», 50 ÜKSIK- JA 25 PAARISLASKU (100 M)

Maailmarekord: Vitali Romanenko (NSVL) 430 silma 1954
Olümpiarekord: John Larsen (Norra) 413 silma 1952
Olümpiavõitja 1952: John Larsen (Norra) 413 silma

11 võistlejat, 3. ja 4. detsembril

		Üksikl.	Paarisl.	
1.	**Vitali Romanenko (NSV Liit)**	**220**	**+221=441**	**MR ja OR**
2.	**Per Olof Sköldberg (Rootsi)**	**223**	**+209=432**	
3.	**Vladimir Sevrjugin (NSV Liit)**	**213**	**+216=429**	
4.	**Miklos Kovacs (Ungari)**	**204**	**+213=417**	
5.	**Miklos Kocsis (Ungari)**	**215**	**+201=416**	
6.	**Rolf Bergersen (Norra)**	**203**	**+206=409**	

VÄIKSEKALIIBRILINE VABAPÜSS, 3×40 LASKU (50 M)

Maailmarekord: Anatoli Bogdanov (NSV Liit) 1174 silma 1954
Olümpiarekord: Erling Kongshaug (Norra) 1164 silma 1952
Olümpiavõitja 1952: Erling Kongshaug (Norra) 1164 silma

44 võistlejat. 4. detsembril.

1.	**Anatoli Bogdanov (NSV Liit)**	**396+392+384=1172 * OR**
2.	**Otto Horinek (Tšehhoslovakkia)**	**393+395+384=1172**
3.	**Nils Sundberg (Rootsi)**	**397+396+374=1167**
4.	**Vassili Borissov (NSV Liit)**	**395+391+377=1163**
5.	**Vilho Ylönen (Soome)**	**394+386+381=1161**
6.	**Gilmour Boa (Kanada)**	**400+391+368=1159**

VÄIKSEKALIIBRILINE VABAPÜSS, 60 LASKU LAMADES (50 M)

Olümpiarekord: Arthur Cook (USA) 599 silma 1948
Olümpiavõitja 1952: Josif Sarbu (Rumeenia) 400 (40 lasku)

44 võistlejat. 5 detsembril.

1.	**Gerald Quellette (Kanada)**	**600 ****
2.	**Vassili Borissov (NSV Liit)**	**599**
3.	**Gilmour Boa (Kanada)**	**598**
4.	**Otto Horinek (Tšehhoslovakkia)**	**598**
5.	**Josif Sarbu (Rumeenia)**	**598**
6.	**Sandor Krebs (Ungari)**	**598**

* Esikoht määrati Bogdanovile, kuna tal oli parem tulemus lamadesasendist.
** Quellette'i tulemus ei kuulunud olümpiarekordina kinnitamisele, kuna kontrollmõõtmisel selgus, et distants oli lühem.

VÄIKSEKALIIBRILINE VABAPÜSTOL, KIIRLASKMINE SILUETTIDELE, 60 LASKU (25 M)

Maailmarekord: N. Kalinitšenko (NSV Liit) 584 silma 1954
Olümpiarekord: Károly Takács (Ungari) 580 silma 1948
Olümpiavõitja 1952: Károly Takács (Ungari) 579 silma

35 võistlejat. 5. detsembril.

1.	**Stefan Petrescu (Rumeenia)**	**587 MR ja OR**
2.	**Jevgeni Tšerkassov (NSV Liit)**	**585**
3.	**Gheorghe Lichiardopol (Rumeenia)**	**581 ***
4.	**Pentti Linnosvuo (Soome)**	**581**
5.	**Oscar Cervo (Argentiina)**	**580**
6.	**Szilard Kun (Ungari)**	**578**

KORVPALL

22. novembrist 1. detsembrini

Olümpiavõitja 1952: USA

15 meeskonda; 4 alagruppi; 2 parimat meeskonda igast alagrupist kvalifitseerusid poolfinaali.

GRUPP «A»

	1.	2.	3.	4.	Korvide suhe	Koht
USA	▣	121 : 53	98 : 40	101 : 29	320 : 122	I
Filipiinid	53 : 121	▣	77 : 61	94 : 55	224 : 237	II
Jaapan	40 : 98	61 : 77	▣	70 : 50	171 : 225	III
Tai	29 : 101	55 : 94	50 : 70	▣	134 : 265	IV

GRUPP «B»

	1.	2.	3.	4.	Korvide suhe	Koht
Prantsusmaa	▣	76 : 67	79 : 62	81 : 64	236 : 193	I
NSV Liit	67 : 76	▣	87 : 59	91 : 42	245 : 177	II
Kanada	62 : 79	59 : 87	▣	85 : 58	206 : 224	III
Singapur	64 : 81	42 : 91	58 : 85	▣	164 : 257	IV

* Pronksmedali selgitamiseks lasksid Lichiardopol ja Linnosvuo täiendavalt 3×5 lasku. Lichiardopol saavutas 146 silma Linnosvuo 144 silma vastu ja võitis pronksmedali.

GRUPP «C»

	1.	2.	3.	4.	Korvide suhe	Koht
Uruguai	▣	0:65	85:58	83:60	238:183	I
Bulgaaria	65:70	▣	88:71	89:58	242:199	II
Taivan	58:85	71:88	▣	83:76	212:249	III
Lõuna-Korea	60:83	58:89	76:83	▣	194:255	IV

GRUPP «D»

	1.	2.	3.	Korvide suhe	Koht
Brasiilia	▣	78:59	89:66	167:125	I
Tšiili	59:78	▣	78:56	137:134	II
Austraalia	66:89	56:78	▣	122:167	III

Poolfinaalid: Esimesed kaks meeskonda kummastki poolfinaalist pääsesid finaali:

I POOLFINAAL

	1.	2.	3.	4.	Punkte	Korvide suhe	Koht
Prantsusmaa	▣	66:62	71:60	58:65	4	195:187	I
Uruguai	62:66	▣	80:73	79:70	4	221:209	II
Tšiili	60:71	73:80	▣	88:69	2	221:220	III
Filipiinid	65:58	70:79	69:88	▣	2	204:225	IV

II POOLFINAAL

	1.	2.	3.	4.	Punkte	Korvide suhe	Koht
USA	▣	85:55	85:44	113:51	6	283:150	I
NSV Liit	55:85	▣	66:56	87:68	4	208:209	II
Bulgaaria	44:85	56:66	▣	82:73	2	182:224	III
Brasiilia	51:113	68:87	73:82	▣	0	192:282	IV

FINAALKOHTUMISED

NSV Liit — Prantsusmaa 56:49
USA — Uruguai 101:38

I—II koha selgitamiseks:
USA — NSV Liit 89:55

III—IV koha selgitamiseks:
Uruguai — Prantsusmaa 71.62

5.—8. koha selgitamiseks:
Bulgaaria — Filipiinid 80:70
Brasiilia — Tšiili 89:64
Bulgaaria — Brasiilia 64:52
Filipiinid — Tšiili 75:68

1. USA (Richard Boushka, Carl Cain, Charles Darling, William Evans, Gilbert Ford, Burdette Haldorson, William Hougland, Robert Jeangerard, K. Jones, William Russell, Ronald Tomsic, James Walsh — kapten)

2. NSV Liit (Arkadi Botškarjov, Viktor Zubkov, Valdis Muižniek, Mihhail Semjonov, Mihhail Studenetski, Vladimir Torban, Maigon Valdman, Janis Krumin, Juri Ozerov, Alguirdas Lauritenas, Stassis Stonkus, Kasis Petkiavičius — kapten)

3. Uruguai (Carlos Blixen, Nelson Chelle, Ramiro Cortes, Hector Costa, Nelson Demarco, Hector Gracia Otero, Carlos Gonzalez, Sergio Matto, Oscar Moglia, Raul Mera, Ariel Olascoaga, Milton Scaron)

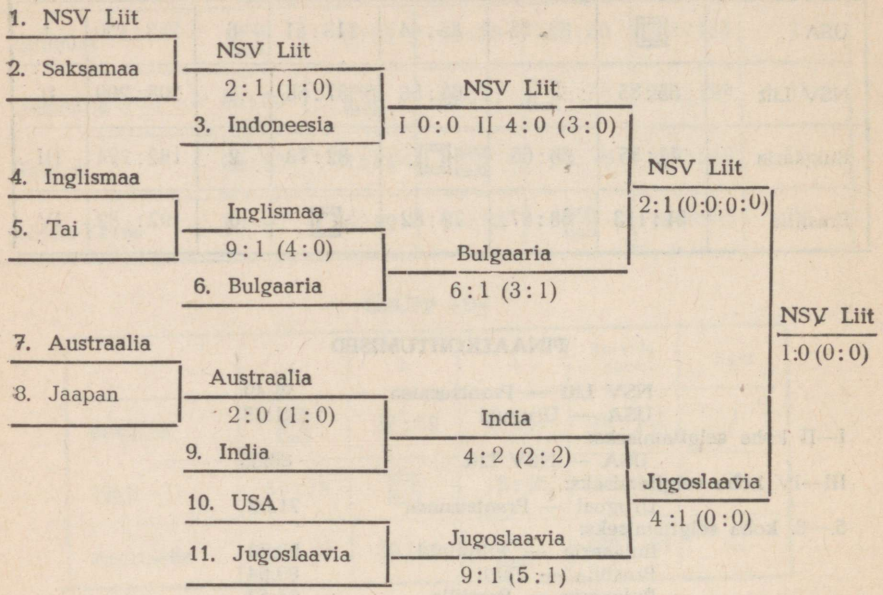
4. Prantsusmaa

5. Bulgaaria

6. Brasiilia

JALGPALL

Olümpiavõitja 1952: Ungari
24. novembrist 8. detsembrini, 11 meeskonda.

Mäng 3.—4. koha selgitamiseks: Bulgaaria — India 3:0 (2:0)

1. NSV Liit (Lev Jašin, Boriss Razinski, Nikolai Tištšenko, Anatoli Bašaškin, Mihhail Ogonkov, Aleksei Paramonov, Anatoli Masljonkin, Boriss Kuznetsov, Igor Netto (kapten), Nikita Simonjan, Eduard Streltsov, Sergei Salnikov, Boriss Tatušin, Anatoli Iljin, Valentin Ivanov, Jossif Betsa, Anatoli Issajev, Vladimir Rõžkin).

2. Jugoslaavia (P. Radenkovic, M. Koscak, L. Spajic, N. Radovic, I. Santek, D. Krstic, D. Secularac, Z. Papec, S. Antic, T. Veselinovic, M. Mujic).

3. Bulgaaria (J. Jordanov, K. Rakarov, M. Manolov, M. Nikolov, Boškov, D. Stojanov, P. Panajotov, I. Kolev, T. Dijev, G. Mikolov, K. Janev, G. Naidenov, S. Stefanov, N. Kovatšev).

MAAHOKI

Olümpiavõitja 1952: India

23. novembrist 6. detsembrini, 12 meeskonda.

KVALIFIKATSIOONITURNIIR

3 alagruppi; «A» ja «B» gruppide võitjad ja 1.—2. koht «C» grupist kvalifitseerusid poolfinaali.

GRUPP «A»

India	▣	6:0 2	14:0 2	16:0 2	6	I
Singapur	0:6 0	▣	5:0 2	6:1 2	4	II
Afganistan	0:14 0	0:5 0	▣	5:1 2	2	III
USA	0:16 0	1:6 0	1:5 0	▣	0	IV

GRUPP «B»

Inglismaa	▣	2:1 2	2:2 1	1:1 1	4	I
Austraalia	1:2 0	▣	3:2 2	2:0 2	4	II
Malai	2:2 1	2:3 0	▣	1:1 1	2	III
Keenia	1:1 1	0:2 0	1:1 1	▣	2	IV

«B» grupis toimus võitja selgitamiseks kordusmäng Inglismaa ja Austraalia meeskondade vahel. Võitis Inglismaa 1:0.

GRUPP «C»

Pakistan	▣	0:0 1	5:1 2	2:0 2	5	I
Saksamaa	0:0 1	▣	5:4 2	0:0 1	4	II
Uus-Meremaa	1:5 0	4:5 0	▣	3:0 2	2	III
Belgia	0:2 0	0:0 1	0:3 0	▣	1	IV

POOLFINAALID

I India — Saksamaa 1:0
II Pakistan — Inglismaa 3:2

Finaal

India — Pakistan 1:0
Mäng 3.—4. koha selgitamiseks
Saksamaa — Inglismaa 3:1

5.—12. koha selgitamiseks toimunud täiendava turniiri põhjal tuli 5. kohale Austraalia ja 6. kohale Uus-Meremaa.

1. India (S. Laxmann, R. Gentle, C. Amir Kumar, L. Claudius, R. Francis, Bakshish Singh, P. Perumal, Raghbir Lal, Gurdev Singh, Udham Singh, R. Bhola, Balkishan Singh, A. S. Bakshi, O. Malhotra, S. Charles, Hardayal Singh, Haripal, Balbir Singh — kapten)

2. Pakistan (H. Zakir, A. Munir, M. Atif, Ghulam Rasul, A. Anwar, H. Mussarat, N. Alam, A. Hamid, A. Habib, R. Habib, A. Nasir, Ullah Muti, R. Latif)

3. Saksamaa (A. Lücker, Helmuth Nonn, G. Ullerich, G. Brennecke, W. Delmes, E. Ferstl, H. Dollheiser, H. Radzikowski, Wolfgang Nonn, H. Budinger, W. Rosenbaum)

VEHKLEMINE

23. novembrist 6. detsembrini

MEHED

FLORETT (MEESKONNAVÕISTLUS)

Olümpiavõitja 1952: Prantsusmaa (J. Buhan, Cr. d'Oriola, J. Noël, A. Rommel, C. Netter, J. Lataste) 3 võitu.

9 meeskonda. 23.—24. novembril.

1.	**Itaalia** (G. Bergamini, C. Carpaneda, V. Lucarelli, E. Mangiarotti, M.da Rosa, A. Spallino)	**3 võitu**
2.	**Prantsusmaa** (B. Baudoux, R. Coicaud, R. Closset, J. Lateste, C. Netter, C. d'Oriola)	**2 võitu**
3.	**Ungari** (J. Gyuricza, M. Fulop, J. Marosi, J. Sakovits, L. Somodi, E. Tilli)	**1 võit**
4.	**USA**	

FLORETT (INDIVIDUAALVÕISTLUS)

Olümpiavõitja 1952: Christian d'Oriola (Prantsusmaa) 8 võitu

32 võistlejat. 26.—27. novembril.

1.	**Christian d'Oriola (Prantsusmaa)**	**6:1**
2.	**Giancarlo Bergamini (Itaalia)**	**5:2***
3.	**Antonio Spallino (Itaalia)**	**5:2***
4.	**Allan Jay (Inglismaa)**	**4:3**
5.	**Jozsef Gyuricza (Ungari)**	**3:4**
6.	**Claude Netter (Prantsusmaa)**	**3:4**
7.	**M. Midler (NSV Liit)**	**2:5**
8.	**R. Paul (Inglismaa)**	**0:7**

* Hõbe- ja pronksmedali selgitamiseks viidi läbi lisavõistlus.

EPEE (MEESKONNAVÕISTLUS)

Olümpiavõitja 1952: Itaalia (E. Mangiarotti, D. Mangiarotti, C. Pavesi, G. Delfino, F. Bertinetti, R. Battaglia) 3 võitu

1. **Itaalia** — **3 võitu**
   (G. Anglesio, F. Bertinetti, G. Delfino, E. Mangiarotti, C. Pavesi, A. Pellegrino)
2. **Ungari** — **2 võitu**
   (L. Balthazar, B. Berszenyi, J. Marosi, A. Nagy, B. Rerrich, J. Sakovits)
3. **Prantsusmaa** — **1 võit**
   (Baudoux, Y. Dreyfus, D. Dagallier, A. Mouyal, C. Nigon, R. Queyroux)
4. **Inglismaa**

EPEE (INDIVIDUAALVÕISTLUS)

Olümpiavõitja 1952: Edoardo Mangiarotti (Itaalia) 7 võitu
41 võistlejat. 30. novembrist 1. detsembrini.

1.	**Carlo Pavesi (Itaalia)**	**5:2 ***
2.	**Giuseppe Delfino (Itaalia)**	**5:2 ***
3.	**Edoardo Mangiarotti (Itaalia)**	**5:2 ***
4.	**Richard Pew (USA)**	**4:3 (28)**
5.	**Lajos Balthazar (Ungari)**	**4:3 (29)**
6.	**René Queyrouz (Prantsusmaa)**	**3:4**
7.	**P. Carleson (Rootsi)**	**2:5**
8.	**R. Wiik (Soome)**	**0:8**

ESPADRON (MEESKONNAVÕISTLUS)

Olümpiavõitja 1952: Ungari (R. Kárpáti, P. Kovács, T. Berczelly, A. Gerevich, L. Rajcsányi, B. Papp) 3 võitu

8 meeskonda. 3.—4. detsembrini.

1. **Ungari** — **3 võitu**
   (A. Gerevich, J. Hamori, R. Karpati, A. Keresztes, P. Kovacs, D. Magai)
2. **Poola** — **2 võitu**
   (M. Kuszewski, J. Pawlowski, Z. Pawlas, A. Piatkowski, W. Zablocki, R. Zub)
3. **NSV Liit** — **1 võit**
   (L. Bogdanov, L. Kuznetsov, I. Rõlaski, J. Tšerepovski, D. Tišler)
4. **Prantsusmaa**

ESPADRON (INDIVIDUAALVÕISTLUS)

Olümpiavõitja 1952: Pál Kovács (Ungari) 8 võitu

34 võistlejat. 5.—6. detsembrini.

1.	**Rudolf Karpati (Ungari)**	**6:1**
2.	**Jerzy Pawlowski (Poola)**	**5:2**
3.	**Lev Kuznetsov (NSV Liit)**	**4:3 ****
4.	**Jaques Lefevre (Prantsusmaa)**	**4:3 ****

---

* Esimesed kolm kohta selgitati alles pärast kahte lisavõistlust. Esimesel lisavõistlusel saavutasid kolm itaallast võrdselt ühe võidu ja kaotuse. Teisel lisavõistlusel saavutas Pavesi kaks võitu, Delfino võitis ühe ja kaotas ühe ning Mangiarotti sai kaks kaotust.

** Pronksmedali selgitamiseks toimus lisavõistlus.

5.	Aladar Gerevich (Ungari)	3:4
6.	Wojciech Zablocki (Poola)	2:5 * (29)
7.	L. Narduzzi (Itaalia)	2:5 (30)
8.	Pàl Kovàcs (Ungari)	2:5 (31)

NAISED

Olümpiavõitja 1952: Irene Camber (Itaalia) 5 võitu

23 võistlejat. 29.—30. novembrini.

1.	Gillian Sheen (Inglismaa)	6:1**
2.	Olga Orban (Rumeenia)	6:1**
6.	Karen Lachmann (Taani)	2:5
4.	Janice-Lee Romary (USA)	4:3
5.	Kate Delbarre (Prantsusmaa)	3:3
3.	Rene Garilhe (Prantsusmaa)	5:2
7.	Ellen Müller-Preis*** (Austria)	1:6
8.	B.Colombetti (Itaalia)	1:6

JALGRATTASPORT

3.—7. detsembrini

1000 M SPRINDISÕIT

Olümpiavõitja 1952: Enzo Sacchi (Itaalia) 12,9

17 võistlejat. 3.—6. detsembrini.

1. Michel Rousseau (Prantsusmaa)
2. Euglielmo Pesenti (Itaalia)
3. Richard Ploog (Austraalia)
4. Warren Johnston (Uus-Meremaa)

4000 M MEESKONNASÕIT JÄLGIMISEGA

Olümpiavõitja 1952: Itaalia (M. Morettini, G. Messina, M. de Rossi, L. Campana) 4.46,1 OR

16 meeskonda. 3.—4. detsembrini.

1.	**Itaalia**	**4.37,4 OR**
	(V. Gasparello, F. Gandini, L. Faggin, A. Domenicali)	
2.	**Prantsusmaa**	**4.39,4**
	(R. Bianchi, J. Gracyk, J.-C. Lecaute, M. Vermeulin)	
3.	**Inglismaa**	**4.42,2**
	(T. Simpson, D. Burgess, J. Geddes, M. Gambrill)	
4.	**Lõuna-Aafrika**	**4.43,8**

---

* 6., 7., 8. koht määrati torgete suhte järgi.
** Kuld- ja hõbemedali võitjate selgitamiseks toimus lisavõistlus.
*** Ellen Müller-Preis oli vanimaid olümpiavõistlejaid Melbourne'is. 1932. aastal võitis ta floretis kuldmedali.

2000 M TANDEM

Olümpiavõitja 1952: Austraalia (Russel Mockridge, Lionel Cox) 11,0 sek.

10 meeskonda. 3.—6. detsembrini.

1. **Austraalia (I. Browne, A. Marchant)** 10,8
2. **Tšehhoslovakkia (L. Foucek, Y. Machek)**
3. **Itaalia (G. Ogna, C. Pinarello)**
4. **Inglismaa (P. Brotherton, E. Thomson)**

1000 M PAIGALTSTARDIGA

Olümpiavõitja 1952: Russel Mockridge (Austraalia) 1:11,1 min. OR

22 võistlejat. 6. detsembril.

1.	**Leandro Faggin (Itaalia)**	**1.09,8 OR**
2.	**Ladislav Foucek (Tšehhoslovakkia)**	**1.11,4**
3.	**Alfred Swift (Lõuna-Aafrika)**	**1.11,6**
4.	**Warren Scarfe (Austraalia)**	**1.12,1**
5.	**Alan Danson (Inglismaa)**	**1.12,3**
	Boriss Savostin (NSV Liit)	**1.12,3**
	Louis Serra (Uruguai)	**1.12,3**

MAANTEESÕIT

Distants 187,73 km (11×17 km)

Olümpiavõitja 1952: Andre Noyelle (Belgia) 5:06.03,4 tundi

Meeskonnavõistluses — Belgia (A. Noyelle, R. Grondelaers, L. Victor) 15:20.46,6 tundi

88 võistlejat. 14 meeskonda. 7. detsembril.

Individuaalvõistlus

1.	**Ercole Baldini (Itaalia)**	**5:21.17 tundi**
2.	**Arnaud Geyre (Prantsusmaa)**	**5:23.16 tundi**
3.	**Alan Jackson (Inglismaa)**	**5:23.16 tundi**
4.	**Horst Tüller (Saksamaa)**	**5:23.16 tundi**
5.	**Gustav-Adolf Schur (Saksamaa)**	**5:23.16 tundi**
6.	**A. Brittain (Inglismaa)**	**5:23.40 tundi**

Meeskonnavõistlus

1.	**Prantsusmaa** (A. Geyre, M. Vermeulin, M. Moucheraud)	**22 * punkti**
2.	**Inglismaa** (A. Jackson, A. Brittain, W. Holmes)	**23 punkti**
3.	**Saksamaa** (H. Tüller, G. Schur, R. Pommer)	**27 punkti**
4.	**Itaalia**	**36 punkti**
5.	**Rootsi**	**47 punkti**
6.	**NSV Liit**	**63 punkti**

* Tulemus meeskonnavõistluses saadi iga maa kolme jalgratturi poolt saavutatud kohtade liitmisel (näit. Prantsusmaa — 22 punkti = 2. koht + 8. koht + 12. koht).

26. novembrist 5. detsembrini. Kõigis klassides seitse sõitu, kuue parema sõidu tulemused moodustasid lõpptagajärje.

«FINN»-KLASS

Olümpiavõitja 1952: Paul Elvström (Taani) 8209 p.
Võistles 20 jolli.

1.	**Paul Elvström**	**Taani**	**7509 p.**
2.	**Andre Nelis**	**Belgia**	**6254 p.**
3.	**John Marvin**	**USA**	**5953 p.**
4.	**Jürgen Vogler**	**Saksamaa**	**4199 p.**
5.	**Richard Sarby**	**Rootsi**	**3990 p.**
6.	**Eric Bongers**	**Lõuna-Aafrika**	**3912 p.**

«12 M² ŠARPII»-KLASS

Uus olümpia võistlusala.
Võistles 13 jahti.

1.	**Uus-Meremaa «Jest»** (roolis P. Mauder)	**6086 p.**
2.	**Austraalia «Falcon IV»** (roolis R. Tasker)	**6086 p.**
3.	**Inglismaa «Chuckles»** (roolis J. Blackall)	**4859 p.**
4.	**Itaalia «Romolo»**	**3928 p.**
5.	**Lõuna-Aafrika «Impala»**	**2917 p.**
6.	**Saksamaa «Wendehals»**	**2840 p.**

«DRAKON»-KLASS

Olümpiavõitja 1952: Norra «Pan» 6130 p.
Võistles 16 jahti.

1.	**Rootsi «Slaghöken II»** (roolis F. Bohlin)	**5723 p.**
2.	**Taani «Tip»** (roolis O. H. Berntsen)	**5723 p.**
3.	**Inglismaa «Bluebottle»** (roolis G. Mann)	**4547 p.**
4.	**Argentiina «Pampero»**	**4225 p.**
5.	**Austraalia «Paula»**	**3769 p.**
6.	**Itaalia «Aretusa»**	**3404 p.**

«STAR»-KLASS

Olümpiavõitja 1952: Itaalia «Merope» 7635 p.
Võistles 12 jahti.

1.	**USA «Kathleen»** (roolis H. Williams)	**5876 p.**
2.	**Itaalia «Merope III»** (roolis A. Straulino)	**5649 p.**
3.	**Bahama «Gem IV»** (roolis D. Knowles)	**5223 p.**
4.	**Portugal «Faneca»**	**3825 p.**
5.	**Prantsusmaa «Gam II»**	**3126 p.**
6.	**Kuuba «Kurush IV»**	**2714 p.**

5,5-R-KLASS

Olümpiavõitja 1952: USA «Complex II» 5751 p.
Võistles 10 jahti.

1.	**Rootsi «Rush V»** (roolis L. Thorn)	**5527 p.**
2.	**Inglismaa «Vision»** (roolis R. Perry)	**4050 p.**
3.	**Austraalia «Buraddoo»** (roolis A. Sturrock)	**4022 p.**
4.	**USA «Rush IV»**	**3971 p.**
5.	**Norra «Viking»**	**3807 p.**
6.	**Prantsusmaa «Gilliatt V»**	**1779 p.**

RATSASPORT

Stokholm, 10. juuni—17. juuni

KOLMEVÕISTLUS

Olümpiavõitja 1952: Hans von Blixen-Finecke (Rootsi) 28,33 kp.
Meeskonnavõistluses — Rootsi (H. von Blixen-Finecke, N. Stahre, K. Frölen) 221,94 kp.
56 võistlejat.

Individuaalvõistlus

1.	**Petrus Kastenmann (Rootsi) hobusel «Iluster»**	**66,53 kp.**
2.	**August Lütke-Westhues (Saksamaa) hobusel «Trux von Kamax»**	**84,87 kp.**
3.	**Francis Weldon (Inglismaa) hobusel «Kilbarry»**	**85,48 kp.**
4.	**Lev Baklõškin (NSV Liit)**	**96,65 kp.**
5.	**R. Krumov (Bulgaaria)**	**111,23 kp.**
6.	**Arthur Rook (Inglismaa)**	**119,64 kp.**

Meeskonnavõistlus

1.	**Inglismaa** (F. Weldon, A. Rook, A. Hill)	**355,48 kp.**
2.	**Saksamaa** (A Lütke-Westhues, K. Wagner, O. Rothe)	**475,91 kp.**
3.	**Kanada** (I. Edler, B. Herbinson, J. Rumble)	**572,72 kp.**
4.	**Austraalia**	**619,98 kp.**
5.	**Itaalia**	**691,14 kp.**
6.	**Argentiina**	**724,18 kp.**

RATSASÕIDU KÕRGEM KOOL SUURELE OLÜMPIA-AUHINNALE

Olümpiavõitja 1952: Henri St. Cyr (Rootsi)

Meeskonnavõistluses — Rootsi (G. Boltenstern, H. St.Cyr, G. Persson) 1587,5 p.

36 võistlejat.

Individuaalvõistlus

1.	**Henri St. Cyr (Rootsi) hobusel «Juli»**	**860 p.**
2.	**Lis Hartel (Taani) hobusel «Jubilee»**	**850 p.**
3.	**Lieselotte Linsenhoff (Saksamaa) hobusel «Adular»**	**832 p.**
4.	**Gehnäll Persson (Rootsi)**	**821 p.**
5.	**Andre Jousseaume (Prantsusmaa)**	**814 p.**
6.	**Gottfried Trachsel (Šveitsi)**	**807 p.**

Meeskonnavõistlus

1.	**Rootsi** (H. St. Cyr, G. Persson, G. Boltenstern)	**2475 p.**
2.	**Saksamaa** (L. Linsenhoff, H. Weygand, A. Kuppers)	**2346 p.**
3.	**Šveitsi** (G. Fischer, G. Trachsel, H. Chammartin)	**2346 p.**
4.	**NSV Liit**	**2170 p.**
5.	**Taani**	**2167 p.**
6.	**Prantsusmaa**	**2016 p.**

TAKISTUSSÕIT SUURELE RAHVASTE-AUHINNALE

Olümpiavõitja 1952: Pierre Jonquères d'Oriola (Prantsusmaa) 0 kp.
Meeskonnavõistluses — Inglismaa (D. Stewart, W. White, H. Llewellyn) 40,75 kp.

66 võistlejat.

Individuaalvõistlus

1.	**Hans-Günter Winkler (Saksamaa) hobusel «Halla»**	**4 kp.**
2.	**Raimondo d'Inzeo (Itaalia) hobusel «Merano».**	**8 kp.**
3.	**Pietro d'Inzeo (Itaalia) hobusel «Uruguay»**	**11 kp.**
4.	**Fritz Thiedemann (Saksamaa)**	**12 kp.**
5.	**Wilfrid White (Inglismaa)**	**12 kp.**
6.	**Pierre d'Oriola (Prantsusmaa)**	**15 kp.**

Meeskonnavõistlus

1.	**Saksamaa** (H. Winkler, F. Thiedemann, A. Lütke-Westhues)	**40 kp.**
2.	**Itaalia** (R. d'Inzeo, P. d'Inzeo, S. Oppes)	**66 kp.**
3.	**Inglismaa** (W. White, P. Smythe, P. Robeson)	**69 kp.**
4.	**Argentiina**	**99 1/2 kp.**
5.	**USA**	**104 1/4 kp.**
6.	**Hispaania**	**117 1/4 kp.**

NII JAGUNESID MEDALID JA PUNKTID RIIKIDE VAHEL XVI OLÜMPIAMÄNGUDEL

(Ratsasport kaasa arvatud)

	Riik	Medaleid			Kokku	Arvestusliikke kohti			Punktide summa
		Kuld	Hõbe	Pronks		IV	V	VI	
1.	NSV Liit	37	29	32	98	15	22	9	624,5
2.	USA	32	25	17	74	18	8	8	498
3.	Austraalia	13	8	14	35	9	10	5	239,5
4.	Saksamaa	6	13	7	26	15	8	8	204
5.	Ungari	9	10	7	26	8	11	5	198
6.	Inglismaa	6	7	11	24	6	9	8	162,5
7.	Itaalia	8	8	9	25	6	3	4	161
8.	Rootsi	8	5	6	19	5	6	7	140
9.	Jaapan	4	10	5	19	5	6	4	130,5
10.	Prantsusmaa	4	4	5	13	6	6	6	105
11.	Rumeenia	5	5	4	14	5	4	4	93,5
12.	Soome	3	1	11	15	5	2	3	91,5
13.	Poola	1	4	4	9	6	2	7	70,5
14.	Tšehhoslovakkia	1	4	1	6	8	2	9	65,5
15.	Türgi	3	2	1	6	2	—	—	48
16.	Kanada	2	1	3	6	1	5	3	47
17.	Iraan	2	2	1	5	2	1	—	39
18.	Bulgaaria	1	3	1	5	—	4	2	35,5
19.	Taani	1	2	1	4	—	1	3	26
20.	Iiri	1	1	3	5	2	—	—	25
21.	Lõuna-Aafrika	—	—	4	4	2	3	1	24
22.	Lõuna-Korea	—	1	1	2	2	2	—	22
23.	Jugoslaavia	—	3	—	3	1	1	2	22
24.	Uus-Meremaa	2	—	—	2	1	1	1	20
25.	Argentiina	—	1	1	2	2	1	2	19
26.	Norra	1	—	2	3	—	1	1	18
27.	Tšiili	—	2	2	4	—	—	—	17
28.	Mehhiko	1	—	1	2	—	1	1	14
29.	Austria	—	—	2	2	1	—	1	12
30.	Belgia	—	2	—	2	—	—	1	11
31.	India	1	—	—	1	1	—	—	10
32.	Brasiilia	1	—	—	1	—	—	2	9
33.	Kreeka	—	—	2	2	—	—	—	8
34.	Trinidad	—	—	—	—	2	—	1	7
35.	Šveits	—	—	1	1	—	—	1	5
36.	Island	—	1	—	1	—	—	—	5
37.	Uruguai	—	—	1	1	—	—	1	5
38.	Pakistan	—	1	—	1	—	—	—	5
39.	Bahama saared	—	—	1	1	—	—	—	4
40.	Portugal	—	—	—	—	1	—	—	3
41.	Nigeeria	—	—	—	—	—	1	—	2
42.	Hispaania	—	—	—	—	—	—	1	1
43.	Malai	—	—	—	—	—	—	1	1
44.	Jamaika	—	—	—	—	—	—	1	1
45.	Kuuba	—	—	—	—	—	—	1	1

Punkte on arvestatud süsteemi järgi: 1. koht — 7 punkti, 2. koht — 5 punkti, 3. koht — 4 punkti, 4. koht — 3 punkti, 5. koht — 2 punkti ja 6. koht — 1 punkt.

Andmed võetud raamatust: Н. Н. Романов, «XVI олимпийские игры в Мельбурне (1956 г.)», Москва, 1957 г.

NÕUKOGUDE SPORTLASTE POOLT VÕIDETUD MEDALID JA PUNKTID XVI OLÜMPIAMÄNGUDEL

Spordiala	Kohad						Medalid	Kohti 1—6	Punkte
	1	2	3	4	5	6			
Jalgpall	1	—	—	—	—	—	1	1	7
Jalgrattasport	—	—	—	—	2	1	—	3	4
Kergejõustik	5	7	10	6	6	5	22	39	144
Korvpall	—	1	—	—	—	—	1	1	5
Laskesport	3	4	1	2	2	—	8	12	55
Maadlus (vaba-)	1	1	4	—	—	2	6	8	29,5
Maadlus (klassikaline)	5	1	1	—	—	—	7	7	44
Maahoki	ei võetud osa								
Moodne viievõistlus	1	—	—	1	—	—	1	2	10
Poks	3	1	2	—	—	—	6	6	33
Purjesport	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ratsasport	—	—	—	2	—	—	—	2	6
Sõudmine (süstad, kanuud)	2	3	2	—	2	—	7	9	41
Sõudmine (akadeemiline)	2	1	1	—	—	—	4	4	23
Tõstmine	3	4	—	—	—	—	7	7	41
Ujumine	—	—	2	—	1	—	2	3	10
Vehklemine	—	—	2	—	—	—	2	2	8
Veepall	—	—	1	—	—	—	1	1	4
Vettehüpped	—	—	—	—	4	2	—	6	10
Võimlemine	11	6	6	5	5	1	23	34	150
	37	29	32	14	22	11	98	145	624,5

Nõukogude olümpiadelegatsiooni Melbourne'is kuulus 480 inimest, neist 315 sportlast. Tegelikult võttis võistlustest osa 286 sportlast, kelledest 183 tulid medalile või esimese kuue hulka.

Andmed võetud raamatust: Н. Н. Романов, «XVI олимпийские игры в Мельбурне (1956 г.)», Москва, 1957 г.

OSAVÕTT KAASAEGSETEST OLÜMPIAMÄNGUDEST

Mängud	Aasta	Olümpialinn	Osavõtvate riikide arv	Osavõtjate arv	Mitteametlik võitja
I	1896	Ateena	13	285	Kreeka
II	1900	Pariis	20	1066	Prantsusmaa
III	1904	St. Louis	10	496	Ameerika Ühendriigid
—	1906	Ateena	22	901	Prantsusmaa
IV	1908	London	22	2059	Inglismaa
V	1912	Stokholm	28	2641	Rootsi
VI	1916	Berliin	Ei toimunud Esimese maailmasõja tõttu		
VII	1920	Antverpen	29	2606	Ameerika Ühendriigid
VIII	1924	Pariis	44	3092	Ameerika Ühendriigid
IX	1928	Amsterdam	46	3015	Ameerika Ühendriigid
X	1932	Los Angeles	38	1408	Ameerika Ühendriigid
XI	1936	Berliin	49	4069	Saksamaa
XII	1940	(Tokio) Helsingi	Ei toimunud Teise maailmasõja tõttu		
XIII	1944		Ei toimunud Teise maailmasõja tõttu		
XIV	1948	London	59	4106	Ameerika Ühendriigid
XV	1952	Helsingi	70	5869	NSV Liit
					Ameerika Ühendriigid
XVI	1956	Melbourne	67	3539	NSV Liit
			(neist 353 naist)		

Olümpiamängudest osavõtnud maade ja sportlaste arvu kohta esineb vastukäivaid andmeid. Siin on avaldatud andmed ROK-i bülletääni nr. 44 järgi 1954. aastast. Andmed osavõtjate kohta XVI olümpiamängudest on võetud ajakirjandusest.

KAASAEGSETE OLÜMPIAMÄNGUDE PROGRAMMI ÜLEVAATLIK TABEL

Olümpia-mängud / Spordiala	I OM 1896	II OM 1900	III OM 1904	Vahe OM 1906	IV OM 1908	V OM 1912	VII OM 1920	VIII OM 1924	IX OM 1928	X OM 1932	XI OM 1936	XIV OM 1948	XV OM 1952	XVI OM 1956
Kergejõustik	M	M	M	M	M	M	M	M	M N	M N	M N	M N	M N	M N
Ujumine	M	M	M	M	M	M N	M N	M N	M N	M N	M N	M N	M N	M N
Võimlemine	M	M	M	M	M	M	M	M	M N	M	M N	M N	M N	M N
Klassikaline maadlus	M			M	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M
Vabamaadlus			M		M		M	M	M	M	M	M	M	M
Poks			M		M		M	M	M	M	M	M	M	M
Tõstmine	M		M	M			M	M	M	M	M	M	M	M
Vettehüpped			M	M	M	M N	M N	M N	M N	M N	M N	M N	M N	M N
Veepall		M	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M
Vehklemine	M	M	M	M	M	M	M	M	M N	M N	M N	M N	M N	M N
Kaasaegne viievõistlus						M	M	M	M	M	M	M	M	M
Laskmine	M	M		M	M	M	M	M		M	M	M	M	M
Akadeemiline sõudmine		M	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M
Sõudmine süstadele ja kanuudele											M	M N	M N	M N
Purjesport		M	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M
Jalgrattasõit	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M
Ratsutamine		M				M	M	M	M	M	M	M	M	M
Jalgpall		M	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M
Korvpall		M	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M
Maahoki					M		M		M	M	M	M	M	M

1. Tennis oli kavas: meestele I, II, III, vahe-, IV, V, VII ja VIII mängudel; naistele II, vahe-, IV, V, VII ja VIII mängudel.
2. Ragbi oli kavas II, IV, VII ja VIII mängudel.
3. Polo oli kavas IV, VII, VIII ja XI mängudel.
4. Köievedu oli kavas V ja VII mängudel ja kuulus kergejõustiku programmi II, III ja IV mängudel.
5. Vibulaskmine oli kavas II, III, IV ja VII mängudel.
6. Talispordialadest oli iluuisutamine kavas IV ja VII mängudel ja jäähoki VII mängudel.
7. Golf oli kavas II ja III mängudel.

8. «Lacrosse» (kanada indiaanlastelt pärinev pallimäng) oli kavas III ja IV mängudel.
9. Mootorpaatide võidusõidud olid kavas IV mängudel.
10. «Jeu de (Courte) Paume» (17.—18. sajandist pärinev tennisemängu eelkäija) oli kavas IV mängudel.
11. «Rackets» (tennisetaoline mäng) oli kavas IV mängudel.
12. Väravpall oli kavas XI mängudel.
13. Väljaspool programmi olid demonstratsioonesinemised kavas V (pesapall, islandi maadlus «Glima»), XI (purilend, pesapall), XIV (lacrosse), XV (väravpall, soome pesapall, massesinemised võimlemises) ja XVI (ameerika pesapall, austraalia jalgpall) mängudel.
14. Kunstide konkursid olid kavas V, VII, VIII, IX, X, XI ja XIV mängudel.

SISUKORD

Saateks 3
Olümpiamängud Hellases 5
Olümpiamängud kaasajal 13
Teel Melbourne'i 28
Melbourne olümpiamängude eelõhtul 39
Sõpruse küla 44
Olümpiatule tee 49
Mängud on avatud! 52
Võistlused väljal ja rajal 59
Sajad kilod sirgetel kätel 129
Võistlused maadlusmatil 139
Parimad nahkkindamehed 154
Ausside triumf 170
Põnevad võistlused vettehüpetes 192
Madjarite kuldmedal veepallis 198
«Handy cap» viievõistluses 208
Wendouree järvel — sõudjate võistlusareenil 212
Kullasadu Läänestaadionil 222
157 laskurit tulejoonel 230
Teist korda hõbemedal 236
Kuldne finiš 241
Kohtugem Roomas! 250
Koju! 255

Lisad 263

Соосаар Пеэт Хансович

XVI ОЛИМПИЙСКИЕ ИГРЫ В МЕЛЬБУРНЕ
1956 г.

На эстонском языке

Обложка, суперобложка и форзац
Круусмаа Л. Ф.

Эстонское Государственное Издательство
Таллин, Пярнуское шоссе, 10.

Toimetaja E. Teemägi

Kunstiline toimetaja A. Koemets

Tehniline toimetaja O. Kasemets

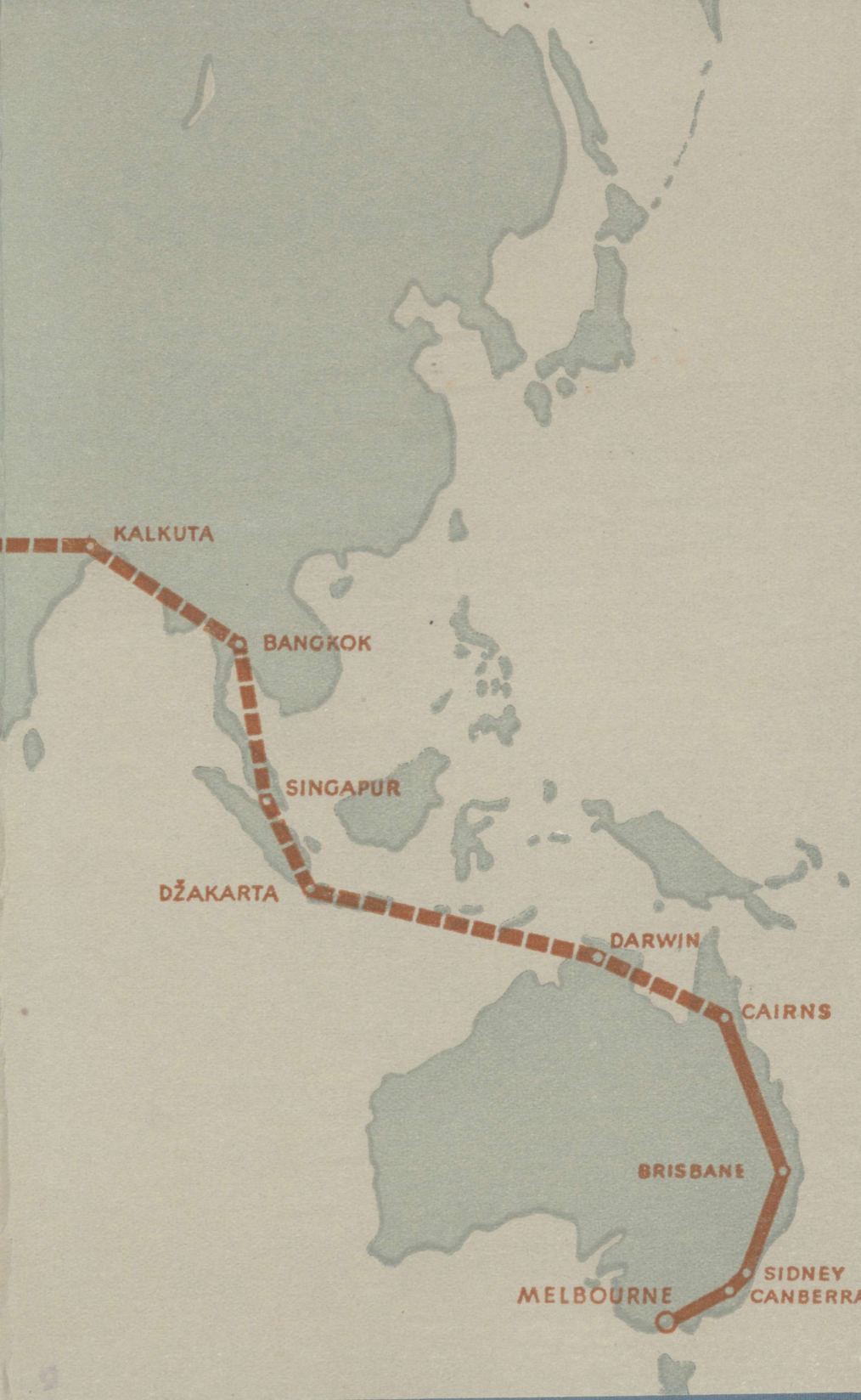
Korrektorid L. Kask ja L. Laur

Ladumisele antud 15. I 1958. Trükkimisele antud 12. III 1958. Paber 60:92, 1/16. Trükipoognaid 27. Arvutuspoognaid 33,38. Trükiarv 10 000. MB-01824. Tell. nr. 186. Trükikoda «Ühiselu», Tallinn, Pikk t. 40/42. Fotoreproduktsioonid trükkinud trükikoda «Oktoober», Tallinn.

Hind rbl. 11.75

6—9

ISTANBUL
OLÜMPIA
ATEENA
BASRA
KARAT
3
OLÜMPIATULE TEE

KALKUTA
BANGKOK
SINGAPUR
DŽAKARTA
DARWIN
CAIRNS
BRISBANE
SIDNEY
CANBERRA
MELBOURNE

A-22069
I

TÜ RAAMATUKOGU
1 0300 00386286 1